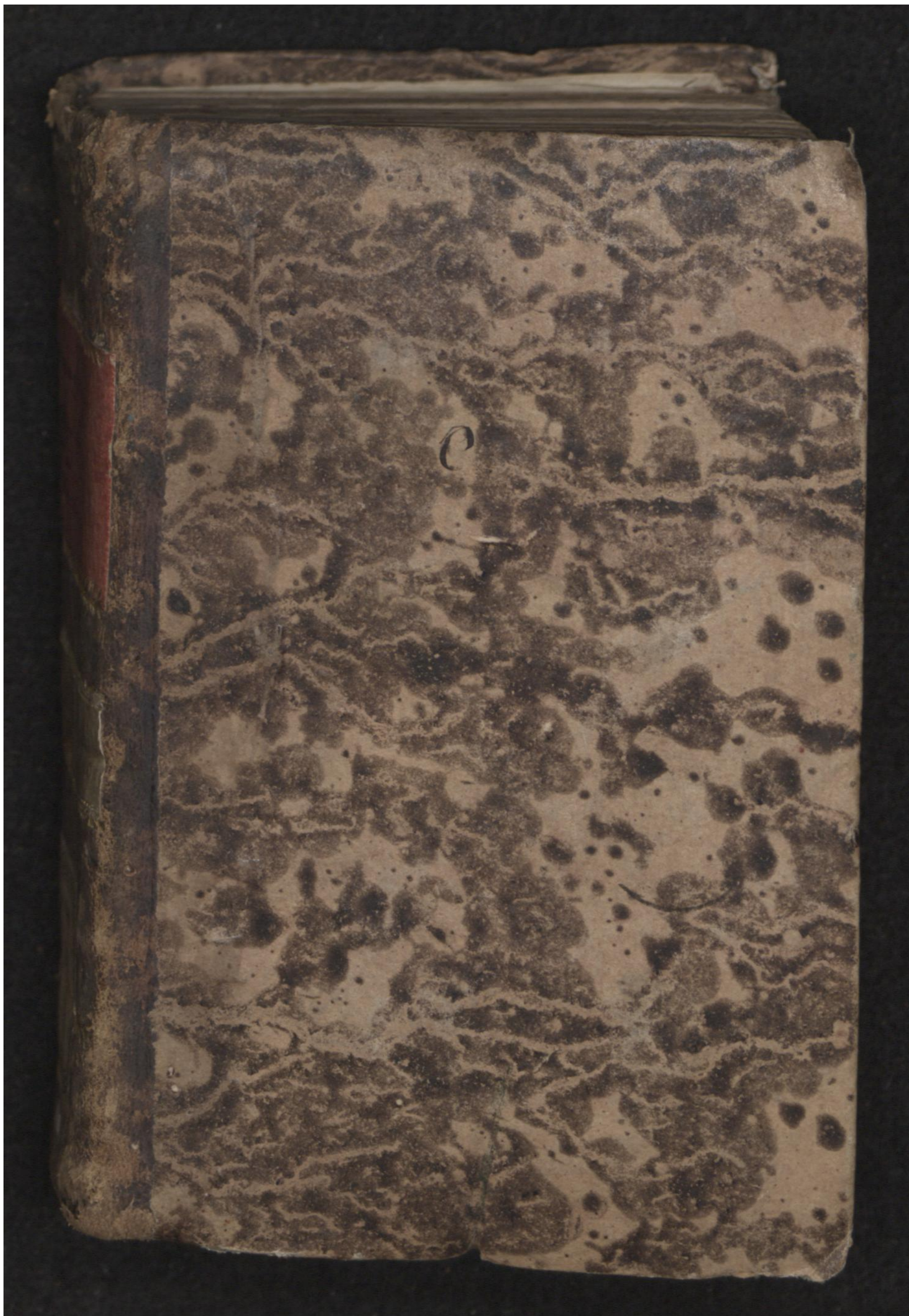
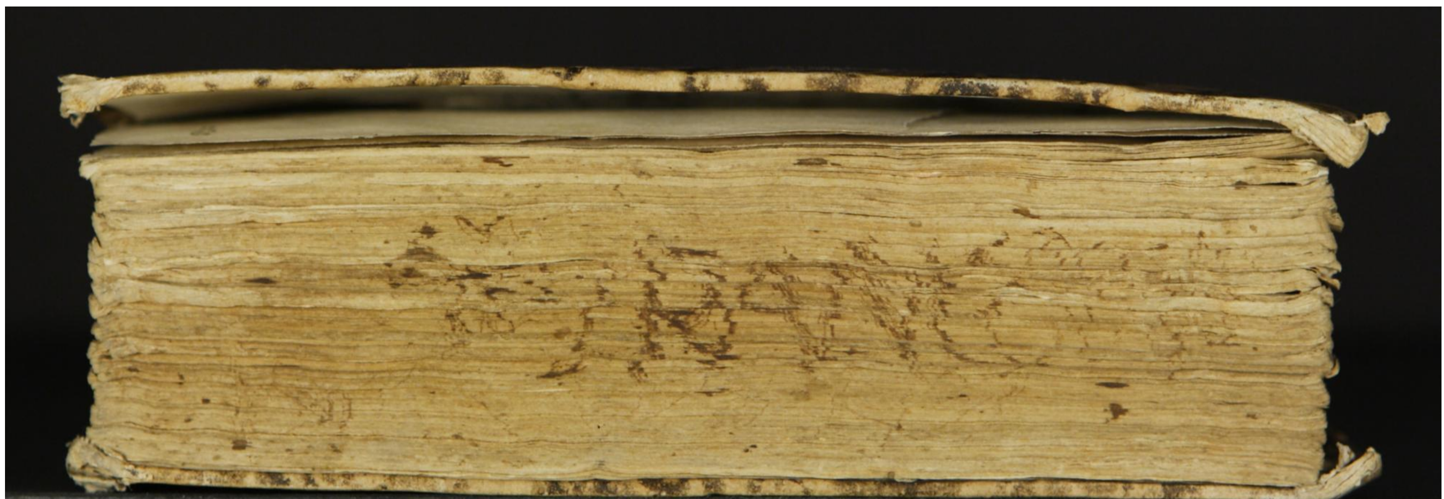

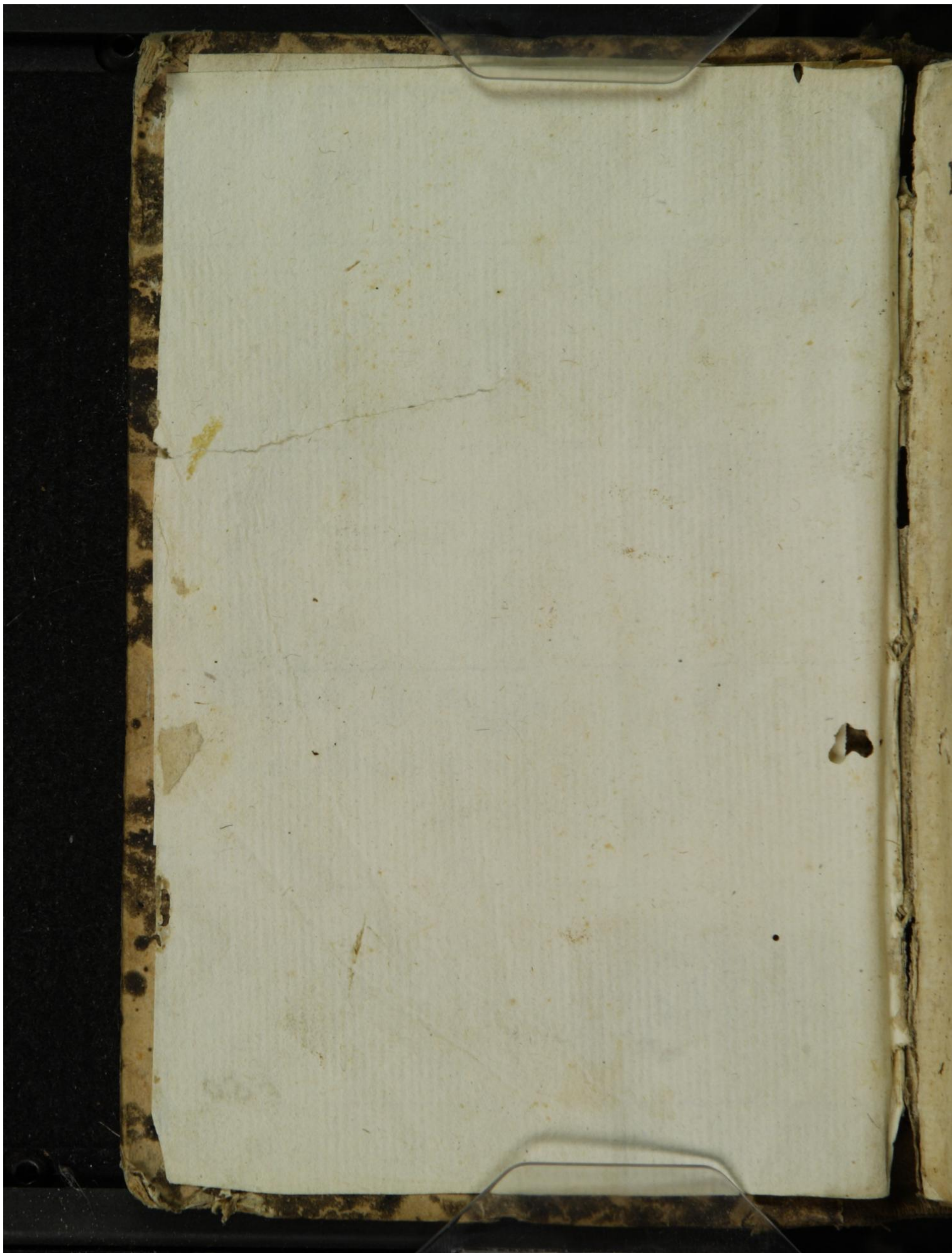

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
RACCOLTA NENCINI
ALDINI
III
1
7
1564

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLAE AD ATTICVM, AD M. BRVTVM, AD QVINCTVM FRATREM,

Cum correctionibus Pauli Manutij.

VENETIIS, M D LXIIII.

AD CAROLVM PISAVRIVM, Leonardi, clarissimi viri, filium, egregijs animi bonis, multisq. laudibus iuuenem ornatum, Pauli Manutij, Aldi F. in epistolas Ciceronis ad Atticum præfatio.

BENEFICIORVM, Carole Pisauri, non eadem omnium est ratio. multi, quid detur, spectare solent, sua quidque magnitudine metiuntur, nihil attendunt præterea: ego potius, quibus de caussis, & a quo homine detur, animaduerto; ac, si quid in aliquem, aut in me ipsum collatum est gratiæ, tanti soleo æstimare, quanti uidetur is, qui contulit, æstimandus. hinc fit, vt, quæ a patre tuo, viro sapientissimo, & cum alijs laudibus ornato, tum vero omnium, quos ego in vita nouerim, humanissimo, quæ item a patruo, qui nuper magno bonorum omnium mærore decessit, Ioanne Maria, Paphi Episcopo, excellenti non minus doctrina, quam bonitate, prædito, diuersis temporibus in me profecta sunt officia, ea quamquam summa non fuerint, (neque enim tulit occasio, neque rationes meæ postularunt) pro summis tamen acceperim, & earum rerum loco duxerim, quas qui possident, beatissimi putantur. fons enim ille, unde manarunt,

amor fuit, & cum amore iudicium, quod uterque de me habuit: quod equidem, si potero, tuebor officijs: studio certe, omniq. prorsus cura, atque industria bonum virum, meritorumq. memorem praestabo. quod si liceret ingenium cum uoluntate coniungere; vt alterum alteri responderet, & cupiditati vires aequarentur: illustrarem beneficia uestra; ac fortasse efficerem, vt gratia mihi a uobis aliqua deberetur, gratiam persoluenti. verum vt, hoc quidem ab infirmitate mea sperari minime posse, non solum intelligo, verum etiam ingenue confiteor: sic illud facile polliceor, vereq. affirmo; si quid aut iam est in me facultatis, aut erit aliquando, ijs, in quibus assidue versor, studijs partum, & vigilijs, velle me id in omni mea vita, quantumcumque erit, seruire totum vestrae laudi, tuae praesertim; quae cum a meis praeceptis, & consilijs originem duxerit, exornabo eam, tamquam opus meum, quibus potero artibus, qua licebit industria; florentemq. pulcherrimis virtutibus alumnum disciplinae meae cum inspiciam, gratulabor vtrique nostrum pariter, fructumq. amoris & studij veteris in te mei ex tua gloria vberrimum capiam. Ac tu quidem, mi Carole, cum tibi nasci contigerit ex ea familia, in qua semper verus honor, & splendor virtutis enituit, nihil debes humile cogitare, nihil angustum, nihil obscurum, aut inane. excelsa petat animus tuus, ampla, illustria,

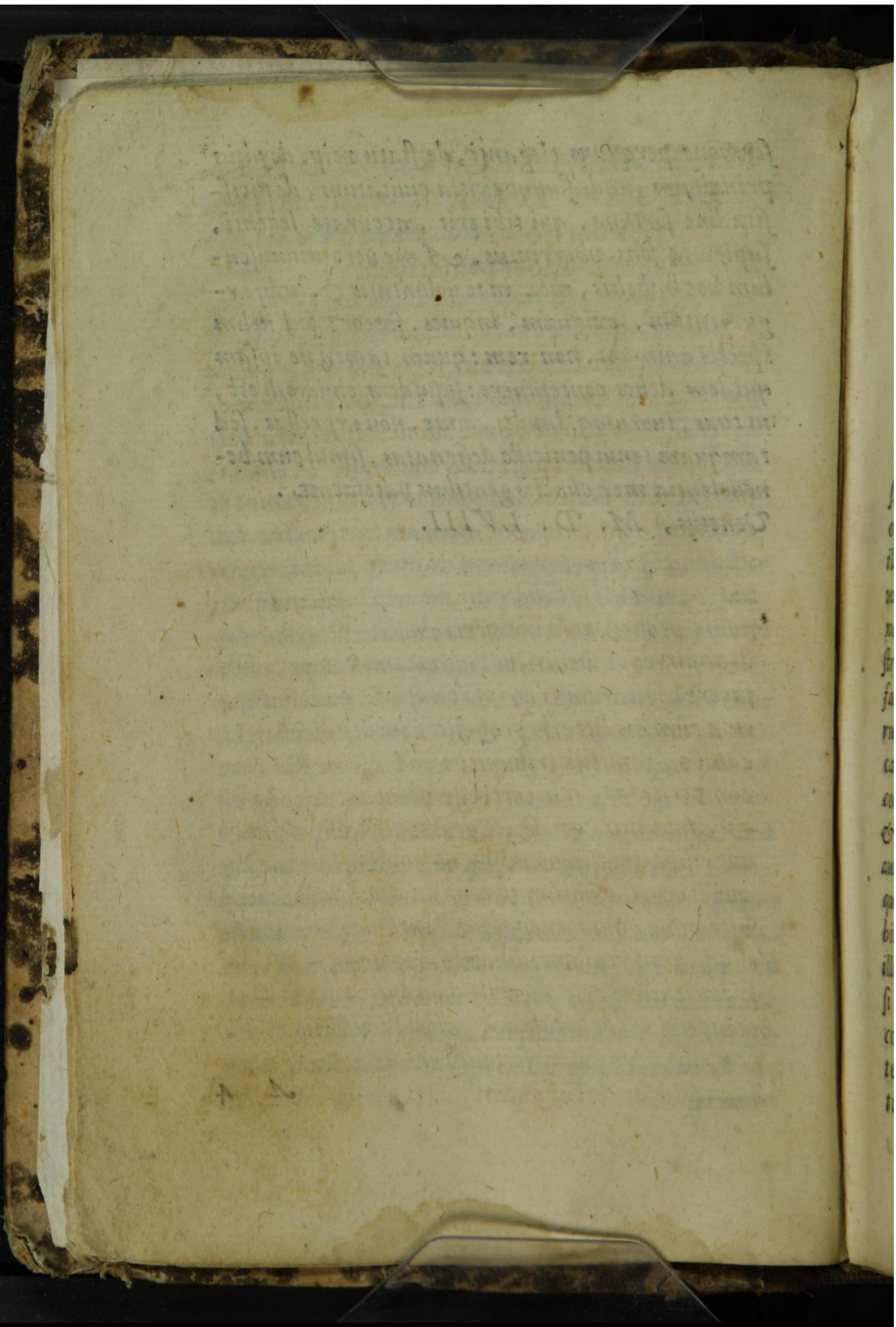
lustria, plena dignitatis, & gloriæ. quo te semper a tua prima pueritia mea uox incitauit; quo pater tuus, cuius ad te cogitationes, curæq. referuntur omnes, assidue cohortatur; quo denique te vocant maiorum tuorum exempla; quorum nomina nulla dies extinguet, nulla obscurabit obliuio. non enim, si præstiteris ea, quæ a te exspectantur, quæ maxima sunt, nouum in tuam familiam decus inferes: antiqua renouabis, præclaramq. consuetudinem retinebis in tua domo laudis expetendæ, exercendarumq. artium optimarum: quibus instructos, vtiles fuisse patriæ ciues, sibi & familiæ gloriosos, de tua gente multos, annales euolueris, inuenies. Verum, quando te sacris addixisti, & illud vitæ genus complexus es, quod est totum in laudabili ratione, totum in præclaris cogitationibus, & factis constitutum; non te libera voluntas, vt alios, ad honestum, rectumq. ducit; sed, quo te primum die ad religionem contulisti, eodem die legem ipse tibi imposuisti perpetuæ continentiæ; exclusisti rerum inanium cupiditatem; velle ad solidam laudem omnia referre, velle summi Dei gloriam in omni vita, idest tuam salutem spectare professus es. Quare non tibi monitores, quorum te moueat oratio, exspectandi: ipse te excita, ipse acue, & impelle. Multæ sunt propositæ adolescentibus viæ, fallaces, obliquæ, insidiosæ, oculis iucundæ, specie quadam obiecta

voluptatis: in quibus errare quotidie uides, & labi ducem ſequentes libidinem, non rationem, de tuis æqualibus quamplurimos. tu uiam uirtutis ingredere, ſimplicem, rectam, apertam, principio fortaſſe difficilem, atque aſperam, exitu certe ſalutarem, & glorioſum. hanc, inquam, uiam, ſignatam, & impreſſam ueſtigijs proborum ſanctorumq. uirorum, ſi uis ipſe tibi carus eſſe, ſi uis ipſe tibi recte conſulere, unam ingredere; aut, ſi ingreſſus iam es, curre per eam celeri gradu ad ea, quæ te manent, præmia immortalitatis. Hæc ego, pro meo in te amore ſingulari, ueteréq. erga parentem tuum ſtudio, ſcriptis tecum ago, quæ ſermonibus & libentius agerem, & ſæpius, ſi liceret. ſed, quando te Patauij tua ſtudia, a quibus abduci non debes, me Venetijs mearum rerum ratio, & ualetudinis detinet infirmitas: proficiſcetur ad te mea uox, his conſignata litteris: quæ tecum erit perpetuo, ubicumque fueris, te proſequetur, quocumque ieris. nec uero dubitaui, quin ea tibi paullo gratior eſſet futura, coniuncta cum Ciceronis uoce, id eſt cum ijs epiſtolis, in quibus cum Attico, familiari ſuo, non minus grauiter, & ſapienter, quam eleganter, & ſplendide loquitur. fructum, ut ſpero, capies ex utraque non uulgarem. ego enim, ut uelis optima, te hortor: Cicero uolentem adiuuat: ornat enim eloquentia, conſilijs inſtruit ſapientiſſimis. nam diſputat ſæpe in his epiſtolarum libris,

ſermone

ſermone perquam eleganti, de ſtatu reip. de uitijs principum, unde fluunt exitia ciuitatum, de uiciſſitudine fortunæ. qui tibi erit, accurate legenti, ſapientiæ fons uberrimus. A me uero munuſculum hoc habebis, meæ in te uoluntatis & ſtudij argumentum. exiguum, inquies. fateor: ſed uelim ſpectes animum, non rem: quam tamen ne ipſam quidem debes contemnere: ſiquidem eiuſmodi eſt, ut tuas, tuorumq. laudes, a me, non expreſſas, ſed tamquam tenui penicillo deſignatas, ſimul cum beneuolentia mea cunctis gentibus patefaciat.

Venetijs, M. D. LVIII.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM Liber primus.

CICERO S. D. ATTICO.

PETITIONIS NOSTRAE, *quam tibi summæ curæ esse scio, huiusmodi ratio est, quod adhuc coniectura prouideri possit. Prensat unus P. Galba, sine fuco, & fallacijs, more maiorum. negatur. ut opinio est hominum, non aliena rationi nostræ fuit illius hæc præpropera prensatio. nam illi ita negant uulgo, ut mihi se debere dicant. ita quiddam spero nobis profici, cum hoc percrebescit, plurimos nostros amicos inueniri. nos autem initium prensandi facere cogitaramus eo ipso tempore, quo tuum puerum cum his litteris proficisci Cincius dicebat. In campo, comitijs tribunicijs, ad* XVI. *kal. Sext. competitores, qui certi esse uidebantur, Galba, & Antonius, & Q. Cornificius. puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, ut frontem ferias. sunt, qui etiam Cæsonium putent. Aquillium non arbitramur; quid enegat, & iurauit morbum, & illud suum regnum iudiciale opposuit. Catilina, si iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor. de Aufidio, & Palicano, non puto te exspectare, dum scribam. de ijs, qui nunc petunt, Cæsar certus putatur. Thermus cum Silano*

contendere existimatur: qui sic inopes & ab amicis, & existimatione sunt, ut mihi uideatur non esse ἀδυνάτον, Curium obducere. sed hoc præter me nemini uidetur. nostris rationibus maxime conducere uidetur, Thermum fieri cum Cæsare. nemo est enim ex ijs, qui nunc petunt, qui, si in nostrum annum reciderit, firmior candidatus fore uideatur: propterea quod curator est uiæ Flaminiæ: quæ cum erit absoluta, sane facile eum libenter nunc ceteri consuli acciderim. Petitorum hæc est adhuc informata cogitatio. Nos in omni munere candidatorio fungendo summam adhibebimus diligentiam: & fortasse, quoniam uidetur in suffragijs multum posse Gallia; cum Romæ a iudicijs forum refrixerit, excurremus mense Septembri legati ad Pisonem, ut Ianuario reuertamur. Cum perspexero uoluntates nobilium, scribam ad te. cetera spero prolixa esse, his dumtaxat urbanis competitoribus. illam manum, tu, mihi, cura, ut præstes, quoniam propius abes, Pompeij, nostri amici. nega me ei iratum fore, si ad mea comitia non uenerit. Atque hæc huiusmodi sunt. Sed est quod abs te mihi ignosci peruelim. Cæcilius, auunculus tuus, a P. Vario cum magna pecunia fraudaretur, agere cœpit cum eius fratre Caninio Satyro de ijs rebus, quas eum dolo malo mancipio accepisse de Vario diceret. una agebant ceteri creditores, in quibus erat Lucullus, & P. Scipio, & is, quem putabant magistrum fore, si bona uenirent, L. Pontius. uerum hoc ridiculum

culum est, de magistro nunc cognoscere. rogauit me Cæcilius, ut adessem contra Satyrum. dies fere nullus est, quin hic Satyrus domum meam uentitet. obseruat L. Domitium maxime: me habet proximum. fuit & mihi, & Quincto fratri magno usui in nostris petitionibus. sane sum perturbatus, cum ipsius Satyri familiaritate, tum Domitij, in quo uno maxime ambitio nostra nititur. demonstraui hæc Cæcilio: simul & illud ostendi, si ipse unus cum illo uno contenderet, me ei satisfacturum fuisse: nunc in caussa uniuersorum creditorum, hominum præsertim amplissimorum, qui sine eo, quem Cæcilius suo nomine perhiberet, facile communem caussam sustinerent, æquum esse, eum & officio meo consulere, & tempori. durius accipere hæc mihi uisus est, quam uellem, & quam homines belli solent. & postea prorsus ab instituta nostra paucorum dierum consuetudine longe refugit. Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam existimationem miserrimo eius tempore uenirem; cum is omnia sua studia, & officia in me contulisset. quod si uoles in me esse durior, ambitionem mihi putabis obstitisse. ego autem arbitror, etiam si id sit, mihi ignoscendum esse: ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον, οὐδὲ βοείην. uides enim, in quo cursu simus, et quam omnes gratias non modo retinendas, uerum etiam acquirendas putemus. Spero tibi me caussam probasse, cupio quidem certe. Hermathena tua ualde me delectat,

&

& posita ita belle est, ut totum gymnasium ἡλίου ἀνάθημα esse uideatur. multum te amamus. L. Iulio Cæsare, C. Marcio Figulo cos. Filiolo me auctum scito, salua Terentia.

CICERO S. D. ATTICO. 2

Abs te tam diu nihil litterarum? Ego de meis ad te rationibus scripsi antea diligenter. hoc tempore Catilinam, competitorem nostrum, defendere cogitamus. iudices habemus, quos uolumus, summa accusatoris uoluntate. spero, si absolutus erit, coniunctiorem nobis fore in ratione petitionis: sin aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo aduentu nobis opus est maturo. nam prorsus summa hominum est opinio, tuos familiares, nobiles homines, aduersarios honori nostro fore. ad eorum uoluntatem mihi conciliandam maximo te mihi usui fore uideo. quare Ianuario ineunte, ut constituisti, cura ut Romæ sis. Auiam tuã scito desiderio tui mortuam esse, et simul, quod uerita sit, ne Latinæ in officio non manerent, et in montem Albanũ hostias non adducerent. eius rei consolationem ad te L. Saufeium missurum esse arbitror. Nos hic te ad mensem Ianuarium exspectamus: ex quodam rumore, an ex litteris tuis ad alios missis? nam ad me de eo nihil scripsisti. Signa, quæ nobis curasti, ea sunt ad Caietam exposita. nos ea non uidimus. neque enim exeundi Roma potestas nobis fuit. misimus, qui pro uectura solueret. te multum amamus, quod ea abs

te

te diligenter, paruoq. curata sunt. Quod ad me sæpe scripsisti de nostro amico placando, feci, et expertus sum omnia: sed mirandum in modum est animo abalienato; quibus de suspicionibus, etsi audisse te arbitror, tamen ex me, cum ueneris, cognosces. Sallustium præsentem restituere in eius ueterẽ gratiam non potui. hoc eo ad te scripsi, quod is me accusare de te solebat, in se expertus est illum esse minus exorabilem, meum studium nec tibi defuisse. Tulliolam C. Pisoni L. F. Frugi despondimus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

CREBRAS exspectationes nobis tui commoues. nuper quidem, cum te iam aduentare arbitraremur, repente abs te in mensem Quinctilẽ reiecti sumus. nunc uero sentio, quod commodo tuo facere poteris, uenias ad id tempus, quod scribis. obieris Quincti fratris comitia; nos longo interuallo uiseris; Acutilianam controuersiam transegeris. hoc me etiam Peducæus, ut ad te scriberem, admonuit. putamus enim utile esse, te aliquando iam rem transigere; mea intercessio & est, & fuit parata. Nos hic incredibili singulari populi uoluntate de C. Macro transegimus. cui cum æqui fuissemus, tamen multo maiorem fructum ex populi existimatione, illo damnato, cepimus, quam ex ipsius, si absolutus esset, gratia cepissemus. Quod ad me de Hermathena scribis, per mihi gratũ est: et ornamentum Academiæ proprium meæ; quod & Hermes commune omnium, & Minerua singulare est eius

gymnasij.

gymnasij. quare uelim, ut ſcribis, ceteris quoque rebus quamplurimis eum locum ornes. Quæ mihi antea ſigna miſiſti, ea nondum uidi. in Formiano ſunt: quo ego nunc proficiſci cogitabam. illa omnia in Tuſculanum deportabo. Caietam, ſi quando abundare cœpero, ornabo. Libros tuos conſerua: & noli deſperare, eos meos facere poſſe. quod ſi aſſequor, ſupero Craſſum diuitijs, atque omnium uicos, & prata contemno. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 4

QVANTVM dolorem acceperim, & quanto fructu ſim priuatus & forenſi, & domeſtico, Lucij fratris noſtri morte; in primis pro noſtra conſuetudine tu exiſtimare potes. nam mihi omnia, quæ iucunda ex humanitate alterius, & moribus homini accidere poſſunt, ex illo accidebant. quare non dubito, quin tibi quoque id moleſtum ſit; cum & meo dolore moueare, & ipſe omni uirtute, officioq. ornatiſſimum, tuiq. & ſua ſponte, & meo ſermone amantem, affinem, amicumq. amiſeris. Quod ad me ſcribis de ſorore tua; teſtis erit tibi ipſa, quantæ mihi curæ fuerit, ut Quincti fratris animus in eam eſſet is, qui eſſe deberet. quem cum eſſe offenſiorem arbitrarer, eas litteras ad eum miſi, quibus & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, et obiurgarem ut errantem. itaque ex ijs, quæ poſtea ſæpe ab eo ad me ſcripta ſunt, confido ita eſſe omnia, ut & oporteat, & uelimus. De littera-

rum missione, sine caussa abs te accusor. numquam enim a Pōponia nostra certior sum factus, esse cui litteras dare possem. porro autem neque mihi accidit, ut haberem, qui in Epirum proficisceretur: neque dum te Athenis esse audiebamur. De Acutiliano autem negotio quod mihi mandaras; ut primum a tuo digressu Romam ueni, confeceram: sed accidit, ut & contentione nihil opus esset; & ego, qui in te satis consilij statuerim esse, mallem Peducæum tibi consilium per litteras, quam me, dare. etenim cum multos dies aures meas Acutilio dedissem; cuius sermonis genus tibi notum esse arbitror; non mihi graue duxi scribere ad te de illius querimonijs, cum eas audire, quod erat subodiosum, leue putassem. sed abs te ipso, qui me accusas, unas mihi scito litteras redditas esse; cum et otij ad scribendum plus, & facultatem dandi maiorem habueris. Quod scribis, etiam si cuius animus in te esset offensior, a me recolligi oportere: quid dicas? neque id neglexi: sed est miro quodam modo affectus. ego autem, quæ dicenda fuerunt de te, non præterij: quid autem contendendum esset, ex tua putabam uoluntate statuere oportere: quam si ad me perscripseris, intelliges me neque diligentiorem esse uoluisse, quam tu esses, neque negligentiorem fore, quam tu uelis. De Tadiana re, mecum Tadius locutus est, te ita scripsisse, nihil esse iam, quod laboraret; quoniam hereditas usucapta esset. id mirabamur, te ignorare, de tutela legitima,

ma, in qua dicitur esse puella, nihil usucapi posse. Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quæ tibi mandaui, & quæ tu intelliges conuenire nostro Tusculano, uelim, ut scribis, cures; quod sine molestia tua facere poteris. nam nos ex omnibus mol[illegible]ijs, & laboribus uno illo in loco conquiescimus: quo fratrem quotidie exspectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, & te, sororem tuam, & matrem maxime diligit, salutemq. tibi plurimam adscribit, & Tulliola, deliciæ nostræ. Cura, ut ualeas; & nos ames; & tibi persuadeas, te a me fraterne amari.

CICERO S. D. ATTICO. 5

NON committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligentia possis. tu modo uideto, in tanto otio ut par mihi sis. Domum Rabirianã Neapoli, quam tu iam dimensam, et exædificatã animo habebas, M. Fõteius emit HS CCCLↃↃↃXXX. id te scire uolui, si quid forte ea res ad cognitiones tuas pertineret. Q. frater, ut mihi uidetur, quo uolumus animo est in Pomponiam, & cum ea nunc in Arpinati prædio erat, & secum habebat hominem χρηστομαθῆ D. Turranium. Pater nobis decessit ad VIII. kal. Dec. Hæc habebam fere, quæ te scire uellem. Tu, uelim, si qua ornamenta γυμνασιώδη reperire poteris, quæ loci sint eius, quem tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Tusculano ita delectamur, ut nobismet ipsis tum denique, cum

illo uenimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus, & quid acturus sis, fac nos quamdiligentissime certiores. Apud matrem recte est; eaq. nobis curæ est. L. Cincio HS XXCD *constitui me curaturum idibus Febr. tu, uelim, ea, quæ nobis emisse, et parasse scribis, des operam, ut quamprimum habeamus. & uelim cogites, id quod mihi pollicitus es, quemadmodum bibliothecam nobis conficere possis. omnem spem delectationis nostræ, quam, cum in otium uenerimus, habere nolumus, in tua humanitate positam habemus. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 6

APVD *te est, ut uolumus. mater tua, & soror a me, Quinctoq. fratre diligitur. Cum Acutilio sum locutus. is sibi negat a suo procuratore quidquam scriptum esse; & miratur istam controuersiam fuisse, quod ille recusarat satisdari, amplius abs te non peti. Quod te de Tadiano negotio decidisse scribis; id ego Tadio et gratum esse intellexi, & magnopere iucundum. Ille noster amicus, et mehercule uir optimus, & mihi amicissimus, sane tibi iratus est. hoc, si, quanti tu æstimes, sciam; tum, quid mihi elaborandum sit, scire possim. L. Cincio* HS CCLↃↃCCCC *pro signis Megaricis, ut tu ad me scripseras, curaui. Hermæ tui Pentelici cum capitibus æneis, de quibus ad me scripsisti, iam nunc admodum delectant. quare uelim, & eos, & signa, & cetera, quæ tibi eius loci, &*

nostri studij, & tuæ elegantiæ esse uidebuntur, quamplurima, quamprimumq. mittas, & maxime quæ tibi gymnasij, xystiq. uidebuntur esse. nam in hoc genere sic studio efferimur, ut abs te adiuuandi, ab alijs prope reprehendendi simus. si Lentuli nauis non erit, quo tibi placebit, imponito. Tulliola, deliciolæ nostræ, tuum munusculum flagitat, & me, ut sponsorem, appellat. mihi autem abiurare certius est, quam dependere. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

NIMIVM raro nobis abs te litteræ afferuntur: cum & multo tu facilius reperias, qui Romam proficiscantur, quam ego, qui Athenas; & certius tibi sit, me esse Romæ, quam mihi, te Athenis. itaque propter hanc dubitationem meam breuior hæc ipsa epistola est; quod, cum incertus essem, ubi esses, nolebam illum nostrum familiarem sermonem in alienas manus deuenire. Signa Megarica, & Hermas, de quibus ad me scripsisti, uehementer exspecto. quidquid eiusdem generis habebis, dignum Academia tibi quod uidebitur; ne dubitaris mittere; & arcæ nostræ confidito. genus hoc est uoluptatis meæ: quæ γυμνασιώδη maxime sunt, eã quæro. Lentulus naues suas pollicetur. peto abs te, ut hæc cures diligenter. Chilius te rogat, & ego eius rogatu, Εὐμολπιδῶν πάτρια. Vale.

CI-

CICERO S. D. ATTICO.

Cvm essem in Tusculano, (erit hoc tibi pro illo tuo, Cum essem in Ceramico) uerumtamen cum ibi essem, Romæ, puer a sorore tua missus, epistolam mihi abs te allatam dedit, nunciauitque, eo ipso die post meridiem missuram qui ad te proficisceretur. eo factum est, ut epistolæ tuæ rescriberem aliquid, breuitate temporis tam pauca cogerer scribere. Primum tibi de nostro amico placando, aut etiam plane restituendo polliceor. quod ego, etsi mea sponte ante faciebam, eo nunc tamen & agam studiosius, & contendam ab illo uehementius, quod tantam ex epistola uoluntatem eius rei tuam perspicere uideor. hoc te intelligere uolo, pergrauiter illum esse offensum: sed quia nullam uideo grauem subesse caussam, magnopere confido illum fore in officio, & in nostra potestate. Signa nostra, & Hermeraclas, ut scribis, cum commodissime poteris, uelim imponas, & si quod aliud οἰκεῖον eius loci, quem non ignoras, reperies, & maxime, quæ tibi palæstræ, gymnasijq. uidebuntur esse. etenim ibi sedens hæc ad te scribebam; ut me locus ipse admoneret. Præterea typos tibi mando, quos in tectorio atrioli possim includere, & putealia sigillata duo. Bibliothecam tuam caue cuiquam despondeas, quamuis acrem amatorem inueneris. nam ego omnes meas uindemiolas eo reseruo, ut illud subsidium senectuti parem. De fratre, confido ita esse; ut semper

uolui, & elaboraui. multa signa sunt eius rei, non minimum, quod soror prægnans est. De comitijs meis, & tibi me permisisse memini, & ego iam pridem hoc communibus amicis, qui te exspectāt, prædico; et te non modo non accersam, sed prohibebo; quod intelligā multo magis interesse tua, te agere, quod agendum est hoc tempore, quam mea, te adesse comitijs. proinde ea animo te uelim esse, quasi mei negotij caussa in ista loca missus esses. me autē eum et offendes erga te, et audies, quasi mihi, si qua parta erunt, nō modo te præsente, sed per te parta sint. Tulliola tibi diem dat, sponsorē non appellat. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 9

ET mea sponte faciebam antea, & post, duabus epistolis tuis perdiligenter in eandem rationē scriptis, magnopere sum commotus. eo accedebat hortator assiduus Sallustius, ut agerem quamdiligentissime cum Lucceio de uestra uetere gratia reconcilianda. sed, cum omnia fecissem, non modo eam uoluntatem eius, quæ fuerat erga te, recuperare non potui, uerum ne caussam quidem elicere immutatæ uoluntatis. tametsi iactat ille quidem illud suum arbitrium, & ea, quæ iam tum, cum aderas, offendere eius animum intelligebam. tamen habet quiddam profecto: quod magis in animo eius insederit: quod neque epistolæ tuæ, neque nostra legatio tam potest facile delere, quam tu præsens non modo oratione, sed tuo uultu illo familiari tolles; si modo

modo tanti putabis id, quod, si me audies, & si humanitati tuæ constare uoles, certe putabis. ac, ne illud mirere, cur, cum ego antea significarem tibi per litteras, me sperare illum in nostra potestate fore, nunc idem uidear diffidere; incredibile est, quanto mihi uideatur illius uoluntas obstinatior, & in hac iracundia obfirmatior. sed hæc aut sanabuntur, cũ ueneris; aut ei molesta erunt, in utro culpa erit. Quod in epistola tua scriptum erat, me iam arbitrari designatum esse; scito, nihil tam exercitum esse nunc Romæ, quam candidatos, omnibus iniquitatibus; nec, quando futura sint comitia, sciri. uerum hæc audies de Philadelpho. Tu, uelim, quæ Academiæ nostræ parasti, quamprimum mittas. mirum, quam illius loci non modo usus, sed etiam cogitatio delectat. Libros uero tuos caue cuiquam tradas. nobis eos, quemadmodum scribis, conserua. summum me eorum studium tenet, sicut odium iam ceterarũ rerum: quas tu, incredibile est, quam breui tempore quanto deteriores offensurus sis, quam reliquisti.

CICERO S. D. ATTICO. 10

TEVCRIS illa lentum sane negotium: neque Cornelius ad Terentiam postea rediјt. opinor, ad Considium, Axium, Selicium confugiendum est. nã a Cæcilio propinqui minore centesimis nummũ mouere non possunt. sed, ut ad prima illa redeam, nihil ego illa impudentius, astutius, lentius uidi. libertũ mitto: Tito mandaui: σκέψεις, atque ἀναβολαί.

sed nescio, an ταυτόματον ἡμῶν. nam mihi Pompeiani prodromi nunciant, aperte Pompeium acturum, Antonio succedi oportere: eodemq. tempore aget prætor ad populum. res eiusmodi est, ut ego nec per bonorum, nec per popularem existimationem honeste possim hominem defendere; nec mihi libeat, quod uel maximum est. etenim accidit hoc, quod totum cuiusmodi sit, mando tibi, ut perspicias. Libertum ego habeo, sane nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatorem, & clientem tuum. de eo mihi Valerius interpres nunciat, Chiliusq. se audisse scribit hæc; esse hominem cum Antonio; Antonium porro in cogendis pecunijs dictitare, partem mihi quæri, & a me custodem communis quæstus libertum esse missum. non sum mediocriter commotus: neque tamen credidi: sed certe aliquid sermonis fuit. totum inuestiga, cognosce, perspice, & nebulonem illum, si quo pacto potes, ex istis locis amoue. huius sermonis Valerius auctorem Cn. Plancium nominabat. mando tibi plane, totum, ut uideas, cuiusmodi sit. Pompeium nobis amicissimum constat esse. diuortium Muciæ uehementer probatur. P. Clodium, Appij filium, te credo audisse, cum ueste muliebri deprehensum domi C. Cæsaris, cum pro populo fieret, eumq. per manus seruulæ seruatum, & eductum: rem esse insigni infamia: quod te moleste ferre certo scio. Quod præterea ad te scribam, non habeo. & mehercule eram conturbatior. nam puer festiuus,

ana-

anagnostes noster, Sositheus decesserat, meq. plus, quam serui mors debere uidebatur, commouerat. Tu uelim sæpe ad nos scribas. si rem nullam habebis; quod in buccam uenerit, scribito. Vale. kalendis Ian. M. Messalla, & M. Pisone cos.

CICERO S. D. ATTICO. II

ACCEPI tuas tres iam epistolas, unam a M. Cornelio, quam a Tribus ei Tabernis, ut opinor, dedisti; alteram, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit; tertiam, quam, ut scribis, anchoris solutis de fasello dedisti. quæ fuerunt omnes rhetorum. pure loquuntur, cum humanitatis sparsæ sale, tum insignes amoris notis. quibus epistolis sum equidem abs te lacessitus ad scribendum; sed idcirco sum tardior, quod non inuenio fidelem tabellarium. quotus enim quisque est, qui epistolam paullo grauiorem ferre possit, nisi eam per lectionem releuarit? accedit eo, quod mihi non est notum, ut quisque in Epirum proficiscatur. ego enim te arbitror, cæsis apud Amaltheam tuam uictimis, statim esse ad Sicyonem oppugnandum profectum. neque id ipsum tamen certum habeo, quando ad Antonium proficiscare, aut quid in Epiro temporis ponas. ita neque Achaicis hominibus, neque Epiroticis paullo liberiores litteras committere audeo. sunt autem post discessum a me tuum res dignæ litteris nostris, sed non committendæ eiusmodi periculo, ut aut interire, aut aperiri, aut intercipi possint. Primum igitur

igitur scito, primum me non esse rogatum sententiam, præpositumq. esse nobis pacificatorem Allobrogum, idq. admurmurante senatu, neque me inuito esse factum. sum enim & ab obseruando homine peruerso liber, et ad dignitatem in rep. retinendam contra illius uoluntatem solutus: et ille secundus in dicendo locus habet auctoritatem pæne principis, & uoluntatem non nimis deuinctam beneficio consulis. Tertius est Catulus, quartus (si etiam hoc quæris) Hortensius. Consul autem ipse paruo animo, & prauo, tantum cauillator genere illo moroso, quod etiam sine dicacitate ridetur, facie magis, quam facetijs, ridiculus, nihil agens cum rep. seiunctus ab optimatibus: a quo nil speres boni reip. quia non uult; nil metuas mali, quia non audet. eius autem collega et in me perhonorificus, & partium studiosus, ac defensor bonarum. quinimmo leuiter inter se dissident. Sed uereor, ne hoc, quod infectum est, serpat longius. credo enim te audisse, cum apud Cæsarem pro populo fieret, uenisse eo muliebri uestitu uirum; idq. sacrificium cum uirgines instaurassent, mentionem a Q. Cornificio in senatu factam: (is fuit princeps; ne tu forte aliquem nostrum putes) postea rem ex s. c. ad uirgines, & pontifices relatam, idq. ab ijs nefas esse decretum: deinde ex s. c. consules rogationem promulgasse: uxori Cæsarem nuncium remisisse. in hac caussa Piso, amicitia P. Clodij ductus, operam dat, ut ea rogatio, quam ipse fert, & fert ex s. c. &

de

de religione, antiquetur. Messalla uehementer adhuc agit seuere. boni uiri precibus Clodij remouentur a caussa. operæ comparantur. nosmet ipsi, qui Lycurgei a principio fuissemus, quotidie demitigamur. instat, & urget Cato. Quid multa? uereor, ne hæc, neglecta a bonis, defensa ab improbis, magnorum reip. malorum caussa sit. Tuus autem ille amicus, (scin' quem dicam?) de quo tu ad me scripsisti, postea quam non auderet reprehendere, laudare cœpisse, nos, ut ostendit, admodum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat; occulte, sed ita, ut perspicuum sit, inuidet. nihil come, nihil simplex, nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honestum, nihil illustre, nihil forte, nihil liberum. Sed hæc ad te scribam alias subtilius. nam neque adhuc mihi satis nota sunt: & huic terræ filio nescio cui committere epistolam tantis de rebus non audeo. Prouincias prætores nondum sortiti sunt. res eodem est loci, quo reliquisti. Τοποθεσίαν, quam postulas, Miseni, & Puteolorum, includam orationi meæ. ad III. non. Decemb. mendose fuisse animaduerteram. Quæ laudas ex orationibus, mihi crede, ualde mihi placebant: sed non audebam antea dicere: nunc uero, quod a te probata sunt, multo mihi ἀττικώτερα uidentur. in illam orationem Metellinam addidi quædam. liber tibi mittetur; quoniam te amor nostri φιλορήτορα reddidit. Noui tibi quidnam scribam? quid?

quid? etiam. Messalla cósul. Antonianam domum emit HS CCCCXXXVII. quid id ad me? inquies. tantum, quod ea emptione et nos bene emisse iudicati sumus; et homines intelligere cœperunt, licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam peruenire. Teucris illa lentum negotium, sed tamen est in spe. Tu ista confice: a nobis liberiorem epistolam exspecta. Vale. VI. kal. Febr. M. Messalla, & M. Pisone coss.

CICERO S. D. ATTICO. 12

VEREOR, ne putidum sit scribere ad te, quam sim occupatus: sed tamen ita distinebar, ut uix huic tantulæ epistolæ tempus habuerim, atque id ereptum e summis occupationibus. Prima concio Pompeij qualis fuisset, scripsi ad te antea, non iucunda miseris, inanis improbis, beatis nō grata, bonis non grauis. itaque frigebat. tum Pisonis cōsulis impulsu leuissimus tribunus pl. Fusius in concionem produxit Pompeium. res agebatur in circo Flaminio: et erat in eo ipso loco illo die nundinarum πανήγυρις. quæsiuit ex eo, placeret ne ei, iudices a prætore legi, quo consilio idem prætor uteretur. id autem erat de Clodiana religione ab senatu constitutum. tum Pompeius μαλ' ἀριστοκρατικῶς locutus est; senatusq. auctoritatem sibi omnibus in rebus maximam uideri, semperq. uisam esse, respondit, & id multis uerbis. Postea Messalla consul in senatu de Pompeio quæsiuit, quid de religione, & de pro-

mulgata

mulgata rogatione ſentiret. locutus ita eſt in ſenatu, ut omnia illius ordinis conſulta γενικῶς laudaret: mihique, ut aſſedit, dixit, ſe putare, ſatis ab ſe etiam de iſtis rebus eſſe reſponſum. Craſſus poſtea quam uidit illum excepiſſe laudem, ex eo, quod hi ſuſpicarentur homines ei conſulatum meum placere, ſurrexit, ornatiſſimeq. de meo conſulatu locutus eſt; ut ita diceret, ſe, quod eſſet ſenator, quod ciuis, quod liber, quod uiueret, mihi acceptum referre; quoties coniugem, quoties domum, quoties patriã uideret, toties ſe beneficium meũ uidere. Quid multa? totum hunc locum, quem in Ariſtocratia ego uarie meis orationibus, quarũ tu Ariſtarchus es, ſoleo pingere, de flamma, de ferro, (noſti illas ληκύθους) ualde grauiter pertexuit. Proximus Pompeio ſedebam. intellexi hominem moueri; utrum Craſſum inire eam gratiam, quam ipſe prætermiſiſſet; an eſſe tantas res noſtras, quæ tam libenti ſenatu laudarentur, ab eo præſertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet, quod meis omnibus litteris in Pompeiana laude perſtrictus eſſet? Hic dies me ualde Craſſo adiunxit: & tamen, ab illo aperte, tecte quidquid eſt datum, libenter accepi. ego autem ipſe, dij boni, quo modo ἀνεπερπερευσάμην nouo auditori Pompeio. ſi umquam mihi ἐπιχειρήματα ſuppeditauerunt, illo tempore. Quid multa? clamores. etenim hæc erat ὑπόθεσις de grauitate ordinis, de equeſtri concordia, de conſenſione Italiæ, de immortuis reliquijs coniurationis, de uilitate,

tate, de otio. nosti iam in hac materia sonitus nostros: tanti fuerunt, ut ego eo breuior sim, quod eos usque istinc exauditos putem. Romanæ autem res sic se habent. Senatus ἄρειος πάγος nil constantius, nil seuerius, nil fortius. nam cum dies uenisset rogationi ex S.C. *ferendæ, concursabant barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinæ, duce filiola Curionis; & populum, ut antiquaret, rogabant. Piso autem consul, lator rogationis, idem erat dissuasor. operæ Clodianæ pontes occuparant. tabellæ ministrabantur, ita ut nulla daretur, Vti rogas. hic tibi Rostra Cato aduolat, conuitium Pisoni consuli mirificum facit; si id est conuitium, uox plena grauitatis, plena auctoritatis, plena denique salutis. accedit eodem etiam noster Hortensius, multi præterea boni. insignis uero opera Fauonij fuit. hoc concursu optimatum comitia dimittuntur: senatus uocatur. cum decerneretur frequenti senatu, contra pugnante Pisone, ad pedes omnium singillatim accidente Clodio, ut consules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam: homines ad* XV. *Curioni nullum* S. C. *facienti assenserunt: facile ex altera parte* CCCC *affuerunt. acta res est. Fufius tertium concessit. Clodius conciones miseras habebat, in quibus Lucullum, Hortensium, C. Pisonem, Messallam consulem contumeliose lædebat, me tantum comperisse omnia criminabatur. Senatus et de prouincijs prætorum, et de legationibus, & de ceteris rebus decernebat, ut ante, quam rogatio*

gatio lata esset, ne quid ageretur. Habes res Romanas. sed tamen etiam illud, quod ego non speram, audi. Messalla consul est egregius, fortis, constans, diligens, nostri laudator, amator, imitator. ille alter uno uitio minus uitiosus, quod iners, quod somni plenus, quod imperitus, quod ἀπρακτότατος, sed uoluntate ita καχέκτης, ut Pompeium post illam concionem, qua ab eo senatus laudatus est, odisse cœperit. itaque mirum in modum omnes a se bonos alienauit. neque id magis amicitia Clodij adductus facit, quam studio perditarum rerum, atque partium. sed habet sui similem in magistratibus, præter Fufium, neminem. bonis utimur tribunis pl. Cornuto uero pseudocatone. Quid quæris? num ut ad priuata redeam? Τεῦκρις promissa patrauit. tu mādata effice, quæ recepisti. Quinctus frater, qui Argiletani ædificij reliquum dodrantem emit HS DCCXXV, Tusculanum uenditat, ut, si possit, emat Pacilianam domum. Cum Lucceio in gratiam redi. uidero hominem. ualde petitur. re nauabo operam. Tu, quid agas, ubi sis, cuiusmodi istæ res sint, fac me quamdiligentissime certiorem. Idibus Febr. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 13

ASIAM Quincto, suauissimo fratri, obtigisse audisti. non enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor, quam ullius nostrum litteræ nunciarint. nunc, quoniā & laudis auidissimi semper fuimus, & præter

ceteros φιλέλληνες & ſumus, & habemur, et multorum odia, atque inimicitias reip. cauſſa ſuſcepimus; παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο; curaque, & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epiſtola ſcribam, quam ipſi Quincto dabo. Tu me, uelim, certiorem facias quid de meis mandatis egeris, atque etiam, quid de tuo negotio. nam ut Brundiſio profectos es, nullæ mihi abs te ſunt redditæ litteræ. ualde aueo ſcire, quid agas. Idibus Mart. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

QVAERIS ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam præter opinionem omnium factum ſit: & ſimul uis ſcire, quo modo ego minus, quam ſoleam, præliatus ſim. reſpondebo tibi ὕςερον πρότερον, Ομηρικῶς. Ego enim, quam diu ſenatus auctoritas mihi defendenda fuit, ſic acriter, & uehementer præliatus ſum, ut clamor, concurſusq. maxima cum mea laude fierent. quod ſi tibi umquam ſum uiſus in rep. fortis, certe me in illa cauſſa admiratus eſſes. cum enim ille ad conciones confugiſſet; in hisq. meo nomine ad inuidiam uteretur: dij immortales, quas ego pugnas, & quantas ſtrages edidi: quos impetus in Piſonem, in Curionem, in totam illam manum feci: quo modo ſum inſectatus leuitatem ſenum, libidinem iuuentutis. ſæpe, ita me dij iuuent, te non ſolum auctorem conſiliorum meorum, uerum etiam ſpectatorem pugnarum mirifi-
carum

carum desideraui. postea uero quam Hortensius excogitauit, ut legem de religione Fufius tribunus pl. ferret; in qua nihil aliud a consulari regatione differebat, nisi iudicum genus; (in eo autem erant omnia) pugnauitque, ut ita fieret; quod & sibi, et alijs persuaserat, nullis illum iudicibus effugere posse: contraxi uela, perspiciens inopiam iudicum; neque dixi quidquam pro testimonio, nisi quod erat ita notum, atque testatum, ut non possem præterire. itaque, si caussam quæris absolutionis, (ut iam πρὸς τὸ πρότερον reuertar) egestas iudicum fuit, & turpitudo. id autem ut accideret, commissum est Hortensij consilio: qui, dum ueritus est, ne Fufius ei legi intercederet, quæ ex S. C. ferebatur, non uidit illud, satius esse, illum in infamia relinqui sordibus, quam infirmo iudicio committi: sed ductus odio properauit rem deducere in iudicium; cum illum plumbeo gladio iugulatum iri tamen diceret. Sed iudicium, si quæris, quale fuerit; incredibili exitu, sic, uti nunc ex euentu ab alijs, a me tamen ex ipso initio consilium Hortensij reprehendatur. nam ut reiectio facta est clamoribus maximis; cum accusator, tamquam censor bonus, homines nequissimos reijceret, reus, tamquam clemens lanista, frugalissimum quemque secerneret; ut primum iudices consederunt, ualde diffidere boni cœperunt. non enim umquam turpior in ludo talario consessus fuit. maculosi senatores, nudi equites, tribuni non tam ærarij, quam, ut appellantur, ærati.

ærati . pauci tamen boni inerant, quos reiectione fugare ille non potuerat; qui mæsti inter sui dissimiles, et mærentes sedebant, et contagione turpitudinis uehementer permouebantur . hic, ut quæque res ad consilium primis petitionibus referebatur, incredibilis erat seueritas, nulla uarietate sententiarum : nihil impetrabat reus: plus accusatori dabatur, quam postulabat: triumphabat (quid quæris?) Hortensius se uidisse tantum: nemo erat, qui illum reum, ac non millies condemnatum arbitraretur . me uero teste producto, credo te ex acclamatione Clodij aduocatorum audisse, quæ consurrectio iudicum facta sit, ut me circumsteterint, ut aperte iugula sua pro meo capite P. Clodio ostentarint. quæ mihi res multo honorificentior uisa est, quam aut illa, cum iurare tui ciues Xenocratem testimonium dicentem prohibuerunt; aut cum tabulas Metelli Numidici, cum hæ, ut mos est, circumferrentur, nostri iudices adspicere noluerunt . multo hæc, inquam, nostra res maior. itaque iudicum uocibus, cum ego sic ab his, ut salus patriæ, defenderer, fractus reus, et una patroni omnes conciderunt . ad me autem eadem frequentia postridie conuenit, qua cum abiens consulatu sum domum reductus . Clamare præclari Ariopagitæ, se non esse uenturos, nisi præsidio constituto . refertur ad consilium: una sola sententia præsidium non desiderauit . defertur res ad senatum : grauissime, ornatissimeq. decernitur. laudantur iudices: datur ne-
gotium

gotium magiſtratibus. reſponſurum hominem nemo arbitrabatur. Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. noſti Caluũ, ex Nanneianis, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te ſcripſeram. biduo per unum ſeruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negotium: accerſiuit ad ſe, promiſit, interceſſit, dedit. iam uero (o dij boni, rem perditam) etiã noctes certarum mulierum, atque adoleſcentulorum nobilium introductiones non nullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. ita, ſummo diſceſſu bonorum, pleno foro ſeruorum, XX iudices ita fortes tamẽ fuerunt, ut, ſummo propoſito periculo, uel perire maluerint, quam perdere omnia. XXXI fuerunt, quos fames magis, quam fama, commouerit. quorum Catulus cum uidiſſet quendam, Quid uos, inquit, præſidium a nobis poſtulabatis? an, ne nummi uobis eriperentur, timebatis? Habes, ut breuiſſime potui, genus iudicij, & cauſſam abſolutionis. Quæris deinceps, qui nunc ſit ſtatus reip. et qui meus. Reip. ſtatum illum, quem tu meo conſilio, ego diuino confirmatum putabam, qui bonorum omnium coniunctione, & auctoritate conſulatus mei fixus, & fundatus uidebatur, niſi quis nos deus reſpexerit, elapſum ſcito eſſe de manibus uno hoc iudicio: ſi iudicium eſt, triginta homines populi R. leuiſſimos, ac nequiſſimos, nummulis acceptis, ius, & fas omne delere, &, quod omnes non modo homines, uerum etiam pecudes factum eſſe

ſciebant, id, Caluum, & Plautum, & Spongiam, et ceteras huiuſmodi quiſquilias ſtatuere, numquã eſſe factum. ſed tamen, ut te de rep. conſoler, non ita, ut ſperarunt mali, tanto impoſito reip. uulnere, alacris exultat improbitas in uictoria. nam plane ita putauerunt, cum religio, cum pudicitia, cum iudiciorum fides, cum ſenatus auctoritas concidiſſet, fore, ut aperte uictrix nequitia, ac libido pœnas ab optimo quoque peteret ſui doloris, quem improbiſſimo cuique inuſſerat ſeueritas conſulatus mei. Idem ego ille, (non enim mihi uideor inſolenter gloriari, cum de me apud te loquor, in ea præſertim epiſtola, quam nolo alijs legi) idem, inquam, ego recreaui afflictos animos bonorũ unumquenque confirmans, et excitans. inſectandis uero, exagitandisq. nummarijs iudicibus, omnem omnibus ſtudioſis, ac fautoribus illius uictoriæ παῤῥησίαν eripui: Piſonem conſulem nulla in re conſiſtere umquam ſum paſſus: deſponſam homini iam Syriam ademi: ſenatum ad priſtinam ſuam ſeueritatem reuocaui, atque abiectum excitaui: Clodium præſentem fregi in ſenatu, cum oratione perpetua, pleniſſima grauitatis, tum altercatione eiuſmodi, ex qua licet pauca deguſtes. nam cetera non poſſunt habere eandem neque uim, neque uenuſtatem, remoto illo ſtudio contentionis, quem ἀγῶνα uos appellatis. Nam, ut idibus Maij in ſenatum conuenimus, rogatus ego ſentẽtiam, multa dixi de ſumma reip. atque ille locus inductus eſt a me diuinitus; ne, una

pla-

plaga accepta, patres cõſcripti conciderent, ne defi cerent: uulnus eſſe eiuſmodi, quod mihi neque diſſi mulandũ, neque pertimeſcendum uideretur: ne aut
* ignorando ſtultiſſimi iudicaremur: bis abſolutũ eſſe Lentulum, bis Catilinam: hunc tertiũ iam eſſe a iudicibus in remp. immiſſum. Erras Clodi: non te iudi ces urbi, ſed carceri reſeruarunt; neque retinere in ciuitate, ſed exſilio priuare uoluerunt. Quamobrẽ patres cõſcripti erigite animos, retinete ueſtram di gnitatem. manet illa in rep. bonorum conſenſio: do lor acceſſit bonis uiris; uirtus non eſt imminuta: nihil eſt damni factum noui, ſed, quod erat, inuentũ eſt in unius hominis perditi iudicio. plures ſimiles reperti ſunt. Sed quid ago? pæne orationem in epiſtolam incluſi. Redeo ad altercationem. Surgit pulchellus puer: obijcit mihi, me ad Baias fuiſſe. falſum: ſed tamen quid huic ſimile eſt? inquam. quaſi in operto dicas fuiſſe. Quid, inquit, homini Arpinati cum aquis calidis? narra, inquã, patrono tuo, qui Arpinates aquas concupiuit. noſti enim marinas. Quouſque, inquit, hunc regem feremus? regem appellas, inquam, cum Rex tui mentionem nullam fecerit? ille autẽ Regis hereditatem ſpe deuorarat. Domum, inquit, emiſti. putas, inquam, dicere, iudices emiſti? Iuranti, inquit, tibi non cre diderunt. mihi uero, inquam, XX iudices crediderunt: XXXI, quoniam nummos ante acceperunt, tibi nil crediderunt. Magnis clamoribus afflictus, conticuit, & concidit. Noſter autem ſtatus eſt hic.

Apud bonos ijdem sumus, quos reliquisti; apud sordem urbis, et fæcem multo melius, quã reliquisti. nam & illud nobis non obest, uideri nostrum testimonium non ualuisse. missus est sanguis inuidiæ sine dolore, atque etiam hoc magis, quod omnes illi fautores illius flagitij, rem manifestam illam redemptã esse a iudicibus, confitentur. Accedit illud, quod illa concionalis hirudo ærarij, misera, et ieiuna plebecula, me ab hoc magno unice diligi putat. & hercule multa et iucunda consuetudine coniuncti inter nos sumus, usque eo, ut nostri isti comessatores coniurationis, barbatuli iuuenes, illum in sermonibus Cnæum Ciceronem appellent. itaque et ludis, & gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoricia fistula auferebamus. nunc est exspectatio comitiorum: in quæ omnibus inuitis trudit noster Magnus Auli filium: atque in eo neque auctoritate, neque gratia pugnat, sed quibus Philippus omnia castella expugnari posse dicebat, in quæ modo asellus onustus auro posset adscendere. Consul autem ille, deterioris histrionis similis, suscepisse negotiũ dicitur, et domi diuisores habere: quod ego non credo. sed S. C. duo iam facta sunt, odiosa, quod in consulem facta putantur, Catone, et Domitio postulante; unum, ut apud magistratus inquiri liceret; alterum, cuiusmodi diuisores haberent, aduersus remp. Lurco autem tribunus pl. qui magistratum simul cum lege Aelia inijt, solutus est et Aelia, et Fufia, ut legem de ambitu ferret; quam il-

le

le bono auſpicio claudus homo promulgauit. ita comitia in ante diem VI. kal. Sext. dilata ſunt. noui eſt in lege hoc, ut, qui nummos in tribu pronunciauerit, ſi non dederit, impune ſit; ſin dederit, ut, quoad uiuat, ſingulis tribubus HS ∞ ∞ ∞ debeat. dixi, hanc legem P. Clodium iam antea ſeruaſſe: pronunciare enim ſolitum eſſe, & non dare. Sed heus tu, uides ne conſulatum illum noſtrum, quem Curio antea ἀποθέωσιν uocabat, ſi hic factus erit, fabam mimum futurum? quare, ut opinor, φιλοσοφιτέων, id quod tu facis, & iſtos conſulatus non floccifacteon? Quod ad me ſcribis, te in Aſiam ſtatuiſſe non ire: equidem mallem, ut ires. ac uereor, ne quid in iſta re minus commode fiat. ſed tamen non poſſum reprehendere conſilium tuum, præſertim cum egomet in prouinciam non ſim profectus. Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo poſuiſti, contenti erimus; præſertim cum & Chilius nos reliquerit, & Archias nil de me ſcripſerit. ac uereor, ne Lucullus, quoniam græcum poema condidit, nunc ad Cæcilianam fabulam ſpectet. Antonio tuo nomine gratias egi; eamq. epiſtolam Manlio dedi. Ad te ideo antea rarius ſcripſi, quod non habebam idoneum, cui darem; nec ſatis ſciebam, quid darem. te ualde uindicaui. Cincius ſi quid ad me tui negotij detulerit, ſuſcipiam: ſed nunc magis in ſuo eſt occupatus; in quo ego ei non deſum. Tu, ſi uno in loco es futurus, crebras a nobis litteras exſpecta; aſt plures etiam ipſe mittito. Velim, ad me

ſcribas, cuiuſmodi ſit Αμαλθεῖον *tuum, quo ornatu, qua* τοποθεσίᾳ; *& quæ poemata, quasq. hiſtorias de* Αμαλθείᾳ *habes, ad me mittas. lubet mihi facere in Arpinati. ego tibi aliquid de meis ſcriptis mittam. nihil erat abſoluti. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 15

MAGNA *mihi uarietas uoluntatis, et diſſimilitudo opinionis, & iudicij Quincti, fratris mei, demonſtrata eſt ex litteris tuis, in quibus ad me epiſtolarũ illius exẽpla miſiſti. qua ex re & moleſtia ſum tanta affectus, quantam mihi meus amor ſummus erga utrumque ueſtrum afferre debuit; & admiratione, quidnam accidiſſet, quod afferret Quincto, fratri meo, aut offenſionem tam grauem, aut commutationem tantam uoluntatis. atque illud a me iam ante intelligebatur, quod te quoque ipſum diſcedentem a nobis ſuſpicari uidebam, ſubeſſe neſcio quid opinionis incõmodæ, ſauciumq. eius animum; et inſediſſe quaſdam odioſas ſuſpiciones: quibus ego mederi cum cuperem & antea ſæpe, & uehementius etiam poſt ſortitionem prouinciæ; nec tantum intelligebam ei eſſe offenſionis, quãtum litteræ tuæ declarant; nec tantum proficiebam, quantum uolebam. ſed tamen hoc me ipſe conſolabar, quod non dubitabã, quin te ille aut Dyrrhachij, aut in iſtis locis uſpiã uiſurus eſſet. quod cum accidiſſet; confidebam, ac mihi perſuaſeram fore, ut omnia placarentur inter uos non modo ſermone, ac diſputatione, ſed conſpe-*

ſpectu ipſo, congreſſuq. ueſtro. nam, quanta ſit in Quincto, fratre meo, comitas, quanta iucunditas, quam mollis animus & ad accipiendam, & ad deponendam offenſionem, nihil attinet me ad te, qui ea noſti, ſcribere. ſed accidit perincommode, quod eum nuſquam uidiſti. ualuit enim plus, quod erat illi non nullorum artificijs inculcatum, quam aut officium, aut neceſſitudo, aut amor ueſter ille priſtinus, qui plurimum ualere debuit. Atque huius incommodi culpa ubi reſideat, facilius poſſum exiſtimare, quam ſcribere. uereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis. nam, ſic intelligo; ut nil a domeſticis uulneris factum ſit, illud quidem, quod erat, eos certe ſanare potuiſſe. ſed huiuſce rei uitium totius, quod aliquanto etiam latius patet, quam uidetur, præſenti tibi commodius exponam. De ijs litteris, quas ad te Theſſalonica miſit, & de ſermonibus, quos ab illo et Romæ apud amicos tuos, et in itinere habitos putas; ecquid tãtum cauſſæ ſit, ignoro: ſed omnis in tua poſita eſt humanitate mihi ſpes huius leuandæ moleſtiæ. nam, ſi ita eſſe ſtatueris, & irritabiles animos eſſe optimorum ſæpe hominum, & eoſdem placabiles; & eſſe hanc agilitatem, ut ita dicam, mollitiemq. naturæ plerumque bonitatis; &, id quod caput eſt, nobis inter nos noſtra ſiue incommoda, ſiue uitia, ſiue iniurias eſſe tolerandas: facile hæc, quemadmodum ſpero, mitigabuntur. quod, ego, ut facias, te rogo. nam ad me, qui te unice diligo, maxime pertinet, nemi-

nem esse meorum, qui aut te non amet, aut abs te non ametur. Illa pars epistolæ tuæ minime fuit necessaria, in qua exponis, quas facultates aut prouincialium, aut urbanorum commodorum & alijs temporibus, & me ipso consule, prætermiseris. mihi enim perspecta est & integritas, & magnitudo animi tui: neque ego inter me, atque te quidquam interesse umquam duxi, præter uoluntatem institutæ uitæ: quod me ambitio quædam ad honorum studium, te autem alia minime reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. uera quidem laude probitatis, diligentiæ, religionis neque me tibi, neque quemquam antepono. amoris uero erga me, cum a fraterno amore, domesticoq. discessi, tibi primas defero. uidi enim, uidi, penitusq. perspexi in meis uarijs temporibus et solicitudines, et lætitias tuas. fuit enim mihi sæpe et laudis nostræ gratulatio tua iucũda, et timoris cõsolatio grata. quin mihi nunc, te absente, non solum consilium, quo tu excellis, sed etiam sermonis communicatio, quæ mihi suauissima tecum solet esse, maxime deest. Quid dicam, in publica re? quo in genere mihi negligenti esse non licet. An in forensi labore? quem antea propter ambitionem sustinebam, nunc ut dignitatem tueri gratia possim. an in ipsis domesticis negotijs? in quibus ego cũ antea, tum uero post discessum fratris te, sermonesq. nostros desidero. Postremo nõ labor meus, non requies; non negotium, non otium; non forenses res, non domesticæ, non publicæ; non priua-

tæ carere diutius tuo ſuauiſſimo, atque amantiſſimo conſilio, ac ſermone poſſunt. Atque harum rerum commemorationem uerecundia ſæpe impediuit utriuſque noſtrum. nunc autem ea fuit neceſſaria propter eam partem epiſtolæ tuæ, per quam te, ac mores tuos mihi purgatos, ac probatos eſſe uoluiſti. Atque in iſta incõmoditate alienati illius animi, et offenſi, illud ineſt tamen commodi, quod et mihi, et ceteris amicis tuis nota fuit, et abs te aliquando teſtificata tua uoluntas omittendæ prouinciæ; ut, quod una non eſtis, non diſſenſione, ac diſſidio ueſtro, ſed uoluntate, ac iudicio tuo factum eſſe uideatur. quare & illa, quæ uiolata, expiabuntur; et hæc noſtra, quæ ſunt ſanctiſſime conſeruata, ſuam religionem obtinebunt. Nos hic in rep. infirma, miſera, commutabiliq. uerſamur. credo enim te audiſſe, noſtros equites pæne a ſenatu eſſe diſiunctos. qui primum illud ualde grauiter tulerunt, promulgatum ex S. C. fuiſſe, ut de ijs, qui ob iudicandum pecuniam accepiſſent, quæreretur. qua in re decernenda cum ego caſu non affuiſſem; ſenſiſſemq. id equeſtrem ordinem ferre moleſte, neque aperte dicere; obiurgaui ſenatum, ut mihi uiſus ſum, ſumma cum auctoritate; et in cauſſa non uerecunda, admodum grauis, & copioſus fui. Ecce aliæ deliciæ equitum, uix ferendæ, quas ego non ſolum tuli, ſed etiam ornaui. Aſiani, qui de cenſoribus conduxerant, queſti ſunt in ſenatu, ſe, cupiditate prolapſos, nimium magno conduxiſſe: ut inducere-

tur

tur locatio, postulauerunt. ego princeps in adiutori bus, atque adeo secundus. nam, ut illi auderent hoc postulare, Crassus eos impulit. inuidiosa res, turpis postulatio, et confessio temeritatis. summum erat periculum, ne, si nihil impetrassent, plane alienarentur a senatu. huic quoque rei subuentum est maxime a nobis; perfectumque, ut frequentissimo senatu, et libentissimo uterentur; multaq. a me de ordinum dignitate, et cõcordia dicta sunt kalendis Dec. et postridie. neque adhuc res confecta est, sed uoluntas senatus perspecta. unus enim contradixerat Metellus consul designatus. diu erat dicturus, ad quem propter diei breuitatem peruentum non est, heros ille noster Cato. sic ego conseruans rationem, institutionemq. nostram, tueor, ut possum, illam a me conglutinatam concordiam. sed tamen, quoniam ista sunt infirma, munitur quædam nobis ad retinendas opes nostras tuta, ut spero, uia, quam tibi litteris satis explicare non possum, significatione parua ostendam tamen. utor Pompeio familiarissime. uideo, quid dicas. cauebo, quæ sunt cauenda: ac scribam alias ad te de meis consilijs capessendæ reip. plura. Lucceium scito consulatum habere in animo statim petere. duo enim soli dicuntur petituri. Cæsar cum eo coire per Arrium cogitat: & Bibulus cum hoc se putat per C. Pisonem posse coniungi. Rides? non sunt hæc ridicula, mihi crede. Quid aliud scribam ad te? quid? multa sunt; sed in aliud tempus. Te si exspectari uelis, cures ut sciam.

iam illud moleste rogo, quod maxime cupio, ut quamprimum uenias. Nonis Dec. Vale.

CICERO. S. D. ATTICO. 26

NIHIL mihi nunc ſcito tam deeſſe, quam hominem eum, quicum omnia, quæ me cura aliqua afficiunt, una communicem, qui me amet, qui ſapiat, quicum loquar, nihil fingam, nihil diſſimulem, nihil obtegam. abeſt enim frater ἀφελέστατος, et amantiſſimus Metellus. non homo, ſed litus, atque aer, & ſolitudo mera. tu autem, qui ſæpiſſime curam, & angorem animi mei ſermone, & conſilio leuaſti tuo; qui mihi & in publica re ſocius, & in priuatis omnibus conſcius, et omnium meorum ſermonum, & conſiliorum particeps eſſe ſoles, ubinam es? ita ſum deſtitutus, ut tantum requietis habeam, quantum cum uxore, et filiola, et mellito Cicerone conſumitur. nam illæ ambitioſæ noſtræ, fucoſæq. amicitiæ ſunt in quodam ſplendore forenſi, fructum domeſticum non habent. itaque, cum bene completa domus eſt, tempore matutino, cum ad forum ſtipati gregibus amicorum deſcendimus, reperire ex magna turba neminem poſſumus, quocum aut iocari libere, aut ſuſpirare familiariter poſſimus. quare te exſpectamus, te deſideramus, te iam etiam accerſimus. multa ſunt enim, quæ me ſolicitant, anguntque: quæ mihi uideor, aures nactus tuas, unius ambulationis ſermone exhaurire poſſe. ac domeſticarum quidem ſolicitudinum aculeos

leos omnes, & scrupulos occultabo, neque ego huic epistolæ, atque ignoto tabellario committam. atque hi (nolo enim te permoueri) non sunt permolesti, sed tamen insident, & urgent, et nullius amantis consilio, aut sermone requiescunt. In rep. uero, quamquam animus est præsens, tamen uoluntas etiam atque etiam ipsa me deficit. nam, ut ea breuiter, quæ post tuum discessum acta sunt, colligam; iam exclames necesse est, res Romanas diutius stare non posse. etenim post profectionem tuam primus, ut opinor, introitus fuit in caussam fabulæ Clodianæ: in qua ego nactus, ut mihi uidebar, locum resecandæ libidinis, et coercendæ iuuentutis, uehemens fui, & omnes profudi uires animi, atque ingenij mei, non odio adductus alicuius, sed spe non corrigendæ, sed sanandæ ciuitatis. afflicta resp. est empto, constupratoq. iudicio. uide, quæ sint postea consecuta. Consul est impositus is nobis, quem nemo præter nos philosophos adspicere sine suspirio posset. quantum hoc uulnus? facto S. C. de ambitu, de iudicijs, nulla lex perlata, exagitatus senatus, alienati equites Romani. sic ille annus duo firmamenta reip. per me unum constituta, euertit: nam & senatus auctoritatem abiecit; & ordinum concordiam disiunxit. Instat hic nunc ille annus egregius. eius initium eiusmodi fuit, ut anniuersaria sacra Iuuentutis non committerentur. nam M. Luculli uxorem Memmius suis sacris initiauit. Menelaus, ægre id passus, diuortium fecit. quam-

quam

quam ille pastor Idæus Menelaum solum contempserit: hic noster Paris tam Menelaum, quam Agamemnonem liberum non putauit. Est autem C. Herennius quidam tribunus pl. quem tu fortasse ne nosti quidem: tametsi poteris nosse: tribulis enim tuus est; et Sextus, pater eius, nummos uobis diuidere solebat. is ad plebem P. Clodium traducit; idemq. fert, ut uniuersus populus in campo Martio suffragium de re Clodij ferat. hunc ego accepi in senatu, ut soleo: sed nihil est illo homine lentius. Metellus est consul egregius, et nos amat; sed imminuit auctoritatem suam, quod habere dicit caussam promulgatam. illud idem de Clodio. Auli autem filius, o dij immortales: quam ignauus, ac sine animo miles; quam dignus, qui Palicano, sicut facit, os ad male audiendum quotidie præbeat. Agraria autem promulgata est a Flauio, sane leuis, eadem fere, quæ fuit Plotia. sed interea πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ' ὄναρ quisquam inueniri potest. qui poterat, familiaris noster (sic est enim: uolo te hoc scire) Pompeius togulam illam pictam silentio tuetur suam. Crassus uerbum nullum contra gratiam. ceteros iam nosti: qui ita sunt stulti, ut, amissa rep. piscinas suas fore saluas sperare uideantur. nunc est, qui curet, constantia magis, & integritate, quam, ut mihi uidetur, consilio, aut ingenio, Cato; qui miseros publicanos, quos habuit amantissimos sui, tertium iam mensem uexat, neque ijs a senatu responsum dari patitur. ita nos cogimur reliquis

liquis de rebus nihil decernere ante, quam publica nis responsum sit. quare etiam legationes reiectum iri puto. Nunc uides, quibus fluctibus iactemur: & si ex ijs, quæ scripsimus, tamen etiam a me non scripta perspicis; reuise nos aliquando; &, quamquam sunt hæc fugienda, quo te uoco, tamen fac, ut amorem nostrum tanti æstimes, ut eo uel cum his molestijs peruenire uelis. nam, ne absens censeare, curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. sub lustrum autem censeri, germani negotiatoris est. quare cura, ut te quamprimum uideamus. Vale. XI. kal. Febr. Q. Metello, & L. Afranio cos.

CICERO S. D. ATTICO. 17

NON modo, si mihi tantum esset otij, quantum est tibi; uerum etiam, si tam breues epistolas uelim mittere; (quod tu soles facere) te superarem, & in scripto multo essem crebrior, quam tu: sed ad sũmas, atque incredibiles occupationes meas accedit, quod nullam a me epistolam ad te sino absque argumento, ac sententia uenire. Et primum tibi, ut æquum est, ciui amanti patriam, quæ sunt in rep. exponam: deinde, quoniam tibi amore nos proximi sumus, scribemus etiam de nobis ea, quæ scire te non nolle arbitramur. Atque in rep. nunc quidẽ maxime Gallici belli uersatur metus. nam Edui, fratres nostri, pugnant: Sequani male pugnarunt:
&

& Heluetij sine dubio sunt in armis, excursionesq. in prouinciam faciunt. senatus decreuit, ut consules duas Gallias sortirentur, delectus haberetur, uacationes ne ualerent, legati cum auctoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentq. operam, ne eæ cum Heluetijs se iungerent. legati sunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, & τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μῦρον, Lentulus Clodiæ filius. Atque hoc loco illud non queo præterire, quod, cum de consularibus mea prima sors exisset, una uoce senatus frequens retinendum me in urbe censuit. hoc idem post me Pompeio accidit: ut nos duo, quasi pignora reip. retineri uideremur. quid enim ego aliorum in me ἐπιφωνήματα exspectem, cum hæc domi nascantur? Vrbanæ autem res sic se habent. Agraria lex a Flauio tribuno pl. uehementer agitabatur auctore Pompeio: quæ nihil populare habebat, præter auctorem. ex hac ego lege, secunda concionis uoluntate, omnia illa tollebam quæ ad priuatorum incommodum pertinebant: liberabam agrum eum, qui P. Mucio, L. Calpurnio cos. publicus fuisset: Syllanorum hominum possessiones confirmabam: Volaterranos, & Artemitanos, quorum agrum Sylla publicarat, neque diuiserat, in sua possessione retinebam: unam rationem non reijciebam, ut ager hac aduenticia pecunia emeretur, quæ ex nouis uectigalibus per quinquennium reciperetur. Huic toti rationi agrariæ senatus aduersabatur, suspicans

Pom-

Pompeio nouam quandam potentiam quæri. Pompeius uero ad uoluntatem perferendæ legis incubuerat. ego autem magna cum agrariorum gratia cōfirmabam omnium priuatorum possessiones: (is enim est noster exercitus, hominum, ut tute scis, locupletium) populo autem, Pompeioq. (nam id quoque uolebam) satisfaciebam emptione: qua cōstituta diligenter, & sentinam urbis exhauriri, & Italiæ solitudinem frequentari posse arbitrabar. sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Metellus est consul sane bonus, & nos admodum diligit. ille alter ita nihil est, ut plane, quid emerit, nesciat. Hæc sunt in rep. nisi illud etiam ad remp. putes pertinere, Herennium quendam, tribunum pl. tribulem tuum, sane hominem nequam, atque egentem, sæpe iam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cœpisse. huic frequenter interceditur. Hæc sunt, ut opinor, in rep. Ego autem, ut semel nonarum illarum Decembrium, iunctam inuidiæ, ac multorum inimicitijs, eximiam quandam, atque immortalem gloriam consecutus sum; non destiti eadem animi magnitudine in rep. uersari, et illā institutam, ac susceptam dignitatem tueri. sed postea quam primum Clodij absolutione leuitatem, infirmitatemq. iudiciorum perspexi; deinde uidi nostros publicanos facile a senatu disiungi, quáquam a me ipso non diuellerentur; tum autem beatos homines (hos piscinarios dico, amicos tuos) non obscure nobis inuidere: putaui, mihi maiores quasdā opes,

opes, et firmiora præsidia esse quærenda. itaque primum eum, qui nimium diu de rebus nostris tacuerat, Pompeium adduxi in eam uoluntatem, ut in senatu non semel, sed sæpe, multisq. uerbis suis mihi salutem imperij, atque orbis terrarum adiudicarit. quod non tam interfuit mea, (neque enim illæ res aut ita sunt obscuræ, ut testimonium, aut ita dubiæ, ut laudationem desiderent) quam reip. quod erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompeio, ex illarum rerum dissensione, arbitrarentur. cum hoc ego me tanta familiaritate coniunxi, ut uterque nostrum in sua ratione munitior, et in rep. firmior hac coniunctione esse possit. odia autem illa libidinosæ, & delicatæ iuuentutis, quæ erant in me incitata, sic mitigata sunt comitate quadam mea, me unum ut omnes illi colant. nihil iam denique a me asperum in quẽquam fit, nec tamen quidquam populare, ac dissolutum: sed ita temperata tota ratio est, ut reip. constantiã præstem, priuatis rebus meis, propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malorum, odium in me improborum, adhibeam quandam cautionem, & diligentiam. atque ita tamen nouis amicitijs implicati sumus, ut crebro mihi uafer ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam:

Νῆφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

Ac nostræ quidem rationis, ac uitæ quasi quandam formam, ut opinor, uides. De tuo autem negotio sæpe ad me scribis: cui mederi nunc non possumus.

est enim illud S. C. summa pedariorum uoluntate, nullius nostrum auctoritate factum. nam, quod me esse ad scribendum uides; ex ipso S. C. intelligere potes, aliam rem tum relatam, hoc autem, de populis liberis, sine caussa additum. & ita factum est a P. Seruilio filio, qui in postremis sententiam dixit. sed immutari hoc tempore non potest. itaque conuentus, qui initio celebrabantur, iam diu fieri desierunt. tu si tuis blanditijs tamē a Sicyonijs nũmulorum aliquid expresseris; uelim me facias certiorem. Commentarium consulatus mei graece compositum misi ad te. in quo si quid erit, quod homini Attico minus graecum, eruditumq. uideatur; non dicam, quod tibi, ut opinor, Panormi Lucullus de suis historijs dixerat; se, quo facilius illas probaret Romani hominis esse, iccirco barbara quaedam, & obsoleta dispersisse. apud me si quid erit eiusmodi, me imprudente erit, & inuito. latinum si perfecero, ad te mittam. tertium poema exspectato; ne quod genus a me ipso laudis meae praetermittatur. hic tu, caue, dicas, τίς πάτερ' αἰνήσει; si est enim apud homines quidquam, quod potius sit, laudetur, nos uituperemur, qui non potius alia laudemus. quamquam non ἐγκωμιαστικὰ sunt haec, sed ἱστορικὰ, quae scribimus. Quinctus frater purgat se mihi per litteras; et affirmat, nil a se cuiquam de te secus esse dictũ. uerũ haec nobis coram summa cura, et diligētia sunt agēda: tu modo nos reuise aliquando. Cossinius hic, cui dedi litteras, ualde mihi bonus homo,

&

& non leuis, & amans tui uisus est, & talis, qualem esse eum tuæ mihi litteræ nunciarant. Vale. idibus Martijs.

CICERO S. D. ATTICO. 18

CVM e Pompeiano me Romam recepissem ad IV. id. Maij, Cincius noster eam mihi abs te epistolam reddidit, quam tu idibus Feb. dederas. ei nũc epistolæ litteris his respondebo. Ac primũ, tibi perspectum esse iudicium de te meum, lætor; deinde, te in ijs rebus, quæ mihi asperius a nobis, atque a nostris, et iniucũdius actæ uidebantur, moderatissimũ fuisse, uehementissime gaudeo; idq. neque amoris mediocris, et ingenij summi, ac sapiẽtiæ iudico. qua de re cum ad me ita suauiter, diligenter, officiose, humaniter scripseris, ut nõ modo hortari te ãplius nõ debeam, sed ne exspectare quidem abs te, aut ab ullo homine tãtũ facilitatis, ac mãsuetudinis potuerim: nihil duco esse cõmodius, quam de his rebus nihil amplius scribere. cum erimus congressi, tum, si quid res feret, coram inter nos cõferemus. Quod ad me de rep. scribis, disputas tu quidem et amanter, et prudenter; et a meis consilijs ratio tua non abhorret: (nam neque de statu nobis nostræ dignitatis est recedendum, neque sine nostris copijs intra alterius præsidia ueniendum: et is, de quo scribis, nihil habet amplũ, nihil excelsum, nihil non summissum, atque populare) uerũtamẽ fuit ratio mihi fortasse ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis,

ſed mehercule reip. multo etiam utilior, quam mihi, ciuium improborum impetus in me reprimi, cum hominis ampliſſima fortuna, auctoritate, gratia fluctuantem ſententiam confirmaſſem, & a ſpe malorum ad mearum rerum laudem conuertiſſem. quod ſi cum aliqua leuitate mihi faciendum fuiſſet, nullam rem tanti æſtimaſſem: ſed tamen a me ita acta ſunt omnia, non ut ego illi aſſentiens leuior, ſed ut ille me probãs grauior uideretur. Reliqua ſic a me aguntur, & agentur, ut non committamus, ut ea, quæ geſſimus, fortuito geſſiſſe uideamur. eos bonos uiros, illos quos ſignificas, & eam, quam mihi dicis obtigiſſe, σπάρταν non modo nũquam deſeram, ſed etiam, ſi ego ab illa deſerar, tamen in mea priſtina ſententia permanebo. illud tamen, uelim, exiſtimes, me hanc uiam optimatum poſt Catuli mortem nec præſidio ullo, nec comitatu tenere. nam, ut ait Rhynton, ut opinor,

Οἱ μὲν παρ' οὐδέν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει.

mihi uero ut inuideant piſcinarij noſtri, aut ſcribã ad te alias, aut in congreſſum noſtrum reſeruabo. a curia autem nulla me res diuellet: uel quod ita rectum eſt: uel quod rebus meis maxime conſentaneum: uel quod, a ſenatu quanti fiam, minime me pœnitet. De Sicyonijs, ut ſcripſi ad te antea, non multum ſpei eſt in ſenatu: nemo eſt enim iam, qui queratur. quare, ſi id exſpectas, longum eſt: alia uia, ſi qua potes, pugna. cum eſt actum; neque animaduerſum eſt, ad quos pertineret; et raptim in eã ſen-

tentiam pedarij concurrerunt. inducendi S.C. maturitas nondũ est: quod neque sunt, qui querantur; & multi partim maleuolẽtia, partim opinione æquitatis delectãtur. Metellus tuus est egregius cõsul. unũ reprehẽdo, quod otiũ e Gallia non magnopere nũciari gaudet. cupit, credo, triũphare. hoc uellem mediocrius: cetera egregia. Auli filius uero ita se gerit, ut eius cõsulatus nõ consulatus sit, sed Magni nostri ὑπώπιον. De meis scriptis, misi ad te græce perfectũ cõsulatũ meũ. eum librũ L. Cossinio dedi. puto te latinis meis delectari, huic autẽ græco græcũ inuidere. alij si scripserint, mittemus ad te: sed, mihi crede, simul atque hoc nostrũ legerũt, nescio quo pacto retardantur. Nunc (ut ad rẽ meam redeã) L. Papirius Pætus, uir bonus, amatorq. noster, mihi libros eos, quos Ser. Claudius reliquit, donauit. cum mihi, per legẽ Cĩciã licere capere, Cincius amicus tuus diceret; libẽter, dixi, me accepturũ, si attulisset. nũc, si me amas, si te a me amari scis, enitere per amicos, cliẽtes, hospites, libertos denique, ac seruos tuos, ut scheda ne qua depereat. nã et græcis ijs libris, quos suspicor, & latinis, quos scio illũ reliquisse, mihi uehemẽter opus est. ego autẽ quotidie magis, quod mihi de forẽsi labore tẽporis datur, ĩ his studijs cõquiesco. per mihi, per, inquã, gratũ feceris, si in hoc tam diligens fueris, quam soles in ijs rebus, quas me ualde uelle arbitraris: ipsiusq. Pæti tibi negotia cõmẽdo: de quibus tibi ille agit maximas gratias: &, ut iã inuisas nos, nõ solum rogo, sed etiã suadeo. Vale.

Pomerio delle cause grave

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER II.

CICERO S. D. ATTICO.

K AL. Iun. eunti mihi Antium, & gladiatores M. Metelli cupide relinquenti, uenit obuiam tuus puer. is mihi litteras abs te, & commentarium consulatus mei græce scriptum reddidit. in quo lætatus sum, me aliquanto ante de iisdem rebus græce item scriptum librum L. Cossinio ad te perferēdum dedisse. nam, si ego tuum ante legissem, furatum me abs te esse diceres. quamquam illa tua (legi enim libenter) horridula mihi, atque incompta uisa sunt: sed tamen erant ornata hoc ipso, quod ornamenta neglexerant; &, ut mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, uidebantur. meus autem liber totum Isocratis μυροθήκιον, atque omnes eius discipulorū arculas, ac non nihil etiam Aristotelica pigmenta consumpsit: quem tu Corcyræ, ut mihi aliis litteris significas, strictim attigisti, post autem, ut arbitror, a Cossinio accepisti. quem tibi ego non essem ausus mittere, nisi eum lente, ac fastidiose probauissem. quamquam ad me rescripsit iam Rhodo Posidonius, se, nostrum illud ὑπόμνημα cum legeret, quod ego ad eum, ut ornatius de iisdem rebus scriberet, miseram, non modo non excitatum esse ad

ad ſcribendum, ſed etiam plane perterritum. quid quæris? conturbaui græcam nationem. ita, uulgo qui inſtabant, ut darem ſibi, quod ornarent, iam exhibere mihi moleſtiam destiterunt. tu, ſi tibi placuerit liber, curabis, ut & Athenis ſit, & in ceteris opidis Græciæ. uidetur enim poſſe aliquid noſtris rebus lucis afferre. Oratiunculas autem, & quas poſtulas, & plures etiam mittam: quoniam quidem ea, quæ nos ſcribimus adoleſcentulorum ſtudijs excitati, te etiam delectant. fuit enim mihi commodum, quod in eis orationibus, quæ Philippicæ nominantur, enituerit ciuis ille tuus Demoſthenes, et quod ſe ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerit, ut σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος uideretur, curare, ut meæ quoque eſſent orationes, quæ conſulares nominarentur: quarum una eſt in ſenatu kalendis Ian. altera ad populum de lege agraria, tertia de Othone, quarta pro Rabirio, quincta de proſcriptorum filijs; ſexta, cum prouinciam in concione depoſui; ſeptima, qua Catilinam emiſi; octaua, quam habui ad populum poſtridie, quam Catilina profugit; nona in concione. quo die Allobroges inuocarunt; decima in ſenatu, nonis Dec. ſunt præterea duæ breues, quaſi ἀποσπασμάτια legis agrariæ. hoc totum σῶμα, curabo, ut habeas. & quoniam te cum ſcripta, tum res meæ delectant; iiſdem ex libris perſpicies, & quæ geſſerim, & quæ dixerim. aut ne popoſciſſes: ego enim tibi me non offerebã. Quod quæris, quid ſit, quo te accer

 ſam,

ſam;ac ſimul,impeditum te negotijs eſſe,ſignificas; neque recuſas,quin,non modo ſi opus ſit, ſed etiam ſi uelim, accurras: nihil ſane eſt neceſſe: uerumtamen uidebare mihi tempora peregrinationis cõmodius poſſe diſtribuere.nimis abes diu,præſertim cũ ſis in propinquis locis: neque nos te fruimur, & tu nobis cares. ac nunc quidem otium eſt: ſed, ſi paullo plus furor Pulchelli progredi poſſet, ualde te ego iſtinc excitarẽ.uerum præclare Metellus impedit, & impediet.quid quæris? eſt conſul φιλόπατρις,et, ut ſemper iudicaui, natura bonus. ille autem non ſimulat,ſed plane tribunus pl. fieri cupit. qua de re cum in ſenatu ageretur, fregi hominem; & inconſtatiam reprehendi, qui Romæ tribunatum pl. peteret, cum in Sicilia ædilitatem ſæpe dictitaſſet.ſed neque magnopere dixi eſſe nobis laborandum:quod nihilo magis ei liciturum eſſet plebeio remp. perdere, quam ſimilibus eius me conſule patricijs eſſet licitum. Iam, cum ſe ille ſeptimo die ueniſſe a Freto, neque ſibi obuiam quemquam prodire potuiſſe, & nocte ſe introiſſe dixiſſet, in eoq. ſe in concione iactaſſet: nihil ei noui dixi accidiſſe: ex Sicilia ſeptimo die Romam, tribus horis Roma Interamnam: noctu introiſſe; item ante: non eſſe itum obuiam; ne tum quidem, cum iri maxime debuit. quid quæris? hominem petulantem modeſtum reddo, non ſolum perpetua grauitate orationis, ſed etiam hoc genere dictorum. itaque iam familiariter cum ipſo cauillor etiam, ac iocor. quin etiã cum

candida-

candidatum deducerem, is quærit ex me, num consueſſem Siculis locum gladiatoribus dare. negaui. at ego, inquit, nouos patronos inſtituam. ſed ſoror, quæ tantum habeat conſularis loci, unum mihi ſolum pedem dat. noli, inquam, de uno pede ſororis queri. licet etiam alterum tollas. non conſulare, inquies, dictum. fateor: ſed ego odi illam male conſularem. ea eſt enim ſeditioſa: ea cum uiro bellum gerit, neque ſolum cum Metello, ſed etiam cum Fabio; quod eos mihi eſſe amicos moleſte fert. Quod de agraria lege quæris, ſane iam uidetur refrixiſſe. Quod me quodā modo molli brachio de Pompeij familiaritate obiurgas: nolim ita exiſtimes, me mei præſidij cauſſa cum illo coniunctum eſſe: ſed ita res erat inſtituta, ut, ſi inter nos eſſet aliqua forte diſſenſio, maximas in rep. diſcordias uerſari eſſet neceſſe. quod a me ita præcautum, atque ita prouiſum eſt, non ut ego de optima illa mea ratione decederem; ſed ut ille eſſet melior, & aliquid de populari leuitate deponeret: quem de meis rebus, in quas eum multi incitarant, multo ſcito glorioſius, quam de ſuis, prædicare. ſibi enim bene geſtæ, mihi conſeruatæ reip. dat teſtimonium. hoc facere illum, mihi quam proſit, neſcio; reip. certe prodeſt. quid, ſi etiam Cæſarem, cuius nunc uenti ualde ſunt ſecundi, reddo meliorem? num tantum obſum reip.? quin etiam, ſi mihi nemo inuideret; ſi omnes, ut erat æquum, fauerent; tamen non minus eſſet probanda medicina, quæ ſanaret uitioſas partes reip.

quam

Correlliani

quam quæ exsecaret. nunc uero, cum equitatus ille, quem ego in cliuo Capitolino, te signifero, ac principe, collocaram, senatum deseruerit; nostri autem principes digito se cælum putent attingere, si muli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant; alij autem negligant: non ne tibi satis prodesse uideor, si perficio, ut nolint obesse, qui possunt? nam Catonem nostrum non tu amas plus, quam ego. sed tamen ille, optimo animo utens, & summa fide, nocet interdum reip. dicit enim tamquam in Platonis πολιτείᾳ, non tamquam in Romuli fæce, sententiam. quid uerius, quam in iudicium uenire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? censuit hoc Cato: assensit senatus. equites curiæ bellum, non mihi: nam ego dissensi. quid impudentius publicanis renunciantibus? fuit tamen, retinendi ordinis caussa, facienda iactura. restitit, et peruicit Cato. itaque nunc, consule in carcere incluso, sæpe item seditione commota, aspirauit nemo eorum, quorum ego concursu, itemq. consules, qui post me fuerunt, remp. defendere solebant. Quid ergo? istos, inquies, mercede conductos habebimus? Quid faciemus, si aliter non possumus? an libertinis, atque etiam seruis seruiamus? sed, ut tu ais, ἅλις σπουδῆς. Fauonius meam tribum tulit honestius, quam suam, Lucceij perdidit. accusauit Nasicam inhoneste, ac modeste tamen dixit: ut Rhodi uideretur molis potius, quam Moloni, operam dedisse. mihi, quod defendissem, leuiter succensuit.

censuit. nunc tamen petit iterum reip. caussa. Lucceius quid agat, scribam ad te, cum Cæsarem uidero, qui aderit biduo. Quod Sicyonij te lædunt, Catoni, & eius æmulatori attribuas Seruilio. quid? ea plaga nonne ad multos bonos uiros pertinet? sed, si ita placuit, laudemus; deinde in dissensionibus soli relinquamur. Amalthea mea te exspectat, & indiget tui. Tusculanum, & Pompeianum ualde me delectant; nisi quod me, illum ipsum uindicem æris alieni, ære non Corinthio, sed hoc circumforaneo obruerunt. In Gallia speramus esse otium. Prognostica mea cum oratiunculis propediem exspecta. & tamen, quid cogites de aduentu tuo, scribe ad nos. nam mihi Pomponia nunciari iussit, te mense Quinctili Romæ fore. id a tuis litteris, quas ad me de accessu tuo miseras, discrepabat. Pætus, ut antea ad te scripsi, omnes libros, quos frater suus reliquisset, mihi donauit. hoc illius munus in tua diligentia positum est. si me amas, cura, ut conseruentur, & ad me perferantur. hoc mihi nil potest esse gratius. Et, tum Græcos, tum uero latinos diligenter ut conserues, uelim. tuum esse hoc munusculum putabo. Ad Octauium dedi litteras: cum ipso nil eram locutus. neque enim ista tua negotia prouincialia esse putabam. neque te in Toculionibus habebam. sed scripsi, ut debui, diligenter. Vale.

CICERO

Gerbaro

CICERO S. D. ATTICO. 2

CVRA, *amabo te, Ciceronem nostrum. ei nos* θεῖοι *uidemur*. Πελιναίων *in manibus tenebam. & hercule magnum aceruum Dicæarchi mihi ante pedes exstruxeram. o magnum hominem, & a quo multo plura didiceris, quam de Procilio.* Κορινθίων, καὶ Ἀθηναίων *puto me Romæ habere. mihi heredes. lege. hoc doceo: mirabilis uir est.* Ἡρώδης, *si homo esset, eum potius legeret, quam unam litteram scriberet: qui me epistola petiuit: ad te, ut uideo, comminus accessit. coniurasse mallem, quam restitisse coniurationi, si illum mihi audiendum putassem. De Lollio sanus non es. de Vinio laudo. Sed heus tu, ecquid uides kal. uenire, Antonium non uenire? iudices cogi? nam ita ad me mittunt; Nigidium minari in concione, se iudicem, qui non affuerit, compellaturum. uelim tamen, si quid est de Antonij aduentu, quod audieris, scribas ad me: et quoniam huc non uenis, cenes apud nos utique prid. Kal. caue aliter facias. Cura, ut ualeas.*

CICERO S. D. ATTICO. 3

PRIMVM, *ut opinor,* εὐαγγέλια. *Valerius absolutus est Hortensio defendente. id iudicium Atilio condonatum putabatur: & Epicratem suspicor, ut scribis, lasciuum fuisse: etenim mihi caligæ eius, ut fasciæ cretatæ, non placebant. quid sit, sciemus, cum ueneris. Fenestrarum angustias quod reprehendis,*

bendis, ſcito te Κύρου παιδείαν reprehendere. nam, cum ego idem iſtuc dicerem, Cyrus aiebat, radiorũ τὰς διαφάσεις latis luminibus, non tam eſſe ſuaues. etenim ἔσω ὄψις μὲν, ἡ, α: τὸ δὲ ὁρώμενον, β, γ: ἀκτῖνες δὲ, δ, καὶ ε. uides enim cetera. nam, ſi κατὰ εἰδώλων ἐμπτώσεις uideremus, ualde laborarent εἴδωλα in anguſtijs. nunc fit lepide illa ἔκχυσις radiorum. cetera ſi reprehenderis, non feres tacitum, niſi ſi quid erit eiuſmodi, quod ſine ſumptu corrigi poſſit. Venio nunc ad menſem Ianuarium, & ad ὑπόστασιν noſtram, ac πολιτείαν: in qua σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον, ſed tamen ad extremum, ut illi ſolebant, τὴν ἀρέσκουσαν. eſt res ſane magni conſilij. nam aut fortiter reſiſtendum eſt legi agrariæ; in quo eſt quædam dimicatio, ſed plena laudis: aut quieſcendum; quod eſt non diſſimile, atque ire in Solonium, aut Antium: aut etiam adiuuandum; quod a me aiunt Cæſarem ſic exſpectare, ut non dubitet. nam fuit apud me Cornelius. hunc dico Balbum, Cæſaris familiarem. is affirmabat, illum omnibus in rebus meo & Pompeij conſilio uſurum; daturumq. operam, ut cum Pompeio Craſſum coniungeret. Hic ſunt hæc, coniunctio mihi ſumma cum Pompeio; ſi placet, etiam cum Cæſare, redditus in gratiam cum inimicis, pax cum multitudine, ſenectutis otium. ſed me κατάκρισις mea illa commouet, quæ eſt in libro III.

Interea curſus, quos prima a parte iuuentæ,
Quosq. adeo conſul uirtute, animoq. petiſti,

Hos

Hos retine, atque auge famam, laudesq. bonorum.
hæc mihi cum in eo libro, in quo multa ſunt ſcripta ἀριστοκρατικῶς, *Calliope ipſa præſcripſerit; non opinor eſſe dubitandum, quin ſemper nobis uideatur*
εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.
ſed hæc ambulationibus compitalicijs reſeruemus. Tu pridie Compitalia memento. balneum calefieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus. θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας *affer mihi de libris Quincti fratris. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 4

FECISTI *mihi pergratum, quod Serapionis librum ad me miſiſti: ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) milleſimam partem uix intelligo. pro eo tibi præſentem pecuniam ſolui imperaui, ne tu expenſum muneribus ferres. At quoniam nummorum mentio facta eſt; amabo te, cura, ut cum Titinio, quoquo modo poteris, tranſigas. ſi in eo, quod oſtenderat, non ſtat; mihi maxime placet, ea, quæ male empta ſunt, reddi, ſi uoluntate Pomponiæ fieri poterit. ſi ne id quidem; nummi potius reddantur, quam ullus ſit ſcrupulus. ualde hoc uelim ante, quam proficiſcare, amanter, ut ſoles, diligenterq. conficias. Clodius*
* *ergo, ut ais, ad Tigranem? uelim, Syrpiæ condicione: ſed facile patior. accommodatius enim nobis eſt ad liberam legationem tempus illud; cum et Quinctus noſter iam, ut ſperamus, in otio conſederit*

derit, &, iste sacerdos Bonæ deæ cuiusmodi futurus sit, sciri possit. interea quidem cum musis nos delectabimus animo æquo, immo uero etiam gaudenti, ac libenti. neque mihi umquam ueniet in mẽtem Crasso inuidere, neque pænitere, quod a me ipse non desciuerim. De geographia, dabo operam, ut tibi satisfaciam: sed nihil certi polliceor. magnum opus est; sed tamen, ut iubes, curabo, ut huius peregrinationis tibi opus extet. Tu quidquid indagaris de rep. et maxime quos consules futuros putes, facito, ut sciam. tametsi nimis sum curiosus: statui enim nihil iam de rep. cogitare. Terentiæ saltum perspeximus. quid quæris? præter quercum Dodonæam nihil desideramus, quo minus Epirum ipsam possidere uideamur. Nos circiter kal. aut in Formiano erimus, aut in Pompeiano. tu, si in Formiano non erimus; si non amas, in Pompeianum uenito. id & nobis erit periucundum, & tibi non sane deuium. De muro, imperaui Philotimo, ne impediret, quo minus id fieret, quod tibi uideretur. censeo tamẽ, adhibeas Vettium. his temporibus, tã dubia uita optimi cuiusque, magni æstimo unius æstatis fructum palæstræ Palatinæ, sed ita tamen, ut nihil minus uelim, quam Pomponiam, & puerum uersari in timore ruinæ. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 5

CVPIO equidem, & iam pridem cupio Alexandriam, reliquamq. Aegyptum uisere, et simul

ab

ab hac hominum satietate nostri discedere, & cum aliquo desiderio reuerti: sed hoc tempore, & his mittentibus, αἰδέομαι τρῶας, καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους. quid enim nostri optimates, si qui reliqui sunt, loquentur? an me aliquo præmio de sententia esse deductum? πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει, Cato ille noster, qui mihi unus est pro centum millibus. quid uero historiæ de nobis ad annos DC. prædicarint? quas quidem ego multo magis uereor, quam eorum hominum, qui hodie uiuunt, rumusculos. sed, opinor, excipiamus, & exspectemus. si enim deferetur; erit quædam nostra potestas, & tum deliberabimus. et iam hercule est in nõ accipiendo non nulla gloria. quare si quid θεοφάνης tecum forte contulerit, ne omnino repudiaris. de istis rebus exspecto tuas litteras, quid Arrius narret, quo animo se destitutum ferat; ecqui consules parentur; utrum, ut populi sermo, Pompeius, & Crassus, an, ut mihi scribitur, cum Gabinio Ser. Sulpicius; & num quæ nouæ leges, & num quid noui omnino; &, quoniam Nepos proficiscitur, cuinam auguratus deferatur. quo quidem uno ego ab istis capi possum. Videte ciuitatem meam. sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo, atque omni cura φιλοσοφεῖν? sic, inquam in animo. sic uellem ab initio. nunc uero, quoniam, quæ putaui esse præclara, expertus sum, quam essent inania; cum omnibus musis rationẽ habere cogito. Tu tamen de Curtio ad me rescribe certius; & num

quis

quis in eius locum paretur; & quid de P. Clodio fiat: & omnia, quemadmodum tu polliceris, ἐπὶ σχολῆς scribe: & quo die Roma te exiturum putes, uelim ad me scribas; ut certiorem te faciam, quibus in locis futurus sim: epistolamq. statim des de iis rebus, de quibus ad te scripsi. ualde enim exspecto litteras tuas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

QVOD *tibi superioribus litteris promiseram, fore, ut opus extaret huius peregrinationis: nihil iam magnopere confirmo. sic enim sum complexus otium, ut ab eo diuelli non queam. itaque aut libris me delecto, quorum habeo Antii festiuam copiam: aut fluctus numero. nam ad lacertas captandas tempestates non sunt idoneæ. a scribendo prorsus abhorret animus. etenim γεωγραφικὰ, quæ constitueram, magnum opus est: ita ualde Eratosthenes, quem mihi proposueram, a Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur. quid censes, si Tyrannio accesserit? & hercule sunt res difficiles ad explicandum, & ὁμοειδεῖς, nec tam possunt ἀνθρωπογραφεῖσθαι, quam uidebantur: &, quod caput est, mihi quæuis satis iusta caussa cessandi est. quin etiam dubitem, an hic Antii considam, et hoc tempus omne consumam: ubi quidem ego mallem diu nimirum, quam Romæ, fuisse. tu uero sapientior Buthroti domum parasti. sed, mihi crede, proxima est illi municipio hæc Antiatum ciuitas. esse lo-*

cum tam prope Romam, ubi multi ſint, qui Vatinium numquam uiderint? ubi nemo ſit, præter me, qui quemquam ex XX uiris unum eſſe ſaluum uelit? ubi me interpellet nemo, diligant omnes? hic, hic nimirum πολιτευτέον: nam iſtic non ſolum non licet, ſed etiam tædet. itaque ἀνέκδοτα a nobis, quæ tibi uni legamus, Theopompino genere, aut etiam aſperiore multo pangentur. neque aliud iam quidquam πολιτεύομαι, niſi odiſſe improbos, & id ipſum nullo cum ſtomacho, ſed potius cum aliqua ſcribendi uoluptate. Sed, ut ad rem, ſcripſi ad quæſtores urb. de Quincti fratris negotio. uide, quid narrent, ecquæ ſpes ſit denarij, an ciſtophoro Pompeiano iaceamus. Præterea de muro, ſtatue, quid faciendum ſit. Aliud quid? etiam. quando te proficiſci iſtinc putes, fac ut ſciam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

DE GEOGRAPHIA etiam atque etiam deliberabimus. Orationes autē me duas poſtulas: quarum alteram non libebat mihi ſcribere, quia abſciderant; alteram, ne laudarem eum, quem non amabam. ſed id quoque uidebimus. denique aliquid extabit; ne tibi plane ceſſaſſe uideamur. De Publio quæ ad me ſcribis, ſane mihi iucunda ſunt: eaq. etiam uelim omnibus ueſtigijs indagata ad me afferas, cum uenies; & interea ſcribas, ſi quid intelliges, aut ſuſpicabere, & maxime de legatione quid ſit acturus. equidem ante, quam tuas legi litteras,

teras, in hominem ire cupiebam; non mehercule, ut differrem cum eo uadimonium; (nam mira sum alacritate ad litigandum) sed uidebatur mihi, si quid esset in eo populare, quod plebeius factus esset, id amissurus. quid enim? ad plebem transisti, ut Tigranem ires salutatum? narra mihi, reges Armenij patricios salutare non solent? quid quæris? acueram me ad exagitandam hanc eius legationē. quam si ille contemnit; & si, ut scribis, bilem id commouet & latoribus, & auspicibus legis curiatæ: spectaculum egregium. Hercule, uerum ut loquamur, subcontumeliose tractatur noster Publius: primum, qui, cum in domo Cæsaris quondam unus uir fuerit, nunc ne in uiginti quidem esse potuerit: deinde, alia legatio dicta erat, alia data est: illa opima ad exigendas pecunias Druso: ut opinor, Pisaurensis nebuloni Vatinio reseruatur: hæc ieiuna, ac bella relegatio datur ei, cuius tribunatus ad istorum tempora reseruatur. incende hominem, amabo te, quoad potes. una spes est salutis, istorum inter istos dissensio. cuius ego quædam initia sensi ex Curione. iam uero Arrius consulatum sibi ereptum fremit. Megabocchus, & hæc sanguinaria iuuentus inimicissima est. accedat uero, accedat etiam ista rixa auguratus. spero me præclaras de istis rebus epistolas ad te sæpe missurum. Sed, illud quid sit, scire cupio, quod iacis obscure, iam etiam ex ipsis quinque uiris loqui quosdam. quidnam id est? si est enim aliquid; plus est boni, quam puta-

Arcane

ram. atque hæc, sic uelim existimes, non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν *quærere; quod gestiat animus aliquid agere in rep. iam pridem gubernare me tædebat, etiam cum licebat. nunc uero, cum cogar exire de naui, non abiectis, sed ereptis gubernaculis; cupio istorum naufragia ex terra intueri; cupio, ut ait tuus amicus Sophocles,* καὶ ὑπὸ στέγῃ Πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὑδούσῃ φρενί.
De muro, quid opus sit, uidebis. Castritianum mendum nos corrigemus: & tamen ad me Quinctus CIↃCCIↃↃIↃↃↃ *scripserat, non ad sororem tuam* HS XXX. *Terentia tibi salutem dicit. Cicero tibi mandat, ut Aristodemo idem de se respondeas, quod de fratre suo, sororis tuæ filio, respondisti. De Amalthea quod me admones, non negligemus. Cura, ut ualeas.*

CICERO S. D. ATTICO. 8

EPISTOLAM *cum a te auide exspectarem ad uesperum, ut soleo; ecce tibi nuncius, pueros uenisse Roma. uoco, quæro, ecquid litterarum? negant. quid ais, inquam, nihil ne a Pomponio? perterriti uoce, & uultu, confessi sunt se accepisse, sed excidisse in uia. quid quæris? permoleste tuli. nulla enim abs te per hos dies epistola inanis aliqua re utili, & suaui. nunc, si quid in ea epistola, quam ante diem* XVI. *kal. Mai. dedisti, fuit historia dignum, scribe quamprimum, ne ignoremus: sin nihil præter iocationem, redde id ipsum. & scito*

to Curionem adoleſcentem ueniſſe ad me ſalutatum. ualde eius ſermo de Publio cum tuis litteris congruebat. ipſe uero mirandum in modum reges odiſſe ſuperbos. peræque narrabat incenſam eſſe iuuentutem, neque hæc ferre poſſe. bene habemus. nos, ſi in his ſpes eſt, opinor, aliud agamus. Ego me do hiſtoriæ. quamquam licet me Saufeium putes eſſe. nihil me eſt inertius. Sed cognoſce itinera noſtra; ut ſtatuas, ubi nos uiſurus ſis. In Formianum uolumus uenire Parilibus: inde, (quoniam putas prætermittẽdum nobis eſſe hoc tempore cratera illum delicatum) kal. Mai. de Formiano proficiſcemur, ut Antij ſimus ad V. non. Mai. ludi enim Antij futuri ſunt a IV. kal. ad prid. non Mai. eos Tullia ſpectare uult. inde cogito in Tuſculanum, deinde Arpinum, Romam ad kal. Iun. te aut in Formiano, aut Antij, aut in Tuſculano, cura, ut uideamus. Epiſtolam ſuperiorem reſtitue nobis, & appinge aliquid noui. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 9

SVBITO, cum mihi dixiſſet Cæcilius quæſtor puerum ſe Romam mittere, hæc ſcripſi raptim, ut tuos elicerem mirificos cum Publio dialogos, cum eos, de quibus ſcribis, tum illum, quem addis, & ais, longum eſſe, quæ ad ea reſponderis, perſcribere; illum uero, qui nondum habitus eſt, quem illa βοῶπις, cum e Solonio redierit, ad te eſt relatura. ſic uelim putes, nihil hoc poſſe mihi eſſe iucundius.

si uero, quæ de me pacta sunt, ea non seruantur; in cælo sum; ut sciat hic noster Hierosolymarius traductor ad plebem, quam bonam meis putissimis orationibus gratiam retulerit: quarum exspecta diuinam παλινῳδίαν. *etenim, quantum coniectura auguramur, si erit nebulo iste cum his dynastis in gratia, non modo de cynico consulari, sed ne de istis quidem piscinarum Tritonibus poterit se iactare. non enim poterimus ulla esse in inuidia, spoliatio opibus, & illa senatoria potentia. sin autem ab ijs dissentiet; erit absurdum in nos inuehi. uerumtamen inuehatur. festiue, mihi crede, & minore sonitu, quam putaram, orbis hic in rep. est conuersus: citius omnino, quam potuit: id culpa Catonis, sed rursus improbitate istorum; qui auspicia, qui Aeliam legem, qui Iuniã, et Liciniam, qui Cæciliam, & Didiam neglexerunt; qui omnia remedia reip. effuderunt; qui regna, qui prædia tetrarchis, qui immanes pecunias paucis dederunt. uideo iam, quo inuidia transeat, et ubi sit habitura. nihil me existimaris neque usu, neque a Theophrasto didicisse, nisi breui tempore, desiderari nostra illa tempora, uideris. etenim si fuit inuidiosa senatus potentia; cum ea non ad populum, sed ad tres homines immoderatos redacta sit, quidnam censes fore? proinde isti licet faciant, quos uolent, consules, tribunos pl. denique etiam Vatinij strumam sacerdotij* διβάφῳ *uestiant. uidebis breui tempore magnos nõ modo eos, qui nihil titubarunt, sed etiam illum ipsum, qui pec*

cauit,

cauit, Catonem. nam nos quidem, si per istum tuum sodalem Publium licebit, σοφιςδ'ειν cogitamus: si ille cogitat, tantum dumtaxat nos defendere, et, quod est proprium artis huius, ἐπαγγέλλομαι Ανδρα ἀπαμύνεσθαι ὅς τις πρότερος χαλεπήνῃ. patria propitia sit: habet a nobis, etiam si nō plus, quam debitum est, plus certe, quam postulatum est. male uehi malo alio gubernante, quam, tam ingratis uectoribus, bene gubernare. Sed hæc coram commodius. nunc audi, quod quæris. Antium me ex Formiano recipere cogito ad v. non. Mai. Antio uolo nonis Mai. proficisci in Tusculanum. sed cum e Formiano rediero, (ibi esse uolo usque ad prid. kal. Mai.) faciam statim te certiorem. Terentia tibi salutem. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Αθηναῖον.

CICERO S. D. ATTICO. 10

VOLO ames constantiam meam. ludos Antij spectare non placet. est enim ὑποσόλοικον, cumque uelim uitare omnium deliciarum suspicionem, repente ἀναφαίνεσθαι non solum delicate, sed etiam inepte peregrinātem. quare usque ad non. Mai. te in Formiano exspectabo. nunc fac, ut sciam, quo die te uisuri simus. Ab Appij Foro, hora quarta: dederam aliam paullo ante a Tribus Tabernis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 11

NARRO tibi: plane relegatus mihi uideor, po

steaquam in Formiano sum. dies enim nullus erat, Antij cum essem, quo die non melius scirem, Romæ quid ageretur, quam ij, qui erant Romæ. etenim litteræ tuæ, non solum quid Romæ, sed etiam quid in rep. neque solum quid fieret, uerum etiam quid futurum esset, indicabant: nunc, nisi si quid ex prætereunte uiatore exceptum est, scire nihil possumus. quare quamquam iam te ipsum exspecto; tamen isti puero, quem ad me statim iussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modo actorum, sed etiam opinionum tuarum: ac diem, quo Roma sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse uolumus usque ad prid. non. Mai. eo si ante eam diem non ueneris, Romæ te fortasse uidebo. nam Arpinum quid ego te inuitem?

Τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος. οὔτι ἔγωγε
Ης γαίης δύναμαι γλυκυρώτερον ἄλλο ἰδέσθαι.

Hæc igitur. Cura ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO. 12

NEGENT *illi Publium trib. pl. factum esse. hoc uero regnum esse, ferri nullo pacto potest. emittat ad me Publius, qui obsignent. iurabo, Cnæum nostrum, collegam Balbi, Antij mihi narrasse, in auspicio fuisse. o suaues epistolas tuas, uno tempore mihi datas, duas: quibus* εὐαγγέλια *quæ reddã, nescio, deberi quidem plane fateor. sed uide* συγκύρημα. *Emerseram commode ex Antio in Appiam ad Tres Tabernas, ipsis Cerialibus, cum in me in-*

currit Roma ueniens Curio meus. ibidem illico puer abs te cum epiſtolis. ille ex me, nihil ne audiſſem noui? ego negare. Publius, inquit, tribunatum pl. petit. quid ais? & inimiciſſimus quidem Cæſaris, & ut omnia, inquit, iſta reſcindat. quid Cæſar? inquam. negat, ſe quidquam de illius adoptione tuliſſe. deinde ſuum, Memmij, Metelli Nepotis expromſit odium. Complexus iuuenem dimiſi, properans ad epiſtolas. Vbi ſunt, qui aiunt, ζώσης φωνῆς? quanto magis uidi ex tuis litteris, quam ex illius ſermone, quid ageretur? de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publij, de lituis βοώπιδος, de ſignifero Athenione, de litteris miſſis ad Cnæum, de Theophanis, Memmijq. ſermone. quantam porro mihi exſpectationem dediſti conuiuij iſtius ἀσελγοῦς? ſum in curioſitate ὀξύπεινος: ſed tamen facile patior te id ad me συμπόσιον non ſcribere: præſentem audire malo. Quod me, ut ſcribam aliquid, hortaris: creſcit mihi quidem materies, ut dicis: ſed tota res etiam nunc fluctuat. κατ᾽ ὀπώρην τραχύτης. quæ ſi deſederit; magis erunt iudicata, quæ ſcribam: quæ ſi ſtatim a me ferre non potueris, primus habebis tamen, & aliquandiu ſolus. Dicæarchũ recte amas: luculentus homo eſt, & ciuis haud paullo melior, quam iſti noſtri ἀδικαίαρχοι. Litteras ſcripſi hora decima Cerialibus, ſtatim, ut tuas legeram: ſed eas eram daturus, ut putaram, poſtridie ei, qui mihi primus obuiam ueniſſet. Terẽtia delectata eſt tuis litteris, et impertit tibi mul

tum

tum salutis : καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται.

CICERO S. D. ATTICO. 13

FACINVS *indignum : epistolam,* αὐθωρεὶ *tibi a Tribus Tabernis rescriptam ad tuas suauissimas epistolas, neminem reddidisse? at scito, eum fasciculum, quo illam conieceram, domum eo ipso die latum esse, quo ego dederam, & ad me in Formianum relatum esse. itaque tibi tuam epistolam iussi referri; ex qua intelligeres, quam mihi tum illæ gratæ fuissent. Romæ quod scribis sileri : ita putabam. at hercule in agris non siletur : nec iam ipsi agri regnum uestrum ferre possunt. si uero in hanc* Τηλέπυλον *ueneris* Λαιστρυγονίην, *(Formias dico) qui fremitus hominum? quam irati animi? quanto in odio noster amicus Magnus? cuius cognomen unà cũ Crassi Diuitis cognomine consenescit. credas mihi uelim : neminem adhuc offendi, qui hæc tam lente, quam ego fero, ferret. quare, mihi crede,* φιλοσοφῶμεν. *iuratus tibi possum dicere, nihil esse tanti. Tu si litteras ad Sicyonios habes, aduola in Formianum : unde nos prid. non. Mai. cogitamus. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 14

QVANTAM *tu mihi moues exspectationem de sermone Bibuli, quantam de colloquio* Βοώπιδος, *quãtam etiam de illo delicato conuiuio. proinde ita fac uenias ad sitientes aures. quamquam nihil est*

iam,

iam, quod magis timendum nobis putem, quam ne ille noſter Sampſiceramus, cum ſe omnium ſermonibus ſentiet uapulare, & cum has actiones ἀνα-τρέπτους uidebit, ruere incipiat. ego autem uſque eo ſum eneruatus, ut hoc otio, quo nunc tabeſcimus, malim ἐντυραννεῖσθαι, quam optima ſpe dimicare. De pangẽdo quod me crebro adhortaris, fieri nihil poteſt. baſilicam habeo, non uillam, frequentia Formianorum. at comparem baſilicæ? tribum Aemiliam. ſed omitto uulgus: poſt horam quartam moleſti ceteri non ſunt: C. Arrius proximus eſt uicinus, immo ille quidem iam contubernalis: qui etiam ſe iccirco Romam ire negat, ut hic mecum totos dies philoſophetur. ecce ex altera parte Seboſus ille Catuli familiaris. quo me uertam? ſtatim mehercule Arpinum irem, ni te in Formiano commodiſſime exſpectari uiderem, dumtaxat ad prid. non. Mai. uide enim, quibus hominibus aures ſint deditæ meæ. occaſionem mirificam, ſi quis nunc, dum hi apud me ſunt, emere de me fundum Formianum uelit. & tamen illud probem. magnum quid aggrediamur, & multæ cogitationis, atque otij. ſed tamen ſatisfiet a nobis, neque parcetur labori.

CICERO S. D. ATTICO. 15

Vt ſcribis, ita uideo, non minus incerta in rep. quam in epiſtola tua. ſed tamen iſta ipſa me uarietas ſermonum, opinionumq. delectat. Romæ enim uideor eſſe, cum tuas litteras lego, et, ut fit in tantis

tis rebus, modo hoc, modo illud audire. illud tamen explicare non possum, quidnam inueniri possit, nullo recusante, ad facultatem agrariam. Bibuli autem ista magnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet, nisi ipsius iudicium sine ulla correctione reip.? nimirum in Publio spes est: fiat, fiat tribunus plebis: si nihil aliud, ut eo citius tu ex Epiro reuertare. nam, ut illo tu careas, non uideo posse fieri, præsertim si mecum aliquid uolet disputare. sed id quidem non dubium est, quin, si quid erit eiusmodi, sis aduolaturus. uerum ut hoc non sit, tamen seruet remp. præclarum spectaculum mihi propono, modo te consessore spectare liceat. Cum hæc maxime scriberē, ecce tibi Sebosus. nondum plane ingemueram; salue, inquit Arrius. hoc est Roma decedere? quos ego homines effugi, cum in hos incidi? ego uero in montes patrios, & ad incunabula nostra pergam. denique, si solus non potuero, cum rusticis potius, quam cum his perurbanis, ita tamen, ut, quoniam tu certi nihil scribis, in Formiano tibi præstoler usque ad III. non. Mai. Terentiæ pergrata est assiduitas tua, & diligentia in controuersia Muluiana. nescit omnino, te communem caussam defendere eorum, qui agros publicos possideant. sed tamen tu aliquid publicanis pendis, hæc etiam id recusat. ea tibi igitur, & Κικέρων, ἀριστοκρατικώτατος παῖς, salutem dicunt.

CICERO S. D. ATTICO. 16

CENATO *mihi, & iam dormitanti, prid. kal. Mai. epiſtola eſt illa reddita, in qua de agro Campano ſcribis. quid quæris? primum ita me pupugit, ut ſomnum mihi ademerit, ſed id cogitatione magis, quam moleſtia. cogitanti autem hæc fere ſuccurrebant. primum ex eo, quod ſuperioribus litteris ſcripſeras, ex familiari te illius audiſſe, prolatum iri aliquid, quod nemo improbaret; maius aliquid timueram: hoc mihi eiuſmodi non uidebatur. deinde, ut me ego conſoler, omnis exſpectatio largitionis agrariæ in agrum Campanum uidetur eſſe deriuata. qui ager, ut dena iugera ſint, non amplius hominum quinque millia poteſt ſuſtinere. reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur, neceſſe eſt. præterea, ſi ulla res eſt, quæ bonorum animos, quos iam uideo eſſe commotos, uehementius poſſit incendere, hæc certe eſt, & eo magis, quod, portorijs Italiæ ſublatis, agro Campano diuiſo, quod uectigal ſupereſt domeſticum, præter uiceſimam? quæ mihi uidetur una conciuncula, clamore pediſequorum noſtrorum eſſe peritura. Cnæus quidem noſter iam plane quid cogitet, neſcio.*

φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ:

qui quidem etiam iſtuc adduci potuerit. nam adhuc hoc ἐσοφίζετο, *ſe leges Cæſaris probare, actiones ipſum præſtare debere: agrariam legem ſibi placuiſſe;*

cuisse; potuerit intercedi, nec ne, nihil ad se pertinere: de rege Alexandrino placuisse sibi aliquãdo confici; Bibulus de cælo tum seruasset, nec ne, sibi quærendum non fuisse: de publicanis, uoluisse illi ordini commodare; quidquid futurum fuerit, si Bibulus tum in forum descendisset, se diuinare non potuisse. nunc uero Sampsicerame quid dices? uectigal te nobis in monte Antilibano constituisse, agri Campani abstulisse? quid, hoc quemadmodum obtinebis? oppressos uos, inquit, tenebo exercitu Cæsaris. non mehercule me tu quidem tam isto exercitu, quam ingratis animis eorum hominum, qui appellantur boni: qui mihi non modo præmiorum, sed ne sermonum quidem umquam fructum ullum, aut gratiam retulerunt. quod si in eam me partem incitarem, profecto iam aliquam reperirẽ resistendi uiam. nunc prorsus hoc statui, ut, quoniam tanta controuersia est Dicæarcho, familiari tuo, cum Theophrasto, amico meo, ut ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον longe omnibus anteponat, hic autẽ τὸν θεωρητικὸν, utrique a me mos gestus esse uideatur. puto enim me Dicæarcho affatim satisfecisse: respicio nunc ad hanc familiam; quæ mihi nõ modo, ut requiescam, permittit, sed reprehendit, quia non semper quierim. quare incumbamus o noster Tite ad illa præclara studia, & eo, unde discedere non oportuit, aliquando reuertamur. Quod de Quincti fratris epistola scribis, ad me quoque fuit πρόσθε λέων, ὄπιθεν δέ. quid dicam nescio. nam

ita

ita deplorat primis uersibus mansionem suam, ut quemuis mouere possit: ita rursus remittit, ut me roget, ut annales suos emendem, & edam. Illud tamen, quod scribit, animaduertas uelim, de portorio circumuectionis. ait, se de consilij sententia rem ad senatum reiecisse. nondum uidelicet meas litteras legerat; quibus ad eum, re consulta, & explorata, perscripseram, non deberi. uelim, si qui Græci iam Romam ex Asia de ea caussa uenerunt, uideas, &, si tibi uidebitur, ijs demonstres, quid ego de ea re sentiam. si possum discedere, ne caussa optima in senatu pereat; ego satisfaciam publicanis: εἰ δὲ μὴ; (uere tecum loquar) in hac re malo uniuersæ Asiæ, & negotiatoribus. nam eorum quoque uehementer interest. hoc ego sentio ualde nobis opus esse. sed tu id uidebis. Quæstores autẽ, quæso, num etiam de cistophoro dubitant? nam si aliud nihil erit; cum erimus omnia experti, ego illud ne quidem contemnam, quod extremum est. Te in Arpinati uidebimus, & hospitio agresti accipiemus; quoniam maritimum hoc contempsisti. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 17

PRORSVS, *ut scribis, ita sentio. turbatur Sampsiceramus. nihil est, quod non timendum sit.* ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται. *quid enim ista repentina affinitatis coniunctio, quid ager Campanus, quid effusio pecuniæ significant? quæ si essent extrema, tamen esset nimium mali: sed ea natura rei est, ut hæc extrema esse non possint. quid*

enim

Valerior

enim eos hæc ipſa per ſe delectare poſſunt? numquam huc ueniſſent, niſi ad alias res peſtiferas aditus ſibi compararent. dij immortales. uerum, ut ſcribis, hæc in Arpinati ad VI. circiter id. Mai. non deflebimus, ne & opera, & oleum philologiæ noſtræ perierit, ſed conferemus tranquillo animo. neque tam me δ᾽ελπιϛία conſolatur, ut antea, quam ἀδιαφορία; qua nulla in re tam utor, quam in hac ciuili, & publica. quin etiam, quod eſt ſubinane in nobis, & non ἀφιλόδοξον, (bellum eſt enim ſua uitia noſſe) id afficitur quadá delectatione. ſolebat enim me pungere, ne Sápſicerami merita in patriam ad annos DC maiora uiderentur, quam noſtra. hac quidem cura certe iam uacuus ſum: iacet enim ille ſic: ut Phocis Curiana ſtare uideatur. Sed hæc coram. Tu tamen uideris mihi Romæ fore ad noſtrum aduentum. quod ſane facile patiar, ſi tuo commodo fieri poſſit. ſin, ut ſcribis, ita uenies: uelim e Theophane expiſcere, quonam in me animo ſit Arabarches. quæres ſcilicet κατὰ τὸ κηδεμονικὸν, & ad me ab eo quaſi ὑποθήκας afferes, quemadmodum me geram. aliquid ex eius ſermone poterimus περὶ τῶν ὅλων ſuſpicari. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 18

ACCEPI aliquot epiſtolas tuas: ex quibus intellexi, quam ſuſpenſo animo, & ſolicito ſcire aueres, quid eſſet noui. tenemur undique: neque iam, quo minus ſeruiamus, recuſamus; ſed mortem, &

eiectionem, quasi maiora, timemus: quæ multo sunt minora. atque hic status, qui una uoce omnium gemitur, neque uerbo cuiusquam subleuatur. σκοπὸς est, ut suspicor, illis, qui timent ullam cuiusquam largitionem relinquere. unus loquitur, & palam aduersatur adolescens Curio. huic plausus maximi, consalutatio forensis perhonorifica, signa præterea beneuolentiæ permulta a bonis impertiuntur: Fufium clamoribus, & conuicijs, & sibilis consectantur. his ex rebus non spes, sed dolor est maior; cum uideas ciuitatis uoluntatem solutam, uirtutem alligatam. ac, ne forte quæras κατὰ λεπτὸν de singulis rebus, uniuersa res eo est deducta, spes ut nulla sit, aliquando non modo priuatos, uerum etiam magistratus liberos fore. attamen in oppressione sermo in circulis dumtaxat, & in conuiuijs est liberior, quam fuit. uincere incipit timorem dolor, sed ita, ut omnia sint plenissima desperationis. habet etiam Campana lex execrationem in coitione candidatorum, si mentionem fecerint, quo aliter ager possideatur, atque ut ex legibus Iulijs. non dubitant iurare ceteri. Laterensis existimatur recte fecisse, quod tribunatum pl. petere destitit, ne iuraret. Sed de rep. non libet plura scribere. Displiceo mihi, nec sine summo scribo dolore. me tueor, ut oppressis omnibus, non demisse; ut tantis rebus gestis, parum fortiter. a Cæsare ualde liberaliter inuitor in legationem illam, sibi ut sim legatus. atque etiam libera legatio uoti caussa datur. sed hæc &

præsidij apud furorem Pulchelli non habet satis, et a fratris aduentu me ablegat: illa & munitior est, & non impedit, quominus adsim, cum uelim. & hanc ego teneo, sed usurum me non puto. neque tamen scit quisquam. non libet fugere: aueo pugnare. magna sunt hominum studia. sed nihil affirmo: tu hæc silebis. De Statio manumisso, & non nullis alijs rebus, angor equidem, sed iam prorsus occallui. tu, uellem ego, & cuperem, adesses. nec mihi consilium, nec consolatio deesset. sed ita te para, ut, si inclamaro, aduoles. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

MULTA me solicitant, & ex reip. tanto me tu, & ex ijs periculis, quæ mihi ipsi intenduntur: & sexcenta sunt. sed mihi nil est molestius, quam Statium manumissum. nec meum imperium: ac mitto imperium, non simultatem meam uereri saltem? nec, quid faciam, scio: neque tantum est in re, quantus est sermo. ego autem ne irasci quidem possum ijs, quos ualde amo. tantum doleo, ac mirifice quidem cetera in magnis rebus, minæ Clodij, contentionesque, quæ mihi proponũtur, modice me tangunt. etenim uel subire eas uideor mihi summa cum dignitate, uel declinare nulla cũ molestia posse. Dices fortasse, dignitatis ἅλις, tãquã δρυὸς: saluti, si me amas, consule. Me miserum, cur non ades? nihil te profecto præteriret: ego fortasse τυφλώττω, & nimium τῷ καλῷ προσπέπονθα. scito nihil umquam fuisse

fuisse tam infame, tam turpe, tam peræque omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, quam hũc statum, qui nunc est, magis mehercule, quam uellẽ, non modo quam putaram. populares isti iam etiam modestos homines sibilare docuerunt. Bibulus in cælo est, nec, quare, scio; sed ita laudatur, quasi Vnus homo nobis cunctando restituit rem. Pompeius, nostri amores, quod mihi summo dolori est; ipse se afflixit, neminem tenet: uoluntate, an metu necesse sit ijs uti, uereor. Ego autem neque pugno cũ illa caussa propter illam amicitiá: neque approbo, ne omnia improbem, quæ antea gessi: utor uia. populi sensus maxime in theatro, & spectaculis perspectus est. nam, gladiatoribus, qua dominus, qua aduocati sibilis conscissi: ludis Apollinaribus Diphilus tragœdus in nostrum Pompeium petulanter inuectus est. Nostra miseria tu es Magnus. millies coactus est dicere eadem. Virtutem istam, ueniet tempus, cum grauiter gemes: totius theatri clamore dixit, itẽq. cetera. nam et eiusmodi sunt ij uersus, uti in tempus ab inimico Pompeij scripti esse uideantur. Si neque leges, neque mores cogunt: & cetera magno cũ fremitu, et clamore sunt dicta. Cæsar cum uenisset mortuo plausu, Curio filius est insecutus. huic ita plausũ est, ut salua rep. Pompeio plaudi solebat. tulit Cæsar grauiter. litteræ Capuam ad Pompeium uolare dicebátur. inimici erant equitibus, qui Curioni stantes plauserant; hostes omnibus: Rosciæ legi, etiam frumẽtariæ minitabátur. sane res erat perturbata.

equidem malueram, quod erat susceptum ab illis, silentio transiri: sed uereor, ne non liceat. non ferunt homines, quod uidetur esse tamen ferendum. sed est iam una uox omnium, magis odio firmata, quam præsidio. Noster autem Publius mihi minitatur, inimicus est. impendet negotium: ad quod tu scilicet aduolabis. uideor mihi nostrum illum consularem exercitum bonorum omnium, etiam satis bonorum, habere firmissimum. Pompeius significat studium erga me non mediocre. idem affirmat, uerbum de me illum non esse facturum. in quo non me ille fallit, sed ipse fallitur. Cosconio mortuo, sum in eius locum inuitatus. id erat uocari in locum mortui. nil me turpius apud homines fuisset: neque uero, ad istam ipsam ἀσφάλειαν, quidquam alienius. sunt enim illi apud bonos inuidiosi: ego apud improbos meam retinuissem inuidiam, alienam assumpsissem. Cæsare me sibi uellet esse legatum. honestior hæc declinatio periculi. sed ego hoc non repudio. quid ergo est? pugnare malo: nihil tamen certi. iterum dico, utinam adesses. sed tamen, si erit necesse, arcessemus. Quid aliud? quid? hoc, opinor. certi sumus perisse omnia. quid enim ἀκκιζόμεθα tamdiu? Sed hæc scripsi properans, & mehercule timide. posthac ad te aut, si perfidelem habebo, cui dem, scribam plane omnia: aut, si obscure scribam, tu tamen intelliges. in his epistolis me Lælium, te Furium faciam: cetera erunt ἐν αἰνιγμοῖς. Hic Cæcilium colimus, & obseruamus diligenter. Edicta

Bibuli

Bibuli audio ad te missa. ijs ardet dolore, & ira noster Pompeius. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 20

Anicato, ut te uelle intellexeram, nullo loco defui. Numestium ex litteris tuis, studiose scriptis, libenter in amicitiam recepi. Cæcilium, quibus rebus possum, tueor diligenter. Varro satisfacit nobis: Pompeius amat nos, carosq. habet. credis? inquies. credo: prorsus mihi persuadet. sed quia, ut uideo, pragmatici homines omnibus historicis præceptis, uersibus denique cauere iubent, & uetant credere: alterum facio, ut caueam; alterum ut non credam, facere non possum. Clodius adhuc mihi denunciat periculum. Pompeius affirmat, non esse periculum; adiurat; addit etiam, se prius occisum iri ab eo, quam me uiolatum iri. tractatur res. simul quid erit certi, scribam ad te. si erit pugnandum, arcessam ad societatem laboris. si quies dabitur, ab Amalthea te non commouebo. De rep. breuiter ad te scribam: iam enim, charta ipsa ne nos prodat, pertimesco. itaque posthac, si erunt mihi plura ad te scribenda, ἀλληγορίαις obscurabo. Nunc quidem nouo quodam morbo ciuitas moritur: ut, cum omnes ea, quæ sunt acta, improbent, querantur, doleant, uarietas in re nulla sit, aperteq. loquantur, & iam clare gemant; tamen medicina nulla afferatur. neque enim resisti sine internecione posse arbitramur: nec uidemus, qui finis cedendi,

dendi, præter exitium, futurus ſit. Bibulus hominum admiratione, & beneuolentia in cælo eſt. edicta eius, & conciones deſcribunt, & legunt. nouo quodam genere in ſummam gloriam uenit. populare nunc nil tam eſt, quam odium popularium. hæc quo ſint eruptura, timeo. ſed, ſi diſpicere quid cœpero, ſcribam ad te apertius. tu, ſi me amas tantum, quantum profecto amas; expeditus, facito, ut ſis; ſi inclamaro, ut accurras. ſed do operam, & dabo, ne ſit neceſſe. Quod ſcripſeram, te Furium ſcripturum; nil neceſſe eſt tuum nomen mutare. me faciam Lælium, & te Atticum; neque utar meo chirographo, neque ſigno; ſi modo erunt eiuſmodi litteræ, quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus eſt: reliquit nobis HS fortaſſe centies. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem XV. kal. Nou. diſtulit. A Vibio libros accepi. poeta ineptus: nec tamen ſcit nihil, et eſt non inutilis. deſcribo, & remitto. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 21

De rep. quid ego tibi ſubtiliter? tota perijt: atque hoc eſt miſerior, quam reliquiſti, quod tum uidebatur eiuſmodi dominatio ciuitatem oppreſſiſſe, quæ iucunda eſſet multitudini, bonis autem ita moleſta, ut tamen ſine pernicie; nunc repente tanto in odio eſt omnibus, ut, quorſum eruptura ſit, horreamus. nam iracundiam, atque intemperantiam illorum ſumus experti, qui Catoni irati, omnia perdide-

diderunt: sed ita lenibus uti uidebantur uenenis, ut posse uideremur sine dolore interire. nunc uero sibilis uulgi, sermonibus honestorum, fremitu Italiæ, uereor, ne exarserint. equidem sperabam, ut sæpe etiam loqui tecum solebam, sic orbem reip. esse conuersum, ut uix sonitum audire, uix impressam orbitam uidere possemus: & fuisset, si homines transitum tempestatis exspectare potuissent: sed cum diu occulte suspirassent, postea iam gemere, ad extremum uero loqui omnes, & clamare cœperunt. itaque ille amicus noster, insolens infamiæ, semper in laude uersatus, circumfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quo se conferat, nescit: progressum præcipitem, inconstantem reditum uidet: bonos inimicos habet, improbos ipsos non amicos. ac uide mollitiem animi: non tenui lacrymas, cum illum ante diem VIII. kal. Sext. uidi de edictis Bibuli concionantem, qui antea solitus esset iactare se magnificentissime illo in loco, summo cum amore populi, cunctis fauentibus. ut ille tum humilis, ut demissus erat: ut ipse etiam sibi, non ijs solum, qui aderant, displicebat. o spectaculum uni Crasso iucundum, ceteris non item. nam, quia deciderat ex astris, lapsus potius, quam progressus, uidebatur. &, ut Apelles, si Venerem, aut si Protogenes Ialysum illum suum cœno oblitum uideret, magnum, credo, acciperet dolorem: sic ego hunc, omnibus a me pictum, et politum artis coloribus, subito deformatum non sine magno dolore uidi.

Pompeo

quamquam nemo putabat, propter Clodianum negotium, me illi amicum eſſe debere. tamen tantus fuit amor, ut exhauriri nulla poſſet iniuria. itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita ſunt iucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, præ multitudine eorum, qui legunt, tranſire nequeamus; ipſi ita acerba, ut tabeſcat dolore; mihi mehercule moleſta, quod & eum, quem ſemper dilexi, nimis excruciant; & timeo, tam uehemens uir, tamq. acer in ferro, & tam inſuetus contumeliæ, ne omni animi impetu dolori, & iracundiæ pareat. Bibuli qui ſit exitus futurus, neſcio. ut nunc res ſe habet, admirabili gloria eſt. qui cum comitia in menſem Oct. diſtuliſſet; quod ſolet ea res populi uoluntatem offendere, putarat Cæſar oratione ſua poſſe impelli concionem, ut iret ad Bibulum. multa cum ſeditioſiſſime diceret, uocem exprimere non potuit. quid quæris? ſentiunt, ſe nullam ullius partis uoluntatem tenere: eo magis uis nobis eſt timenda. Clodius inimicus eſt nobis. Pompeius confirmat, eum nil eſſe facturum contra me. mihi periculoſum eſt credere. ad reſiſtendum me paro. ſtudia ſpero me ſumma habiturum omnium ordinum. te cum ego deſidero, tum uero res ad tempus illud uocat. plurimum conſilij, animi, præſidij denique mihi, ſi te ad tempus uidero, acceſſerit. Varro ſatis mihi facit. Pompeius loquitur diuinitus. ſpero nos aut cum ſumma gloria, aut certe ſine moleſtia eſſe diſceſſuros. Tu, quid agas, quemadmodum te oblectes,

blectes, quid cum Sicyonijs egeris, ut sciam, cura. Vale,

CICERO S. D. ATTICO. 22

QVAM uellem Romæ mansisses. quod egisses profecto, si hæc fore putassemus. nam Pulchellum nostrum facillime teneremus; aut certe, quid esset facturus, scire possemus. nunc se res sic habet. uolitat, furit, nil habet certi, multis denunciat; quod sors obtulerit, id acturus uidetur. cum uidet, quo sit in odio status hic rerum; in eos, qui hæc egerunt, impetum facturus uidetur. cum autem rursus opes, & uim exercitus recordatur, conuertit se in nos. nobis autem ipsis tum uim, tum iudicium minatur. cum hoc Pompeius egit, &, ut ad me ipse referebat, (alium enim habeo neminem testem) uehementer egit, cum diceret, in summa se perfidiæ, & sceleris infamia fore, si mihi periculum crearetur ab eo, quem ipse armasset, quem plebeium fieri passus esset: sed fidem recepisse sibi & ipsum, & Appium de me: hanc si ille non seruaret, ita laturum, ut omnes intelligerent, nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. hæc, & in eam sententiam cum multa dixisset, aiebat illum primo sane diu multa contra, ad extremum autem manus dedisse, & affirmasse nil se contra eius uoluntatem esse facturum. sed postea tamen ille non destitit de nobis asperrime loqui. quod si non faceret, tamen ei nihil crederemus, atque omnia, sicut facimus, pararemus. nunc ita nos gerimus, ut in dies singulos & studia

in nos

in nos hominum, & opes nostræ augeantur. remp. nulla ex parte attingimus. in caussis, atque in illa opera nostra forensi, summa industria uersamur. quod egregie non modo ijs, qui utuntur opera, sed etiam in uulgus gratum esse sentimus. domus celebratur: occurritur: renouatur memoria consulatus: studia significantur: in eam spem adducimur, ut nobis ea contentio, quæ impendet, interdum non fugienda uideatur. nunc mihi & consilijs opus est tuis, & amore, & fide. quare aduola. expedita mihi erunt amnia, si te habebo. multa per Varronem nostrum agi possunt, quæ te urgente erunt firmiora; multa ab ipso Publio dici, multa cognosci; quæ tibi occulta esse non poterunt: multa etiam: sed absurdum est singula explicare, cum ego te requiram ad omnia. unum illud tibi persuadeas uelim, omnia mihi fore explicata, si te uidero: sed totum est in eo, si ante, quam ille ineat magistratum. puto, Pompeium Crasso urgente, si tu aderis, qui per βοώπιδα ex ipso intelligere possis, qua fide ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut certe sine errore futuros. precibus nostris, & cohortatione non indiges. quid mea uoluntas, quid tempus, quid rei magnitudo postulet, intelligis. De rep. nihil habeo ad te scribere, nisi summum odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia: mutationis tamẽ spes nulla. sed, quod facile sentias, tædet ipsum Pompeium, uehementerq. pænitet. non prouideo satis, quem exitum futurum putem. sed certo uidentur

hæc aliquo eruptura. Libros Alexandri, negligẽtis hominis, & non boni poetæ, ſed tamen non inutilis, tibi remiſi. Numerium Numeſtium libenter accepi in amicitiam; & hominem grauem, & prudentem, et dignum tua commendatione cognoui. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 23

NVMQVAM *ante arbitror te epiſtolam meam legiſſe, niſi mea manu ſcriptam. ex eo colligere poteris, quanta occupatione diſtinear. nam, cum uacui temporis nil haberem, et cum, recreandæ uoculæ, cauſſa neceſſe eſſet mihi ambulare, hæc dictaui ambulans. Primum igitur illud te ſcire uolo, Sampſiceramum, noſtrum amicum, uehementer ſui ſtatus pænitere, reſtituiq. in eum locum cupere, ex quo decidit, doloremq. ſuum impertire nobis, & medicinam interdum aperte quærere; quam ego poſſum inuenire nullam: deinde omnes illius partis auctores, ac ſocios, nullo aduerſario, conſeneſcere; conſenſionem uniuerſorum nec uoluntate, nec ſermone maiorem umquam fuiſſe. Nos autem (nam, id te ſcire cupere, certo ſcio) publicis conſilijs nullis interſumus, totosq. nos ad forenſem operam, laboremq. contulimus. ex quo, quod facile intelligi poſſit, in multa commemoratione earum rerum, quas geſſimus, deſiderioq. uerſamur. ſed* βοώπιδος *noſter conſanguineus non mediocres terrores iacit, atque denunciat, & Sampſiceramo negat, ceteris præſefert, & oſtentat. quamobrem, ſi me amas tantum,*

tum, quantum profecto amas; si dormis, expergiscere; si stas, ingredere; si ingrederis, curre; si curris, aduola. credibile non est, quantum ego in consilijs, & prudentia tua, quodq. maximum est, quantum in amore, & fide ponam. magnitudo rei longam orationem fortasse desiderat: coniunctio uero nostrorum animorum breuitate contenta est. permagni nostra interest, te, si comitijs non potueris, at, declarato illo, esse Romæ. Cura, ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO. 24

QVAS *Numestio litteras dedi, sic te ijs euocabam, ut nihil acrius, neque incitatius fieri posset. ad illam celeritatem adde etiam, si quid potes. ac ne sis perturbatus. noui enim te; & non ignoro, quam sit amor omnis solicitus, atque anxius. sed res est, ut spero, non tam exitu molestia, quam aditu. Vettius, ille, ille noster index, Cæsari, ut perspicimus, pollicitus est, sese, curaturum, ut in aliquam suspicionem facinoris Curio filius adduceretur. itaque insinuatus in familiaritatem adolescentis, & cum eo, ut res indicat, sæpe congressus, rem in eum locum deduxit, ut diceret sibi certum esse cum suis seruis in Pompeium impetū facere, eumq. occidere. hoc Curio ad patrem detulit, ille ad Pompeium. res delata ad senatum est. introductus Vettius, primo negabat, se umquam cum Curione restitisse; neque id sane diu: nam statim fidem publicam postulauit. reclamatum est. tum exposuit, manum fuisse iuuentutis duce Curione, in qua Paullus initio*

tio fuisset, & Cn. Cæpio hic Brutus, & Lentulus, flaminis filius, conscio patre: postea C. Septimium, scribam Bibuli, pugionem sibi a Bibulo attulisse. quod totum irrisum est: Vettio pugionem defuisse, nisi ei consul dedisset. eoq. magis id eiectum est, quod ad III. id. Mai. Bibulus Pompeium fecerat certiorem, ut caueret insidias: in quo ei Pompeius gratias egerat. introductus Curio filius, dixit ad ea, quæ Vettius dixerat: maximeq. in eo tum quidem Vettius est reprehensus, quod dixerat adolescentum consilium, ut in foro cum gladiatoribus Gabinij Pompeium adorirentur; in eo principem Paullum fuisse; quem constabat eo tempore in Macedonia fuisse. fit S. C. ut Vettius, quod confessus esset se cum telo fuisse, in uincula conijceretur: qui eum emisisset, contra remp. esse facturum. res erat in ea opinione, ut putarent id esse actum, ut Vettius in foro cum pugione, & item serui eius comprehenderentur cum telis, deinde ille se diceret indicaturum. idq. ita actum esset, nisi Curiones rem ante ad Pompeium detulissent. tum S.C. in concione recitatum est. postero autem die Cæsar, is, qui olim, prætor cum esset, Q. Catulum ex inferiore loco iusserat dicere, Vettium in Rostra produxit, eumq. in eo loco constituit, quo Bibulo consuli aspirare non liceret. hic ille omnia, quæ uoluit, de rep. dixit; ut qui illuc factus, institutusq. uenisset. primum Cæpionem de oratione sua sustulit, quem in senatu acerrime nominarat: ut appareret, noctem, & no-

ctūrnam

l'ingeniose

ſturnam deprecationem interceſſiſſe. deinde, quos in ſenatu ne tenuiſſima quidem ſuſpicione attigerat, eos nominauit, Lucullum, a quo ſolitum eſſe ad ſe mitti C. Fannium illum, qui in P. Clodium ſubſcripſerat; L. Domitium, cuius domum conſtitutā fuiſſe, unde eruptio fieret. me non nominauit: ſed dixit, conſularem diſertum, uicinum conſulis, ſibi dixiſſe, Ahalam Seruilium aliquem, aut Brutum opus eſſe reperiri. addidit ad extremum, cum, iam dimiſſa concione, reuocatus a Vatinio fuiſſet, ſe audiſſe a Curione, his de rebus conſcium eſſe Piſonem generum meum, & M. Laterenſem. nunc reus erat apud Craſſum Diuitem de ui, &, cum eſſet damnatus, erat iudicium poſtulaturus: quod ſi impetraſſet, iudicia fore uidebantur. ea nos, utpote qui nihil contemnere ſolemus, non pertimeſcebamus. hominum quidem ſumma erga nos ſtudia ſignificabantur: ſed prorſus uitæ tædet: ita ſunt omnia omnium miſeriarum pleniſſima. modo cædem timueramus, quam oratio fortiſſimi ſenis Q. Conſidij diſcuſſerat: ea, quam quotidie timere potueramus, ſubito exorta eſt. quid quæris? nil me infortunatius, & Catulo, cum ſplendore uitæ, tum hoc tempore. nos tamen in his etiam miſerijs erecto animo, & minime perturbato ſumus, honeſtiſſimeq. dignitatem noſtram, et magna cura tuemur. Pompeius de Clodio iubet nos eſſe ſine cura, et ſummam in nos beneuolentiam omni ratione ſignificat. Te habere conſiliorum auctorem, ſolicitudinum ſocium

cium

cium, omni in cogitatione coniunctum cupio. quare, ut Numestio mandaui, tecum ut ageret, item, atque eo, si potest, acrius te rogo, ut plane ad nos aduoles. respiraro, si te uidero. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 25

Cvm aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, uolam illum scire ex te, me id fecisse; ut nuper me scis scripsisse, ad te de Varronis erga me officio; te ad me rescripsisse, eam rem summæ tibi uoluptati esse. sed mallem, ad illum scripsisses, mihi illum satisfacere: mirabiliter enim moratus est, sicut nosti, ἐλικτὰ, καὶ οὐδὲν. nos tenemus præceptum illud, τὰς τῶν κρατούντων. at hercule alter, tuus familiaris, Hortensius quam plena manu, quam ingenue, quam ornate nostras laudes in astra sustulit, cum de Flacci prætura, et de illo tempore Allobrogum diceret. sic habeto, nec amantius, nec honorificentius, nec copiosius potuisse dici. ei te hoc scribere a me tibi esse missum, sane uolo. sed quid tu scribas? quem iam ego uenire, atque adesse arbitror. ita enim egi tecum superioribus litteris. ualde te exspecto, ualde desidero, neque ego magis, quam ipsa res, et tempus poscit. His de negotijs quid scribam ad te, nisi idem, quod sæpe? rep. nil desperatius: ijs, quorum opera, nil maiore odio. Nos, ut opinio, et spes, et coniectura nostra fert, firmissima beneuolentia hominũ muniti sũmus. quare aduola. aut expedies nos omni molestia, aut eris particeps. Ideo sum breuior, quod, ut spero, coram breui conferre, quæ uolumus, licebit.

M. TVLLII

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER III.

CICERO S. D. ATTICO.

CVM antea maxime noſtra intereſſe arbitrabar, te eſſe nobiſcum: tum uero, ut legi rogationem, intellexi, ad iter, quod conſtitui, nil mihi optatius cadere poſſe, quam ut tu me quamprimum conſequare; ut, cum ex Italia profecti eſſemus, ſiue per Epirum iter eſſet faciundum, tuo, tuorumq. præſidio uteremur; ſiue aliud quid agendum eſſet, certum conſilium de tua ſententia capere poſſemus. quamobrem te oro, des operam, ut me ſtatim conſequare. facilius potes, quoniam de prouincia Macedonia perlata lex eſt. Pluribus uerbis tecum agerem, niſi pro me apud te res ipſa loqueretur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

ITINERIS noſtri cauſſa fuit, quod non habebam locum, ubi pro meo iure diutius eſſe poſſem, quam in fundo Sicæ, præſertim non dum rogatione correcta. et ſimul intelligebam, ex eo loco, ſi te haberem, poſſe me Brundiſium referre; ſine te autem non eſſe nobis illas partes tenendas propter Autronium. nunc, ut ad te antea ſcripſi, ſi ad nos ueneris, conſilium totius rei capiemus. iter eſſe moleſtum

ſtum ſcio; ſed tota calamitas omnes moleſtias habet. Plura ſcribere non poſſum. ita ſum animo perculſo, & abiecto. Cura ut ualeas. D. VI. id. Apr. Naryci Locridis.

CICERO S. D. ATTICO. 3

VTINAM illum diem uideam, cum tibi agam gratias, quod me uiuere coegiſti. adhuc quidem ualde me pænitet. ſed te oro, ut ad me Vibonem ſtatim uenias, quo ego multis de cauſſis conuerti iter meum. ſed, eo ſi ueneris, de toto itinere, ac fuga mea conſilium capere potero. ſi id non feceris, mirabor: ſed confido te eſſe facturum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 4

MISERIAE noſtræ potius uelim, quam inconſtantiæ, tribuas, quod a Vibone, quo te arceſſebamus, ſubito diſceſſimus. allata eſt enim nobis rogatio de pernicie mea; in qua, quod confectum eſſe audieramus, erat huiuſmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret eſſe. illo cum peruenire non liceret, ſtatim iter Brundiſium uerſus contuli ante diem rogationis: ne & Sica, apud quem eram, periret; & quod Melitæ eſſe non licebat. nunc tu propera, ut nos conſequare; ſi modo recipiemur. adhuc inuitamur benigne: ſed, quod supereſt, timemus. me, mi Pomponi, ualde pænitet uiuere. qua in re apud me tu plurimum ualuiſti. Sed hæc coram. fac modo, ut uenias. Vale.

Cicero

CICERO S. D. ATTICO. 5

TERENTIA *tibi et sæpe, et maximas gratias agit. id est mihi gratissimum. ego uiuo miserrimus, & maximo dolore conficior. ad te quid scribam, ne scio. si enim es Romæ, iam me assequi non potes: sin es in uia; cum eris me assecutus, coram agemus, quæ erunt agenda: tantum te oro, ut, quoniam me ipsum semper amasti, eodem amore sis. ego enim idem sum: inimici mei mea mihi, non me ipsum, ademerunt. Cura ut ualeas.* VIII. *id. Apr. Thurij.*

CICERO S. D. ATTICO. 6

NON *fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundisij uisurus essem: idq. ad multa pertinuit, in eis, ut & in Epiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur. quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. nobis iter est in Asiam, maxime Cyzicum. tibi meos commendo. me uix, misereq. sustento. Vale.* D. III. *kal. Mai. Tarenti.*

CICERO S. D. ATTICO. 7

BRVNDISIVM *ueni ad kal. Mai. eo die pueri tui mihi a te litteras reddiderunt: & alij pueri post diem tertium eius diei litteras alias attulerūt. Quod me rogas, & hortaris, ut apud te in Epiro sim: uoluntas tua mihi ualde grata est, & minime noua: & consilium mihi quidem optatum, si liceret*

ibi

ibi omne tempus consumere. odi enim celebritatem; fugio homines; lucem aspicere uix possum. esset mihi ista solitudo, præsertim tam familiari in loco, non amara: sed itineris caussa, ut diuertar, primum est deuium, deinde ab Autronio, & ceteris quatridui: deinde sine te. nam castellum munitum habitanti mihi prodesset, transeunti non est necessarium. quod si auderem, Athenas peterem. sane ita cadebat, ut uellem. nunc & nostri hostes ibi sunt; & te non habemus; & ueremur, ne interpretentur, illud quoque opidum ab Italia non satis abesse: nec scribis, quam ad diem te exspectemus. Quod me ad uitam uocas: unum efficis, ut a me manus abstineam: alterum non potes, ut me non nostri consilij utique pæniteat. quid enim est, quod me retineat? præsertim si spes ea non est, quæ nos proficiscentes prosequebatur. non faciam, ut enumerem miserias omnes, in quas incidi per summam iniuriam, & scelus non tam inimicorum meorum, quam inuidorum; ne & meum mærorem exagitem, & te in eundem luctum uocem. hoc confirmo, neminem umquam tanta calamitate esse affectum, nemini mortem magis optandam fuisse. cuius oppetendæ tempus honestissimum prætermissum est. reliqua tempora non sunt tam ad medicinam, quam ad finem doloris. De rep. uideo te colligere omnia, quæ putes aliquam spem mihi posse afferre mutandarum rerum: quæ quamquam exigua sunt; tamen, quoniam placet, exspectemus.

Tu nihilo minus, si properaris, nos consequere. nam aut accedemus in Epirum; aut per Candauiam tarde ibimus. Dubitationē autem de Epiro non inconstantia nostra afferebat, sed quod de fratre, ubi eum uisuri essemus, nesciebamus. quem quidem ego nec quo modo uisurus, nec ubi dimissurus sim, scio. idest maximum, & miserrimum mearum omnium miseriarum. Ego & sæpius ad te, & plura scriberem, nisi mihi dolor meus cum omnes partes mentis, tum maxime huius generis facultatem ademisset. Videre te cupio. Cura ut ualeas. Pridie kal. Maij, Brundisij, proficiscens.

CICERO S. D. ATTICO. 8

SCRIPSERAM ad te, quas ob caussas in Epirum non essemus profecti: quod & Achaia prope esset, plena audacissimorum inimicorum; & exitus difficiles haberet, cum inde proficisceremur. accessit, cum Dyrrhachij essemus, ut duo nuncij afferrentur; unus, classe fratrem Epheso Athenas, alter, pedibus per Macedoniam uenire. itaque illi obuiam misimus Athenas, ut inde Thessalonicam ueniret: ipsi processimus, & Thessalonicam ad x. kal. Iun. uenimus: neque de illius itinere quidquam certi habebamus, nisi eum ab Epheso ante aliquanto profectum. nunc, istic quid agatur, magnopere timeo: quamquam tu altera epistola scribis, idibus Mai. audire, fore, ut acrius postularet; altera, iam esse mitiora. sed hæc pridie data, quam illa: quo contur-

conturbor magis. itaque, cum meus me mæror quotidianus lacerat, & conficit: tum uero hæc addita cura uix mihi uitam reliquam facit. sed & nauigatio perdifficilis fuit: & ille incertus, ubi ego essem, fortasse alium cursum petiuit. nam Paeto libertus eum non uidit. uento reiectus ab illo in Macedoniam, Pellæ mihi præsto fuit. reliqua quam mihi timenda sint, uideo. nec, quid scribam, habeo: & omnia timeo. nec tam miserum est quidquam, quod non in nostram fortunam cadere uideatur. equidem adhuc miser in maximis meis ærumnis, & luctibus, hoc metu adiecto, maneo Thessalonicæ suspensus, nec audeo quidquam. Nunc ad ea, quæ scripsisti. Tryphonem Cæcilium non uidi. Sermonem tuum, & Pompeij cognoui ex tuis litteris. Motum in rep. non tantum ego uideo, quantum tu aut uides, aut ad me consolandum affers. Tigrane enim neglecto, sublata sunt omnia. Varroni me iubes agere gratias: faciam: item Hypsæo. Quod suades, ne longius discedamus, dum acta mensis Maij ad nos perferantur: puto me ita esse facturum; sed, ubi, nondum statui: atque ita perturbato sum animo de Quincto, ut nihil queam statuere: sed tamen statim te faciam certiorem. Ex epistolarum mearum inconstantia puto te mentis meæ motum uidere. qui, etsi incredibili, & singulari calamitate afflictus sum, tamen non tam est ex miseria, quam ex culpæ nostræ recordatione, commotus. cuius enim scelere impulsi, ac proditi sumus, iam profecto ui-

des: atque utinam iam ante uidisses, neque totum animum tuum mærori mecum simul dedisses. quare, cum me afflictum, & confectum luctu audies, existimato me stultitiæ meæ pœnam ferre grauius, quam euenti; quod ei crediderim, quem esse nefarium non putaram. Me & meorum malorum memoria, & metus de fratre in scribendo impedit. tu ista omnia uide, & guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. Litterarum exemplum, quas ad Pompeium scripsi, misi tibi. Vale. D. IIII. Kal. Iunias, Thessalonicæ.

CICERO S. D. ATTICO. 9

QVINCTVS *frater cum ex Asia discessisset ante* KAL. *Mai. & Athenas uenisset idibus, ualde fuit ei properandum, ne quid absens acciperet calamitatis; si quis forte fuisset, qui contentus nostris malis non esset. itaque malui eum properare Romam, quam ad me uenire. & simul (dicam enim, quod uerum est; ex quo magnitudinem miseriarum mearum perspicere possis) animum inducere non potui, ut aut illum, amantissimum mei, mollissimo animo, tanto in mærore aspicerem; aut meas miserias, luctu afflictas, & perditam fortunam illi offerrem; aut ab illo aspici paterer. atque etiam illud timebam, quod profecto accidisset, ne a me digredi non posset. uersabatur mihi tempus illud ante oculos, cum ille aut lictores dimitteret, aut ui euelleretur ex complexu meo. huius acerbitatis euentum*

altera

altera acerbitate non uidendi fratris uitaui. in hunc me casum uos, uiuendi auctores, impulistis. itaque mei peccati luo pœnas. quamquam tuæ me litteræ sustentant: ex quibus, quantum tu ipse speres, facile perspicio. quæ quidem tamen aliquid habebant solatij ante, quam eo uenisti, A POMPEIO. NVNC HORTENSIVM ALLICE, ET EIVSMODI VIROS. obsecro mi Pomponi, non dum perspicis, quorum opera, quorum insidijs, quorum scelere perierimus? sed tecum hæc coram agemus. tantum dico, quod scire te puto: nos non inimici, sed inuidi perdiderunt. nunc si ita sunt, quæ speras; sustinebimus nos, & spe, qua iubes, nitemur. sin, ut mihi uidentur, infirma sunt; quod optimo tempore facere non licuit, minus idoneo fiet. Terentia tibi sæpe gratias agit. Mihi etiam unum de malis in metu est, fratris miseri negotium. quod, si sciam, cuiusmodi sit; sciam, quid agendum mihi sit. Me etiam nunc istorum beneficiorum, & litterarum exspectatio, ut tibi placet, Thessalonicæ tenet. si quid erit noui allatum; sciam, de reliquo quid agendum sit. Tu, si, ut scribis, Kal. Iun. Roma profectus es, propediem nos uidebis. Litteras, quas ad Pompeium scripsi, tibi misi. Vale. Idibus Iun. Thessalonicæ.

CICERO S. D. ATTICO. 10

ACTA quæ essent usque ad VIII. Kal. Iun. cognoui ex tuis litteris: reliqua exspectabam, ut tibi

placebat, Thessalonicæ: quibus allatis, facilius statuere potero, ubi sim. nam, si erit caussa, si quid agetur, si spem uidero; aut ibidem operiar, aut me ad te conferam: sin, ut tu scribis, ista euanuerint; aliud aliquid uidebimus. omnino adhuc nihil mihi significatis, nisi discordiam istorum; quæ tamen inter eos de omnibus potius rebus est, quam de me. itaque, quid ea mihi prosit, nescio. sed tamen, quoad me uos sperare uultis, uobis obtemperabo. Nam quod me tam sæpe, et tam uehementer obiurgas, & animo infirmo esse dicis: quæso, ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit? ecquis umquam ex tam amplo statu, in tam bona caussa, tantis facultatibus, ingenij, consilij, gratiæ, tantis præsidijs bonorum omnium concidit? possum obliuisci, qui fuerim; non sentire, qui sim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (ut nouum calamitatis genus attendas) cum pluris facerem, quam me ipsum, semperq. fecissem, uitaui, ne uiderem: ne aut illius luctum, squaloremq. aspicerem; aut me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi, afflictumq. offerrem. Mitto cetera intolerabilia: etenim fletu impedior. hic utrum tandem sum accusandus, quod doleo, an, quod commisi, ut hæc aut non retinerem, (quod facile fuisset, nisi intra parietes meos de mea pernicie consilia inirentur) aut certe uiuus amitterem? Hæc eo scripsi, ut potius releuares me, quod facis, quam aut castigatione,

ne, aut obiurgatione dignum putares: eoq. ad te minus multa ſcribo; quod et mærore impedior; et, quid exſpectem iſtinc, magis habeo, quam quid ipſe ſcribam. quæ ſi erunt allata; faciam te noſtri conſilij certiorem. Tu, ut adhuc feciſti, quamplurimis de rebus ad me uelim ſcribas; ut prorſus ne quid ignorem. Vale. XIIII. Kal. Quinct. Theſſalonicæ.

CICERO S. D. ATTICO. II

ME & tuæ litteræ, et quidam boni nuncij, non optimis tamen auctoribus, et exſpectatio ueſtrarum litterarum, et quod tibi ita placuerat, adhuc Theſſalonicæ tenebant. ſi accepero litteras, quas exſpecto; ſi ſpes erit ea, quæ rumoribus afferebatur; ad te me conferam; ſi non erit, faciam te certiorem, quid egerim. Tu me, ut facis, opera, conſilio, gratia iuua: conſolari iam deſine: obiurgare uero noli: quod cum facis, ut ego tuum amorem, et dolorem deſidero; quem ita affectum mea ærumna eſſe arbitror, ut te ipſum conſolari nemo poſſit. Quinctum fratrem optimum, humaniſſimumq. ſuſtenta. Ad me, obſecro te, ut omnia certa perſcribas. Vale. D. IIII. Kal. Quinct.

CICERO S. D. ATTICO. 12

TV quidem ſedulo argumentaris, quid ſit ſperandum, et maxime per ſenatum: idemq. caput rogationis proponi ſcribis, quare in ſenatu dici nihil liceat: itaque ſiletur. Hic tu me accuſas, quod me affli-

afflictem; cum ita ſim afflictus, ut nemo umquam: quod tute intelligis. Spem oſtendis ſecundum comitia. quæ iſta eſt, eodem tribuno pl. et inimico conſule deſignato? Percuſſiſti autem me etiam de oratione prolata. cui uulneri, ut ſcribis, medere, ſi quid potes. ſcripſi equidem olim ei iratus, quod ille prior ſcripſerat; ſed ita compreſſeram, ut numquam emanaturam putarem. quo modo exciderit, neſcio. ſed quia numquam accidit, ut cum eo uerbo uno concertarem; et quia ſcripta mihi uidetur negligentius, quam ceteræ: puto poſſe probari, non eſſe meam. id, ſi putas me poſſe ſanari, cures uelim: ſin plane perij, minus laboro. Ego etiam nunc eodem in loco iaceo, ſine ſermone ullo, ſine cogitatione ulla. Licet tibi, ut ſcribis, ſignificarem, ut ad me uenires Sidona: tamen intelligo te iſtic prodeſſe, hic ne uerbo quidem leuare me poſſe. Nō queo plura ſcribere: nec eſt, quod ſcribam: ueſtra magis exſpecto. Vale. XVI. Kal. Sext. Theſſalonicæ.

CICERO S. D. ATTICO. 13

QVOD ad te ſcripſeram, me in Epiro futurum: poſtea quam extenuari ſpem noſtram, & euaneſcere uidi, mutaui conſilium; nec me Theſſalonica commoui, ubi eſſe conſtitueram, quoad aliquid ad me de eo ſcriberes, quod proximis litteris ſcripſeras, fore, uti ſecundum comitia aliquid de uobis in ſenatu ageretur; id tibi Pompeium dixiſſe. qua de re, quoniam comitia habita ſunt, tuq. nil

ad me ſcribis; perinde habebo, ac ſi ſcripſiſſes nihil eſſe; meq. temporis non longinqui ſpe ductum eſſe, moleſte feram. Quem autem motum te uidere ſcripſeras, qui nobis utilis fore uideretur, eum nũciant, qui ueniunt, nullum fore. In tribunis pl. deſignatis reliqua ſpes eſt: quam ſi exſpectaro; non erit, quod putes me cauſſæ meæ, ac uoluntati meorum defuiſſe. Quod me ſæpe accuſas, cur hunc meum caſum tam grauiter feram: debes ignoſcere: cum ita me afflictum uideas, ut neminem umquam nec uideris, nec audieris. nam quod ſcribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi uero mens integra eſt, atque utinam tam in periculo fuiſſet, cum ego ijs, quibus meam ſalutem cariſſimam eſſe arbitrabar, inimiciſſimis, crudeliſſimisq. uſus ſum: qui, ut me paullum inclinari timore uiderunt, ſic impulerunt, ut omnia ſuo ſcelere, & perfidiæ abuterentur ad exitium meum. nunc, quoniam eſt Cyzicum nobis eundum; quo rarius ad me litteræ perferentur, hoc uelim diligentius omnia, quæ putaris me ſcire opus eſſe, perſcribas. Quinctum fratrem meum fac diligas: quem ego miſer ſi incolumem relinquo, non me totum periſſe arbitrabor. Vale. nonis Sext.

CICERO S. D. ATTICO. 14

Ex tuis litteris plenus ſum exſpectatione de Pompeio, quidnam de nobis uelit, aut oſtendat. comitia enim credo eſſe habita: quibus abſolutis, ſcribis illi placuiſſe agi de nobis. ſi tibi ſtultus eſſe

ui-

uideor, qui sperem; facio tuo iussu; & scio te me ijs epistolis potius, & meas spes solitum esse remorari. nunc uelim, mihi plane perscribas, quid uideas. scio nos nostris multis peccatis in hanc ærumnam incidisse. ea si qui casus ex parte correxerint; minus moleste feremus nos uixisse, & adhuc uiuere. Ego, propter uiæ celebritatem, & quotidianam exspectationem rerum nouarum, non commoui me adhuc Thessalonica: sed iam extrudimur, non a Plancio, (nam is quidem retinet) uerum ab ipso loco, minime apposito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideo, ut scripseram, non iui, quod subiti mihi uniuersi nuncij uenerant, & litteræ, quare nihil esset necesse quamproxime Italiam esse. hinc, si aliquid a comitijs audierimus, nos in Asiam conuertemus: neque adhuc stabat, quo potissimum: sed scies. Vale. XII. Kal. Sext. Thessalonicæ.

CICERO S. D. ATTICO. 15

ACCEPI idibus Sext. quattuor epistolas a te missas; unam, qua me obiurgas, & rogas, ut sim firmior; alteram, qua Crassi libertum ais tibi de mea solicitudine, macieq. narrasse; tertiam, qua demonstras acta in senatu; quartam de eo, quod a Varrone scribis tibi esse confirmatum de uoluntate Pompeij. Ad primam tibi hoc scribo; me ita dolere, ut non modo a mente non deserar, sed id ipsum doleam, me, tam firma mente ubi utar, & quibuscum, non habere. nam si tu me uno non sine mærore

re

re cares; quid me censes, qui & te, & omnibus? & si tu incolumis me requiris; quo modo a me ipsam incolumitatem desiderari putas? nolo commemorare, quibus rebus sim spoliatus, non solum quia non ignoras, sed etiam ne scindam ipse dolorem meum. hoc confirmo, neque tantis bonis esse priuatum quemquam, neque in tantas miserias incidisse. dies autem non modo non leuat luctum hunc, sed etiam auget. nam ceteri dolores mitigantur uetustate; hic non potest non et sensu præsentis miseriæ, et recordatione præteritæ uitæ quotidie augeri. desidero enim non mea solum, neque meos, sed me ipsum. quid enim sum? sed non faciam, ut aut tuũ animum angam querelis, aut meis uulneribus sæpius manus afferam. Nam quod purgas eos, quos ego mihi scripsi inuidisse, & in eis Catonem: ego uero tantum illum puto ab isto scelere abfuisse, ut maxime doleam, plus apud me simulationem aliorum, quam istius fidem, ualuisse. ceteri, quos purgas, debent mihi purgati esse, tibi si sunt. Sed hæc sero agimus. Crassi libertum nihil puto sincere locutum. In senatu rem probe scribis actam. sed quid Curio? an illam orationem non legit? quæ unde sit prolata, nescio. sed Axius, eiusdem diei scribens ad me acta, non ita laudat Curionem. at potest ille aliquid prætermittere: tu, nisi quod erat, profecto non scripsisti. Varronis sermo facit exspectationem Cæsaris. atque utinam ipse Varro incumbat in caussam. quod profecto cum sua sponte, tum te instante faciet. ego, si me

ſi me aliquando ueſtri, & patriæ compotem fortuna fecerit, certe efficiam, ut maxime lætere unus ex omnibus amicis; meaq. officia, & ſtudia, quæ parum antea luxerunt, (fatendum eſt enim) ſic exequar, ut me æque tibi, ac fratri, & liberis noſtris, reſtitutum putes. ſi quid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui, ignoſce. in me enim ipſum peccaui uehementius. neque hæc eo ſcribo, quo te non meo caſu maximo dolore eſſe affectum ſciam: ſed profecto, ſi, quantum me amas, & amaſti, tantum amare deberes, ac debuiſſes; nũquam eſſes paſſus me, quo tu abundas, egere conſilio; nec eſſes paſſus mihi perſuaderi, utile nobis eſſe, legem de collegijs perferri. ſed tu tantum lacrymas præbuiſti dolori meo, quod erat amoris, tamquam ipſe ego: quod meritis meis perfectnm eſſe potuit, ut dies, & noctes, quod mihi faciendum eſſet, cogitares, id abs te meo, non tuo ſcelere prætermiſſum eſt. quod ſi non modo tu, ſed quiſquam fuiſſet, qui me Pompeij minus liberali reſponſo perterritum a turpiſſimo cõſilio reuocaret, quod unus tu facere maxime potuiſti: aut occubuiſſem honeſte, aut uictores hodie uiueremus. Hic mihi ignoſcas: me enim ipſum multo magis accuſo; deinde te, quaſi me alterum: & ſimul meæ culpæ ſocium quæro. ſi reſtituor, etiam minus uidebimur deliquiſſe; abs teq. certe, quoniam nullo noſtro, tuo ipſius beneficio diligemur. Quod te cum Culeone ſcribis de priuilegio locutum; eſt aliquid; ſed multo eſt melius, abrogari. ſi enim nemo im-

impediet, sic est firmius: sin erit, qui ferri non sinat; idem S. C. intercedet. nec quidquam aliud opus est, quam abrogari. nam prior lex nos nihil lædebat. quam si, ut est promulgata, laudare uoluissemus, aut, ut erat negligenda, negligere; nocere omnino nobis nõ potuisset. hic mihi primum non modo consilium defuit, sed etiam obfuit. cæci, cæci, inquam, fuimus in uestitu mutando, in populo rogando. quod, nisi nominatim mecum agi cœptum esset, fieri perniciosum fuit. sed pergo præterita. uerumtamen ob hanc caussam, ut, si quid ageretur, legem illam, in qua popularia multa sunt, ne tangatis. uerum est stultum, me præcipere, quid agatis, aut quo modo. utinam modo agatur aliquid. multa occultant tuæ litteræ; credo, ne uehementius desperatione perturber. quid enim uides agi posse, aut quo modo? per senatũ ne? ast tute scripsisti ad me, quoddam caput legis Clodium in curiæ postea fixisse, ne referri, ne ue dici liceret. quo modo igitur Domitius se dixit relaturum? quo modo autem ijs, quos tu scribis, & de re dicentibus, &, ut referretur, postulantibus, Clodius tacuit? ac, si per populum, poterit ne, nisi de omnium tribunorum pl. sententia? quid de bonis? quid de domo? poterit ne restitui? aut, si non poterit, egomet quo modo potero? hæc nisi uides expediri, quam in spem me uocas? sin autem spei nihil est, quæ est mihi uita? itaque exspecto Thessalonicæ acta kal. Sext. ex quibus statuam, in tuos ne agros confugiam, ut neque uideam homines,

nes, quos nolim; & te, ut ſcribis, uideam; & pro pius ſim, ſi quid agatur. idq. intellexi cum tibi, cum Quincto fratri placere; an abeam Cyzicum. Nunc Pomponi, quoniam nil impertiſti tuæ prudentiæ ad ſalutem meam, quod aut in me ipſo ſatis eſſe conſilij decreueras, aut te nil mihi plus debere, quam ut præſto eſſes; quandoquidem ego proditus, inductus, coniectus in fraudem, omnia mea præſidia neglexi, totam Italiam, in me erectam ad me defendendum, deſtitui, & reliqui; me meis tradidi inimicis, inſpectante, & tacente te; qui ſi non plus ingenio ualebas, quam ego, certe timebas minus: ſi potes, erige afflictos, & in eo nos iuua. ſin omnia ſunt obſtructa; id ipſum fac ut ſciamus, & nos aliquando aut obiurgare, aut communiter conſolari deſine. Ego ſi tuam fidem accuſarem; non me potiſſimum tuis tectis crederem. meam amentiam accuſo, quod a te tantum amari, quantum ego uellem, putaui: quod ſi fuiſſet, fidem eandem, curam maiorem adhibuiſſes; me certe ad exitium præcipitantem retinuiſſes; iſtos labores, quos nunc in naufragijs noſtris ſuſcipis, non ſubiſſes. quare fac, ut omnia ad me perſpecta, & explorata perſcribas; meque, ut facis, uelis eſſe aliquem; quoniam, qui fui, & qui eſſe potui, iam eſſe non poſſum; & ut his litteris nõ te, ſed me ipſum a me eſſe accuſatum putes. Si qui erunt, quibus putes opus eſſe meo nomine litteras dari, uelim conſcribas, curesq. dandas. Vale.
D. XIV. Kal. Sept.

CICERO S. D. ATTICO. 16

Totvm iter mihi incertum facit exſpectatio litterarum tuarum kal. Sext. datarum, non aliud aliquid. ſi ſpes erit, Epirum, ſin minus, Cyzicum, aut aliud quid ſequemur. tuæ quidem litteræ, quo ſæpius a me leguntur, hoc ſpem faciunt mihi minorem, quam cum lectæ ſunt. tum id, quod attulerunt ad ſpem, infirmant: ut facile appareat, te & conſolationi ſeruire, & ueritati. idq. te rogo plane, ut ad me, quæ ſcis, ut erunt, quæ putabis, ita ſcribas. Vale. D. XII. kal. Sept.

CICERO S. D. ATTICO. 17

De Quincto fratre nuncij nobis triſtes, nec uarij uenerant ex ante diem non. Iun. uſque ad prid. kal. Sept. eo autem die Liuineius, L. Reguli libertus, ad me a Regulo miſſus uenit. is omnino mentionem nullam factam eſſe nunciauit, ſed fuiſſe tamen ſermonem de C. Clodij filio: isq. mihi tum a fratre litteras attulit. ſed poſtridie Sextij pueri uenerunt, qui a te litteras attulerunt, non tam exploratas a timore, quam ſermo Liuineij fuerat. ſane ſum in meo infinito mærore ſolicitus, & eo magis, quod Appij quæſtio eſt. Cetera, quæ ad me eiſdem litteris ſcribis de noſtra ſpe, intelligo eſſe languidiora, quam alij oſtendunt. ego autem, quoniam non longe ab eo tempore abſumus, in quo res dijudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nūc circum hæc loca cō-

 morabor.

morabor. Scribit ad me frater, omnia sua per te unum sustineri. quid te aut horter, quod facis; aut agam gratias, quod non exspectas? tantum uelim, fortuna det nobis potestatem, ut incolumes amore nostro perfruamur. Tuas litteras semper maxime exspecto. in quibus, caue, ne aut diligentia tua mihi molesta, aut ueritas acerba sit. Vale. D. prid. non. Sept.

CICERO S. D. ATTICO. 18

EXSPECTATIONEM nobis non paruam attuleras, cum scripseras, Varronem tibi pro amicitia confirmasse, caussam nostram Pompeium certe suscepturum, &, simul a Cæsare ei litteræ, quas exspectaret, remissæ essent, auctorem etiam daturum. utrum id nihil fuit, an aduersatæ sunt Cæsaris litteræ? an est aliquid in spe? Etiam illud scripseras, eundem, secundum comitia, dixisse. fac (si uides, quantis in malis iaceam, & si putas esse humanitatis tuæ) me fac de tota caussa nostra certiorē. nam Quinctus frater, homo mirus, qui me tam ualde amat, omnia mittit spei plena, metuens, credo, defectionem animi mei. tuæ autem litteræ sunt uariæ. neque enim me desperare uis, nec temere sperare. fac, obsecro te, ut omnia, quæ prospici a te possunt, sciamus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

QVOD eiusmodi mihi litteræ a uobis afferebantur, ut aliquid ex ijs esset exspectandum; spe, &

cupiditate Thessalonicæ detentus sum. postea quam omnis actio huius anni confecta nobis uidebatur, in Asiam ire nolui: quod & celebritas mihi odio est; &, si fieret aliquid a nouis magistratibus, abesse longe nolebam. itaque in Epirum ad te statui me conferre: non quo mea interesset loci natura, qui lucem omnino fugerem: sed aut ad salutem libentissime ex tuo portu proficiscar: aut, si ea præcisa erit, nusquam facilius hanc miserrimam uitam uel sustentabo, uel, quod multo est melius, abiecero. ero cum paucis, multitudinem dimittam. Me tuæ litteræ numquam in tantam spem adduxerunt, quantam aliorum: attamen mea spes etiam tenuior semper fuit, quam tuæ litteræ. sed tamen, quoniam cœptum est, age, quoquo modo cœptum est, & quacumque de caussa, non deseram neque optimi, atque unici fratris miseras, atque luctuosas preces, nec Sextij, ceterorumq. promissa, nec spem ærumnosissimæ mulieris Terentiæ, nec miserrimæ mulieris Tulliolæ obsecrationem, et fideles litteras tuas. mihi Epirus aut iter ad salutem dabit; aut, quod scripsi supra. te oro, & obsecro Pomponi, si me omnibus amplissimis, carissimis, iucūdissimisq. rebus perfidia hominum spoliatum; si me a meis consiliarijs proditum, & proiectum uides; si intelligis me coactum, ut ipse me, & meos perderem; ut me tua misericordia iuues, & Quinctum fratrem, qui potest esse saluus, sustentes; Terentiam, liberosq. meos tueare; me, si putas te istic uisurum, exspe-

ctes; si minus, inuisas, si potes; mihiq. ex agro tuo tantum assignes, quantum meo corpore occupari potest; & pueros ad me cum litteris quamprimum, & quamsæpissime mittas. Vale. XVI. kal. Oct.

CICERO S. D. Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO: 20

QVOD quidem ita esse, & auunculum tuum functum esse officio, uehementissime probo: gaudere me tum dicam, si mihi hoc uerbo licebit uti. Me miserum, quam omnia essent ex sententia, si nobis animus, si consilium, si fides eorum, quibus credidimus, non defuisset. quæ colligere nolo, ne augeam mærorem. sed tibi uenire in mentem certo scio, quæ uita esset nostra, quæ suauitas, quæ dignitas. ad quæ recuperanda per fortunas iucumbe, ut facis; diemq. natalem reditus mei, cura, ut in tuis ædibus amœnissimis agam tecum, & cum meis. Ego huic spei, & exspectationi, quæ nobis proponitur, maxime tamen uolui præstolari apud te in Epiro: sed ita ad me scribitur, ut putem esse commodius, nos eisdem in locis esse. De domo, & Curionis oratione, ut scribis, ita est. in uniuersa salute, si ea modo nobis restituetur, inerunt omnia. ex quibus nihil malo, quam domum. sed tibi nihil mando nominatim: me totum tuo amori, fideiq. commendo. Quod, te in tanta hereditate, ab omni occupatione expedisti, ualde mihi gratum est. Quod facultates tuas

tuas ad meam salutem polliceris, ut omnibus rebus a te præter ceteros iuuer: id quantum sit præsidiũ, uideo; intelligoque, te multas partes meæ salutis & suscipere, & posse sustinere, neque, ut ita facias, rogandum esse. Quod me uetas quidquam suspicari accidisse ad animum tuum, quod secus a me erga te commissum, aut prætermissum uideretur: geram tibi morem, & liberabor ista cura: tibi tamen eo plus debebo, quo tua in me humanitas fuerit excelsior, quam in te mea. Velim, quid uideas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas, omnesq. ad nostram salutem adhortere. Rogatio Sextij neque dignitatis satis habet, nec cautionis. nam et nominatim ferre oportet, & de bonis diligentius scribi: & id animaduertas uelim. Vale. IV. non. Oct. Thessalonicæ.

CICERO S. D. ATTICO. 21

TRIGINTA dies erant ipsi, cum has dabam litteras, per quos nullas a uobis acceperam. mihi autem erat in animo, iam, ut antea ad te scripsi, ire in Epirum, & ibi omnem casum potissimum exspectare. Te oro, ut, si quid erit, quod perspicias, quamcumque in partem, quamplanissime ad me scribas, & meo nomine, ut scribis, litteras, quibus putabis opus esse, ut des. Vale. V. kal. Nou.

CICERO S. D. ATTICO. 22

ETSI *diligenter ad me Quinctus frater, & Piso, quæ essent acta, scripserant: tamen uellem, tua te occupatio non impediisset, quo minus, ut consuesti, ad me, quid ageretur, & quid intelligeres, perscriberes. Me adhuc Plancius liberalitate sua retinet, iam aliquoties conatum ire in Epirum. spes homini est iniecta, non eadem, quæ mihi, posse nos una decedere. quam rem sibi magno honori sperat fore. sed iam, cum aduentare milites dicentur, faciendum nobis erit, ut ab eo discedamus. quod cum faciemus, ad te statim mittemus; ut scias, ubi simus. Lentulus suo in nos officio, quod & re, et promissis, & litteris declarat, spem nobis non nullam affert Pompeij uoluntatis. sæpe enim tu ad me scripsisti, eum totum esse in illius potestate. De Metello scripsit ad me frater, quantum speraret, profectum esse per te. Mi Pomponi pugna, ut tecum, & cum meis mihi liceat uiuere; & scribe ad me omnia. premor cum luctu, tum desiderio omnium rerum, quæ mihi me cariores semper fuerant. Cura, ut ualeas.*

Ego, quod, per Thessaliam si irem in Epirum, perdiu nihil eram auditurus, & quod mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cum illa superiora Thessalonicæ scripsissem. inde cum ad te me conuertam, faciam ut scias. tuq. ad me uelim omnia quamdiligentissime, cuicuimodi sunt, scribas.

bas. ego iam aut rem, aut ne ſpem quidem exſpecto. Vale. VI. kal. Dec. Dyrrhachij.

CICERO S. D. ATTICO. 23

AD V. kal. Dec. tres epiſtolas a te accepi, unam datam ad VIII. kal. Nou. in qua me hortaris, ut forti animo menſem Ian. exſpectem: eaque, quæ ad ſpem putas pertinere, de Lentuli ſtudio, de Metelli uoluntate, de tota Pompeij ratione, perſcribis. in altera epiſtola, præter conſuetudinem tuam, diem non adſcribis: ſed ſatis ſignificas tempus. lege enim ab octo tribunis pl. promulgata, ſcribis te eas litteras eo ipſo die dediſſe, id eſt ad IV. kal. Nou. et, quid putes utilitatis eam promulgationem attuliſſe, ſcribis. in quo ſi etiam noſtra ſalus cum hac lege deſperata erit, uelim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam miſerabilem potius, quam ineptam, putes: ſin eſt aliquid ſpei, des operam, ut maiore diligentia poſthac a noſtris magiſtratibus defendamur. nam ea ueterum tribunorum pl. rogatio tria capita habuit; unum de reditu meo, ſcriptum incaute: nihil enim reſtituitur, præter ciuitatem, & ordinem: quod mihi pro meo caſu ſatis eſt: ſed, quæ cauenda fuerint, & quo modo, te non fugit. alterum caput eſt tralaticium de impunitate, ſi quid cõtra alias leges eius legis ergo factum ſit. tertium caput, mi Pomponi, quo conſilio, & a quo ſit inculcatum, uide. ſcis enim Clodium ſanxiſſe, ut uix, aut omnino non poſſe nec per

ſenatum, nec per populum infirmari ſua lex. ſed uides, numquam eſſe obſeruatas ſanctiones earum legum, quæ abrogarentur. nam ſi id eſſet: nulla fere abrogari poſſet: (neque enim ulla eſt, quæ non ipſa ſe ſepiat difficultate abrogationis) ſed, cum lex abrogatur, illud ipſum abrogaretur, quo modo eam abrogari oporteat. hoc cum re uera ita ſit; cum ſemper ita habitum, obſeruatumq. ſit: octo noſtri tribuni pl. caput poſuerunt hoc: SI QVID IN HAC ROGATIONE SCRIPTVM EST, QVOD PER LEGES, PLEBIS VE SCITA, HOC EST, QVOD PER LEGEM CLODIAM PROMVLGARE, ABROGARE, DEROGARE, OBROGARE SINE FRAVDE SVA NON LICEAT, NON LI-
*CVERIT; QVOD VEL QVI PROMVLGAVIT, DEROGAVIT, OB EAM REM
*POENAE, MVLTAE VE SIT EH. INR. atque hoc in illis tribunis pl. non lædebat: lege enim collegij ſui non tenebantur. quo maior eſt ſuſpicio malitiæ alicuius; cum id, quod ad ipſos nihil pertinebat, erat autem contra me, ſcripſerunt: ut noui tribuni pl. ſi eſſent timidiores, multo magis ſibi eo capite utendum putarent. neque id a Clodio prætermiſſum eſt. dixit enim in concione a. d. III. non. hoc capite deſignatis tribunis pl. præſcriptum eſſe, quid liceret. tamen, in lege nulla eſſe eiuſmodi caput, te non fallit. quod ſi opus eſſet, omnes in abrogando uterentur. Ninnium, ac ceteros fugerit.

rit. inuestiges, uelim, & quis attulerit; & quare octo tribuni pl. ad senatum de me referre non dubitarint. si enim, quod obseruandum illud caput non putabant: ijdem in abrogando tam cauti fuerunt, ut id metuerent, soluti cum essent, quod ne ijs quidem, qui lege tenentur, est curandum. id caput sane nolim nouos tribunos pl. ferre: sed perferant modo quidlibet: uno capite, quo reuocabor, (modo res conficiatur) ero contentus. Iam dudum pudet tam multa scribere: uereor enim, ne re iam desperata legas; ut hæc mea diligentia miserabilis tibi, alijs irridenda uideatur. sed si est aliquid in spe, uide legem, quam T. Fadio scripsit T. Visellius. ea mihi perplacet. nam Sextij nostri, quam tu tibi probari scribis, mihi non placet. Tertia est epistola prid. id. Nou. data: in qua exponis prudenter, & diligenter, quæ sint, quæ rem distinere uideantur, de Crasso, de Pompeio, de ceteris. quare oro te, ut, si qua spes erit, posse studijs bonorũ, auctoritate, multitudine comparata rem confici; des operam, ut uno impetu perfringatur; in eam rem incumbas, ceterosq. tu excites. sin, ut ego perspicio cum tua coniectura, tum etiam mea, spei nihil est; oro, obtestorq. te, ut Quinctum fratrem ames, quem ego miserum misere perdidi; ne uequid eum patiare grauius cõsulere de se, quam expediat sororis tuæ filio; meum Ciceronem, cui nihil misello relinquo præter inuidiam, & ignominiam nominis mei, tueare, quoad poteris; Terentiam,

tiam, unam omnium ærumnosissimam, sustentes tuis officijs. Ego in Epirum proficiscar. cum primorum dierum nuncios excepero. Tu ad me, uelim, proximis litteris, ut se initia dederint, perscribas. Vale. Pridie kal. Dec.

CICERO S. D. ATTICO. 24

ANTEA, *cum ad me scripsissetis, uestro consensu consulares prouincias ornatas esse; etsi uerebar, quorsum id casurum esset, tamen sperabam uos aliquid aliquando uidisse prudentius. postquam mihi & dictum est, & scriptum, uehementer consilium uestrum reprehendi: grauiter sum commotus; quod illa ipsa spes exigua, quæ erat, uidetur esse sublata. nam si tribuni pl. nobis succensent, quæ potest spes esse? ac uidentur iure succensere: cum & expertes consilij fuerint, qui caussam nostram susceperant; & nostra concessione omnem uim sui iuris amiserint: præsertim cum ita dicant, se nostra caussa uoluisse suam potestatē esse de consulibus ornandis, non ut eos impedirent, sed ut ad nostram caussam adiungerent: nunc, si consules a nobis alieniores esse uelint, posse id libere facere; sin uellent nostra caussa, nihil posse se inuitis. Nam quod scribis; ni ita nobis placuisset, illos hoc idem per populum assecuturos fuisse: inuitis tribunis pl. fieri nullo modo potuit: ita uereor, ne & studia tribunorum amiserimus, &, si studia maneant, uinculum illud adiungendorum consulum amissum sit. Accedit aliud*

non paruum incommodum, quod grauis illa opinio, ut quidem ad nos perferebatur, senatum nihil decernere ante, quam de nobis actum esset, amissa est, praesertim in ea caussa, quae non modo necessaria non fuit, sed etiam inusitata, ac noua. neque enim umquam arbitror ornatas esse prouincias designatorum: ut, cum in hoc illa constantia, quae erat mea caussa suscepta, immutata sit, nihil iam possit non decerni. iam, ijs, ad quos relatum est, amicis placuisse, non mirum sit. erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum consulum palam sententiam diceret. & fuit omnino difficile non obsequi uel, amicissimo homini, Lentulo, uel Metello, qui simultatem humanissime deponeret. sed uereor, ne, hos cum tenere potuerimus, tribunos pl. amiserimus. haec res quemadmodum ceciderit, et tota res quo loco sit, uelim ad me scribas, et ita, ut instituisti. nam ista ueritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est. Vale.
D. IV. id. Dec.

CICERO S. D. ATTICO. 25

POST tuum a me discessum litterae mihi Roma allatae sunt: ex quibus prospicio nobis in hac calamitate tabescendum esse. neque enim, (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostrae subesset, tu pro tuo amore in me hoc tempore discessisses. sed, ne ingrati, aut ne omnia uelle nobiscum una interire uideamur, hoc omitto: illud abs te peto,

des operam, id quod mihi affirmaſti, ut te ante kal. Ian. ubicumque erimus, ſiſtas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 26

LITTERAE mihi a Quincto fratre cum S. C. quod de me eſt factum, allatæ ſunt. mihi in animo eſt, legum lationem exſpectare. ſi obtrectabitur, utar auctoritate ſenatus, et potius uita, quam patria, carebo. Tu, quæſo, feſtina ad nos uenire. Vale. VI. kal. Ian.

CICERO S. D. ATTICO. 27

EX TVIS litteris, & ex re ipſa nos funditus periſſe uideo. Te oro, ut, quibus in rebus mei tui indigebunt, noſtris miſerijs ne deſis. ego te, ut ſcribis, cito uidebo. Plura non ſcribo. Cura ut ualeas.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER IV.

CICERO S. D. ATTICO.

CVM primum Romam ueni, fuitque, cui recte ad te litteras darem, nil prius faciendum mihi putaui, quam ut tibi absenti de reditu nostro gratularer. cognoram enim, (ut uere scribam) te in consilijs mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem, quam me ipsum, nec etiam propter meam in te obseruantiam nimium in custodia salutis meæ diligentem; eundemq. te, qui primis temporibus erroris nostri, aut totius furoris particeps, & falsi rumoris socius fuisses, acerbissime dissidium nostrum tulisse, plurimumq. operæ, studij, diligentiæ, laboris ad conficiendum reditum meum contulisse. itaque hoc tibi uere affirmo, in maxima lætitia, & exoptatissima gratulatione unum ad cumulandum gaudium conspectum, aut potius complexum mihi tuum defuisse. quem semel nactus, numquam dimisero: ac, nisi etiam prætermissos fructus tuæ suauitatis præteriti temporis omnes exegero, profecto hac restitutione fortunæ me ipse non satis dignú iudicabo. Nos adhuc in nostro statu, quod difficillime recuperari posse arbitrati summus, splendorem no-

Givit Roma

nostrum illum forensem, & in senatu auctoritatem, & apud uiros bonos gratiam magis, quam optaramus, consecuti sumus. In re autem familiari, quæ quemadmodum fracta, dissipata, direpta sit, non ignoras, ualde laboramus, tuarumq. non tam facultatum, quas ego nostras esse iudico, quam consiliorum ad colligendas, & constituendas reliquias nostras indigemus. nunc, etsi omnia aut scripta esse a tuis arbitror, aut etiam nuncijs, ac rumore perlata: tamen ea inscribam breui, quæ te puto potissimum ex meis litteris uelle cognoscere. Pridie non. Sext. Dyrrhachio sum profectus, ipso illo die, quo lex est lata de nobis. Brundisium ueni nonis Sext. ibi mihi Tulliola mea fuit præsto natali suo ipso die, qui casu idem natalis erat & Brundisinæ coloniæ, & tuæ uicinæ Salutis. quæ res animaduersa a multitudine, summa Brundisinorum gratulatione celebrata est. ante diem VI. *id. Sext. cognoui litteris Quincti fratris, mirifico studio omnium ætatum, atque ordinum, incredibili concursu Italiæ, legem comitijs centuriatis esse perlatam. inde a Brundisinis honestissimis ornatus, iter ita feci, ut undique ad me cum gratulatione legati conuenerint. ad urbem ita ueni, ut nemo ullius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiam non uenerit, præter eos inimicos, qui bus id ipsum non liceret aut dissimulare, aut negare. Cum uenissem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant: a qua*

plausu

plausu maximo cum esset mihi gratulatio, significata; similis & frequentia, & plausus me usque ad Capitolium celebrauit. in foro, & in ipso Capitolio miranda multitudo fuit. postridie in senatu, qui fuit dies non. Sept. senatui gratias egimus. eo biduo cum esset annonæ summa caritas, & homines ad theatrum primo, deinde ad senatum concurrissent, impulsu Clodij; mea opera frumenti inopiam esse clamarent; cum per eos dies senatus de annona haberetur; & ad eius procurationem sermone non solum plebis, uerum etiam bonorum Pompeius uocaretur; idq. ipse cuperet; multitudoq. a me nominatim, ut id decernerem, postularet: feci, & accurate sententiam dixi; cum abessent cousulares, quod tuto se negarent posse sententiam dicere, præter Messallam, & Afranium. factum est S. C. in meam sententiam, ut cum Pompeio ageretur, ut eam rem susciperet, lexq. ferretur. quo S. C. recitato, cum concio, more hoc insulso & nouo, plausum, meo nomine recitando, dedisset; habui concionem. omnes magistratus præsentes, præter unum prætorem, & duos tribunos pl. dederunt. postridie senatus frequens, & omnes consulares nihil Pompeio postulanti negarunt. ille legatos quindecim cum postularet, me principem nominauit; & ad omnia me alterum se fore dixit. consules legem conscripserunt, qua Pompeio per quinquennium omnis potestas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur: alteram Messius, qui omnis dat pecuniæ po-

Pignorare

potestatem, & adiungit classem, & exercitum, & maius imperium in prouincijs, quam sit eorum, qui eas obtineant. illa nostra lex consularis nunc modesta uidetur, hæc Meßij non ferenda. Pompeius illam uelle se dicit, familiares hanc. consulares duce Fauonio fremunt. nos tacemus, & eo magis, quod de domo nostra nihil adhuc pontifices responderant. qui si sustulerint religionem, aream præclaram habebimus, superficiem consules ex S. C. æstimabunt: sin aliter, demolientur, suo nomine locabunt, rem totam æstimabunt. Ita sunt res nostræ; ut in secundis, fluxæ; ut in aduersis, bonæ. In re familiari ualde sumus, ut scis, perturbati. præterea sunt quædam domestica, quæ litteris non committo. Quinctum fratrem, insigni pietate, uirtute, fide præditum, sic amo, ut debeo. Te exspecto; & oro, ut matures uenire. eoq. animo uenias, ut me tuo consilio egere non sinas. alterius uitæ quoddam initium ordimur. iam quidam, qui nos absentes defenderunt, incipiunt præsentibus occulte irasci, aperte inuidere. uehementer te requirimus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

SI FORTE rarius tibi a me, quam a ceteris, litteræ redduntur; peto a te, ut id non modo non negligentiæ meæ, sed ne occupationi quidem tribuas: quæ etsi summa est, tamen nulla esse potest tanta, ut interrumpat iter amoris nostri,

et officij mei. nam ut ueni Romam, iterum nunc sum certior factus, esse cui darem litteras: itaque has alteras dedi. prioribus tibi declaraui, aduentus noster qualis fuisset, & quis esset status, atque omnes res nostræ quemadmodum essent, ut in secundis, fluxæ, ut in aduersis, bonæ. Post illas datas, secuta est summa contentio de domo. diximus apud pontifices prid. kal. Oct. acta res est accurate a nobis: & si umquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam si numquam alias fuimus, tum profecto doloris magnitudo uim quandam nobis dicendi dedit. itaque oratio iuuentuti nostræ deberi non potest: quam tibi, etiam si non desideras, tamen mittam cito. Cum pontifices decressent, ita, si neque populi iussu, neque plebiscito, qui se dedicasse diceret, nominatim ei rei præfectus esset, neque populi iussu, aut plebiscito id facere iussus esset; uideri, posse sine religione iam partem areæ mihi restitui; mihi facta statim est gratulatio. nemo enim dubitat, quin domus nobis esset adiudicata. tũ subito ille in cõcionem adscendit, quã Appius ei dedit. nunciat iam populo, pontifices secundum se decreuisse, me autem ui conari in possessionem uenire. hortatur, ut se, & Appium sequantur, & suam Libertatem ut defendãt. hic cum etiam illi infimi partim admirarentur, partim irriderent hominis amentiam; ego statueram illuc non accedere, nisi cum consules ex S. C. porticum Catuli restituendam locassent. kal. Oct. habetur senatus frequens. adhibentur

omnes pontifices, qui erant ſenatores. a quibus Marcellinus, qui erat cupidiſſimus mei, ſententiam primus rogatus, quæſiuit, quid eſſent in decernendo ſecuti. tum Lucullus de omnium collegarum ſententia reſpondit, religionis iudices pontifices fuiſſe, legis ſenatum: ſe, & collegas ſuos de religione ſtatuiſſe, in ſenatu de lege ſtatuturos. quiſque horum, loco ſententiam rogatus, multa ſecundum cauſſam noſtram diſputauit. cum ad Clodium uentum eſt, cupijt diem conſumere: neque ei finis eſt factus: ſed tamen, cum horas tres fere dixiſſet, odio, & ſtrepitu ſenatus coactus eſt aliquando perorare. cum fieret S. C. in ſententiam Marcellini; omnibus præter unum aſſentientibus, Serranus interceſſit. de interceſſione ſtatim ambo conſules referre cœperunt: cum ſententiæ grauiſſimæ dicerētur; ſenatui placere, mihi domum reſtitui, porticum Catuli locari, auctoritatem ordinis ab omnibus magiſtratibus defendi; ſi quæ uis eſſet facta, ſenatū exiſtimaturum, eius opera factum eſſe, quis S. C. interceſſiſſet: Serranus pertimuit: et Cornicinus ad ſuam ueterem fabulam redijt: abiecta toga, ſe ad generi pedes abiecit. ille noctem ſibi poſtulauit. non concedebant: reminiſcebantur enim kal. Ian. uix tamen ſibi de mea uoluntate conceſſum eſt. poſtridie S. C. factum eſt id, quod ad te miſi. deinde conſules porticum Catuli reſtituendam locarunt: illam porticum redemptores ſtatim ſunt demoliti libentiſſimis omnibus. nobis ſuperficiem ædium conſules de

de consilii sententia æstimarunt HS uicies, cetera ualde illiberaliter, Tusculanam uillam quingentis millibus, Formianum HS ducentis quinquaginta millibus. quæ æstimatio non modo uehementer ab optimo quoque, sed etiam a plebe reprehenditur. dices, quid igitur caussæ fuit? dicunt illi quidem, pudorem meum; quod neque negarim, neque uehementius postularim: sed non est id: nam hoc quidem etiam profuisset: uerum iidem, mi T. Pomponi, iidem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pinnas inciderant, nolunt easdem renasci: sed, ut spero, iam renascuntur: tu modo ad nos ueni: quod uereor ne tardius interuentu Varronis tui, nostriq. facias. Quoniam, acta quæ sint, habes; de reliqua nostra cogitatione cognosce. Ego me a Pompeio legari ita sum passus, ut nulla re impedirer, quin, si uellem, mihi esset integrum aut, si comitia censorum proximi consules haberent, petere posse, aut uotiuam legationem suscipere prope omnium fanorum, ac sacrorum locorum: sic enim nostræ rationes postulabant: sed uolui meam potestatem esse uel petendi, uel ineunte æstate exeundi: &, interea me esse in oculis ciuium de me optime meritorum, non alienum putaui. Ac forensium quidem rerum hæc nostra consilia sunt, domesticarum autem ualde impedita. Domus ædificatur: scis, quo sumptu, qua molestia. reficitur Formianum; quod ego nec relinquere possum, nec uidere. Tusculanum proscripsi: suburbano non facile careo.

Pisone

amicorum benignitas exhausta est in ea re, quæ nihil habuit præter dedecus. quod sensisti tu absens, præsentes. quorum studijs ego, & copijs, si esset per meos defensores licitum, facile essem omnia consecutus. quo in genere nunc uehementer laboratur. Cetera, quæ me solicitant, μυστικώτερα sunt. amamur a fratre, & a filia. te exspectamus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

AVERE te certo scio, cum scire, quid hic agatur, tum a me scire; non quo certiora sint ea, quæ in oculis omnium geruntur, si a me scribantur, quam cum ab alijs aut scribuntur tibi, aut nunciantur; uerum ut perspicias ex meis litteris, quo modo ea feram, quæ geruntur, & qui sit hoc tempore aut mentis meæ sensus, aut omnino uitæ status. Armatis hominibus ante diem tertium non. Nou. expulsi sunt febri de area nostra, disturbata porticus Catuli, quæ ex S. C. consulum locatione reficiebatur, & ad tectum pæne peruenerat. Quincti fratris domus primo fracta coniectu lapidum ex area nostra, deinde inflammata, iussu Clodij, inspectante urbe, coniectis ignibus, magna quærela, & gemitu, non dicam bonorum, qui, nescio, an ulli sint, sed plane hominum omnium. ille uehemens furere. post hunc uero furorem nil nisi cædem inimicorum cogitare, uicatim ambire, seruis aperte spem libertatis ostendere. etenim antea, cum iudicium nolebat, habebat ille quidem difficilem, manifestamq.

caussam

caussam, sed tamen caussam: id poterat insitiari, poterat in alios deriuare, poterat etiam aliquid iure factum defendere. post has ruinas, incendia, rapinas, desertus a suis, uix iam Decimum designatorem, uix Gellium retinet: seruorum cōsilijs utitur: uidet, si omnes, quos uult, palam occiderit, nihilo suam caussam difficiliorem, quam adhuc sit, in iudicio futuram: itaque ante diem tertium id Nou. cum Sacra uia descenderem, insecutus est me cum suis. clamor, lapides, fustes, gladij, hæc improuisa omnia. discessimus in uestibulum M. Tettij Damionis. qui erant mecum, facile operas aditu prohibuerunt. ipse occidi potuit: sed ego diæta curari incipio: chirurgiæ tædet. ille omnium uocibus cum se non ad iudicium, sed ad supplicium præsens trudi uideret, omnes Catilinas, Acidinos postea reddidit. nam Milonis domum, meamque in Ceramio prid. id Nou. expugnare, & incendere ita conatus est, ut palam hora V. cum scutis homines, eductis gladijs, alios cum accensis facibus adduxerit. ipse domum P. Sullæ pro castris sibi ad eam impugnationem sumpserat. tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit uiros acres, occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notissimos: ipsum cupiuit; sed ille se in interiorem ædium Sulla se. in senatu po * stridie idus. domi Clodius: egregius Marcellinus, omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit; adiuuante Oppio, etiam hercule familiari tuo; de cuius constantia, uirtute uerissimæ litte-

ræ. Sextius furere. ille postea, si comitia sua non fierent, urbi minari. proposita Marcellini sententia, quam ille de scripto ita dixerat, ut totam nostram caussam areæ, incendiorum, periculi mei, iudicio complecteretur, eaq. omnia comitijs anteferret: proscripsit, se per omnes dies comitiales de cælo seruaturum. conciones turbulentæ Metelli, temerariæ Appij, furiosissimæ Publij. hæc tamen summa nisi Milo in campum obnunciasset, comitia futura. ante diem XII. kal. Dec. Milo media nocte cum magna manu in campum uenit. Clodius, cum haberet fugitiuorum deiectas copias, in campum ire non est ausus. Milo permansit ad meridiem, mirifica hominum lætitia, summa cum gloria. contentio fratrum trium turpis, fracta uis, contemptus furor. Metellus tamen postulat, ut sibi postero die in foro obnuncietur: nihil esse, quod in campum nocte ueniretur: se hora prima in Comitio fore. itaque ante diem XI. kal. Ian. in Comitium Milo de nocte uenit, Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus prope deuijs currebat. assequitur inter lucos hominem Milo, obnunciat. ille se recipit, magno, & turpi Q. Flacci conuicio. ante diem X. kal. nundinæ. concio biduo nulla. ante diem VIII. kal. hæc ego scribebam, hora noctis nona. Milo campum iam tenebat. Marcellus candidatus ita stertebat, ut ego uicinus audirem. Clodij uestibulum uacuum sane mihi nunciabatur, paucis pannosis, sine laterna. meo consilio omnia illi

li fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe esset animi, quantum etiam consilij. miranda uirtus est. noua quædam diuina mitto. sed hæc summa est. comiti a fore non arbitror. Publium reum, nisi ante occisus erit, a Milone fore puto. si se inter uiam obtulerit, occisum iri ab ipso Milone uideo. non dubitat facere: præsefert: casum illum nostrum non extimescit: numquam enim cuiusquam inuidi, & perfidi consilio est usus: nec inerti nobili crediturus. Nos animo dumtaxat uigemus, etiã magis, quam cum florebamus: re familiari comminuti sumus. Quincti fratris tamen liberalitati pro facultatibus nostris, ne omnino exhaustus essem, illo recusante, subsidijs amicorum respondemus. quid consilij de omni nostro statu capiamus, te absente nescimus. quare appropera. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 4

PERIVCVNDVS mihi Cincius fuit ante diem tertium kal. Febr. ante lucem. dixit enim mihi, te esse in Italia, seseq. ad te pueros mittere: quos sine meis litteris ire nolui: non quo haberem, quod tibi, præsertim iam prope præsenti, scriberem: sed ut hoc ipsum significarem, mihi aduentum tuum suauissimum exspectatissimumq. esse. quare aduola ad nos, eo animo, ut nos ames, & te amari scias. cetera coram agemus. hæc properantes scripsimus, quo die uenies, utique cum tuis apud me sis. perbelle feceris, si ad nos ueneris. offendes designationem

Brastro di caso

Tyrannionis, mirificam librorum meorum bibliothecam; quorum reliquiæ multo meliores sunt, quam putaram. etiam uelim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad cetera administris; ijsq. imperes, ut sumant membranulam, ex qua indices fiant, quos uos Græci, ut opinor, συλλάβους *appellatis. Sed hæc, si tibi erit commodum: ipse uero utique fac uenias, si potes in his locis adhærescere, & Piliam adducere. ita enim & æquum est, & cupit Tullia. Medius fidius næ tu emisti locum præclarum. gladiatores audio pugnare mirifice. si locare uoluisses, duobus his muneribus liberasses. Sed hæc posterius. tu fac uenias: & de librarijs, si me amas, diligenter. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 5

AIN TV? *existimas ab ullo malle mea legi, probarique, quam a te? cur igitur cuiquam misi prius? urgebar ab eo, ad quem misi, & non habebam exemplar. quid? etiam: (dudum enim circum rodo, quod deuorandum est) subturpicula mihi uidebatur esse* παλινῳδία. *sed ualeant recta, uera, honesta consilia. non est credibile, quæ sit perfidia in istis principibus, ut uolunt esse, & ut essent, si quidquam haberent fidei. senseram, noram, inductus, relictus, proiectus ab ijs: tamen hoc erat in animo, ut cum ijs in rep. consentirem. ijdem erant, qui fuerant. uix aliquãdo te auctore resipiui. dices,*

ea te monuisse, suasisse, quæ facerem: non etiam ut scriberem. ego mehercule mihi necessitatem uolui imponere huius nouæ coniunctionis; ne qua mihi liceret labi ad illos, qui etiam tum, cum misereri mei debent, non desinunt inuidere. sed tamen modici fuimus ὑποθέσει, ut scripsi. erimus uberiores, si & ille libenter accipiet, & ij subringentur, qui uillam me moleste ferunt habere, quæ Catuli fuerat, aut etiam emisse non cogitant; qui domum negant oportuisse me ædificare, uendere aiunt oportuisse. sed quid ad hoc? si, quibus sententijs dixi quod & ipsi probarent, lætati sunt tamen me contra Pompeij uoluntatem dixisse. sed quoniam, qui nihil possunt, ij me nolunt amare; demus operam, ut ab ijs, qui possunt, diligamur. dices: uellem, iam pridem. scio te uoluisse, & me. ast nugigeram manum fuisse. iam tempus est me ipsum a me amari, quando ab illis nullo modo possum. Domum meam quod crebro inuisis, est mihi ualde gratum. Viaticum Crassipes præripit. Tu de uia recta in hortos. uidetur commodius ad te. postridie scilicet: quid enim tua? sed uiderimus. Bibliothecam mihi tui pinxerunt constructione, & sittybis. eos uelim laudes. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

DE LENTVLO scilicet sic fero, ut debeo, uirum bonum, et magnum hominem, & in summa magnitudine animi multa humanitate temperatū per-

perdidimus; nosq. malo ſolatio, ſed non multo tamen conſolamur, quod ipſius uicem minime dolemus, non ut Saufeius, & ueſtri, mehercule quia ſic amabat patriam, ut mihi aliquo deorum benificio uideatur ex eius incendio eſſe ereptus. nam quid fœdius noſtra uita? præcipue mea? nam tu quidem etſi es natura πολιτικὸς, *tamen nullam habes propriam ſeruitutem: communi frueris nomine. ego uero, qui, ſi loquor de rep. quod oportet, inſanus; ſi, quod opus eſt, ſeruus exiſtimor; ſi taceo, oppreſſus, & captus; quo dolore eſſe debeo? quo ſum ſcilicet, hoc etiam acriore, quod ne dolere quidem poſſum, ut non ingratus uidear. quid, ſi ceſſare libet, & in otij portum confugere? nequidquam. immo etiam in bellum, et in caſtra. ergo erimus* ὀπαδοὶ, *qui* ταγοὶ *eſſe noluimus? ſic faciundum eſt. tibi enim ipſi, cui utinam ſemper paruiſſem, ſic uideo placere. reliqui eſt:* ϖάρταν ἔλαχες ταῦταν, κόσμει. *non mehercule poſſum; & Philoxeno ignoſco, qui reduci in carcerem maluit. uerumtamen id ipſum mecum in his locis commentor, ut iſta improbem: idq. tu, cum una erimus, confirmabis. A te litteras crebro ad me ſcribi uideo; ſed omnes uno tempore accepi. quæ res etiam auxit dolorem meum: caſu enim trinas ante legeram, quibus, meliuſcule Lentulo eſſe, ſcriptum erat. ecce quartæ fulmen. ſed ille, ut ſcripſi, non miſer, nos uero ſerui. Quod me admones, ut ſcribam illa Hortenſiana: in alia incidi, non immemor iſtius mãdati*

ti tui: sed mehercule incipiendo refugi; ne, quod uideor stulte illius amici non intemperiem tulisse, rursus stulte iniuriam illius faciam illustrem, si quid scripsero; & simul, ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in scribendo sit occultior, & aliquid satisfactio leuitatis habere uideatur. Sed uiderimus. tu modo quamsæpissime ad me aliquid. Epistolam, Lucceio quam misi, qua, res meas ut scribat, rogo, fac, ut ab eo sumas: ualde bella est: eumque, ut approperet, adhorteris: &, quod mihi se ita facturum rescripsit, agas gratias. Domum nostram, quoad poteris, inuisas. Vestorio aliquid significes. ualde enim est in me liberalis. nihil ἀκαιρότερον. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

EPISTOLA tua me solicitum de Quincto nostro, puero optimo, ualde leuauit. uenerat horis duabus ante Cherippus: mera monstra nunciarat. De Apollonio quod scribis, qui illi dij irati, homini Græco, qui conturbare quidem putat sibi licere, quod equitibus R. nam Terentius suo iure. De Metello, οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν; sed tamen multis annis ciuis nemo erat mortuus. quid quidem tibi? nummi meo periculo sint: quid enim uereris, quemcumque heredem fecit? nisi Publium fecit. uerum fecit non improbe, quamquam fuit ipse. quare in hoc thecam nummariam non retexeris: in alijs eris cautior. Mea mandata de domo curabis: præsidia locabis:

locabis: Milonem admonebis. Arpinatum fremitus est incredibilis de Laterio. quid quæris? ecquidem dolui. ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων. Quod superest, etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis, ut facis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

MVLTA *me in epistola tua delectarunt, sed nihil magis, quam patina tyrotarichi. nam de raudusculo quod scribis, μήπω μέγ' εἴπης πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς. ædificati tibi in agri nihil reperio. in oppido est quiddam, de quo est dubium, sit ne uenale; ac proximum quidem nostris ædibus. hoc scito, Antium Buthrotum esse Romæ, ut Corcyræ illud tuum. nihil quietius, nihil alsius, nihil amœnius.* ΕΙΜΗΙ CΗΤΩΦΙΔΟC. ΚΟC. *postea uero quam Tyrannio mihi libros disposuit, mens addita uidetur meis ædibus. qua quidem in re mirifica opera Dionysii, & Menophili tui fuit. nihil uenustius, quam illa tua pegmata. postquam misisti, libros illustrarunt ualde. Et scribas ad me uelim de gladiatoribus, sed ita, bene si rem gerunt: non quæro male sic egisse. Apenas uix discesserat, quũ epistola. quid ais? putas ne fore, ut legem non ferat? dic, oro te, clarius: uix enim mihi exaudisse uideor. uerum statim fac ut sciam, si modo est commodum. Ludis quidem quoniam dies est additus, eo etiam melius hic eum diem cum Dionysio conteremus.*

De Trebonio prorsus tibi assentior. De Domitio,
Σύκῳ, μὰ τὴν δήμητρα, σῦκον, οὐδὲ ἓν
Οὕτως ὅμοιον γέγονεν,
quam est ista περίστασις nostræ: uel quod ab iisdem, uel quod præter opinionem, uel quod uiri boni nusquam: unum dissimile, quod huic merito. nam de ipso casu nescio, an illud melius. quid enim hoc miserius, quam eum, qui tot annos, quot habet, designatus consul fuerit, fieri consulem non posse? præsertim cum aut solus, aut certe non plus, quam cum altero petat. si uero id est, quod nescio an sit, ut non minus longas iam in codicillorum fastis futurorum consulum paginulas habeat, quam factorum; quid illo miserius? nisi resp. in qua ne speratur quidem melius quidquam. De Nata ex tuis primum sciui litteris. oderam hominem. De poemate quod quæris, quid si cupiat effugere? quid sinat? De Fabio Lusco quod eram exorsus, homo peramans semper nostri fuit, nec mihi umquam odio: satis enim acutus, & permodestus, ac bene frugi. eum quia non uidebam, abesse putabam. audiui ex Gauio hoc Firmano, Romæ esse hominem, & fuisse assiduum. percussit animum. dices, tantulane caussa? permulta ad me detulerat non dubia de Firmanis fratribus. quid sit, quod se a me remouit, si modo remouit, ignoro. De eo, quod me mones, ut & me geram πολιτικῶς, & in eo γραμμὴν teneam; ita faciam: sed opus est maiore prudentia: quam a te, ut soleo, petam. Tu uelim & Fabium,

si

si quem habes aditum, odorere; & istum conuiuam tuum degustes; & ad me de istis rebus, & de omnibus quotidie scribas. ubi nihil erit, quod scribas; id ipsum scribito. Cura ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO. 9

PVTEOLIS *magnus est rumor, Ptolemæum esse in regno. si quid habes certius, uelim scire. Ego hic pascor bibliotheca Fausti. fortasse tu putabas, his rebus Puteolanis, & Lucrinensibus. ne ista quidem desunt: sed mehercule a ceteris oblectationibus deseror, & uoluptatibus propter remp. sic litteris sustentor, & recreor; maloq. in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere, quam in istorum sella curuli; tecumq. apud te ambulare, quam cum eo, quocum uideo esse ambulandum. Sed de illa ambulatione sors uiderit, aut si quis est, qui curet deus. Nostram ambulationem, & Laconicum, eaque, quæ Cyrea sint, uelim, cum poteris, inuisas, & urgeas Philotimum, ut properet; ut possim tibi aliquid in eo genere respondere. Pompeius in Cumanum Palilibus uenit: misit ad me statim, qui salutem nunciaret. ad eum postridie mane uadebam, cum hæc scripsi. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 10

SANE *uelim scire, num censum impendant tribuni diebus uitiandis, (est enim hic rumor) totaq. de censura quid agant, quid cogitent. Nos hic*

cum

cum Pompeio fuimus. multa mecum de rep. ſane ſibi diſplicens, ut loquebatur: (ſic eſt enim in hoc homine dicendum) Syriam ſpernens, Hiſpaniam iactans. hic quoque, ut loquebatur: & opinor uſquequaque, de hoc cum dicemus, ſit hoc quaſi, καὶ τόδε φωκυλίδου. tibi etiam gratias agebat, quod ſigna componenda ſuſcepiſſes. in nos uero ſuauiſſime hercule eſt effuſus. uenit etiam ad me in Cumanum; ac ſe nihil minus uelle, mihi uiſus eſt, quam Meſſalam conſulatum petere. de quo ipſo ſi quid ſcis, uelim ſcire. Quod Lucceio ſcribis te noſtram gloriam commendaturum, & ædificium noſtrum quod crebro inuiſis; gratum. Quinctus frater ad me ſcripſit, ſe, quoniam Ciceronem ſuauiſſimum ſecum haberet, ad te nonis Mai. uenturum. Ego me de Cumano moui ante diem V. kal. Mai. eo die Neapoli apud Lætum ante diem IV. kal. Mai. iens in Pompeianum, bene mane hæc ſcripſi. Vale.

Delectarunt

CICERO S. D. ATTICO. II

DELECTARVNT me epiſtolæ tuæ: quas accepi uno tempore duas ante diem V. kal. perge reliqua. geſtio ſcire iſta omnia. etiam illud cuiuſmodi ſit, uelim perſpicias: potes a Demetrio. dixit Pompeius, Craſſum a ſe in Albano exſpectari ante diem IV. kal. is cum ueniſſet, Romam eſſe ſtatim uenturos, ut rationes cum publicanis putarent. quæſiui, gladiatoribus ne? reſpondit, ante quam inducerentur. id cuiuſmodi ſit, aut nunc, ſi ſcias,

aut

aut cum is Romam uenerit, ad me mittas uelim. Nos hic uoramus litteras cũ homine mirifico (ita mehercule ſentio) Dionyſio, qui te, omnesq. uos ſalutat. οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πάντα εἰδέναι. quare, ut homini curioſo, ita perſcribe ad me, quid primus dies quid ſecundus, quid cenſores, quid Appius, quid illa populi Appuleia. denique, etiam quid a te fiat, ad me uelim ſcribas. non enim (tu uere loquamur) tam rebus nouis, quam tuis litteris, delector. Ego mecum, præter Dionyſium, duxi neminem: nec metuo tamen, ne mihi ſermo deſit abs te; quo magnopere delector. Tu Lucceio noſtrum librum dabis. Demetrij Magnetis tibi mitto; ſtatim ut ſit, qui a te mihi epiſtolam referat. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12

EGNATIVS Romæ eſt. ſed ego cum eo de re Halimeti uehementer ante egi. grauiter ſe acturum cum Aquillio confirmauit. uidebis ergo hominem, ſi uoles. Macroni uix uideor præſto eſſe. idibus enim auctionem Larini uideo, & biduum præterea. id tu, quoniam Macronem tanti facis; ignoſcas mihi, uelim. Sed, ſi me diligis, poſtridie kalendis cena apud me cum Pilia. prorſus id facies. kalendis cogito in hortis Craſſipedis, quaſi in diuerſorio, cenare. facio fraudem S. C. inde domum cenatus, ut ſim mane præſto Miloni. ibi te igitur uidebo, & promouebo. Domus noſtra te tota ſalutat. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 13

Nos in Tuſculanum ueniſſe ad XVII. kal. Dec. uideo te ſcire. ibi Dionyſius nobis præſto fuit. Romæ ad XIV. kal. uolumus eſſe: quid dico, uolumus? immo uero cogimur. Milonis nuptiæ, comitiorum non nulla opinio eſt. ergo ut ſit rata. *
Abfuiſſe me in altercationibus, quas in ſenatu factas audio, fero non moleſte. nam aut defendiſſem, quod non placeret; aut defuiſſem, cui non oporteret. ſed mehercule uelim, res iſtas, & præſertim ſtatum reip. et quo animo conſules ferant hunc σκυλμὸν, reſcribas ad me, quantum potes, et uales. ſum 'ξύπεινος: &, ſi quæris, omnia mihi ſunt ſuſpecta. Craſſum quidem noſtrum minore dignitate aiunt profectum plaudatum, quam olim æqualem eius L. Paullum, iterum conſulem. o hominem nequam. De libris oratorijs factum eſt a me diligenter. diu, multumq. in manibus fuerunt. deſcribas licet. Illud etiam te rogo, τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς: ne iſtuc hoſpes ueniam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

Vestorivs noſter me per litteras facit certiorem, te Roma ad VI. id. Mai. putare profectum eſſe, tardius, quam dixerat, quod minus ualuiſſes. ſi iam melius uales, uehementer gaudeo. Velim, domum ad tuos ſcribas, ut mihi tui libri pateant, non ſecus, ac ſi ipſe adeſſes, cum

ceteri, tum Varronis. est enim mihi utendum quibusdam rebus ex ijs libris ad eos, quos in manibus habeo: quos, ut spero, tibi ualde probabo. uelim, si quid forte noui habes, maxime a Quincto fratre, deinde a C. Cæsare, & si quid forte de comitijs, de rep. (soles enim tu hæc festine odorari) conscribas ad me. si nihil habebis, tamen scribas aliquid. numquam enim mihi tua epistola aut intempestiua, aut loquax uisa est. maxime autem rogo, rebus tuis, totoq. itinere ex sententia confecto, nos quamprimum reuisas. Dionysium iube saluere. Cura, ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO. 15

DE Eutychide, gratum; qui uetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius, ut est ex me, & ex te iunctus Dionysius M. Pomponius. ualde mehercule mihi gratum, si Eutychides tuam erga me beneuolentiam cognoscet, suam illam in meo dolore συμπάθειαν neque tum mihi obscuram, neque post ingratam fuisse. Iter Asiaticum tuum puto tibi suscipiendum fuisse. numquam enim tu sine iustissima caussa tam longe a tot tuis & hominibus, & rebus carissimis, & suauissimis abesse uoluisses. sed humanitatem tuam, amoremq. in tuos reditus celeritas declarabit. sed uereor, ne lepore suo detineat diutius prætor Clodius, & homo pereruditus, ut aiunt, & nunc quidem deditus græcis litteris Pituanius. sed, si uis homo esse, recipe te ad nos ad quod tempus confirmasti. cum illis tum, cum salui uenerint,

rint, Romæ uiuere licebit. Auere te ſcribis, accipere aliquid a me litterarum. dedi, ac multus quidem de rebus ἡμερόλεγδον perſcripta omnia: ſed, ut conijcio, quoniam mihi non uideris in Epiro diu fuiſſe, redditas tibi non arbitror. genus autem mearum ad te litterarum eiuſmodi fere eſt, ut non libeat cuiquam dare, niſi de quo exploratum ſit, tibi eum redditurum. Nunc Romanas res accipe. Ad III. non. Quinct. Suſenas, & Cato abſoluti: Procilius condemnatus. ex quo intellectum eſt, tres ἀρεοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, maieſtatem, totam denique remp. flocci non facere. debemus, patrem familias domi ſuæ occidere nolle, neque tamen id ipſum abunde: nam abſoluerunt XXII. condemnauerunt XXVIII. Publius ſane diſerto epilogo criminans, mentes iudicum moueerat. Otalus in ea cauſſa fuit, cuiuſmodi ſolet. nos uerbum nullum. uerita eſt enim puſilla, quæ nunc laborat, ne animum Publij offenderet. His rebus actis, Reatini me ad ſua τέμπη duxerunt, ut agerem cauſſam contra Interamnates apud conſulem, & decem legatos, quod lacus Velinus, a M'. Curio emiſſus, interciſo monte, in Nar defluit. ex quo eſt illa ſiccata, & humida tamen modice Roſia. uixi cum Axio: qui etiam me ad Septem Aquas duxit. Redij Romam Fonteij cauſſa: ad VII. id. Quinct. ueni: ſpectaculum, primum, magno & æquabili plauſu: (ſed hoc ne curaris; ego ineptus, qui ſcripſerim) deinde, Antiphonti operamus. is e-

rat ante manumissus, quam productus. ne diutius pendeas, palmam tulit. sed nihil tam pusillum, nihil tam sine uoce, nihil tam uerum. hæc tu tecum habeto. in Andromacha tamen maior fuit, quam Astyanacte. nam in ceteris parem habuit neminem. quæris nunc de Arbuscula: ualde placuit. Ludi magnifici, & grati. Venatio in aliud tempus dilata.

Sequere nunc me in campum. ardet ambitus. σῆμα δέ τοι ἐρέω. fœnus ex triente idibus Quinct. factum erat bessibus. dices, istud quidem non moleste fero. o uirum, o ciuem. Memmium Cæsaris omnes opes confirmant. cum eo Domitium consulem iunxerunt; qua pactione, epistolæ committere non audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro studet: sed utrum fronte, an mente, dubitatur. ἐξοχὴ nulla est: pecunia omnium dignitatem exæquat. Messalla languet: non quo aut animus desit, aut amici: sed coitio consulum, & Pompeius obsunt. ea comitia, puto fore, ut ducantur. Tribunicij candidati iurarunt se arbitrio Catonis petituros. apud eum HS quingena deposuerunt; ut, qui a Catone damnatus esset, id perderet, & competitoribus tribueretur. hæc ego pridie scribebam, quam comitia fore putabantur. sed ad te V. kal. Sext. si facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia perscribam. quæ si, ut putantur, gratuita fuerint; plus unus Cato potuerit, quam omnes quidem iudices. Messius defendebatur a nobis, e legatione reuocatus. nam eum Cæsari legarat Appius. Seruilius edixit,

dixit, ut adesset. tribus habet Pontinam, Velinam, Mæciam. pugnatur acriter, agitur tamen satis. deinde me expedio ad Drusum, inde ad Scaurum. parantur orationibus iudices gloriosi. fortasse accedent etiam consules designati. in quibus si Scaurus non fuerit, in hoc iudicio ualde laborabit. Ex Quincti fratris litteris suspicor iam eum esse in Britannia. suspenso animo exspecto, quid agat. illud quidem sumus adepti, quod multis & magnis indicijs possumus iudicare, nos Cæsari & carissimos, et iucundissimos esse. Dionysium uelim saluere iubeas, & eum roges, & hortere, ut quamprimum ueniat, ut possit Ciceronem meum, atque etiam me ipsum erudire. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

OCCVPATIONVM mearum uel hoc signum erit, quod epistola librarij manu est. De epistolarum frequentia te nihil accuso: sed pleræque tantummodo mihi nunciabant, ubi esses, quod erat abs te, uel etiam significabant recte esse. quo in genere maxime delectarunt duæ fere eodem tempore abs te Bruto datæ. scire enim uolebam, te commode nauigasse. sed hæc epistolarum frequentia non tam ubertate sua, quam celeritate delectauit. illa fuit grauis, et plena rerum, quam mihi M. Paccius, hospes tuus, reddidit. ad eam rescribam igitur, et hoc primum. Paccio re, & uerbis ostendi, quid tua commendatio ponderis haberet. itaque in intimis

Cicerone Tomo

est meis, cum antea notus non fuisset. nunc pergam ad cetera. Varro, de quo ad me scribis, includetur in aliquem locum: si modo erit locus: sed nosti genus dialogorum meorum: ut in oratorijs, quos tu in cælum fers, non mentio potuit fieri cuiusquam ab ijs, qui disputant, nisi eius, qui illis notus, aut auditus esset. hanc ego de rep. quam institui, disputationem in Africani personam, et Phili, & Lælij, & Manilij contuli. adiunxi adolescentes Q. Tuberonem, P. Rutilium, duos Lælij generos, Scæuolam, & Fannium. itaque cogitabam. quoniam in singulis libris utor procemijs, ut Aristoteles in ijs, quos ἐξωτερικοὺς uocat, aliquid efficere, ut non sine caussa istum appellarem: id quod intelligo tibi placere. utinam modo conata efficere possim. rem enim, quod te non fugit, magnam complexus sum, & grauem, & plurimi otij, quo ego maxime egeo. Quod in ijs libris, quos laudas, personam desideras Scæuolæ: non eam temere dimoui: sed feci idem, quod in πολιτείᾳ deus ille noster Plato. cum in Piræcum Socrates uenisset ad Cephalum, locupletem, et festiuum senem; quoad primus ille sermo haberetur, adest in disputando senex: deinde, cum ipse quoque commodissime locutus esset, ad rem diuinam dicit se uelle discedere; neque postea reuertitur. credo, Platonem uix putasse satis consonum fore, si hominem id ætatis in tam longo sermone diutius retinuisset. multo ego satius hoc mihi cauendum putaui in Scæuola: qui & ætate, & ualetudine erat

ea,

ea, quam meministi, & ijs honoribus, ut uix satis
decorum uideretur, eum plures dies esse in Crassi
Tusculano. & erat primi libri sermo non alienus a
Scaeuolae studijs: reliqui libri τεχνολογίαν habent,
ut scis. huic ioculatoriae disputationi senem illum,
ut noras, interesse sane nolui. De re filiae quod scri-
bis, erit mihi curae. etenim est luculenta Aurelia-
ni, ut scribis, indicijs: & in eo me etiam Tulliae
meae uenditabo. Vestorio non desum. gratum enim
tibi id esse intelligo, & , ut ille intelligat, curo. sed
scis, qui? cum habeat duos faciles, nihil difficilius.
Nunc ad ea, quae quaeris de C. Catone. Lege Iunia,
& Licinia scis absolutum: Fufia ego tibi nuncio ab-
solutum iri, neque patronis suis tam libentibus,
quam accusatoribus. is tamen & mecum, & cum
Milone in gratiam redijt. Drusus reus est factus a
Lucretio, iudicibus reijciendis ad v. nonas Quinct.
De praelio rumores non boni: sed iudicia nosti. Hir-
rus cum Domitio in gratia est. S. C. quod hic consu-
les de prouincijs fecerunt, Quicumque posthac, non
mihi ut quod. iam intelligebamus enunciationem il
lam Memmij ualde Caesari displicere. Messalla no-
ster, et eius competitor Domitius liberalis in popu-
lo ualde fuit. nihil gratius. certi erant consules. ac
senatus decreuit, ut tacitum iudicium ante comitia
fieret ab ijs consilijs, quae erant omnibus sortita in
singulos. magnus timor candidatorum. sed quidam
iudices, in his Opimius Veictorantius, tribunos pl.
appellarunt, ne iniussu populi iudicarent. rescidit.

comitia dilata ex S. C. dum lex de tacito iudicio ferretur. uenit legi dies. Terentius intercessit. consules, qui illud leui bracchio egissent, rem ad senatum detulerunt. hic Abdera, non tacente me. Dices, tamen tu non quiescis? ignosce, uix possum. uerumtamen quid tam ridiculum? senatus decreuerat, ne prius comitia haberentur, quam lex lata esset: si qui intercessisset, res integra referretur. cœpta ferri leuiter. intercessum non inuitis. res ad senatum. de ea re ita censuerunt; comitia primo quoque tempore haberi censere. Scaurus, qui erat paucis diebus illis absolutus, cum ego partem eius ornatissime defendissem, obnunciationibus per Scæuolam interpositis, singulis diebus usque ad prid. kal. Oct. quo ego hæc die scripsi, sublatis, populo tributim domi suæ satisfecerat. sed tamen, etsi uberior liberalitas huius, gratior esse uidebatur eorum, qui occuparant. Cuperem uultum uidere tuum, cum hæc legeres. nam profecto rem non habes nullam, hæc negotia multarum nundinarum fore. sed senatus hodie fuerat futurus, idest kal. Oct. iam enim lucifcit. ibi loquetur, præter Antium, et Fauonium, liber nemo. nam Cato ægrotat. de me nihil timueris: sed tamen promitto nihil. Quid quæris aliud? iudicia, credo. Drusus, Scaurus non fecisse uidentur. tres candidati fore rei putabantur, Domitius a Memmio, Messalla a Q. Pompeio Rufo, Scaurus a Triario, aut a L. Cæsare. quid poteris, inquies, pro iis dicere? ne uiuam, si scio. in illis quidem

dem

dem tribus libris, quos tu dilaudas, nihil reperio. Nunc ut opinionem habeas rerum, referendum est. Quæris, ego me ut gesserim? constanter, & libere. Quid ille, inquies, ut ferebat? humaniter; meæq. dignitatis, quoad mihi satisfactum esset, habendam sibi rationem putabat. Quo modo ergo absolutus? omnino ΠΟΡΠΑΠΥΜΝΑ accusatorum incredibilis infantia, idest L. Lentuli, L. F. quem fremunt omnes præuaricatum: deinde Pompeij misera contentio, iudicum sordes. attamen XXXII condemnarunt, XXXVIII absoluerunt. iudicia reliqua impendent. non dum est plane expeditus. Dices, tu ergo hæc quo modo fers? belle mehercule, et in eo me ualde amo. amisimus mi Pomponi non omnem modo succum, ac sanguinem, sed etiam colorem, & speciem pristinam ciuitatis. nulla est resp. quæ delectet, in qua acquiescam. id ne igitur, inquies, facile fers? id ipsum. recordor enim, quam bella paullisper nobis gubernantibus ciuitas fuerit. quæ mihi gratia relata sit, nullus dolor me angit. posse doluerunt. multa mihi dant solatia. nec tamen ego de meo statu demigro: quæq. uia maxime est ad naturam, ad eam me refero, & litteras, & studia nostra: dicendi laborem delectatione oratoria consolor. domus me, & rura nostra delectant. non recordor, unde ciderim, sed unde surrexerim. fratrem mecum, & te si habebo, per me ista pedibus trahuntur: uobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum.

ſum. locus ille animi noſtri, ſtomachus ubi habitabat olim, concaluit. priuata modo, & domeſtica nos delectant. miram ſecuritatem uidebis: cuius plurimæ mehercule partes ſunt in tuo reditu. nemo enim in terris eſt mihi tam cõſentientibus ſenſibus. Sed accipe alia. Res fluit ad interregnum; & eſt non nullus odor dictaturæ, ſermo quidem multus, qui etiam Gabinium apud timidos iudices adiuuit. Candidati conſulares omnes rei ambitus. accedit etiam Gabinius: quem P. Sulla, non dubitans, quin foris eſſet, poſtularat, contra dicente, & nihil obtinente Torquato. ſed omnes abſoluentur, nec poſthac quiſquam damnabitur, niſi qui hominem occiderit. Hoc tamen agitur ſeuerius: itaque iudicia calent. M. Fuluius nobilior condemnatus eſt. multi alij urbani ne reſpondent quidem. Quid aliud noui? & tamen, abſoluto Gabinio, ſtomachantes alij iudices, hora poſt, Antiochum Gabinium, neſcio quem, ſolidis pectoribus, libertum, accenſum Gabinij, lege Papia condemnarunt. itaque dixit ſtatim reus læſæ maieſtatis ΟΥ ΣΟΙ ΜΠΡΙ ΣΑΜΑΦΙΗ. Pontinius uult ad IV. non. Nou. triumphare. huic obuiam Cato, & Seruilius prætor aperte, & Q. Mucius trib. negant enim latum de imperio. & eſt latum hercule inſulſe. ſed erit cum Pontinio Appius cos. Cato tamen affirmat, ſe uiuo illum non triumphare. id ego puto, ut multa eiuſdem, ad nihil recaſurum. Appius ſine lege ſuo ſumptu in Ciliciam cogitat. Ab Quincto fratre, & a

Cæſare

Cæsare accepi ad IX. kal. Nou. litteras, confecta Britannia, obsidibus acceptis, nulla præda, imperata tamen pecunia, datas a littoribus Britanniæ, proximo: ad VI. kal. Oct. exercitum Britannia reportabant. Q. Pilius erat iam ad Cæsarem profectus. Tu, si aut amor in te est noster, ac tuorum, aut ulla ueritas; aut si etiam sapis, ac frui tuis commodis cogitas; aduentare, & prope adesse iam debes. non mehercule æquo animo te careo: te autem, quid mirum, qui Dionysium tantopere desiderem? quem quidem abs te, cum dies uenerit, & ego, & Cicero meus flagitabit. Abs te proximas litteras habebam, Epheso, ad V. id. Sext. datas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 17

O EXSPECTATAS mihi tuas litteras, o gratum aduentum, o constantiam promissi, & fidem miram: o nauigationem amandam; quam mehercule ego ualde timebam, recordans superioris tuæ transmissionis. sed, nisi fallor, citius te, quam scribis, uidebo. credo enim te putasse, tuas mulieres in Apulia esse: quod cum secus erit, quid te Apulia moretur? nam Vestorio dandi sunt dies, et ille latinus ἀττικισμὸς ex interuallo regustandus. quin tu huc aduolas, & inuisis illius nostræ reip. germanæ putaui de nummis ante comitia tributim uno loco diuisis palam: uide absolutum Gabinium: detur esse ualiturum. De Messalla quod quæris, quid

quid ſcribam, neſcio: numquam uidi tam pares candidatos. Meſſallæ copias noſti. Scaurum Triarius reum fecit. ſi quæris, nulla eſt magnopere commota συμπάθεια. ſed tamen habet ædilitas eius memoriam non ingratam; & eſt pondus apud ruſticos in patris memoriam. reliqui duo plebeij ſic exæquantur, ut Domitius ualeat amicis, adiuuentur tamen non gratiſſimo munere, Memmius Cæſaris commendetur militibus, Pompeij Gallia nitatur. quibus ſi non ualuerit; putant fore aliquem, qui comitia in aduentum Cæſaris detrudat, Catone præſertim abſoluto. Paccianæ epiſtolæ reſpondi. cognoſce cetera. Ex fratris litteris incredibilia quædam de Cæſaris in me amore cognoui: eaq. ſunt ipſius Cæſaris uberrimis litteris cõfirmata. Britannici belli exitus exſpectatur. conſtat enim, aditus inſulæ eſſe munitos mirificis molibus. etiam illud iam cognitum eſt, neque argenti ſcrupulum eſſe ullum in illa inſula, neque ullam ſpem prædæ, niſi ex mancipijs: ex quibus nullos puto te litteris, aut muſicis eruditos exſpectare. Paullus in medio foro baſilicam iam pæne texuit iiſdem antiquis columnis: illam autem, quam locauit, facit magnificentiſſimam. quid quæris nihil gratius illo monumento, nihil glorioſius. itaque Cæſaris amici, (me dico, & Oppium: diſrumparis licet) monumentum illud, quod tu tollere laudibus ſolebas, ut forum laxaremus, & uſque ad atrium Libertatis explicaremus, contempſimus. ſexcenties HS cum priua-

tis

tis non poterat transigi. minore pecunia efficiemus rem gloriosissimam. nam in campo Martio septa tribunicijs comitijs marmorea sumus, & tecta facturi; eaq. cingemus excelsa porticu; ut mille passuum conficiatur. simul adiungetur huic operi Villa etiam Publica. Dicis, quid mihi hoc monumentum proderit? ad quid laboramus res Romanas? non enim te puto de lustro, quod iam desperatum est, aut de iudicijs, quæ lege Plotia fiant, quærere. Nunc te obiurgari patere, si iure. scribis enim in ea epistola, quam C. Decimius mihi reddidit Buthroto datam, in Asiam tibi eundum esse, te arbitrari. mihi mehercule nihil uidebatur esse, in quo tantulum interesset, utrum per procuratores ageres, an per te ipsum; ne toties, & tam longe abesses. sed hæc mallem, integra re, tecum egisse. profecto enim aliquid egissem. nunc reprimam susceptam obiurgationem. utinam ualeat ad celeritatem reditus tui. Ego ad te propterea minus sæpe scribo, quod certum non habeo, ubi sis, aut ubi futurus sis. huic tamen nescio cui, quod uidebatur is te uisurus esse, putaui dandas esse litteras. tu, quoniam iturum te in Asiam esse putas, ad quæ tempora te exspectem, facias me certiorem uelim, & de Eutychide quid egeris. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 18

PVTO te existimare, me, non oblitum consuetudinis, & instituti mei, rarius ad te scribere, quam

quam ſolebam: ſed, cum loca, et itinera tua nihil habere certi uideo, neque in Epirum, neque Athenas, neque in Aſiam, neque cuiquam, niſi ad te ipſum proficiſcenti, dedi litteras. neque enim ſunt epiſtolæ noſtræ, quæ ſi perlatæ non ſint, nihil ea res nos offenſura ſit: quæ tantum habent myſteriorum ut eas ne librarijs quidem fere committamus. Lepidum quo excidat. Conſules flagrant infamia, quod C. Memmius candidatus pactionem in ſenatu recitauit, quam ipſe ſuus cōpetitor Domitius cum conſulibus feciſſet, ut ambo HS CCCC conſulibus darent, ſi eſſent ipſi conſules facti, niſi tres augures dediſſent, qui ſe affuiſſe dicerent, cum lex curiata ferretur, quæ lata non eſſet; & duos conſulares, qui ſe dicerent in ornandis prouincijs conſularibus ſcribendo affuiſſe, cum omnino ne ſenatus quidem affuiſſet. hæc pactio non uerbis, ſed nominibus, & perſcriptionibus, multorum tabulis cum eſſe facta diceretur; prolata a Memmio eſt, nominibus inductis auctore Pompeio. hic Appius erat idem: nihil ſane iacturæ. corruerat alter, & plane, inquam, iacebat. Memmius autem, dirempta coitione inuito Caluino, plane refrixerat, & eo magis nunc concitare dictaturam, fauere iuſtitio, et omnium rerum licentiæ. Perſpice æquitatem animi mei, & ludum, & contemptionem Seleucianæ prouinciæ, & meam hercule cum Cæſare ſuauiſſimam coniunctionem. hæc enim me una ex hoc naufragio tabula delectat. qui quidem Quinctum meum

tuumque,

tuumque, dij boni, quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia; non secus, ac si ego essem imperator. hibernam legionem eligendi optio delata commodum, ut ad me scribit. hunc tu non ames? quem igitur istorum? Sed heus tu, scripseram ne tibi, me esse legatum Pompeio? & extra urbem quidem fore ex id. Ian.? uisum est hoc mihi ad multa quadrare. sed quid plura? coram, opinor, reliqua; ut tu tamen aliquid exspectes. Dionysio plurimam salutem: cui quidem ego non modo seruaui, sed etiam ædificaui locum. quid quæris? ad summam lætitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus ex illius aduentu cumulus accedit. quo die ad me uenies, si me amas, apud me cum tuis maneas. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER V.

CICERO S. D. ATTICO.

EGO VERO & tuum in discessu uidi animum, & meo sum ipse testis. quo magis erit tibi uidendum, ne quid noui decernatur; ut hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum. De Annio Saturnino curasti probe. De satisdando uero te rogo, quoad eris Romæ, tu ut satisdes. & sunt aliquod satisdationes secundum mancipium, in his & Memmianorum prædiorum, uel Atilianorum. De Oppio factum est, ut uolui, & maxime quod DCCC aperuisti: quæ quidem ego utique uel uersura facta solui uolo; ne extrema exactio nostrorum nominum exspectetur. Nunc uenio ad transuersum illum extremæ epistolæ tuæ uersiculum, in quo me admones de sorore. quæ res se sic habet. Vt ueni in Arpinum, cum ad me frater uenisset, in primis nobis sermo, isq. multus, de te fuit. ex quo ego ueni ad ea, quæ fueramus ego, & tu inter nos de sorore in Tusculano locuti. nihil tam uidi mite, nihil tam placatũ, quam tum meus frater erat in sororem tuam; ut etiam, si qua fuerat ex ratione sumpta offensio, non appareret. Illo sic die. postridie ex Arpinati profecti sumus

ſumus. ut in Arcano Quinctus maneret, dies fecit: ego Aquini. ſed prandimus in Arcano. noſti hunc fundum. quo, ut uenimus, humaniſſime Quinctus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres, ego acciuero pueros. nihil potuit, mihi quidem ut uiſum eſt, dulcius, idq. cum uerbis, tum etiam animo, & uultu. at illa, audientibus nobis, ego ſum, inquit, hic hoſpita. id autem ex eo, ut opinor, quod anteceſſerat Statius, ut prandium nobis uideret. tũ Quinctus, en, inquit mihi, hæc ego patior quotidie. dices, quid, quæſo, iſtuc erat? magnum, itaque me ipſum commouerat: ſic abſurde, & aſpere uerbis, uultuq. reſponderat. diſſimulaui dolens. diſcubuimus omnes præter illam: cui tamen Quinctus de menſa miſit; illa reiecit. quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil aſperius tua ſorore mihi uiſum eſt. & multa prætereo, quæ tum mihi maiore ſtomacho, quam ipſi Quincto, fuerunt. ego inde Aquinum, Quinctus in Arcano remanſit, & Aquinum ad me poſtridie mane uenit, mihiq. narrauit, nec ſecum illam dormire uoluiſſe, &, cum diſceſſura eſſet, fuiſſe eiuſmodi, qualem ego uidiſſem. quid quæris? uel ipſi hoc dicas licet, humanitatem ei, meo iudicio, illo die defuiſſe. Hæc ad te ſcripſi fortaſſe pluribus, quam neceſſe fuit, ut uideres, tuas quoque eſſe partes inſtituendi, & monendi. Reliquum eſt, ut ante, quam proficiſcare, mandata noſtra exhaurias, ſcribas ad me omnia, Pontinium extrudas. cum profectus eris; cures, ut ſciã.

sorore

sic habeas, nihil mehercule te mihi nec carius esse, nec suauius. A. Torquatum amantissime dimisi Minturnis, optimum uirum: cui, me ad te scripsisse aliquid, in sermone significes uelim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

AD VI. id. Mai. cum has dabam litteras, ex Pompeiano proficiscebar, ut eo die manerem in Trebulano apud Pontium. deinde cogitabam sine ulla mora iusta itinera facere. In Cumano cum essem, uenit ad me, qood mihi pergratum fuit, uoster Hortensius: cui, deposcenti mea mandata, cetera uniuerse mandaui, illud proprie, ne pateretur, quantum esset in ipso, prorogari nobis prouincias. in quo eum tu uelim confirmes, gratumq. mihi fecisse dicas, quod & uenerit ad me, & hoc mihi, praetereaq. si quid opus esset, promiserit. confirmaui ad eam caussam etiam Furnium nostrum; quem ad annum tribunum pl. uidebam fore. Habuimus in Cumano quasi pusillam Romam: tanta erat in his locis multitudo; cum interim Rufio noster, quod se a Vestorio obseruari uidebat, strata-gemate hominem percussit: nam ad me non accessit. ita ne? cum Hortensius ueniret, & infirmus, & tam longe Hortensius, cum maxima praeterea multitudo, ille non uenit? non, inquam. non uidisti igitur hominem? inquies. qui potui non uidere, cum per emporium Puteolanorum iter facerem? in quo illum, agentem aliquid, credo, salutaui; post

etiam

etiam iussi ualere, cum me e Pansæ uilla, num quid uellem, rogasset. hunc hominem parum gratum quisquam putet? aut non in eo ipso laudandum, quod audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Noli putare, mihi aliam consolationem esse huius ingentis molestiæ, nisi quod spero non longiorem annua fore. hoc me ita uelle multi non credunt, ex consuetudine aliquorum. tu, qui scis, omnem diligentiam adhibebis, tum scilicet, cum id agi debebit. cum ex Epiro redieris, de rep. scribas ad me uelim, si quid erit, quod operiare. non dum enim satis huc erat allatum, quo modo Cæsar ferret de auctoritate perscripta: eratq. rumor de transpadanis, eos iussos IV uiros creare. quod si ita est, magnos motus timeo: sed aliquid ex Pompeio sciam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

AD VI. id Mai. ueni in Trebulanum ad Pontium. ibi mihi tuæ litteræ binæ redditæ sunt tertio abs te die. eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te litteras. nec uero nunc erat sane, quid scriberem. qui de rep. rumores, scribe quæso. in opidis enim summum uideo timorem. sed multa inania. quid de ijs cogites, & quando, scire uelim. Ad quas litteras tibi rescribi uelis, nescio. nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ semel in Trebulano redditæ sunt. quarum alteræ edictum P. Licinij habebant, (erant

autem nonis Mai. datæ) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenses. quam uereor, ne quid fuerit σπουδαιότερον in ijs, quas non accepi, quibus rescribi uis. Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Iam deest, quid scribam; & lucet. Beneuenti cogitabam hodie. nostra continentia, & diligentia faciemus satis. A Pontio, ex Trebulano, ad V. id. Mai.

CICERO S. D. ATTICO. 4

BENEVENTVM ueni ad V. id. Mai. ibi accepi eas litteras, quas tu superioribus litteris significaueras te dedisse: ad quas ego ipso eo die dederam ex Trebulano a Pontio. ac binas quidem tuas Beneuenti accepi. quarum alteras Fesulanus multo mane mihi dedit, alteras scriba Tullius. Gratissima est mihi tua cura de illo meo primo & maximo mandato: sed tua profectio spem meam debilitat. ac ne ille illud quidem labat, non quo, sed inopia cogimur eo contenti esse. De illo altero, quem scribis tibi uisum esse non alienum, uereor adduci, ut nostris possit (& tuis δυσδιάγνωστον) πρὸς νεῦσιν esse, & quidem summe facilis. sed tu aberis, & me absente rei habebis rationem meæ. nam posset aliquid, si uteruis nostrum adesset, agente Seruio fieri probabile. nunc, si iam res placeat, agendi tamen uiam non uideo. Nunc uenio ad illam epistolam,

ſtolam, quam accepi a Tullio. De Marcello, feciſti diligenter. igitur S. C. ſi erit factum, ſcribes ad me: ſin minus, rem tamen conficies. mihi enim attribui oportebit, item Bibulo. ſed non dubito, quin S. C. expeditum ſit, in quo præſertim ſit compendium populi. De Torquato, probe. De Maſone, & Ligure, cum uenerint. De illo, quod Cherippus: (quoniam hic quoque πρὸς νεῦσιν ſuſtuliſti) o prouincia: etiam ne hic mihi curandus eſt? curandus autẽ? hactenus, ne quid ad ſenatũ. conſule, aut numera, nam D C ceperis. ſed tamen cõmode, quod cum Scrofa. De Pontinio, recte ſcribis. eſt enim ita, ut, ſi ante kal. Iun. Brundiſii futurus ſit, minus urgendi fuerint M. Annius, & Tullius. Quæ de Sicinio audiſti, ea mihi probantur; modo ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. ſed conſiderabimus. rem enim probo.
De noſtro itinere, quod ſtatuero: de quinque præfectis, quid Pompeius facturus ſit; cum ex ipſo cognoro, faciam, ut ſcias. De Oppio bene curaſti, quod ei D C C C expoſuiſti: idque, quoniam Philotimum habes, perfice, & cognoſce rationem: & ut agam amplius, ſi me amas, prius quam proficiſcaris, effice. magna me cura leuaris. Habes ad omnia. etſi pæne præterij. Chartam tibi deeſſe, mea cautio eſt: ſiquidem eius inopia minus multa ad me ſcribis. tu uero aufer ducentos. et ſi meam in eo parſimoniam huius paginæ contractio ſignificat, dum acta, & rumores uellet.

iam, si qua certa habes de Cæsare, exspecto litteras: & alias Pontinio de omnibus rebus diligentes dabis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 5

PLANE deest, quod scribam. nam nec, quid mandem, habeo; nihil enim prætermissum est: nec quid narrem; noui enim nihil: nec iocandi locus est; ita me multa solicitant. tantum tamen scito, idibus Mai. nos Venusia mane proficiscentes, has dedisse. eo autem die credo aliquid actum in senatu. sequantur igitur nos tuæ litteræ, quibus non modo res omnes, sed etiam rumores cognoscamus. eas accipiemus Brundisii: ibi enim Pontinium ad eam diem, quam tu scripsisti, exspectare consilium est. Nos Tarenti quos cum Pompeio διαλόγους de rep. habuerimus, ad te perscribemus. etsi id ipsum scire cupio, quod ad tempus recte ad te scribere possem, idest, quam diu Romæ futurus sis; ut, aut quo dem posthac litteras, sciam, aut ne dem frustra. Sed ante, quam proficiscare, utique explicatum sit illud, HS XX & DCCC. hoc, uelim, in maximis rebus, & maxime necessariis habeas; ut, quod auctore te uelle cœpi, adiutore assequar. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

TARENTVM ueni ad XV. kal. Iun. quod Pontinium statueram exspectare, commodissimum duxi,

duxi, dies eos, quoad ille ueniret, cum Pompeio consumere, eoq. magis, quod ei gratum esse id uidebam; qui etiam a me petierit, ut secum, & apud se essem quotidie: quod concessi libenter: multos enim eius præclaros de rep. sermones accipiam: instruar etiam consilijs idoneis ad hoc nostrum negotium. Sed ad te breuior iam in scribendo incipio fieri, dubitans, Romæ ne sis, an iam profectus. quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potius, quam committam, ut, tibi cum possint reddi a me litteræ, non reddantur. nec tamen iam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem. mandaui omnia; quæ quidem tu, ut polliceris, exhauries: narrabo, cum aliquid habebo noui. illud tamen non desinam, dum adesse putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquas. auide exspecto tuas litteras, & maxime, ut norim tempus profectionis tuæ. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

QVOTIDIE, uel potius in dies singulos breuiores litteras ad te mitto. quotidie enim magis, ac magis suspicor te in Epirum iam profectum. sed tamen, ut mandatum scias me curasse; quot ante, ait se Pompeius quinos præfectos delaturum nouos, uacationes, iudiciarum caussam. Ego cum triduum cum Pompeio, & apud Pompeium fuissem, proficiscebar Brundisium ad XIII. kal. Iun. ciuem illum egregium relinquebam, & ad hæc

quæ timentur, propulſanda paratiſſimum. Tuas litteras exſpectabo, cum ut quid agas, tum ut, ubi ſis, ſciam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

ME ET incommoda ualetudo, qua iam emerſeram, ut pote cum ſine febri laboraſſem, & Pontinij exſpectatio, de quo adhuc ne rumor quidem uenerat, tenebat duodecimum iam diem Brundiſii: ſed curſum exſpectabamus. tu ſi modo es Romæ, (uix enim puto) ſin es, hoc uehementer animaduertas uelim. Romæ acceperam litteras, Milonem meum queri per litteras iniuriá meam, quod Philotimus ſocius eſſet in bonis ſuis. id ego ira fieri uolui de C. Duronij ſententia; quem & amiciſſimum Miloni perſpexeram, & talem uirum, qualem tu iudicas, cognoram. eius autem conſilium, meumq. hoc fuerat; primum, ut in poteſtate noſtra eſſet res; ne illum malus emptor alienis mancipijs, quæ permulta ſecum habet, ſpoliaret: deinde, ut Fauſtæ, cui cautum ille eſſe uoluiſſet, ratum eſſet. erat etiam illud, ut ipſi nos, ſi quid ſeruari poſſet, quam facillime ſeruaremus. nunc rem totam perſpicias uelim. nobis enim ſcribuntur ſæpe maiora. ſed, ſi ille queritur, ſi ſcribit ad amicos, ſi idem Fauſta uult: Philotimus, ut ego ei coram dixeram, mihiq. ille receperat, ne ſit inuito Milone in bonis: nihil nobis fuerat tanti. ſin hæc leuiora ſunt, tu iudicabis. loquere cum Duronio. ſcripſi etiam ad Camillum,

millum, ad Lamiam, eoq. magis, quod non confidebam, Romæ te esse. summa erit hæc: statues, ut ex fide, fama, req. mea uidebitur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 9

ACTIVM uenimus ad XVII. kal. Quinct. cum quidem & Corcyræ, & Sybotis muneribus tuis, quæ & Areus, & meus amicus Eutychides opipare, & φιλοπροσηνέστατα nobis concesserant, epulati essemus Saliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodissime nauigassemus: & Leucaten flectere, molestum uidebatur. actuarijs autem minutis Patras accedere sine his impedimentis, non satis uisum est decorum. Ego, ut sæpe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor: præcipio meis: faciam denique, ut summa modestia, & summa abstinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus, uelim, quiescat, & fortuna nos iuuet: nostra præstabimus. Tu, quæso, quid agas, ubi quoque hoc tempore futurus sis, quales res nostras Romæ reliqueris, maxime de ↄXX, & de DCCC, cura, ut sciamus. id unis diligenter litteris datis, quæ ad me utique perferantur, consequere. Illud tamen (quoniam nunc abes, cum id non agitur: aderis autem ad tempus, ut mihi scripsisti) memento curare per te, et per omnes nostros, in primis per Hortensium, ut annus noster maneat suo statu; ne quid noui decernatur. hoc tibi ita mando, ut dubitem,

tem, an etiam te rogem, ut pugnes, ne intercaletur. ſed non audeo tibi omnia onera imponere. annum quidem utique teneto. Cicero meus, modeſtiſſimus, & ſuauiſſimus puer, tibi ſalutem dicit. Dionyſium ſemper equidem, ut ſcis, dilexi, ſed quotidie pluris facio, & mehercule in primis, quod te amat, nec tui mentionem intermitti ſinit. Vale.

CICERO S.D. ATTICO. 10

VT Athenas ad V X. kal. Quinct. ueneram, exſpectabam ibi iam quartum diem Pontinium, neque de eius aduentu certi quidquam habebam: erã autem totus, crede mihi, tecum: & quamquam ſine ijs per me ipſe, tamen acrius, ueſtigijs tuis monitus, de te cogitabam. quid quæris? non mehercule alius ullus ſermo, niſi de te. ſed tu aliquid de me ipſo ſcire fortaſſe mauis. hæc ſunt. Adhuc ſumptus nec in me aut publice, aut priuatim, nec in quẽquam comitum. nihil accipitur lege Iulia, nihil ab hoſpite. perſuaſum eſt omnibus meis, ſeruiendum eſſe famæ meæ. belle adhuc. hoc animaduerſum, Græcorum laude, & multo ſermone celebratur. quod ſupereſt, elaboratur in hoc a me, ſicut tibi ſenſi placere. ſed hæc tum laudemus, cum erunt perorata. Reliqua ſunt eiuſmodi, ut meum conſilium ſæpe reprehendam, quod non aliqua ratione ex hoc negotio emerſerim. o rem minime aptam meis moribus. o illum uerum, ἔρδοι τίς. dices, quid adhuc? non dum enim in negotio uerſaris. neſcio; &

puto molestiora restare. sed hæc ipsa fero equidem fronte, ut puto, & uólo, bellissime; sed angor intimis sensibus: ita multa uel iracunde, uel insolenter, uel in omni genere stultitiæ insulse, arroganter & dicuntur, & tacentur quotidie. quæ, non quo te cælem, non perscribo, sed quia δυσαυηνοίμετα sunt. itaque admirabere meam βαθύτητα, cum salui redierimus: tanta mihi μελέτη huius uirtutis datur. Ergo hæc quoque hactenus: etsi mihi nihil erat propositum ad scribendum; quia, quid ageres, ubi terrarum esses, ne suspicabar quidem: nec hercule umquam tam diu ignarus rerum mearum fui; quid de Cæsaris, quid de Milonis nominibus actum sit. hac non modo nemo, sed ne rumor quidem quisquam; ut sciremus, in rep. quid ageretur. quare si quid erit, quod scias de ijs rebus, quas putabis scire me uelle, per mihi gratum erit, si id curaris ad me perferendum. Quid est præterea? nihil sane, nisi illud: ualde me Athenæ delectarunt: turbæ dumtaxat? & urbis ornamentum, & hominum amores in te, in nos quadam beneuolentia, sed multum ea philosophia, ἄνω, καὶ κάτω: siquidem est in Aristo, apud quem eram: nam Xenonem tuum, uel nostrum potius, Quincto concesseram: tamen propter uicinitatem totos dies simul eramus inuicem. Cum primum poteris, tua consilia ad me scribas; ut sciam, quid agas, ubi quoque, & maxime quando Romæ futurus sis. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. II

HVI, toties ne me litteras dedisse Romam, cũ ad te nullas darem? at uero posthac frustra potius dabo, quam, si recte dari potuerint, committam, ut non dem. Ne prouincia nobis prorogetur. per fortunas, dum ades, quidquid prouideri potest, prouide. non dici potest, quam flagrem desiderio urbis, quam uix harum rerum insulsitatem feram. Marcellus sedendi comes; etsi ille magistratum non gesserit, erit tamen transpadanus. ita mihi uidetur non minus stomachi nostro Cæsari fecisse. sed hoc ipse uiderit. Pompeius mihi quoque uidebatur, quod scribis Varronem dicere, in Hispaniam certe iturus. id ego minime probabam: qui quidem Theophani facile persuasi, nihil esse melius, quam illud, nusquam illum discedere. ergo Græcus incumbet. ualet autem auctoritas eius apud illum plurimum. Ego has prid. non. Quinct. proficiscens Athenis dedi, cum ibi decem ipsos fuissem dies. uenerat Pontinius. nam Cn. Volusius aderat quæstor. tuus unus Tullius aberat. ἄφρακτα Rhodiorum, & dicrota Mitylenæorum habebam, & aliquid ἐπίκωπον. De Parthis erat silentium. quod superest, dij iuuent. Nos adhuc iter per Græciam summa cum admiratione fecimus. nec mehercule habeo, quod adhuc quem accusem meorum. uidentur mihi nosse nos, nostram caussam, et condicionem profectionis suæ. plane seruiunt existimationi meæ. quod superest, si uerum

uerum illud est, οἷα τ᾽ ἂν δέσποινα, certe permanebunt. nihil enim a me fieri ita uidebunt, ut sibi sit delinquendi locus: sin id parum profuerit, fiet aliquid a nobis seuerius: nam adhuc lenitate dulces sumus; & , ut spero, proficimus aliquantum. sed ego hanc, ut singuli dicunt, ἀνεξίαν in unum annum meditatus sum. proinde pugna; ne, si quid prorogatum sit, turpis inueniar. Nunc redeo ad quæ mihi mandas. In præfectis excusatio. ijs, quos uoles, deferto: non ero tam μετέωρος, quam in Appuleio fui. Xenonem tam diligo, quam tu: quod ipsum sentire certo scio. Apud Patronem, & reliquos Barones te in maxima gratia posui: & hercule merito tuo feci: nam mihi is ter dixit, te scripsisse ad se, mihi ex illius litteris rem illam curæ fuisse. quod ei pergratum erat. sed cum Patro mecum egisset, ut peterem a uestro Ariopago, ὑπομνηματισμὸν tollerent, quem Polycharmo prætore fecerant: commodius uisum est & Xenoni, & post ipsi Patroni, me ad Memmium scribere, qui pridie, quam ego Athenas ueni, Mitylenas profectus erat, ut is ad suos scriberet, posse id sua uoluntate fieri. non enim dubitabat Xeno, quin ab Ariopagitis inuito Memmio impetrari non posset. Memmius autem ædificandi consilium abiecerat, sed erat Patroni iratus. itaque scripsi ad eum accurate: cuius epistolæ misi ad te exemplum. Tu, uelim, Piliam meis uerbis consolere. indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris. accepi fasciculum, in quo erat epistola Piliæ: abstuli,

aperui,

aperui, legi: ualde scripta est συμπαθῶς. Brundisio quæ tibi epistolæ redditæ sunt sine mea, tum uidelicet datæ, cum ego me non belle haberem. nam illam νομανδρίαν excusationem ne acceperis. Cura, ut omnia sciam, sed maxime, ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO. I2

NEGOTIVM magnum est nauigare, atque id mense Quinct. sexto die Delum Athenis uenimus. pridie non. Quinct. a Piræeo ad Zostera, uento molesto, qui nos ibidem nonis tenuit. ad VIII. id. ad Ceo iucunde. inde Gyarum sæuo uento, non aduerso: hinc Scyrum, inde Delum, utroque citius, quam uellemus, cursum confecimus. iam nosti ἄφρακτα Rhodiorum. nihil, quod minus fluctum ferre possit. itaque erat in animo nihil festinare, De lo nec me mouere, nisi omnia ἀκρατηρέων iura uidissem. De Messalla ad te statim, ut audiui, De Gyaro dedi litteras, & id ipsum consilium nostrum etiam ad Hortensium: cui quidem ualde συνηδωνίων, sed tuas de eius iudicij sermonibus, & mehercule omni de reip. statu litteras exspecto, πολιτικώτερον quidem scriptas, (quoniam meos cum Thallumeto nostro peruolutas libros) eiusmodi inquam litteras, ex quibus ego, non quid fiat, (nam id uel Helonius, uir gratissimus, potest efficere, cliens tuus) sed quid futurum sit, sciam. Cum hæc leges, habebimus consules. omnia perspicere poteris, de Cæsare, de Pompeio, de ipsis iudicijs. Nostra autem

tem negotia, quoniam Romæ commoraris, amabo te, explica. Cui rei fugerat me rescribere, de strue salinarum plane rogo. De aqua, si quid poterit fieri, eo sis animo, quo soles esse: quam ego cum mea sponte, tum tuis sermonibus æstimo plurimi. ergo quid conficies. Præterea, si quid Philippus rogauit; quod in tua re faceres, id uelim facias. Plura scribam ad te, cum constitero: nunc eram plane in medio mari. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 13

EPHESVM uenimus ad XI. kal. Sext. sexagesimo, & quincto post pugnam Bouillam. nauigauimus sine timore, & sine nausea, sed tardius propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. De concursu legationum, priuatorum, & de incredibili multitudine, quæ mihi iam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi præsto fuit, aut audisse te puto, aut quid ad me attinet? uerumtamen decuma * nis uenissem cum imperio, Græci quasi Ephesio prætori se alacres obtulerunt. ex quo te intelligere certo scio, multorum annorum ostentationes meas nunc in discrimen esse adductas. sed, ut spero, utemur ea palæstra, quam a te didicimus; omnibusq. satisfaciemus; & eo facilius, quod in nostra prouincia confectæ sunt pactiones. Sed hactenus, præsertim cum cenanti mihi nunciaret Sextius, sed de nocte proficisci. Tua negotia Ephesi curæ mihi fuerunt: Thermoque, tametsi ante aduentum meum libera-

liberalissime erat pollicitus tuis omnibus, tamen Philogenem, & Seium Rhodium, & Apolloniensem Xenonem commendaui. omnino omnia se facturum recepit. Ego praeterea rationem Philogeni permutationis eius, quam tecum feci, edidi. Ergo haec quoque hactenus. redeo ad urbana. Per fortunas (quoniam Romae manes) primum illud praefulci, atque praemuni, quaeso, ut simus annui; ne intercaletur quidem: deinde exauri mea mandata, maximeque, si quid, potest, de illo domestico, scrupulum quem non ignoras; deinde de Caesare: cuius in cupiditatem te auctore incubui; nec me piget. &, si intelligis, quam meum sit scire, & curare, quid in rep. fiat: fiat autem? immo uero etiam quid futurum sit, perscribe ad me omnia, sed diligentissime, in primisq. quid iudiciorum status aut factorum, aut futurorum etiam laboret. De aqua, si curae est, si quid Philippus aget, animaduertas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

ANTE, quam aliquo loco consedero, neque longas a me, neque semper mea manu litteras exspectabis. cum autem erit spatium, utrumque praestabo. nunc iter conficiebamus aestuosa, & puluerulenta uia: dederam Epheso pridie: has dedi Trallibus. In prouincia mea fore me putabam kal. Sext. ex ea die, si me amas, παράγγελμα ἐνιαύσιον commoueto. tamen interea haec, quae uellem, mi-

hi afferebantur: primum otium Parthicum, deinde confectæ pactiones publicanorum, postremo seditio militum sedata ab Appio, stipendiumq. eis usque ad idus Quinct. persolutum. Nos Asia accepit admirabiliter. aduentus noster ne nummo quidem sumptui fuit. spero meos omnes seruire laudi meæ: tamen magno timore sum: sed bene speramus. omnes iam nostri, præter Tullium tuum, uenerunt. erat mihi in animo recta proficisci ad exercitum, æstiuos menses reliquos rei militari dare, hibernos iurisdictioni. Tu, uelim, si me nihilo minus nosti curiosum in rep. quam te, scribas ad me omnia, quæ sint, quæ ue futura sint. nihil mihi gratius facere potes: nisi tamen id erit mihi gratissimum, si, quæ tibi mandaui, confeceris; in primis, quid illud ἐνδόμυχον: quo mihi scis nihil esse carius. Habes epistolam plenam festinationis, & pulueris. reliquæ subtiliores erunt. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

LAODICEAM ueni pridie kal. Sext. ex hoc die clauum amouebis. nihil exoptatius aduentu meo, nihil carius. sed est incredibile, quam me negotij tædeat. non habeat satis magnum campum illi tibi non ignotus cursus animi, & industriæ meæ? præclara opera cesset? quippe ius Laodiceæ me dicere, cum Romæ A. Plotius dicat? & cum exercitum noster amicus habeat, tantum me nomẽ habere duarum legionum exsilium?

denique hoc non desidero: lucem, forum, urbem, domum, uos desidero. sed feram, ut potero: sim modo annuus. si prorogatur, actum est. uerum perfacile resisti potest. tu modo Romæ sis. Quæris, quid hic agam: ita uiuam, ut maximos sumptus facio. mirifice delector hoc instituto. admirabilis abstinentia ex præceptis tuis: ut uerear, ne illud, quod tecum permutaui, uersura mihi soluendum sit. Appij uulnera non refrico: sed apparent, nec occuli possunt. iter Laodicea faciebam ad III. non. Sext. cum has litteras dabam, in castra Lycaoniam, inde ad Taurum cogitabam, ut cum Morphagene signis collatis, si possem, de seruo tuo deciderem. clitellæ boui sunt impositæ. plane non est nostrum onus: sed feremus. modo, si me amas, sim annuus. adsis tu ad tempus, ut senatum excites. mirifice solicitus sum, quod iam diu ignota sunt mihi ista omnia. quare, ut ad te ante scripsi, cum cetera, tum resp. cura, ut mihi nota sit. Plura scribam alias. tarde tibi reddituro, sed dabam familiari homini, ac domestico, C. Andronico Puteolano. tu autem sæpe dare tabellarijs publicanorum poteris, pro magistris scripturæ, & portus, & nostrarum diœcesium. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

ETSI in ipso itinere, & uia discedebant publicanorum tabellarij, & eramus in cursu: tamen surripiendum aliquid putaui spatij, ne me immemorem

morem mandati tui putares. itaque ſubſedi in ipſa uia, dum hæc, quæ longiorem deſiderant orationem, ſummatim tibi perſcriberem. Maxima exſpectatione in perditam, & plane euerſam in perpetuum prouinciam nos ueniſſe ſcito pridie kal. Sext. moratus triduum Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synnade. audiuimus nihil aliud, niſi imperata ἐπικεφάλια ſoluere non poſſe: poſſeſſiones omnium uenditas: ciuitatum gemitus, ploratus, monſtra quædam non hominis, ſed feræ neſcio cuius immanis. quid quæris? tædet omnium nos uitæ. leuantur tamen miſeræ ciuitates, quod nullus fit ſumptus in nos, neque in legatos, neque in quæſtorem, neque in quemquam. ſcito, non modo nos fœnum, aut quod lege Iulia dari ſolet, non accipere, ſed ne ligna quidem; nec, præter quattuor lectos & tectum, quemquam accipere quidquam; multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerumque. itaque incredibilem in modum concurſus fiunt ex agris, ex uicis, ex domibus omnibus mehercule etiam, aduentu noſtro. reuiueſcunt iuſtitia, abſtinentia, clementia tui Ciceronis: itaque opiniones omnium ſuperauit. Appius, ut audiuit nos uenire, in ultimam prouinciam ſe coniecit Tarſum uſque: ibi forum agit. De Partho ſilentium eſt: ſed tamē conciſos equites noſtros a barbaris nunciabant ij, qui ueniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in prouinciam ſuam accedere. id autem facere ob eam cauſſam dicebant,

Si: ciu: ſecreto

quod tardius uellet decedere. Nos in castra properabamus, quæ aberant bidui. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 17

ACCEPI Romæ sine epistola tua fasciculum litterarum. in quo, si modo ualuisti, & Romæ fuisti, Philotimi duco esse culpam, non tuam. hanc epistolam dictaui sedens in rheda, cum in castra proficiscerer, ab quibus aberam bidui. paucis diebus habebam certos homines, quibus darem litteras: itaque eo me seruaui. Nos, tamen etsi hoc te ex alijs audire malo, sic in prouincia nos gerimus, quod ad abstinentiam attinet, ut nullus teruntius insumatur in quemquam. id fit etiam & legatorum, & tribunorum, & præfectorum diligentia: nam omnes mirifice συμφιλοδοξοῦσιν gloriæ meæ. Lepta noster mirificus est. Sed nunc propero. perscribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones nostros Deiotarus filius, qui rex ab senatu appellatus est, secum in regnum. dum in æstiuis nos essemus, illum pueris locum esse bellissimum duximus. Sextius ad me scripsit, quæ tecum esset de mea domestica, & maxima cura locutus, & quid tibi esset uisum. amabo te, incumbe in eam rem, & ad me scribe, quid & possit, & tu censeas. Idem scripsit, Hortensium de proroganda nostra prouincia dixisse nescio quid. mihi in Cumano, diligentissime, se, ut annui essemus, defensurum, receperat. si quidquam me amas, hunc locum ama. dici non

potest, quam inuitus a uobis absim. et simul hanc gloriam iustitiæ, & abstinentiæ fore illustriorem spero, si cito decesserimus. id quod Scæuolæ contigit; qui solos nouem menses Asiæ præfuit. Appius noster, cum me aduentare uideret, profectus est Tarsum usque Laodicea. ibi forum agit, cum ego sum in prouincia. quam eius iniuriam non insector. satis enim habeo negotij in sanãdis uulneribus, quæ sunt imposita prouinciæ. quod, do operam, ut faciam quamminima illius contumelia. sed hoc Bruto nostro uelim dicas, illum fecisse non belle, qui aduentu meo, quam longissime potuerit, discesserit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 18

QVAM uellem, Romæ esses, si forte non es. nihil enim certi habebamus, nisi accepisse nos tuas litteras ad XIV. kal. Sext. datas, in quibus scriptum esset, te in Epirum iturum circiter kal. Sext. sed, siue Romæ es, siue in Epiro, Parthi Euphratem transierunt duce Pacoro, Orodis, Parthorum regis, filio, cunctis referto copijs. Bibulus non dum audiebatur esse in Syria. Cassius in opido Antiochiæ cum omni exercitu. nos in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybistra. hostis in Cyrhestica; quæ Syriæ pars proxima est prouinciæ meæ. his de rebus scripsi ad senatum. quas litteras, si Romæ es, uidebis, putes ne reddendas: & multa, immo omnia. quorum κεφάλαιον, ne quid in-

ter cæsa, & porrecta, ut aiunt, oneris mihi addatur, aut temporis. nobis enim, hac infirmitate exercitus, inopia sociorum, præsertim fidelium, certissimum subsidium est hiems, ea si uenerit, nec illi ante in meam prouinciam transierint. unum uereor, ne senatus propter urbanarum rerum metum Pompeium nolit dimittere. quod si alium ad uer mittit; non laboro. nobis modo temporis ne quid prorogetur. Hæc igitur, si Romæ es. sin abes, aut etiam si ades; hæc negotia sic se habent. Stamus animis; &, quia consilijs, ut uidemur, bonis utimur, speramus etiam manu. tuto consedimus, copioso a frumento, Ciliciam prope conspiciente, expedito ad mutandum locum, paruo exercitu, sed, ut spero, ad beneuolentiam erga nos consentiente: quem nos, Deiotari aduentu cum suis omnibus copijs, duplicaturi eramus. socijs multo fidelioribus utimur, quam quisquam usus esset: quibus incredibilis uidetur & nostra mansuetudo, & abstinentia. delectus habetur ciuium Romanorum: frumentum ex agris in loca tuta comportatur. si fuerit occasio, manu; sin minus, locis nos defendemus. quare bono animo es. uideo enim te, et, quasi coram adsis, ita cerno συμπάθειαν amoris tui. sed te rogo, (si ullo pacto fieri poterit) si integra in senatu nostra caussa ad kal. Ian. manserit, ut Romæ sis mense Ianuario. profecto nihil accipiam iniuriæ, si tu aderis. amicos consules habemus, nostrum tribunum pl. Furnium. uerum tua est opus assi-

assiduitate, prudentia, gratia. tempus est necessarium: sed turpe est, me pluribus uerbis agere tecum. Cicerones nostri sunt apud Deiotarum: sed, si opus erit, deducentur Rhodum. Tu, si es Romæ; ut soles diligentissime: sin in Epiro; mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium; ut & tu, quid nos agamus, & nos, quid tu agas, quidq. acturus sis, scire possimus. Ego tui Bruti rem sic ago, ut suam ipse non ageret. sed iam exhibeo pupillum, neque defendo: sunt enim negotia et lenta, & inania. faciam tamen satis, tibi quidem, cui difficilius est, quam ipsi: sed certe satisfaciam utrique. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

OBSIGNARAM iam epistolam, eam, quam puto te modo perlegisse, scriptam mea manu, in qua omnia continentur, cum subito Appij tabellarius ad XI. kal. Oct. septimo quadragesimo die Roma celeriter (hui tam longe) mihi tuas litteras reddidit. ex quibus non dubito, quin, ut Pompeium exspectaris, dum Arimino rediret, etiam in Epirum profectus sis: magisq. uereor, ut scribis, ne in Epiro solicitus sis non minus, quam nos hic sumus. De Atiliano nomine scripsi ad Philotimum ne appellaret Messallam. Itineris nostri famam ad te peruenisse lætor, magisq. lætabor, si reliqua cognoris. Filiolam tuam tibi iam Romæ iucundam esse gaudeo; eamque, quam numquam ui-

Pubicanola

di, tamen & amo, & amabilem esse certo scio. Etiam atque etiam uale. De Patrone, & tuis condiscipulis, quæ de Tarentinis in militia laboraui, ea tibi grata esse gaudeo. Quod scribis libenter, repulsam tulisse eum, qui cum sororis tuæ filij patruo certaret: magni amoris signum: itaque me etiam admonuisti ut gauderem. nam mihi in mentem non uenerat. non credo, inquis, ut libet: sed plane gaudeo: quoniam τὸ νεμεσᾶν interest τοῦ φθονεῖν. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 20

SATVRNALIBVS mane se mihi Pendentissæ dediderunt, septimo, & quinquagesimo die, postquam oppugnare eos cœpimus. qui (malum) isti Pendentissæ, qui sunt? inquies: nomen audiui num quam. quid ego faciam? num potui Ciliciam, Aeto liam, aut Macedoniam reddere? hoc iam sic habeto, nec hoc exercitu hic tanta negotia geri potuisse: quæ cognosce ἐν ἐπιτομῇ. sic enim concedis mihi pro ximis litteris. Ephesum ut uenerim, nosti; qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritate: qua nihil me umquam delectauit magis. inde opidis, ijs, quæ erant, mirabiliter accepti, Laodiceam prid. kal. Sext. uenimus. ibi morati biduum, perillustres fuimus, honorificisq. uerbis omnes iniurias re uellimus superiores. quod * Dein Apameæ quinque dies morati, Synnadis triduum, Philomeli quin que dies, Iconij decem fecimus. nihil ea iurisdictio-

ne

ne æquabilius, nihil lenius, nihil grauius. inde ad castra ueni ad VII. kal. Sept. ad III. exercitum lustraui apud Iconium. ex his castris, cum graues de Parthis nuncij uenirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam, quæ Ciliciam attingit, eo consilio, ut Armenius Artauasdes, & ipsi Parthi Cappadocia se excludi putarent. cum dies quinque ad Cybistra Cappadociæ castra habuissem, certior sum factus, Parthos ab illo aditu Cappadociæ longe abesse, Ciliciæ magis imminere: itaque confestim iter in Ciliciam feci per Tauripylas: Tarsum ueni ad III. non. Oct. inde ad Amanum contendi, qui Syriam a Cilicia aquarum diuortio diuidit, qui mons erat hostium plenus sempiternorum. hic ad III. id. Oct. magnum numerum hostium cecidimus: castella munitissima, nocturno Pontinij aduentu, nostro matutino, cepimus, incendimus, imperatores appellati sumus: castra paucos dies habuimus, ea ipsa, quæ contra Darium habuerat apud Issum Alexander, imperator haud paullo melior, quam aut tu, aut ego. ibi dies quinque morati, direpto, & uastato Amano, inde discessimus. Interim (scis enim quædam πανικὰ dici, item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου) rumore aduentus nostri, & Cassio, qui Antiochia tenebatur, animus accessit, & Parthis timor iniectus est. itaque eos cedentes ab oppido Cassius insecutus, rem bene gessit. qua in fuga, magna auctoritate, Osaces, dux Parthorum, uulnus accepit, eoq. interijt paucis post diebus. erat in

Syria

Syria noſtrum nomen in gratia . uenit interim Bibu-lus . credo , uoluit appellatione hac inani nobis eſſe par . in eodem Amano cœpit laureolam in muſtaceo quærere . at ille cohortem primam totam perdidit , centurionemq. primipili , nobilem ſui generis , Aſinium Dentonem , & reliquos cohortis eiuſdem , & Sext. Lucilium , T. Gauij Cæpionis , locupletis , & ſplendidi hominis , filium , tribunum militum . ſane plagam odioſam acceperat cum re , tum tempore . Nos Pindeniſſum , quod opidum munitiſſimum Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit , (feri homines , & acres , & omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus uallo , & foſſa : aggere maximo , uineis , turre altiſſima , magna tormentorum copia , multis ſagittarijs , magno labore , apparatu , multis ſaucijs noſtris , incolumi exercitu , negotium confecimus . hilara ſane Saturnalia . militibus quoque , equis exceptis , reliquam prædam conceſſimus . mancipia ueniebant Saturnalibus tertiis . cum hæc ſcribebam in tribunali , res erat ad HS CXX . hinc exercitum in hiberna agri male pacati deducendum Quincto fratri dabam . ipſe me Laodiceam recipiebam . Hæc adhuc . ſed ad præterita reuertamur . Quod me maxime hortaris , & , quod pluris eſt , quam omnia , in quo laboras , ut etiam Ligurino μώμῳ ſatisfaciam : moriar , ſi quidquam fieri poteſt elegantius . nec tamen ego hanc continentiam appello , quæ uirtus uoluptati reſiſtere uidetur . ego in uita mea nulla umquam uo-

luptate

luptate tanta ſum affectus, quanta afficior hac integritate. nec me tam fama, quæ ſumma eſt, quam res ipſa, delectat. quid quæris? fui tanti: me ipſe non noram: nec ſatis ſciebam, quid in hoc genere facere poſſem: recte πεφυσίωμαι. nihil eſt præclarius. interim hæc λαμπρά. Ariobarzanes opera mea uiuit, regnat: ἐν παρόδῳ, conſilio, & auctoritate, & quod inſidiatoribus eius ἀπρόσιτον me, non modo ἀδωροδόκητον præbui, regem, regnumq. ſeruaui. interea e Cappadocia ne pilum quidem: Brutum abiectum, quantum potui, excitaui: quem non minus amo, quam tu; pæne dixi, quam te. atque etiam ſpero toto anno imperij noſtri teruncium ſumptus in prouincia nullum fore. Habes omnia. nunc publice litteras Romam mittere parabam. uberiores erunt, quam ſi ex Amano miſiſſem. at Romæ non fore? ſed eſt totum, quid kal. Martij futurum ſit. uereor enim, ne, cum de prouincia agetur, ſi Cæſar reſiſtet, nos retineamur. his tu ſi adeſſes, nihil timerem. Redeo ad urbana: quæ ego diu ignorans, ex tuis iucundiſſimis litteris ad v. kal. Ian. denique cognoui. eas diligentiſſime Philogenes, libertus tuus, curauit, perlonga, & non ſatis tuta uia, perferendas. nam quas Lenij pueris ſcribis datas, non acceperam. Iucunde de Cæſare, & quæ ſenatus decreuit, & quæ tu ſperas. quibus ille ſi cedit, ſalui ſumus. Incendio Plætoriano quod Leius aduſtus eſt, minus moleſte fero. Lucceius de Q. Caſſio cur tam uehemens fuerit, et quid actum

ſit,

sit, aueo scire. Ego, cum Laodiceam uenero, Quincto, sororis tuæ filio, togam puram iubeor dare: cui moderabor diligentius. Deiotarus, cuius auxilijs magnis usus sum, ad me, ut scripsit, cum Ciceronibus Laodiceam uenturus erat. Tuas etiam Epiroticas exspecto litteras; ut habeam rationem non modo negotij, uerum etiam otij tui. Nicanor in officio est, & a me liberaliter tractatur: quem, ut puto, Romam cum litteris publicis mittam; ut et diligentius perferantur, & idem ad me certa de te, et a te referat. Alexis quod mihi toties salutem adscribit, est gratum: sed cur non suis litteris idem facit, quod meus ad te Alexis facit? Phemio quæritur κέρας. Sed hæc hactenus. Cura, ut ualeas, et ut sciam, quando cogites Romam. etiam atque etiam uale. Tua, tuosq. Thermo & præsens Ephesi diligentissime commendaram, & nunc per litteras: ipsumq. intellexi esse perstudiosum tui. Tu uelim, quod antea ad te scripsi, de domo Pammenis, des operam, ut, quod tuo, meoq. beneficio puer habet, cures, ne qua ratione conuellatur. utrique nostrum existimo, tum mihi erit pergratum.

CICERO S. D. ATTICO. 21

TE IN *Epirum saluum uenisse, et, ut scribis, ex sententia nauigasse, uehementer gaudeo: non esse Romæ meo tempore pernecessario, submoleste fero. hoc me tamen consolor, quod non spero te istic iucunde hiemare, & libenter requiescere. Cassius, frater*

frater Q. Caßij, familiaris tui, pudentiores illas litteras miſerat, de quibus tu ex me requiris, quid ſibi uoluerint, quam eas, quas poſtea miſit, quibus per ſe ſcribit confectum eſſe Parthicum bellum, receſſerāt illi quidem ab Antiochia ante Bibuli aduentum, ſed nullo noſtro ἐνημερήματι. hodie uero hiemant in Cyrheſtica, maximumq. bellum impendet. nam & Orodis, regis Parthorum, filius in prouincia noſtra eſt: nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta eſt Artauaſdis filia, ex quo ſciri poteſt, quin cum omnibus copijs ipſe prima æſtate Euphratem tranſiturus ſit. quo autem die Caßij litteræ uictrices in ſenatu recitatæ ſunt, ideſt, non. Oct. eodem meæ tumultum nunciantes. Axius noſter ait noſtras auctoritatis plenas fuiſſe; illis negat creditum. Bibuli non dum erant allatæ: quas certo ſcio plenas timoris fore. Ex ijs rebus hoc uereor, ne, cum Pompeius propter metum rerum nouarum nuſquam dimittatur. Cæſari nullus honos a ſenatu habeatur; dum hic nodus expediatur, non putet ſenatus, nos ante, quam ſucceſſum ſit, oportere decedere, nec in tanto motu rerum tantis prouincijs ſingulos legatos præeſſe. hic, ne quid mihi prorogetur, quod ne interceſſor quidem ſuſtinere poſſit, horreo, atque eo magis, quod tu abes, qui conſilio, gratia, ſtudio multis rebus occurreres. ſed dices me ipſum mihi ſolicitudinem ſtruere. cogor: & uelim ita ſit; ſed omnia metuo. etſi bellum ἀκροτελεύτιον habet illa tua epiſtola, quam dediſti nauſeans Buthroto;

TIBI, VT VIDEO, ET SPERO, NVLLA AD DECEDENDVM MORA. *mallem,* VT VIDEO: *nihil opus fuit,* VT SPERO. *acceperam autem ſatis celeriter Iconij per publicanorum tabellarios a Lentuli triumpho datas. in his* γλυκύπικρον *illud confirmas, moram mihi nullam fore: deinde addis, ſi quid ſecus, te ad me fore uenturum. pungunt me dubitationes tuæ. ſimul & uides, quas acceperim litteras. nam quas Hemoni centurioni Scamulæ ipſe ſcribis te dediſſe, non accepi. Lenij pueris te dediſſe, ſæpe ad me ſcripſeras. eas Laodiceæ denique, cum eo ueniſſem, III. id. Febr. Lenius mihi reddidit, datas ad X. kal. Oct. Lenio tuas commendationes & ſtatim uerbis, et re aliquo tempore probabo. hæ litteræ cetera uetera habebant, unum hoc nouum, de Cibyratis pantheris. multum te amo, quod reſpondiſti M. Octauio, te non putare: ſed poſthac omnia, quæ certa non erunt, pro certo negato. nos enim & noſtra ſponte bene firmi, & mehercule auctoritate tua inflammati uicimus omnes (hoc tu ita reperies) cum abſtinentia, tum iuſtitia, facilitate, clementia. caue putes quidquam homines magis umquam eſſe miratos, quam nullum teruncium, me obtinente prouinciam, ſumptus factum eſſe nec in remp. nec in quemquam meorum, præterquam in L. Tullium legatum. is, ceteroqui abſtinens, (ſeu Iulia lege tranſita, ſemel tamen in diem, non, ut alij ſolebant, omnibus uicis: præter eum ſemel, nemo accepit) facit ut mihi*

excipien-

excipiendus ſit, cum teruncium nego ſumptus factum. præter eum accepit nemo. has a noſtro Q. Titinio ſordes accepimus. Ego, æſtiuis confectis, Quinctum fratrem hibernis, & Ciliciæ præfeci. Q. Voluſium, tui Tiberij generum, certum hominem, ſed mirifice abſtinentem, miſi in Cyprum, ut ibi pauculos dies eſſet, ne ciues Romani pauci, qui illic negotiantur, ius ſibi dictum negarent. nam euocari ex inſula Cyprios non licet. ipſe in Aſiam profectus ſum Tarſo nonis Ian. non mehercule dici poteſt, qua admiratione Ciliciæ ciuitatum, maximeq. Tarſenſium. poſtea uero quam Taurum tranſgreſſus ſum, mirifica exſpectatio Aſiæ noſtrarum diœceſium, quæ ſex menſibus imperij mei nullas meas acceperat litteras, numquam hoſpitem uiderat. illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quæſtu. ciuitates locupletes, ne in hiberna milites reciperent, magnas pecunias dabant: Cyprij talenta Attica CC. qua ex inſula (non ὑπερβολικῶς, ſed ueriſſime loquor) nummus nullus me obtinente erogabatur. ob hæc benificia, quibus illi obſtupeſcunt, nullos honores mihi, niſi uerborum, decerni ſino: ſtatuas, fana, τέθριππα prohibeo. nec ſum in ulla alia re moleſtus ciuitatibus, ſed fortaſſe tibi, qui hæc prædicem de me. perfer, ſi me amas: tu enim me hæc facere uoluiſti. Iter igitur ita per Aſiam feci, ut etiam fames, qua nihil miſerius eſt, quæ tum erat in hac mea Aſia, (meſſis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. quacúque iter

iter feci, nulla ui, nullo iudicio, nulla contumelia, auctoritate, & cohortatione perfeci, ut Græci, & ciues Romani, qui frumentum compresserant, magnum numerum populis pollicerentur. Idibus Feb. quo die has litteras dedi, forum institueram agere Laodiceæ Cybiraticum, & Apamense: ex idibus Mart. ibidem Synnadense, Pamphylium, cum Phemio dispiciam κέρας Aonium; Isauricum: ex idibus Mai. in Ciliciam, ut ibi Iunius consumatur. uelim tranquille a Parthis. Quinctilis, si erit, ut uolumus, in itinere est, per prouinciam redeuntibus, consumendus. uenimus enim in prouinciam, Laodiceam, Sulpicio, & Marcello cos. pridie kal. Sext. inde nos oportet decedere ad IV. kal. Sext. primum contendam a Quincto fratre, ut se præfici patiatur: quod & illo, & me inuitissimo fiet: sed aliter honeste fieri non potest, præsertim cum, uirum optimum, Pontinium ne nunc quidem retinere possim. rapit enim hominẽ Postumius Romam, fortasse etiam Postumia. Habes consilia nostra: nunc cognosce de Bruto. Familiares habet Brutus tuus quosdam creditores Salaminiorum, ex Cypro, M. Scaptium, & P. Matinium; quos mihi maiorem in modum commendauit. Matinium non noui. Scaptius ad me in castra uenit. pollicitus sum curaturum me, Bruti caussa, ut ei Salaminij pecuniam soluerent. egit gratias. præfecturam petiuit: negaui me cuiquam negotianti dare: quod idem tibi ostenderam: Cn. Pompeio petenti probaram

ram institutum meum: quid dicam, Torquato in Lenio tuo? multis alijs. si præfectus uellet esse syngraphæ caussa, me curaturum, ut exigeret. gratias egit: discessit. Appius noster turmas aliquot equitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios coerceret; & eundem habuerat præfectum. uexabat Salaminios. ego equites ex Cypro decedere iussi. moleste tulit Scaptius. quid multa? ut ei fidem meam præstarem; cum ad me Salaminij Tarsum uenissent, & una Scaptius, imperaui, ut pecuniam soluerent. multa de syngrapha, de Scaptij iniurijs. negaui me audire: hortatus sum, petiui etiam pro meis in ciuitatem beneficijs, ut negotium conficerent: denique dixi me coacturum. homines non modo non recusare, sed etiam hoc dicere, se a me soluere: quod enim prætori dare consuessent, quoniam ego non acceperam, se a me quodam modo dare; atque etiam minus esse aliquanto in Scaptij nomine, quam in uectigali prætorio. collaudaui homines. recte, inquit Scaptius: sed subducamus summam. interim cum ego in edicto translaticio centesimas me obseruaturum haberem, cum antocismi anniuersario; ille ex syngrapha postulabat quaternas. quid ais? inquam. possum ne contra meum edictum? at ille profert S. C. Lentulo Philippoq. cos. ut, qui Ciliciam obtineret, ius ex illa syngrapha diceret. cohorrui primo etenim erat interitus ciuitatis. reperio duo S. C. ijsdem consulibus de eadem syngrapha. Salaminij cum Romæ uersuram face-

re uellent, non poterant; quod lex Gabinia uetabat. tum ij Bruti familiares, freti gratia Bruti, dare uolebant, si sibi S. C. caueretur. fit gratia Bruti S. C. ut ne ue Salaminijs, ne ue qui eis dedisset, fraudi esset. pecuniam numerarunt: & postea uenit in mentem fœneratoribus, nihil se iuuare illud S. C. quod ex syngrapha ius dici lex Gabinia uetaret. tum fit S. C. ut & ea syngrapha esset, quam *ceteræ, sed ut eodem. Cum hæc disseruissem; seducit me Scaptius; ait se nihil contradicere; sed illos putare talenta CC se debere; ea se uelle accipere; debere autem illo paullo minus: rogat, ut eos ad CC perducam. optime, inquam. uoco illos ad me, remoto Scaptio. quid uos? quantum, inquam, debetis? respondent, CVI. refero ad Scaptium. homo clamare. quid opus est? inquam. rationes conferatis. assidunt: subducunt: ad nummum conuenit. illi se numerare uelle, urgere ut acciperet. Scaptius me rursus seducit: rogat, ut rem sic relinquam. dedi ueniam homini impudenter petenti, Græcis querentibus. ut in fano deponerent, postulantibus, non concessi. clamare omnes qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centesimis cum anatocismo contentus non esset: alij, nihil stultius. mihi autem impudens magis, quam stultus, uidebatur. nam aut, bono nomine, centesimis contentus erat; aut, non bono, quaternas centesimas sperabat. Habes meam caussam: quæ si Bruto non probatur; nescio, cur illũ amemus: sed auunculo eius

certe

certe probabitur, præsertim cum S. C. modo factum sit, puto, postquam tu es profectus, in creditorum caussa, ut centesimæ perpetuo fœnore ducerentur. hoc quid intersit, si tuos digitos noui, certe habes subductum. in quo quidem ὁδοῦ πάρεργον. Lucceius M. F. queritur apud me per litteras, summum esse periculum, ne culpa senatus, his decretis, res ad tabulas nouas perueniat. commemorat, quid olim mali C. Iulius fecerit, cum dieculam dixerit. numquam resp. plus. Sed ad rem redeo. meditare aduersus Brutum caussam meam: si hæc caussa est, contra quam nihil honeste dici potest, præsertim cum integram rem, & caussam reliquerim. Reliqua sunt domestica. De ἐνδομύχῳ, probo idem, quod tu, Postumiæ filiæ: quoniam Pontidia nugatur. sed uellem adesses. A Quincto fratre his mensibus nihil exspectaris. nam Taurus propter niues ante mensem Iunium transiri non potest. Thermum, ut rogas, creberrimis litteris fulcio. P. Valerium negat habere quidquam Deiotarus rex, eumq. ait a se sustentari. Cum scies, Romæ intercalatum sit, nec ne; uelim ad me scribas certum, quo die mysteria futura sint. Litteras tuas minus paullo exspecto, quam si Romæ esses, sed tamen exspecto. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VI.

CICERO S. D. ATTICO.

ACCEPI *tuas litteras ad quinctum ter milia Laodiceæ, quas legi libentissime, plenissimas amoris, humanitatis, officij, diligentiæ. ijs igitur respondebo: sic enim postulas: nec* οἰκονομίαν *meam institnam, sed ordinem conseruabo tuum. Recentissime a Cybistris te meas litteras habere ais, ad x. kal. Oct. datas: & scire uis, tuas ego quas acceperim. omnes fere, quas commemoras, præter eas, quas scribis Lentuli pueris & Equotutico, et Brundisio datas. quare non* οἴχεται *tua industria, quod uereris, sed præclare ponitur; siquidem id egisti, ut ego delectarer. nam nulla re sum delectatus magis. Quod meam* ἐβαθύτητα *in Appio tibi, libertatem etiam in Bruto probo; uehementer gaudeo. ac putaram secus. Appius enim ad me ex itinere bis, ter ue* ὑπομεμψιμοίρους *litteras miserat, quod quædam a se constituta rescinderem. ut si medicus, cum ægrotus alij medico traditus sit, irasci uelit ei medico, qui sibi successerit, si, quæ ipse in curando constituerit, mutet ille: sic Appius, cum* ἐξ ἀφαιρέσεως *prouinciam curarit, sanguinem miserit,*

rit, quidquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam, προσανατρεφομένην eam a me non libenter uidet; ſed modo ſuccenſet, modo gratias agit. nihil enim a me fit cum ulla illius contumelia. tantummodo diſſimilitudo meæ rationis offendit hominem. quid enim poteſt eſſe tam diſſimile, quam, illo imperante, exhauſtam eſſe ſumptibus, & iacturis prouinciam; nobis eam obtinentibus, nummum nullum eſſe erogatum nec priuatim, nec publice? Quid dicam de illius præfectis? comitibus? legatis etiam de rapinis? de libidinibus? de contumelijs? nunc autem domus mehercule nulla tanto conſilio, aut tanta diſciplina gubernatur, aut tam modeſta eſt, quam noſtra tota prouincia. hanc non nulli amici Appij ridicule interpretantur: qui me iccirco putent bene audire uelle, ut ille male audiat; & recte facere non meæ laudis, ſed illius contumeliæ cauſſa. ſin Appius, ut Bruti litteræ, quas ad te miſit, ſignificabant, gratias nobis agit: non moleſte fero: ſed tamen eo ipſo die, quo hæc ante lucem ſcribebam, cogitabam eius multa, inique conſtituta, & acta, tollere. Nunc uenio ad Brutum: quem ego omni ſtudio, te auctore, ſum complexus: quem etiam amare cœperam: ſed; dico? reuocaui me, ne te offenderem. noli enim putare, me quidquam maluiſſe, quam ut mandatis ſatisfacerem, nec ulla de re plus laboraſſe. mandatorum autem mihi libellum dedit: iiſdemq; de rebus tu mecum egeras. omnia ſum diligentiſſime perſecu-

tus. primum ab Ariobarzane sic contendi, ut talenta, quæ mihi pollicebatur, illi daret. quoad mecum rex fuit, perbono loco res fuit; post a Pompeij procuratoribus sexcentis premi cœptus. Pompeius autem cum ob ceteras caussas plus potest unus, quam ceteri omnes, tum quod putatur ad bellum Parthicum esse uenturus. ei tamen sic nunc soluitur, tricesimo quoque die talēta Attica XXXIII, & hoc ex tributis: nec id satis efficitur in usuram menstruam. sed Cnæus noster clementer id fert: sorte caret: usura, nec ea solida, contentus est. alij neque soluit quidquam, nec potest soluere: nullum enim ærarium, nullum uectigal habet. Appij instituta tributa imperat. ea uix, in fœnus Pompeij quod satis sit, efficiunt. amici regis duo, tres ue perdiuites sunt: sed ij suum tam diligenter tenent, quam ego, aut tu. equidem non desino tamen per litteras rogare, suadere, accusare regem. Deiotarus etiam mihi narrauit, se ad eum legatos misisse de re Bruti: eos sibi responsum retulisse, illum non habere. et mehercule ego ita iudico. nihil illo regno spoliatius, nihil rege egentius. itaque aut tutela cogito me abdicare, aut, ut pro Glabrione Scæuola, fœnus, & impendium recusare. Ego autem quas per te Bruto promiseram præfecturas M. Scaptio, & L. Gauio, qui in regno rem Bruti procurabant, detuli: nec enim in prouincia mea negotiabantur. tu autem meministi, nos sic agere, ut, quot uellet, præfecturas sumeret, dum ne negotiatori. duas ei

præ-

præterea dederam: sed ij, quibus petierat, prouincia decesserant. Nunc cognosce de Salaminijs: quod uideo tibi etiam nouum accidisse, tamquam mihi. numquam enim ex illo audiui, illam pecuniam esse suam. qnin etiam libellum ipsius habeo, in quo est, Salaminij pecuniam debent. M. Scaptio, & P. Matinio, familiaribus meis, eos mihi commendat: adscribit etiam, & quasi calcar admouet, intercessisse se pro ijs magnam pecuniam. confeceram, ut soluerent centesimis sexennij ductis cum renouatione singulorum annorum. at Scaptius quaternas postulabat. metui, si impetrasset, ne tu ipse me amare desineres. nam ab edicto meo recessissem; & ciuitatem, in Catonis, & in ipsius Bruti fide locatam, meisq. beneficijs ornatam, funditus perdidissem. Atque hoc tempore ipso impingit mihi epistolam Scaptius Bruti, rem illam suo periculo esse: quod nec mihi umquam Brutus dixerat, nec tibi: etiam, ut præfecturam Scaptio deferrem. id uero per te exceperamus, ne negotiatori: quod si cuiquam, huic tamen non: fuerat enim præfectus Appio: & quidem habuerat turmas equitum, quibus inclusum in curia senatum Salamine obsederat, ut fame senatores quinque morerentur. itaque ego, quo die tetigi prouinciam, cum mihi Cyprij legati Ephesum obuiam uenissent, litteras misi, ut equites ex insula statim decederent. His de caussis credo Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum scripsisse. sed tamen hoc sum ani-

mo: si Brutus putabit me quaternas centesimas oportuisse decernere, qui in tota prouincia singulas obseruarem, itaq. edixissem, idq. etiam acerbissimis fœneratoribus probaretur; si præfecturam negotiatori denegatam queretur, quod ego Torquato nostro in tuo Lenio, Pompeio ipsi in Sex. Statio negaui, & ijs probaui; si equites deductus moleste feret; accipiam equidem dolorem, mihi illum irasci, sed multo maiorem, non esse eum talem, qualem putassem. Illud quidem fatebitur Scaptius, me ius dicente, sibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi potestatē fuisse. Addo etiam illud, quod, uereor, tibi ipsi ut probem: consistere usura debuit, quæ erat in edicto meo. deponere uolebant: impetraui ab Salaminijs, ut silerent. ueniam illi quidem mihi dederunt: sed quid ijs fiet, si huc Paullus uenerit? sed totum hoc Bruto dedi; qui de me ad te humanissimas litteras scripsit. ad me autem, etiam cum rogat aliquid, contumaciter, arroganter, ἀκοινωνήτως solet scribere. tu autem uelim, ad eum scribas de his rebus; ut sciam, quo modo hæc accipiat. facies enim me certiorem. atque hoc superioribus litteris ad te diligenter perscripseram. sed plane te intelligere uolui, mihi non excidisse illud, quod tu ad me quibusdam litteris scripsisses; si nihil aliud de hac prouincia, nisi illius beneuolentiam, deportassem, mihi satis esse. sit sane; quoniam ita tu uis: sed tamen cum eo credo, quod sine peccato meo fiat. Igitur meo decreto soluta res Scaptio, statim quam de-

decretum sit, tu iudicabis: ne ad Catonem quidem prouocabo. sed noli me putare ἐγκελεύσματα illa tua abiecisse, quæ mihi in uisceribus hærent. flens mihi meam famam commendasti. quæ epistola tua est, in qua mentionem non facias? itaque irascatur, qui uolet: patiar. τὸ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ: præsertim cum sex libris tamquam prædibus me ipse obstrinxerim: quos tibi tam ualde probari gaudeo: e quibus unum ἱστορικὸν requiris de Cn. Flauio Cn. F. ille uero ante decemuiros non fuit: quippe qui ædilis curulis fuerit: qui magistratus multis annis post decemuiros institutus est. quid ergo profecit, quod protulit fastos? occultatam putant quodam tempore istam tabulam, ut dies agendi peterentur a paucis. nec uero pauci sunt auctores, Cn. Flauium scribam fastos protulisse, actionesq. composuisse: ne me hoc, uel potius Africanum, (is enim loquitur) commentum putes. Οὐκ ἔλαθες illud, de gestu histrionis: tu scelesle suspicaris, ego ἀφελῶς scripsi. De me imperatore scribis te ex Philotimi litteris cognouisse: sed credo te, iam in Epiro cum esses, binas meas de omnibus rebus accepisse, unas a Pindenisso capto, alteras a Laodicea, utrasque tuis pueris datas: quibus de rebus, propter casum nauigandi, per binos tabellarios misi Romam litteras publice. De Tullia mea tibi assentior: scripsiq. ad eam, & ad Terentiã, mihi placere. tu enim ad me iam ante scripseras, Ac uellem, te in tuum ueterẽ gregem retulisses. correcta uero epistola Memmiana,

na, nihil negotij fuit. multo enim malo huic a Pontidia, quam illum a Seruilia. quare adiunges Aufium nostrum, hominem semper amantem me, nunc, credo, eo magis, quod debet etiam fratris Appij amorem erga me cum reliqua hereditate creuisse; qui declarauit, quanti me faceret, cum saepe, tum in Bursa. nae tu me solicitudine magna liberaris. Furnij exceptio mihi non placet: nec ego ullum aliud tempus timeo, nisi quod ille solum excipit. Sed scriberem ad te de hoc plura, si Romae esses. In Pompeio te spem omnem otij ponere non miror. ita res est. remouendumq. censeo illum dissimulantem. sed enim, οἰκονομία si perturbatior est, tibi assignato: te enim sequor σχεδιάζοντα. Cicerones pueri amant inter se, discunt, exercentur: sed alter, ut dixit Isocrates in Ephoro, & Theopompo, frenis eget, alter calcaribus. Quincto togam puram Liberalibus cogitabam dare. mandauit enim pater. ea sic obseruabo, quasi intercalatum non sit. Dionysius mihi quidem in amoribus est: pueri autem aiunt, eum furenter irasci. sed homo nec doctior, nec sanctior fieri potest, nec tui meiq. amantior. Thermum, Siluium uere audis laudari. ualde se honeste gerunt. adde M. Nonium, Bibulum, me, si uoles. iam Scrofa, uellem, haberet, ubi posset: est enim lautum negotium. ceteri infirmant πολίτευμα Catonis. Hortensio quod caussam meam commendas, ualde gratum. De Amiano, spei nihil putat esse Dionysius. Terentij nullum uestigium agnoui.

agnoui. Meragenes certe periit. feci iter per eius possessionem, in qua animal reliquum nullum est. hæc non noram tum, cum Democrito tuo locutus sum. Rhosii caussam mandaui. Sed heus tu, quid cogitas infelicitatis? lancibus, & splendidissimis canistris, olusculis nos soles pascere: quid te in uasis fictilibus appositurum putem? Κέρας Phemio mandatum est: reperietur: modo aliquid illo dignum canat. Parthicum bellum impendet. Cassius ineptas litteras misit: nec dum Bibuli erant allatæ: quibus recitatis, puto fore, ut aliquando commoueatur senatus. equidem sum magna animi perturbatione. si, ut opto, non prorogatur nostrum negotium: habeo Iunium, & Quinctilem in metu. esto: duos quidem menses sustinebit Bibulus. quid illo fiet, quem reliquero, præsertim si fratrem? quid de me autem, si non tam cito decedo? magna turba est. mihi tamen cum Deiotaro conuenit, ut ille in meis castris esset cum suis copiis omnibus. habet autem cohortes quadringenarias, nostra armatura, XXX, equitum ∞ ∞. erit ad sustenstandũ, quoad Pompeius ueniat; qui litteris, quas ad me mittit, significat, suũ negotium illud fore. hiemant in nostra prouincia Parthi: exspectatur ipse Orodes. quid quæris? aliquantum est negotii. De Bibuli edicto nihil noui, præter illam exceptionem, de qua tu ad me scripseras, Nimis graui præiudicio in ordinem nostrum. ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, sed tectiorem, ex Q. Mucii P. F. edi-

cto

cto Asiatico, Extra quam si ita negotium gestum est, ut eo stari non oporteat, ex fide bona. multaq. sum secutus Scæuolæ, in ijs illud, in quo sibi libertatem censent Græci datam, ut Græci inter se disceptent suis legibus. breue autem edictũ est propter hanc meam διαίρεσιν, quod duobus generibus edicendum putaui: quorum unum est prouinciale, in quo est de rationibus ciuitatum, de ære alieno, de usura, de syngraphis, in eodem omnia de publicanis: alterum, quod sine edicto satis commode transigi non potest, de hereditatum possessionibus, de bonis possidendis, magistris faciundis, uendendis: quæ ex edicto & postulari, & fieri solent. tertium, de reliquo iure dicendo, ἄγραφον reliqui: dixi me de eo genere mea decreta ad edicta urbana accommodaturum: itaq. curo: & satisfacio adhuc omnibus. Græci uero exultant, quod peregrinis iudicibus utuntur. nugatoribus quidem, inquies. quid refert? tamen se αὐτονομίαν adeptos putant. nostri enim, credo, graues habent, Turpionem sutorium, & Vettium mancipem. De publicanis quid agam, uideris quærere. habeo in delicijs, obsequor, uerbis laudo, orno; efficio, ne cui molesti sint. τὸ παραδοξότατον. usuras eorum, quas pactionibus adscripserant, seruauit etiam Seruilius. ego sic. diem statuo satis laxam; quam ante si soluerint, dico me centesimas ducturum: si non soluerint, ex pactione. itaque & Græci soluunt tolerabili fœnore: & publicanis res est gratissima, si illa iam habent,

pleno

pleno modio uerborum honorem, inuitationem crebram. quid plura? sunt omnes ita mihi familiares, ut se quisque maxime putet. sed tamen μηδὲν αὐτοῖς. scis reliqua. De statua Africani, (ὢ πραγμάτων ἀσυγκλώθων: sed me ipsum delectauit in tuis litteris) ain' tu? Scipio hic Metellus proauum suum nescit censorem non fuisse? atqui nihil habuit aliud inscriptum, nisi, CENSOR, ea statua, quæ ad Opis aperte posita in excelso est. in illa autem, quæ est ad πολυδεύκους, inscriptum est, COS. quam esse eiusdem, status, amictus, anulus, imago ipsa declarat. at hercule ego cum in turma inauratarum equestrium, quas hic Metellus in Capitolio posuit, animaduertissem in Serapionis subscriptione Africani imaginem, erratum fabrile putaui, nunc uideo Metelli ἀνιστορησίαν turpem. Nam illud de Flauio, & fastis, si secus est, commune erratum est; & tu belle ἠπόρησας; & nos publicam prope opinionem secuti sumus, ut multa apud Græcos. quis enim non dixit, Εὔπολιν, τὸν τῆς ἀρχαίας, ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum esse in mare? redarguit Eratosthenes: affert enim, quas ille post id tempus fabulas docuerit. num iccirco Duris Samius, homo in historia diligens, quod cum multis errauit, irridetur? Quis Zaleucum leges Locris scripsisse non dixit? num igitur iacet Theophrastus, si id a Timæo, tuo familiari, reprehensum est? Sed nescire proauum suum censorem non fuisse, turpe est, præsertim cum post eum consulem nemo

mo Cornelius, illo uiuo, censor fuerit. Quod de Philotimo, & de solutione XX CD scribis: Philotimum circiter kal. Ian. in Chersonessum audio uenisse. ac mihi ab eo nihil adhuc. reliqua mea Camillus scribit se accepisse. ea quæ sint, nescio, & aueo scire. sed hæc posterius, & coram fortasse commodius. Illud me, mi Attice, in extrema fere parte epistolæ commouit: scribis enim sic, τί λοιπόν? deinde me obsecras amantissime, ne obliuiscar uigilare; ut animaduertam, quæ fiant. num quid de quo inaudisti? & si nihil eiusmodi est: πολλοῦ γε καὶ δεῖ. nec enim me fefellisset, nec fallet. sed ista admonitio tua tam accurata nescio quid mihi significare uisa est. De M. Octauio, iterum tibi rescribo, te illi probe respondisse. paullo uellem fidentius. Nam Cœlius libertum ad me misit, & litteras accurate scriptas, & de pantheris, sed a ciuitatibus. rescripsi, alterum me moleste ferre, si ego in tenebris laterem, nec audiretur Romæ, nullum in mea prouincia nummum, nisi in æs alienum, erogari; docuique, nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere; monuiq. eum, quem plane diligo, ut, cum alios accusasset, cautius uiueret: illud autē alterum alienum esse existimatione mea, Cybiratas imperio meo publice uenari. Lepta tua epistola gaudio exultat: etenim scripta belle est, meq. apud eũ magna in gratia posuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quod tibi diligenter mandauit, ut mihi salutem adscriberes: gratum etiam Pilia: sed illa officiosius, quod mihi, quem iam pridem numquam

quam uidet. igitur tu quoque salutem utrique adscribito. Litteras daturum pridie kal. Ian. suauem habuit recordationem clarissimi iurisiurandi: quod ego non eram oblitus: magnus enim prætextatus illo die fui. Habes ad omnia, non, ut postulasti, χρύσεα χαλκείων; sed paria paribus respondemus. Ecce autem alia pusilla epistola; quam non relinquam ἀναντιφώνητον. Bene mehercule potuit Lucceius Tusculanum: nisi forte, solet enim, cum suo tibicine. & uelim scire, quis sit status eius. Lentulum quidem nostrum, præter Tusculanum, proscripsisse audio. cupio hos expeditos uidere: cupio etiam Sextium: addes etiam ijs Cœlium. quibus omnibus est: αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. De Memmio restituendo ut Curio cogitet, te audisse puto. De Egnatij Sidicini nomine, nec nulla, nec magna spe sumus. Pinarium, quem mihi commendas, diligentissime Deiotarus curat, grauiter ægrum. Respondi etiam minori. Tu, uelim, dum ero Laodiceæ, idest ad idus Mai. quamsæpissime mecum per litteras colloquare: & cum Athenas ueneris, (iam enim sciemus de rebus urbanis, de prouincijs, quæ omnia in mensem Martium sunt collata) utique ad me tabellarios mittas. Sed heus tu, Genuarios a Cæsare per Herodem, talenta Attica L, extorsistis: in quo, ut audio, magnum odium Pompeij suscepistis. putat enim, suos nummos uos comedisse, Cæsarem in merito reædificando diligentiorem fore. hoc ego

ex

ex P. Vedio, magno nebulone, ſed Pompeij tamen familiari, audiui. hic Vedius uenit mihi obuiam cum duobus eſſedis, & rheda equis iuncta, & lectica, & familia magna: pro qua, ſi Curio legem pertulerit, HS centena pendat neceſſe eſt. erat prœterea cynocephalus in eſſedo: nec deerant onagri. numquam uidi hominem nequiorem. ſed extremum audi. Diuerſatus eſt Laodiceæ apud Pompeium Vindullum: ibi ſua depoſuit, cum ad me profectus eſt. moritur interim Vindullus: quæ res ad Magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Vennonius domum Vindulli uenit: cum omnia obſignaret, in Vedianas res incidit. in his inuētæ ſunt quinque lagunculæ matronarum, in quibus una ſororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc utatur; & illius Lepidi, qui hæc tam negligenter ferat. Hæc te uolui παριστορῆσαι: ſumus enim ambo belle curioſi. Vnum etiam uelim cogites. audio Appium προπύλαιον Eleuſine facere. num inepti fuerimus, ſi nos quoque Academiæ fecerimus? puto, inquies. ergo id ipſum ſcribes ad me. equidem ualde Athenas ipſas amo. uolo eſſe aliquod monumentum. odi falſas inſcriptiones ſtatuarum alienarum. ſed ut tibi placebit: faciesq. me, in quem diem Romana incidant myſteria, certiorem, & quo modo hiemaris. Cura ut ualeas. Poſt Leuctricam pugnam die ſeptingenteſimo ſexageſimo quincto.

CICERO S. D. ATTICO. 2

CVM Philogenes, libertus tuus, Laodiceam ad me, ſalutandi cauſſa, ueniſſet, & ſe ſtatim ad te nauigaturum eſſe diceret; has ei litteras dedi; quibus ad eas reſcripſi, quas acceperam a Bruti tabellario. Et reſpondebo primum poſtremæ tuæ paginæ: quæ mihi magnæ moleſtiæ fuit, quod ad te ſcriptum eſt ab Cincio de Statij ſermone: in quo hoc moleſtiſſimum eſt, Statium dicere, a me quoque id conſilium probari. probari autem? de iſto hactenus. dixerim me uel plurima uincula tecum ſummæ coniunctionis optare: & ſunt amoris arctiſſima: tantum abeſt, ut ego ex eo, quo adſtricti ſumus, laxari aliquid uelim. illum autem multa de iſtis rebus aſperius ſolere loqui, ſæpe ſum expertus, ſæpe etiam leniui iratum. id ſcire tę arbitror. in hac autem peregrinatione, malitia ue noſtra ſæpe incenſum ira uidi, ſæpe placatum. quid ad Statium ſcripſerit, neſcio. quidquid acturus de tali re fuit, ſcribendum tamen ad libertum non fuit. mihi autem erit maxime curæ, ne quid fiat ſecus, quam uolumus, quamq. oportet. nec ſatis eſt in eiuſmodi re, ſe quemque præſtare. ac maxime partes iſtius officij ſunt pueri Ciceronis, ſiue iam adoleſcentis: quod quidem illum ſoleo hortari. ac mihi uidetur matrē ualde, ut debet, amare, teq. mirifice. ſed eſt magnum illud quidem, uerumtamen multiplex pueri ingenium: quo ego regendo habeo negotij ſatis.

Quoniam reſpondi tuæ paginæ poſtremæ prima mea, nunc ad primam reuertar tuam. Peloponneſias ciuitates omnes maritimas eſſe, hominis non nequam, ſed etiam tuo iudicio probati, Dicæarchi tabulis credidi. is multis nominibus in Trophoniana Chæronis narratione Græcos in eo reprehendit, quod mare tam ſecuti ſunt: nec ullum in Peloponneſo locum excipit. cum mihi auctor placeret, (etenim erat ἱϛορικώτατος, & uixerat in Peloponneſo) admirabar tamen, &, uix aggrediens, communicaui cum Dionyſio. atque is primo eſt commotus: deinde, quod tum de iſto Dicæarcho non minus bene exiſtimabat, quam tu de C. Veſtorio, ego de M. Cluuio, non dubitabat, quin ei crederemus.

Arcadiæ cenſebat eſſe Lepreon quoddam maritimum: Tene autem, & Aliphera, & Tritia νεόκλιϛα ei uidebantur: idq. τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirmabat, ubi mentio non fit iſtorum. itaque iſtum ego locum totidem uerbis Dicæarcho tranſtuli.

Phliaſios dici ſciebam: & ita fac ut habeas: nos quidem ſic habemus. ſed primo me ἀναλογία deceperat, φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς, quod ὀπούντιοι, σιπούντιοι. ſed hoc continuo correximus. Lætari te noſtra moderatione, & continentia uideo. tum id magis faceres, ſi adeſſes, atque hoc foro, quod egi ex idibus Febr. Laodiceæ ad kal. Mai. omnium diœceſium, præter Ciliciæ. mirabilia quædam effecimus. ita multæ ciuitates omni ære alieno liberatæ, multæ ualde leuatæ ſunt: omnes ſuis legibus,

&

& iudicijs usæ, αὐτονομίαν adeptæ, reuixerunt. his ego duobus generibus facultatem ad se ære alie no liberandas, aut leuandas dedi: uno, quod omnino nullus in imperio meo sumptus factus est, (nullum cum dico, non loquor ὑπερβολικῶς) nullus, inquam, ne teruncius quidem. hac autem re, incredibile est, quantum ciuitates emerserint. accessit altera. Mira erant in ciuitatibus ipsorum furta Græcorum, quæ magistratus sui fecerant. quæsiui ipse de ijs, qui annis decē proximis magistratum gesserant. aperte fatebantur: itaque sine ulla ignominia suis humeris pecunias populis retulerunt. populi autem, nullo gemitu, publicanis, quibus hoc ipso lustro nihil soluerant, etiam superioris lustri reddiderunt. itaque publicanis in oculis sumus. gratis, inquis, uiris. sensimus. Iam cetera iurisdictio nec imperita, & clemens, cum admirabili facilitate. aditus autem ad me minime prouinciales. nihil per cubicularium. ante lucem inambulabam domi, ut olim candidatus. grata hæc, & magna, mihiq. non dum laboriosa ex illa uetere militia. Nonis Mai. in Ciliciam cogitabam: ibi cum Iunium mensem consumpsissem, atque utinam in pace, (magnum enim bellum impendet a Parthis) Quinctilem in reditu ponere. annuæ enim mihi operæ ad III. kal. Sext. emerentur. magna autem in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. habebam acta urbana usque ad non. Mart. e quibus intelligebam, Curionis nostri constantia omnia potius

Grata(?) ... [handwritten marginal note]

tius actum iri, quam de prouincijs. ergo, ut spero, propediem te uidebo. Venio ad Brutum tuum, immo nostrum: sic enim maius. Equidem omnia feci, quæ potui aut in mea prouincia perficere, aut in regno experiri. omni igitur modo egi cum rege, & ago quotidie, per litteras scilicet: ipsum enim triduum, quatriduum ue mecum habui turbulentis in rebus, quibus eum liberam: sed & eum præsens, & postea creberrime non destiti rogare, & petere mea caussa, suadere, & hortari sua. multum profeci, sed, quantum, non plane, quia longe absum, scio. Salaminios autem (hos enim poteram coercere) adduxi, ut totum nomen Scaptio uellent soluere, sed centesimis ductis a proxima quidem syngrapha, nec perpetuis, sed renouatis quotannis. numerabantur nummi: noluit Scaptius. tu qui ais Brutum cupere aliquid perdere? quaternas habebat in syngrapha. fieri non poterat: nec, si posset, ego pati possem. audio omnino Scaptium pænitere. nam quod S. C. esse dicebat, ut ius ex syngrapha diceretur; eo consilio factum est, quod pecuniam Salaminij contra legem Gabiniam sumpserant. uetabat autem Auli lex, ius dici de ita sumpta pecunia. decreuit igitur senatus, ut ius diceretur ista syngrapha. nunc ista habet iuris idem, quod ceteræ, nihil præcipui. hæc, a me ordine facta, puto me Bruto probaturum; tibi, nescio; Catoni certe probabo. sed iam ad te ipsum reuertor. Ain' tandem Attice, laudator integritatis, & ele

gantiæ nostræ? ausus es hoc ex ore tuo? inquit Ennius: ut equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare? an tu, si mecum esses, qui scribis morderi te interdum, quod non simul sis, paterere me id facere, si uellem? Non amplius, inquis, quinquaginta. Cum Spartaco minus multi primo fuerunt. quid tandem isti mali in tam tenera insula non fecissent? non fecissent autem? immo quid ante aduentum meum non fecerunt? inclusum in curia senatum habuerunt Salaminium ita multos dies, ut interierint non nulli fame. erat enim præfectus Appij Scaptius, & habebat turmas ab Appio. id me igitur tu, cuius mehercule os mihi ante oculos solet uersari, cum de aliquo officio, ac laude cogito, tu me, inquam, rogas, præfectus ut Scaptius sit? at hoc statueramus, ut negotiatorem neminem: idq. Bruto probaueramus. Habeat is turmas. cur potius, quam cohortes? sumptu iam. nepos euadit Scaptius. Volunt, inquis, principes. Scio: nam ad me Ephesum usque uenerunt; flentesque, equitum scelera, & miserias suas detulerunt. itaque statim dedi litteras, ut ex Cypro equites ante certam diem decederent. ob eamq. caussam, tum ob ceteras, Salaminij nos in cælum decretis suis sustulerunt. Sed iam quid opus equitatu? soluunt enim Salaminij nisi forte id uolumus armis efficere, ut fenus quaternis centesimis ducant. & ego audebo legere umquã, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, si tale quid fecero? nimis, inquam,

in isto Brutum amasti dulcissime Attice: nos, uereor, ne parum. atque hæc, scripsi ego ad Brutum, scripsisse te ad me. cognosce nunc cetera. Pro Appio nos hic omnia facimus, honeste tamen, sed plane libenter. nec enim ipsum odimus: & Brutum amamus: & Pompeius a me mirifice contendit; quem mehercule plus plusq. in dies diligo. C. Cælium quæstorem huc uenire audisti. nescio, quid sit: sed Pammenia illa mihi non placent. Ego me spero Athenis fore mense Septembri. tuorum itinerum tempora scire sane uelim. Εὐήθειαν *Sempronij Rufi cognoui ex epistola Corcyræa. quid quæris? inuideo potentiæ Væstorij. Cupiebam etiam nunc plura garrire: sed lucet: urget turba: festinat Philogenes. ualebis igitur, & ualere Piliam, & Cæciliam nostram iubebis litteris, & saluebis a meo Cicerone.*

CICERO S. D. ATTICO. 3

ETSI *nil sane habebam noui, quod post accidisset, quam dedissem ad te Philogeni, liberto tuo, litteras: tamen cum Philotimum Romam remitterem, scribendum aliquid ad te fuit. ac primum illud, quod me maxime angebat, (non quo me aliquid iuuare posses: quippe res est in manibus: tu autem abes longe gentium:*

- Πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ
Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείης ἁλὸς) *obrepsit dies, ut uides, (mihi enim ad III. kal. Sext. de prouin-*

prouincia decedendum eſt) nec ſucceditur. quem re linquam, qui prouinciæ præſit? ratio quidem, & opinio hominum poſtulat fratrem: primum, quod ui detur eſſe honos: nemo igitur potior: deinde, quod ſolum abeo prætorium. Pontinius enim ex pacto, & conuentu (nam ea lege exierat) iam a me diſceſſerat. Quæſtorem nemo dignum putat: etenim eſt leuis, libidinoſus, ſagax. De fratre autem primum illud eſt: perſuaderi ei non poſſe arbitror: odit enim prouinciam. & hercule nihil odioſius, nihil moleſtius. deinde, ut mihi nolit negare; quidnam mei ſit officij; cum bellum eſſe in Syria magnum putetur, id uideatur in hanc prouinciam erupturum; hic præſidij nihil ſit; ſumptus annuus decretus ſit: uideatur ne aut pietatis eſſe meæ, fratrem, aut diligentiæ, nugarum aliquid relinquere. Magna igitur, ut uides, ſolicitudine afficior, magna inopia conſilij. quid quæris? toto negotio nobis opus non fuit. quanto tua prouincia melior? decedes, cum uoles: niſi forte iam deceſſiſti. quem uidebitur, præficies Theſprotiæ, & Chaoniæ. nec dum tamen ego Quinctum conueneram; ut iam, ſi id placeret, ſcirem, poſſet ne ab eo impetrari: nec tamen, ſi poſſet, quid uellem, habebam. Hoc eſt igitur eiuſmodi; reliqua plena adhuc & laudis, & gratiæ, digna ijs libris, quos dilaudas. conſeruatæ ciuitates: cumulate publicanis ſatisfactum: offenſus contumelia nemo, decreto iuſto, & ſeuero perpauci, nec tamen quiſquam, ut queri audeat. res geſtæ dignæ

triumpho: de quo ipso nihil cupide agemus, sine tuo quidem consilio certe nihil. Clausula est difficilis in tradenda prouincia. sed hæc deus aliquis gubernabit. De urbanis rebus scilicet plura tu scis; sæpius, & certiora audis. equidem doleo, non me tuis litteris certiorem fieri. huc enim odiosa afferebantur de Curione, de Paullo: non quo ullum periculum uideam stante Pompeio, uel etiam sedente; ualeat modo: sed mehercule Curionis, & Paulli, meorum familiarium, uicem doleo. formam igitur mihi totius reip. si iam es Romæ, aut cum eris, uelim mittas; quæ mihi obuiam ueniat, ex qua me fingere possim, & præmeditari, quo animo accedam ad urbem. est enim quiddam, aduenientem non esse peregrinum, atque hospitem. Et, quod pæne præterij, Bruti tui caussa, ut sæpe ad te scripsi, feci omnia. Cyprij numerabant: sed Scaptius centesimis, renouato in singulos annos fenore, contentus non fuit. Ariobarzanes non in Pompeium prolixior per ipsum, quam per me in Brutum: quem tamen ego præstare non poteram. erat enim rex perpauper; aberamq. ab eo ita longe, ut nihil possem, nisi litteris; quibus pugnare non destiti. summa hæc est. pro ratione pecuniæ liberius est Brutus tractatus, quam Pompeius. Bruto curata hoc anno talenta circiter C, Pompeio in sex mensibus promissa CC. in Appij negotio quantum tribuerim Bruto, dici uix potest. quid est igitur, quod laborem? Amicos habet meras nugas, M.

Scaptium:

Scaptium: qui, quia non habuit a me turmas equitum, quibus Cyprum uexaret, ut ante me fecerat, fortasse succenset: aut quia præfectus non est; quod ego nemini tribui negotiatori, non C. Vennonio, meo familiari, non tuo M. Lenio; & quod tibi Romæ ostenderam me seruaturum, in quo perseuerauí. sed quid poterit queri is, qui, auferre pecuniam cum posset, noluit? Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto esse satisfactum. is a me tribunatum cum accepisset, quem ego ex Bruti litteris ei detulissem, postea scripsit ad me, se uti nolle eo tribunatu. Caius est quidam; cui cum præfecturam detulissem Bruti rogatu, multa & dixit, & fecit cum quadam mea contumelia, P. Clodij canis. is me nec proficiscentem Apameam prosecutus est; nec, cum postea in castra uenisset, atque inde discederet, numquid uellem, rogauit; & fuit aperte mihi, nescio quare, non amicus. hunc ego si in præfectis habuissem, quem tu me hominem putares? qui, ut scis, potentissimorum hominum contumaciam numquam tulerim, ferrem huius assecla? etsi hoc plus est, quam ferre, tribuere etiam beneficij aliquid, & honoris. is igitur Caius, cum Apameæ me nuper uidisset Romam proficiscens, me ita appellauit: (Culleolum uix auderem) Vnde, inquit, me iubes petere cibaria? profecto respondi lenius, quam putabant oportuisse, qui aderant: me non instituisse ijs dare cibaria, quorum opera non essem usus. abijt iratus. huius nebulonis operatione si Brutus moueri potest;

licebit

licebit eum ſolus ames, me æmulum non habebis. ſed illum eum futurum eſſe puto, qui eſſe debet. tibi tamen cauſſam notam eſſe uolui: & ad ipſum hæc perſcripſi diligentiſſime. omnino (ſoli enim ſumus) nullas umquam ad me litteras miſit Brutus, ne proxime quidem de Appio, in quibus non ineſſet arrogans, ἀκοινώνητον aliquid. tibi autem ualde
* ſolet in ore eſſe, grauius autem Non contemnere ſe, & reges odiſſe ſuperbos. in quo tamen ille mihi riſum magis, quam ſtomachum, mouere ſolet. ſed plane parum cogitat, quid ſcribat, aut ad quem. Q. Cicero puer legit, ut opinor, & certe, epiſtolam inſcriptam patri ſuo. ſolet enim aperire, idq. de meo conſilio; ſi quid forte ſit, quod opus ſit ſciri. in ea autem epiſtola erat illud idem de ſorore, quod ad me. mirifice conturbatum uidi puerum. lacrymans mecum eſt queſtus. quid queris? miram in eo pietatem, ſuauitatem, humanitatemq. perſpexi: quo maiorē ſpem habeo, nihil fore aliter, ac deceat. id te igitur ſcire uolui. Ne illud quidem prætermittam. Hortenſius filius fuit Laodiceæ cum gladiatoribus, flagitioſe, et turpiter. hũc ego patris cauſſa uocaui ad cenam, quo die uenit: & eiuſdem patris cauſſa nihil amplius. is mihi dixit, ſe Athenis me exſpectaturum, ut mecum decederet. recte, inquam. quid enim dicerem? omnino puto nihil eſſe, quod dixit. nolo quidem; ne offendam patrem, quem mehercule ualde diligo. ſin fuerit meus comes; moderabor ita, ne quid eum offendam, quem
minime

minime uolo. Hæc sunt, etiam illud. Orationem Q. Celeris mihi uelim mittas contra M. Seruilium. litteras mitte quamprimum, si nihil fuerit, uel per tuũ tabellarium. Piliæ, et filiæ salutem. Cura ut ualeas.

CICERO S. D. ATTICO. 4

TARSVM uenimus non. Iun. ibi me multæ mouerunt, magnum in Syria bellum, magna in Cilicia latrocinia. Mihi difficilis ratio administrandi, quod paucos dies habebam reliquos annui muneris: illud autem difficillimum: relinquendus erat ex S.C. qui præesset. nihil minus probari poterat, quam quæstor Messinius. nam de Cœlio nihil audiebamus. rectissimum uidebatur, fratrem cum imperio relinquere: in quo multa molesta, discessus noster, belli periculum, militum improbitas, sexcenta præterea. o rem totam odiosam. sed hæc fortuna uiderit: quoniam consilio non multum uti licet. Tu, quando Romam saluus, ut spero, uenisti, uidebis, ut soles, omnia, quæ intelliges nostra interesse, in primis de Tullia mea: cuius de condicione quid mihi placeret, scripsi ad Terentiam, cum tu in Græcia esses: deinde de honore nostro. quod enim tu absuisti, uereor ut satis diligenter actum in senatu sit de litteris meis. Illud præterea μυστικώτερον ad te scribam, tu sagacius odorabere. τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν ἀλογευόμενος παρεφθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων

τοῦ

τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὴ, μήτι νοήσῃς, εἶς δήπου τοῦτο περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξ ἀσφαλίας. non queo tantum, quantum uereor, ſcribere. Tu autem fac, ut mihi tuæ litteræ uolent obuiæ. Hæc feſtinans ſcripſi in itinere, atque agmine. Piliæ, & puellæ Cæciliæ belliſſimæ ſalutem dices. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 5

NVNC quidem profecto Romæ es: quo te, ſi ita eſt, ſaluum ueniſſe gaudeo: unde quidem quam diu abſuiſti, magis a me abeſſe uidebare, quam ſi domi eſſes. minus enim mihi meæ notæ res erant, minus etiam publicæ. quare uelim, etſi, ut ſpero, te hæc legente aliquantum tamen uiæ proceſſero, tamen obuias mihi litteras quamargutiſſimas de omnibus rebus crebro mittas, in primis de quo ſcripſi ad te antea. τῆς ξυναόρου τῆς ἐμῆς οὐξελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπότι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου. hoc tu indaga, ut ſoles, aſt hoc magis. ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν ἡμῶν γάμου ὀφειλήματα ὁ Κάμιλλος, αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ. ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν καὶ ἐκ τῶν Χεῤῥονησιτικῶν μη. καὶ κληρονομούσας χμ. κ. μ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ, μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν, πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζῃ: δεύτερον δὲ, ἵνα μη-

δὲν

δὲν τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προεκκειμένης ἡμέρας, ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καί τι σχεδὸν ἐλπίσας. ἀπογνοὺς δὲ, ἀλόγως ἀπέστη εἰπὼν, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. meq. obiurgauit uetere prouerbio, τὰ μὲν διδόμενα. reliqua uide, &, quantum fieri poteſt, perſpiciamus. etſi annuum tempus prope iam emeritum habebamus: dies enim XXXIII. *erant reliqui: ſolicitudine prouinciæ tamen uel maxime urgebamur. cum enim arderet Syria bello; & Bibulus, in tanto mærore ſuo, maximam curam belli ſuſtineret; ad meq. legati eius, et quæſtor, & amici litteras mitterent, ut ſubſidio uenirem: etſi exercitum infirmum habebam, auxilia ſane bona, ſed ea Galatarum, Piſidarum, Lyciorum; (hæc enim ſunt noſtra robora) tamen eſſe officium meum putaui, exercitum habere quampro xime hoſtem, quoad mihi præeſſe prouinciæ per S. C. liceret. ſed, quo ego maxime delectabar, Bibulus moleſtus mihi non erat; de omnibus rebus ſcribebat ad me potius. & mihi deceſſionis dies λεληθότως obrepebat. qui cum aduenerit: ἄλλο πρόβλημα, quem præficiam, niſi Cælius quæſtor uenerit; de quo adhuc nihil certi habebamus. Cupiebam meher cule longiorem epiſtolam facere: ſed nec erat res, de qua ſcriberem; nec iocari præ cura poteram. ualebis igitur, & puellæ ſalutem articulate dices, noſtræq. Piliæ.*

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 6

Ego, dum in prouincia omnibus rebus Appium orno, subito sum factus accusatoris eius socer. id quidem, inquis, dij approbent. ita uelim: teq. ita cupere certo scio: sed crede mihi, nihil minus putaram ego, qui de Ti. Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miseram: qui Romam uenerunt factis sponsalibus. sed hoc spero melius. mulieris quidem ualde intelligo delectari obsequio, & comitate adolescentis. cetera noli ἐξακανθίζειν. Sed heus tu, πυροὺς ἐς δῆμον Athenis, placet hoc tibi? etsi non impediebant mei certe libri: non enim ista largitio fuit in ciues, sed in hospites liberalitas. me tamen de Academiæ προπύλῳ iubes cogitare; quoniam Appius de Eleusine non cogitet. De Hortensio te certo scio dolere: equidem excrucior: decreueram enim cum eo ualde familiariter uiuere. Nos prouinciæ præfecimus Cœlium. puerum, inquies, & fortasse fatum, & non grauem, & non continentem. assentior: fieri non potuit aliter. nam quas multo ante tuas acceperam litteras, in quibus ἐπέχειν te scripseras, quid esset mihi faciundum de relinquendo; eæ me pungebant, uidebam enim, quæ tibi essent ἐποχῆς caussæ, (& erant eædem mihi) puero ne traderem. fratri autem, illud non utile nobis. nam præter fratrem nemo erat, quem sine contumelia quæstori, nobili præsertim, anteferrem. tamen, dum impendere

Parthi

Parthi uidebantur, statueram fratrem relinquere, aut etiam reip. caussa contra S. C. ipse remanere. qui postea quam, incredibili felicitate, discesserunt; sublata dubitatio est. uidebam sermones: Hui fratrem reliquit? num est hoc non plus annum obtinere prouinciam? Quid, quod senatus eos uoluit praeesse prouincijs, qui non praefuissent? at hic triennium. Ergo haec ad populum. quid, quae tecum? numquam essem sine cura, si quid iracundius, aut contumeliosius, aut negligentius. quae fortuita hominum? quid, si quid filius puer, & puer bene sibi fidens? qui esset dolor? quem pater non dimittebat; teque id censere, moleste ferebat. at nunc Caelius, non dico equidem, quod egerit; sed tamen multo minus laboro. Adde illud. Pompeius, eo robore uir, ijs radicibus, Q. Cassium sine sorte delegit, Caesar Antonium: ego sorte datum offenderem? aut etiam inquirerem in eum, quem reliquissem? hoc melius: & huius rei plura exempla. senectuti quidem nostrae profecto aptius. at te apud eum, dij boni, quanta in gratia posui: eiq. legi litteras nō tuas, sed librarij tui. Amicorum litterae me ad triumphū uocant, rem a nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν nostram, non negligendam. quare tu quoque, mi Attice, incipe hoc cupere; quo nos minus inepti uideamur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

QVINCTVS filius, pie sane, me quidem certe

certe multum hortante, ſed currentem animum patris ſui ſorori tuæ reconciliauit. eum ualde tuæ litteræ excitarunt. quid quæris? confido rem, ut uolumus, eſſe. Bis ad te ante ſcripſi de re mea familiari, ſi modo tibi redditæ litteræ ſunt, græce, ἐν αἰνιγμοῖς. ſcilicet nihil eſt mouendum. ſed tamen, ἀφελῶς percunctando de nominibus Milonis, & ut expediat, ut mihi recepit, hortando, aliquid ita tu proficies. Ego Laodiceæ quæſtorem Meſſiniū exſpectare iuſſi, ut cōfectas rationes lege Iulia apud duas ciuitates poſſim relinquere. Rhodum uolo puerorum cauſſa: inde quamprimum Athenas: etſi Eteſiæ ualde reflant: ſed uolo his magiſtratibus, quorum uoluntatem in ſupplicatione ſum expertus. Tu tamen mitte mihi, quæſo, obuiam litteras, numquid putes reip. nomine tardandum eſſe nobis. Tiro ad te dediſſet litteras, niſi eum grauiter ægrum Eſeæ reliquiſſem. ſed nunciant, melius eſſe. ego tamen angor. nihil enim illo adoleſcente caſtius, nihil diligentius. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

CVM inſtituiſſem ad te ſcribere, calamumq. ſumpſiſſem, Batonius e naui recta ad me uenit domum Epheſi, & epiſtolam tuam reddidit prid. kal. Oct. Lætatus ſum felicitate nauigationis tuæ, opportunitate Piliæ, etiam mehercule ſermone euſdem de coniugio Tulliæ meæ. Batonius autem miros terrores ad me attulit Cæſarianos: cum Lepta etiam plura

plura locutus est, spero, falsa, sed certe horribilia: exercitum nullo modo dimissurum: cum illo praetores des. Cassium tribunum, Lentulum cos. facere: Pompeio in animo esse urbem relinquere. Sed heus tu, numquid moleste fers de illo, qui se solet anteferre patruo sororis tuae filij? at a quibus uictus? sed ad rem. Nos Etesiae uehementissimae tardarunt. detraxit XX ipsos dies etiam aphractus Rhodiorum. Kal. Oct. Epheso conscendentes hanc epistolam dedimus L. Tarquinio, simul e portu egredienti, sed expeditius nauiganti. nos Rhodiorum aphractis, ceterisq. longis nauibus tranquillitate aucupaturi eramus: ita tamen properabamus, ut non posset magis. De raudusculo Puteolano, gratum. Nunc uelim dispicias res Romanas; uideas, quid nobis de triumpho cogitandum putes; ad quem amici me uocant. ego, nisi Bibulus, qui, dum unus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit, quam domo sua, adniteretur de triumpho, aequo animo essem. nunc uero αἰσχρὸν σιωπᾶν. sed explora rem totam: ut, quo die congressi erimus, consilium capere possimus. At multa; qui & properarem, & ei litteras darem, qui aut mecum, aut paullo ante uenturus esset. Cicero tibi plurimam salutem dicit. tu dices utriusque nostrum uerbis & Piliae tuae, & filiae. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 9

IN PIRAEEA *cum exiſſem pridie id. Oct. accepi ab Acaſto, ſeruo meo, ſtatim tuas litteras: quas quidem cum exſpectaſſem iam diu, admiratus ſum, ut uidi obſignatam epiſtolam, breuitatem eius; ut aperui, rurſus* σύγχυσιν *litterularum, quæ ſolent tuæ compoſitiſſimæ, & clariſſimæ eſſe. ac, ne multa, cognoui ex eo, quod ita ſcripſeras, te Romam ueniſſe ad* XII. *kal. Oct. cum febri. perculſus uehementer, nec magis, quam debui, ſtatim quæro ex Acaſto. ille et tibi, &, ſibi uiſum, & ita ſe domi ex tuis audiſſe, ut nihil eſſet incommode. id uidebatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem ſcripſiſſe. ſed clamaui tamen; admiratusq. ſum, quod nihilo minus ad me tua manu ſcripſiſſes. quare de hoc ſatis. ſpero enim, quæ tua prudentia, & temperantia, & hercule, ut me iubet Acaſtus, confido te iam, ut uolumus, ualere. A Turranio te accepiſſe meas litteras gaudeo.* παραφύλαξον, *ſi me amas,* τὴν τȣ̃ φυρατȣ̃ φιλοτιμίαν αὐτότατα. *hanc, quæ mehercule mihi magno dolori eſt, (dilexi enim hominē) procura, quantulacumque eſt, Prætianam hereditatem. prorſus ille ne attingat. dices, nummos mihi opus eſſe ad apparatum triumphi: in quo, ut præcipis, nec me* κενὸν *in expetendo cognoſces, nec* ἄτυφον *in abijciendo. Intellexi ex tuis litteris, te ex Turranio audiſſe, a me prouinciam fratri traditam.*

adeon'

adeon' ego non perſpexeram prudentiam litterarum tuarum? ἐπέχειν te ſcribebas. quid erat dubitatione dignum? ſi eſſet quidquam; cur placeret, fratrem, & talem fratrem, relinqui? ἀθέτησις iſta mihi tua, non ἐποχὴ, uidebatur. monebas de Q. Cicerone puero, ut eum quidem neutiquam relinquerem: Τοὐμὸν ὄναρ ἐρῶν ἐμοί. eadem omnia, quaſi collocuti eſſemus, uidimus. non fuit faciendum aliter, meq. ἐπιχρονία ἐποχὴ tua dubitatione liberauit. ſed puto te accepiſſe de hac re epiſtolam, ſcriptam accuratius. Ego tabellarios poſtero die ad uos eram miſſurus, quos puto ante uenturos, quam noſtrum Sauſeium. ſed, eum ſine meis litteris ad te uenire, uix rectum erat. Tu mihi, ut polliceris, de Tulliola mea, ideſt de Dolabella, perſcribas: de rep. quam præuideo in ſummis periculis, de cenſoribus, maximeq. de ſignis, tabulis quid fiat, referatur ne. Idibus Oct. has dedi litteras: quo die, ut ſcribis, Cæſar Placentiam legiones quattuor. quæſo, quid nobis futurum eſt? In arce Athenis ſtatio mea nunc placet. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VII.

CICERO S. D. ATTICO.

DEDERAM *equidem L. Saufeio litteras, & dederam ad te unum; quod, cum non esset temporis mihi ad scribendum satis, tamen hominem tibi tam familiarem sine meis litteris ad te uenire nolebam. sed, ut philosophi ambulant, has tibi redditum iri putabam prius. sin iam illas accepisti, scis me Athenas uenisse pridie id. Oct. e naui egressum in Piræeum tuas ab Acasto nostro litteras accepisse; conturbatum, quod cum febre Romam uenisses; bono tamen animo esse cœpisse, quod Acastus ea, quæ uellem, de alleuato corpore tuo nunciaret; cohorruisse autem, quod tuæ litteræ de legionibus Cæsaris afferrent; & egisse tecum, ut uideres, ne quid* φιλοτιμία *eius, quem nosti, nobis noceret; & de quo iam pridem ad te scripseram. Turranius autem secus tibi Brundisij dixerat: quod ex ijs litteris cognoui, quas a Xenone, optimo uiro, accepi. Cur fratrem prouinciæ non præfecissem, exposui breuiter. Hæc fere sunt in illa epistola. nunc audi reliqua. Per fortunas, omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemq. tuam prudentiam,*

quam

quam mehercule in omni genere iudico singularem, conferto ad eam curam, ut de omni statu meo cogites. uidere enim mihi uideor tantam dimicationem, nisi idem deus, qui nos melius, quam optare auderemus, Parthico bello liberauit, respexerit remp. sed tantam, quanta numquam fuit. age, hoc malum mihi commune est cum omnibus: nihil tibi mando, ut de eo cogites: illud meum proprium πρόβλημα, quæso, suscipe. uides ne, ut te auctore sim utrumque complexus? ac uellem a principio te audisse amicissime monentem:

Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες:
Ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος;

sed aliquando tamen persuasisti, ut alterum complecterer, quia de me erat optime meritus; alterum, quia tantum ualebat. feci igitur, atque effeci omni obsequio, ut neutri illorum quisquam esset me carior. hæc enim cogitabamus; nec mihi, iuncto cum Pompeio, fore necesse peccare in rep. aliquando; nec, cum Pompeio sentienti, pugnandum esse cum Cæsare: tanta erat illorum coniunctio. nunc impendet, ut & tu ostendis, & ego uideo, summa inter eos contentio. me autem uterque numerat suum. nisi forte simulat alter. nam Pompeius non dubitat (uere enim iudicat) ea, quæ de rep. nunc sentiat, mihi ualde probari. utriusque autem accepi eiusmodi litteras eodem tēpore, quo tuas, ut neuter quemquam omnium pluris facere, quam me, uideretur. uerum quid agam? non quæro illa ultima, (si enim

castris res geretur, uideo cum altero uinci satius esse, quam cum altero uincere) sed illa, quæ tum agentur, cum uenero; ne ratio absentis habeatur, ut exercitum dimittat. dic M. Tulli. quid dicam? exspecta, amabo te, dum Atticum conueniam. non est locus ad tergiuersandum contra Cæsarem. ubi illæ sunt densæ dexteræ? nam, ut illi hoc liceret, adiuui, rogatus ab ipso Rauennæ de Cœlio tribuno pl. ab ipso autem? etiam a Cnæo nostro, in illo diuino tertio consulatu. aliter sensero: αἰδέομαι *non Pompeium modo, sed* Τρῶας, καὶ Τρῳάδας. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει, *quis? tu ipse scilicet, laudator & factorum, & scriptorum meorum. hanc ego plagam effugi per duos superiores Marcellorum consulatus, cum est actum de prouincia Cæsaris. nunc incido in discrimen ipsum. itaque, ut stultus primus suam sententiam dicat, mihi ualde placet de triumpho nos moliri aliquid, extra urbem esse cum iustissima caussa. tamen dabunt operam, ut eliciant sententiam meam. Ridebis hoc loco fortasse: quam uellem etiam nunc in prouincia morari. plane opus fuit, si hoc impendebat. etsi nil miserius. nam,* ὁδοῦ πάρεργον, *uolo te hoc scire: omnia illa prima, quæ etiam tu litteris in cælum ferebas,* ἐπίτηκτα *fuerunt. quam non est facilis uirtus, quam uero difficilis eius diuturna simulatio. cum enim hoc rectum, & gloriosum putarem, ex annuo sumptu, qui mihi decretus esset, me C. Cœlio quæstori relinquere annuum referre in ærarium ad* HS

CIↃ: ingemuit nostra cohors, omne illud putans distribui sibi oportere: ut ego amicior inuenirer Phrygum, & Cilicum ærarijs, quam nostro. sed me non mouerunt. nam & mea laus apud me plurimum ualuit: nec tamen quidquam honorifice in quemquam fieri potuit, quod prætermiserim. Sed hæc fuerit, ut ait Thucydides, ἐκβολὴ λόγου non inutilis. Tu autem de nostro statu cogitabis: primum quo artificio tueamur beneuolentiam Cæsaris: deinde de ipso triumpho: quem uideo, nisi reip. tempora impedient, εὐπόριστον. iudico autem cum ex litteris amicorum, tum ex supplicatione: quam qui non decreuit, plùs decreuit, quam si omnes decreuisset triumphos. ei porro assensus est unus, familiaris meus, Fauonius, alter iratus Hirrus. Cato autem & scribendo affuit, & ad me de sententia sua iucundissimas litteras misit. sed tamen gratulans mihi Cæsar de supplicatione, triumphat de sententia Catonis; nec scribit, quid ille sententiæ dixerit, sed tantum, supplicationem eum mihi non decreuisse. Redeo ad Hirrum. cœperas eum mihi placare: perfice. habes Scrofam, habes Silium. ad eos ego etiam antea scripsi, & ad ipsum Hirrum: locutus enim erat cum ijs, commode se potuisse impedire, sed noluisse; assensum tamen esse Catoni, amicissimo meo; cum is honorificentissimam in me sententiam dixisset; nec me ad se ullas litteras misisse, cum ad omnes mitterem. uerum dicebat. ad eum enim solum, & ad Crassipedem non scripse-

ram. Atque hæc de rebus forensibus. redeamus domum. Dijungere me ab illo uolo. mirus est φυράτης, germanus Lartidius.

Αλλὰ τὰ μὲν προτέτυχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ.

Reliqua expediamus, hoc primum, quod accessit cura dolori meo, sed hoc tamen, quidquid est: Prætianum cum ijs rationibus, quas ille meas tractat, admisceri nolo. scripsi ad Terentiam, scripsi etiam ad ipsum, me, quidquid possem nummorum, ad apparatum sperati triumphi ad te redacturum. ita puto ἀμεμπτα fore. uerum, ut lubebit. Hanc quoque suscipe curam, quemadmodum experiamur. id & ostendisti quibusdam litteris, ex Epiro, & Athenis datis; & in eo ego te adiuuabo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

BRVNDISIVM uenimus VII. kal. Dec. usi tua felicitate nauigandi. ita belle nobis flauit ab Epiro lenissimus Auster mitis. hunc σπουδειάζοντα, si cui uoles τῶν νεωτέρων, pro tuo uendito. In ualetudo tua me ualde conturbat. significant enim tuæ litteræ, te prorsus laborare. ego autem, cum sciam, quam sis fortis, uehementius esse quiddam suspicor, quod te cogat cedere, & propemodum infringat. etsi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit decessisse, & alteram leuiorem accedere. Terentia uero, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundisinam uenit, quo ego in portum, mihiq. obuiam in foro fuit, L. Pontium sibi in Trebu-

lano

lano dixisse narrabat, etiam eam decessisse. quod si ita est, quod maxime hercule opto; id spero tua prudentia, & temperantia te consecutum. Venio ad epistolas tuas, quas ego sexcentas uno tempore accepi, aliam alia iucundiorem, quæ quidem erant tua manu. nam Alexidis manum amabam, quod tam prope accedebat ad similitudinem tuæ litteræ: manum non amabam, quia iudicabat te non ualere. cuius quoniam mentio iam facta est, Tironem Patris ægrum reliqui, adolescentem, ut nosti, (& adde, si quid uis) probum: nihil uidi melius: itaque careo ægre. quamquam uidebatur se non grauiter habere: tamen sum solicitus, maximamq. spem habeo in M'. Curij diligentia, de qua ad me scripsit Tiro, & multi nunciarunt. Cuius autem ipse sensit, quam tu uelles a me diligi: & eo sum admodum delectatus: & mehercule est, quem facile diligas. αὐτόχθων in homine urbanitas. eius testamentum de tortorio, Ciceronum signis obsignatum, cohortisq. prætoriæ. fecit palam te ex libella, me ex teruncia. Corcyræ Alexion me opipare muneratus est. Q. Ciceroni obsisti non potuit, quo minus Thyamim uideret. Filiola tua te delectari lætor, & probari tibi στοργὴν φυσικὴν esse, τὴν πρὸς τὰ τέκνα. etenim, si hæc non est, nulla potest homini esse ad hominem naturæ adiunctio: qua sublata, uitæ societas tollitur. bene eueniat, inquit Carneades, spurce, sed tamen prudentius, quam Lucius noster, & Patron: qui cum omnia ad se referant, nec quidquam alterius

alterius caussa fieri putent; et cum ea re bonum uirum oportere esse dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum sit; non intelligunt se de callido homine loqui, non de bono uiro. sed hæc opinor sunt in ijs libris, quos tu laudando, animos mihi addidisti. Redeo ad rem. Quo modo exspectabam epistolam, quam Philoxeno dedisses? scripseras enim, in ea esse de sermone Pompeij Neapolitano. eam mihi Patro Brundisij reddidit: Corcyræ, ut opinor, acceperat. nihil potuit esse iucundius. erat enim de rep. de opinione, quam is uir haberet integritatis meæ; de beneuolentia, quam ostendit eo sermone, quem habuit de triumpho. sed tamen hoc iucundissimum, quod intellexi, te ad eum uenisse, ut eius animum erga me perspiceres. hoc mihi inquam accidit iucundissimum. De triumpho autem, nulla me cupiditas umquā tenuit ante Bibuli impudentissimas litteras, quas amplissime supplicatio cō secuta est. a quo si ea gesta sunt, quæ scripsit; gauderem, & honori fauerem: nunc illum, qui pedem porta, quoad hostis cis Euphratem fuit, non extulerit, honore augeri; me, in cuius exercitu spem illius exercitus habuit, idem non assequi, dedecus est nostrum, nostrum, inquam, te coniungens. itaque omnia experiar, &, ut spero, assequar. quod si tu ualeres, iam mihi quædam explorata essent: sed, ut spero, ualebis. De rauduſculo Numeriano multum te amo. Hortensius quid egerit, aueo scire, Cato quid agat: qui quidem in me turpiter fuit maleuolus:

dedit

dedit integritatis, iustitiæ, clementiæ, fidei mihi testimonium, quod non quærebam; quod postulabam, negauit. itaque Cæsar ijs litteris, quibus mihi gratulatur, & omnia pollicetur, quo modo exultat Catonis, in me ingratissimi, iniuria? at hic idem Bibulo dierum XX. ignosce mihi, non possum hæc ferre, nec feram. cupio ad omnes tuas epistolas, sed nihil necesse est: iam enim te uidebo. illud tamen de Chrysippo. nam de altero illo minus sum admiratus, operario homine: sed tamen ne illo quidem quidquam improbius. Chrysippum uero, quem ego, propter litterularum nescio quid, libenter uidi, in honore habui, discedere a puero, insciente me? mitto alia, quæ audio, multa: mitto furta: fugam non fero, qua mihi nihil uisum est sceleratius. itaque usurpaui uetus illud Drusi, ut ferunt, prætoris in eo, qui eadem liber non iuraret: me istos liberos non addixisse, præsertim cum adesset nemo, a quo recte uindicarentur. id tu, ut uidebitur, ita accipies: ego tibi assentiar. Vni tuæ disertissimæ epistolæ non rescripsi, in qua est de periculis reip. quid rescriberem? ualde eram perturbatus: sed, ut nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulum semiuiuum reliquerunt. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

A D VIII. idus Dec. in Trebulanum ueni, et ibi tuas litteras legi, quas Philotimus mihi reddidit. e quibus hanc primo aspectu uoluptatem cepi,

quod

quod erant a te ipso scriptæ: deinde earum accuratissima diligentia sum mirum in modum delectatus. Ac primum illud, in quo te Dicæarcho assentiri negas, etsi cupidissime expetitum a me sit, & approbante te, ne diutius anno in prouincia essem, tamen non est nostra contentione perfectum. sic enim scito, uerbum in senatu factum esse numquam de ullo nostrum, qui prouincias obtinuimus, quo in his diutius, quam ex S. C. maneremus: ut iam ne istius quidem rei culpam sustineam, quod minus diu fuerim in prouincia, quam fortasse fuerit utile. sed quid, si hoc melius? opportune dici uidetur, ut in hoc ipso. siue enim ad concordiam res adduci potest, siue ad bonorum uictoriam; utriusuis rei me aut adiutorem uelim esse, aut certe non expertem: sin uincuntur boni; ubicumque essem, una cum iis uictus essem. quare celeritas nostri reditus ἀμεταμέλητος debet esse. quod si ista nobis cogitatio de triumpho iniecta non esset, quam tu quoque approbas: næ tu haud multum requireres illum uirum, qui in VI. libro informatus est. quid enim tibi faciam, qui illos libros deuorasti? quin nunc ipsum non dubitabo rem tantam abiicere, si id erit rectius. utrumque uero simul agi non potest, & de triumpho ambitiose, & de rep. libere. sed ne dubitaris, quin, quod honestius, id mihi futurum sit antiquius. Nam quod putas utilius esse uel mihi, quod tutius sit, uel etiam ut reip. prodesse possim, me esse cum imperio: id coram considerabimus quale

le ſit. habet enim res deliberationem: etſi ex parte magna tibi aſſentior. De animo autem meo erga remp. bene facis, quod non dubitas; & illud probe iudicas, nequaquam ſatis pro meis officijs, pro ipſius in alios effuſione illum in me liberalem fuiſſe: eiusq. rei cauſſam uere explicas; & eis, quæ de Fabio, Caninioq. acta ſcribis, ualde conſentiunt. quæ ſi ſecus eſſent, totumq. ſe ille in me profudiſſet: tamen illa, quam ſcribis, cuſtos urbis me præclaræ inſcriptionis memorem eſſe cogeret; nec mihi concederet, ut imitarer Volcatium, aut Seruium, quibus tu es contentus: ſed aliquid nos uellet nobis dignum & ſentire, & defendere. quod quidem agerem, ſi liceret, alio modo, ac nunc agendum eſt. de ſua potentia dimicant homines hoc tempore, periculo ciuitatis. nam, ſi reſp. defenditur; cur ea, conſule iſto ipſo, defenſa non eſt? cur ego, in cuius cauſſa reip. ſalus conſiſtebat, defenſus poſtero anno non ſum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum eſt? cur tantopere pugnatum eſt, ut de eius abſentis ratione habenda decem tribuni pl. ferrent? his ille rebus ita conualuit, ut nunc in uno ciue reſp. ad reſiſtendum imbecilla ſit, quam mallem, tantas ei uires non dediſſet, quam nunc tam ualenti reſiſteret. ſed, quoniam res eo deducta eſt, non quæram, ut ſcribis, τὸ σκάφος τῶν Ἀτρειδῶν. *mihi* σκάφος *unum erit, quod a Pompeio gubernabitur. illud ipſum, quod ais; quid fiet, cum erit dictum? dic M. Tulli* σύντομα. *Pompeio aſſentiar: ipſum tamen*

Pom-

Pompeium ſeparatim ad concordiam hortabor. ſic enim ſentio; maximo in periculo rem eſſe. uos ſcilicet plura, qui in urbe eſtis. uerumtamen hoc uideo, cum homine audaciſſimo, paratiſſimoq. negotium eſſe; omnes damnatos, omnes ignominia affectos, omnes damnatione, ignominiaq. dignos illac facere, omnem ferre iuuentutem, omnem illam urbanam, ac perditam plebem, tribunos ualentes, addito C. Caſſio, omnes, qui ære alieno premantur; quos plures eſſe intelligo, quam putaram. cauſſam ſolum illa cauſſa non habet; ceteris rebus abundat. hic omnia facere omnis, ne armis decernatur: quorum exitus ſemper incerti, nunc uero in alteram partem magis timendi. Bibulus de prouincia deceſſit; Veientonem præfecit. in decedendo erit, ut audio, tardior. quem cum ornauit Cato, declarauit, ijs ſe ſolis non inuidere, quibus nihil, aut non multum ad dignitatem poſſet accedere. Nunc uenio ad priuata: ferre enim reſpondi tuis litteris de rep. & ijs, quas in ſuburbano, & ijs, quas poſtea ſcripſiſti. ad priuata uenio. Vnum etiam de Cœlio. tantum abeſt, ut meam ille ſententiam moueat, ut ualde ego ipſi, quod de ſua ſententia deceſſerit, pœnitendum putem. ſed quid eſt, quod cuncti Lucceijs ſint addicti? hoc te prætermiſiſſe miror. De Philotimo, faciam equidem, ut mones: ſed ego mihi ab illo non rationes exſpectabam, quas tibi edidit, uerum id reliquum, quod ipſe in Tuſculano me referre, in commentarium mea manu uoluit, quodq. idem in Aſia

mihi

mihi sua manu scriptum dedit. id si præstaret; quantum mihi æris alieni esse, tibi edidit, tantum, & plus etiam ipse mihi deberet. sed in hoc genere, si modo per remp. licebit, non accusabimur posthac: neque hercule antea negligentes fuimus, sed amicorum multitudine occupati. ergo utemur, ut polliceris, & opera, & consilio tuo: nec tibi erimus, ut spero, in eo molesti. De serperastris cohortis meæ, nihil est, quod doleas. ipsi enim se collegerunt admiratione uitæ integritatis meæ. sed me mouerat nemo magis, quam is, quem tu neminem putas. idem & initio fuerat, & nunc est egregius: sed in ipsa decessione significauit, sperasse se aliquid; & id, quod animum induxerat paullisper, non tenuit: sed cito ad se rediјt; meisq. honorificentissimis erga se officiјs uictus, pluris ea duxit, quam omnem pecuniam. Ego a Curio tabulas accepi, quas mecum porto. Hortensiј legata cognoui. nunc aueo scire, quid hominis sit, & quarum rerum auctionem instituat. nescio enim, cur, cum portam Flumentanam Cœlius occuparit, ego Puteolos nõ faciam meos. Venio ad Piræea. in quo magis reprehendendus sum, quod homo Romanus Piræea scripserim, non Piræeum, (sic enim omnes nostri locuti sunt) quam quod, in, addiderim. non enim hoc ut opido præposui, sed ut loco. & tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, & Nicias Cous non rebatur, opidum esse Piræea. sed de re uidero. nostrum quidem si est peccatum, in eo est, quod, non ut de opido, locutus

locutus ſum, ſed ut de loco: ſecutusq. ſum, non dico Cæcilium, Mane ut ex portu in Piræeum; (malus enim auctor latinitatis eſt) ſed Terentium, cuius fabellæ, propter elegantiam ſermonis, putabantur a C. Lælio ſcribi: Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piræeum. & idem, Mercator hoc addebat, captam e Sunio. quod ſi δήμους opida uolumus eſſe, tam eſt opidum Sunium, quam Piræeum. ſed quoniam grammaticus es; ſi hoc mihi ζήτημα perſolueris, magna me moleſtia liberaris. Ille mihi litteras blandas mittit. facit idem pro eo Balbus. mihi certum eſt, ab honeſtiſſima ſententia digitum nuſquam. ſed ſcis, illi reliquum quantum ſit. putas ne igitur uerendum eſſe, ne aut obijciat id nobis aliquis, ſi languidius; aut repetat, ſi fortius? quid ad hæc reperis? ſoluamus, inquis. age, a Cœlio mutuabimur. hoc tu tamen conſideres uelim: puto enim, in ſenatu ſi quando præclare pro rep. dixero, Tarteſſium iſtum tuum mihi exeunti, Iube ſodes nummos curare. Quid ſupereſt? etiam. gener eſt ſuauis mihi, Tulliæ, Terentiæ quantumuis. uel ingenij, uel humanitatis ſatis. reliqua, quæ noſti, ferenda. ſcis enim, quos aperuimus. qui omnes, præter eum, de quo per te egimus, reum me facere rentur. ipſis enim expenſum nemo offeret. Sed hæc coram: nam multi ſermonis ſunt. Tironis reficiendi ſpes eſt in M'. Curio: cui ego ſcripſi, tibi eum gratiſſimum facturum. Vale. D. v. id. Dec. a Pontio, ex Trebulano.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 4

DIONYSIVM, *flagrantem desiderio tui, misi ad te, nec mehercule æquo animo, sed fuit concedendum. quem quidem cognoui cum doctum, quod mihi iam ante erat notum, tum sanctum, plenum officij, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare uidear, plane uirum bonum. Pompeium uidi* IV. *id. Dec. fuimus una horas duas fortasse. magna lætitia mihi uisus est affici meo aduentu. de triumpho hortari, suscipere partes suas: monere, ne ante in senatum accederem, quam rem confecissem; ne, dicendis sententijs, aliquem tribunum alienarem. quid quæris? in hoc iudicio, et officio sermonis nihil potuit esse prolixius. de rep. autem ita mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus. nihil ad spem concordiæ: plane illum ab se alienatum, cum ante intelligeret, tum uero proxime iudicasse: uenisse Hirtium a Cæsare, qui esset illi familiarissimus; ad se non accessisse; &, cum ille ad* VIII. *id. Dec. uesperi uenisset, Balbus de tota re constituisset, ad* VII. *ad Scipionem ante lucem uenisse; multa de nocte profectum esse ad Cæsarem. hoc illi* τεκμηριῶδες *uidebatur esse alienationis. quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quod illum, cui etiam inimici alterum consulatum, fortuna summam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat. quod si ruere cœperit; næ ego*

multa timeo; quæ non audeo scribere. sed, ut nunc est, ad III. non. Ian. ad urbem cogito. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 5

MVLTAS *uno tempore accepi epistolas tuas: quæ mihi, quamquam recentiora audiebam ex ijs, qui ad me ueniebant, tamen erant iucundæ. studium enim, & beneuolentiam declarabant. Inualetudine tua moueor: &, Piliam in idem genus morbi delapsam, curam tibi afferre maiorem sentio. date igitur operam, ut ualeatis. De Tirone, uideo tibi curæ esse: quem quidem ego, etsi mirabiles utilitates mihi præbet, cum ualet, in omni genere uel negotiorum, uel studiorum meorum, tamen propter humanitatem, & modestiam malo saluum, quam propter usum meum. Philogenes mecum nihil umquam de Luscenio locutus est: de ceteris rebus habes Dionysium. Sororem tuam non uenisse in Arcanum miror. De Chrysippo, meum consilium probari tibi, non moleste fero. Ego in Tusculanum nihil sane hoc tempore. deuium est τοῖς ἀπαντῶσιν, & habet alia δύσχρηστα. sed de Formiano Tarracinam pridie kal. Ian. inde Pontinium sumam: inde Albanum Pompeij: ita ad urbem III. non. natali meo. De rep. quotidie magis timeo. non enim boni, ut putaui, consentiunt. quos ego equites R. quos senatores uidi, qui acerrime cum cetera, tum hoc iter Pompeij uituperarent? pace opus est. ex uictoria cum multa mala, tum certe tyrannis existet.*

sed

sed hæc propediem coram. Iam plane mihi deest, quid ad te scribam. nec enim de rep. quod uterque nostrum scit eadem: & domestica nota sunt ambobus. reliquum est iocari, si hic sinat. nam ego is sum, qui, illi concedi, putem utilius esse, quod postulat, quam signa conferri. sero enim resistimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. quid sentis igitur? inquis. nihil scilicet, nisi de sententia tua, nec prius quidem, quam nostrum negotium aut confecerimus, aut deposuerimus. Cura igitur, ut ualeas. aliquando ἀπότριψαι quartanam istam diligentia, quæ in te summa est.

CICERO S. D. ATTICO. 6

PLANE deest, quid ad te scribam. nota omnia tibi sunt: nec ipse habeo, a te quid exspectem. tantum igitur nostrum illud sollemne seruemus, ut ne quem istuc euntem sine litteris dimittamus. De rep. ualde timeo: nec adhuc fere inueni, qui non concedendum putaret Cæsari, quod postularet, potius, quam depugnandum. est illa quidem impudens postulatio, opinione ualentior: cur autem nunc primum ei resistamus? οὐ γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἔποι κακὸν, quam cum quinquennium prorogabamus, aut cum, ut absentis ratio haberetur, ferebamus. nisi forte hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. dices, quid tu igitur sensurus es? non idem, quod dicturus. sentiam enim omnia facienda, ne armis decernetur: dicam idem, quod

Pompeius; neque id faciam humili animo. sed rursus hoc permagnum reip. malum est, & quodam modo mihi præter ceteros non rectum, me in tantis rebus a Pompeio dissidere. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

DIONYSIVS, uir optimus, ut mihi quoque est perspectus, & doctissimus, tuiq. amantissimus, Romam uenit XV. kal. Ian. & litteras a te mihi reddidit. tot enim uerba sunt de Dionysio in epistola tua. illud putato. non adscribis, Et tibi gratias egit. atqui certe ille agere debuit: &, si esset factum, quæ tua est humanitas, adscripsisses. mihi autem nulla de eo παλινῳδία datur propter superioris epistolæ testimonium. sit igitur sane bonus uir. hoc enim ipsum bene fecit, quod mihi sui cognoscendi penitus etiam istam facultatem dedit. Philogenes recte ad te scripsit: curauit enim, quod debuit. eum ego uti ea pecunia uolui, quoad liceret. itaque usus est menses XIII. Pontinium cupio ualere: & quod scribis in urbem introisse, uereor quid sit. nam id nisi graui de caussa non fecisset. Ego, quoniam IV. non. Ian. compitalicius dies est, nolo eo die in Albanum uenire molestus familiæ: ueniam III. non. igitur: inde ad urbem prid. non. Tua λῆψις quem in diem incurrat, nescio: sed prorsus te commoueri incommodo ualetudinis tuæ nolo. De honore nostro, nisi quid occulte Cæsar per suos tribunos molitus erit, cetera uidentur esse tranquilla. tranquillissimus

mus autem animus meus, qui totum istuc æqui boni facit, & eo magis, quod iam a multis audio constitutum esse Pompeio, & eius consilio, in Siciliam me mittere, quod imperium habeam. idest ἀβδηριτικόν. nec enim senatus decreuit, nec populus iussit, me imperium in Sicilia habere. sin hoc resp. ad Pompeium refert: qui me magis, quam priuatum aliquem, mittat? itaque, si hoc imperium mihi molestum erit; utar ea porta, quam primum uidero. Nam quod scribis, mirificam exspectationem esse mei, neque tamen quemquam bonorum, aut satis bonorum dubitare, quid sensurus sim: ego, quos tu bonos esse dicas, non intelligo: ipse nullos noui, sed ita, si ordines bonorum quærimus. nam singulares sunt boni uiri. uerum in dissensionibus ordines bonorum, & genera quærenda sunt. senatum bonum putas, per quem sine imperio prouinciæ sunt? numquam enim Curio sustinuisset, si cum eo agi cœptum esset. quam sententiam senatus sequi noluit. ex quo factum est, ut Cæsari non succederetur. an publicanos? qui numquam firmi. sed nunc Cæsari sunt amicissimi. an feneratores? an agricolas? quibus optatissimum est otium. nisi eos timere putas, ne sub regno sint, qui id numquam, dum modo otiosi essent, recusarunt. quid ergo? exercitum retinentis, cum legis dies transierit, rationem haberi placet? mihi uero ne absentis quidem. sed, cum id datum est, illud una datum est. Annorum decem imperium, & ita latum, placet? placet igitur etiam me expul-

ſum, & agrum Campanum periſſe, & adoptatum patricium a plebeio, Gaditanum a Mitylenæo. & Labieni diuitiæ, & Mamurræ placent; & Balbi horti, & Tuſculanum. ſed horum omnium fons unus eſt. imbecillo reſiſtendum fuit: & id erat facile. nunc legiones XI, equitatus tantus, quantum uolet; tranſpadani, plebs urbana, tot tribuni pl. tam perdita iuuentus, tanta auctoritate dux, tanta audacia. cum hoc aut depugnandum eſt, aut habenda e lege ratio. depugna, inquis potius, quam ſeruias: ut quid? ſi uictus eris, proſcribare: ſi uiceris, tamen ſeruias. quid ergo, inquis, acturus es? idem quod pecudes, quæ diſpulſæ ſui generis ſequuntur greges. ut bos armenta, ſic ego bonos uiros, aut eos, quicũque dicentur boni, ſequar, etiamſi ruent. quid ſit optimum male contractis rebus, plane uideo. nemini eſt enim exploratum, cum ad arma uentum eſt, quid futurum ſit: at illud omnibus, ſi boni uicti ſunt, nec in cæde principum clementiorem hũc fore, quam Cinna fuerit, nec moderatiorem, quam Sylla, in pecunijs locupletium. Εμπολιτεύομαί σοι *iam dudum; & facerem diutius, niſi me lucerna deſereret. Ad ſummam, dic M. Tulli. aſſentior Cn. Pompeio, ideſt T. Pomponio. Alexim, humaniſſimum puerum, niſi forte, dum ego abſum, adoleſcens factus eſt, (id enim agere uidebatur) ſaluere iubeas uelim.*

CICERO S. D. ATTICO. 8

QVID opus est de Dionysio tum ualde affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? suspicionem autem eo mihi maiorem tua taciturnitas attulerat, quod & tu soles conglutinare amicitias testimonijs tuis; & illum aliter cum alijs de nobis locutum audiebam. sed prorsus ita esse, ut scribis, mihi persuades: itaque ego is in illum sum, quem tu me esse uis. Diem tuum ego quoque ex epistola quadam tua, quam incipiente febricula scripseras, mihi notaueram; & animaduerteram, posse, pro re nata, te non incommode ad me in Albannm uenire III. non. Ian. sed, amabo te, nihil incommodo ualetudinis feceris. quid enim est tantum in uno, aut altero die? Dolabellam uideo Liuiæ testamento cum duobus coheredibus esse in triente, sed iuberi mutare nomen. est πολιτικὸν σκέμμα, rectum ne sit nobili adolescenti mutare nomen mulieris testamento. sed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, cum sciemus, quantum quasi sit in trientis triente. Quod putasti fore, ut ante, quam istuc uenirem, Pompeium uiderem; factum est ita. nam VI. kal. ad Lauernium me consecutus est. una Formias uenimus, & ab hora octaua ad uesperum secreto collocuti sumus. Quod quæris, ecquæ spes pacificationis sit: quantum ex Pompeij multo, & accurato sermone perspexi, ne uoluntas quidem est. sic enim existimat, si ille, uel dimisso exercitu, consul factus sit,

σύγχυσιν τῆς πολιτείας fore. atque etiam putat eum, cum audierit, contra se diligenter parari, consulatum hoc anno neglecturum, ac potius exercitum prouinciamq. retenturum. sin autem ille fureret; uehementer hominem contemnebat, & suis, & reip. copijs confidebat. quid quæris? etsi mihi crebro ξυνὸς ἐνυάλιος occurrebat; tamen leuabar cura, uirum fortem, & peritum, & plurimum auctoritate ualentem audiens, πολιτικῶς de pacis simulatæ periculis disserentem. habebamus autem in manibus Antonij concionem, habitam x. kal. Ian. in qua erat accusatio Pompeij usque a toga pura, querella de damnatis, terror armorum. in quibus ille, Quid censes, aiebat, facturum esse ipsum, si in possessionem reip. uenerit, cum hæc quæstor eius infirmus, & inops audeat dicere? quid multa? non modo non expetere pacem istam, sed etiam timere uisus est. ex illa autem sententia ira relinquendæ urbis mouet hominem, ut puto. mihi autem illud molestissimum est, quod soluendi sunt nummi Cæsari, & instrumentum triumphi eo conferendum: est enim ἄμορφον, ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην esse. Sed hæc, & multa alia coram. Valetudinem tuam cura diligenter.

CICERO S. D. ATTICO. 9

QVOTIDIE ne, inquis, a te accipiendæ litteræ sunt? si habebo, cui dem, quotidie. at iam ipse ades. tum igitur, cum uenero, desinam. Vnas

uideo

uideo mihi a te non esse redditas; quas L. Quinctius, familiaris meus cum ferret, ad Bustum Basilij uulneratus, & despoliatus est. uidebis igitur, num quid fuerit in ijs, quod me scire opus sit. & simul tu hoc διακρινήσεις: πρόβλημα sane πολιτικὸν: cum sit necesse, aut haberi Cæsaris rationem, illo exercitum uel per senatum, uel per tribunos pl. obtinente; aut persuaderi Cæsari; ut tradat prouinciam, atque exercitum, & ita consul fiat; aut, si id non persuadeatur, haberi comitia sine illius ratione, illo patiente, atque obtinente prouinciam; aut, si per tribunos pl. non patiatur, tamen quiescat, rem adduci ad interregnum; aut, si ob eam caussam, quod ratio eius non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere; illum autem initium facere armorum aut statim nobis minus paratis, aut tum, cum comitijs, amicis eius postulantibus ut e lege ratio habeatur, impetratum non sit: ire autem ad arma aut hanc unam ob caussam, quod ratio non habeatur; aut addita caussa, si forte tribunus pl. senatum impediens, aut populum incitans notatus, aut senatus consulto circumscriptus, aut sublatus, aut expulsus sit, dicens ue se expulsum, ad illum confugerit: suscepto autem bello, aut tenenda sit urbs, aut, ea relicta, ille a commeatu, & reliquis copijs intercludendus: quod horum malorum, quorum aliquod certe subeundum est, minimum putes. dices profecto, persuaderi illi, ut tradat exercitum, & ita consul fiat. est omnino

id eiusmodi, ut, si ille eo descendat, contra dici nihil possit: idq. eum, si non obtinet, ut ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. nobis autem, ut quidam putant, nihil est timendum magis, quam ille consul. at sic malo, inquies, quam cum exercitu. certe. sed istuc ipsum, SIC, o magnum malum, putat aliquis. neque ei remedium est ullum. cedendum est, si id uolet. uide consulem illum iterum, quem uidisti consulatu priore. at tum imbecillus plus, inquis, ualuit, quam tota resp. quid nunc putas? & eo consule, Pompeio certum est esse in Hispania. o rem miseram: si quidem id ipsum deterrimum est, quod recusari non potest, & quod ille si faciat, iam iam a bonis omnibus summam ineat gratiam. Tollamus igitur hoc, quo illum posse adduci negant. de reliquis quid est deterrimũ? concedere illi, quod, ut idem dicit, impudentissime postulat. nam quid impudentius? tenuisti prouinciam per decem annos, non tibi a senatu, sed a te ipso per uim, & per factionem datos. præterijt tempus legitimum, non legis, sed libidinis tuæ: fac tamen, legis: ut succedatur, decernitur: impedis; & ais, habe mei rationem. habe tu nostrum. exercitum tu habeas diutius, quam populus iussit, inuito senatu? Depugnes oportet, nisi concedis. Cum bona quidem spe, ut ait idem, uel uincendi, uel in libertate moriendi. Iam, si pugnandum est; quo tempore, in casu; quo consilio, in temporibus situm est. itaque te in ea quæstione non exerceo: ad

ea, quæ dixi, affer, si quid habes. equidem dies, noctesq. torqueor. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 10

SVBITO *consilium cepi, ut ante, quam luceret, exirem; ne qui conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. de reliquo, neque hercule, quid agam, nec, quid acturus sim, scio: ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilij. tibi uero quid suadeam, cuius ipse consilium exspecto? Cnæus noster quid consilij ceperit, capiat ue, nescio, adhuc in opidis coarctatus: & stupent omnes. si in Italia consistat, erimus una. sin cedet, consilij res est. adhuc certe, nisi ego insanio, stulte omnia, & incaute. Tu, quæso, crebro ad me scribe, uel quod in buccam uenerit. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 11

QVAESO, *quid hoc est? aut quid agitur? mihi enim tenebræ sunt. Cingulum, inquit, nos tenemus. Anconem amisimus. Labienus discessit ab Cæsare. utrum de imperatore populi R. an de Hannibale loquuntur? o hominem amentem, & miserum, qui ne umbram quidem umquam* τοῦ καλοῦ *uiderit. atque hæc ait omnia facere se dignitatis caussa. ubi est autem dignitas, nisi ubi honestas? num honestum igitur, habere exercitum nullo publico consilio? occupare urbes ciuium, quo facilior sit aditus ad patriam?* χρεῶν ἀποκοπὰς,

φυ-

φυγάδων καθόδους, sexcenta alia scelera moliri, τὴν θεῶν μεγίστην ὡς ἔχειν τυραννίδα? sibi habeat suam fortunam. unam mehercule tecum apricationem in illo Lucretino tuo sole malim, quam omnia istiusmodi regna; uel potius mori millies, quam semel istiusmodi quidquam cogitare. quid si tu uelis? inquis. age quis est, cui uelle non liceat? sed ego ipsum, uelle, miserius esse duco, quam in crucem tolli. una res est ea miserior, adipisci, quod ita uolueris. Sed hæc hactenus: libenter enim in his molestijs ἐνσχολάζωσοι. redeamus ad nostrum. Per fortunas, quale tibi consilium Pompeij uidetur? hoc quæro, quod urbem reliquerit. ego enim ἀπορῶ: tum nihil absurdius. Vrbem tu relinquas? ergo idem, si Galli uenirent. non est, inquit, in parietibus resp. at in aris, & focis. fecit idem Themistocles. fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. at idem Pericles non fecit, annum fere post quinquagesimum, cum præter mœnia nihil teneret. nostri olim, urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt.

οὕτω που τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν.

rursus autem ex dolore municipali, sermonibusq. eorum, quos conuenio, uidetur hoc consilium exitum habiturum. mira hominum querella est, (nescio istic: sed facies, ut sciam) sine magistratibus urbem esse, sine senatu. fugiens denique Pompeius mirabiliter homines mouet. quid quæris? alia caussa facta: nihil iam concedendum putant Cæsari.

hæc,

hæc, tu mihi explica, qualia ſint. Ego negotio præſum non turbulento. uult enim me Pompeius eſſe, quem tota hæc Campana, & maritima ora habeat ἐπίσκοπον, ad quem delectus, & ſumma negotij referatur. itaque uagus eſſe cogitabam. Te puto iam uidere, quæ ſit ὁρμὴ Cæſaris, qui populus, qui totius negotij ſtatus. ea uelim ſcribas ad me, & quidem, quoniam mutabilia ſunt, quamſæpiſſime. acquieſco enim & ſcribens ad te, & legens tua. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12

VNAM adhuc a te epiſtolam acceperam, datam XII. kal. Iun. in qua ſignificabatur, aliam te ante dediſſe, quam non acceperam. ſed quæſo, ut ſcribas quamſæpiſſime, non modo ſi quid ſcies, aut audieris, ſed etiam ſi quid ſuſpicabere; maximeq. quid nobis faciundum, aut non faciundum putas. Nam quod rogas, curem, ut ſcias, quid Pompeius agat: ne ipſum quidem ſcire puto: noſtrum quidem nemo. uidi Lentulum cos. Formijs x. kal. uidi Libonem. plena timoris, & terroris omnia. ille iter Larinum. ibi enim cohortes, & Luceriæ, & Theani, reliquæ in Apulia. inde utrum conſiſtere uſpiam uelit, an mare tranſire, neſcitur. ſi manet; uereor, ne exercitum firmum habere non poſſit. ſin diſcedit; quo, aut qua, aut quid nobis agendum ſit, neſcio. nam iſtum quidem, cuius φαλαρισμὸν times, omnia tæterrime facturum puto.

nec

nec enim rerum prolatio, nec senatus, magistratuumq. discessus, nec ærarium clausum tardabit. Sed hæc, ut scribis, cito sciemus. interim uelim mihi ignoscas, quod ad te scribo tam multa toties. acquiesco enim, & tuas uolo elicere litteras, maximeq. consilium, quid agam, aut quo me pacto gerã; dimittam ne me penitus in caussam, (non deterreor periculo, sed disrumpor dolore: tam ne nullo consilio, aut tam contra meum consilium gesta esse omnia?) an cuncter, & tergiuerser, & ijs me dem, qui tenent, qui potiuntur. αἰδέομαι Τρῶας; nec solum ciuis, sed etiam amici officio reuocor. etsi frangor sæpe misericordia puerorum. ut igitur ita perturbato, etsi te eadem solicitant, scribe aliquid, & maxime, si Pompeius Italia cedit, quid nobis agendum putes. M'. quidem Lepidus (nam fuimus una) eum finem statuit, L. Torquatus eundem. me cum multa, tum etiam lictores impediunt. nihil uidi umquam, quod minus explicari posset. itaque a te nihil dum certi exquiro, sed quid uideatur. denique ipsam ἀπορίαν tuam cupio cognoscere. Labienum ab illo discessisse, propemodum constat. si ita factum esset, ut ille Romam ueniens magistratum, & senatum Romæ offenderet: magno usui caussæ nostræ fuisset. damnasse enim sceleris hominem amicum, reip. caussa, uideretur. quod nunc quoque uidetur, sed minus prodest. non enim habet, cui prosit: eumq. arbitror pænitere: nisi forte id ipsum est falsum, discessisse illum: nos quidem

pro

pro certo habebamus. Et uelim, (quamquam, ut ſcribis, domeſticis te finibus tenes) formam mihi urbis exponas, ecquod Pompeij deſiderium, ecquæ Cæſaris inuidia appareat; etiam quid cenſeas de Terentia, & Tullia, Romæ eas eſſe, an mecum, an aliquo tuto loco. & hæc, & ſi quid aliud, ad me ſcribas uelim, uel potius ſcriptites. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 13

DE *Vennonianis rebus tibi aſſentior. Labienum ἥρωα iudico. facinus iam diu nullum ciuile præclarius. qui ut aliud nihil, hoc tamen profecit; dedit illi dolorem. ſed etiam ad ſummam profectum aliquid puto. amo etiam Piſonem: cuius iudicium de genero ſuſpicor uiſum iri graue. quamquam, genus belli quod ſit, uides. ita ciuile eſt, ut non ex ciuium diſſenſione, ſed ex unius perditi ciuis audacia natum ſit. is autem ualet; exercitum tenet multa ſpe, & promiſſis; omnia omnium concupiuit. huic tradita urbs eſt, nuda præſidio, referta copijs. quid eſt, quod ab eo non metuas, qui illa templa, & tecta non patriam, ſed prædam putet? quid autem ſit acturus, aut quo modo, neſcio, ſine ſenatu, ſine magiſtratu. ne ſimulare quidem poterit quidquam πολιτικῶς. nos autem ubi exurgere poterimus? aut quando? quorum dux quam ἀστρατήγητος, tu quoque animaduertis; cui ne Picena quidem nota fuerint. quæ autem ſine conſilio res ſtet? ut enim alia omittam decem annorum peccata, quæ* condi-

condicio non huic fugæ præstitit? nec uero nunc quid cogitet, scio: ac non desino per litteras sciscitari. nihil esse timidius constat, nihil perturbatius. itaque nec præsidium, cuius parandi caussa ad urbem retentus est, nec locum, ac sedem præsidij ullam uideo. spes omnis in duabus, inuidiose retentis, pæne alienis legionibus. nam delectus adhuc quidem inuitorum est, & a pugnando abhorrentium. condicionum autem amissum tempus est. quid futurum sit, non uideo. commissum quidem a nobis certe est, siue a nostro duce, ut, e portu sine gubernaculis egressi, tempestati nos traderemus. itaque de Ciceronibus nostris dubito quid agam. nam mihi interdum amandandi uidentur in Græciam. de Tullia autem, & Terentia, cum mihi babarorum aduentus ad urbem proponitur, omnia timeo: cum autem Dolabellæ uenit in mentem, paullum respiro. sed uelim consideres, quid faciendum putes: primum πρὸς τὸ ἀσφαλές: (aliter enim mihi de illis, ac de me ipso, consulendum est) deinde πρὸς τὰς δόξας; ne reprehendamur, quod eas Romæ uelimus esse in communi bonorum fuga. quin etiam tibi, & Peducæo, (scripsit enim ad me) quid faciatis, uidendum est. is enim splendor est uestrum, ut eadem postulentur a uobis, quæ ab amplissimis ciuibus. sed de hoc tu uidebis, quippe cum de ipso, ac de me ista considerare uelim. Reliquum est, ut, & quid agatur, quoad poteris, explores, scribasq. ad me, & quid ipse coniectura assequare. quod etiam a te magis

gis exspecto. nam acta omnibus nunciantibus, a te exspecto futura. μάντις δ' ἄριστος. Loquacitati ignosces, quæ & me leuat ad te quidem scribentem, & elicit tuas litteras.

AENIGMA Oppiorum ex Velia plane non intellexi: est enim numero Platonis obscurius. iam intellexi tuum ænigma. Oppios enim de Velia Saccones dicis in eo æstu, aut diu. quo aperto, reliqua patebant, & cum Terentiæ summa congruebant. L. Cæsarem uidi Minturnis ad VIII. kal. Febr. mane, cum absurdissimis mandatis, non hominem, sed scopas solutas: ut id ipsum mihi ille uideatur irridendi caussa fecisse, quid tantis de rebus huic mandata dederit: nisi forte non dedit, & hic sermone aliquo arrepto pro mandatis abusus est. Labienus, uir mea sententia magnus, Theanum uenit ad IX. kal. Febr. ibi Pompeium, consulesq. conuenit. qui sermo fuerit, & quid actum sit, scribam ad te, cum certum sciam. Pompeius ab Theano Larinum uersus profectus est ad VIII. kal. eo die mansit Venafri. aliquantum animi uidetur nobis attulisse Labienus. sed ego nondum habeo, quid ad te ex his locis scribā. ista magis exspecto, quid illinc afferatur, quo pacto de Labieno ferat, quid agat Domitius in Marsis, Ingui Thermus, P. Atius Cinguli, quæ sit populi urbani uoluntas, quæ tua coniectura de rebus futuris. hæc uelim crebro, & quid tibi de mulieribus nostris placeat, & quid acturus ipse sis, scribas. Si scriberem ipse, lon-

gior epiſtola fuiſſet: ſed dictaui propter lippitudinem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

AD VI. kal. Febr. Capuam Calibus proficiſcens, cum leuiter lippirem, has litteras dedi. L. Cæſar mandata Cæſaris detulit ad Pompeium VIII kal. cum is eſſet cum conſulibus Theani. probata condicio eſt, ſed ita, ut ille de iis opidis, quæ uxtra ſuam prouinciam occupauiſſet, præſidia dedeceret. id ſi feciſſet, reſponſum eſt, ad urbem nos redituros eſſe, & rem per ſenatum confecturos. ſpero etiam in præſentia pacem nos habere. nam & illum furoris, & hunc noſtrum copiarum ſuppænitet. Me Pompeius Capuam uenire uoluit, & adiuuare delectum. in quo parum prolixe reſpondent Campani coloni. gladiatores Cæſaris, qui Capuæ ſunt, de quibus ante ad te falſum ex Torquati litteris ſcripſeram, ſane commode Pompeius diſtribuit, binos ſingulis patribus familiarum. ſecutorum in ludo IↃↃ fuerunt. eruptionem facturi fuiſſe dicebantur. ſane multum in eo reip. prouiſum eſt. De mulieribus noſtris, in quibus eſt tua ſoror, quæſo uideas, ut ſatis honeſtum nobis ſit, eas Romæ eſſe, cum ceteræ ulla dignitate diſceſſerint. hoc ſcripſi ad eas, & ad te ipſum antea. uelim, eas cohortere, ut exeant; præſertim cum ea præſidia in ora maritima habeamus, cui ego præſum, ut in his pro re nata non incommode poſſint eſſe. nam ſi quid offendi-

dimus in genero noſtro, quod quidem ego præſtare non debeo; id ſit maius, quod mulieres noſtræ præter ceteras Romæ remanſerunt. tu ipſe cum Sexto, ſcire uelim, quid cogites de exeundo, de totaq. re quid exiſtimes. equidem ad pacem hortari non deſino: quæ uel iniuſta utilior eſt, quam iuſtiſſimum bellum. ſed hæc, ut fors tulerit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

VT AB *urbe diſceſſi, nullum adhuc intermiſi diem, quin aliquid ad te litterarum darem; non quo haberem magnopere, quid ſcriberem; ſed ut loquerer tecum abſens: quo mihi, cum coram id non liceret, nihil eſt iucundius. Capuam cum ueniſſem ad* VI. *kal. pridie, quam has litteras dedi, conſules conueni, multosq. noſtri ordinis. omnes cupiebant, Cæſarem, abductis præſidijs, ſtare condicionibus ijs, quas tuliſſet. uni Fauonio leges ab illo nobis imponi non placebat: ſed is auditus in conſilio. Cato enim ipſe iam ſeruire, quam pugnare, mauult: ſed tamen ait, in ſenatu ſe adeſſe uelle, cum de condicionibus agatur, ſi Cæſar adductus ſit, ut præſidia deducat. ita, quod maxime opus eſt, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obſit, in ſenatu eſſe uult. Poſtumus autem, de quo nominatim ſenatus decreuit, ut ſtatim in Siciliam iret, Furfanoq. ſuccederet, negat ſe iturum ſine Catone, & ſuam in ſenatu operam, auctoritatemq. magni æſtimat. ita res ad Fannium peruenit. is cum im-*

perio in Siciliam præmittitur. In disputationibus nostris summa uarietas est. plerique negant, Cæsaram in condicione mansurum; postulataq. hæc ab eo interposita esse, quo minus, quod opus esset ad bellum, a nobis pararetur. ego autem eum puto facturum, ut præsidia deducat. uicerit enim, si consul factus erit, & minori scelere uicerit, quam quo est ingressus. sed accipienda plaga est. sumus enim flagitiose imparati cum a militibus, tum a pecunia: quam quidem omnem non modo priuatam, quæ in urbe est, sed etiam publicam, quæ in ærario, illi reliquimus. Pompeius ad legiones Atianas est profectus: Labienum secum habet. ego tuas opiniones de his rebus exspecto. Formias me continuo recipere cogitabam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

OMNES arbitror mihi tuas litteras redditas esse, sed primas præpostere, reliquas ordine, quo sunt omissæ, per Terentiam. De mandatis Cæsaris, aduentuq. Labieni, & responsis consulum ad Pompeium, scripsi ad te litteris ijs, quas ad v. kal. Capua dedi: pluraq. præterea in eandem epistolam conieci. nunc has exspectationes habemus duas; unam, quid Cæsar acturus sit, cum acceperit ea, quæ referenda ad illum data sunt L. Cæsari; alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me scribit, paucis diebus se firmum exercitum habiturum; spemq. affert, si in Picenum agrum ipse uenerit,

rit, nos Romam redituros esse. Labienum secum habet, non dubitantem de imbecillitate Cæsaris copiarum: cuius aduentu Cnæus noster multo animi plus habet. nos a consulibus Capuam uenire iussi sumus ad non. Febr. Capua profectus sum Formias ad III. kal. eo die cum Calibus tuas litteras hora fere nona accepissem, has statim dedi. De Terentia, & Tullia tibi assentior; ad quas scripseram, ad te ut referrent. si non dum profectæ sunt, nihil est, quod se moueant, quoad perspiciamus, quo loco sit res. Tuæ litteræ mihi gratæ, iucundæq. sunt. De pueris in Græciam transportandis tum cogitabam, cum fuga ex Italia quæri uidebatur. nos enim Hispaniam peteremus: illis hoc æque commodum non erat. tu ipse cum Sexto etiam nunc mihi uideris Romæ recte esse posse. etenim minime amici Pompeio nostro esse debetis. nemo enim umquam tantum de urbanis præsidijs detraxit. Vides ne me etiam iocari? scire iam te oportet, L. Cæsar quæ responsa referat a Pompeio, quas ab eodem ad Cæsarem ferat litteras. scriptæ enim, & datæ ita sunt, ut proponerentur in publico. in quo accusaui mecũ ipse Pompeium, qui, cum scriptor luculentus esset, tantas res, atque eas, quæ in omnium manus uenturæ essent, Sextio nostro scribendas dederit. itaque nihil umquam legi scriptũ. σηςιωδέςερον perspici tamen ex litteris Pompeij potest, nihil Cæsari negari, omniaque, & cumulate, quæ postulet, dari: quæ ille, amentissimus fuerit, nisi acceperit,

præsertim cum impudentissime postulauerit. quis enim tu es, qui dicas, si in Hispaniam profectus erit, si præsidia dimiserit? tamen conceditur, minus honeste nunc quidem, uiolata iam ab illo rep. illatoq. bello, quam si olim de ratione habenda impetrasset: tamen uereor, ut his ipsis contentus sit. nam cum ista mandata dedisset L. Cæsari, debuit esse paullo quietior, dum responsa referrentur: dicitur autem nunc esse acerrimus. Trebatius quidem scribit, se ab illo IX. kal. Febr. rogatum esse, ut scriberet ad me, ut essem ad urbem: nihil ei me gratius facere posse. hæc uerbis plurimis. intellexi ex dierum ratione, ut primum de discessu nostro Cæsar audisset, laborare eum cœpisse, ne omnes abessemus: itaque non dubito, quin ad Pisonem, quin ad Seruium scripserit. illud admiror, non ipsum ad me scripsisse, non per Dolabellam, non per Cœlium egisse. quamquam non aspernor Trebatij litteras, a quo me unice diligi scio. rescripsi ad Trebatium, (nam ad ipsum Cæsarem, qui mihi nihil scripsisset, nolui) quam illud hoc tempore esset difficile: me tamen in prædijs meis esse, neque delectum ullum, neque negotium suscepisse. in quo quidem manebo, dum spes pacis erit. sin bellum geretur; non deero officio, nec dignitati meæ, pueros ὑπεκθέμενος in Græciam. totam enim Italiam flagraturam bello intelligo: tantum mali excitatum partim ex improbis, partim ex inuidis ciuibus. sæd hæc paucis diebus ex illius ad nostra responsa responsis intel-
ligen-

ligentur, quorſum euaſura ſint. tum ad te ſcribam plura, ſi erit bellum: ſin autem etiam indutiæ, te ipſum, ut ſpero, uidebo. Ego IV. non. Febr. quo die has litteras dedi, in Formiano, quo Capua redieram, mulieres exſpectabam: quibus quidem ſcripſeram, tuis litteris admonitus, ut Romæ manerent: ſed audio maiorem quendam in urbe timorem eſſe. Capuæ nonis Febr. eſſe uolebam, quia conſules iuſſerant. quidquid huc erit a Pompeio allatum, ſtatim ad te ſcribam: tuasq. de iſtis rebus litteras exſpectabo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 17

IV. non. Febr. mulieres noſtræ Formias uenerunt, tuaq. erga ſe officia, plena tui ſuauiſſimi ſtudij, attulerunt. eas ego, quoad ſciremus utrum turpe pace nobis, an miſere bello eſſet utendum, in Formiano eſſe uolui, & una Cicerones. ipſe cum fratre Capuam ad conſules (nonis enim adeſſe iuſſi ſumus) III. non. profectus ſum, cum has litteras dedi. Reſponſa Pompeij grata populo, & probata concioni eſſe dicuntur. ita putaram. quæ quidem ſi ille repudiarit, iacebit: ſi acceperit. Vtrum igitur, inquies, mauis? reſponderem, ſi, quemadmodum parati eſſemus, ſcirem. Caſſium, erat hic auditum, expulſum Ancone, eamq. urbem a nobis teneri. ſi bellum futurum eſt, negotium utile. Cæſarem quidem, L. Cæſare cum mandatis de pace miſſo, tamen aiunt acerrime delectum habere,

loca occupare, uincire præsidijs. o perditum latronem, uix ullo otio compensandam hanc reip. turpitudinem. sed stomachari desinamus, tempori pareamus, cum Pompeio in Hispaniam eamus. hæc opto in malis; quoniam illius alterum consulatum a rep. ne data quidem occasione repulimus. Sed hæc hactenus. De Dionysio, fugit me ad te antea scribere: sed ita constitui, exspectare responsa Cæsaris: ut, si ad urbem rediremus, ibi nos exspectaret; sin tardius id fieret, tum eum arcesseremus. omnino quid ille facere debuerit in nostra illa fuga, quid docto homine, & amico dignum fuerit, cum præsertim rogatus esset: sed hæc non nimis exquiro a Græcis. tu tamen uidebis, si erit, quod nolim, arcessendus, ne molesti simus inuito. Quinctus frater laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio soluat. nec Egnatio uoluntas deest: nec parum locuples est: sed, cum tale tempus sit, ut Q. Titinius (multum enim est nobiscum) uiaticum se neget habere; idemq. debitoribus suis denunciarit, ut eodem fenore uterentur; atque hoc idem etiam L. Ligus fecisse dicatur; nec hoc tempore aut domi nummos Quinctus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut uersuram usquam facere possit; miratur, te non habuisse rationem huius publicæ difficultatis. ego autem, etsi illud τὸ δ' Ἡσιόδειον (ita enim putatur) obseruo; μηδὲ δίκην, præsertim in te, a quo nihil umquam uidi temere fieri; tamen illius querella mouebar. hoc, quidquid est, te scire uolui. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 18

NIHIL habeo, quod ad te scribam. quin etiam eam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi. erat enim plena spei bonæ; quod et concionis uoluntatem audieram, & illum condicionibus usurum putabam, præsertim suis. ecce tibi IV. non. Febr. mane accepi litteras tuas, Philotimi, Furnij, Curionis ad Furnium, quibus irridet L. Cæsaris legationem. plane oppressi uidemur: nec, quid consilij capiam, scio: nec mehercule de me laboro: de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiscebar hæc scribens, quo facilius de Pompeij rebus cognoscerem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

BREVILOQVENTEM iam me tempus ipsum facit. pacem enim desperaui: bellum nostri nullum administrant. caue enim putes, quidquam esse minoris his consulibus: quorum ego spe audiendo aliquid, & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbri Capuam ueni prid. non. ut eram iussus. illi autem non eum uenerant, sed erant uenturi, inanes imparati. Cnæus autem Luceriæ dicebatur esse, & adire cohortes legionum Atianarum non firmissimarum. at illum ruere nunciant, & iam iamq. adesse, non ut manum conserat, (quicum enim?) sed ut fugam intercludat. ego autem in Italia καὶ συναποθανεῖν: nec te id consulo. sin extra, quid ago? ad

manendum

Grincante

manendum hiems, lictores, improuidi, & negligentes duces, ad fugam hortatur amicitia Cnæi, caussa bonorum, turpitudo coniungendi cum tyranno: qui quidem, incertum est, Phalarim ne, an Pisistratum sit imitaturus. Hæc uelim explices, & me iuues consilio: etsi te ipsum istic iam calere puto: sed tamen quantum poteris. ego si quid hic hodie noui cognoro, scies. iam enim aderunt consules ad suas nonas. Tuas quotidie litteras exspectabo. ad has autem, cum poteris, rescribes. Mulieres, & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 20

De malis nostris tu prius audis, quam nos: istinc enim emanant. boni autem hinc quod exspectes, nihil est. Veni Capuam ad non. Febr. ita ut iusserant consules. eo die Lentulus uenit sero. alter consul omnino non uenerat VII. idus. eo enim die ego Capua discessi, & mansi Calibus. inde has litteras postridie ante lucem dedi. hæc, Capuæ dum fui, cognoui, nihil in consulibus, nullum usquam delectum. nec enim conquisitores φαινοπροσωπεῖν audent; cum ille adsit contra; cum noster dux nusquam sit, nihil agat: nec nomina dant: deficit enim non uoluntas, sed spes. Cnæus autem noster (o rem miseram, & incredibilem) ut totus iacet. non animus est, non consilium, non copiæ, non diligentia. mitto illam fugam ab urbe turpissimam, timidissimas in opidis conciones, ignorationẽ non

ſolum aduerſarij, ſed etiam ſuarum copiarum. hoc cuiuſmodi eſt? VII. id. Febr. Capuam C. Caſſius trib. pl. uenit, attulit mandata ad conſules, ut Romam uenirent, pecuniam de ſanctiore ærario auferrent, ſtatim exirent urbe relicta. redeant, quo præſidio? deinde exeant, quis ſinat? conſul ei reſcripſit, ut prius ipſe in Picenũ. at illud totũ erat amiſſum: ſciebat nemo, præter me ex litteris Dolabellæ. mihi dubium non erat, quin ille iam iamq. foret in Apulia, Cnæus noſter in naui. ego quid agam? σκέμμα magnum, neque mehercule mihi quidem ullum, niſi omnia eſſent acta turpiſſime: neque ego ullius conſilij particeps. ſed tamen, quod me deceat. ipſe me Cæſar ad pacem hortatur: ſed antiquiores litteræ, quam ruere cœpit. Dolabella, Cœlius, me illi ualde ſatisfacere. mira me ἀπορία torquet. iuua me conſilio, ſi potes: & tamen iſta, quantum potes, prouide. nihil habeo, tanta rerum perturbatione, quod ſcribam. tuas litteras exſpecto. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 21

PEDEM in Italia uideo nullum eſſe, qui non in iſtius poteſtate ſit. De Pópeio ſcio nihil; eumque, niſi in nauim ſe contulerit, exceptum iri puto. o celeritatem incredibilem, huius autem noſtri: ſed non poſſum ſine dolore accuſare eum, de quo angor, & crucior. Tu cædem non ſine cauſſa times: non quo minus quidquam Cæſari expediat ad diuturnitatem uictoriæ, & dominationis: ſed ui-

Segreturo

uideo quorum arbitrio sit, acturus. recte sit. censeo cedendum de opidis his. egeo consilij. quod optimum factu uidebitur, facies. cum Philotimo loquere: atque adeo Terentiam habebis idibus. Ego quid agam? qua aut terra, aut mari persequar eum, qui ubi sit, nescio? etsi terra quidem qui possum? mari, quo? tradam igitur isti me? fac posse tuto: multi enim hortantur: num etiam honeste? nullo modo quidem. a te petam consilium, ut soleo. explicari res non potest: sed tamen, si quid in mentem uenit, uelim scribas, & ipse quid sis acturus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 22

V. id. Febr. uesperi e Philotimo litteras accepi; Domitium exercitum firmum habere; cohortes ex Piceno, Lentulo, & Thermo ducentibus, cum Domitij exercitu coniunctas esse; Cæsarem intercludi posse, eumq. id timere; bonorum animos recreatos Romæ, improbos quasi perculsos. hæc, metuo equidem, ne sint insomnia: sed tamen M'. Lepidum, L. Torquatum, C. Cassium trib. pl. (ij enim sunt nobiscum, id est, in Formiano) Philotimi litteræ ad uitam reuocarunt. ego autem illa metuo ne ueriora sint, nos omnes pæne iam captos esse, Pompeium Italia cedere. quem quidem (o rem acerbam) persequi Cæsar dicitur. persequi Cæsar Pompeium? quid? ut interficiat? o me miserum: et non omnes nostra corpora opponimus? in quo tu quo-

que ingemiſcis. ſed quid faciamus? uicti, oppreſſi, capti plane ſumus. Ego tamen, Philotimi litteris lectis, mutaui conſilium de mulieribus: quas, ut ſcripſeram ad te, Romam remittebam: ſed mihi uenit in mentem, multum fore ſermonem, me iudicium iam de cauſſa publica feciſſe; qua deſperata, quaſi hunc gradum mei reditus eſſe, quod mulieres reuertiſſent. De me autem ipſo tibi aſſentior, ne me dem incertæ, & periculoſæ fugæ; cum reip. nihil proſim, nihil Pompeio; pro quo emori cum pie poſſum, tum libenter. manebo igitur: & ſi uiuere. Quod quæris, hic quid agatur: tota Capua, & omnis hic delectus iacet: deſperata res eſt; in fuga omnes ſunt; niſi quid eiuſmodi fuerit, ut Pompeius iſtas Domitij copias cum ſuis coniungat, ſed uidebamur omnia biduo, triduo ue ſcituri. Cæſaris litterarum exemplum tibi miſi: rogaras enim. cui nos ualde ſatisfacere, multi ad me ſcripſerunt. quod patior facle; dum, ut adhuc, nihil faciam turpiter. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 23

PHILOTIMI litteræ me quidem non nimis ſed eos, qui in his locis erant, admodum delectarunt. ecce poſtridie Caßij litteræ Capua a Lucretia, familiari eius, Nigidium a Domitio Capuam ueniſſe; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus e Piceno currere ad Cnæum, confeſtim ſequi Cæſarem, Domitium non habere militum uim. idē

ſcripſit,

Compositi.

ſcripſit, conſules Capua diſceſſiſſe. non dubito, quin Cnæus in fuga ſit. modo effugiat. a conſilio fugiendi, ut tu cenſes, abſum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 24

CVM *dediſſem ad te litteras triſtes, & metuo ne ueras, de Lucretij ad Caſſium litteris Capua miſſus; Cephalio uenit a uobis, attulit etiam a te litteras hilariores, nec tamen firmas, ut ſoles. omnia facilius credere poſſum, quam quod ſcribitis, Pompeium exercitum habere. nemo huc ita affert; omniaque, quæ nolim. rem miſeram. malas cauſſas ſemper obtinuit, in optima concidit. quid dicam? niſi, illud eum ſciſſe; neque enim erat difficile; hoc neſciſſe; erat enim ars difficilis, recte remp. regere. Sed iam iamq. omnia ſciemus, & ſcribemus ad te ſtatim. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 25

NON *uenit idem uſu mihi, quod tu tibi ſcribis;* Quoties exorior. *ego enim nunc paullum exorior, & maxime quidem his litteris, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erãt facta hoc biduo lætiora: itaque fuga, quæ parabatur, repreſſa eſt. Cæſaris interdicta, Si te ſecundo lumine hic offendero, reſpuuntur. bona de Domitio, præclara de Afranio fama eſt. Quod me amiciſſime admones, ut me integrum quoad poſſim, ſeruem; gratum eſt. Quod addis, ne propenſior*

pensior ad turpem caussam uidear: certe uideri possum. ego me ducem in ciuili bello, quoad de pace ageretur, negaui esse: non quin rectum esset: sed quia, quod multo rectius fuit, id mihi fraudem tulit. plane eum, cui Cnæus noster alterum consulatum deferret, & triumphum, at quibus uerbis? pro suis gestis amplissimis, inimicum habere noluerã. ego scio, & quem metuam, & quam ob rem. sin erit bellum, ut uideo fore: partes meæ non desiderabuntur. De HS x x Terentia tibi rescripsit. Dionysio, dum existimabam uagos nos fore, nolui molestus esse. tibi autem, crebro ad me scribenti de eius officio, nihil rescripsi; quod diem ex die exspectabam, ut statuerem, quid esset faciundum. nunc, ut uideo, pueri certe in Formiano uidentur hiematuri: num & ego, nescio. si enim erit bellum, cum Pompeio esse constitui. quod habebo certi, faciam, ut scias. ego bellum fœdissimum futurum puto; nisi qui, ut tu scis, Parthicus casus extiterit. Vale.

Nasso di capo

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VIII.

CICERO S. D. ATTICO.

CVM ad te litteras dedissem, redditæ mihi litteræ sunt a Pompeio. cetera de rebus in Piceno gestis, quæ ad se Vibullius scripsisset, de delectu Domitij; quæ sunt nobis nota, nec tam læta erant in his litteris, quam ad me Philotimus scripserat: (ipsam tibi epistolam misissem; sed subito fratris puer proficiscebatur: cras igitur mittam) sed in ea Pompeij epistola erat in extremo, ipsius manu: Tu, censeo, Luceriam uenias: nusquam eris tutius. Id ego in eam partem accepi, hæc opida, atque oram maritimam illum pro derelicto habere: nec sum miratus, eum, qui caput ipsum reliquisset, reliquis membris non parcere. ei statim rescripsi, hominemq. certum misi de comitibus meis, non me quærere, ubi tutissimo essem: si me uellet sua, aut reip. caussa Luceriam uenire, statim esse uenturum: hortatusq. sum, ut oram maritimam retineret, si rem frumentariam sibi ex prouincijs suppeditari uellet. Hæc me frustra scribere uidebam: sed uti in urbe retinenda tunc, sic nunc in Italia non relinquenda testificabar sententiam meam. sic enim parari uideo, ut Luce-

riam

quotannis periculose ægrotantis, anima positas omnes nostras spes habemus, non expulsi, sed euocati e patria, quam non seruandam ad reditum nostrum, sed diripiendam, inflammandamq. reliquimus. ita multi nobiscum sunt, non in suburbanis, non in hortis, non in ipsa. & si non sunt, non erunt. nos interea, ne Capuæ quidem, sed Luceriæ. & oram quidem maritimam iam relinquemus. Afranium exspectabimus, & Petreium. nam in Labieno parum est dignitatis. hic tu in me * illud desideras. nihil de me dico: alij uiderint. hic quidem quæ est * domi uestræ estis, & eritis omnes boni. quis tum se mihi non ostendit? quis nunc adest hoc bello? sic enim iam appellandum est. Vibullij res gestæ sunt adhuc maximæ. id ex Pompeij litteris cognosces. in quibus animaduertito illum locum, ubi erit διπλῆ. uidebis, de Cnæo nostro ipso Vibullius quid existimet. Quo igitur hæc spectat oratio? ego pro Pompeio libenter emori possum. facio pluris omnium hominum neminem. sed non ita non meo iudicio spem de salute reip. significas enim aliquanto secus, quam solebas: ut etiam, Italia si ille cedat, putes cedendum: quod ego nec reip. puto esse utile, nec liberis meis: præterea neque rectum, neque honestum. sed cur? poteris ne uidere tyrannum? quasi intersit, audiam, an uideam; aut locupletior mihi sit quærendus auctor, quam Socrates; qui, cum triginta tyranni essent, pedem porta non extulit. Est mihi præterea præcipua caussa manendi: de qua

utinam aliquando tecum loquar. Ego XIII. kal. cum eadem lucerna hanc epistolam scripsissem, qua inflammaram tuam, Formijs ad Pompeium, si de pace ageretur, profecturus eram; si de bello, uidero. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

MAXIMIS, & miserrimis rebus perturbatus, cum coram tecum mihi potestas deliberandi non esset, uti tamen tuo consilio uolui. deliberatio autem omnis hæc est: si Pompeius Italia cedat, quod eum facturum esse suspicor, quid mihi agendum putes. & quo facilius consilium dare possis; quid in utramque partem mihi in mẽtem ueniat, explicabo breui. Cum merita Pompeij summa erga salutem meam, familiaritasque, quæ mihi cum eo est, tum ipsa reip. caussa me adducit, ut mihi uel consilium meum cum illius consilio, uel fortuna coniungenda esse uideatur. Accedit illud: si maneo, et illum comitatum optimorum, & clarissimorum ciuium desero; cadendũ est in unius potestatem. qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum; & ut esset, a me est (tute scis) propter suspicionem huius impendentis tempestatis multo ante prouisum: tamen utrumque considerandum est, & quanta ei fides sit habenda; &, si maxime exploratum sit, eum nobis amicum fore, sit ne uiri fortis, & boni ciuis, esse in ea urbe, in qua cum summis honoribus, imperijsq. usus sit, res maximas gesserit, sacerdo-

cerdotio sit amplissimo præditus, non futurus sit suis iuris, subeundumq. periculum sit cum aliquo forte dedecore, si quando Pompeius remp. recuperarit. In hac parte hæc sunt: uide nunc, quæ sint in altera. Nihil actum est a Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter; adde etiam, nihil nisi contra consilium auctoritatemq. meam. Omitto illa uetera, quod istum in remp. ille aluit, auxit, armauit; ille legibus per uim, et contra auspicia ferendis auctor; ille Galliæ ulterioris adiunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur; ille restituendi mei, quam retinendi, studiosior; ille prouinciæ propagator; ille absentis in omnibus adiutor: idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor reip. cœpit, contendit, ut decem tribuni pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quadam sua; Marcoq. Marcello consuli, finienti prouincias Gallias kal. Mart. restitit: sed, ut hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, siue potius turpissima fuga? quæ condicio non accipienda fuit potius, quam relinquenda patria? malæ condiciones erant, fateor: sed numquid hoc peius? at recuperabit remp. quando? aut quid ad eam spem est parati? non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis & publica, & priuata aduersario tradita? denique nulla caussa, nullæ uires, nulla sedes, quo concurrant, qui remp. defensam uelint. Apulia delecta est, inanissima pars Italiæ, & ab impetu hu-

ius belli remotissima . fuga, & maritima opportunitas uisa quæri desperatione . inuite cepi Capuam; non quo minus illud defugerem, sed sine caussa, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus priuatorum dolor, bonorum autem esset aliquis, sed hebes, ut solet; &, ut ipse sensissem, multitudo, & infimus quisque propensus in alteram partem; multi mutationis rerum cupidi. dixi ipsi, me nihil suscepturum sine præsidio; & sine pecunia: itaque habui nihil omnino negotij: quod ab initio uidi, nihil quæri præter fugam. Eum si nunc sequor, quonam? cum illo non. ad quem cum essem profectus, cognoui in ijs locis esse Cæsarem, ut tuto Luceriam uenire non possem. infero mari nobis, incerto cursu, hieme maxima nauigandum est. Age iam, cum fratre, an sine? cum filio, an quo modo? in utraque enim re summa difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes, fortunasq. nostras? acrior, quam in ceterorum; quod putabit fortasse in nobis uiolandis aliquid se habere populare. Age iam has compedes, fasces inquam hos laureatos efferre ex Italia, quam molestum est? Qui autem locus erit nobis tutus, (ut iam placatis utamur fluctibus) ante quam ad illum uenerimus? qua autem, aut quo, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mucius; quoquo modo ea res huic quidem cecidit: qui tamen ita dicere solebat,

lebat, se id fore uidere, quod factum est; sed hoc malle, quam armatum ad patriæ mœnia accedere. aliter Thrasybulus, & fortasse melius. sed est certa quædam illa Mucij ratio, atque sententia; est illa etiam Philippi; &, cum sit necesse, seruire tempori; & non amittere tempus, cum sit datum. sed in hoc ipso habent tamen ijdem fasces molestiam. sit enim nobis amicus, quod incertum est; sed sit: deferet triumphum. non accipere ne periculosum sit, an accipere inuidiosum ad bonos? o rem, inquis, difficilem, & inexplicabilem. atqui explicanda est. qui enim fieri potest? ac ne me existimaris ad manendum esse propensiorem, quod plura in ea parte uerba fecerim. potest fieri, quod fit in multis quæstionibus, ut res uerbosior hæc fuerit, illa uerior. quamobrem, ut maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des consilium uelim. nauis & in Caieta est parata nobis, & Brundisij. sed ecce nuncij, scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce litteræ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinij cum firmo exercitu, & pugnare cupientem. non puto etiam hoc Cnæum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat. etsi Brundisium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat: legionem a Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere a consule duci, scripserat ad consules. sed turpe Domitium erit deserere, implorantem eius auxilium. est quædam spes mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pyrenæo cum Tre-

bonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum transisse cum cohortibus: summum autem, Afranium cum magnis copijs aduentare. id si est, in Italia fortasse manebitur. ego autem, cum esset incertum iter Cæsaris, quod uel ad Capuam, uel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeiũ misi, & litteras; ipse, ne quo inciderem, reuerti Formias. Hæc te scire uolui, scripsiq. sedatiore animo, quam proxime scripseram, nullum meum iudicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 4

DIONYSIVS quidem tuus potius, quam noster, cuius ego cum satis cognossem mores, tuo tamen potius stabam iudicio, quam meo, ne tuum quidem testimonium, quod ei sæpe apud me dederas, ueritus, superbum se præbuit in fortuna, quam putauit nostram fore. cuius fortunæ nos, quantum humano consilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus. cui qui noster honos, quod obsequium, quæ etiam ad ceteros contempti cuiusdam hominis commendatio defuit? ut meum iudicium reprehendi a Quincto fratre, uulgoq. ab omnibus mallem, quam illum non efferre laudibus; Cicerones q. nostros meo potius labore subdoceri, quam me alium ijs magistrum quærere. ad quem ego quas litteras, dij immortales, miseram, quantum honori significantes, quantum amoris. Dicæarchum mehercule, aut Aristoxenum diceres arcessi, non

unum

unum omnium loquacissimum, & minime aptum ad docendum. sed est memoria bona. me dicet esse meliore. Quibus litteris ita respondit, ut ego nemini, cuius caussam non reciperem. semper enim, si potero, si ante suscepta caussa non impediar. numquam reo cuiquam, tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno, tam præcise negaui, quam hic mihi. plane sine ulla exceptione præcidit. nihil cognoui ingratius: in quo uitio nihil mali non inest. Sed de hoc nimis multa. Ego nauem paraui: tuas litteras tamen exspecto; ut sciam, quid responde ant consultationi meæ. Sulmone C. Atium Pelignum aperuisse Antonio portas, cum essent cohortes quinque, Q. Lucretium inde effugisse scis, Cnæum ire Brundisium desertum. confecta res est. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 5

Cvm ante lucem VIII. kal. ad te litteras dedissem, uesperi ad nos eodem die uenit ipse Dionysius, auctoritate tua permotus, ut suspicor. quid enim putem aliud? etsi solet, cum aliquid furiose fecit pænitere. numquam autem certior fuit, quam in hoc negotio. nam quod ad te non scripseram, postea audiui, a tertio milliario tum eum isse πολλὰ μάτην KAE PECCINE CHE ῥαθυμεῖν δῆτα. multa, inquam, mala cum dixisset suo capiti, ut aiunt. sed meam mansuetudinem. conieceram in fasciculum una cum tua uenientem ad illum epistolã: hanc ad me referri uolo; nec ullam ob aliam caussam

ſam Pollicem, ſeruum a pedibus meum Romam miſi. eo autem ad te ſcripſi, ut, ſi tibi forte reddita eſſet, mihi curares referendam; ne in illius manus perueniret. Noui ſi quid eſſet, ſcripſiſſem. pendeo animi exſpectatione Corfinienſi; in qua de ſalute reip. decernitur. Tu faſciculum, qui eſt M'. Curio inſcriptus, uelim cures ad eum perferendum; Tironemq. Curio commendes; ut ei, ut petijt, ſi quid opus erit, in ſumptum eroget. *Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 6

OBSIGNATA iam epiſtola, quam de nocte daturus eram, ſicut dedi, (nam eam ueſperi ſcripſeram) C. Soſius prætor in Formianum uenit ad M'. Lepidum, uicinum noſtrum, cuius quæſtor fuit; Pompeij litterarum ad conſulem exemplum attulit. Litteræ mihi a L. Domitio ad VIII. kal. Mart. allatæ ſunt. earum exemplum infra ſcripſi. nunc, ut ego non ſcribam, tua ſponte te intelligere ſcio, quanti reip. interſit, omnes copias in unum locum primo quoque tempore conuenire. tu, ſi tibi uidebitur, dabis operam, quamprimum ad nos uenias. præſidij Capuæ, quantum conſtitueris eſſe ſatis, relinquas. *Vale.* Deinde ſuppoſuit exemplum epiſtolæ Domitij, quod ego ad te pridie miſeram. Dij immortales, qui me horror perfudit. quam ſum ſolicitus, quidnam futurum ſit. hoc tamen ſpero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in aduentu terrorem. ſpero etiam, quoniam adhuc nihil nobis

bis

bis obfuit, nihil mutasse, nec tegentia hoc, quod cum fortiter, et diligenter, tum etiam mehercule: modo enim audiui; quartanam a te discessisse. Moriar, si magis gauderem, si id mihi accidisset. Piliæ dic, non esse æquum, eam diutius habere, nec id esse uestræ concordiæ. Tironem nostrum ab altera relictum audio. sed eum uideo in sumptum ab alijs mutuatũ. ego autem Curium nostrum, si quid opus esset, rogaram. malo Tironis uerecundiam in culpa esse, quam illiberalitatem Curij. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

VNVM etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subueniat. at nemo dubitat, quin subsidio uenturus sit: ego non puto. deseret igitur talem ciuem, & eos, quos una scis esse? cum habeat præsertim & ipse cohortes xxx? nisi me omnia fallunt, deseret. incredibiliter pertimuit. nihil spectat, nisi fugam: cui tu (uideo enim, quid sentias) me comitem putas debere esse. ego uero, quem fugiam, habeo; quem sequar, non habeo. quod enim tu meum laudas, & memorandum dicis, malle quod dixerim me cum Pompeio uinci, quam cum istis uincere. ego uero malo, sed cum illo Pompeio, qui tum erat, aut qui mihi esse uidebatur: cum hoc uero, qui ante fugit, quam scit, aut quem fugiat, aut quo, qui nostra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam relinquit, si malui, contigit; uictus sum. quod superest, nec ista uidere pos-

sum, quæ, numquam timui, ne uiderem; nec mehercule istum, propter quem mihi non modo meis, sed memet ipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de uiatico, siue a Moneta, (nemo enim soluit) siue ab Oppijs, tuis contubernalibus. cetera apposita tibi mandabo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

O REM turpem, & ea re miseram. sic enim sentio, id demum, aut potius id solum esse miserum, quod turpe sit. aluerat Cæsarem: eundem repente timere cœperat: condicionem pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat: urbem reliquerat: Picenum amiserat culpa: in Apuliam se compegerat: ibat in Græciam: omnes nos ἀπροσφωνήτους, expertes sui tanti, tam inusitati consilij, relinquebat. ecce subito litteræ Domitij ad illum, ipsius ad consules. fulsisse mihi uidebatur τὸ καλὸν ad oculos eius, & exclamasse ille uir, qui esse debuit,

Πρὸς ταῦθ᾽ ὅ, τι χρὴ, καὶ παλαμάσθων,
Καὶ πάντ᾽ ἐπ᾽ ἐμοὶ τεκταινέσθων.
Τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ.

at ille tibi, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, pergit Brundisium. Domitium autem aiunt, re audita, & eos, qui una essent, se tradidisse. o rem lugubrem: itaque intercludor dolore, quo ad te plura scribam. tuas litteras exspecto. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 9

Epistolam meam quod peruulgatam scribis esse, non fero moleste: quin etiam ipse multis dedi describendam. ea enim & acciderunt iam, & impendent, ut testatum esse uelim, de pace quid censuerim. cum autem ad eam hortarer, eum præsertim hominem, non uidebar ullo modo facilius moturus, quam si id, ad quod eum hortarer, conuenire eius sapientiæ dicerem. eam si admirabilem dixi, cum eum ad salutem patriæ hortabar; non sum ueritus, ne uiderer assentari; cui tali in re libenter me ad pedes abiecissem. Qua autem est, Aliquid imperitias temporis; non est de pace, sed, de me ipso, & de meo officio ut aliquid cogitet. Nam quod testificor, me expertem belli fuisse; etsi id re perspectum est, tamen eo scripsi, quo in suadendo plus auctoritatis haberem. Eodemq. pertinet, quod caussam eius probo. Sed quid hæc nunc? utinam aliquid profectum esset: næ ego istas litteras in concione recitari uelim. siquidem ille ipse ad eundem in publico proposuit epistolam illam, in qua est, Pro tuis rebus gestis amplissimis. amplioribus ne, quam suis, quam Africani? ita tempus ferebat. siquidē etiam uos duo tales ad quinctum milliarium. quid, nunc ipsum, unde se recipienti, quid agēti, quid acturo? quanto autem ferocius ille caussæ suæ confidet, cum uos, cum uestri similes non modo frequentes, sed læto uultu gratulantes uiderit? Num igitur

pecca-

peccamus? minime uos quidem: ſed tamen ſigna conturbantur, quibus uoluntas a ſimulatione diſtingui poſſet. Quæ uero S. C. uideo? ſed apertius, quam propoſueram. Ego Arpini uolo eſſe prid. kal. deinde circum uillulas noſtras errare, quas uiſurum me poſtea deſperaui. Εὐγενῆ tua conſilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi ualde probantur. Lepido quidem (nam fere συνδιημερεύομεν: quod gratiſſimum illi eſt) numquam placuit ex Italia exire, Tullo multo minus. crebro enim illius litteræ ab alijs ad nos commeant. ſed me illorum ſententiæ minus mouebant. minus multa dederant illi reip. pignora. tua mehercule auctoritas uehementer mouet. affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & præſentis tuendi. ſed, obſecro te, quid hoc miſerius, quam alterum plauſus in fœdiſſima cauſſa quærere, alterum offenſiones in optima? alterum exiſtimari conſeruatorem inimicorum, alterum deſertorem amicorum? & mehercule quamuis amemus Cnæum noſtrum; ut & facimus, & debemus: tamen hoc, quod talibus uiris non ſubuenit, laudare non poſſum. nam ſiue timuit; quid ignauius? ſiue, ut quidam putant, meliorem ſuam cauſſam illorum cæde fore putauit; quid iniuſtius? Sed hæc omittamus: augemus enim dolorem retractando. VI. kal. ueſperi Balbus minor ad me uenit, occulta uia currens ad Lentulum cos. miſſu Cæſaris, cum litteris, cum mandatis, cum promiſſione prouinciæ, Romam ut redeat. cui

per-

persuaderi posse non arbitror, nisi erit conuentus. idem aiebat, nihil malle Cæsarem, quam ut Pompeium assequeretur: id credo: ut rediret in gratiam, id non credo: & metuo, ne omnis hæc clementia ad unam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem maior ad me scribit, nihil malle Cæsarem, quam principe Pompeio sine metu uiuere. tu puto hæc credis. sed, cum hæc scribebam V. kal. Pompeius iam Brundisium poterat uenisse: expeditus enim antecesserat legiones Luceria. sed hoc τέρας horribili uigilantia, celeritate, diligentia est. plane, quid futurum sit, nescio. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 10

DIONYSIVS cum ad me præter opinionem meam uenisset, locutus sum cum eo liberalissime: tempora exposui: rogaui, ut diceret, quid haberet in animo: me nihil ab ipso inuito contendere. respondit se, quod in nummis haberet, nescire quo loci esset: alios non soluere, aliorum diem nondum esse. dixit etiam alia quædam de seruulis suis, quare nobiscum esse non posset. morem gessi: dimisi a me, ut magistrum Ciceronum, non libenter; ut hominem ingratum, non inuitus. Volui te scire, quid ego de eius facto iudicarem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. II

QVOD me magno animi motu perturbatum putas; sum equidem, sed non tam magno, quam tibi

bi fortaſſe uideor. leuatur enim omnis cura, cum aut conſiſtit conſilium, aut cogitando nihil explicatur. lamentari autem licet: illud tamen totos dies: ſed uereor, ne, nihil cum proficiam, etiam dedecori ſim ſtudijs, ac litteris noſtris. conſumo igitur omne tempus, conſiderans, quanta uis ſit illius uiri, quem noſtris libris ſatis diligenter, ut tibi quidem uidetur, expreſſimus. tenes ne igitur, moderatorem illum reip. quo referre uelimus omnia? nam ſic quincto, ut opinor, in libro loquitur Scipio. VT enim gubernatori curſus ſecundus, medico ſalus, imperatori uictoria, ſic huic moderatori reip. beata ciuium uita propoſita eſt, ut opibus firma, copijs locuples, gloria ampla, uirtute honeſta ſit. huius enim operis, maximi inter homines, atque optimi, illum eſſe effectorem uolo. Hoc Cnæus noſter cum antea numquam, tum in hac cauſſa minime cogitauit. nominatio quæſita ab utroque eſt, non id actũ, beata, & honeſta ciuitas ut eſſet. Nec uero ille urbem reliquit, quod eam tueri non poſſet; nec Italiam, quod ea pelleretur: ſed hoc a primo cogitauit, omnes terras, omnia maria mouere, reges barbaros incitare, gentes feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. genus illud Sullani regni iam pridem appetitur, multis, qui una ſunt, cupientibus. an cenſes, nihil inter eos conuenire? nullam pactionem fieri potuiſſe? hodie poteſt. ſed neutri σκοπὸς eſt ille, ut nos beati ſimus. uterque regnare uult. Hæc, a te inuitatus, breuiter

ter exposui. uoluisti enim me, quid de his malis sentirem, ostendere. προθεσπίζω igitur, noster Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit, sed coniectura prospiciens. Iamq. mari magno. non multo inquam secus possum uaticinari: tanta malorum impendet ἰλιάς. atque hoc nostra grauior est caussa, qui domi sumus, quam illorum, qui una transierunt, quod illi quidem alterum metuunt, nos utrũque. cur igitur, inquis, remansimus? uel tibi paruimus; uel non occurrimus; uel hoc fuit rectius. conculcari, inquam, miseram Italiam uidebis proxima æstate ab utriusque mancipijs ex omni genere collectis, nec tam proscriptio pertimescenda, quæ Luceriæ multis sermonibus denunciata est, quam uniuersæ interitus: tantas in confligendo utriusque uires uideo futuras. Habes coniecturam meam. tu autem consolationis fortasse aliquid exspectasti. nihil inuenio. nihil fieri potest miserius, nihil perditius, nihil fœdius. Quod quæris, quid Cæsar ad me scripserit: quod sæpe: gratissimum sibi esse, quod quierim: oratque, in eo ut perseuerem. Balbus minor hæc eadem mandata. iter autem eius erat ad Lentulum cos. cum litteris Cæsaris, præmiorumq. promissis, si Romam reuertisset. uerum, cum habeo rationem dierum, ante puto transmissurum, quam potuerit conueniri. Epistolarum Põpeij duarum, quas ad me misit, negligentiam, meamq. in rescribendo diligentiam uolui tibi notam esse. earum exempla ad te misi. Cæsaris hic per

Apuliam ad Brundisium cursus quid efficiat, exspecto. utinam aliquid simile Parthicis rebus, simul aliquid audiero, scribam ad te. tu ad me uelim bonorum sermones. Romæ frequentes esse dicuntur. scio equidem te in publicum non prodire: sed tamen, audire te multa, necesse est. Memini tibi librum afferri, a Demetrio Magnete ad te missum, περὶ ὁμονοίας. eum mihi uelim mittas. uides, quam caussam mediter. Vale.

Cn. Pompeius procos. M. Ciceroni imp. S.

Q. Fabius ad me uenit ad IV. id. Febr. is nunciat L. Domitium cum suis cohortibus XI. & cohortibus XIV. quas Vibullius adduxit, ad me iter habere; habuisse in animo proficisci Corfinio: & ad V. id. Febr. C. Hirrum cum V. cohortibus subsequi. censeo, ad nos Luceriam uenias. nam te hic tutissime puto fore. Vale.

Cicero imp. Cn. Pompeio procos. S.

Ad XV. kal. Mart. Formijs accepi tuas litteras: ex quibus ea, quæ in agro Piceno gesta erant, cognoui commodiora esse multo, quam ut erat nobis nunciatum: Vibullijq. uirtutem, industriamq. libenter agnoui. Nos adhuc in ea ora, ubi præpositi sumus, ita fuimus, ut nauem paratam haberemus. ea enim audiebamus, & ea uerebamur, ut, quodcumque tu consilium præcepisses, id nobis persequendum putaremus. nunc, quoniam auctoritate, & consilio tuo in spe firmiore sumus; si teneri posse putas Tarracinam, & oram maritimam, in ea manebo. & si præsidia in opidis nulla sunt. nemo enim nostri ordinis

dinis in his locis est, præter M. Eppium, quem ego Minturnis esse uolui, uigilantem hominem, & industrium. L. Torquatum, uirum fortem, & cum auctoritate, Formijs non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam ueni eo ipso die, quo tu Theano Sidicino es profectus. uolueras enim me cum M. Considio propræt. illa negotia tueri. cum eo uenissem, uidi T. Ampium delectum habere diligentissime, ab eo accipere Libonem summa item diligentia, & in illa colonia auctoritate. fui Capuæ, quoad consules. iterum, ut erat dictum ab consulibus, ueni Capuam ad non. Febr. cum fuissem triduum, recepi me Formias. nunc quod tuum consilium, aut quæ ratio belli sit, ignoro. si tenendam hanc oram putas, quæ & opportunitatem, & dignitatem habet, & egregios ciues, &, ut arbitror, teneri potest: opus est esse, qui præsit. sin omnia in unum locum contrahenda sunt: non dubito, quin ad te statim ueniam: quo mihi nihil optatius est: idq. tecum, quo die ab urbe discessimus, locutus sum. ego, si cui adhuc uideor segnior fuisse, dum ne tibi uideor, non laboro. & tamen, si, ut uideo, bellum gerendum est, cōfido me omnibus facile satisfacturum. M. Tullium, meum necessarium, ad te misi, cui tu, si tibi uideretur, ad me litteras dares. Vale.

Cn. Pompeius procos. M. Ciceroni imp. S.

Tuas litteras libenter legi. recognoui enim tuam pristinam uirtutem etiam in salute communi. con-

ſules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, ue nerunt. Magnopere te hortor pro tuo ſingulari, per petuoq. ſtudio in remp. ut te ad nos conferas; ut communi conſilio reip. afflictæ opem, atque auxi- lium feramus. cenſeo, uia Appia iter facias, & celeriter Brundiſium uenias. Cura ut ualeas.

M. Cicero imp. Cn. Pompeio procos. S. Cum ad te litteras miſiſſem, quæ tibi Canuſij redditæ ſunt, ſuſpicionem nullam habebam, te reip. cauſſa mare tranſiturum; eramq. in ſpe magna, fore, ut in Italia poſſemus aut concordiam conſtituere, qua mihi nihil utilius uidebatur, aut remp. ſumma cum dignitate defendere. interim, non dum meis litteris ad te perlatis, ex ijs mandatis, quæ D. Lælio ad conſules dederas, certior tui conſilij factus, non ex- ſpectaui, dum mihi a te litteræ redderentur; confe- ſtimq. cum Quincto fratre, & cum liberis noſtris iter ad te in Apuliam facere cœpi. cum Theanum Sidicinum ueniſſem, C. Meſſius, familiaris tuus, mihi dixit, alijque complures; Cæſarem iter ha- bere Capuam, & eo ipſo die manſurum eſſe Eſer- niæ. ſane ſum commotus; quod, ſi ita eſſet, non modo iter meum interclusum, ſed me ipſum plane exceptum putabam. itaque tum Cales proceſſi, ut ibi potiſſimum conſiſterem, dum certum nobis ab Eſernia de eo, quod audieram, referretur. at mi- hi, cum Calibus eſſem, affertur litterarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum cos. miſiſſes. hæ ſcriptæ ſic erãt: litteras tibi a L. Domitio ad XIII.

kal.

kal. Mart. allatas esse: earumq. exemplum subscripseras: magniq. interesse reip. scripseras, omnes copias primo quoque tempore in unum locum conuenire; & ut, præsidij quod satis esset, Capuæ relinqueret. His ego litteris lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copijs ad Corfinium esse uenturum: quo mihi, cum Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. cum res in summa exspectatione esset, utrumque simul audimus, & quæ Corfinij acta essent, & te iter Brundisium facere cœpisse. cumque nec mihi, nec fratri meo dubium esset, quin Brundisium contenderemus, a multis, qui e Samnio, Apuliaq. ueniebant, admoniti sumus, ut caueremus, ne exciperemur a Cæsare; quod is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam, quam nos possemus, eo, quo intenderat, uenturus esset. quod cum ita esset; nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solum nobis, sed etiam reip. noceret; cum præsertim non dubitaremus, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen iam consequi non possemus. interim accepimus tuas litteras, Canusio ad x. kal. Mart. datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundisium ueniamus. quas cum accepissemus ad III. kal. Mart. non dubitabamus, quin tu iam Brundisium peruenisses: nobisq. iter illud omnino interclusum uidebamus, neque minus nos esse captos, quam qui Cor

finium uenissent. neque enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilominus, qui regionibus exclusi, intra præsidia, atque intra arma aliena uenissent. quod cum ita sit; maxime uellem primum tecum semper fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cum a me Capuam reijciebam: quod feci non uitandi oneris caussa, sed quod uidebam, teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quod doleo uiris fortissimis accidisse. quoniam autem, tecum ut essem, non contigit: utinam tui consilij certior factus essem. nam suspicione assequi non potui; quod omnia prius arbitratus sum fore, quam ut hæc reip. caussa in Italia non posset duce te consistere. neque uero nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam reip. lugeo: nec, si ego, quid tu sis secutus, non perspicio, iccirco minus existimo, te nihil, nisi summa ratione, fecisse. mea quæ semper fuerit sententia, primum de pace uel iniqua condicione retinenda, deinde de urbe, (nam de Italia quidem nihil mihi umquam ostenderas) meminisse te arbitror. sed mihi non sumo, ut meum consilium ualere debuerit: secutus sum tuum, neque id reip. caussa, de qua desperaui, quæ & nunc afflicta est, nec excitari sine ciuili perniciosissimo bello potest: sed te quærebam: tecum esse cupiebam: neque eius rei facultatem, si qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni caussa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. primum enim præ

me tuli, me nihil malle, quam pacem: non quin eadem timerem, quæ illi: sed ea bello ciuili leuiora ducebam. inde, suscepto bello, cum pacis condiciones ad te afferri, a teq. ad ea honorifice, & large responderi uiderem; duxi meam rationem; quam tibi facile me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me esse unum, qui pro meis maximis in remp. meritis supplicia miserrima, & crudelissima pertulissem: me esse unum, qui, si offendissem eius animum, cui tum, cum iam in armis essemus, consulatus tamen alter, & triũphus amplissimus deferebatur, subijcerer eisdem prælijs: ut mea persona semper ad improborum ciuium impetus aliquid uideretur habere populare. atque hæc non ego prius sum suspicatus, quam mihi palam denunciata sunt: neque ea tam pertimui, si subeunda essent, quam declinanda putaui, si honeste uitare possem. Quoniam breuem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram uides; reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus non satisfacio, facile respondeo. neque enim ego amicior C. Cæsari umquam fui, quam illi: neque illi amiciores reip. quam ego. hoc inter me, & illos interest; quod, cum & illi ciues optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego condicionibus, quod idem te intellexeram uelle, illi armis disceptari maluerunt. quæ quoniam ratio uicit; perficiam profecto, ut neque resp. ciuis a me animum, neque tu amici desideres. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12

MIHI molestior lippitudo erat etiam, quam ante fuerat: dictare tamen hanc epistolam malui, quam Gallo Fabio, amantissimo utriusque nostrum, nihil ad te litterarum dare. nam pridie quidem, quoquo modo potueram, scripseram ipse eas litteras, quarem uaticinationem falsam esse cupio. huius autem epistolæ non solum ea caussa est, ut ne quis a me dies intermittatur, quin dem ad te litteras; sed etiam hæc iustior, ut ad te impetrarem, ut sumeres aliquid temporis; quo quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium plane uolo, ut penitus intelligam. Omnia sunt integra nobis. nihil prætermissum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem. nam certe neque tum peccaui, cum, imparatam iam Capuam, non solum ignauiæ delectus, sed etiam perfidiæ suspicionem fugiens, accipere nolui: neque, cum, post condiciones pacis per L. Cæsarem, & Fabium allatas, caui, ne animum eius offenderem, cui Pompeius iam armatus armato consulatũ triumphumq. deferret. Nec uero hæc extrema quisquam potest iure reprehendere, quod mare non transierim. id enim, etsi erat deliberationis, tamen obire non potui: neque enim suspicari debui; præsertim cum ex ipsius Pompeij litteris, idem quod uideo te existimasse, non dubitarim, quin is Domitio subuenturus esset. & plane, quid rectum, & quid faciendum

dum mihi esset, diutius cogitare malui. Primum igitur, hæc qualia tibi esse uideantur, etsi sæpius significata sunt a te, tamen accuratius mihi perscribas, uelim: deinde aliquid etiam in posterum prospicias, fingasque, quem me esse deceat, & ubi me plurimum prodesse reip. sentias: ecquæ pacifica persona desideretur, an in bellatore sint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia. quibus si paruissem, tristitiam illorum temporum non subiissem. memini, quid mihi tum suaseris per Theophanem, per Culeonem: idq. sæpe ingemiscens sum recordatus. quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus, ut non solum gloriosis consilijs utamur, sed etiam paullo salubrioribus. sed nihil præscribo. accurate uelim perscribas tuam ad me sententiam. Volo etiam exquiras, quam diligentissime poteris, (habebis autem, per quos possis) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit, quemadmodum nunc se gerant, num quem accusent, num cui succenseant: quid dico, num cui? num Pompeio? omnino culpam omnē Pompeius in Domitium confert: quod ipsius litteris cognosci potest: quarum exemplum ad te mitto. Hæc igitur uidebis: &, quod ad te ante scripsi, Demetrij Magnetis librum, quem ad te misit, de concordia, uelim mihi mittas. Vale.

Cn. Magnus procos. M. Marcello L. Lentulo cos. S.

Ego, quod existimabam, dispersos nos, neque reip. utiles, neque nobis præsidio esse posse, iccirco

ad L. Domitium litteras misi, primum uti ipse cum omni copia ad nos ueniret: si de se dubitaret, ut cohortes XIX. quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. quod ueritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur, neque ipse satis firmus esset ad castra facięda: quod meas XIX. & suas XII cohortes tribus in opidis distributas haberet; (nā partim Albæ, partim Sulmone collocauit) neque, si uellet, expedire posset. nunc scitote, me esse in summa solicitudine. nam & tot, & tales uiros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum; quod his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur. ex quibus tamen non amplius XIV. cohortes contrahere potui, quas Brundisium misi; neque Canusium sine præsidio, dum abessem, putaui esse dimittendum. D. Aelio mandaram, quod maiores copias sperabam nos habituros, ut, si nobis uideretur, alteruter uestrum ad me ueniret, alter in Ciliciam cum ea copia, quam Capuæ, & circum Capuam comparastis, & cum iis militibus, quos Faustus legit, proficisceretur; Domitius cum XII. suis cohortibus eodem adiungeretur; reliquæ copiæ omnes Brundisium cogerentur, & inde nauibus Dyrrhachium transportarentur. nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quam uos, subsidio Domitio ire possim, seu per montes explicare; non est nobis committendum, ut ad has XIV. cohortes, quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quam

ob

obrem placitum eſt mihi, (etiam uideo C. Marcel- lo, & ceteris noſtri ordinis, qui hic ſunt) ut Brun diſium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. uos hortor, ut, quodcumque militum contrahere po teritis, contrahatis, & eodem ueniatis quampri- mum. arma, quæ ad me miſſuri eratis, ijs, cenſeo, armetis milites, quos uobiſcum habetis. quæ arma ſuperabunt, ea ſi Brundiſium iumentis deportari- tis, uehementer reip. profueritis. de hac re uelim noſtros certiores faciatis. ego ad P. Lupum, & C. Coponium prætores miſi, ut ſe uobis coniungerent, &, militum quod haberent, ad uos deducerent. Vale. Cn. Pompeius procos. L. Domitio pro- cos. S. Miror, te ad me nihil ſcribere, & po- tius ab alijs, quam a te, de rep. certiorem me fieri. Nos, diſiecta manu, pares aduerſarijs eſſe non poſſumus. contractis noſtris copijs, ſpero nos & reip. & communi ſaluti prodeſſe poſſe. quamob- rem cum conſtituiſſes, ut Vibullius mihi ſcripſerat, ad v. id. Febr. Corfinio proficiſci cum exercitu, & ad me uenire: miror, quid cauſſæ fuerit, quare con ſilium mutaris. nam illa cauſſa, quam mihi Vibul- lius ſcribit, leuis eſt, te propterea moratum eſſe, quod audieris, Cæſarem Firmo progreſſum in Ca- ſtrum Truentinum ueniſſe. quanto enim magis ap- propinquare aduerſarius cœpit, eo tibi celerius a- gendum erat, ut te mecum coniungeres, prius, quam Cæſar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere poſſet. Quamobrem etiam te rogo, et hor

tor

tor, id quod non destiti superioribus litteris a te petere, ut primo quoque die Luceriam aduenias antequam copiæ, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coactæ nos a nobis distrahant. sed si erunt, qui te impediant, ut illas suas seruent: æquum est me a te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno, & Camerino uenerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias. Vale.

Cn. Pompeius procos. L. Domitio procos. S.

Litteras abs te M. Calenius ad me attulit ad XIII. *kal. Mart. in quibus litteris scribis, tibi in animo esse, obseruare Cæsarem, &, si secundum mare ad me ire cœpisset, confestim in Samnium ad me uenturum; sin autem ille circum istæc loca commoraretur, te ei, si propius accessisset, resistere uelle. te animo magno, & forti istam rem agere existimo: sed diligentius nobis est uidendum, ne distracti pares esse aduersario non possimus; cum ille magnas copias habeat, & maiores breui habiturus sit. non enim pro tua prudentia debes illud solum animaduertere, quot in præsentia cohortes, contra te habeat Cæsar, sed quantas breui tempore equitum, & peditum copias contracturus sit. cui rei testimonio sunt litteræ, quas Bussenius ad me misit; in quibus scribit, id quod ab alijs quoque mihi scribitur, præsidia Curionem, quæ in Vmbria, & Tuscis erant, contrahere, & ad Cæsarem iter facere. quæ si copiæ in unum locum fuerint coactæ, ut pars exercitus ad Albam mittatur; pars ad te accedat,*

cedat, ut non pugnet, sed locis suis repugnet: hærebis, neque solus cum ista copia tantam multitudinem sustinere poteris, ut frumentatum eas. Quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimum cum omnia copia huc uenias. consules constituerunt idem facere. ego Metuscilio ad te mandata dedi, prouidendum esse, nec duæ legiones sine Picentinis cohortibus in conspectum Cæsaris committerentur. Quamobrem nolito commoueri, si audieris me regredi, si forte Cæsar ad me ueniet. cauendum enim puto esse, ne implicatus hæream. nam neque castra, propter anni tempus, & militum animos, facere possum: neque ex omnibus opidis contrahere copias expedit; ne receptum amittam. itaque non amplius XIV. cohortes Luceriam coegi. consules præsidia omnia deducturi sunt, aut in Siciliam ituri. nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos posse; aut regiones eiusmodi obtinere, e quibus repugnemus. id quod neutrum nobis hoc tempore contingit: quod & magnam partem Italiæ Cæsar occupauit; & nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quam ille. itaque nobis prouidendum est, ut summam reip. rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimum ad me uenias. possumus etiam nunc remp. erigere, si communi consilio negotium administrabimus: sin distrahemur, infirmi erimus. mihi hoc constitutum est. His litteris scriptis, Sica a te mihi litteras attulit,

lit, & mandata. Quod me hortare, ut istuc ueniam: id me facere non arbitror posse; quod non magnopere his legionibus confido. Vale. *Cn. Pompeius L. Domitio S.* *Litteræ mihi a te redditæ sunt ad* XII. *kal. Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. quod putaui, & præmonui, fit, ut nec in præsentia committere tecum prœlium uelit, &, omnibus copijs conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atque istas copias coniungere optimorum ciuium possis cum his legionibus, de quarum uoluntate dubitamus. quo etiam magis tuis litteris sum commotus. neque enim eorum militum, quos mecum habeo, uoluntati satis confido, ut de omnibus fortunis reip. dimicem: neque etiam, qui ex delectibus conscripti sunt a consulibus, conuenerunt. Quare da operam, si ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimum uenias ante, quam omnes copiæ aduersariorum conueniant. neque enim celeriter ex delectibus huc homines conuenire possunt: &, si conuenirent, quantum ijs committendum sit, quod inter se ne noti sunt, contra ueteranas legiones, non te præterit. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 13

LIPPITVDINIS *meæ signum tibi sit librarij manus, & eadem caussa breuitatis. etsi nunc quidem, quod scriberem nihil erat. omnis exspectatio nostra erat in nuncijs Brundisinis. si nactus hic esset*

Cnæum

Cnæum nostrum, spes dubia pacis : sin ille ante transmisisset, exitiosi belli metus. sed uides ne, in quem hominem inciderit resp.? quam acutum, quam uigilantem, quam paratum? si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quidquam ademerit; ab ijs, qui eum maxime timuerant, maxime diligetur. multum mecum municipales homines loquuntur, multum rusticani. nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi uillulas, nisi nummulos suos & uide, quam conuersa res est. illum, quo antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. id quantis nostris peccatis, uitijsq. euenerit, non possum sine molestia cogitare. quæ autem impendere putarem, scripseram ad te; & iam tuas litteras exspectabam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

NON *dubito, quin tibi odiosæ sint epistolæ quotidianæ, cum præsertim neque noua de re aliqua certiorem te faciam, neque nouam denique iam reperiam scribendi ullam sententiam. sed, si dedita opera, cum caussa nulla esset, tabellarios ad te cum inanibus epistolis mitterem; facerem inepte: euntibus uero, domesticis præsertim, ut nihil ad te dem litterarum, facere non possum, & simul (crede mihi) requiesco paullulum in his miserijs, cum quasi tecum loquor; cum uero tuas epistolas lego, multo etiam magis. omnino intelligo, nullum fuisse tempus post has fugas, & formidines, quod magis debuerit*

buerit mutum esse a litteris: propterea quod neque Romæ quidquam auditur noui, nec in his locis, quæ a Brundisio absunt propius quam tu, biduum, aut triduum. Brundisij autem omne certamen uertitur huius primi temporis. qua quidem exspectatione torqueor. sed omnia ante nos sciemus. eodem enim die uideo Cæsarem a Corfinio post meridiem profectum esse, quo Canusio mane Pompeium. eo modo autem ambulat Cæsar, & ijs diarijs militum celeritatem incitat, ut timeam, ne citius ad Brundisium, quam opus sit, accesserit. Dices, Quid igitur proficis, qui anticipes eius rei molestiam, quam triduo sciturus sis? Nihil equidem: sed, ut supra dixi, tecum perlibenter loquor. & simul scito, labare meum consilium, illud, quod satis iam fixum uidebatur. non mihi satis idonei sunt auctores ij, qui a te probantur. quod enim umquam eorum in rep. forte factum extitit? aut quis ab ijs ullam rem laude dignam desiderat? nec mehe.. ule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi caussa profecti sunt. (quamquam hæc ferenda non erant) uideo enim, quantum id bellum, & quam pestiferum futurum sit. sed me mouet unus uir; cuius fugientis comes, remp. recuperantis socius uideor esse debere. Toties ne igitur sententiam mutas? ego tecum, tãquam mecum, loquor. quis autem est, tanta quidem de re, quin uarie secum ipse disputet? simul & elicere cupio sententiam tuam; si manet, ut firmior sim; si mutata est, ut tibi assentiar. omnino ad id, de

id, de quo dubito, pertinet, me scire, quid Domitius acturus sit, quid noster Lentulus. de Domitio uaria audimus, modo esse in Tiburti, aut Lepidi: quo cum Lepidus accessisset ad urbem. quod item falsum uideo esse. ait enim Lepidus eum nescio quo penetrasse itineribus; occultandi sui caussa, an maris apiscendi, ne id quidem scit. ignorat enim de filio. addit illud, sane molestum: pecuniam Domitio satis grandem, quam is Coreni habuerit, non esse redditam. de Lentulo autem nihil audimus. hæc uelim exquiras, ad meq. perscribas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

AD V. non. Mart. epistolas mihi tuas Aegypta reddidit, unam ueterem IV. kal. quam te scribis dedisse Pinario, quem non uidimus; in qua exspectas, quidnam præmissus agat Vibullius: qui omnino nō est uisus a Cæsare. in altera epistola, uideo, te scire ita esse: & quemadmodum redeuntem excipiam Cæsarem, quem omnino uitare cogito: & aut Hemonis fugam tendis, commutationemq. uitæ tuæ: quod tibi puto esse faciendum & ignoras, Domitius cum fascibus ne sit. quod cum scies, facies, ut sciamus. Habes ad primam epistolam. secutæ sunt duæ, pridie kal. ambæ datæ, quæ me conuellerunt de pristino statu, iam tamen, ut ante ad te scripsi, labantem. Nec me mouet, quod scribis, Ioui ipsi iniquum. nam periculum in utriusque iracundia positum est: uictoria autē ita incerta, ut

deterior caussa paratior mihi esse uideatur. nec me consules mouent, qui ipsi pluma, aut folio facilius mouentur: officij me deliberatio cruciat, cruciauitq. adhuc. cautior certe est mansio. honestior existimatur traiectio: malo interdum, multi me non caute, quam pauci non honeste, fecisse existiment. De Lepido, & Tullo quod quæris: illi uero non dubitant, quin Cæsari præsto futuri, in senatumq. uenturi sint. Recentissima tua est epistola kal. data, in qua optas congressum, pacem non desperas: sed ego, cum hæc scribebam, nec illos congressuros, nec, si congressi essent, Pompeium ad ullam condicionem accessurum putabam. Quod uideris non dubitare, si consules transeant, quid nos facere oporteat: certe transeunt, uel, quo modo nunc est, transierunt. sed memento, præter Appium, neminem esse fere, qui non ius habeat transeundi. nam aut cum imperio sunt, ut Pompeius, ut Scipio, Setenas, Fannius, Voconius, Sextius, ipsi consules; quibus more maiorum concessum est uel omnes adire prouincias: aut legati sunt eorum. sed nihil desero. quid placeat tibi, & quid propemodum rectum sit, intelligo. Plura scriberem, si ipse possem: sed, ut mihi uideor, potero biduo. Balbi Cornelij litterarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, misi ad te, ut meam uicem dolores, cum me derideri uideres. Vale. Balbus Ciceroni imp. S.

Obsecro te Cicero, suscipe curam, & cogitationem dignissimam tuæ uirtutis, ut Cæsarem, & Pompeium

peium, perfidia hominum distractos, rursus in pristinam concordiam reducas. crede mihi, Cæsarem non solum in tua fore potestate, sed etiam maximum beneficium te sibi dedisse iudicaturum, si huc te reijcis. uelim, idem Pompeius faciat: qui ut adduci tali tempore ad ullam condicionem possit, magis opto, quam spero. sed, cum constiterit, & timere desierit; tum incipiam non desperare, tuam auctoritatem plurimum ualituram. Quod Lentulum cos. meum uoluisti hic remanere; Cæsari gratum, mihi uero gratissimum mediusfidius fecisti. nam illum tanti facio, qui non Cæsarem magis diligam. qui si passus esset, nos secum, ut consueueramus, loqui; & non se totum etiam & etiam ab sermone nostro auertisset: minus miser, quam sum, essem. nam caue putes, hoc tempore plus me quemquam cruciari; quod eum, quem ante me diligo, uideo in consulatu quiduis potius esse, quam consulem. quod si uoluerit tibi obtemperare, & nobis de Cæsare credere, & consulatum reliquum Romæ peragere: incipiam sperare, etiam, consilio senatus, auctore te, illo relatore, Pompeium, & Cæsarem coniungi posse. quod si factum erit, me satis uixisse putabo. Factum Cæsaris de Corfinio totum me probaturum scito, & quo modo in huiusmodi re commodius cadere non potuit, quam ut res sine sanguine confieret. Balbi mei, tuiq. aduentu delectatum te, ualde gaudeo. is quæcumque tibi de Cæsare dixit, quæq. Cæsar scripsit; scio re tibi pro-

babit, quæcumque fortuna eius fuerit, bellissime scripsisse. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

OMNIA mihi prouisa sunt, præter occultum, * & tum iter ad mare superum. hoc enim mari uti non possumus hoc tempore anni. illuc autem, quo spectat animus, & quo res uocat, qua ueniam? cedendum enim est celeriter; ne forte qua re impediar, atque alliger. nec uero ille me ducit, qui uidetur: quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium iam ante cognoram, nunc uero etiam ἀστρατηγικώτατον. non me igitur is ducit, sed sermo hominum, qui ad me a Philotimo scribitur. is enim me ab optimatibus ait conscindi. quibus optimatibus, dij boni? qui nunc quo modo occurrunt, quo modo autem se uenditant Cæsari? municipia uero deum: nec simulant, ut cum de illo ægroto uota faciebant. sed plane, quidquid mali hic Pisistratus non fecerit, tam gratum est, quam si alium facere prohibuerit. hunc propitium sperant: illum iratum putant. quas fieri censes ἀπαντήσεις ex opidis? quos honores? metuunt, inquies. credo, sed hercule illum magis. huius insidiosa clementia delectantur: illius iracundiam formidant. iudices DCCCL, qui præcipue Cnæo nostro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem uideo, nescio quas eius Lucerias horrent. itaque quæro, qui sint isti optimates, qui me exturbent, cum ipsi domi maneant. sed tamen, quicũque

sunt,

sunt, αἰδέομαι Τρῶας. etsi, qua spe proficiscar, uideo: coniungoq. me cum homine magis ad uastandam Italiam, quam ad uincendum parato. domum quem exspecto. & quidem, cum hæc scribebam IV. non. iam exspectabam aliquid a Brundisio. quid autem aliquid? quam inde turpiter fugisset, & uictor hic qua se referret, & quo. quod ubi audissem; si ille Appia ueniret, ego Arpinum cogitabam. Vale. *

TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER IX.

CICERO S. D. ATTICO.

ETSI, *cum tu has litteras legeres, putabam fore, ut scirem iam, quid Brundisij actum esset; nam Canusio* VIII. *kal. profectus erat Cnæus; hæc autem scribebam prid. non.* XIV. *die postquam ille Canusio mouerat: tamen angebar singularum horarum exspectatione; mirabarque, nihil allatum esse ne rumoris quidem: nam erat mirum silentium. sed hæc fortasse* κενόσπουδα *sunt: quæ tamen iam sciantur, necesse est. illud molestum, me adhuc inuestigare non posse, ubi Lentulus noster sit, ubi Domitius. quæro autem, quo facilius scire possim, quid acturi sint, ituri ne ad Pompeium, &, si sint, qua, quandoue ituri sint. urbem quidem iam refertam esse optimatium audio, Sosium, & Lupum, quos Cnæus noster ante putabat Brundisium uenturos esse, quam se, ius dicere. hinc uero uulgo uadunt. etiam M'. Lepidus, quocum diem conterere solebam, cras cogitabat. nos autem in Formiano morabamur, quo citius audiremus. deinde Arpinum uolebamus. inde, iter qua maxime* ἀναπάντητον *esset, ad mare superum, remotis, siue omnino missis lictoribus.*

ribus. audio enim, bonis uiris, qui & nunc, & sæpe antea magno præsidio reip. fuerunt, hanc cunctationem nostram non probari, multaq. in me, & seuere in conuiuijs tempestiuis quidem disputari. cedamus igitur; &, ut boni ciues simus, bellum Italiæ terra, mariq. inferamus; & odia improborum rursus in nos, quæ iam extincta erant, incendamus; & Lucceij consilia, ac Theophanis persequamur. nam Scipio uel in Syriam proficiscitur, sorte; uel cum genero, honeste; uel Cæsarem fugit, iratum. Marcelli quidem, nisi gladium Cæsaris timuissent, manerent. Appius & eodem timore, & inimicitiarum recentium. & tamen, præter hunc, & C. Cassium, reliqui legati, Faustus pro quæs. ego unus, cui utrumuis licet. frater accederet; quem socium huius fortunæ esse, non erat æquum; cui magis etiam Cæsar irascetur: sed impetrare non possum, ut maneat. dabimus hoc Pompeio, quod debemus. nam me quidem alius nemo mouet; non sermo bonorum, qui nulli sunt; non caussa, quæ acta timide est, agetur improbe. uni uni hoc damus, nec id quidem roganti, nec suam caussam, ut ait, agenti, sed publicam. Tu quid cogites de transeundo in Epirum, scire sane uelim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

ETSI nonis Mart. die tuo, ut opinor, exspectabam a te epistolam longiorem: tamen ad eam ipsam breuem, quam III. non. ὑπὸ τὴν διάληψιν dedisti,

diſti, reſcribendum putaui. Gaudere ais te, manſiſſe me; & ſcribis, in ſententia te manere. mihi autem ſuperioribus litteris uidebare non dubitare, quin cederem, ita, ſi & Cnæus bene comitatus conſcendiſſet, & conſules tranſiſſent. utrum, hoc tu parum commeminiſti, an ego non ſatis intellexi, an mutaſti ſententiam? ſed aut ex epiſtola, quam exſpecto, perſpiciam, quid ſentias; aut alias abs te litteras eliciam. Brundiſio nihil dum erat allatum. o rem difficilem, planeq. perditam. quam nihil prætermittis in conſilio dando: quam nihil tamen, quod tibi ipſi placeat, explicas. Non eſſe me una cum Pompeio, gaudes: ac proponis, quam ſit turpe me adeſſe, cum quid de illo detrahatur: nefas eſſe approbare. certe. contra igitur? dij, inquis, auerruncent. quid ergo fiet, ſi in altero ſcelus eſt, in altero ſupplicium? impetrabis, inquis, a Cæſare, ut tibi abeſſe liceat, et eſſe otioſo. ſupplicandum igitur? miſerum. quid, ſi non impetraro? Et de triumpho erit, inquis, integrum. quid, ſi hoc ipſo premar? accipiam? quid fœdius? negem? repudiari ſe totum, magis etiam, quam olim in XX uiratu, putabit. ac ſolet, cum ſe purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me ſibi fuiſſe inimicum, ut ne honorem quidem a ſe accipere uellem. quanto nunc hoc idem accipiet aſperius? tanto ſcilicet, quanto et honor hic illo eſt amplior, & ipſe robuſtior. Nam quod negas te dubitare, quin magna in offenſa ſim apud Pompeium hoc tempore:

re: non uideo caussam, cur ita sit, hoc quidem tempore. qui enim, amisso Corfinio denique, certiorem me sui consilij fecit, is queretur Brundisium me non uenisse, cum inter me, & Brundisium Cæsar esset? deinde, etiam scit, ἀπαῤῥησίαστον esse in ea caussa querellam suam. me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de pace, de urbe, de pecunia, de Piceno occupando plus uidisse, quam se. sin, cum potuero, non uenero: tum erit inimicus. quod ego non eo uereor, ne mihi noceat: (quid enim faciet? τὶς δ' ἐστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;) sed quia ingrati animi crimen horreo. confido igitur aduentum nostrum illi, quoquo tempore fuerit, ut scribis, ἀσμένιστον fore. Nam quod ais, si hic temperantius egerit, consideratius consilium te daturum: qui hic potest se gerere non perdite? uita, mores, ante facta, ratio suscepti negotij, socij, uires bonorum, aut etiam constantia. Vix dum epistolam tuam legeram, cum ad me, currens ad illum, Postumus Curtius uenit, nihil nisi classes loquens, & exercitus. eripiebat Hispanias: tenebat Asiam, Siciliam, Africam, Sardiniam: confestim in Græciam persequebatur. eundum igitur est, nec tam ut belli, quam ut fugæ socij simus. nec enim ferre potero sermones istorum, quicumque sunt. non sunt enim certe, ut appellantur, boni. sed tamen id ipsum scire cupio, quid loquantur: idq. ut exquiras, meq. certiorem facias, te uehementer rogo. Nos adhuc, quid Brundisii actum esset, plane

plane nesciebamus. cum sciemus, tum ex re, & ex tempore consilium capiemus, sed utemur tuo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

DOMITII filius transiit Formias VIII. id. currens ad matrem; Neapolim mihiq. nunciari iussit, patrem ad urbem esse; cum de eo curiose quæsisset seruus noster Dionysius. nos autem audieramus eum profectum siue ad Pompeium, siue in Hispaniam. id cuiusmodi sit, scire sane uelim. nam ad id, quod delibero, pertinet, si ille certe nusquam discessit, intelligere Cnæum, non esse faciles nobis ex Italia exitus, cum ea tota armis, præsidijsq. teneatur, hieme præsertim. nam, si commodius anni tempus esset; uel infero mari liceret uti. nunc nihil potest, nisi supero, transmitti, quo iter interclusum est. quæres igitur & de Domitio, & Lentulo. A Brundisio nulla adhuc fama uenerat: & erat hic dies VII. id. quo die, suspicabamur, aut pridie Brundisium uenisse Cæsarem. nam kalendis Arpis manserat. sed si Postumum audire uelles, persecuturus erat Cnæum: transiisse enim iam putabat, coniectura tempestatum, ac dierum. ego nautas eum non putabam habiturum: ille confidebat, & eo magis, quod audita nauiculari js hominis liberalitas esset. sed, tota res Brundisina iam quo modo habeat se, diutius nescire non possum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 4

EGO etsi tam diu requiesco, quam diu aut ad te scribo, aut tuas litteras lego: tamen & ipse egeo argumento epistolarum, & tibi idem accidere certo scio. quæ enim soluto animo familiariter scribi solent, temporibus his excluduntur: quæ autem sunt horum temporum, ea iam contriuimus. sed tamen, ne me totum ægritudini dedam, sumpsi mihi quasdam tamquã θέσεις, quæ et politicæ sunt, et temporum horũ; ut et abducam animum ab querellis, et in eo ipso, de quo agitur, exercear. eæ sunt huiusmodi. Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ: τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πειρατέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτὸς ἄρθηται. εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος: ἢ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρό-

νοιαν ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. in his ego me consultationibus exercens, & disserens in utramque partem tum græce, tum latine, & abduco parumper animum a molestijs, & τῶν προὔργου τί delibero. Sed uereor, ne tibi ἄκαιρος sim. si enim recte ambulauit is, qui hanc epistolam tulit, in ipsum tuum diem incidit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 5

NATALI die tuo scripsisti epistolam ad me plenam consilij, summæq. tum beneuolentiæ, tum etiam prudentiæ. eam mihi Philotimus postridie, quam a te acceperat, reddidit. Sunt ista quidem, quæ disputas, difficillima, iter ad superum, nauigatio infero, discessus Arpinum, ne hunc fugisse; mansio Formijs, ne obtulisse nos gratulationi uideamur: sed miserius nihil, quam ea uidere, quæ tamen iam, iam inquam uidenda erunt. Fuit apud me Postumus: scripsi ad te, quam grauis. uenit ad me etiam Q. Fusius, quo uultu, quo spiritu? properans Brundisium, scelus accusans Pompeij, leuitatem, & stultitiam senatus. hæc qui in mea uilla non feram, cur tum in curia potero ferre? Age, finge me quamuis ἀστομάχως hæc ferentem: quid illa, dic M. Tulli, quem habebunt exitum? Et omitto caussam reip. quam ego amissam puto cum uulneribus suis, tum medicamentis his, quæ parantur. de Pompeio quid agam? cui plane (quid enim negem?) succensui. semper enim caus-

ſæ euentorum magis mouent, quam ipſa euenta. hæc igitur mala, quibus maiora eſſe quæ poſſunt? conſiderans, uel potius iudicans eius opera accidiſſe, & culpa, inimicior eram huic, quam ipſi Cæſari. ut maiores noſtri funeſtiorem diem eſſe uoluerunt Allienſis pugnæ, quam urbis captæ; quod hoc malum ex illo; itaque alter religioſus etiam nũc dies, alter in uulgus ignotus: ſic ego, decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui nos, hoc defendente, ne dicam grauius, afflixerat; præſentisq. temporis cognoſcens temeritatem, ignauiam, negligentiam, ſuccenſebam. ſed ea iam mihi exciderunt. beneficia eiuſdem cogito, cogito etiam dignitatem. intelligo ſerius equidem, quam uellem, propter epiſtolas, ſermonesq. Balbi; ſed uideo plane. nihil aliud agi, nihil actum ab initio, quam ut hunc occideret. ego igitur. ſi quis apud Homerum, cum ei & mater, & dea dixiſſet,

Αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' Ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος,

matri ipſe reſpondit,

Αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ

Κτεινομένῳ ἐπαμῦναι. quid, ſi non ἑταίρῳ ſolum, ſed etiam εὐεργέτῃ? adde, tali uiro, talem cauſſam agenti. & ego uero hæc officia mercanda uita puto. optimatibus uero tuis nihil confido, nihil iam ne inſeruio quidem. uideo, ut ſe huic dent, ut daturi ſint. quidquam tu illa putas fuiſſe de ualetudine decreta municipiorum præ his de uictoria gratulationibus? timent, inquies. at ipſi tum ſe timuiſſe dicunt.

cunt. sed uideamus, quid actum sit Brundisij. ex eo fortasse mea consilia nascẽtur, aliæq. litteræ. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

Nos adhuc Brundisio nihil. Roma scripsit Balbus, putare iam Lentulum cos. transmisisse, nec eum a minore Balbo conuentum; quod is hoc iam Canusij audisset; inde ad se eum scripsisse: cohortesq. sex, quæ Albæ fuissent, ad Curtium Minucia transisse: id Cæsarem ad se scripsisse, & breui tempore eum ad urbem futurum. ego utar tuo consilio: neque me in Arpinum hoc tempore abdam. etsi, Ciceroni meo togam puram cum dare Arpini uellem, hanc eram ipsam excusationem relicturus ad Cæsarem. sed fortasse in eo ipso offendetur, cur non Romæ potius. sed tamen, si est conueniendus, hic potissimum. tum reliqua uidebimus, idest & quo, & qua, & quando. Domitius, ut audio, in Cossano, & quidem, ut aiunt, paratus ad nauigandum: si in Hispaniam, non probo: si ad Cnæum, laudo: quouis potius certe, quam ut Curtium uideat; quem ego patronus adspicere non possum. quid alios? sed, opinor, quiescamus; ne nostram culpam coarguamus; qui, dum urbem, idest patriam, amamus, dumq. rem conuenturam putamus, ita nos gessimus, ut plane interclusi, captiq. simus. Scripta iam epistola, Capuæ litteræ sunt allatæ hoc exemplo. Pompeius mare transiit cum omnibus militibus, quos secum habuit. hic numerus est hominum

minum millia XXX, & consules duo, & tribuni pl. & senatores, qui fuerant cum eo, omnes cum uxoribus, & liberis. Conscendisse dicitur ad IV. non. Mart. ex ea die fuere septemtriones uenti. naues, quibus usus non est, omnes aut præcidisse, aut incendisse dicunt. de hac re litteræ L. Metello trib. pl. Capuam allatæ sunt ab Clodia socru, quæ ipsa transiit. ante solicitus eram, & angebar, sicut res scilicet ipsa cogebat, cum consilio explicare nihil possem: nunc autem, postquam Pompeius, & consules ex Italia exierunt, nõ angor, sed ardeo dolore.

— οὐδέ μοι ἦτορ
ἔμπεδον, ἀλλ᾽ ἀλαλύκτημαι.

non sum, inquam, mihi crede, mentis compos: tantum mihi dedecoris admisisse uideor. me non primum cum Pompeio, qualicumque consilio uso, deinde cum bonis esse, quamuis caussa temere instituta? præsertim cum ij ipsi, quorum ego caussa timidius me fortunæ committebam, uxor, filia, Ciccrones pueri, me illuc sequi mallent, hoc turpe, & me indignum putarent. nam Quinctus quidem frater, quidquid mihi placeret, id rectum se putare aiebat, id animo æquissimo sequebatur. tuas nunc epistolas a primo lego. hæ me paullum recreant. primæ monent, & rogant, ne me proijciam. proximæ gaudere te ostendunt, me remansisse. eas cum lego, minus mihi turpis uideor, sed tam diu, dum lego: deinde emergit rursum dolor, & αἰσχροῦ φαντασία. Quamobrem obsecro te, mi Tite, eripe

mihi hunc dolorem, aut minue ſaltem, aut conſolatione, aut conſilio, aut quacumque re potes. quid tu autem poſſis? aut quid homo quiſquam? uix iam deus. equidem illud molior, quod tu mones, ſperasq. fieri poſſe; ut mihi Cæſar concedat, ut abſim, cum aliquid in ſenatu contra Cnæum agatur. ſed timeo, ne non impetrem. uenit ab eo Furnius: (ut quidem ſcias, quos ſequamur: Q. Titinij filium cú Cæſare eſſe nunciat) ſed illum maiores mihi gratias agere, quam uellem. quid autem me roget, (paucis ille quidem uerbis, ſed ἐν δυνάμει) cognoſce ex ipſius epiſtola. me miſerum, quod tu non ualuiſti. una fuiſſemus: conſilium certa non defuiſſet, σὺν τε δύ᾽ ἐρχομένω. ſed acta ne agamus: reliqua paremus. me adhuc hæc duo fefellerunt, initio ſpes com- * poſitionis; qua facta uolebam, ut populari, ut ea ſolicitudine ſenectutem noſtram liberari: deinde bellum crudele, & exitioſum ſuſcipi a Pompeio intelligebam. melioris mediusfidius ciuis, & uiri putabam, quouis ſupplicio affici, quam illi crudelitati non ſolum præeſſe, uerum etiam intereſſe. uidetur uel mori ſatius fuiſſe, quam eſſe cum iis. Ad hæc igitur cogita, mi Attice, uel potius excogita. quéuis euentum fortius feram, quam hunc dolorem. Vale. Cæſar imp. S. D. Ciceroni imp. Cum Furnium noſtrum tantum uidiſſem; neque loqui, neque audire me commodo potuiſſet; cum properarem, atque eſſem in itinere, præmiſſis iam legionibus: præterire tamen non potui, quin & ſcriberem

rem ad te, & illum mitterem, gratiasq. agerem. etsi hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi factu rus uideor: ita de me mereris. in primis a te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem uenturum, ut te ibi uideam; ut tuo consilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum reuertar: festinationi meæ, breuitatiq. litterarum ignosces. reliqua ex Furnio cognosces. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

SCRIPSERAM ad te epistolam, quam darem IV. id. sed eo die is, cui dare uolueram, non est profectus. uenit autem eo ipso die ille celeripes, quem Saluius dixerat: attulit uberrimas tuas litteras; quæ mihi quiddam, quo starem, instillarunt. recreatum enim me non queo dicere. sed plane τὸ συνέχον effecisti. ego enim nō iam id ago, mihi crede, ut prosperos exitus consequar. sic enim uideo, nec, duobus his uiuis, nec, hoc uno, nos umquam remp. habituros. ita neque de otio nostro spero iā, nec ullam acerbitatem recuso. unum illud extimescebam, ne quid turpiter facerem, uel, dicam, iam effecissem. sic ergo habeto, salutares te mihi litteras misisse, neque solum has longiores, quibus nihil potest esse explicatius, nihil perfectius, sed etiā illas breuiores, in quibus hoc mihi iucundissimum fuit, consilium, factumq. nostrum ab Sexto probari. pergratumq. mihi tu fecisti; a quo diligi me, &, quid rectum sit, intelligi, scio. Longior uero

tua epistola non me solum, sed meos omnes ægritudine leuauit. itaque utar tuo consilio, & ero in Formiano: ne aut ad urbem ἀπάντησις mea animaduertatur; aut, si nec hic, nec illic eum uidero, deuitatum se a me putet. Quod autem suades, ut ab eo petam, ut mihi concedat, ut idem tribuam Pompeio, quod ipsi tribuerim: id me iam pridem agere intelliges ex litteris Balbi, & Oppij: quarum exempla tibi misi: misi etiam Cæsaris ad eos sana mente scriptas: quo modo in tanta insania? sin mihi Cæsar hoc non concedat; uideo tibi illud placere, me πολίτευμα de pace suscipere: in quo non extimesco periculum. cum enim tot impendeant, cur non honestissimo depacisci uelim? sed uereor, ne Pompeio quid oneris imponam;

μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου

intorqueat. mirandum enim in modum Cnæus noster Sullani regni similitudinem cócupiuit. εἰδώς σοι λέγω. nihil, inquam, ille minus obscure tulit. Cum hoc ne igitur, inquies, esse uis? Beneficium sequor, mihi crede, non caussam, ut in Milone, ut in. sed hactenus. Caussa igitur non bona est? immo optima: sed agetur (memento) fœdissime. primum, consilium est, suffocare urbem, & Italiam fame: deinde, agros uastare, urere, pecunijs locupletum non abstinere. sed, cum eadem metuam ab hac parte; si illinc beneficium non sit, rectius putem quiduis domi perpeti: sed ita meruisse illum de me puto, ut ἀχαριστίας crimen subire non audeam. quãquam

ate

a te eius quoque rei iusta defensio est explicita. De triumpho tibi assentior. quem quidem totum facile, & libenter abiecero. egregie probo fore, ut, dum agamus, ὁ πλοῦς ὡραῖος obrepat: si modo, inquis, satis ille erit firmus. est firmior etiam, quam putabamus. de isto licet bene speres. promitto tibi, si ualebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum. tene igitur socio? contra mehercule meum iudicium, & contra omnium antiquorum auctoritatem: nec tam ut illa adiuuem, quam ut hæc ne uideam, cupio discedere. noli enim putare tolerabiles horum insanias, nec uniusmodi fore. etsi quid te horum fugit, legibus, iudicijs, senatu sublato, libidines, audacias, sumptus, egestates tot egentissimorum hominum nec priuatas posse res, nec remp. sustinere? abeamus igitur qualibet nauigatione: etsi id quidem, ut tibi uidebitur: sed certe abeamus. sciemus enim, id quod exspectas, quid Brundisii actum sit. Bonis uiris quod ais probari, quæ adhuc fecerimus, sciriq. ab ijs non profectis: ualde gaudeo; si est nunc ullus gaudendi locus. *

De Lentulo inuestigabo diligentius: id mandaui Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. Extremum est, ut tibi argumentum ad scribendum fortasse iam desit. nec enim alia de re nunc ulla scribi potest: & de hac quid iam amplius inueniri potest? sed quoniam & ingenium suppeditat, (dico mehercule, ut sentio) & amor, quo & meum ingenium incitatur: perge, ut facias, & scri-

be, quantum potes. In Epirum quod me non inuitas, comitem non molestum: subirascor: sed uale. nam, ut tibi ambulandum, ungendum, sic mihi dormiendum. etenim litteræ tuæ mihi somnum attulerunt. Cenantibus pridie idus nobis, ac noctu quidem, Statius a te epistolam breuem attulit. De L. Torquato quid modo quæris? non modo Lucius, sed etiam Aulus profectus est, alij multi. De Reatinorum corona, quod scribis; moleste fero, in agro Sabino sementem fieri proscriptionis. Senatores multos esse Romæ, nos quoque audieramus. ecquid potes dicere, cur exierint? in his locis opinio est, coniectura magis, quam nuncio, aut litteris, Cæsarem Formijs ad XI. kal. Apr. fore. hic ego uellem habere Homeri illam Mineruam simulatam Mentori, cui dicerem:

Μέντορ πῶς τ᾽ ἂρ ἴω, πῶς τ᾽ ἂρ προσπτύσομαι αὐτόν?

nullam rem umquam difficiliorem cogitaui: sed cogito tamen; nec ero, ut in malis, imparatus. sed cura, ut ualeas. puto enim diem tuum heri fuisse, Cæsar Oppio, Cornelio S. Gaudeo mehercule uos signficare litteris, quam ualde probetis ea, quæ apud Corfinium sunt gesta. consilio uestro utar libenter, & hoc libentius, quod mea sponte facere constitueram, ut quamlenissimum me præberem; & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. tentemus, hoc modo si possumus omnium uoluntates recuperare, & diuturna uictoria uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potue-

tuerunt, neque uictoriam diutius tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. hæc noua sit ratio uincendi; ut misericordia, & liberalitate nos muniamus. id quemadmodum fieri possit, non nulla mihi in mentem ueniunt, & multa reperiri possunt. De his rebus, rogo uos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium, Pompeij præfectum, deprehendi: scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. iam duo præfecti fabrum Pompeij in meam potestatem uenerunt, & a me missi sunt. si uolent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quam ijs, qui & illi, & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificijs effectum est, ut resp. in hunc statum perueniret. Vale. Balbus Ciceroni imp. S. Subito, postea quam litteras communes cum Oppio ad te dedi, ab Cæsare epistolam accepi, cuius exemplum tibi misi; ex quibus perspicere poteris, quam cupiat concordiam, & Pompeium reconciliare, & quam remotus sit ab omni crudelitate: quod eum sentire, ut debeo, ualde gaudeo. De te, & tua fide, & pietate idem mehercule, mi Cicero, sentio, quod tu, non posse tuam famam & officium sustinere, ut contra eum arma feras, a quo tantum beneficium te accepisse prædices. Cæsarem hoc idem probaturum, exploratum, pro singulari eius humanitate, habeo: eiq. cumulatissime satisfacturum te certo scio, cum nullam partem belli contra eum suscipias, neque socius

eius aduersarijs fueris . atque hoc non solum in te, tali, & tanto uiro, satis habebit; sed etiam mihi ipse sua concessit bonitate, ne in ijs castris essem, quæ contra Lentulum, aut Pompeium futura essent; quorum beneficia maxima haberem: sibiq. satis esse dixit, si togatus urbana officia sibi præstitissem; quæ etiam illi, si uellem, præstare possem, itaque nunc Romæ omnia negotia Lentuli procuro, sustineo; meumq. officium, fidem, pietatem ijs præsto. sed mehercule rursus tam abiectam compositionis spem non desperatissimam esse puto: quoniam Cæsar est ea mente, qua optare debemus. hac re mihi placet, si tibi uidetur, te ad eum scribere, & ab eo præsidium petere, ut petisti a Pompeio, me quidem approbante, temporibus Milonianis. præstabo (si Cæsarem bene noui) eum prius tuæ dignitatis, quam suæ utilitatis rationem habiturum. Hæc quam prudenter tibi scribam, nescio: sed illud certe scio, me ab singulari amore, ac beneuolentia, quæcunque scribo, tibi scribere: quòd te (ita, incolumi Cæsare, moriar) tanti facio, ut paucos æque ac te caros habem. De hac re cum aliquid constitueris, uelim mihi scribas. nam non mediocriter laboro, ut utrique, ut uis, tuam beneuolentiam præstare possis: quam mehercule te prestaturum confido. Fac ualeas.

Balbus, & Oppius S. D. M. Ciceroni. Nedum hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum uirorum consilia ex euentu, non ex

uo-

uoluntate, a plerisque probari solent: tamen freti tua humanitate, quod uerissimum nobis uidebitur, de eo, quod ad nos scripsisti, tibi consilium dabimus: quod si non fuerit prudens, at certe ab optima fide, & optimo animo proficiscetur. Nos, nisi id, quod nostro iudicio Cæsarem facere oportere existimamus, ut, simul Romam uenerit, agat de reconciliatione gratiæ suæ, & Pompeij; id eum facturum, ex ipso cognouissemus: te hortari desineremus, ut uelles his rebus interesse, quo facilius, & maiore cum dignitate per te, qui utrique es coniunctus, res tota confieret: aut, si ex contrario putaremus, Cæsarem id non facturum; & eum uelle cum Pompeio bellum gerere, sciremus; numquam tibi suaderemus, contra hominem optime de te meritum arma ferres; sicuti te semper orauimus, ne contra Cæsarem pugnares. sed cum etiamnum, quid facturus Cæsar sit, magis opinari, quam scire, possimus; non possumus nisi hoc, non uideri eam tuam esse dignitatem, neque fidem omnibus cognitam, ut contra alterutrum, cum utrique sis maxime necessarius, arma feras: & hoc, non dubitamus, quin Cæsar pro sua humanitate maxime sit probaturus. nos tamen (si tibi uidebitur (ad Cæsarem scribemus, ut nos certiores faciat, quid in hac re acturus sit. a quo si erit nobis rescriptum, statim, quæ sentiemus, ad te scribemus, & tibi fidem faciemus, nos ea suadere, quæ nobis uidentur tuæ dignitati, non Cæsaris rationi, esse utilissi-

ma. & hoc Cæsarem, pro sua indulgentia in suos, probaturum putamus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

TRES *epistolas tuas accepi postridie iduum: erant autem* IV. III. *prid. id. datæ. igitur antiquissimæ cuique primum respondebo. Assentio tibi, ut in Formiano potissimum commorer. & iam de* **supero mari plaboque, ut antea ad te scripsi, & quonam modo possem uoluntate eius nullam reip. partem attingere. Quod laudas, quia obliuisci me scripsi ante facta, & dicta nostri amici: ego uero ita facio: quin ea ipsa, quæ a te commemorantur, secus ab eo in me ipsum facta esse, non memini: tanto plus apud me ualere beneficij gratiam, quam iniuriæ dolorem, uolo. faciamus igitur, ut censes, col***ligamusq. nos: festino enim simili urus decurro, atque cursu.* Θέσεις *meas commentari non desino: sed sunt quædam earum perdifficiles ad iudicandum. De optimatibus, sit sane ita, ut uis: sed nosti illud,* Διόνυσος ἐν Κορίνθῳ. *Titinij filius apud Cæsarem est. Quod autem quasi uereri uideris, ne mihi tua consilia displiceant: me uero nihil delectat aliud, nisi consilium, & litteræ tuæ. quare fac, ut ostendis, ne destiteris ad me, quidquid tibi in mentem uenerit, scribere. mihi nihil potest esse gratius. Venio ad alteram nunc epistolam. Recte non credis de numero militum. ipso dimidio plus scripsit Clodia. falsum etiam de corruptis nauibus.*

uibus. Quod consules laudas; ego quoque animum laudo, consilium reprehendo. discessu enim illorum, actio de pace sublata est: quam quidem ego meditabar: itaque postea Demetrij librum de concordia tibi remisi, & Philotimo dedi. nec uero dubito, quin exitiosum bellum impendeat, cuius initium ducetur a fame. & me tamen doleo non interesse huic bello; in quo tanta uis sceleris futura est, ut, cum parentes non alere nefarium sit, nostri principes antiquissimam, & sanctissimam parentem patriam fame necandam putent. atque hoc non opinione timeo, sed interfui sermonibus. omnis hæc classis Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Andro, Cypro, Pamphylia, Licia, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbo, Smyrna, Mileto, Co, ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupandas frumentarias prouincias comparatur. at quam uenit iratus, & ijs quidem maxime, qui eam maxime saluam uolebant, quasi relictus ab ijs, quos reliquit. itaque mihi dubitanti, quid me facere par sit, permagnum pondus affert beneuolentia erga illum; qua dempta, perire melius esset in patria, quam patriam seruando euertere. De septemtrione, plane ita est. metuo, ne uexetur Epirus. sed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas? prædicat enim palam, & militibus ostendit, se largitione ipsa superiorem, quam hunc, fore. Illud me præclare admones, cum illum uidero, ne nimis indulgenter, & ut cum grauitate potius loquar. plane sic faciendum. Arpinum,

cum eum conuenero, cogito; ne forte aut absim, cum ueniet, aut cursem huc illuc uia deterrima. Bibulum, ut scribis, audio uenisse, & redisse prid. id. Philotimum, ut ais epistola tertia, exspectabas: at ille idibus a me profectus est. eo serius ad tuam illam epistolam, cui ego statim recripseram, redditæ sunt meæ litteræ. De Domitio, ut scribis, ita opinor esse, ut & in Cossano sit, & consilium eius ignoretur. Iste omnium turpissimus, & sordidissimus, qui consularia comitia a prætore ait haberi posse, est idem, qui semper in rep. fuit. itaque nimirum hoc illud est, quod Cæsar scribit in ea epistola, cuius exemplum ad te misi, se uelle uti consilio meo: age, esto hoc commune: gratia: ineptum id quidem: sed puto, hoc simulat ad quasdam senatorum sententias: dignitate, fortasse sententia consularis. illud extremum est, ope omnium rerum. id, ego suspicari cœpi tum ex tuis litteris, aut hoc ipsum esse, aut non multo secus. nam permagni eius interest, rem ad interregnum non uenire. id assequitur, si per prætorem consules creantur. nos autem in libris habemus, non modo consules a prætoribus, sed ne prætores quidem creari ius esse, idq. factum esse numquam: consules, eo non esse ius, quòd maius imperium a minore rogari non sit ius: prætores autem, cum ita rogentur, ut collegæ consulum sint, quorum est maius imperium. aberit non longe, quin hoc a me decerni uelit, neque sit contentus Galba, Scæuola, Cassio, Antonio.

- τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών.
ſed quanta tempeſtas impendeat, uides. Qui tranſierint ſenatores, ſcribam ad te, cum certum habebo. De re frumentaria recte intelligis; quæ nullo modo adminiſtrari ſine uectigalibus poteſt: nec ſine cauſſa & eos, qui circum illum ſunt, omnia poſtulantes, & bellum nefarium times. Trebatium noſtrum, etſi, ut ſcribis, nihil bene ſperat, tamen uidere ſane uelim. quem fac horteris, ut properet. oportune enim ad me ante aduentum Cæſaris uenerit. De Lanuino, ſtatim, ut audiui Phameam mortuum, optaui, ſi modo eſſet futura reſp. ut id aliquis emeret meorum: neque tamen ad te, qui maxime meus, cogitaui. ſciebam enim, de quoto anno, & quantum in ſolo, ſolere quærere: neque ſolum Romæ, ſed etiam Deli tuum digamma uideram. uerumtamen ego illud, quamquam eſt bellum, minoris æſtimo, quam æſtimabatur Marcellino conſule; cum ego iſtos hortulos propter domum, Antij quam tum habebam, iucundiores mihi fore putabam, & minore impenſa, quam ſi Tuſculanum refeciſſem. uolui HS Q. egi per prædem, illi daret, Antij cum haberet uenale: noluit. ſed nunc omnia iſta iacere puto propter nummorum caritatem. mihi quidem erit aptiſſimum, uel nobis potius, ſi tu emeris. ſed eius dementias caue contemnas. ualde eſt uenuſtum. quamquam mihi iſta omnia iam addicta uaſtitati uidentur. Reſpondi epiſtolis tribus:
ſed

sed exspecto tuas. nam me adhuc tuæ litteræ sustentarunt. Dat. Liberalibus.

CICERO S. D. ATTICO. 9

NIHIL habebam, quod scriberem: neque enim noui quidquam audieram: et ad tuas omnes rescripseram pridie: sed, cum me ægritudo non solum somno priuaret, uerum ne uigilare quidem sine summo dolore pateretur; tecum ut quasi loquerer, in quo uno acquiesco, hoc nescio quid, nullo argumento proposito, scribere institui. Amens mihi fuisse uideor a principio, & me una hæc res torquet, quod non omnibus in rebus labentem, uel potius ruentem Pompeium tãquam unus manipularis secutus sim. uidi hominem XIV. kal. Febr. plenum formidinis. illo ipso die sensi, quid ageret. numquam mihi postea placuit: nec umquam aliud in alio peccare destitit. nihil interim ad me scribere, nihil nisi fugã cogitare. quid quæris? sicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienantur immundæ, insulsæ, indecoræ: sic me illius fugæ, neglígentiæq. deformitas auertit ab amore. nihil enim dignum faciebat, quare eius fugæ comitem me adiungerem. nunc emergit amor: nunc desiderium ferre non possum: nunc mihi nihil libri, nihil litteræ, nihil doctrina prodest. itaque dies & noctes, tamquam auis illa, mare prospecto, euolare cupio. do, do pœnas temeritatis meæ. etsi quæ fuit illa temeritas? quid feci non consideratissime? si enim nihil

præter

præter fugam quæreretur; fugissem libentissime: sed genus belli crudelissimi, & maximi, quod, non dum uident homines, quale futurum sit, perhor rui. quæ minæ municipijs? quæ nominatim uiris bonis? quæ denique omnibus, qui remansissent? quam crebro illud? Sulla potuit; ego non potero? mihi autem hæserunt illa. Male Tarquinius, qui Porsenam, qui Octauium Mamilium contra patriam: impie Coriolanus, qui auxilium petijt a Vol scis: recte Themistocles, qui mori maluit: nefarius Hippias, Pisistrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit, arma contra patriam ferens. At Sulla, at Marius, at Cinna recte. immo iure fortasse: sed quid eorum uictoria crudelius? quid funestius? huius belli genus fugi, & eo magis, quod crudeliora etiam cogitari, & parari uidebam. me, quem non nulli conseruatorem istius urbis, quem parentem esse dixerunt, Getarum, & Armeniorum, & Colchorum copias ad eam adducere? me meis ciuibus famem, uastitatem inferre Italiæ? hunc primum mortalem esse, deinde etiam multis modis posse extingui cogitabam: urbem autem, & populum nostrum seruandum ad immortalitatem, quan tum in nobis esset, putabam. & tamen spes quædam me obtentabat, fore, ut aliquid conueniret potius, quam aut hic tantum sceleris, aut ille tantum flagitij admitteret. alia res nunc tota est, alia mea. Sol, ut est in tua quadam epistola, excidisse mihi e mundo uidetur. ut ægroto, dum anima

est,

est, spes esse dicitur; sic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, sperare non destiti. hæc me fefellerunt; & ut uerum loquar, ætas iam a diuturnis laboribus deuexa ad otium, domesticarum me rerum delectatione molliuit. nunc siue periculo experiundum erit, experiar certe, ut hinc auolem. ante oportuit fortasse: sed ea, quæ scripsisti, me tardarunt, & auctoritas maxime tua. nam cum ad hunc locum uenissem, euolui uolumen epistolarum tuarum, quod ego sub signo habeo, seruoq. diligentissime. erat igitur in ea, quam X. kal. Febr. dederas, hoc modo. SED uideamus, & Cnæus quid agat, & illius rationes quorum fluant. quod si iste Italiam relinquet; faciet omnino male, &, ut ego existimo, ἀλογίστως; sed tum demum consilia nostra commutanda erunt. Hoc scribis post diem quartum, quam ab urbe discessimus. deinde VIII. kal Feb. TANTVMMODO Cnæus noster ne, ut urbẽ ἀλογίστως reliquit, sic Italiam relinquat. Eodem die das alteras litteras, quibus mihi consulenti planissime respondes: est enim sic. SED uenio ad consultationem tuam. si Cnæus Italia cedit, in urbem redeundum puto. qui enim finis peregrinationis? hoc mihi plane hæsit: & nunc ita uideo, infinitum bellum iunctum miserrima fuga; quam tu peregrinationem ὑποκορίζῃ. Sequitur χρησμὸς VI. kal. Febr. EGO, si Pompeius manet in Italia, nec res ad pactionem uenit, longius bellum puto fore: sin Italiam relinquit, ad posterum bellum ἄσπονδον strui existimo.

Huius igitur belli ego particeps, & socius, & adiutor esse cogor; quod & ἄσπουδον, & cum ciuibus. Deinde VI. id. Febr. cũ iam plura audires de Pompeij consilio, concludis epistolam quandam hoc modo. EGO quidem tibi non sim auctor, si Pompeius Italiam relinquit, te quoque profugere. summo enim periculo facies, nec reip. proderis; cui quidem posterius poteris prodesse, si manseris. Quem φιλόπατριν, ac πολιτικὸν hominis prudentis, et amici tali admonitu non moueret auctoritas? Deinceps III. id. Febr. iterum mihi respondes cõsulenti, sic. QVOD quæris a me, fugamne fidam, an moram deserendam utiliorem putem: ego uero in præsentia subitum discessum, & præcipitem profectionem cum tibi, tum ipsi Cnæo inutilem, & periculosam puto: & satius esse existimo, uos dispertitos, et in speculis esse: sed mediusfidius turpe nobis puto esse de fuga cogitare. Hoc turpe Cnæus noster biennio ante cogitauit: ita Sullaturit animus eius, & proscripturit diu. Inde, ut opinor, cum tu ad me quædam γενικώτερον scripsisses, & ego mihi a te quædam significari putassem, ut Italia cederem; detestaris hoc diligenter XI. kal. Mart. EGO uero nulla epistola significaui, si Cnæus Italia cederet, ut tu una cederes: aut, si significaui, non dico fui inconstans, sed demens. In eadẽ epistola alio loco. NIHIL relinquitur, nisi fuga: cui te socium neutiquã puto esse oportere, nec umquam putaui. Totam autem hanc deliberationem euoluis accuratius in litteris

VII. kal. Mart. datis. SI M'. Lepidus, et L. Volcatius remanent, manendum puto, ita, ut, si saluus sit Pompeius, & constiterit alicubi, hanc νεκύαν relinquas, & te in certamine uinci cum illo facilius patiaris, quam cum hoc in ea, quæ perspicitur futura, colluuie regnare. Multa disputas huic sententiæ conuenientia. inde ad extremum. QVID SI, inquis, Lepidus, & Volcatius discedunt? plane ἀπορῶ. quod euenerit igitur, & quod egeris, id ςερκτέον putabo. Si tum dubitares, nunc certe non dubitas, istis manentibus. Deinde in ipsa fuga V. kal. Mart. INTEREA non dubito, quin in Formiano mansurus sis. commodissime enim τὸ μέλλον ibi καραδοκήσεις. Ad kal. Mart. cum ille quinctum iam diem Brundisij esset. TVM poterimus deliberare, non scilicet integrare, sed certe minus infracta, quam si una proieceris te. Deinde IV. non. Mart. ὑπὸ τὴν λῆψιν cum breuiter scriberes, tamen ponis hoc. CRAS scribam plura, & ad omnia: hoc tamen dicam, non pœnitere me consilij de tua mansione: &, quamquam magna solicitudine, tamen, quia minus mali puto esse, quam in illa profectione, maneo in sententia, et gaudeo te mansisse. Cum uero iam angerer, & timerem, ne quid a me dedecoris esset admissum; III. non. Mart. TAMEN, te non esse una cum Pompeio, non fero moleste. postea, si opus fuerit, non erit difficile: & illi, quoquo tempore fiet, erit ἀσμένιςον. sed hoc ita dico: si hic, qua ratione initium fecit, eadem

cetera aget, sincere, temperate, prudenter; ualde uidero, & consideratius utilitati nostræ consuluero. VII. id. Mart. scribis, Peducæo quoque nostro probari, quod quierim: cuius auctoritas multum apud me ualet. His ego tuis scriptis me consolor, ut nihil a me adhuc delictum putem. tu modo auctoritatem tuam defendito aduersus me. nihil opus esse, conscius ego, alijs. ego, si nihil peccaui, reliqua tuebor. ad ea tute hortare, & me omnino tua cogitatione adiuua. Hic nihil dum de reditu Cæsaris audiebatur. Ego his litteris hoc tamen profeci: perlegi omnes tuas, & in eo acquieui. Lentulum nostrum scis Puteolis esse? quod cum e uiatore quodam esset auditum, qui se diceret, eum in Appia, cum is paullum lecticam aperuisset, cognosse, & si uix ueri simile, misi tamen Puteolos pueros, qui peruestigarent, & ad eum litteras. inuentus est uix, in hortis suis se occultans: litterasq. mihi remisit, mirifice gratias agens Cæsari: de suo autem consilio C. Cæcio mandata ad me dedisse. eum ego hodie exspectabam, idest XIV. kal. Apr. Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, ut mihi uisus est, temperatus, & prudens: existimatus quidem est semper auctor otij. quam ille hæc non probare mihi quidem uisus est, quam illam νεκύιαν, ut tu appellas, timere. huic ego in multo sermone epistolam ad me Cæsaris ostendi, eam, cuius exemplum ad te antea misi: rogauique, ut interpretaretur, quid esset, quod ille scriberet,

 consilio

consilio meo se uti uelle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. respondit, se non dubitare, quin & opem, et gratiam meam ille ad pacificationem quæreret. utinam aliquod in hac miseria reip. πολιτικὸν *opus efficere, & nauare mihi liceat. Matius quidem & illum in ea sententia esse confidebat, & se auctorem fore pollicebatur. Pridie autem apud me Crassipes fuerat, qui se pridie non. Mart. Brundisio profectum, atque ibi Pompeium reliquisse dicebat: quod etiam, qui* VIII. *id. illinc profecti erant, nunciabant: illa uero omnes, in quibus etiam Crassipes, qui prudentia potuit attendere, sermones minaces, inimicos optimatium, municipiorum hostes, meras proscriptiones, meros Sullas: quæ Lucceium loqui, quæ totam Græciam, quæ uero Theophanem. & tamen omnis spes salutis in illis est: & ego excubo animo, nec partem ullam capio quietis: &, ut has pestes effugiam, cum dissimillimis nostri esse cupio. quid enim tu illuc Scipionem, quid Faustum, quid Libonem prætermissurum sceleris putas? quorum creditores conuenire dicuntur. quid eos autem, cum uicerint, in ciues effecturos? quam uero putas* μακροψυχίαν *Cnæi nostri esse? nunciant, Aegyptum, & Arabiam* εὐδαίμονα *cogitare, Hispaniam abiecisse. monstra narrant: quæ falsa esse possunt: sed certe & hæc perdita sunt, & illa non salutaria. Tuas litteras iam desidero. post fugam nostram numquam tantum earum interuallum fuit. Misi ad te exemplum litterarum mearum ad Cæsarem;*

ſarem; quibus me aliquid profecturum puto. Vale. Cicero imp. S. D. Cæſari imp. Vt legi tuas litteras, quas ab Furnio noſtro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem eſſem; te uelle uti conſilio, & dignitate mea: minus ſum admiratus: de gratia, & de ope quid ſignificares, mecum ipſe quærebam: ſpe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili, ac ſingulari ſapientia de otio, de pace, de concordia ciuium agi uelle arbitrarer: & ad eam rationem exiſtimabam ſatis aptam eſſe & naturam, & perſonam meam. quod ſi ita eſt; & ſi qua de Pompeio noſtro tuendo, & tibi, ac reip. reconciliando cura te attingit: magis idoneum, quam ego ſum, ad eam cauſſam profecto reperies neminem: qui & illi ſemper, & ſenatui, cum primum potui, pacis auctor fui; nec, ſumptis armis, belli ullam partem attigi; iudicauiq. te eo bello uiolari, contra cuius honorem, populi R. beneficio conceſſum, inimici, atque inuidi niterentur. ſed ut eo tempore non modo ipſe auctor dignitatis tuæ fui, uerum etiam ceteris auctor ad te adiuuandum: ſic me nunc Pompeij dignitas uehementer mouet. aliquot enim ſunt anni, cum uos duos delegi, quos præcipue colerem, & quibus eſſem, ſicut ſum, amiciſſimus. Quamobrem a te peto, uel potius precibus omnibus oro, & obteſtor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias tẽporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus uir, gratus, pius denique eſſe in maximi beneficij me-

moria possim. quæ si tantum ad me ipsum pertinerent, sperarem me a te tamen impetraturum: sed, ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad remp. pertinet, me & pacis, et utriusque uestrum, et ad ciuium concordiam, per te, quamaccommodatissimum, conseruari. Ego, cum antea tibi de Lentulo gratias egissem, cum ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses; tamen, eius litteris lectis, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate, beneficioq. misit, eandem me salutem a te accepisse putaui, quam ille. in quem si me intelligis esse gratum; cura, obsecro, ut etiam in Pompeium esse possim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 10

LEGEBAM tuas litteras XIII. kal. cum mihi epistola affertur a Lepta, circumuallatum esse Pompeium, ratibus etiam exitus portus teneri. non mediusfidius præ lacrymis possum reliqua nec cogitare, nec scribere. misi ad te exemplum. miseros nos, cur non omnes fatum illius una executi sumus? ecce eadem a Matio, & Trebatio: quibus Minturnis obuij Cæsaris tabellarij. torqueor infelix, ut iam illum Mucianum exitum exoptem. at quam honesta, at quam expedita tua consilia, quam euigilata tuis cogitationibus qua itineris, qua nauigationis, qua congressus, sermonisq. cum Cæsare? omnia tum honesta, tum cauta. in Epirum uero inuitatio quam suauis, quam liberalis, quam fraterna? De Dionysio, sum admiratus: qui apud me

honoratior

honoratior fuit, quam apud Scipionem Panætius: a quo impurissime hæc, hæc nostra fortuna despecta est. odi hominem, & odero: utinam ulcisci possem: sed illum ulciscentur mores sui. Tu, quæso, nunc uel maxime, quid agendum nobis sit, cogita. Populi R. exercitus Cn. Pompeium circumsidet: fossa & uallo septum tenet: fuga prohibet: nos uiuimus, & stat urbs ista? prætores ius dicunt? ædiles ludos parant? uiri boni usuras perscribunt? ego ipse sedeo? coner illuc ire, ut insanus? implorare fidem municipiorum? boni non sequentur; leues irridebunt; rerum nouarum cupidi, uictores præsertim, & armati, uim, & manus afferent. Quid censes igitur? ecquidnam est tui consilij? adfinis huius miserrimæ uitæ? nunc doleo, nunc torqueor, cum quibusdam aut sapiens uideor, quòd una non ierim, aut felix fuisse. mihi contra: numquam enim illius uictoriæ socius esse uolui; calamitatis mallem fuisse. quid ego nunc tuas litteras, quid tuam prudentiam, aut beneuolentiam implorem? actum est: nulla re iam possum iuuari, qui ne quid optem quidem iam habeo, nisi ut aliqua inimici misericordia liberetur. οὐκ ἔσθ' ἔτυμος λόγος, ut opinor, ille de ratibus. quid enim est, quod Dolabella ijs litteris, quas III. id. Mart. a Brundisio dedit, hanc εὐημερίαν quasi Cæsaris scriberet, Pompeium in fuga esse? eumq. primo uento nauigaturum? quod ualde discrepat ab ijs epistolis, quarum exempla antea ad te misi. hic quidem mera scelera loquuntur: sed non erat

nec recentior auctor, nec huius rei quidem melior Dolabella. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. II

TVAS XI. kal. accepi litteras, quibus omnia consilia differs in id tempus, cum scierimus, quid actum sit. & certe ita est: nec interim potest quidquam statui, ne cogitari quidem. quamquam hæ mihi litteræ Dolabellæ iubent ad pristinas cogitationes reuerti. fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum usum puto. συναγωγὴ consiliorum tuorum non est a me collecta ad querellam, sed magis ad consolationem meam. nec enim me tam hæc mala angebant, quam suspicio culpæ, ac temeritatis meæ. eam nullam puto esse; quoniam cum consilijs tuis mea & facta, & consilia consentiunt. Quod mea prædicatione factum esse scribis magis, quam illius merito, ut tantum ei debere uiderer: est ita. ego illa extuli semper, & eo quidem magis, ne quid illi superiorum meminisse me putaret. quæ si maxime meminissem, tamen illius temporis similitudinem iam sequi deberem. nihil me adiuuit, cum posset: & postea fuit amicus, & tam ualde: & quam ob caussam, plane scio. ergo ego quoque illi. quin etiam illud par in utroque nostrum, quod ab eisdem illecti sumus. sed utinam tantum ego ei prodesse potuissem, quantum ille mihi potuit. mihi tamen, quod fecit, est gratissimum, nec ego, cum nunc iuuare qua re possim, scio: nec

si

ſi poſſem, cum tam peſtiferum bellum pararet, adiuuandum putarem. tantum offendere animum eius hic manens nolo. nec mehercule iſta uidere, quæ tu potes iam animo prouidere, nec intereſſe iſtis malis poſſem: ſed eo tardior ad diſcedendum fui, quod difficile eſt de diſceſſu uoluntario ſine ulla ſpe reditus cogitare. nam ego hunc ita paratum uideo peditatu, equitatu, claſſibus, auxilijs Gallorum, quos Matius ἐσάλπιζεν, ut puto, ſed certe dicebat, peditum, equitum ſe polliceri ſumptu ſuo annos decem. ſed ſit hoc λάπισμα. magnas habet certe copias, & habebit non ille uectigal, ſed ciuium bona. adde confidentiam hominis. adde imbecillitatem bonorum uirorum; qui quidem, quod illum ſibi merito iratum putant, oderunt. ut tu ſcribis ludum. * * ac uellem, ſcribis, quiſnam hic ſignificaſſet. ſed & * iſte, quia plus oſtenderat, quam fecit, & uulgo illum, qui amarunt, non amant. municipia uero, & ruſtici Romani illum metuunt, hunc adhuc diligunt. quare ita paratus eſt, ut, etiam ſi uincere non poſſit, quo modo tamen ipſe uinci poſſit, non uideam. ego autem non tam γοητείαν huius timeo, quam πειθανάγκην. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Πλάτων, οἶσθ᾽ ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις. Illa ἀλίμενα uideo tibi non probari, quæ ne mihi quidem placebant: ſed habebam in illis & occultationem; & ὑπηρεσίαν fidelem, quæ ſi mihi Brundiſij ſuppetant, mallem: ſed ibi occultatio nulla eſt. uerum, ut ſcribis, cum ſciemus. Viris bonis me non nimis excuſo.

quas enim eos cenas & facere, & obire scripsit ad me Sextus? quam lautas, quam tempestiuas? sed sint quamuis boni; non sunt meliores, quam nos: mouerent me, si essent fortiores. De Lanuino Phameæ erraui: Troianum somniaueram. id ego uolui Q. sed pluris est. istuc tamen cuperem emeres, si ullam spem fruendi uiderem. Nos quæ monstra quotidie intelligamus, ex illo libello, qui in epistolam coniectus est. Lentulus noster Puteolis est, ἀδημονῶν, ut Cæcius narrat. quid agat? διατροπὴν Corfiniensem reformidat: Pompeio nunc putat satisfactum: beneficio Cæsaris mouetur, sed tamen mouetur magis prospectare.

Men'hæc posse ferre? omnia misera: sed hoc nihil miserius. Pompeius Cn. Magium de pace misit, & tamen oppugnatur: quod ego non credebam: sed habeo a Balbo litteras, quarum ad te exemplum misi. lege, quæso, & illud infimum caput ipsius Balbi, optimi, cui Cnæus noster locum, ubi hortos ædificaret, dedit: quem cui nostrum non sæpe prætulit? itaque miser torquetur. sed, ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolam reijcio. spem autem pacis habeo nullam. Dolabella suis litteris, id. Mart. datis, merum bellum loquitur. maneamus ergo in illa eadem sententia misera, & desperata: quando hoc miserius esse nihil potest. Balbus Ciceroni imp. S. Cæsar nobis litteras perbreues misit, quarum exemplum subscripsi. breuitate epistolæ scire poteris eum ualde esse distentum, qui tanta de

re tam breuiter scripserit. si quid præterea noui fuerit, statim tibi scribam. Cæsar Oppio, Cornelio S. Ad VII. id. Mart. Brundisium ueni: ad murum castra posui. Pompeius est Brundisij: misit ad me Cn. Magium de pace. quæ uisa sunt, respondi. hoc uos statim scire uolui. cum in spem uenero, de compositione aliquid me conficere; statim uos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas, mi Cicero, torqueri, postquam rursus in spem pacis ueni, ne qua res compositionem eorum impediat? namque, quod absens facere possum, opto. quod si una essem, aliquid fortasse proficere possem. nunc exspectatione crucior. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12

MISERAM ad te VIII. kal. exemplum epistolæ Balbi ad me, & Cæsaris ad eum. ecce tibi eodem die Capua litteras accepi ab Q. Pedio, Cæsarem ad se prid. id. Mart. misisse litteras hoc exemplo. Pompeius se oppido tenet: nos ad portas castra habemus: conamur opus magnum, & multorum dierum, propter altitudinem maris: sed tamen nihil est, quod potius faciamus. ab utroque portus cornu moles iacimus, ut aut illum quamprimum traijcere quod habet Brundisij copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus. Vbi illa pax, de qua Balbus scripserat torqueri se? ecquid acerbius? ecquid crudelius? atque eum loqui quidam αὐθεντικῶς nar

rant: Cn. Carbonis, M. Bruti se pœnas persequi, omniumq. eorum, in quos Sulla crudelis hoc socio fuisset: nihil Curionem se duce facere, quod non hic Sulla duce fecisset: ad ambitionem, quibus exsilij pœ * na superioribus legibus non fuisset, ab illo patriæ proditores de exsilio reductos esse: queri de Milone per uim expulso: neminem tamen se uiolaturum, nisi qui arma hæc contra. Bæbius quidam a Curione III. id profectus, homo non infans, sed quis, ulli non dicat: plane nescio, quid agam. illinc quidem Cnæum profectum puto. quidquid est, biduo sciemus.

CICERO S. D. ATTICO. 13

A TE nihil: ne ante prorsus quidem quid litterarum. nec mirum: quid enim est, quod scribamus? ego tamen nullum diem prætermitto. Scripta epistola, litteræ mihi ante lucem a Lepta Capua redditæ sunt, id. Mart. Pompeium a Brundisio conscendisse, at Cæsarem ad VII. kal. Apr. Capuæ fore. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

CVM dedissem ad te litteras, ut scires Cæsarem Capuæ VII. kal. fore; allatæ mihi sunt litteræ, eum in Albano apud Curionem V. kal. fore. eum cum uidero, Arpinum pergam. si mihi ueniam, quam peto, dederit, utar condicione: sin minus, impetrabo aliquid a me ipso. ille, ut ad me scripsit, legio-

legiones singulas posuit Brundisii, Tarenti, Siponti. claudere mihi uidetur maritimos exitus, & tamen ipse Græciam spectare potius, quam Hispanias. sed hæc longius absunt. Me nunc & congressus huius stimulat; (is uero adest) & primas eius actiones horreo. uolet enim, credo, senatusconsultum facere: uolet augurum decretum: rapiemur, aut absentes uexabimur. uel ut consules roget prætor, uel dictatorem dicat: quorum neutrum ius est. at si Sulla potuit efficere, ab interrege ut dictator diceretur, & magister equitum: cur hic non possit? nihil expedio, nisi ut aut ab hoc, tamquam Q. Mucius, aut ab illo, tamquam L. Scipio. Cum tu hæc leges, ego illum fortasse conuenero. τέτλα: κιώτερον. *ne illud quidem nostrum proprium. erat enim spes propinqui reditus, erat hominum querella. nũc exire cupimus; qua spe reditus, mihi quidem numquam in mentem uenit. non modo autem nulla querella est municipalium hominum, ac rusticorum, sed contra metuunt ut crudelem, iratum: nec tamen mihi quidquam est miserius, quam remansisse; nec optatius, quam euolare, non tam ad belli, quam ad fugæ societatem. sed tu omnia consilia differebas in id tempus, cum sciremus, quæ Brundisii acta essent. scimus nempe, hæremus nihilo minus. uix enim spero mihi hunc ueniam daturum: etsi multa affero iusta ad impetrandum. sed tibi omnem illius, meumq. sermonem, omnibus uerbis expressum, statim mittam. Tu nunc omni amore eni-*

tere

tere, ut nos cura tua, & prudentia iuues. ita ſubito accurrit, ut ne Trebatium quidem, ut conſtitueram, poſſim uidere. omnia nobis imparatis agenda: ſed tamen

-ἄλλα μὲν αὐτὸς, ut ait ille,

ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.

quidquid egero, continuo ſcies. Mandata Cæſaris ad conſules, & ad Pompeium, quæ rogas, nulla habeo. quæ deſcripta attulit, illa e uia miſi ad te: e quibus mandata puto intelligi poſſe. Philippus Neapoli eſt, Lentulus Puteolis. de Domitio, ut facis, ſciſcitare, ubi ſit, quid cogitet. Quod ſcribis, aſperius me, quam mei patiantur mores, de Dionyſio ſcripſiſſe: uide, quam ſim antiquorum hominum: te mediusfidius hanc rem grauius putaui laturum eſſe, quam me. nam, præterquam quòd te moueri arbitror oportere iniuria, quæ mihi a quoquam facta ſit; præterea te ipſum quonam modo hic uiolauit, cum in me tam improbus fuit? ſed tu id quanti æſtimes, tuum iudicium eſt: nec tamen in hoc tibi quidquam oneris impono: ego autem illum male ſanum ſemper putaui, nunc etiam impurum, & ſceleratum puto, nec tamen mihi inimiciorem, quam ſibi. Philargyro bene: cauſſam certe habuiſti & ueram, & bonam: relictum eſſe me potius, quam reliquiſſe. Cum dediſſem iam litteras ad VIII. kal. quos cum Matio pueros, & Trebatio miſeram. epiſtolam mihi attulerunt hoc exemplo.

Matius & Trebatius Ciceroni imp. S. Cum Capua

pua

qua exissemus, in itinere audiuimus Pompeium Brundisio ad XVI. kal. Apr. cum omnibus copijs, quas habuerat, profectum esse: Cæsarem postero die in opidum introisse, concionatum esse, inde Romam contendisse: uelle ante kal. esse ad urbem, & paucos dies ibi commorari, deinde in Hispanias proficisci. Nobis non alienum uisum est, quoniam de aduentu Cæsaris pro certo habebamus, pueros tuos ad te remittere, ut id tu quamprimum scires. Mandata tua nobis curæ sunt, eaque, ut tempus postularit, agemus. Trebatius Scæuola facit ut antecedat. Epistola conscripta, nunciatum est nobis, Cæsarem ad VIII. kal. Capuæ, ad VII. Sinuessæ. hoc pro certo putamus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

CVM, quid scriberem ad te, nihil haberem, tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi litteras. Ad VII. kal. Cæsarem Sinuessæ mansurum nunciabant. ab eo mihi litteræ redditæ sunt ad VII. kal. quibus iam opes meas, non, ut in superioribus litteris, opem, exspectat. cum eius clementiam Corfiniēsem illam per litteras collaudauissem, rescripsit hoc exemplo. Cæsar imp. Ciceroni imp. S. Recte auguraris de me, (bene enim tibi cognitus sum) nihil a me abesse longius crudelitate. atque ego cum ex ipsa re magnam capio uoluptatem: tum, meum factum probari abs te, triumpho, & gaudeo. neque illud me mouet, quod ij,

qui

qui a me dimissi sunt, discessisse dicuntur; ut mihi rursus bellum inferrent. nihil enim malo, quam & me mei similem esse, & illos sui. Tu uelim mihi ad urbem præsto sis, ut tuis consilijs, atque opibus, ut consueui, in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil scito mihi esse iucundius. hanc adeo habebo gratiam illi. neque enim aliter facere poterit: tanta eius humanitas, is sensus, ea in me est beneuolentia. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

TREBATIVM VI. kal. quo die has litteras dedi, exspectabam. ex eius nuncio, Matijq. litteris meditabor, quo modo cum illo loquar. o tempus miserum. nec dubito, quin a me contendat, ad urbem ueniam. senatum enim kal. uelle se frequentem adesse, etiam Formijs proscribi iussit. ergo ei negandum est? sed quid præripi? statim ad te perscribam omnia. ex illius sermone statuam, Arpinum ne mihi eundum sit, an quo alio. Volo Ciceroni meo togam puram dare, istic puto. tu quæso cogita, quid deinde: nam me hebetem molestia reddiderunt. A Curio, uelim scire, ecquid ad te scriptum sit de Tirone. ad me enim ipse Tiro ita scripsit, ut uerear, quid agat. qui autem ueniunt inde, id modo nunciant. sane in magnis curis etiam hæc me solicitant. in hac enim fortuna perutilis eius & opera, & fidelitas esset.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 17

VTRVMQVE ex tuo consilio. nam & oratio fuit ea nostra, ut bene potius ille de nobis existimaret, quam gratias ageret: & in eo mansimus, ne ad urbem. illa fefellerunt, facilem quod putaramus. nihil uidi minus. damnari se nostro iudicio, tardiores fore reliquos, si in his non ueniremus, dicere. ego, dissimilem illorum esse caussam. cum multa: ueni igitur, & age de pace. meo ne, inquam, arbitratu? an tibi, inquit, ego præscribam? sic, inquam, agam; senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Græciam transportari: multaq. inquam de Cnæo deplorabo. tum ille, ego uero ista dici nolo. ita putabam, inquam: sed ego eo nolo adesse, quod aut sic mihi dicendum est, multaque, quæ nullo modo possem silere, si adessem; aut non ueniendum. summa fuit, ut ille quasi exitum quærens, ut deliberarem. non fuit negandum. ita discessimus. credo igitur hunc me non amare. at ego me amaui; quod mihi iam pridem usu non uenit. reliqua, o dij, qui comitatus; quæ, ut tu soles dicere, νεκύα: in qua erat Eros Celeri. o rem perditam, o copias desperatas. quid? Seruij filius. quot in his castris fuerunt, quibus Pompeius circumsideretur? sex legiones. multum uigilat, audet, nullum uideo finem mali. nunc certe promenda tibi sunt consilia. Hoc fuerat extremum. illa tamen κατάκρισις illius est odiosa, quam pæ-

ne præterij: si sibi consilijs nostris uti non liceret, usurum, quorum posset, ad omniaq. esse descensurum. uidisti igitur uirum, ut scripseras? ingemuisti? certe. cedo reliqua, quid? continuo ipse in Puteolanum, ego Arpinum. inde exspecto quidem ΛΑΛΤΕCΑΝ illam tuam. tu (malum) inquies, actum ne agas. etiam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt. sed ego tuas litteras exspecto. nihil est enim, ut iam antea, Videamus hoc quorsum euadat. Extremum fuit de congressu nostro. quo quidem non dubito quin istum offenderim. eo maturius agendum est. amabo te epistolam, & πολιτικήν. ualde tuas litteras nunc exspecto. Vale. *

CICERO S. D. ATTICO. 18

Ego meo Ciceroni, quoniam Roma caremus; Arpini potissimum togam puram dedi: idq. municipibus nostris fuit gratum. etsi omnes, & illos, et qua iter feci, mæstos, afflictosq. uidi: tam tristis, & tam atrox est ἀναθεώρησις huius ingentis mali. delectus habetur. in hiberna deducuntur. ea, quæ, etiam cum a bonis uiris, cum iusto in bello, cum modeste fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt, quam censes acerba nunc esse, cum a perditis, in ciuili nefario bello, petulantissime fiant? caue autem putes, quemquam hominem in Italia turpem esse, qui hinc absit. uidi ipse Formijs uniuersos. neque mehercule umquam homines putaui; & noram omnes, sed numquam

numquam uno loco uideram. Pergamus igitur, quo placet; & nostra omnia relinquamus. proficiscamur ad eum, cui gratior noster aduentus erit, quam si una fuissemus. tum enim eramus in maxima spe; nunc, ego quidem, in nulla. nec, præter me, quisquam Italia cessit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret. nec mehercule hoc facio reip. caussa, quam funditus deletam puto, sed ne quis me putet ingratum in eum, qui me leuauit ijs incommodis, quibus idem affecerat: & simul, quod ea, quæ fiunt, aut quæ certe futura sunt, uidere non potero. etiam equidem S. C. facta quædam iam puto, utinam in Volcatij sententiam. sed quid refert? est enim una sententia omnium. sed erit iniustissimus Seruius, qui filium misit ad affligendum Cn. Pompeium, aut certe capiendum, cum Pontio Titiniano. etsi hic quidem timoris caussa, ille uero? sed stomachari desinamus, & aliquando sententiam, ut nihil noui, nisi id; quod minimum uellem spiritum reliquum esse. Nos, quoniam superum mare obsidetur, infero nauigabimus: &, si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios; & boni ciues, amantes patriæ, mare infestum habebimus. aliam rationem huius belli gerendi nullam uideo. in Aegyptum nos abdimus. exercitu pares esse non possumus. pacis fides nulla est. sed hæc satis deplorata sunt. Tu uelim litteras Cephalioni des de omnibus rebus actis, denique etiam sermonibus hominum; nisi

plane obmutuerunt. Ego tuis conſilijs uſus ſum, maxime quod & grauitatem in congreſſu noſtro tenui, quam debui; &, ad urbem ut non accederem perſeuerau. Quod ſupereſt, ſcribe, quæſo, quamaccuratiſſime, (iam enim extrema ſunt) quid placeat, quid cenſeas. etſi iam nulla dubitatio eſt, tamen, ſi quid, uel potius quidquid ueniet in mentem, ſcribas uelim. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER X.

CICERO S. D. ATTICO.

TERTIO non. cum in Laterium fratris uenissem, accepi litteras, & paullum respiraui: quod post has ruinas mihi non acciderat. per enim magni æstimo, tibi firmitudinem animi nostri, & factum nostrum probari. Sexto enim nostro quod scribis probari, ita lætor, ut me quasi patris eius, cui semper uni tribui plurimum, iudicio comprobari putem: qui mihi, quod sæpe soleo recordari, dixit olim, nonis illis Decembribus, cum ego, Sexte, quidnam ergo?

Μὴ μὰν, inquit ille, ἀσπουδεῖ γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

eius igitur mihi uiuit auctoritas; et simillimus eius filius eodem est apud me pondere, quo fuit ille: quem saluere uelim iubeas plurimum. Tu tuum consilium etsi non in longum tempus differs, (iam enim illum emptum pacificatorem perorasse puto, iam actum aliquid esse in consessu senatorum) tamen suspensum me detines, sed eo minus, quod non dubito, quid nobis agendum putes. quid enim Flauio legionem, & Siciliam dari scribis, & id iam

fieri? quæ tu scelera partim parari, et iam cogitari, partim ex tempore futura censes? ego uero Solonis, popularis tui, & , ut puto, etiam mei, legem negligam, qui capite sanxit, si qui in seditione non alterutrius partis fuisset. nisi tu aliter censes. & hinc abero, & filij. sed alterum mihi est certius: nec præripiam tamen; exspectabo tuum consilium, & eas litteras, nisi alias iam dedisti, quas, scripsi, ut Cephalioni dares. Quod scribis, non quo alicunde audieris, sed te ipsum putare, me attractum iri, si de pace agatur: mihi omnino non uenit in mentem, quæ possit actio esse de pace, cum illi certissimum sit, si possit, exspoliare exercitu, & prouincia Pompeium. nisi forte iste summarius ei potest persuadere, ut, dum oratores eant, & redeant, quiescat. nihil uideo quod sperem, aut quod iam putem fieri posse. sed tamen hominis hoc ipsum probi est, & magnum τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, ueniendum ne sit consilium tyranni, si is aliqua de re bona deliberaturus sit. quare, si quid eiusmodi euenerit, ut accersamur: (quod equidem non curo: quid enim essem de pace dicturus, dixi; ipse ualde repudiauit) sed tamen, si quid acciderit, quid censeas mihi faciendum, utique scribito. nihil enim mihi adhuc accidit, quod maioris consilij esset. Trebatij, boni uiri, & ciuis, uerbis te gaudeo delectatum: tuaq. ista crebra ἐκφώνησις ΙΠΕΡΕΙ me sola, adhuc delectauit. Litteras tuas uehementer exspecto, quas quidem credo iam datas esse. Tu cum

Sexto

Sexto ſeruaſti grauitatem eandem, quam mihi præcipis. Celer tuus diſertus magis eſt, quam ſapiens. De iuuenibus, quæ ex Tullia audiſti, uera ſunt. M. Antonij iſtud, quod ſcribis, non mihi uidetur tam re eſſe triſte, quam uerbo. hæc eſt ἄλη, in qua nunc ſumus, mortis inſtar. aut enim mihi libere inter malos πολιτευτέον fuit, aut uel periculoſe cum bonis: aut nos temeritatem bonorum ſequamur: aut audaciam improborũ inſectemur. utrumque periculoſum eſt. at hoc, quod agimus, & turpe, nec tamen tutum. Iſtum, qui filium Brundiſium de pace miſit, (de pace idem ſentio, quod tu; ſimulationem eſſe apertam, parari autem bellum acerrime) legatum iri non arbitror; cuius adhuc, ut optaui, mentio facta nulla ſit. eo minus habeo neceſſe ſcribere, aut etiam cogitare, quid ſim facturus, ſi acciderit, ut legarer. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

EGO cum accepiſſem tuas litteras nonis Apr. quas Cephalio attulerat, eſſemq. Minturnis poſtridie manſurus, & inde protinus; ſuſtinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco eſſemus, agerenturq. nihilo minus, quæ ſine nobis agi poſſunt. MMTETCA iá adeſt, * & animus ardet: nec eſt quidquam, quo, & qua. ſed hæc noſtra erit cura, & peritorum. tu tamen, quod poteris, ut adhuc feciſti, nos conſilij iuuabis. res ſunt inexplicabiles. fortunæ ſunt committenda

omnia. sine spe conamur ulla. melius si quid acciderit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum: de quo ad me Tullia mea scripsit: sed & tempus alienum est; & homini non amico nostra incommoda, tanta præsertim, spectaculo esse nollem: cui te meo nomine inimicum esse nolo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

CVM, quid scriberem, plane nihil haberem; hæc autem reliqua essent, quæ scire cuperem, profectus ne esset, quo in statu urbem reliquisset, in ipsa Italia quem cuique regioni, aut negotio præfecisset, et qui essent ad Pompeium, & ad consules ex S. C. de pace legati: ut igitur hæc scirem, dedita opera has ad te litteras misi. feceris igitur commode, mihiq. gratum, si me de his rebus, & si quid erit aliud, quod scire opus sit, feceris certiorem. ego in Arcano opperior, dum ista cognosco. Ad VII. id. alteram tibi eodem die hanc epistolam dictaui; & pridie dederam mea manu longiorem. Visum te aiunt in Regia: nec reprehendo: quippe cum ipse istam reprehensionem non fugerim. sed exspecto tuas litteras. neque iam sane uideo, quid exspectem: sed tamen, etiamsi nihil erit, id ipsum ad me uelim scribas. Cæsar mihi ignoscit per litteras, quod non uenerim; seseq. in optimam partem id accipere dicit. facile patior, quod scribit, secum Tullum, & Seruium questos esse, quia non idem sibi, quod mihi, remisisset. homines ridiculos, qui cum

cum filios misissent ad Cn. Pompeium circumsidendum, ipsi in senatum uenire dubitarent. sed tamen exemplum misi ad te Cæsaris litterarum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 4

MVLTAS a te accepi epistolas eodem die, omnes diligenter scriptas, eam uero, quæ uoluminis instar erat, sæpe legendam, sicuti facio: in qua non frustra laborem suscepisti: mihi quidem pergratum fecisti. quare, ut id, quoad licebit, idest, quoad scies ubi sumus, quam sæpissime facias, te uehementer rogo. at deplorandi quidem, quod quotidie facimus, sit iam nobis aut finis omnino, si potest, aut moderatio quædam, quod profecto potest. non enim, quam dignitatem, quos honores, quem uitæ statum amiserim, cogito, sed quid consecutus sim, quid præstiterim, qua in laude uixerim, his denique in malis quid intersit inter me, & istos, quos propter omnia amisimus. hi sunt, qui, nisi me ciuitate expulissent, obtinere se non posse putarunt licentiam cupiditatum suarum: quorum societas, & sceleratæ consensionis fides quo eruperit, uides. alter ardet furore, & scelere, nec remittit aliquid, sed in dies ingrauescit: modo Italia expulit: nunc alia ex parte persequi, ex alia prouincia spoliare conatur: nec iam recusat, sed quodam modo postulat, ut, quemadmodum est, sic etiam appelletur tyrannus. alter, is, qui nos sibi quondam ad pedes stratos ne subleuabat quidem, qui se nihil contra hu-

ius uoluntatem aiebat facere posse, elapsus e soceri manibus, ac ferro, bellum terra, & mari comparat, non iniustum ille quidem, sed tum pium, tum etiam necessarium, suis tamen ciuibus exitiabile, nisi uicerit; calamitosum etiam, si uicerit. horum ego summorum imperatorum non modo res gestas non antepono meis, sed ne fortunam quidem ipsam, qua illi florentissima, nos duriore conflictati uidemur. quis enim potest, aut deserta per se patria, aut oppressa, beatus esse? &, si, ut nos a te admonemur, recte in illis libris diximus, nihil esse bonum, nisi quod honestum; nihil malum, nisi quod turpe sit: certe uterque istorum est miserrimus; quorum utrique semper patriæ salus, & dignitas posterior sua dominatione, & domesticis commodis fuit. Præclara igitur conscientia sustentor, cum cogito me de rep. aut meruisse optime, cum potuerim, aut certe numquam, nisi diuine, cogitasse, eaq. ipsa tempestate euersam esse remp. quam ego XIV. *annis ante prospexerim. hac igitur conscientia comite proficiscar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrem meum, quorum iam acta ætas, quam propter pueros, quibus interdum uidemur præstare etiam remp. debuisse: quorum quidem alter, non tam, quia maiore pietate est, me mirabiliter excruciat; alter, (o rem miseram; nihil enim mihi accidit in omni uita acerbius) indulgentia uidelicet nostra deprauatus, eo progreßus est, quo non audeo di-*

cere:

cere: & exspecto tuas litteras. scripsisti enim, te scripturum esse plurima, cum ipsum uidisses. omne meum obsequium in illum fuit cum multa seueritate: neque unum eius, nec paruum, sed multa magna delicta compressi. patris autem lenitas amanda potius ab illo, quam tam crudeliter negligenda. nam litteras eius ad Cæsarem missas ita grauiter tulimus, ut te quidem cælaremus; sed ipsius uidemus uitam insuauem reddidisse. hoc uero eius iter, simulatioq. pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. tantum scio, post Hirtium conuentum, accersitum ab Cæsare: cum eo de meo animo ab suis rationibus alienissimo, & consilio relinquendi Italiam. et hæc ipsa timide. sed nulla nostra culpa est: natura metuenda est. hæc Curionem, hæc Hortensii filium, non patrum culpa, corrupit. iacet in mærore meus frater, neque tam de sua uita, quam de mea metuit. huic tu, huic tu malo affer consolationes, si ullas potes: maxime quidem illam uelim, ea, quæ ad nos delata sint, aut falsa esse, aut minora. quæ si uera sint; quid futurum sit in hac fuga, nescio. nam si haberemus remp. consilium mihi non deesset nec ad seueritatem, nec ad indulgẽtiam. Hæc, siue iracundia, siue dolore, siue metu permotus, grauius scripsi, quam aut tuus in illum amor, aut meus postulabat. si uera sunt, ignosces: si falsa, me libente eripies mihi hunc errorem. quoquo modo uero se res habeat, nihil assignabis nec patruo, nec patri. Cum hæc scripsissem, a Curione mi-

hi

hi nunciatum est, eum ad me uenire. uenerat enim is in Cumanum uesperi pridie, idest idibus. si quid eius igitur sermo eiusmodi attulerit, quod ad te scribendum sit; id in litteris adiungam. Præterijt uillam meam Curio, iussitq. mihi nunciari, mox se uenturum: curritq. Puteolos, ut ibi concionaretur. concionatus est: redijt: fuit ad me sane diu. o rem fœdam. nosti hominem: nihil occultauit, in primis nihil esse certius, quam ut omnes, qui lege Pompeia condemnati essent restituerentur; itaque se in Sicilia eorum opera usurum. de Hispanijs, non dubitabat, quin Cæsaris essent: inde ipsum cum exercitu, ubicumque Pompeius esset: eius interitu finē belli fore: propius factum esse nihil; eum plane, iracundia elatum, uoluisse occidi Metellum tribunum pl. quod si esset factum, cædem magnam futuram esse: permultos hortatores esse cædis; ipsum autem non uoluntate, aut natura non esse crudelem, sed quod putaret, popularem esse clementiam: quod si populi studium amisisset, crudelem fore: eumq. perturbatum, quod intelligeret, se apud ipsam plebem offendisse de ærario: itaque ei cum certissimum fuisset, ante, quam proficisceretur, concionem habere ausum non esse, uehementerq. animo perturbato profectum. Cum autem ex eo quærerem, quid uideret, quod exemplum, quam remp. plane fatebatur nullam spem reliquam: Pompeij classem timebat: quæ si esset, se de Sicilia abiturum. Quid isti, inquam, sex tui fasces? si ab senatu, cur laureati?

reati? si ab ipso, cur sex? Cupiui, inquit, ex S. C. surrepto: nam aliter non poterat. at ille impendio nunc magis odit senatum: a me, inquit, omnia proficiscentur. sex autem, quia duodecim nolui: nam licebat. Tum ego, quam uellem, inquam, petijsse ab eo, quod audio Philippum impetrasse: sed ueritus sum, quia ille a me nihil impetrabat. Libenter, inquit, tibi concessisset. uerum puta te impetrasse. ego enim ad eum scribam, ut tu ipse uoles, de ea re nos inter nos locutos. quid autem illius interest, quoniam in senatum non uenis, ubi sis? quin nunc ipsum minime offendisses, eius caussa si in Italia non fuisses. Atque ego, me recessum, & solitudinem quærere, maxime quod lictores haberem. laudabat consilium. Quid ergo, inquam? nam mihi cursus in Græciam per tuam prouinciam est; quoniam ad mare superum milites sunt. Quid mihi, inquit, optatius? hoc loco multa perliberaliter. ergo hoc quidem est uerum profecto, ut non modo tuto, uerum etiam palam nauigaremus. Reliqua in posterum diem distulit: ex quibus scribam ad te, si quid erit epistola dignum. Sunt autem, quæ præterij, interregnum ne esset exspectaturus, an, quo modo dixerim? Ad se ille quidem deferri consulatum, sed se nolle, in proximum annum. Et alia sunt, quæ exquiram. Iurabat ad summam, quod nullo negotio faceret, amicissimum mihi Cæsarem. esse debet. quid enim, inquam, scripsit ad me Dolabella? dico, quid? affirmabat, cum scripsisset, quod

me

me cuperet ad urbem uenire, illum quidem gratias agere maximas, & non modo probare, sed etiam gaudere. quid quæris? atque iubebat. eſt enim ſuſpicio illa domeſtici mali, & ſermonis Hirtiani. quam cupio illum dignum eſſe nobis, & quam ipſe * me inuito, quæ pro illo ſit ſuſpicandum. ſed opus fuit Hirtio conuento. eſt profecto neſcio quid. ſed uelim quamminimo. et tamen eum non dum rediſſe miramur. ſed hæc uidebimus. Tu Oppios Terentiæ dabis. iam enim urbis unum periculum eſt. Me tamen conſilio iuua, pedibus ne Rhegium, an hinc ſtatim in nauem. ceterum, quoniam, commoror, ego ad te ſtatim habebo, quod ſcribam, ſimul ut uidero Curionem. De Tirone cura, quæſo, quod facis, ut ſciam, quid is agat.

CICERO S. D. ATTICO. 5

De tota mea cogitatione ſcripſi ad te antea ſatis, ut mihi uiſus ſum, diligenter: de die nihil ſane poteſt ſcribi certi, præter hoc, non ante Lunam nouam. Curionis ſermo poſtridie eandem habuit ſere ſummam, niſi quod apertius ſignificauit, ſe harum rerum exitum non uidere. Quod mihi mandas de quodam regendo, ἀρκαδίαν. tamen nihil prætermittam. atque utinam tu. ſed modeſtior non ero. Epiſtolam ad Veſtorium ſtatim de Tullia. ac ualde requirere ſolebat. Commodius tecum Vectenus eſt locutus, quam ad me ſcripſerat: ſed mirari ſatis hominis negligentiam non queo. cum enim mi
hi

hi Philotimus dixiſſet, HS L emere de Canuleio diuerſorium illud poſſe, minoris etiam empturum, ſi Vectenum rogaſſem; rogaui, ut, ſi quid poſſet, ex ea ſumma detraheret: promiſit: ad me nuper, HS XXX emiſſe: ut ſcriberem, cui uellem addici: diem pecuniæ id. Non. eſſe. reſcripſi ei ſtomachoſius, cum ioco tamen familiari. nunc, quoniam agit liberaliter, nihil accuſo hominem, ſcripſiq. ad eum, me a te certiorem eſſe factum. Tu, de tuo itinere quid, & quando cogites, uelim me certiorem facias. ad XV. kal. Mai. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

ME adhuc nihil, præter tempeſtatem, moratur. aſtute nihil ſum acturus. fiat in Hiſpania quid libet: et tamen retice. meas cogitationes omnes explicaui tibi ſuperioribus litteris. quocirca hæ ſunt breues: & tamen, quia feſtinabam, eramq. occupatior de Quincto fratre: ita me quidem ſedulo; ſed noſti reliqua. Quod deinde mones, & amice, & prudenter mones: ſed erunt omnia facilia, ſi ab uno illo cauero. magnum opus eſt. mirabilia multa. nihil ſimplex, nihil ſincerum. uellem, ſuſcepiſſes iuuenem regendum. pater enim nimis indulgens, quidquid ego adſtrinxi, relaxat. ſi ſine illo poſſem, regerem; quod tu potes: ſed ignoſco. magnum, inquam, opus eſt. Pompeium pro certo habemus per Illyricum proficiſci in Galliam. ego nunc, qua, & quo, uidebo. Ego uero Apuliam,

liam, et Sipontum, et tergiuersationem istam probo: nec tuam rationem eandem esse duco, quam meam: non quin in rep. rectum idem sit utrique nostrum: sed ea non agitur: regnandi contentio est; in qua pulsus est modestior rex, & probior, & integrior, & is, qui uisi uincit, nomen populi R. deleatur necesse est: sin autem uincit, Sullano more, exemploq. uincet. ergo hac in contentione neutrum tibi palam sentiendum, & tempori seruiendum est. Mea caussa autem alia est, quod beneficio uinctus, ingratus esse non possum: nec tamen in acie, sed Melitæ, aut alio in loco, siue in opidulo futurum puto. Nihil, inquies, iuuas eum, in quem ingratus esse non uis? Immo minus fortasse uoluisset. sed de hoc uidebimus. exeamus modo: quod ut meliore tempore possimus, facit Hadriatico mari Dolabella, freto Siciliensi Curio. Iniecta autem mihi spes quædam est, uelle mecum Ser. Sulpicium colloqui. ad eum misi Philotimum cum litteris. si uir esse uolet; præclara συνόδια. sin autem; erimus nos, qui solemus. Curio mecum uixit, iacere Cæsarem putans offensione populari, Siciliæq. diffidens, si Pompeius nauigare cœpisset. Quinctum puerum accepi uehementer. auaritiam uideo fuisse, & spem magni congiarij. magnum hoc malum est: sed scelus illud, quod timueramus, spero nullum fuisse. hoc autem uitium, puto te existimare non nostra indulgentia: sed a natura profectum. quem tamen nos disciplina regimus. De Oppijs Veliensibus quid placeat, cum

Philo-

Philotimo uidebis. Epirum nostram putabimus: sed alios cursus uidebamur habituri. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

ET res ipsa monebat, et tu ostenderas, et ego uidebam, de iis rebus, quas intercipi periculosum esset, finem inter nos scribendi fieri tempus esse: sed, cum ad me sæpe mea Tullia scribat, orans, ut, quid in Hispania geratur, exspectem, & semper adscribat idem uideri tibi, idq. ipse etiã ex tuis litteris intellexerim; non puto esse alienum, me ad te, quid de ea re sentiam, scribere. Consilium istud tunc esset prudens, ut mihi uidetur, si nostras rationes ad Hispaniensem casum accommodaturi essemus: quod fieri dicitis oportere. necesse est enim, aut, id quod maxime uelim, pelli istum, ab Hispania; aut trahi id bellum; aut istum, ut confidere uidetur, apprehendere Hispanias. si pelletur: quam gratus, aut quam honestus tum erit ad Pompeium noster aduentus; cum ipsum Curionem ad eum transiturum putem? si trahitur bellum: quid exspectem, aut quam diu? reliquitur, ut, si uincimur in Hispania, quiescamus. id ego contra puto. istam enim uictorem magis relinquendum puto, quam uictum, & dubitantem magis, quam fidentem, suis rebus. nam cædem uideo, si uicerit, & impetum in priuatorum pecunias, & exulum reditum, & tabulas nouas, & turpissimorum honores, & regnum non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem

dem cuiquam tolerabile. tacita esse poterit in id dignitas nostra? pati poterunt oculi, me cum Gabinio sententiam dicere? & quidem illum rogari prius? præsto esse clientem tuum Clœlium, Catuli Plaguleium, ceteros? sed cur inimicos colligo? qui meos necessarios, a me defensos, nec uidere in curia sine dolore, nec uersari inter eos sine dedecore potero. quod si ne id quidem est exploratum, fore, ut mihi liceat; (scribunt enim ad me amici eius, me illi nullo modo satisfecisse, quod in senatum non uenerim) tamen ne dubitemus, an ei nos etiam cum periculo uenditemus, qui eum coniuncti ne cum præmio quidem uoluimus esse? deinde hoc uide, non esse iudicium de tota contentione in Hispanijs: nisi forte, his amissis, arma Pompeium abiecturum putas: cuius omne consilium Themistocleũ est. existimat enim, qui mare teneat, eum necesse rerum potiri. itaque, qui numquam egit, ut Hispaniæ per se tenerentur, naualis apparatus ei semper antiquissima cura fuit. nauigabit igitur, cum erit tempus, maximis classibus, et ad Italiam accedet: in qua nos sedentes quid erimus? nam medios esse iam non licebit. classibus aduersabimur igitur? quod malum maius scilicet tantum? denique quid turpius? Hannibal hic in absentis solus tuli scelus: eiusdem cum Pompeio, et cum reliquis principibus non feram? quod si iam, misso officio, periculi ratio habenda est: ab illis est periculum, si peccaro, ab hoc, si recte fecero: nec ullum in his malis consilium periculo uacuum inueniri

niri poteſt: ut non ſit dubium, quin cum periculo fugiamus, quod fugeremus etiam cum ſalute. Non ſimul cum Pompeio mare tranſierimus. Omnino nõ potuimus: extat ratio dierum: ſed tamen (fateamur enim, quod eſt: ne condamus quidem, ut poſſumus) feſelli ea res, quæ fortaſſe non debuit, ſed feſellit: pacem putaui fore: quæ ſi eſſet, iratum mihi Cæſarem eſſe, cum idem amicus eſſet Pompeio nolui. ſenſeram enim, quam ijdem eſſent. hoc ueritus in hãc tarditatem incidi, ſed aſſequar omnia, ſi propero; ſi cunctor, amitto. & tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant quadam ſpe non dubia, non hæc collegij noſtri ab Appio. ſed illa Platonis de tyrannis. nullo enim modo poſſe uideo ſtare iſtum diutius, quin ipſe per ſe, etiam languentibus nobis, concidat, quippe qui florentis, ac nouos, ut * uti diebus ipſi illi egenti, ac perditæ multitudini in odium acerbiſſimum uenerit, qui duarum rerum ſimulationem tam cito amiſerit, manſuetudinis in Metello, diuitiarum in ærario. Iam, quibus utatur uel ſocijs, uel miniſtris, ſi ij prouincias, ſi remp. regent, quorum nemo duo menſes potuit patrimonium ſuum gubernare? Non ſunt omnia colligenda: quæ tu acutiſſime perſpicis. ſed tamen ea pone ante oculos: iam intelliges id regnum uix ſemeſtre eſſe poſſe. quod ſi me feſellerit, feram, ſicut multi præclariſſimi homines in rep. excellentes, tulerunt. niſi forte me Sardanapali uice in ſuo lectulo mori mal * le cenſueris, quam exſilio Themiſtocleo: qui cum

 fuiſſet,

fuiſſet, ut ait Thucydides, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστὴς, tamen incidit in eos caſus, quos uitaſſet, ſi eum nihil fefelliſſet. etſi is erat)ut ait idem) qui τό, τε ἄμεινον, ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα: tamen non uidit, nec quo modo Lacedæmoniorum, nec quo modo ſuorum ciuium inuidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. non fuiſſet & illa nox tam acerba Africano, ſapientiſſimo uiro, non tam dirus ille dies Sullanus callidiſſimo uiro C. Mario, ſi nihil utrumque eorum fefelliſſet. nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus: nec nos fallit, nec aliter accidet. corruat iſte, neceſſe eſt, aut per aduerſarios, aut ipſe per ſe, qui quidem ſibi eſt aduerſarius unus acerrimus. id ſpero uiuis nobis fore. quamquam tempus eſt nos de illa perpetua iam, non de hac exigua uita cogitare. ſin quid acciderit maturius; haud ſane mea multum interfuerit, utrum factum uideam, an futurum eſſe multo ante uiderim. quæ cum ita ſint, non eſt committendum, ut ijs paream, quos contra, me ſenatus, ne quid reſp. detrimenti acciperet, armauit. Tibi ſunt omnia commendata: quæ commendationis meæ pro tuo in nos amore non indigent. ne hercule quidem reperio, quid ſcribam: ſedeo enim πλουδοκῶν: & ſi nihil umquam tam fuit ſcribēdum, quam nihil mihi umquam ex plurimis tuis iucunditatibus gratius accidiſſe, quam quod meam Tulliam ſuauiſſime, dili-

gentissimeq. coluisti . ualde eo ipsa delectata est, ego autem non minus . cuius quidem uirtus mirifica . quo modo illa fert publicam cladem ? quo modo domesticas tricas? quantus autem animus in discessu nostro ? στοργῆς sit summa συύτηξις : tamen nos recte facere, & bene audire uult. Sed hac super re nimis ; ne meam ipse συμπάθειαν euocem . Tu, si quid de Hispanijs certius , & si quid aliud , dum adsumus , scribes : & ego fortasse discedens dabo ad te aliquid , eo etiam magis , quod Tullia te non putabat ex Italia hoc tempore . Cum Antonio item est agendum , ut cum Curione , Melitæ me uelit esse : huic bello nolle interesse . eo uelim tam facili uti possem, & tam bono in me , quam Curio . is ad Missenum VI . non. uenturus dicebatur , idest hodie : sed præmisit mihi odiosas litteras ,hoc exemplo .

Antonius trib. proprœt. Ciceroni imp. S.

Nisi te ualde amarem , & multo quidem plus , quam putas , non extimuissem rumorem , qui de te prolatus est , cum præsertim falsum esse existimarem : sed quia te nimio plus diligo , non possum dissimulare , mihi famam quoque , quamuis sit falsa , magni esse. Te iturum trans mare,credere non possum, cum tanti facias Dolabellam, et Tulliam tuã, feminam lectissimã, tantiq. ab omnibns nobis fias ; quibus mehercule dignitas , amplitudoq. tua pæne carior est, quam tibi ipsi . sed tamen non sum arbitratus esse amici , non commoueri etiam improborum sermone . eo feci studiosius , quod iudicabam

duriores partes mihi impoſitas eſſe ab offenſione noſtra, quæ magis a ζηλοτυπίᾳ mea, quam ab iniuria tua nata eſt. ſic enim uolo te tibi perſuadere, mihi neminem eſſe cariorem te, excepto Cæſare; meq. illud una iudicare, Cæſarem maxime in ſuis M. Ciceronem reponere. Quare, mi Cicero, te rogo, ut tibi omnia integra ſerues, eius fidem improbes, qui tibi, ut beneficium daret, prius iniuriam fecit: contra, eum ne profugias, qui te, & ſi non amabit, (quod accidere non poteſt) tamen ſaluum, ampliſſimumq. eſſe cupiet. Dedita opera ad te Calpurnium, familiariſſimum meum, miſi; ut mihi magnæ curæ tuam uitam, ac dignitatem eſſe ſcires. Eodē die a Cæſare Philotimus litteras attulit, hoc exemplo. Cæſar imp. M. Ciceroni imp. S.

Etſi te nihil temere, nihil imprudenter facturum iudicaram: tamen permotus hominum fama, ſcribendum ad te exiſtimaui, & pro noſtra beneuolentia petendum, ne quo progredereris inclinata iam re, qua integra etiam progrediendum tibi non exiſtimaſſes. namque & amicitiæ grauiorem iniuriam feceris; & tibi minus commode conſulueris, ſi non fortunæ obſecutus uidebere; omnia enim ſecundiſſima nobis, aduerſiſſima illis accidiſſe uidentur; nec cauſſam ſecutus; eadem enim tum fuit, cum ab eorum conſilijs abeſſe iudicaſti; ſed meum aliquod factum condemnauiſſe: quo mihi grauius abs te nil accidere poteſt. quod ne facias, pro iure noſtræ amicitiæ a te peto. Poſtremo, quid uiro bono, & quieto,

to, & bono ciui magis conuenit, quam abſſe à ciuilibus controuerſiis? quod non nulli cum probarẽt, periculi cauſſa ſequi non potuerunt. tu, explorato & uitæ meæ teſtimonio, & amicitiæ iudicio, neque tutius, neque honeſtius reperies quidquam, quam ab omni contentione abeſſe. XV. kal. Mai. ex itinere. Vale. Aduentus Philotimi (at cuius hominis, quam inſulſi, & quam ſæpe pro Pompeio mentientis) exanimauit omnes, qui mecum erant: nam ipſe obdurui. Dubitauit noſtrum nemo, quin Cæſar itinera repreſſiſſet: uolare dicitur. Petreius cum Afranio ſe coniunxiſſet: nihil affert eiuſmodi. Quid quæris? etiã illud erat perſuaſum, Pompeium cum magnis copijs iter in Germaniam per Illyricum feciſſe. id enim αὐθεντικῶς nunciabatur. Melitam igitur, opinor, capeſſemus, dum, quod in Hiſpania: quod quidem propemodum uideor ex Cæſaris litteris ipſius uoluntate facere poſſe; qui negat neque honeſtius, neque tutius mihi quidquam eſſe, quam ab omni contentione abeſſe. dices, ubi ille, ergo tuus animus, quem proximis litteris? adeſt, & idem eſt: ſed utinam meo ſolum capite decernerem: lacrymæ meorum me interdũ molliunt, precantium, ut de Hiſpanijs exſpectemus. M. Cœlij quidem epiſtolam, ſcriptam miſerabiliter, quæ hoc idem obſecraret, ut exſpectarem, ne fortunas meas, ne unicam filiam, ne meos omnes tam temere proderem, non ſine magno fletu legerunt pueri noſtri. etſi meus quidem eſt fortior, eoq. ipſo uehementius

commouet, nec quidquam, nisi de dignatione, laborat. Melitam igitur; deinde, quod uidebitur. tu tamen etiam nunc mihi aliquid litterarum, & maxime si quid ab Afranio. Ego, si cum Antonio locutus ero, scribam ad te, quid actum sit: ero tamen in credendo, ut mones, cautus. nam occultandi ratio tum difficilis, tum etiam periculosa est. Seruium exspecto ad nonas, & adijcit a Postumia, & Seruij filij. Quartanam leuiorem esse gaudeo. Misi ad te Cœlij etiam litterarum exemplum. Cœlius M. Ciceroni imp. S. Exanimatus tuis litteris, quibus te nihil, nisi triste, cogitare ostendisti; neque, id quod esset, perscripsisti; neque non tamen, quale esset, quid cogitares, aperuisti; has ad te illico litteras scripsi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro, & obsecro, ne quid grauius de salute, & incolumitate tua consulas. nam deos, hominesque, amicitiamq. nostram testificor, me tibi prædixisse, neque temere monuisse, sed, postquam Cæsarem conuenerim, sententiamq. eius, qualis futura esset parta uictoria cognorim, te certiorem fecisse. Si existimas eandem rationem fore Cæsaris in dimittendis aduersarijs, & condicionibus ferendis, erras. nihil, nisi atrox, & sæuum, cogitat, atque etiam loquitur: iratus senatui exijt: his intercessionibus plane incitatus est. non mehercule erit deprecationi locus. Quare, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt; si aliquid apud te nos, si, uir optimus, gener tuus ualet;

let: eorum fortunam non debes uelle conturbare; ut eam caussam, in cuius uictoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quod offensæ fuerit, in ista cunctatione te subijsse. nunc te contra uictorem facere, quem dubijs rebus lædere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiæ est. uide, ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter, quod optimum sit, eligas. quod si totum tibi persuadere non possum; saltem, dum, quid de Hispanijs agamus, scitur, exspecta; quas tibi nuncio aduentu Cæsaris fore nostras. quam isti spem habeant amissis Hispanijs, nescio. quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere, non mediusfidius reperio. Hoc, quod tu non dicendo mihi significasti, Cæsar audierat: ac simul atque, aue, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit. negaui me scire: tamen ab eo petiui, ut ad te litteras mitteret, quibus maxime ad remanendum commoueri posses. me secum in Hispaniam ducit. nam, nisi ita faceret, ego prius, quam ad urbem accederem, ubicumque esses, ad te percurrissem, et hoc a te præsens contendissem, atque omni ui te retinuissem. Etiam atque etiam, Cicero, cogita, ne te, tuosq. omnes funditus euertas, nec te sciens, prudensq. eo demittas, unde exitum uides nullum esset quod si te aut uoces optimatium commouent; au non nullorum hominum insolentiam, & iactatio-

nem ferre non potes: eligas, censeo, aliquod oppidum uacuum a bello; dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. id si feceris, et ego te sapienter fecisse iudicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

ME CAECVM *qui hæc ante non uiderim. misi ad te epistolam Antonij. & cum ego sæpissime scripsissem, nihil me contra Cæsaris rationes cogitare; meminisse me generi mei, meminisse amicitiæ; potuisse, si aliter sentirem, esse cum Pompeio; me autem, quia cum lictoribus inuitus cursarem, abesse uelle, nec id ipsum certum etiam nunc habere: uide, quam ad hæc* τυραννικῶς.

Tuum consilium quam uerum est. nam qui se medium esse uult, in patria manet: qui proficiscitur, aliquid de alterutra parte iudicare uidetur. sed ego is non sum, qui statuere debeam, iure quis proficiscatur, nec ne. partes mihi Cæsar has imposuit, ne quem omnino discedere ex Italia paterer. quare parui refert me probare cogitationem tuam, si nihil tamen tibi remittere possum. ad Cæsarem mittas, censeo, & ab eo hoc petas. non dubito, quin impetraturus sis, cum præsertim te amicitiæ nostræ rationem habiturum esse pollicearis.

Habes σκυτάλην λακωνικήν. *omnino excipiam hominem. erat autem* v. *non. uenturus uesperi, id est hodie. cras igitur ad me fortasse ueniet. tentabo audeam, nihil properare. missurum ad Cæsarem*

clamabam. cum paucissimis alicubi occultabor. certe hinc istis inuitissimis euolabo, atque utinam ad Curionem. σὺν θεῷ τοι λέγω. magnus dolor accessit. efficietur aliquid dignum nobis. δυσουρία tua mihi ualde molesta. medere amabo, dum est ἀρχή. De Massiliensibus gratæ tuæ mihi litteræ. quæso, ut sciam, quidquid audieris. Siciliam cuperem, si possem palam: quod a Curione effeceram. Hic ego Seruium exspecto: rogor enim ab eius uxore, & filio: & puto opus esse. Hic tamen Cyteridem secum lectica aperta portat, altera uxorem. septem præterea coniunctæ lecticæ amicarum. hæ sunt amicorum. uide, quam turpi leto pereamus. et dubita, si potes, quin ille, seu uictus, seu uictor redierit, cædem facturus sit. ego uero uel lintriculo, si nauis non erit, eripiam me ex istorum paricidio. Sed plura scribam, cum illum conuenero. Iuuenem nostrum non possum non amare: sed ab eo nos non amari, plane intelligo. nihil ego uidi tam ἀνηθοποίητον, tam auersum a suis, tam nescio quid cogitans. uim incredibilem molestiarum. sed erit curæ, & est, ut regatur. mirum est enim ingenium: ἤθους ἐπιμελητέον.

CICERO S. D. ATTICO. 9

OBSIGNATA *iam epistola superiore, non placuit ei dare, cui constitueram, quod erat alienus: itaque eo die data non est. interim uenit Philotimus, & mihi a te litteras reddidit: quibus quæ*

de

de fratre meo scribis, sunt ea quidem parum firma, sed habent nihil ὕπουλον nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatem, nihil, quod non, quo uelis, uno sermone possis perducere. ne multa, omnes suos, etiam quibus irascitur crebrius, tamen caros habet, me quidem se ipso cariorem. Quod de puero aliter ad te scripsit, & ad matrem de filio, non reprehendo. De itinere, & de sorore, quæ scribis, molesta sunt, eoq. magis, quod ea tempora nostra sunt, ut ego his mederi non possim: nam certe mederer. sed quibus in malis, & qua in desperatione rerum simus, uides. Illa de ratione nummaria non sunt eiusmodi, (sæpe enim audio ex ipso) ut non cupiat tibi præstare, & in eo laboret. sed si mihi Q. Axius in hac mea fuga HS XIII. non reddit, quæ dedi eius filio mutua, & utitur excusatione temporis; si Lepta, si ceteri: soleo mirari, de nescio queis HS XX cum audio ex illo se urgeri. uides enim profecto angustias. curari tamen ea tibi utique iubet. an existimas illum in isto genere lentulum, aut restrictum? nemo est minus. De fratre satis. de eius filio, indulsit illi quidem suus pater semper; sed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem suorum; ferocem fortasse, & arrogantem, et infestum facit. itaque habet hæc quoque, quæ nascuntur ex indulgentia: sed ea sunt tolerabilia: (quid enim dicam, hac iuuentute?) ea uero, quæ mihi quidem, qui illum amo, sunt his ipsis malis, in queis sumus, miseriora, non

sunt

ſunt ab obſequio noſtro, non; ſuas radices habent: quas tamen euellerem profecto, ſi liceret. ſed ea omnia mihi ſunt patienda. ego meum facile teneo. nihil eſt enim eo tractabilius. cuius quidem miſericordia languidiora adhuc conſilia cepi: & quo ille me fortiorem uult eſſe, eo magis timeo, ne in eum exiſtam crudelior. Sed Antonius uenit heri ueſperi. iam fortaſſe ad me ueniet, aut ne id quidem, quoniam ſcripſit, quid fieri uellet. ſed ſcies continuo, quid actum ſit. Nos iam nihil, niſi occulte. De pueris quid agam? paruo ne nauigio committam? quid mihi animi in nauigando cenſes fore? recordor enim, æſtate cum illo Rhodiorũ ἀφράκτῳ nauigans, quam fuerim ſolicitus. quid, duro tempore anni, actuariolo fore cenſes? o rem undique miſeram. Trebatius erat mecum, uir plane, & ciuis bonus. quæ ille monſtra, dij immortales. etiam ne Balbus in ſenatum uenire cogitet? ſed ei ipſi cras ad te litteras dabo. Vectenum mihi amicum, ut ſcribis, ita puto eſſe. cum eo, quod ἀποτόμως ad me ſcripſerat de nummis curandis, θυμικώτερον erat. id tu, ſi ille aliter acceperit, ac debuit, lenies. Monetali autem adſcripſi, quod ille ad me, Proconſuli: ſed quoniam eſt homo, & nos diligit, ipſe quoque a nobis diligatur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 10

QVIDNAM mihi futurum eſt? aut quis me non ſolum infelicior, ſed iam etiam turpior? nominatim

minatim de me sibi imperatum dicit Antonius: nec me tamen ipse adhuc uiderat, sed hoc Trebatio narrauit. Quid agam nunc, cui nihil procedit, caduntq. ea, quæ diligentissime sunt cogitata, tæterrime? ego enim Curionem nactus, omnia me consecutum putaui. is de me ad Hortensium scripserat. Reginus erat totus noster. huic nihil suspicabamur cum hoc mare negotij fore. quo me nunc uertam? undique custodior. sed satis lacrymis. παραπλουτέον igitur, & occulte in aliquam onerariam corrependú, non committendum, ut etiam compacto prohibiti uideamur. Sicilia petenda: quam si erimus nacti, maiora quædam consequemur. sit modo recte in Hispanijs. quamquam de ipsa Sicilia utinam sit uerum: sed adhuc nihil secundi. concursus Siculorum ad Catonem dicitur factus; orasse, ut resisteret; omnia pollicitos: commotum illum, delectum habere cœpisse. non credo, ut est luculentus auctor. potuisse certe tenere illam prouinciam scio. ab Hispanijs autem iam audietur. Hic nos C. Marcellum habemus, eadem de re cogitantem, aut bene simulantem. quamquam ipsum non uideram, sed ex familiarissimo eius audiebam. tu, quæso, si quid habebis noui. ego, si quid moliti erimus, ad te statim scribam. Quinctum filium seuerius adhibebo. utinam proficere possem. tu tamen eas epistolas, quibus asperius de eo scripsi, aliquando concerpito, ne quando quid emanet: ego item tuas. Seruium èxspecto, nec ab eo quidquam ὑγιές. scies, quid erit.

Sine

Sine dubio errasse nos, confitendum est. at semel? at una in re? immo omnia, quo diligentius cogitata, eo facta sunt imprudentius. ἀλλὰ τὰ μὲν προτέτυχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ: in reliquis modo ne ruamus. iubes enim profectionem meam prouidere. quid prouideam? ita patent omnia, quæ accidere possunt, ut, ea si uitem, sedendum sit cum dedecore, & dolore; si negligam, periculum est, ne in manus incidam perditorum. sed uide, quantis in miserijs simus. optandum interdum uidetur, ut aliquam accipiamus ab istis quamuis acerbam iniuriam, ut tyranno in odio fuisse uideamur. quod si nobis is cursus, quem speraram, pateret; effecissem aliquid profecto, ut tu optas, & hortaris, dignum nostra mora: sed mirificæ sunt custodiæ: & quidem ille ipse Curio suspectus. ui, aut clam agendum est: &, si ui, forte ne cum tempestate: clam autem, istis. in quo si quod σφάλμα, uides quam turpe est. trahimur: nec fugiendum, si quid uiolentius. De Cœlio, sæpe mecũ agito; nec, siquid habuero tale, dimittam. Hispanias spero firmas esse. Massiliensiũ factum cum ipsum per se luculentum est, tum mihi argumẽto est, recte esse in Hispanijs. minus enim auderent, si aliter esset. & scirent. nam & iuncti, & diligẽtes sunt. Odium autem recte animaduertis significatum theatro. Legiones autẽ has, quas in Italia assumpsit, alienissimas esse uideo: sed tamẽ nihil inimicius, quã sibi ipse. illud recte times, ne ruat. si desperarit, certe ruet. quo magis efficiendum aliquid

quid eſt, fortuna uelim meliore, animo Cœliano. ſed primum quidque: quod, qualec umque erit, continuo ſcies. Nos iuueni, ut rogas, ſuppeditabimus, & Peloponneſum ipſam ſuſtinebimus. eſt enim indoles: modo aliquid hoc ſit ἦθος ΑΚΙΜΟ
* ΔΟΝ: quod ſi adhuc nullum eſt, eſſe tamen poteſt: aut ἀρετὴ non eſt διδακτὸν: quod mihi perſuaderi non poteſt. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. II

EPISTOLA tua gratiſſima fuit meæ Tulliæ, & mehercule mihi. ſemper ſecum aliquid afferunt tuæ litteræ. ſcribes igitur: ac, ſi quid ad ſpem poteris, ne dimiſeris. Tu Antonij leones pertimeſcas caue. nihil eſt illo homine iucundius. attende πρᾶξιν πολιτικοῦ. Euocauit litteris e municipijs denos: & IV uiri uenerunt ad uillam eius mane. primum dormijt ad horam tertiam: deinde, cum eſſet nunciatum, ueniſſe Neapolitanos, & Cumanos, (his enim eſt Cæſar iratus) poſtridie redire iuſſit: lauari ſe uelle, & περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι. hoc heri effecit. hodie autem in Aenariam tranſire conſtituit. exulibus reditum pollicetur. Sed hæc omittamus, de nobis aliquid agamus. Ab Axio accepi litteras. De Tirone gratum. Vectenum diligo. Veſtio reddidi. Seruius prid. non. Mai. Minturnis manſiſſe dicitur, hodie in Liternino manſurus apud C. Marcellum. cras igitur nos mature uidebit, mihiq. dabit argumentum ad te epiſtolæ. iam enim non reperio,

perio, quid tibi ſcribam. Illud admiror, quod Antonius ad me ne nuncium quidem, cum præſertim me ualde obſeruarit. uidelicet (aut aliquid atrocius de me imperatum eſt) coram negare mihi non uult. quod ego nec rogaturus eram, nec, ſi impetraſſem, crediturus. nos tamen aliquid excogitabimus. Tu, quæſo, ſi quid in Hiſpanijs. iam enim poterit audiri: & omnes ita exſpectant, ut, ſi recte fuerit, nihil negotij futurum putent. ego autem nec, retentis his, confectam rem puto; neque, amiſſis, deſperatam. Silium, & Ocellam, & ceteros credo retardatos. te quoque a Curtio impediri uideo. etſi, ut opinor, habes Scytha ὄνον. uitam miſeram, maiusq. malum, tam diu timere, quam eſt illud ipſum, quod timetur. *

CICERO S. D. ATTICO. 12

SERVIVS, ut antea ſcripſi, cum ueniſſet nonis Mai. poſtridie ad me uenit, ne diutius te teneam, nullius conſilij exitum inuenimus. numquam uidi hominem perturbatiorem metu. neque hercule quidquam timebat, quod non eſſet timendum: illum ſibi iratum, hunc non amicum: horribilem utriuſque uictoriam, cum propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter utriuſque difficultatem pecuniariam, qua frui nuſquam, niſi ex priuatorum bonis, poſſet. atque hæc ita multis cum lacrymis loquebatur, ut ego mirarer eas tam diuturna miſeria non exaruiſſe. mihi quidem etiam lippitu-

do hæc, propter quam non ipse ad te scribo, sine ulla lacryma est, sed sæpius odiosa est propter uigilias. quamobrem quidquid habes ad consolandum, collige, & illa scribe, non ex doctrina, neque ex libris: nam id quidem domi est; sed nescio quo modo imbecillior est medicina, quam morbus: hæc potius conquire, de Hispanijs, de Massilia: quæ quidem satis bella Seruius affert: qui etiam de duabus legionibus luculentos auctores esse dicebat. hæc igitur si habebis, & talia. & quidem paucis diebus aliquid audiri necesse est. sed redeo ad Seruium. Distulimus omnino sermonem in posterum, sed tardus ad exeundum: multo se in suo lectulo malle, quidquid foret. odiosus scrupulus de filij militia Brundisina. unum illud fortissime asseuerabat, si damnati restituerentur, in exsilium se iturum. nos autem ad hæc, & ipsum certo fore, &, quæ iam fiebant, non esse leuiora: multaq. colligebamus. uerum ea non animum eius augebant, sed timorem; ut iam cælandus magis de nostro cõsilio, quam ad idem uideretur. quare in hoc non multum est. Nos a te admoniti de Cælio cogitabimus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 13

SERVIVS cum esset apud me, Cephalio cum tuis litteris VI. id. uenit, quæ nobis magnam spem attulerunt meliorum rerum de octo cohortibus. etenim hæ quoque, quæ in his locis sunt, labare dicuntur. Eodem die Funisulanus a te attulit litteras,

teras, in quibus erat confirmatius idem illud. ei de ſuo negotio reſpondi cumulate, cum omni tua gratia. adhuc non ſatisfaciebat: debet autem mihi multos nummos, nec habetur locuples. nunc ait ſe daturum: cui expenſum tulerit, morari. tabellarijs, ſi apud te eſſet, qua ſatisfeciſſes, dares. quantum ſit, Eros Philotimi tibi dicet. ſed ad maiora redeamus. Quod optas, Cœlianum illud matureſcit. itaque torqueor, utrum uentum exſpectem. uexillo opus eſt: conuolabunt. Quod ſuades, ut palam: prorſus aſſentior. itaque me profecturum puto. tuas tamen interim litteras exſpecto. Seruij conſilio nihil expeditur. omnes captiones in omni ſententia occurrunt. unum C. Marcello cognoui timidiorem; quem conſulem fuiſſe pænitet. ὢ πολλῆς ἀγεννείας: qui etiam Antonium confirmaſſe dicitur, ut me impediret; quo ipſe, credo, honeſtius. Antonius autem VI. id. Capuam profectus eſt. ad me miſit, ſe, pudore deterritum, ad me non ueniſſe, quod me ſibi ſuccenſere putaret. ibitur igitur, & ita quidem, ut cenſes; niſi cuius grauioris perſonæ ſuſcipiendæ ſpes erit ante oblata. ſed uix erit tam cito. Allienus autem prætor putabat aliquem, ſi ego non, ex collegis ſuis. quiuis licet, dummodo aliquis. De ſorore, laudo. De Quincto puero, datur opera. ſpero eſſe meliora. De Quincto fratre, ſcito eum non mediocriter laborare de uſura: ſed adhuc nihil a L. Egnatio expreſſit. Axius de XII. millibus pudẽs: ſæpe enim adſcripſit, ut Gallio, quã-

tum

tum is uellet, darem. quod si non scripsisset, possem ne aliter? & quidem sæpe sum pollicitus. sed tantum uoluit cito, me uero adiuuarent his in angustijs. sed tu istos. uerum alias. Te a quartana liberatum gaudeo, itemque Piliam. Ego, dum panes, & cetera in nauem parantur, excurro in Pompeianum. Vecteno uelim gratias, quod studiosus. si quemquam nactus fueris, qui perferat; litteras des ante, quam discedimus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

COMMODVM ad te dederam litteras de pluribus rebus, cum ad me bene mane Dionysius fuit. cui quidem ego non modo placabilem me præbuissem, sed totum remisissem, si uenisset qua mente tu ad me scripseras. erat enim sic in tuis litteris, quas Arpini acceperam: eum uenturum, facturumque quod ego uellem. ego uolebam autem, uel cupiebam potius, esse eum nobiscum. quod quia plane, cum in Formianum uenisset, præciderat, asperius ad te de eo scribere solebam. at ille perpauca locutus, hanc summam habuit orationis; ut sibi ignoscerem; se rebus suis impeditum nobiscum ire non posse. pauca respondi. magnum accepi dolorem; intellexi fortunam ab eo nostram despectam esse. quid quæris? fortasse miraberis: in maximis horum temporum doloribus hunc mihi scito esse. uelim, ut tibi amicus sit. hoc cum tibi opto, opto ut beatus sis. erit enim tam diu. Consilium nostrum spero uacuũ

periculo

periculo fore. nam & dissimulabimus, &, ut opinor, accerrime obseruabimus. nauigatio modo sit, qualem opto. cetera, quæ quidem consilio prouideri poterunt, cauebuntur. tu, dum adsumus, non modo quæ scieris, audieris ue, sed etiam quæ futura prouidebis, scribas uelim. Cato, qui Siciliam tenere nullo negotio potuit, &, si tenuisset, omnes boni ad eum se contulissent, Syracusis profectus est ante diem VIII. kal. Mai. ut ad me Curio scripsit. utinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat. est enim rumor. o, si id fuerit, turpem Catonem. Ego, ut minuerem suspicioné profectionis, aut cogitationis meæ, profectus sum in Pompeianum ad IV. id. ut ibi essem, dum, quæ ad nauigandum opus essent, pa irarentur. cum ad uillam uenissem, uentum est ad me: centuriones trium cohortium, quæ Pompeijs sunt, me uelle postridie (hæc mecum Ninnius noster) uelle eos mihi se, & opidum tradere. at ego tibi postridie a uilla ante lucem, ut me omnino illi ne uiderent. quid enim erat in tribus cohortibus? quid si plures, quo apparatu? cogitaui eadem illa Cœliana, quæ legi epistola tua; quam accepi, simul in Cumanum ueni, eodem die. & simul fieri poterat, ut tentaremur. omnem igitur suspicionem sustuli. sed cum redeo, Hortensius uenerat, ad Terentiam salutatum diuerterat, sermone erat usus honorifico erga me. tamen eum, ut puto, uidebo: misit enim puerum, se ad me uenire. hoc quidem melius, quam collega noster Antonius: cuius inter lictores

lectica mima portatur. Tu, quoniam quartana cares, & non modo morbum remouisti, sed etiam grauedinem, te uegetum nobis in Græcia siste; & litterarum aliquid interea.

CICERO S. D. ATTICO. 15

PRID. id. Hortensius ad me uenit scripta epistola. uellem cetera eius. quam in me incredibilem ἐκτένειαν, qua quidem cogito uti. deinde Serapion cum epistola tua. quam prius quam aperuissem, dixi ei, te ad me de eo scripsisse antea, ut feceras. deinde, epistola lecta, cumulatissime cetera. & hercule hominem probo. nam & doctum, & probum existimo. quin etiam naui eius me, & ipso conuectore usurum puto. Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perodiosa, sed tamen quæ impediat scriptionem meam. Valetudinem tuam iam confirmatam esse & a uetere morbo, et a nouis tentationibus, gaudeo. Ocellam uellem haberemus. uidentur enim esse hæc paullo faciliora. nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod ualde perturbatum erat. id s. cras erit. utinam idem maneat Hortensius: siquidem adhuc erat. liberalius esse nihil potest. De diplomate admiraris, quasi nescio cuius te flagitij insimularem. negas enim te reperire, qui mihi id in mentem uenerit. ego autem, quia scripseras te proficisci cogitare, (etenim audieram, nemini aliter licere) eo te habere censebam, & quia pueris diploma sumpseras. habes caussam opinionis meæ. et tamen

men uelim ſcire, quid cogites, in primisq. ſi quid etiam nunc noui eſt. XVII. kal. Iun.

CICERO S. D. ATTICO. 16

TVLLIA mea peperit XIV. kal. Iun. puerum ἑπταμηνιαῖον. quod ηὐτόκησεν, gaudebam. quod quidem eſt natum, perimbecillũ eſt. Me mirificæ tranquillitates adhuc tenuerunt, atque maiore impedimento fuerunt, quam cuſtodiæ, quibus aſſeruor. nam illa Hortenſiana omnia fuere infantia. ita fiet homo nequiſſimus. a Saluio liberto deprauatus eſt. itaque poſthac non ſcribam ad te, quid facturus ſim, ſed quid fecerim. omnes enim Κωρυκαῖοι uidentur ſubauſcultare, quæ loquor. Tu tamen, ſi quid de Hiſpanijs, ſiue quid aliud, perge, quæſo, ſcribere: nec meas litteras exſpectaris, niſi cum, quo opto, peruenerimus, aut ſi quis ex curſu. Sed hoc quoque timide ſcribo. ita omnia adhuc tarda, & ſpiſſa. ut male poſuimus initia, ſic cetera ſequuntur. furias nunc ſequimur: eædem nos fortaſſe furiæ perſequentur. ex Balbi autem ſermone, quem tecum habuit, non probamus de Melita. dubitas igitur, quin nos in hoſtium numero habeat? ſcripſi equidem Balbo, te ad me de beneuolentia ſcripſiſſe, & de ſuſpicione. de altero egi gratias: de altero ei me purgaui. ecquem tu hominem infeliciorem? non loquor plura, ne te quoque excruciem. ipſe conficior, ueniſſe tempus, cum iam nec fortiter, nec prudenter quidquam facere poſſim. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XI.

CICERO S. D. ATTICO.

ACCEPI *a te signatum libellum, quem Anteros attulerat; ex quo ſcire nihil potui de noſtris domeſticis rebus: de quibus acerbiſſime afflictor, quod, qui eas diſpenſauit, neque adeſt iſtic, neque, ubi terrarum ſit, ſcio. omnem autem ſpem habeo exiſtimationis, priuatarumq. rerum in tua erga me mihi perſpectiſſima beneuolentia: quam ſi bis temporibus miſeris, & extremis præſtiteris; hæc pericula, quæ mihi communia ſunt cum ceteris, fortius feram. idq. ut facias, te obteſtor, atque obſecro. ego in ciſtophoro in Aſia habeo ad HS bis et uicies. huius pecuniæ permutatione fidem noſtram facile tuebere. quam quidem ego niſi expeditam relinquere putaſſem, credens ei, cui tu ſcis iam pridem minime credere; commoratus eſſem paulliſper, nec domeſticas res impeditas reliquiſſem. ob eamq. cauſſam ſerius ad te ſcribo, quod ſero intellexi, quid timendũ eſſet. Te etiam atque etiam oro, ut me totum tuendum ſuſcipias; ut, ſi ij ſalui erunt, quibuſcum ſum, una cum iis poſſim incolumis eſſe, ſalutemq. meam beneuolentiæ tuæ acceptam referre. Vale.*

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 2

LITTERAS tuas accepi prid. non. Febr. eoq. ipso die ex testamento creui hereditatem. ex multis meis, et miserrimis curis est una enata, si, ut scribis, ista hereditas fidem, & famam meam tueri potest: quam quidem te intelligo, etiam sine hereditate, tuis opibus defensurum fuisse. De dote quod scribis, per omnes deos te obtestor, ut totam rem suscipias, & illam miseram mea culpa, & negligentia, tueare meis opibus, si quæ sunt, tuis, quibus tibi molestum non erit, facultatibus. cui quidem deesse omnia, quod scribis, obsecro te noli pati. in quos enim sumptus abeunt fructus prædiorum? Iam illa HS LX, quæ scribis, nemo mihi umquam dixit ex dote esse detracta: numquam enim essem passus. sed hæc minima est ex ijs iniurijs, quas accepi; de quibus ad te dolore, & lacrymis scribere prohibeor. Ex ea pecunia, quæ fuit in Asia, partem dimidiam fere exegi. tutius uidebatur fore ibi, ubi est, quam apud publicanos. Quod me hortaris, ut firmo sim animo: uellem posses aliquid afferre, quamobrem id facere possem. sed si ad ceteras miserias accessit etiam id, quod mihi Chrysippus dixit parari, (tu nihil significasti) de domo; quis me miserior uno iam fuit? oro, obsecro, ignosce: non possum plura scribere. quanto mærore urgear, profecto uides. quod si mihi commune cum ceteris esset, qui uidentur in eadem caussa esse; mi

nor mea culpa uideretur, & eo tolerabilior esset: nunc nihil est, quod consoletur; nisi quid tu efficis, si modo etiam nunc effici potest, ut ne qua singulari afficiar calamitate, & iniuria. Tardius ad te remisi tabellarium, quod potestas mittendi non fuit. A tuis & nummorum accepi HS LXX, & uestimentorum quod opus fuit. Quibus tibi uidebitur, uelim des litteras nomine meo. nosti meos familiares: signum requirent, aut manum: dices ijs, me propter custodias ea uitasse. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

QVID hic agatur, scire poteris ex eo, qui litteras attulit: quem diutius tenui, quia quotidie aliquid noui exspectabamus. neque nunc mittendi tamen ulla caussa fuit, præter eam, de qua tibi rescribi uolusti. Quod ad kal. Quinct. pertinet, quid uelim utrumque graue est, &, tam graui tempore, periculum tantæ pecuniæ, &, dubio rerum exitu, ista, quam scribis, abruptio. quare, ut alia, sic hoc uel maxime tuæ fidei, beneuolentiæq. permitto, & illius consilio, & uoluntati: cui miseræ consuluissem melius, si tecum olim coram potius, quam per litteras, de salute nostra, fortunisq. deliberauissem. Quod negas præcipuum mihi ullum incommodum impendere: etsi ista res nihil habet consolationis, tamen etiam præcipua multa sunt, quæ tu profecto uides grauissima esse, & me facillime uitare potuisse. ea tamen erunt minora, si, ut adhuc factum est,

admini-

administratione, diligentiaq. tua leuabuntur. Pecunia apud Egnatium est. sit a me, ut est. neque enim hoc, quod agitur, uidetur diuturnum esse posse; ut scire iam possim, quid maxime opus sit. etsi egeo rebus omnibus; quod is quoque in angustijs est, qui cum sumus; cui magnam dedimus pecuniam mutuam, opinantes, nobis, constitutis rebus, eam rem etiam honori fore. Tu, ut antea fecisti, uelim, si qui erunt, ad quos aliquid scribendum a me existimes, ipse conficias. Tuis salutẽ dic. Cura, ut ualeas. in primis id, quod scribis, omnibus rebus cura, & prouide, ne quid ei desit, de qua scis me miserrimum esse. Idibus Iun. ex castris.

CICERO S. D. ATTICO. 4

ACCEPI *ab Isidoro litteras, & postea datas binas. ex proximis cognoui prædia non uenisse. uidebis ergo, ut sustentetur per te. de Frusinati, si modo futuri sumus, erit mihi res opportuna. Meas litteras quod requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo litteris dignas, quippe cui nec, quæ accidunt, nec, quæ aguntur, ullo modo probentur. utinam coram tecum olim potius, quam per epistolas. Hic tua, ut possum, tueor apud hos. cetera Celer. ipse fugi adhuc omne munus, eo magis, quod ita nihil poterat agi, ut mihi, & meis rebus aptum esset. Quid sit gestum noui, quæris: ex Isidoro scire poteris: reliqua non uidentur esse difficiliora. Tu id uelim, quod scis me maxime uelle, cures, ut*

scribis,

ſcribis, ut facis. Me conficit ſolicitudo, ex qua etiam ſumma infirmitas corporis: qua leuata, ero una cum eo, qui negotium gèrit, eſtq. in ſpe magna. Brutus amicus in cauſſa uerſatur acriter. Hactenus fuit, quod caute a me ſcribi poſſet. De penſione altera, oro te, omni cura conſidera, quid ſit faciendum, ut ſcripſi ijs litteris, quas Pollex tulit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 5

QVAE me cauſſæ mouerint, quam acerbæ, quam graues, quam nouæ, coegerintq. impetu magis quodam animi uti, quam cogitatione, non poſſum ad te ſine maximo dolore ſcribere: fuerunt quidem tantæ, ut id, quod uides, effecerint. itaque nec quid ad te ſcribam de meis rebus, nec quid a te petam, reperio. rem, & ſummam negotij uides. equidem ex tuis litteris intellexi, & ijs, quas communiter cum alijs ſcripſiſti, & ijs, quas tuo nomine, quod etiam mea ſponte uidebam, te ſubdebilitatum nouas rationes tuendi mei quærere. Quod ſcribis placere, ut propius accedam, iterq. per opida noctu faciam: non ſane uideo, quemadmodum id fieri poſſit. neque enim ita apta habeo diuerſoria, ut tota tempora diurna in his poſſim conſumere: neque ad id, qood quæris, multum intereſt, utrum me homines in opido uideant, an in uia. ſed tamen hoc ipſum, ſicut alia, conſiderabo quemadmodum commodiſſime fieri poſſe uideatur. ego propter incredibilem & animi, & corporis mole-

ſtiam

ctiam conficere plures litteras non potui: ijs tantum rescripsi, a quibus acceperam. tu uelim et Basilio, & quibus praeterea uidebitur, etiam Seruilio conscribas, ut tibi uidebitur, meo nomine. Quod tanto interuallo nihil omnino ad uos: profecto intelligis, rem mihi deesse, de qua scribam, non uoluntatem. Quod de Vatinio quaeris: neque illius, neque cuiusquam mihi praeterea officium deest, si reperire possent, qua in re me iuuarent. Quinctus auersissimo a me animo Patris fuit. eodem Corcyra filius uenit: inde profectos eos una cum ceteris arbitror. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

SOLICITVM esse te cum de tuis, communibusq. fortunis, tum maxime de me, ac de dolore meo, sentio. qui quidem dolor meus non modo non minuitur, cum socium sibi adiungit dolorem tuum, sed etiam augetur. omnino pro tua prudentia sentis, qua consolatione leuari maxime possim. probas enim meum consilium, negasq. mihi quidquam tali tempore potius faciendū fuisse. addis etiam, (quod etsi mihi leuius est, quam tuum iudicium, tamen non est leue) ceteris quoque, idest qui pondus habeant, factum nostrum probari. id si ita putarem, leuius dolerem. crede, inquis, mihi. credo equidem: sed scio, quam cupias minui dolorem meum. Me discessisse ab armis, numquam paenituit. tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gētibus
con-

coniunctio, ut non nominatim, sed generatim proscriptio esset informata; ut iam omnium iudicio constitutum esset, omnium uestrum bona prædam esse illius uictoriæ: uestrum, plane dico. numquam enim de te ipso, nisi crudelissime, cogitatum est. quare uoluntatis me meæ numquam pænitebit: consilij pænitet. in opido mallem resedisse, quoad accerserer: minus sermonis subijssem: minus accepissem doloris: ipsum hoc me non angeret. Brundisij iacere, in omnes partes est molestum. propius accedere, ut suades, quo modo sine lictoribus, quos populus dedit, possum? qui mihi incolumi adimi non possunt: quos ego modo paullisper cum bacillis in turbã conieci ad opidum accedens, ne quis impetus militum fieret. recipio tempore me domo. te nunc ad Op-
* pium, quoniam ijs placeret modo propius accedere, ut hac de re considerarent. credo fore auctores. sic enim recipiunt, Cæsari non modo de conseruanda, sed etiam de augẽda mea dignitate curæ fore: meq. hortantur, ut magno animo sim, ut omnia summa sperem: ea spondent, confirmant. quæ quidem mihi exploratiora essent, si remansissem. sed ingero præterita. uide, quæso, igitur ea, quæ restant: & explora cum istis: & si putabis opus esse, et si istis placebit, quo magis factum nostrum Cæsar probet, quasi de suorum sententia factum; adhibeantur Trebonius, Pansa, si qui alij, scribantq. ad Cæsarem, me, quidquid fecerim, de sua sententia fecisse. Tulliæ meæ morbus, & imbecillitas corporis me exani-

exanimat: quam tibi intelligo magnæ curæ esse; quod est mihi gratissimum. De Pompeij exitu mihi dubium numquam fuit. tanta enim desperatio rerum eius, omnium regum, & populorum animos occuparat, ut, quocumque uenisset, hoc putarem futurum. non possum eius casum non dolere. hominem enim integrum, & castum, & grauem cognoui. De Fannio consoler te? perniciosa loquebatur de mansione tua. Lucius uero lentulus Hortensij domum sibi, & Cæsaris hortos, et Baias desponderat. omnino hæc eodem modo ex hac parte fiunt. nisi illud erat infinitum. omnes enim, qui in Italia remanserant, hostium numero habebantur. sed uelim hæc aliquando solutiore animo. Quinctum fratrem audio profectum in Asiam, ut deprecaretur. de filio nihil audiui. sed quære ex Diochare, Cæsaris liberto, quem ego non uidi, qui istas Alexandrinas litteras attulit. is dicitur uidisse an euntem, an iam in Asia? Tuas litteras, prout res postulat, exspecto: quas uelim cures quamprimum ad me perferendas. Vale. IV. kal. Dec.

CICERO S. D. ATTICO. 7

GRATAE mihi tuæ litteræ sunt, quibus accurate perscripsisti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es. Factum igitur, ut scribis istis placere, ijsdem istis lictoribus me uti, quod concessum Sextio sit. cui non puto suos esse concessos, sed ab ipso datos. audio enim eum ea S.C. improbare, quæ

post

post discessum tribunorum facta sunt. quare poterit, si uolet sibi constare, nostros lictores comprobare. quamquam quid ego de lictoribus, qui pæne ex Italia decedere sim iussus? nam ad me misit Antonius exemplum Cæsaris ad se litterarum, in quibus erat: se audiuisse, Catonem, & L. Metellum in Italiam uenisse Romæ ut essent palam: id sibi non placere; ne qui motus ex eo fierent: prohiberiq. omnes Italia, nisi quorum ipse caussam cognouisset. deq. eo uehementius erat scriptum. itaque Antonius petebat a me per litteras, ut sibi ignoscerem: facere se non posse, quin ijs litteris pareret. tum ad eum misi L. Lamiam, qui demonstraret, illum Dolabellæ dixisse, ut ad me scriberet, ut in Italiam quamprimum uenirem: eius me litteris uenisse. tum ille edixit ita, ut me exciperet, & Lælium nominatim. quod sane nollem. poterat enim, sine nomine, re ipsa excipi. o multas, & graues offensiones: quas quidem, tu das operam, ut lenias; nec tamen nihil proficis: quin hoc ipso minuis dolorem meum, quod, ut minuas, tam ualde laboras: idq. uelim ne grauere quamsæpissime facere. maxime autem assequere quod uis, si me adduxeris, ut existimem, me bonorum iudicium non funditus perdidisse. quamquam quid tu in eo potes? nihil scilicet: sed, si quid res dabit tibi facultatis, id me maxime consolari poterit: quod nunc quidem uideo non esse. sed si quid ex euentis: ut hoc nunc accidit. dicebar debuisse cum Pompeio proficisci. exitus illius minuit

nuit eius officij prætermissi reprehensionem. sed ex omnibus nihil magis tamē desideratur, quam quod in Africam non ierim. iudicio hoc sum usus, non esse barbaris auxilijs fallacissimæ gentis remp. defendendam, præsertim contra exercitum sæpe uictorem. nō probant fortasse. multos enim uiros bonos in Africam uenisse audio, & scio fuisse antea. ualde hoc loco urgeor. hic quoque opus est casu aliqui sint ex eis, aut, si potest, omnes, qui salutem anteponant. nam si perseuerant, & obtinent; quid nobis futurum sit, uides. dices, quid illis, si uicti erunt? honestior est plaga. Hæc me excruciant. Sulpicij autem consilium, non scripsisti, cur meo non anteponeres: quod etsi nō tam gloriosum est, quam Catonis, tamen & periculo uacuum est, & dolore. Extremum est eorum, qui in Achaia sunt. ij tamen ipsi se hoc melius habent, quam nos; quod & multi sunt uno in loco, &, cum in Italiam uenerint, domum statim uenerint. Hæc tu perge, ut facis, mitigare, & probare quamplurimis. Quod te excusas: ego uero & tuas caussas nosco; & mea interesse puto, te istic esse, uel ut cum ijs, quibus oportebit, agas, quæ erunt agenda de nobis, ut ea quæ egisti. in primisq. hoc uelim animaduertas. multos esse arbitror, qui ad Cæsarem detulerint, delaturi ue sint, me aut pænitere consilij mei, aut non probare, quæ fiant. quorum etsi utrumque uerum est; tamen ab illis dicitur animo a me alienato, non quo ita perspexerint. sed totum ut hoc Balbus

sustineat,

ſuſtineat, & Oppius, & eorum crebris litteris illius uoluntas erga me confirmetur, & hoc plane ut fiat, diligentiam adhibebis. Alterum eſt, cur te nolim diſcedere, quod ſcribis Terentiam flagitare. o rem miſeram. quid ſcribam? aut quid uelim? breue faciam: lacrymæ enim ſe ſubito profuderunt: tibi permitto: tu conſule. tantum uide, ne hoc temporis Terentiæ obeſſe aliquid poſſit. ignoſce, obſecro te: non poſſum præ fletu, & dolore diutius in hoc loco commorari. tantum dicam, nihil mihi gratius eſſe, quam quod eam diligis. Quod litteras, quibus putas opus eſſe, curas dandas, facis commode. Quinctum filium, uidi, qui Sami uidiſſet, patrem Sicyone: quorum deprecatio eſt facilis. utinam illi, qui prius illum uiderunt, me apud eum uelint adiutum tantum, quantum ego illos uellem, ſi quid poſſem. Quod rogas, ut in bonam partem accipiam, ſi qua ſint in tuis litteris, quæ me mordeāt: ego uero in optimam; teq. rogo, ut aperte, quēmadmodum facis, ſcribas ad me omnia, idq. facias quamſæpiſſime. Vale. XIX. kal. Ian.

CICERO S. D. ATTICO. 8

QVANTIS curis afficiar, etſi profecto uides, tamen cognoſces ex Lepta, & Trebatio. maximas pœnas pendo temeritatis meæ; quam tu prudentiam mihi uideri uis; neque te deterreo, quo minus id diſputes, ſcribasq. ad me quamſæpiſſime. non nihil enim me leuant tuæ litteræ hoc tempore. Per

eos,

eos, qui noſtra cauſſa uolunt, ualentq. apud illum, diligentiſſime contendas opus eſt, per Balbum, & Oppium maxime, ut de me ſcribant quamdiligentiſſime. oppugnamur enim, ut audio, & a præſentibus quibuſdam, & per litteras. iјs ita occurendum, ut rei magnitudo poſtulat. Furnius eſt illic, mihi inimiciſſimus. Quinctus miſit filium non ſolum ſui deprecatorem, ſed etiam accuſatorem mei. dictitat, ſe a me apud Cæſarem oppugnari. quod refellit Cæſar ipſe, omnesq. eius amici. neque uero deſiſtit, ubicumque eſt, omnia in me maledicta conferre. nihil mihi umquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. qui ex ipſo audiſſent, cum Sicyone palam multis audientibus loqueretur, nefaria quædam ad me pertulerunt. noſti genus, etiam expertus es fortaſſe: in me id eſt omne conuerſum. ſed augeo commemorando dolorem, & facio etiam tibi. quare ad illud redeo. cura, ut huius rei cauſſa, dedita opera, mittat aliquem Balbus. ad quos uidebitur, uelim cures litteras meo nomine. Vale. XV. kal. Ian.

CICERO S. D. ATTICO. 9

EGO uero & incaute, ut ſcribis, & celerius, quam oportuit, feci: nec in ulla ſum ſpe, quippe qui exceptionibus edictorum retinear. quæ ſi non eſſent ſedulitate effectæ, beneuolentia tua, liceret mihi abire in ſolitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. quid autem me iuuat, quod ante initum tribuna-

tum ueni, si ipsum, quod ueni, nihil iuuat? iam, quid sperem ab eo, qui mihi amicus numquam fuit; cum iam lege etiam sim confectus, & oppressus? quotidie Balbi ad me litteræ languidiores; multæq. multorum ad illum, fortasse contra me. meo uitio pereo. nihil mihi mali caussa attulit: omnia culpa contracta sunt. ego enim, cum genus belli uiderem, imparata, & infirma omnia contra paratissimos iueram, (quid facerem?) ceperamq. consilium non tam forte, quam mihi præter ceteros concedendum. cessimus, uel potius parui. ex quibus unus qua men te fuerit, is, quem tu mihi commendas, cognosces ex ipsius litteris, quas ad te, & ad alios misit. quas ego numquam aperuissem, nisi res acta sic esset. delatus est ad me fasciculus: solui, si quid esset ad me litterarum: nihil erat. epistola Vatinio, & Ligurio altera. iussi ad eos deferri. illi ad me statim ardentes dolore uenerunt, scelus hominis clamantes. epistolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum. hic Ligurius furere: se enim scire, summo illum in odio fuisse Cæsari: illum tamen non modo fouisse, sed & tantam pecuniam illi dedisse honoris mei caussa. hoc ego dolore accepto, uolui scire, quid scripsisset ad ceteros. ipsi enim illi putaui perniciosum fore, si eius hoc tantum scelus percrebuisset. cognoui. eiusdem generis litteras ad te misi. quas si putabis illi ipsi utile esse reddi, reddes: nil me lædet. nam quod resignatæ sunt; habet, opinor, eius signum Pomponia. hac ille acerbitate initio nauiga-

tionis

tionis cum usus esset, tanto me dolore affecit, ut postea iacuerim. neque nunc tam pro se, quam contra me, laborare dicitur. ita omnibus rebus urgeor, quas sustinere uix possum, uel plane nullo modo possum. quibus in miserijs una est pro omnibus, quod istam miseram, patrimonio, fortuna omni spoliatam, relinquam. quare te, ut polliceris, uidere plane uelim. alium enim, cui illam commendem, habeo neminem: quoniam matri quoque eadem intellexi esse parata, quæ mihi. sed, si me non offendes, satis tamen habeto commendatam, patruumq. in ea, quantum poteris, mitigato. Hæc ad te die natali meo scripsi: quo utinam susceptus non essem, aut ne quid ex eadem matre postea natum esset. plura scribere fletu prohibeor.

CICERO S. D. ATTICO. 10

AD meas incredibiles ægritudines aliquid noui accedit ex ijs, quæ de Q. fratre ad me afferuntur. P. Terentius, meus necessarius, operas in portu, et scriptura Asiæ pro magistro dedit. is Quinctum filium Ephesi uidit VI. id. Dec. eumq. studiose propter amicitiam nostram inuitauit. cumq. ex eo de me cunctaretur, cum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum; uolumenq. sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus: multaq. a se dicta contra eius amentiam: multa postea Patris consimili scelere secum Quinctum patrem locutum: cuius furorem ex ijs episto-

lis, quas ad te misi, perspicere potuisti. hæc tibi dolori esse certo scio: me quidem excruciant, & eo magis, quod mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus longe alia nobis, ac tu scripseras, nunciantur. nihil enim firmius esse dicunt, nihil paratius. accedit Hispania, & alienata Gallia, legionum nec uis eadem, nec uoluntas, urbanæ res perditæ. quid est, ubi acquiescam? nisi quam diu tuas litteras lego. quæ essent profecto crebriores, si quid haberes, quo putares meam molestiam minui posse. sed tamen te rogo, ne intermittas scribere ad me, quidquid erit; eosque, qui mihi tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, accuses tamen; non ut aliquid proficias, sed ut tibi me carum esse sentiant. Plura ad te scribam, si mihi ad eas litteras, quas proxime ad te dedi, rescripseris. Vale. XII. kal. Febr.

CICERO S. D. ATTICO. II

CONFECTVS iam cruciatu maximorum dolorum, ne si sit quidem, quod ad te debeam scribetur, facile id exequi possem, hoc minus, quod res nulla est, quæ scribenda sit; cum præsertim ne spes quidem ulla ostendatur, fore melius. ita iam ne tuas quidē litteras exspecto. quamquam semper aliquid afferunt, quod uelim. quare tu quidem scribito, cum erit, cui des. ego tuis proximis, quas tamen iam pridem accepi, nihil habeo, quod rescribam. longo enim interuallo uideo immutata esse omnia, illa

illa eſſe firma, quæ debeant, nos ſtultitiæ noſtræ grauiſſimas pœnas pendere. P. Salluſtio curanda ſunt HS XXX, *quæ accepi a Cn. Salluſtio. uelim uideas, ut ſine mora curentur. de ea re ſcripſi ad Terentiam. atque hoc ipſum iam prope conſumptum eſt. quare id quoque uelim, cum illa uideas, ut ſit, qui utamur. hic fortaſſe potero ſumere, ſi ſciam iſtic paratum fore: ſed prius, quam id ſcirem, nihil ſum auſus ſumere. Qui ſit omnium rerum ſtatus noſter, uides. nihil eſt mali, quod non & ſuſtineam, & exſpectem. quarum rerum eo grauior eſt dolor, quo culpa maior. Ille in Achaia non ceſſat de nobis detrahere. nihil uidelicet tuæ litteræ profecerunt. Vale.* VIII. *id. Martij.*

CICERO S. D. ATTICO. 12

CEPHALIO *mihi a te litteras reddidit ad* VIII. *id. Mart. ueſpere. eo autem die mane tabellarios miſeram, quibus ad te dederam litteras. tuis tamen lectis litteris, putaui aliquid reſcribendum eſſe, maxime, quod oſtendis te pendere animi, quamnam rationem ſim Cæſari allaturus profectionis meæ tum, cum ex Italia diſceſſerim. nihil opus eſt mihi noua ratione. ſæpe enim ad eum ſcripſi, multisq. mandaui, non potuiſſe, cum cupiiſſem, ſermones hominum ſuſtinere. multaq. in eam ſententiam. nihil enim erat, quod minus eum uellem exiſtimare, quam me tanta de re non meo conſilio uſum eſſe. poſtea, cum mihi litteræ a Balbo Cor-*

nelio minore missæ essent, illum existimare, Quinctum fratrem lituum meæ profectionis fuisse, (ita enim scripsit) qui non dum cognosset quæ de me Quinctus scripsisset ad multos: etsi multa præsens in præsentem acerbe dixerat, & fecerat, tamen L. in eo his uerbis ad Cæsarem scripsi. De Quincto fratre meo non minus laboro, quam de me ipso: sed eum tibi commendare hoc meo tempore non audeo. illud dumtaxat tamen audebo petere abs te, quod te oro, ne quid existimes ab illo factum esse, quo minus mea in te officia constarent, minus ue te diligerem, potiusq. illum semper auctorem nostræ coniunctionis fuisse, meiq. itineris comitem, non ducem. quare ceteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua, amicitiaq. uestra postulat: ego ei ne quid apud te obsim, id te uehementer etiam atque etiam rogo.

Quare, si quis congressus fuerit mihi cum Cæsare, (etsi non dubito, quin is lenis in illum futurus sit, idq. iam declarauerit) ego tamen is ero, qui semper fui. sed, ut uideo, multo magis est nobis laborandum de Africa. quam quidem tu scribis confirmari quotidie magis ad condicionis spem, quam uictoriæ. quod utinam ita esset: sed longe aliter esse intelligo; teq; ipsum ita existimare arbitror, aliter autem scribere non fallendi: sed confirmandi mei caussa, præsertim cum adiungatur ad Africam etiã Hispania. Quod me admones, ut scribam ad Antonium, & ad ceteros: si quid uidebitur tibi opus

esse,

eſſe, uelim facias id, quod ſæpe feciſti. nihil enim uenit mihi in mentem, quod ſcribendum putem. Quod me audis fractiorem eſſe animo: quid putas, cum uideas acceſſiſſe ad ſuperiores ægritudines præclaras generi actiones? Tu tamen uelim ne intermittas, quoad eius facere poteris, ſcribere ad me, etiam ſi rem, de qua ſcribas, non habebis. ſemper enim afferunt aliquid mihi litteræ tuæ. Galeonis hereditatem creui. puto enim cretionem ſimplicem fuiſſe, quoniam ad me nulla miſſa eſt. Vale. VIII. *id. Mart.*

CICERO S. D. ATTICO. 13

A MVRENAE *liberto nihil adhuc acceperam litterarum. P. Siſer reddiderat eas, quibus reſcribo. De Seruij patris litteris quod ſcribis, item, Quinctum in Syriam ueniſſe, quod ais eſſe qui nuncient: ne id quidem uerum eſt. Quod certiorem te uis fieri, quo quiſque in me animo ſit, aut fuerit eorum, qui huc uenerunt: neminem alieno intellexi: ſed, quantum id mea interſit, exiſtimare te poſſe certo ſcio. mihi cum omnia ſunt intolerabilia ad dolorem, tum maxime, quod in eam cauſſam ueniſſe me uideo, ut ſola utilia mihi eſſe uideantur, quæ ſemper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi eſſe aiunt, Alexandriæ filium: Rhodoq. Alexandriam C. Caſſium profectum eſſe conſtat. Quinctus mihi per litteras ſatisfacit, multo aſperioribus uerbis, quam cum grauiſſime accuſabat. ait enim ſe ex lit-*

teris tuis intelligere, tibi non placere, quod ad mul tos de me aſperius ſcripſit: itaque ſe pænitere, quod animum tuum offenderit: ſed ſe iure feciſſe. deinde perſcribit ſpurciſſime, quas ob cauſſas fecerit. ſed ne que hoc tempore, nec antea pateſeciſſet odium ſuum in me, niſi omnibus rebus me eſſe oppreſſum uideret. atque utinam uel nocturnis, quemadmodum tu ſcripſeras, itineribus propius te acceſſiſſem. nũc nec ubi, nec quando te ſim uiſurus, poſſum ſuſpicari. De coheredibus Fufidianis nihil fuit, quod ad me ſcri bere. nam et æquum poſtulant: &, quidquid egiſſes, recte eſſe actum putarem. De fundo Fruſinati redimẽdo iam pridem intellexiſti uoluntatem meá. etſi tum meliore loco res erant noſtræ, neque tam mihi deſperaturi uidebamur. tamen in eadem ſum uoluntate. id quemadmodum fiat, tu uidebis. Et ue lim, quoad poteris, conſideres, ut ſit, unde nobis ſup peditentur ſumptus neceſſarij. ſi quas habuimus facultates, eas Pompeio tum, cum id uidebamur ſapienter facere, detulimus. itaque tum et a tuo uillico ſumpſimus, et aliunde mutuati ſumus, cum Quin ctus quereretur per litteras, ſibi nos nihil dediſſe; qui neque ab illo rogati ſumus, neque ipſi eam pecuniam aſpeximus. ſed uelim uideas, quid ſit, quod con fici poſſit, quidq. mihi de omnibus des conſilij: & cauſſam noſti. Plura ne ſcribam, dolore impedior. ſi quid erit, quod ad quos ſcribendum meo nomine putes, uelim, ut ſoles, facias: quotiesq. habebis, cui des ad me litteras, nolim prætermittas. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 14

Non *me offendit ueritas litterarum tuarum, quod me, tum communibus, tum præcipuis malis oppressum, ne incipis quidem, ut solebas, consolari, faterisq. id fieri iam non posse. nec enim ea sunt, quæ erant antea, cum, ut nihil aliud, comites me, & socios habere putabam. omnes enim Achaici deprecatores, item qui in Asia, quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur nauigaturi. ita, præter Lælium, neminem habeo culpæ socium: qui tamen hoc meliore in caussa est, quod iam est receptus. de me autem, non dubito, quin ad Balbum, & ad Oppium scripserit: a quibus, si quid esset lætius, certior factus essem, tecum etiam essent locuti: quibuscum tu de hoc ipso colloquare uelim, & ad me, quid tibi responderint, scribas: non quod ab isto salus data quidquam habitura sit firmitudinis: sed tamen aliquid consuli, & prospici poterit. etsi omnium conspectum horreo, præsertim hoc genero: tamen, in tantis malis quid aliud uelim, non reperio. Quinctus pergit, ut ad me et Pansa scripsit, et Hirtius: isq. item Africam petere cum ceteris dicitur. Ad Minucium parentem scribam, & tuas litteras mittam. ad te scribam, num quid egerit.* HS xxx *potuisse mirarer, nisi multa de Fufidianis prædijs. & id uideo tamen. Te exspecto: quem uidere, si ullo modo potes uenire, peruellem. iam extremum concluditur.*

* tur. ibi facile est, quod quale sit, grauius existimare. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

QVONIAM iustas caussas affers, quod te hoc tempora uidere non possim: quæso, quid sit mihi faciendum. ille enim ita uidetur Alexandriam tenere, ut eum scribere etiam pudeat de illis rebus. ij autem ex Africa iam affuturi uidentur. Achæi item ex Asia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. quid mihi igitur putas agendum? uideo difficile esse consilium. sum enim solus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus sit, neque ab his ipsis quidquam ad spem ostendatur. sed tamen scire uelim, quid censeas: idq. erat cum alijs, cur te, si fieri posset, cuperem uidere. Minucium XII. sola curasse, scripsi ad te antea. quod superest, uelim uideas, ut curetur. Quinctus non modo non cum magna prece ad me, sed acerbissime scripsit. filius uero mirifico odio. nihil fingi potest mali, quo nō urgear. omnia tamen sunt faciliora, quam peccati dolor, qui & maximus est, & æternus. cuius peccati si socios essem habiturus ego, quos putaui, tamen esset ea consolatio tenuis: sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. alij capti, alij interclusi non ueniunt in dubium de uoluntate, eo minus scilicet, cum se expedierint, & una esse cœperint. ij autem ipsi, qui sua uoluntate ad Fufium uenerunt, nihil possunt, nisi timidi, existimari. multi autem sunt,

qui,

qui, quicunque sunt, modo ad illos se recipere nolent, recipientur. quo minus debes mirari, non posse me tanto dolori resistere. solius enim meum peccatum corrigi non potest, & fortasse Lælij: sed quid me id leuat? Caium quidem Cassium aiunt consiliũ Alexandriam eundi mutauisse. Hæc ad te scribo, nõ ut queas tu demere solicitudinem, sed ut cognoscam, ecquid tu ad ea afferas, quæ me conficiunt: ad quæ gener accedit, & cetera, quæ, fletu reprimor, ne scribam. quin etiam Aesopi filius me excruciat. prorsus nihil abest, quin sim miserrimus. Sed ad primum reuertor: quid putes faciendum, occulte ne aliquo proprius ueniendum, an mare transeundum. nã hic maneri diutius non potest. De Fufidianis quare nihil potuit confici? genus enim condicionis eiusmodi fuit, in quo non solet esse controuersia; cum ea pars, quæ uidetur esse minor, licitatione expleri posset. hæc ego non sine caussa quæro: suspicor enim, coheredes dubiam nostram caussam putare, & eo rem in integro esse. Vale. Pridie id. Mai.

CICERO S. D. ATTICO. 16

NON meo uitio fit, hoc quidem tempore, (ante enim est peccatum) ut me ista epistola nihil consoletur. nam & exigue scripta est, et suspiciones magnas habet, non esse ab illo; quas animaduertisse te existimo. De obuiam itione ita faciam, ut suades. neque enim ualde aduentus eius opinio est: neque, si qui ex Asia ueniunt, quidquam auditum esse dicunt

cunt

cunt de pace: cuius ego ſpe in hanc fraudem incidi. nihil uideo, quod ſperandum putem, nunc præſertim, cum ea plaga in Aſia ſit accepta, in Illyrico, in Caſſiano negotio, in ipſa Alexandria, in urbe, in Italia. ego uero, etiamſi rediturus ille eſt, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum eius negotiũ confectum iri puto. Quod autem ſcribis, quandam lætitiam bonorum eſſe commotam, ut ſit auditum de litteris: tu quidem nihil prætermittis, in quo putes aliquid ſolatij eſſe: ſed ego non adducor, quemquam bonum ullam ſalutem putare mihi tanti fuiſſe, ut eam peterem ab illo, & eo minus, quod huius conſilij iam ne ſocium quidem habeo quemquam. qui in Aſia ſunt, rerum exitum exſpectant. Achaici etiam Fuſio ſpem deprecationis afferunt. horum & timor idem fuit primo, qui meus, & conſtitutum: mora Alexandrina cauſſam illorum correxit, meam euertit. quamobrem idem a te nunc peto, quod ſuperioribus litteris, ut, ſi quid in perditis rebus diſpiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. ſi recipior ab his, quod uides non fieri; tamen, quoad bellum erit, quid agam, aut ubi ſim, non reperio. ſin iactor, eo minus. itaque tuas litteras exſpecto; easq. ut ad me ſine dubitatione ſcribas, rogo. Quod ſuades, ut ad Quinctum ſcribam de his litteris: facerem, ſi me quidquam iſtæ litteræ delectarent. etſi quidam ſcripſit ad me his uerbis: Ego, ut in his malis, Patris ſum non inuitus: eſſem libentius, ſi frater tuus ea de te loqueretur,

tur,

tur, quæ ego audire uellem. Quod ais illum ad te ſcribere, me ſibi nullas litteras remittere: ſemel ab ipſo accepi: ad eas Cephalioni dedi, qui multos men ſes tempeſtatibus retentus eſt. Quinctum filium ad me acerbiſſime ſcripſiſſe, iam ante ad te ſcripſi. Ex tremum eſt, quod te orem, ſi putas rectum eſſe, & a te ſuſcipi poſſe, cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis de teſtamento. tempora monent, ut uideat, ut ſatisfaciat, quibus debeat. auditum ex Philotimo eſt, eam ſcelerate quædam facere. credibile uix eſt. ſed certe, ſi quid eſt, quod fieri poſſit, prouidendum eſt. de omnibus rebus uelim ad me ſcribas, & maxime quid ſcribas de ea: in quo * tuo conſilio egeo, etiam ſi nihil excogitas: id enim mihi erit pro deſperato. Vale. III. non. Iun.

CICERO S. D. ATTICO. 17

PROPERANTIBVS tabellarijs alienis hanc epiſtolam dedi, eo breuiorem, quod eram miſſurus meos. Tullia mea uenit ad me prid. id. Iun. deq. tua erga ſe obſeruantia, beneuolentiaq. mihi plurima expoſuit, litterasq. reddidit trinas. ego autem ex ip ſius uirtute, humanitate, pietate nõ modo eam uolu ptatem non cepi, quam capere ex ſingulari filia debui; ſed etiam incredibili ſum dolore affectus, tale ingenium in tam miſera fortuna uerſari, idq. accidere nullo ipſius delicto, ſumma culpa mea. itaque a te neque conſolationem iam, qua cupere te uti uideo, neque conſilium, quod capi nullum poteſt, exſpe cto:

cto, teq. omnia cum superioribus sæpe litteris, tum proximis tentasse intelligo. Ego cum Sallustio Ciceronem ad Cæsarem mittere cogitabam. Tulliam autem, non uidebam esse caussam, cur diutius mecum tanto in communi mærore retinerem. itaque eram tibi eam, cum primum per ipsam liceret, remissurus. pro ea, quemadmodum consolandis scripsisti,
* P. tanta eo me scripsisse, quæ tu ipse intelligis respon deri potuisse. Quod Oppium tecum scribis locutum, non abhorret a mea suspicione eius oratio: sed non dubito quin istis persuaderi nullo modo possit, ea, quæ faciant, mihi probari posse; quoquo modo loquar. ego tamen utar moderatione, qua potero. quamquam, quid mea intersit, ut eorum odium subeam, non intelligo. Te iusta caussa impediri, quo minus ad nos uenias, uideo; idq. mihi ualde molestum est. Illum ab Alexandria discessisse, nemo nunciat; constatque, ne profectum quidem illo quemquam post id. Mart. nec post id. Dec. ab illo datas ullas litteras. ex quo illud intelligis, illud, de litteris ad v. id. Febr. datis, quod inane esset, etiam si uerum esset, non uerum esse. L. Terentium discessisse ex Africa scimus, Pæstumq. uenisse. quid is afferat, aut quo modo exierit, aut quid in Africa fiat, scire uelim. dicitur enim per Nasidium emissus esse. id quale sit, uelim, si inueneris, ad me scribas. De HS x, ut scribis, faciam. Vale.
XVIII. kal. Quinct.

CICERO S. D. ATTICO. 18

DE *illius ab Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris, contraq. opinio, ualde esse impeditum: itaque nec mitto, ut constitueram, Ciceronem; & te rogo, ut me hinc expedias. quoduis enim supplicium leuius est hac permāsione. hac de re et ad Antonium scripsi, & ad Balbum, & ad Oppium. siue enim bellum in Italia futurum est, siue classibus utetur; hic esse me, minime conuenit: quorum fortasse utrumque erit: alterum certe intellexi omnino ex Oppii sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum uia esset: sed, ut eam flectas, te rogo. nihil omnino iam exspecto, nisi miserū. sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. quare, cum Antonio loquare, uelim, & cum istis; & rem, ut poteris, expedias; & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale.* XII. *kal. Quinct.*

CICERO S. D. ATTICO. 19

CVM *tuis dare possem litteras, non prætermisi: etsi, quid scriberem, non habebam. tu ad nos & rarius scribis, quam solebas, & breuius: credo, quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire posse. uerumtamen uelim, quid erit, qualecumque erit, scribas. est autem unum, quod mihi sit optandum, si quid agi de pace possit: quod nulla equidem habeo in spe: sed, quia, ut leuiter interdum significas, cogis me sperare, quod*

optan-

optandum uix eſt. Philotimus dicitur idibus Sext. nihil habeo de illo amplius. tu uelim, ad ea mihi reſcribas, quæ ad te antea ſcripſi. mihi tantum temporis ſatis eſt, dum, ut in peſſimis rebus, aliquid caueam, qui nihil umquam caui. Vale. XI. kal. Sext.

CICERO S. D. ATTICO. 20

XVII. kal. Sept. uenerat die XXVIII. Seleucea Peria C. Trebonij, is, qui ſe Antiochiæ diceret apud Cæſarem uidiſſe Quinctum filium cum Hirtio: eos de Quincto, quæ uoluiſſent, impetraſſe, nullo quidem negotio. quod ego magis gauderem, ſi iſta nobis impetrata quidquam ad ſpem explorati haberent. ſed & alia timenda ſunt, ab alijsque; & ab hoc ipſo quæ dantur, ut a domino, rurſus in eiuſdem ſunt poteſtate. etiam Salluſtio ignouit. omnino dicitur nemini negare. quod ipſum eſt ſuſpectũ, notionem eius differri. M. Gallius Q. F. mancipia Salluſtio reddidit. is uenit, ut legiones in Siciliam traduceret: & protinus iturum Cæſarem Patris. quod ſi faciet; ego, quod ante mallem, aliquo propius accedam. Tuas litteras ad eas, quibus a te proxime conſilium petiui, uehementer exſpecto. Vale. XVI. kal. Sept.

CICERO S. D. ATTICO. 21

ACCEPI VI. kal. Sept. litteras a te, datas XII. kal. doloremque, quem ex Quincti ſcelere

iam pridem acceptum iam abiecerã, lecta eius epistola grauissimum cepi. tu etsi non potuisti ullo modo facere, ut mihi illam epistolam non mitteres: tamen mallem non esse missam. Ad ea autem, quæ scribis de testamento, uidebis, quid, & quo modo. De nummis, & illa sic scripsit, ut ego ad te antea; & nos, si quid opus erit, utemur ex eo, de quo scribis. Ille ad kal. Sept Athenis non uidetur fore. multa eum in Asia dicuntur morari, maxime Pharnaces. legio XII, ad quam primum Sulla uenit, lapidibus egisse hominem dicitur. nullam putant se commoturam. illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. sed, si hoc ita est, huc ueniat necesse est. ac mallem illum. aliquo enim modo hinc euasissem. nunc metuo, ne sit exspectandum: & cum reliquis etiam loci grauitas hic miserrime perferenda. Quod me mones ut ea uideam, quæ ad tempus accommodem: facerem, si res pateretur, & si ullo modo fieri posset: sed in tantis nostris peccatis, tantisq. nostrorum iniurijs, nihil est, quod aut facere dignum nobis, aut simulare possim. Sullana confers: in quibus omnia genere ipso præclarissima fuerunt, moderatione paullo minus temperata: hæc autem eiusmodi sunt, ut obliuiscar; multoq. malim quod omnibus sit melius, quorum utilitati meã iunxi. Tu ad me tamen uelim quamsæpissime scribas, eoq. magis, quod præterea nemo scribit: ac si omnes, tuas tamen maxime exspectarem. Quod scribis, illum per me Quincto fore placatiorem:

ſcripſi ad te antea, eum ſtatim Quincto filio omnia tribuiſſe, noſtri nullam mentionem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 22

DILIGENTER *mihi faſciculum reddidit Balbi tabellarius. accepi enim a te litteras, quibus uideris uereri, ut epiſtolas illas acceperim: quas quidem uellem mihi numquam redditas. auxerunt enim mihi dolorem: nec, ſi in aliquem incidiſſent, quidquam noui attuliſſent. quid enim tam peruulgatum, quam illius in me odium, et genus hoc litterarum? quod ne Cæſar quidem ad iſtos uidetur miſiſſe, quaſi quo illius improbitate offenderetur, ſed, credo, uti notiora noſtra mala eſſent. Nam quod te uereri ſcribis, ne illi obſint, eiq. rei mederi: ne rogari quidem ſe paſſus eſt de illo. quod quidem mihi moleſtum non eſt: illud moleſtius, iſtas impetrationes noſtras nihil ualere. Sulla, ut opinor, cras erit hic cum Meſſalla. currunt ad illum pulſi a militibus; qui ſe negant uſquam, niſi acceperint. ergo ille huc ueniet: quod non putabant: tarde quidem: itinera enim ita facit, ut multos dies in opidum ponat. Pharnaces autem, quo modo agit, afferet moram. quid mihi igitur cenſes? iam enim corpore uix ſuſtineo grauitatem huius cæli, qui mihi laborem affert in dolore. An his illuc euntibus mandē, ut me excuſent, ipſe accedam propius? quæſo, attende; & me, quod adhuc ſæpe rogatus non feciſti, conſilio iuua. ſcio rem difficilem eſſe: ſed, ut in malis.*

lis. Etiam illud mea magni intereſt, te ut uideam. profecto aliquid profecero, ſi id acciderit. De teſtamento, ut ſcribis, animaduertes. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 23

QVOD ad te ſcripſeram, ut cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi ſcripſit, te cum eo locutum. tuas litteras exſpectabam: niſi illud quidem mutari, ſi aliter eſt ut oportet, non uideo poſſe: ſed cum a nullo accepiſſem litteras, deſideraui tuas, (etſi putabam te fortiorem factum non eſſe) modo ualeres. ſcripſeras enim te quodam ualetudinis genere tentari. Auguſius quidam Rhodo uenerat VIII. id. Quinct. is nunciabat, Quinctum F. ad Cæſarem profectum IV. kal. Iun. Philotimum Rhodum pridie eius diei ueniſſe, habere ad me litteras. ipſum Auguſium audies. ſed tardius iter faciebat. eo feci, ut celeriter eunti darem. quid ſit in ijs litteris, neſcio: ſed mihi ualde Quinctus frater gratulatur. equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem aſſequi poſſum, quod mihi tolerabile poſſit eſſe. Te oro, ut de hac miſera cogites, & illud, de quo ad te proxime ſcripſi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulſandam, & etiam de ipſo teſtamento. illud quoque uellem antea: ſed omnia timuimus. melius quidem in peſſimis nihil fuit diſſidio. aliquid feciſſemus, ut uiui uel tabularum nouarum nomine, uel nocturnarum expugnationum, uel Metellæ, uel omnium maiorum. *

nec res periisset, & uideremur aliquid doloris uirilis habuisse. memini omnino tuas litteras; sed & tempus illud: etsi quiduis præstitit. nunc quidem ipsa uidetur denunciare. audimus enim de statu reip. o dii, generum ne nostrum potissimum, ut hoc uel tabulas nouas? placet mihi igitur, & idem tibi, nuncium remitti. petet fortasse tertiam pensionem. * considera igitur tum, ne uim abuso nascetur, an prius. ego, si ullo modo potuero, uel nocturnis itineribus experiar, ut te uideam. tu & hæc, & si quid erit, quod intersit me scire, scribas uelim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 24

QVAE dudum ad me, & quæ etiam ad meam Tulliam de me scripsisti, ea sentio esse uera. eo sum miserior, (etsi nihil uidebatur addi posse) quod mihi non modo irasci grauissima iniuria accepta, sed ne dolere quidem impune liceat. quare istud feramus: quod cum tulerimus, tamen eadem erunt perpetienda, quæ tu, ne accidant, ut caueamus, mones. ea enim est a nobis contracta culpa, ut omni statu, omniq. populo eundem exitum habitura uideatur. sed ad meam manum rediero. etenim hæc occultius agenda. uide quæso etiã nunc de testamento, quod tum factum, cum illa quærere cœperat. * non credo, & commoti neque eum rogari, ne me quidem. sed quasi ita sit: quoniam in sermonem iá uenisti, poteris eam monere, ut alicui committat',

cuius

cuius extra periculũ huius belli fortuna sit. equidẽ tibi potissimum uelim, si idem illa uellet: quam qui dẽ cælo miseram, me hoc timere. De illo altero, scio equidem uenire nunc nil posse: sed seponi, & occultari possunt, ut extra ruinam sint eam, quæ impendet. Nam quod scribis, nobis nostra, & tua Terentiæ fore parata: tua credo: nostra quæ poterunt esse? de Terentia autem (mitto cetera, quæ sunt innumeralia) quid ad hoc addi potest? scripseras, ut HS XII. permutaret, tantum esse reliquum de argento. misit illa CCIↃↃ mihi, & adscripsit, tãtum esse reliquum. cum hoc tam paruum de paruo detraxerit, perspicis quid in maxima re fecerit? Philotimus non modo nullus uenit, sed ne per litteras quidem, aut per nuncium certiorem facit me, quid egerit. Epheso qui ueniunt, ibi se eum de suis controuersiis in ius adeuntem uidisse nunciant: quæ quidem (ita enim uerisimile est) in aduentum Cæsaris fortasse reijciuntur. ita aut nihil puto eum habere, quod putet ad me celerius perferendum, & eo me magis esse despectum: aut, etiam si quid habet, id, nisi omnibus suis negotijs confectis, ad me referre non curet. ex quo magnum equidem capio dolorem, sed non tantum, quantum uideor debere. nihil enim mea minus interesse puto, quam quid illinc afferatur. id quamobrem, te intelligere certo scio. Quod me mones de uultu, & oratione ad tempus accommodanda; etsi difficile est, tamen imperarem mihi, si mea quidquam interesse putarem.

Quod ſcribis ; litteris, putare, Africanum negotium confici poſſe: uelim ſcriberes, cur ita putares. mihi quidem nihil in mentem uenit, quare id putem fieri poſſe. tu tamen, uelim, ſi quid erit, quod conſolationis aliquid habeat, ſcribas ad me. ſin, ut perſpicio, nihil erit, ſcribas id ipſum. ego ad te, ſi quid audiero citius, ſcribam. Vale. VIII. *id. Sext.*

CICERO S. D. ATTICO. 25

FACILE *aſſentior tuis litteris; quibus exponis pluribus uerbis, nullum te habere conſilium, quo a te poſſim iuuari. conſolatio certe nulla eſt, quæ leuare poſſit dolorem meum. nihil eſt enim contractum caſu: nam id eſſet ferendum: ſed omnia fecimus iĳs erroribus, et miſeriĳs & animi, & corporis, quibus proximi utinam mederi maluiſſent, quam obeſſe. quoniam neque conſiliĳ tui, neque conſolationis cuiuſquam ſpes ulla mihi oſtenditur; non quæram hæc a te poſthac. tantum uelim, ne priſtinum hoc officium intermittas: ſcribas ad me, quidquid ueniet tibi in mentem, cum habebis, cui des, & dum erit, ad quem des: quod longum non erit. Illum diſceſſiſſe Alexandria, rumor eſt non firmus, ortus ex Sulpiciĳ litteris: quas cuncti poſtea nunciĳ confirmarunt. quod uerum, an falſum ſit, quoniam mea nihil intereſt, utrum malim, neſcio. Quod ad* * *te iam pridem de teſtamento ſcripſit apud epiſtolas uelim ut poſſim aduerſas ego huius miſerrima facultate confectus conflictor. nihil umquam ſimile natum*

tum

tum puto. cui ſi qua re conſulere aliquid poſſum, cupio a te admoneri. uideo eandem eſſe difficultatem, quam in conſilio dato: attamen hoc me magis ſolicitat, quam omnia. In penſione ſecunda cæci fuimus. alium mallem. ſed præterijt. te oro, ut in perditis rebus, ſi quid cogi, conficiq. poteſt, quod ſit in tuto, ex argento, neque ſatis multa ex ſupellectile, des operam. iam enim mihi uidetur adeſſe extremum, nec ulla fore condicio pacis, eaque, quæ ſunt, etiam ſine aduerſario peritura. hæc etiam, ſi uidebitur, cum Terentia loquare opportune. non queo omnia ſcribere. Vale. III. non. Quinct.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XII.

CICERO S. D. ATTICO.

VNDECIMO die poſtquam a te diſceſſeram, hoc litterularum exaraui, egrediens e uilla ante lucem: atque eo die cogitabam in Anagnino, poſtero autẽ in Tuſculano, ibi unum diem. V. kal. igitur ad conſtitutum: atque utinam continuo ad complexum meæ Tulliæ, ad oſculum Atticæ poſſim currere. quod quidem ipſum ſcribe quæſo ad me; ut, dum conſiſto in Tuſculano, ſciam, quid grarriat: ſin ruſticatur, quid ſcribat. eiq. interea aut ſcribes ſalutem, aut nunciabis, itemq. Piliæ: & tamen, etſi continuo congreſſuri ſumus, ſcribes ad me, ſi quid habebis. Cum complicarem hanc epiſtolam, noctuabundus ad me uenit cum epiſtola tua tabellarius. quo lecta, de Atticæ febricula ſcilicet ualde dolui. reliqua, quæ exſpectabam, ex tuis litteris cognoui omnia. ſed quod ſcribis, igniculum matutinum γεροντικώτερον eſt memoriola uacillare. ego enim IV. kal. Axio dederam, tibi III. Quincto quo die ueniſſem, ideſt V. kal. hoc igitur habebis, noui nihil. quid ergo opus erat epiſtola? quid, cum coram ſumus, & garrimus quidquid in buccam? eſt profecto

profecto quædam λέσχη, quæ habet, etiam si nihil subest, collocutione ipsa suauitatem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

HIC rumor est, T. Murcum periisse naufragio, Asinium delatum uiuum in manus militum, L naues delatas Uticam reflatu hoc, Pompeium non comparere, nec in Balearibus omnino fuisse, ut Patietus affirmat. sed auctor nullius rei quisquam. Habes, quæ, dum tu abes, locuti sunt. Ludi interea Præneste. ibi Hirtius, & isti omnes. et quidem ludi dies octo. quæ cenæ? quæ deliciæ? res interea fortasse transacta est. o miros homines. at Balbus ædificata: τί γὰρ αὐτῷ μέλει? uerum, si quæris, homini non recta, sed uoluptaria quærenti non ne βεβίωται? Tu interea dormis. iam explicandum est πρόβλημα, si quid acturus es. si quæris quid putem, ego fructum puto. sed quid multa? iam te uidebo. & quidem, ut spero, de uia recta ad me. simul enim & diem Tyrannioni constituemus, & si quid aliud. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

VNVM te puto minus blandum esse, quam me: aut, si uterque nostrum est aliquando aduersus aliquem, inter nos certe numquam sumus. audi igitur me hoc ἀγοητεύτως dicentem. ne uiuam mi Attice, si mihi non modo Tusculanum, ubi ceteroqui sum libenter, sed μακάρων νῆσοι tanti sunt, ut sine te

ſim totos dies. quare obduretur hoc triduum: ut te quoque ponam in eodem πάθει: quod ita eſt profecto: ſed uelim ſcire, hodie ne ſtatim de auctione, aut quo die uenias. ego me interea cum libellis. ac moleſte fero Vennonij hiſtoriam non habere. ſed tamen, ne nihil de re, nomen illud, quod a Cæſare, tres habet condiciones, aut emptionem ab haſta, (perdere malo: etſi, præter ipſam turpitudinem, hoc ipſum puto eſſe perdere) aut delegationem a mancipe, annua die; (quis erit, cui credam? aut quando iſte Metonis annus ueniet?) aut Vecteni condicione, ſemiſſe. σκέψαι igitur. ac uereor, ne iſte
* iam auctionem nullam faciat, ſed, ludis factis, clypo ſubſidio currat, ne talis uir ἀλογηθῇ. ſed μελήσει.

CICERO S. D. ATTICO. 4

O GRATAS tuas mihi, iucundasq. litteras. quid quæris? reſtitutus eſt mihi dies feſtus. angebar enim, quod Tiro ἐνεργέστερον te ſibi eſſe uiſum dixerat. addam igitur, ut cenſes, unum diem. Sed de Catone πρόβλημα ἀρχιμήδειον eſt. non aſſequor, ut ſcribam, quod tui conuiuæ non modo libenter, ſed etiam æquo animo legere poſſint. quin etiã, ſi a ſententijs eius dictis, ſi ab omni uoluntate, conſilijsque, quæ de rep. habuit, recedam, ψιλῶς q. uelim grauitatem, conſtantiamq. eius laudare; hoc ipſum tamen ijs odioſum ἄκουσμα ſit. ſed uere laudari ille uir non poteſt, niſi hæc ornata ſint; quod ille ea, quæ nunc ſunt, & futura uiderit, &, ne fierent, conten-

ten-

tenderit, &, facta ne uideret, uitam reliquerit. horúm quid est, quod Atedio probare possimus? sed cura obsecro, ut ualeas; eamque, quam ad omnes res adhibes, in primis ad conualescendum adhibe prudentiam.

CICERO S. D. ATTICO. 5

QVINCTVS pater quartum, uel potius millesimum nihil sapit, qui lætetur Luperco filio, & Statio, ut cernat duplici dedecore cumulatam domum. addo etiam Philotimum tertium. o stultitiam, nisi mea maior esset, singularem: (quod autem osim hanc rem, ἔρανον a te) fac, non ad διψῶσαν κρήνην, sed ad πειρήνην eum uenisse: ἄμπνδμα σεμνὸν ἀλφειῦ πειρήνην, ut scribis, haurire, in tantis suis præsertim angustijs? ποῖ ταῦτ' ἆρ ἀποσκήψῃ? sed ipse uiderit. Cato me quidem delectat, sed etiam Bassum Lucilium sua. De Cœlio, tu quæres, ut scribis. ego nihil noui. noscenda est natura, non facultas modo. De Hortensio, & Virginio tu, si quid dubitabis. etsi, quod magis placeat, ego quantum adspicio, non facile inueneris. Cum Mustella, quem admodum scribis, cum uenerit Crispus. Ad Aulum scripsi, ut ea, quæ bene nossem de auro, Pisoni demonstrarem. tibi enim sane assentior, & istud nimium duci, & omnia nunc undique contrahenda. Te quidē nihil agere, nihil cogitare aliud, nisi quod ad me pertineat, facile perspicio, meisq. negotijs impediri cupiditatem tuam ad me ueniendi. sed mecum

cum esse te puto ; non solum quod meam rem agis , uerum etiam quod uidere uideor , quo modo agas. neque enim ulla hora tui mihi est operis ignota. Tubulum prætorem uideo L. Metello , Q. Maximo consulibus . nunc uelim , P. Scæuola pontifex maximus , quibus consulibus tribunus pl. equidem puto Cæpione, et Pompeio : prætor enim P. Furio , Sex. Atilio . dabis igitur tribunatum, et, si poteris, Tubulus quo crimine. & uide quæso , L. Libo, ille, qui de Ser. Galba, Censorino, & Manilio, an Quinctio, Manio consulibus tribunus pl. fuerit : conturbor enim. in Bruti epitoma Fannianorum, scripsi, quod erat in extremo : idq. ego secutus , hunc Fannium , qui scripsit historiam, generum esse scripseram Lælij . sed tu me γεωμετρικῶς refelleras : te autem nunc Brutus, et Fannius. ego tamen de bono auctore Hortensio sic acceperam, ut apud Brutum est. hunc igitur locum expedies. Ego misi Tironem Dolabellæ obuiam. is ad me idibus reuertetur. te exspectabo postridie. de Tullia mea tibi antiquissimum, esse uideo : idq. ita ut sit, te uehementer rogo. Ergo & in integro omnia : sic enim scribis. mihi etsi kalendæ uitandæ fuerunt , incessionumq. ἀρχέτυπα fugienda, conficiendæq. tabulæ : nihil tamen tanti, ut a te abessem , fuit. cum Romæ essem , & te iam iamq. uisurum me putarem quotidie ; tamen horæ, quibus exspectabam , longæ uidebantur. scis me minime esse blandum : itaque minus aliquanto dico , quam sentio.

CICERO S. D. ATTICO. 6

DE COELIO, uide, quæso, ne qua lacuna sit in auro. ego ista non noui. sed certe in collybo est detrimenti satis. huc aurum si accedit: sed quid loquor? tu uidebis. Habes Hegesiæ genus, quod Varro laudat. uenio ad Tyrannionem. Ain tu? uerum hoc fuit, sine me? at ego quoties, cum essem otiosus, sine te tamen nolui? quo modo hoc ergo lues? uno scilicet, si mihi librum miseris: quod ut facias, etiã atque etiam rogo. Etsi me non magis liber ipse delectabit, quam tua admiratio delectauit. amo enim πάντα φιλόδημον: teq. istam tam tenuẽ θεωρίαν tam ualde admiratum esse gaudeo. etsi tua quidem sunt eiusmodi omnia. scire enim uis, quo uno animus alitur. sed, quæso, quid ex ista acuta, & graui refertur ad τέλος? sed longa oratio est, & tu occupatus in meo fortasse aliquo negotio: & pro isto asso sole, quo tu abusus es in nostro pratulo, a te nitidũ solem, unctumq. repetemus. sed ad prima redeo. librum, si me amas, mitte. tuus est enim profecto, quoniam quidem est missus ad te. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 7

TANTVM ne ab re tua est otij tibi, ut etiam Oratorem legas? macte uirtute. mihi quidẽ gratum: et erit gratius, si nõ modo in libris tuis, sed etiã in aliorũ per librarios tuos Aristophanẽ reposueris pro Eupoli. Cæsar autẽ mihi irridere uisus est QVAE-

so illud tuum, quod erat ἀστεῖον, & urbanum: ita porro te sine cura esse iussit, ut mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tam diu: sed quoniam iam sine horrore est, spero esse, ut uolumus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

QVAE desideras, omnia scripsi in codicillis, eosq. Eroti dedi, breuiter, sed etiam plura quam quæris; in ijs de Cicerone: cuius quidem cogitationis initium tu mihi attulisti. locutus sum cum eo liberalissime: quod ex ipso, uelim, si modo tibi erit commodum, sciscitere. sed quid differo? exposui, te ex me detulisse, ecquid uellet, ecquid requireret. uelle Hispaniã, requirere liberalitatem. de liberalitate, dixi, quantum Publius, quantum flamen Lentulus filio. de Hispania, duo attuli, primum idem, quod tibi, me uereri uituperationem. non satis esse, si hæc arma reliquissemus? etiam contraria? deinde fore, ut angeretur, cum a fratre familiaritate, et omnia gratia uinceretur. uelim magis liberalitate uti mea, quam sua libertate: sed tamen permisi. tibi enim intellexeram non nimis displicere. ego etiam atque etiam cogitabo: teque, ut idem facias, rogo. magna res: simplex est manere: illud anceps. uerum uidebimus. De Balbo, & in codicillis scripseram, & ita cogito, simul ac redierit. sin ille tardius, ego tamen triduum. Et, quod præterij, Dolabella etiam mecum. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 9

De Cicerone, multis res placet. comes est idoneus. sed de prima pensione ante uideamus. adest enim dies, & ille currit. Scribe, quæso, quid referat Celer egisse Cæsarem cum candidatis, utrum ipse in fœnicularium, an in campum Martium cogitet. & sane scire uelim, numquid necesse sit comitijs esse Romæ. nam & Piliæ satisfaciendum est, & utique Atticæ. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 10

Nae ego essem hic libenter, atque id quotidie magis, ni esset ea caussa, quam tibi superioribus litteris scripsi. nihil hac solitudine iucundius, nisi paullum interpellasset. Amyntæ filius, ὁ ἀπεραντολογίαν δὲς. cetera noli putare amabiliora fieri posse ulla littore, prospectu maris, tum his rebus omnibus. sed neque hæc digna longioribus litteris; nec erat, quod scriberem; & somnus urgebat. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 11

Male mehercule de Athamante. tuus autem dolor humanus is quidem, sed magnopere moderandus. consolationum autem multæ uiæ, sed illa rectissima. impetret ratio, quod dies impetratura est. Alexim uero curemus, imaginem Tironis; quem ægrum Romam remisi: &, si quid habet collis ἐπιδήμιον, ad mecum testamento transferamus.

tota domus superior uacat, ut scis. hoc puto ualde ad rem pertinere. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12

MALE de Seio. sed omnia humana tolerabilia ducenda. ipsi enim quid sumus? aut quam diu hæc curaturi sumus? ea uideamus, quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo, quid agamus de senatu. Et, ut ne quid prætermittam, Cæsonius ad me litteras misit, Postumiam Sulpicij domum ad se uenisse. De Pompeij Magni filia, tibi rescripsi, nihil me hoc tempore cogitare. alteram uero illam, quam tu scribis, puto nosti. nihil enim uidi fœdius. sed adsum: coram igitur. Obsignata epistola, accepi tuas. Atticæ hilaritatem libenter audio: commotiunculis συμπάσχω. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 13

DE dote, tanto magis perpurga. Balbi regia condicio est delegandi. quoquo modo confice. turpe est rem impeditam iacere. Insula Arpinas habere potest germanam ἀποθέωσιν. habere uideatur: ἐκγόνιμος est: igitur animus in hortis: quod tamen inspiciam, cum uenero. De Epicuro, ut uoles; etsi μεθαρμόζομαι in posterum genus hoc personarum. incredibile est, quam ea quidam requirant. ad antiquos igitur ἀνεμέσητον γάρ. nihil habeo, ad te quod perscribam: sed tamen institui quotidie mittere, ut eliciam tuas litteras; non quo aliquid ex his exspectem;

ctem; sed nescio quo modo tamen exspecto. quare siue habes quid, siue nihil habes, scribe tamen aliquid, teq. cura. Commouet me Attica. etsi assentior Cratero. Bruti litteræ, scriptæ & prudenter, & amice, multas mihi tamen lacrymas attulerunt. Me hæc solitudo minus stimulat, quam ista celebritas. te unum desidero: sed litteris non difficilius utor, quam si domi essem. ardor tamen ille urget, & manet, non mehercule indulgente me, sed tamen non repugnante. Quod scribis de Appuleio, nihil puto opus esse tua contentione, nec Balbo, & Oppio; quibus quidem ille receperat, mihiq. etiam iusserat nunciari, se molestum omnino non futurum. sed cura, ut excuser morbi caussa in dies singulos. Lænas hoc receperat. prende C. Septimium, L. Statilium. denique nemo negabit se iuraturum, quem rogaris. quod si erit durius, ueniam, & ipse perpetuum morbum iurabo. cum enim mihi carendum sit conuiuijs, malo id lege uideri facere, quam dolore. Cocceium uelim appelles: quod enim dixerat, non facit. ego autem uolo aliquod emere latibulum, perfugium doloris mei. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

De me excusando apud Appuleium dederam ad te pridie litteras. nihil esse negotij arbitror. quemcunque appellaris, nemo negabit. sed Septimium uide, & Lænatem, & Statilium. tribus enim opus est. sed mihi Lænas totum receperat.

Quod ſcribis, a Iunio te appellatum: omnino Corniſicius locuples eſt: ſed tamen ſcire uelim, quando dicar ſpopondiſſe; & pro patre, an ne pro filio: neque eo minus, ut ſcribis, procuratores Cornificij, et Appuleium prædiatorem uidebis. Quod me ab hoc mærore recreari uis; facis, ut omnia: ſed, me mihi non defuiſſe, tu teſtis es. nihil enim de mærore minuendo ſcriptum ab ullo eſt, quod ego non domi tuæ legerim. ſed omnem conſolationem uincit dolor. quin etiam feci, quod profecto ante me nemo, ut ipſe me per litteras conſolarer. quem librũ ad te mittam, ſi deſcripſerint librarij. affirmo tibi nullam conſolationem eſſe talem. totos dies ſcribo; non quo proficiam quid; ſed tantiſper impedior, non equidem ſatis, (uis enim urget) ſed relaxor tamen, ad omniaq. nitor, non ad animũ, ſed ad uultum ipſum, ſi queam, reficiendum: idq. faciens, interdum mihi peccare uideor, interdum peccaturus eſſe, niſi faciam. ſolitudo aliquid adiuuat; ſed multo plus proficeret, ſi tu tamen intereſſes. quæ mihi una cauſſa eſt hinc diſcedendi. nam, pro malis, recte habebat. quamquam ipſum doleo. non enim iam in me idem eſſe poteris: perierunt illa, quæ amabas. De Bruti ad me litteris ſcripſi ad te antea. prudenter ſcriptæ: ſed nihil, quod me adiuuarent. quod ad te ſcripſit, id uellem, ut ipſe adeſſet: certe aliquid, quoniam me tam ualde amat, adiuuaret. quod ſi quid ſcies, ſcribas ad me uelim, maxime autẽ, Panſa quãdo. De Attica, doleo. credo tamen Cratero. Piliam angi uetabat. is mi-

hi est pro omnibus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

APVD Appuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies ut excuser, uidebis. in hac soli tudine careo omnium colloquio: cumq. mane me in siluam abstrusi densam, & asperam, non ex eo inde ante uesperum. secundum te, nihil est mihi amicius solitudine. in hac mihi omnis sermo est cum litteris. eum tamen interpellat fletus: cui repugno, quoad possum: sed adhuc pares non sumus. Bruto, ut suades, rescribam. eas litteras cras habebis. cum erit cui des, dabis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

TE, TVIS negotijs relictis, nolo ad me uenire. ego enim potius accedam, si diutius impediere: etsi ne decessissem quidem e conspectu tuo, nisi me plane nihil ulla res adiuuaret. quod si esset aliquod leuamen, id esset in te uno: &, cum primum ab aliquo poterit esse, a te erit. nunc tamen ipsum sine te esse non possum: sed nec tuæ domi probatur, nec meæ poteram: nec, si propius essem uspiam, tecum tamen essem. idem enim te impediret, quo minus mecum esses; quod nunc etiam impedit. mihi adhuc nihil aptius fuit hac solitudine: quam uereor ne Philippus tollat. heri enim uesperi uenerat. Me scriptio, & litteræ non leniunt, sed obturbant. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 17

MARCIANVS ad me ſcripſit, me excuſatum eſſe apud Appuleium a Laterenſi, Naſone, Lænate, Torquato, Strabone. his uelim meo nomine reddendas litteras cures, gratũ mihi eos feciſſe. Quod pro Cornificio me abhinc amplius annis XXV. ſpopondiſſe dicit Flauius: & ſi reus locuples eſt, et Appuleius prædiator liberalis, tamen uelim des operam, ut inueſtiges ex conſponſorum tabulis, ſit ne ita. mihi enim ante ædilitatem meam nihil erat cũ Cornificio. poteſt tamen uideri. ſed ſcire certum uelim: et appelles procuratores, ſi tibi uidetur: quam quam quid ad me? uerumtamen. Panſæ profectionem ſcribes, cum ſcies. Atticam ſaluere iube, & eam cura obſecro diligenter. Piliæ ſalutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 18

DVM recordationes fugio, quæ quaſi morſu quodam dolorem efficiunt, refugio a te admonendo. quod uelim mihi ignoſcas, eiuſmodi eſt. etenim habeo non nullos ex iis, quos nunc lectito, auctores, qui dicant, fieri id oportere, quod ſæpe tecum egi, et quod a te approbari uolo. de fano illo dico; de quo tantum, quantum me amas, uelim cogites. equidem neque de genere dubito; placet enim mihi Cluatij: neque de re; ſtatutum eſt enim: de loco non numquam. uelim igitur cogites. ego, quantum hic temporibus tam eruditis fieri poterit, profecto il-

lam consecrabo omni genere monumentorum, ab omnium ingenijs scriptorum, et Græcorum, & Latinorum: quæ res forsitan sit refricatura uulnus meum. sed iam quasi uoto quodam, et promisso me teneri puto: longumq. illud tempus, cum non ero, magis me mouet, quam hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum uidetur. habeo enim nihil, tentatis rebus omnibus, in quo acquiescam. nam, dum illud tractabam, de quo antea scripsi ad te, quasi fouebam dolores meos: nunc omnia respuo; nec quidquam habeo tolerabilius, quam solitudinem: quam, quod eram ueritus, non obturbauit Philippus. nam, ut heri me salutauit, statim Romam profectus est. Epistolam, quam ad Brutum, ut tibi placuerat, scripsi, misi ad te. curabis cum tua perferendam. eius tamen misi ad te exemplum, ut, si minus placeret, ne mitteres. Domestica quod ais ordine administrari, scribes, quæ sunt ea: quædam enim exspecto. Cocceius uide ne frustretur. nam Libo quod pollicetur, ut Eros scribit, non incertum puto. de sorte mea Sulpicio confido, & Egnatio scilicet. de Appuleio, quid est, quod labores? cum sit excusatio facilis. Tibi ad me uenire, ut ostendis; uide, ne non sit facile. est enim longum iter; discedentemq. te, quod celeriter tibi erit fortasse faciundum, non sine magno dolore dimittam. sed omnia, ut uoles. ego enim, quidquid feceris, id cum recte, tum etiam mea caussa factum putabo. Heri, cum ex aliorum litteris cognouissem de Antonij aduen-

 tu,

tu, admiratus sum, nihil esse in tuis: sed erant pridie fortasse scriptæ, quam datæ. neque ista quidem curo, sed tamē opinor propter prædes suos accurrisse. Quod scribis, Terentiam de obsignatoribus mei testamenti loqui: primum tibi persuade, me istæc non curare, neque esse quidquam aut paruæ curæ, aut nouæ loci: sed tamen quid simile? illa eos non adhibuit, quos existimauit quæsituros, nisi scissent, quid esset: num id etiam mihi periculi fuit? sed tamen faciat illa, quod ego. dabo meum testamentum legendum cui uoluerit: intelliget, non potuisse honorificentius a me fieri de Nepote, quam fecerim. nam quod non aduocaui ad obsignandum: primum mihi non uenit in mentem: deinde ea re non uenit, quia nihil attinuit. tute scis, (si modo meministi) me tibi tum dixisse, ut de tuis aliquos adduceres: quid enim opus erat multis? equidem domesticos iusseram: tum tibi placuit, ut mitterem ad Silium. inde est natum, ut ad Publium. sed necesse neutrum fuit. hoc tu tractabis, ut tibi uidetur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

EST hic quidem locus amœnus, & in mari ipso, qui & Antio, & Circæis adspici possit: sed ineunda nobis ratio est, quemadmodum in omni mutatione dominorum, qui innumerabiles fieri possunt in infinita posteritate, (si modo hæc stabunt) illud, quasi consecratum, remanere possit. equidem iam nihil egeo uectigalibus, et paruo contentus esse possum.

ſum. cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos parare, & quidem ob hanc cauſſam maxime: nihil enim uideo, quod tam celebre eſſe poſſit: ſed quos, coram uidebimus; ita tamen, ut hac æſtate fanum abſolutum ſit. tu tamen cum Appella Chio confice de columnis. De Cocceio, & Libone quæ ſcribis, approbo, maxime, quod de iudicatu meo reſponſum ſit. ſi quid perſpexeris, & tamen quid procuratores Cornificij dicant, uelim ſcire, ita ut in ea re te, cum tam occupatus ſis, non multum operæ uelim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conſcripſit, idq. tibi placuiſſe, ne perturbarer. illis egi gratias. te tamen, ut iam ante ad te ſcripſi, ſcire uolo, me neque iſto nuncio eſſe perturbatum, nec iam ullo perturbatum iri. Panſa ſi hodie, ut putabas, profectus eſt, poſthac iam incipito ſcribere ad me, de Bruti aduentu quid exſpectes, ideſt, quos ad dies. id, ſi ſcies ubi iam ſit, facile coniectura aſſequere. Quod ad Tironem de Terentia ſcribis, obſecro te, mi Attice, ſuſcipe totum negotium. uides & officium agi meum quoddam, cui tu es conſcius, &, ut non nulli putant, Ciceronis rem. me quidem id multo magis mouet, quod mihi eſt & ſanctius, & antiquius; præſertim cum hoc alterum neque ſincerum, neque firmum putem fore. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 20

NONDVM uideris perſpicere, quam me nec Antonius commouerit, nec quidquam iam eiuſmo-

di possit commouere. De Tentia autem scripsi ad te ijs litteris, quas dederam pridie. Quod me hortaris, idq. a ceteris desiderari scribis, ut dissimulem me tam grauiter dolere: possum ne magis, quod totos dies consumo in litteris? quod etsi non dissimulationis, sed potius leniendi, & sanandi animi caussa facio: tamen, si mihi minus proficio, simulationi certe facio satis. Minus multa ad te scripsi, quod exspectabam tuas litteras ad eas, quas ad te pridie dederam. exspectabam autem maxime de fano, non nihil etiam de Terentia. Velim me facias certiorem proximis litteris, Cn. Cæpio, Seruiliæ Claudij pater, uiuo ne patre suo naufragio perierit, an mortuo; item Rutilia uiuo ne C. Cotta, filio suo, mortua sit, an mortuo. pertinet ad eum librum, quem de luctu minuendo scripsimus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 21

Legi Bruti epistolam, eamq. tibi remisi, sane non prudenter rescriptam ad ea, quæ requisieras. sed ipse uiderit. quamquam illud turpiter ignorat. Catonem primum sententiam putat de animaduersione dixisse; quam omnes ante dixerant, præter Cæsarem. & cum ipsius Cæsaris tam seuera fuerit, qui tum prætorio loco dixerit; consularium putat leniores fuisse, Catuli, Seruilij, Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gellij, Volcatij, Figuli, Cottæ, L. Cæsaris, C. Pisonis, etiam M'. Acilij Glabrionis, Silani, Murenæ, designatorum consu-

lmn.

lum. cur ergo in sententiam Catonis? quia uerbis luculentioribus, & pluribus rem eandem comprehenderat. Me autem hic laudat, quod retulerim, non quod patefecerim, quod cohortatus sim, quod denique ante, quam consulerem, ipse iudicauerim. quæ omnia quia Cato laudibus extulerat in cælum, perscribendaq. censuerat; iccirco in eius sententiam est facta discessio. hic autem se etiam tribuere multum mihi putat, quod scripserit, Optimum consulem. quis enim ieiunius dixit inimicus? Ad cetera uero tibi quemadmodum rescripsit? tantum rogat de S. C. ut corrigas. hoc quidem fecisset, etiam si Ranio admonitus esset. Sed hæc iterum ipse uiderit. De hortis, quoniam probas, effice aliquid. rationes meas nosti. si uero etiam a Faberio recedit; nihil negotij est. sed etiam sine eo posse uideor contendere. uenales certe sunt Drusi. fortasse et Lamiani, & Cassiani. sed coram. De Terentia non possum commodius scribere, quam tu scribis. officium sit nobis antiquissimum. si quid nos fefellerit, illius malo me, quam mei pænitere. Ouiæ C. Lollij curanda sunt HS $\overline{C}$. negat Eros posse, sine me; credo, quod accipienda aliqua sit, & danda æstimatio. uellem tibi dixisset. si enim res est, ut mihi scribit, parata; nec in eo ipso mentitur: per te confici potuit. cognoscas, & conficias, uelim. Quod me in forum uocas; eo uocas, unde, etiam bonis meis rebus, fugiebam. quid enim mihi cum foro sine curia? in oculos incurrentibus ijs, quos æquo animo uide-

uidere non possum. Quod autem homines a me postulare scribis, ut Romæ sim, neque mihi, ut absim, concedere, aut quatenus eos mihi concedere: iampridem scito esse, cum unũ te pluris, quam omnes illos, putem. ne me quidẽ contemno; meoq. iudicio multo stare malo, quam omnium reliquorum. neque tamen progredior longius, quam mihi doctissimi homines concedunt: quorum scripta omnia, quæcumque sunt in eam sententiam, non legi solum, quod ipsum erat fortis ægroti, accipere medicinam, sed in mea etiam scripta transtuli, quod certe afflicti, & fracti animi non fuit. ab his me remedijs noli in istam turbam uocare, ne recidam. De Terentia, quod mihi omne onus imponis; non cognosco tuam in me indulgentiam. ista enim sunt ipsa uulnera, quæ non possum tractare sine maximo gemitu. moderare igitur, quæso, ut potes. neque enim a te plus, quam potes, postulo. potes autem, quid ueri sit, perspicere tu unus. De Rutilia, quoniam uideris dubitare, scribes ad me, cum scies, sed quamprimum, num Clodia, D. Bruto consulari, filio suo, mortuo, uixerit. id de Marcello, aut certe de Postumia sciri potest, illud autem de M. Cotta, aut de Syro, aut de Satyro. De hortis, etiam atque etiam rogo. omnibus meis, eorumque, quos scio mihi non defuturos, facultatibus, sed potero meis, enitendum mihi est. sunt etiam, quæ uendere facile possim: sed, ut non uendam, eiq. usuram pendam, a quo emero, non plus annum, possum

assequi, quod uolo, si tu me adiuuas. paratissimi sunt Drusi. cupit enim uendere. proximos puto Lamiæ: sed abest. tu tamen, si quid potes, odorare. ne Silius quidem quidquam utitur, & ijs usuris facillime sustentabitur. habe tuum negotium; nec, quid res mea familiaris postulet, quam ego non curo, sed quid uelim, existima. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 22

PVTARAM te aliquid noui; quod eiusmodi fuerat initium litterarum; quamuis nõ curarem, quid in Hispania fieret, tamen te scripturum: sed uidelicet meis litteris respondisti, ut de foro, & de curia. sed domus est, ut ais, forum. quid ipsa domo mihi opus est, carenti foro? occidimus, occidimus, Attice, iam pridem nos quidem, sed nunc fatemur, postea quam unum, quo tenebamur, amisimus. itaque solitudinem sequor. et tamen, si qua me res isto abduxerit, enitar, si quo modo potero, (potero autem) ut præter me nemo dolorẽ meum sentiat; si ullo modo poterit, ne tu quidem. Atque etiam illa caussa est non ueniendi. meministi, quid ex te Atedius quæsierit. quin etiam nunc molesti sunt: quid existimas, si uenero? De Terentia ita cura, ut scribis; meq. hac ad maximas ægritudines accessione non maxima libera. Et, ut scias me ita dolere, ut non iaceam; quibus consulibus Carneades, & ea legatio Romam uenerit, scriptum est in tuo annali. hæc nunc quæro, quæ caussa fuerit.

de Oropo, opinor, ſed certum neſcio: & , ſi ita eſt, quæ controuerſiæ: præterea, qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis: qui etiam Athenis πολιτικοὶ fuerint illuſtres. quæ etiam ex Apollodori puto poſſe inueniri. De Attica, moleſtum: ſed quoniam leuiter, recte eſſe confido. De Magala dubium mihi non erat. unde enim tam felix Ligus pater? nam quid de me dicam? cui ut omnia contingant, quæ uolo; leuari non poſſum. De Druſi hortis, quanti licuiſſe tu ſcribis, id ego quoque audieram, & , ut opinor, heri ad te ſcripſeram: ſed quanti quanti, bene emitur, quod neceſſe eſt. mihi, quoquo modo tu exiſtimas, (ſcio enim, ego ipſe quid de me exiſtimem) leuatio quædam eſt, ſi minus doloris, at officij debiti. Ad Sicam ſcripſi, quod utitur L. Cotta. ſi nihil conficeretur de tranſliberinis, habet in Oſtienſi Cotta celeberrimo loco, ſed puſillum loci, ad hanc rem tamen plus etiam ſatis. id uelim cogites. nec tamen iſta pretia hortorum pertimueris. nec mihi argento iam, nec ueſte opus eſt, nec quibuſdam amœnis locis: hoc opus eſt. uideo etiam, a quibus adiuuari poſſim. ſed loquere cum Silio: nihil enim eſt melius. mandaui etiam Sicæ. reſcripſit, conſtitutum ſe cum eo habere. ſcribat igitur ad me, quid egerit, & tu uidebis.

CICERO S. D. ATTICO. 32

BENE fecit A. Silius, qui tranſegerit. neque enim ei deeſſe uolebam, & , quid poſſem, timebam.

De Ouia, confice, ut ſcribis. De Cicerone, tempus eſſe iam uidetur: ſed quæro, quod illi opus erit Athenis, permutari ne poſſit, an ipſi ferendum ſit: de totaq. re, quemadmodum, & quando placeat, uelim conſideres. Publius iturus ne ſit in Africam, & quando, ex Atedio ſcire poteris. quæras, & ad me ſcribas, uelim. Et, ut ad meas ineptias redeam, uelim me certiorem facias, P. Craſſus, Vinuliæ filius, uiuo ne P. Craſſo, conſulari, patre ſuo, mortuus ſit, ut ego meminiſſe uideor, an poſt. item quæro de Regillo, Lepidi filio, recte ne meminerim, patre uiuo mortuum. Ciſpiana explicabis, itemq. Prætiana. De Attica, optime: & ei ſalutem dices, Piliæ.

CICERO S. D. ATTICO. 24

SCRIPSIT ad me diligenter Sica de Silio, ſeq. ad te rem detuliſſe: quod tu idem ſcribis. mihi & res, & condicio placet, ſed ita, ut numerato malim, quam æſtimatione. uoluptarias enim poſſeſſiones nolet Silius: uectigalibus autem ut his poſſum eſſe contentus, quæ habeo, ſic uix minoribus. unde ergo numerato? HS DC exprimes ab Hermogene, cum præſertim neceſſe erit. & domi uideo eſſe HS DC. reliquæ pecuniæ uel uſuram Silio pendemus, dum a Faberio, uel ab aliquo, qui Faberio debet, repræſentabimus. erit etiam aliquid alicunde. ſed totam rem tu gubernabis. Druſianis uero hortis multo antepono: neque ſunt numquam comparati,

mi-

mihi crede. una me caussa mouet, in qua scio me τετυφῶσθαι: sed, ut facias, obsequere huic errori meo. Nam quod scribis ἐγγήραμα: actum iam de isto est; alia magis quæro. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 25

SICA, ut scribit, etiam si nihil confecerit cum A. Silio, tamen se scribit x. kal. esse uenturum. cuius occupationibus ignosco: eæq. mihi sunt notæ. De uoluntate tua, ut simul simus, uel studio potius, & cupiditate, non dubito. De Nicia quod scribis: si ita me haberem, ut eius humanitate frui possem, in primis uellem illum mecum habere: sed mihi solitudo & recessus prouincia est. quod quia facile ferebat Sica, eo magis illum desidero. præterea nosti Niciæ nostri imbecillitatem, molliciem. consuetudinem uictus, cur ego illi molestus uelim, cum mihi ille iucundus esse non possit? uoluntas tamen eius mihi grata est. Vnam rem ad me scripsisti, de qua decreui nihil tibi rescribere. spero enim me a te impetrasse, ut priuares me ista molestia. Piliæ, & Atticæ salutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 26

DE SILIANO negotio, etsi mihi non est ignota condicio, tamen hodie me ex Sica arbitror omnia cogniturum. Cottæ quidem negas te nosse. sed ultra Silianam uillam est, quam puto tibi notam esse, uillula sordida, & ualde pusilla: nihil agri: ad

aliam

aliam rem loci satis, nihil ad eam, quam quæro. sequor celebritatem. sed, si perficitur de hortis Silij, hoc est, si perficis; (est enim totum positum in te) nihil est scilicet, quod de Cotta cogitemus. De Cicerone, ut scribis, ita faciam: ipsi permittam de tempore: nummorum quantum opus erit, ut permutetur, tu uidebis. Ex Atedio, quod scribis, si quid inueneris, scribes. Et ego ex tuis animaduerto litteris, & profecto tu ex meis, nihil habere nos, quod scribamus. eadem quotidie: quæ iam, iamq. ipsa contrita sunt: tamen facere non possum, quin quotidie ad te mittam, ut tuas accipiam. De Bruto tamen, si quid habebis. scire enim iam puto, ubi Pansam exspectet. si, ut consuetudo est, in prima prouincia; circiter kalendas affuturus uidetur. uellem, tardius. ualde enim urbem fugio multas ob caussas. itaque id ipsum dubito, an excusationem aliquam ad illum parem: quod quidem uideo facile esse. sed habemus satis temporis ad cogitandum. Piliæ, Atticæ salutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 27

De Silio nihilo plura cognoui ex præsente Sica, quam ex litteris tuis. scripseras enim diligenter. si igitur tu illum conueneris, scribes ad me, si quid uidebitur. De quo putas ad me missum esse; sit missum, nec ne, nescio; dictum quidem mihi certe nihil est. tu igitur, ut cœpisti: &, si quid ita conficies, (quod equidem non arbitror fieri posse) ut il-

li probetur; Ciceronem, si tibi placebit, adhibebis. eius aliquid interest, uideri illius caussa uoluisse: mea quidem nihil, nisi id quod tu scis, quod ego æstimo. Quod me ad me cõsuetudinem reuocas, fuit meum quidem iam pridem remp. regere, quod faciebam: sed interea erat, ubi acquiescerem. nunc plane nec ego uictum, nec uitam illam colere possum: nec in ea re, quid alijs uideatur, mihi puto curandum. mea mihi conscientia pluris est, quam omnium sermo. Quod me ipse per litteras consolatus sum; non pænitet me, quantum profecerim. mærorem minui. dolorem nec potui, nec, si possem, uellem. De Triario, bene interpretaris uoluntatem meam. tu uero nihil, nisi ut illi uolent. amo illum mortuum: tutor sum liberis: totam domum diligo. De Castriciano negotio, si Castricius pro mancipijs pecuniam accipere uolet, eamq. ei solui, ut nunc soluitur; certe nihil est commodius. sin autem ita actum est, ut ipsa mancipia abduceret; non mihi uidetur esse æquum. rogas enim me, ut tibi scribam, quid mihi uideatur. nolo enim negotij Quinctum fratrem quidquam habere: quod, uideor mihi intellexisse, tibi uideri idem. Publius, si æquinoctium exspectat, ut scribis Atedium dicere, nauigaturus uidetur. mihi autem dixerat, per Siciliam. utrum, & quando, uelim scire. Et uelim aliquando, cum erit tuum commodum, Lentulum puerum uisas, eiq. de mancipijs, quæ tibi uidebitur, attribuas. Piliæ, Atticæ salutem. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 28

Silius, ut scribis, hodie. cras igitur, uel potius cum poteris, scribes, si quid erit, cum uideris. Nec ego Brutum uito, nec tamen ab eo leuationem ullam exspecto: sed erant caussæ, cur hoc tempore istic esse nollem: quæ si manebunt, quærenda erit excusatio ad Brutum: &, ut nunc est, mansuræ uidentur. De hortis, quæso explica. caput illud est, quod scis. sequitur, ut etiam mihi ipsi quiddam opus sit. nec enim esse in turba possum, nec a uobis abesse. huic meo consilio nihil reperio isto loco aptius. & de hac re quid tui consilij sit, mihi persuasum est, & eo magis, quod idem intellexi tibi uideri, me ab Oppio, & Balbo ualde diligi. cum ijs communices, quantopere, & quare uelim hortos; sed ita posses, si expediatur illud Faberianum. sin igitur auctor es futuri, si qua etiam iactura facienda sit in repræsentado, (quod possum) adducito. tum enim illud desperatum denique intelliges, & quid inclinent ad hoc meum consilium adiuuandum. si quid erit, magnum est adiumentum: sin minus, quacumque ratione contendamus. uetus illud ἐγγήραμα, quemadmodum scripsisti, uel ἐντάφιον putato. de illo Ostiensi nihil est cogitandum, si hoc non assequimur. a Lamia non puto posse. Damasippi experiendum est. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 29

QVAERO, quid ad te scribam: sed nihil est: eadem quotidie. Quod Lentulum inuisis, ualde gratum. pueros attribue ei, quot, & quos uidebitur. De Silij uoluntate uendendi, & de eo, quanti; tu uereri uideris, primum ne nolit, deinde ne tanti. Sic aaliter: sed tibi assentior. quare, ut ei placuit, scripsi ad Egnatium. Quod Silius te cum Clodio loqui uult; potes id mea uoluntate facere; commodiusq. id est, quam, quod ille a me petit, me ipsum scribere ad Clodium. De mancipijs Castricianis, commodissimum esse credo, transigere Egnatium: quod scribis te ita futurum putare. Cum Ouia, quæso, quidem ut conficiatur. Quoniam, ut scribis, nox erat, in hodierna epistola plura exspecto. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 30

SILIVM mutasse sententiam, Sica mirabatur. equidem magis miror, quod, cum in filium caussam conferret, quæ mihi non iniusta uidetur; (habet enim qualem uult) ais te putare, si addiderimus aliud, a quo refugiat, cum ab ipso id fuerit, destinatum uenditurum. Quæris a me, quod summum pretium constituam; & quantum anteire istos hortos, Drusi: accessi numquam: Coponianam uillam, & ueterem, & non magnam, noui; siluam nobilem, fructum autem neutrius: quod tamen puto nos scire oportere. sed mihi, utrius istorum, tempore

pore magis meo, quam ratione, æstimandi sunt. possim autem assequi, necne, tu uelim cogites: si enim Faberianum uenderem, explicare uel repræsentatione non dubitarem, de Silianis, si modo adduceretur, ut uenderet: si uenales non haberet, transirem ad Drusum, uel tanti, quanti Egnatius illum uelle tibi dixit. magno etiam adiumento nobis Hermogenes potest esse in repræsentando. at concede mihi, quæso, ut eo animo sim, quo is debeat esse, qui emere cupiat. & tamen seruio ita cupiditati, & dolori meo, ut a te regi uelim. Egnatius mihi scripsit. is si quid tecum locutus erit, (commodissime enim per eum agi potest) ad me scribes: & id agendum puto. nam cum Silio non uideo confici posse. Piliæ, & Atticæ salutem. Hæc ad te mea manu. uide, quæso, quid agendum sit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 31

PVBLILIA ad me scripsit, matrem suam cum Publilio loqui, eam ad me cum illo uenturam, & se una, si ego paterer. orat multis, & supplicibus uerbis, ut liceat, & ut sibi rescribam. res quam molesta sit, uides. rescripsi, me etiam grauius esse affectum, quam tum, cum illi dixissem, me solum esse uelle; quare nolle me hoc tempore eam ad me uenire. putabam, si nihil rescripsissem, illam cum matre uenturam: nunc non puto. apparebat enim illas litteras non illius esse. illud autem, quod fore uideo, ipsum uolo uitare, ne illæ ad me ueniat. &

una est uitatio: & ego nollem: sed necesse est. te hoc nunc rogo, ut explores, ad quam diem hic ita possim esse, ut ne opprimar. ages, ut scribis, temperate. Ciceroni uelim hoc proponas, (ita tamen, si tibi non iniquum uidebitur) ut sumptus huius peregrinationis (quibus, si Romæ esset, domumq. conduceret, quod facere cogitabat, facile contentus futurus erat) accommodet ad mercedes Argileti, & Auentini. & cum ei proposueris, ipse uelim reliqua moderere, quemadmodum ex his mercedibus suppeditemus ei quod opus sit. præstabo, nec Bibulum, nec Acidinum, nec Messallam, quos Athenis futuros audio, maiores sumptus facturos, quam quod ex eis mercedibus recipietur. itaque uelim uideas, primum, conductores qui sint, & quanti; deinde, ut sit, qui ad diem soluat; & quid uiatici, quid instrumenti satis sit. iumento certe Athenis nihil opus sit. quibus autem in uia utatur, domi sunt plura, quam opus erat; quod etiam tu animaduertis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 32

Ego, ut heri ad te scripsi, si & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Drusus facilem se præbuerit, Damasippum uelim aggrediare. is, opinor, ita partes fecit in ripa nescio quot enorum iugerum, ut certa pretia cōstitueret; quæ mihi nota non sunt. scribes ad me igitur, quidquid egeris. Vehementer me solicitat Atticæ nostræ ualetudo; ut uerear

etiam, ne qua culpa sit. sed & pædagogi probitas, & medici assiduitas, & tota domus in omni genere diligens me rursus id suspicari uetat. cura igitur. plura enim non possum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 33

Ego hic uel sine Sica (Tironi enim melius est) facillime possem esse, ut in malis: sed, cum scribas uidendum mihi esse, ne opprimar; ex quo intelligam, te certum illius profectionis diem non habere; putaui esse commodius, me istuc uenire; quod idē uideo tibi placere. cras igitur in Sicæ suburbano: inde, quemadmodum suades, puto me in Ficulensi fore. quibus de rebus ad me scripsisti, quoniam ipse uenio, coram uidebimus. tuam quidem & in agendis nostris rebus, et in consilijs ineundis, mihiq. dandis, in ipsis litteris, quas mittis, beneuolentiam, diligentiam, prudentiam mirifice diligo.

CICERO S. D. ATTICO. 34

Tu tamen, si quid cum Silio, uel illo ipsò die, quo ad Sicam uenturus ero, certiorem me uelim facias, et maxime cuius loci detractionem fieri uelit. quod enim scribis, extremi; uide, ne is ipse locus sit, cuius caussa de tota re, ut scis, est a nobis cogitatum. Hirtij epistolam tibi misi, & recentem, & beneuole scriptam. Ante, quam proxime discessi, numquam mihi uenit in mentem, quo plus insumptum in monumentum esset, quam nescio quid,

quod lege conceditur tantumdem populo dandum esse: quod non magnopere moueret, nisi nescio quo modo, ἀλόγως fortasse, nollem illud ullo nomine, nisi fani, appellari. quod si uolumus; uereor, ne assequi non possimus, nisi mutato loco. hoc quale sit, quæso considera. nam etsi minus urgeor, meq. ipse propemodum collegi: tamen indigeo tui consilij. itaque te uehementer etiam atque etiam rogo, magis quam a me uis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 35

Fanum fieri uolo; neque hoc mihi erui potest: sepulcri similitudinem effugere, non tam propter pœnam legis studeo, quam ut maxime assequar ἀποθέωσιν: quod poteram, si in ipsa uilla facerem: sed, ut sæpe locuti sumus, commutationes dominorum reformido. in agro ubicumque fecero, mihi uideor assequi posse, ut posteritas habeat religionem. hæ meæ tibi ineptiæ (fatebor enim) ferendæ sunt. non habeo, ne me quidem ipsum, quicum tam audacter communicem, quam te. si tibi res, si locus, si institutum placet, lege, quæso, legem, mihiq. eam mitte. si quid in mentem ueniet, quo modo eam effugere possimus; utemur. Ad Brutum si quid scribes, nisi alienum putabis, obiurgato eum, quod in Cumano esse noluerit propter eam caussam, quam tibi dixi. cogitanti enim mihi, nihil tam uidetur potuisse facere rustice. Et, si tibi placebit sic agere de

fano, ut cœpimus; uelim cohortere & exacuas Cluatium. nam etiam si alio loco placebit; illis nobis opera, consilioq. utendum puto. Tu ad uillam fortasse cras. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 36

A TE heri duas epistolas accepi, alteram pridie datam Hilaro, alteram eodem die tabellario: accepiq. ab Aegypta litteras eodem die, Piliam, & Atticam plane belle se habere. tuæ litteræ mihi redditæ sunt tertiodecimo die. Quod mihi Bruti litteras, gratum. ad me quoque misit. eam ipsam ad te epistolam misi, & ad eam exemplum mearum litterarum. De fano, si nihil mihi hortorum inuenis; qui quidem tibi inueniendi sunt, si me tanti facis, quanti certe facis; ualde probo rationem tuam de Tusculano. quamuis prudens ad cogitandum sis, sicut es: tamen, nisi magnæ curæ tibi esset, ut ego consequerer id, quod magnopere uellem, numquam ea res tibi tam belle in mentem uenire potuisset. sed nescio quo pacto celebritatem requiro: itaque hortos mihi conficias, necesse est. maxima est in Scapulæ celebritas, propinquitas præterea ubi sis, ne totum diem in uillam. quare, antequam discedit, Othonem, si Romæ est, conuenias peruelim. si nihil erit, et si tu meam stultitiam consuesti ferre, eo tamen progrediar, ut mihi stomachere. Drusus enim certe uendere uult. si ergo aliud erit, non mea erit culpa, nisi emero? qua in re ne labar,

quæso prouide. prouidendi autem una ratio est, si quid de Scapulanis possumus. Et uelim me certiorem facias, quam diu in suburbano sis futurus. Apud Terentiam gratia opus est nobis, tuaq. auctoritate. sed facies, ut uidebitur. scio enim, si quid mea intersit, tibi maiori curæ solere esse, quam mihi. Hirtius ad me scripsit, Sex. Pompeium Corduba exisse, & fugisse in Hispaniam citeriorem, Cnæum fugisse nescio quo: neque enim curo: nihil præterea. noui litteras Narbone dedit XIV. kal. Mai. Tu mihi de Caninij naufragio, quasi dubia re, misisti. scribas igitur, si quid erit certius. Quod me a mæstitia auocas, multum proficies, si locum fano dederis. multa mihi εἰς ἀποθέωσιν in mentem ueniunt: sed loco ualde opus est. quare etiam Othonem uide. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 37

NON dubito, quin occupatissimus fueris, qui ad me nihil litterarum. sed homo nequam, qui tuum commodum non exspectarit, cum ob eam unam caussam missus esset. nunc quidem, nisi quid te tenuit, suspicor esse in suburbano. at ego hic, scribendo dies totos, nihil equidem leuor, sed tamen aberro. Asinius Pollio ad me scripsit de impuro nostro cognato. quod Balbus minor nuper satis plane, Dolabella obscure, hic apertissime. ferrem grauiter, si nouæ ægrimoniæ locus esset. sed tamen quid impurius? o hominem cauendum: quamquam mihi quidem.

dem. sed tenendus dolor est. Tu, quoniam necesse nihil est, sic scribes aliquid, si uacabis. Quod putas oportere prouideri iam animi mei firmitatem, grauiusq. quosdã scribis de me loqui, quam aut te scribere, aut Brutum: si, qui me fractum animo, & debilitatum putant, sciant, quid litterarum, & cuius generis conficiam; credo, si modo homines sint, existiment me, siue ita leuatus sim, ut animum uacuum ad res difficiles scribendas afferam, reprehendendum non esse; siue hanc aberrationem a dolore delegerim, quæ maxime liberalissima, doctoq. homine dignissima, laudari etiam oportere. sed, cum ego faciam omnia, quæ facere possim ad me adiuuandum; tu effice id, quod uideo te non minus, quam me, laborare. hoc mihi debere uideor, neque leuari posse, nisi soluero, aut uidero me posse soluere, id est locum, qualem uolo, inuenero. Heredes Scapulæ si istos hortos, ut scribis tibi Othonem dixisse, partibus quattuor factis, liceri cogitant: nihil est scilicet emptori loci. sin uenibunt: quid fieri possit, uidebimus. nam ille locus publicatus, qui est Trebonij, et Cusinij, erat ad me allatus. sed scis aream esse. nullo pacto probo. Clodiæ sane placent; sed non puto esse uenales. De Drusi hortis, quamuis ab ijs abhorreas, ut scribis; tamen eo confugiam, nisi quid inueneris. ædificatio me non mouet. nihil enim aliud ædificabo, nisi id, quod etiam si illos non habuero. Κύριος mihi sic placuit, ut cetera Antisthenis, hominis acuti magis, quam eruditi. Vale

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 38

TABELLARIVS *cum ad me ſine litteris tuis ueniſſet, exiſtimaui, tibi eam cauſſam non ſcribendi fuiſſe, quod pridie ſcripſiſſes ea ipſa, ad quæ reſcripſi hac epiſtola. exſpectaram tamen aliquid de litteris Aſinij Pollionis. ſed nimium ex meo otio tuum ſpecto. quamquam tibi remitto, niſi quid neceſſe erit, neceſſe ne habeas ſcribere, niſi eris ualde otioſus. De tabellarijs facerem, quod ſuades, ſi eſſent ullæ neceſſariæ litteræ, ut erant olim, cum, breuioribus diebus, tamen quotidie reſpondebant tempori tabellarij. et erat aliquid, Silius, Druſus, alia quædam. nunc, niſi Otho extitiſſet, quid ſcriberemus, non erat. id ipſum dilatum eſt: tamen alleuor, cum loquor tecum abſens, multo etiam magis, cum tuas litteras lego. ſed quoniã & abes; (ſic enim arbitror) & ſcribendi neceſſitas nulla eſt; conquieſcent litteræ, niſi quid noui extiterit. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 39

QVALIS *futura ſit Cæſaris uituperatio contra laudationem meam, perſpexi ex eo libro, quem Hirtius ad me miſit, in quo colligit uitia Catonis, ſed cum maximis laudibus meis. itaque miſi librum ad Muſcam, ut tuis librarijs daret. uolo enim eum diuulgari: quod quo facilius fiat, imperabis tuis.* συμβουλευτικὸν *ſæpe conor: nihil reperio: & quidem meum habeo &* Ἀριστοτέλους, *&* Θεοπόμπου

πρὸς Ἀλέξανδρον: sed quid simile? illi, quæ & ipsis honesta essent, scribebant, & grata Alexandro. ecquid tu eiusmodi reperis? mihi quidem nihil in mentem uenit. Quod scribis te uereri, ne & gratia, & auctoritas nostra hoc meo mærore minuatur: ego, quid homines aut reprehendant, aut postulent, nescio; ne doleam? qui potest? ne iaceam? quis umquam minus? dum tua me domus leuabat, quis a me exclusus? quis uenit, qui offenderetur? Asturam sum a te profectus. legere isti leti, qui me reprehendunt, tam multa non possunt, quam ego scripsi. quam bene, nihil ad rem. sed genus scribendi id fuit, quod nemo abiecto animo facere posset. triginta dies in hortis fui. quis aut congressum meum, aut facilitatem sermonis desiderauit? nunc ipsum, ea lego, ea scribo, ut ij, qui mecum sunt, difficilius otium ferant, quam ego laborem. si quis requirit, cur Romæ non sim: quia discessus est: cur non sim in his meis prædolis, quæ sunt huius tempo ris: quia frequentiam illam non facile ferrem. ibi sum igitur, ubi is, qui optimas Baias habebat, quotannis hoc tempus consumere solebat. cum Romam uenero, nec uultu, nec oratione reprehendar. hilaritatem illam, qua hanc tristitia temporum condiebamus, in perpetuum amisi. constantia, & firmitas nec animi, nec orationes requiretur. De hortis Scapulanis hoc uidetur effici posse, aliud tua gratia, aliud nostra, ut præconi subijciantur. id nisi fit, excludemur. sin ad tabulam uenimus, uincemus

facultates Othonis nostra cupiditate. Nam quod ad me de Lentulo scribis, non est in eo. Faberiana modo res certa sit; tuq. enitare, quod facis: quod uolumus, consequemur. Quod quæris, quam diu hic: paucos dies: sed certum non habeo: simul ac constituero, ad te scribam: et tu ad me, quam diu in suburbano sis futurus. quo die ego ad te hæc misi, de Pilia, & Attica mihi quoque eadem, quæ scribis, & scribuntur, & nunciantur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 40

NIHIL erat, quod scriberem: scire tamen uolebam, ubi esses; si abes, aut absuturus es, quando rediturus esses, facias igitur me certiorem. Et quod tu scire uolebas, ego quando ex hoc loco: postridie iduum Lanuuij constitui manere, inde postridie in Tusculano, aut Romæ. utrum sim facturus, eo ipso die scies. Scis, quam sit φιλαίτιον συμφορά, mini me in te quidem: sed tamen auide sum affectus de fano: quod nisi, non dico, effectum erit, sed fieri ui dero; audebo hoc dicere, & tu, ut soles, accipies; incursabit in te dolor meus, non iure ille quidem, sed tamen feres hoc ipsum quod scribo, ut omnia mea fers, ac tulisti. omnes tuas consolationes unam hanc in rem uelim conferas. si quæris, quid optem: primum Scapulæ, deinde Clodiæ, postea, si Silius nolet, Drusus aget iniuste, Cusinij, & Trebonij. puto Terentium esse dominum, Rebilum fuisse certo scio. sin autem tibi Tusculanum placet, ut significasti

casti

casti quibusdam litteris: tibi assentiar. hoc quidem utique perficies, si me leuari uis; quem iam etiam grauius accusas, quam patitur tua consuetudo: sed facis summo amore, & uictus fortasse uitio meo: sed tamen, si me leuari uis, hæc summa leuatio, uel, si uerum scrire uis, una. Hirtij epistolam si legeris, quæ mihi quasi πρόπλασμα uidetur eius uituperationis, quam Cæsar scripsit de Catone; facias me, quid tibi uisum sit, si tibi erit commodum, certiorem. Redeo ad fanum. nisi hac æstate absolutum erit, quam uides integram restare; scelere me liberatum non putabo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 41

NVLLVM a te desideraui diem litterarum. uidebam enim quæ scribis: & tamen suspicabar, uel potius intelligebam, nihil fuisse, quod scriberes. ad VI. id. uero & abesse te putabam, & plane uidebam, nihil te habere. ego tamen ad te fere quotidie mittam. malo enim frustra, quam te non habere, cui des; si quid forte sit, quod putes me scire oportere. itaque accepi VI. id. litteras tuas inanes. quid enim habebas, quod scriberes? mihi tamen illud, quidquid erat, non molestum fuit, nihil aliud scire me, noui te nihil habere. scripsisti tamen nescio quid de Clodia. ubi ergo ea est, aut quando uentura? placet mihi res sic, ut secundum Othonem nihil magis. sed neque hanc uendituram puto: delectatur enim, & copiosa est: & illud alterum quam

ſit difficile, te non fugit. ſed obſecro enitamur, ut aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. Ego me hinc poſtridie exiturum puto, ſed aut in Tuſculanum, aut domum, inde fortaſſe Arpinum. cum certum ſciero, ſcribam ad te. Venerat mihi in mentem monere te, ut id ipſum, quod facis, faceres. putabam enim commodius te idem iſtud domi agere poſſe, interpellatione ſublata. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 42

EGO poſtridie iduum, ut ſcripſi ad te ante, Lanuuij manere conſtitui, inde aut Romæ, aut in Tu-
* ſculano. ſcies ante utrumque. Quod ſcies recte illam rem fore leuamento; bene facis; cum id eſſet, mihi crede, perinde, ut exſtimare tu non poſſes. res indicat, quantopere id cupiam, cum tibi audeam confiteri, quem id non ita ualde probare arbitrer. ſed ferendus tibi in hoc meus error: ferendus? immo uero etiam adiuuandus. De Othone, diffido, fortaſſe quia cupio: ſed tamen maior etiam res eſt, quam facultates noſtræ, præſertim aduerſario & cupido, & locuplete, & herede. Proximum eſt, ut uelim Clodiæ. ſi iſta minus confici poſſunt, effice quiduis: ego me maiore religione, quam quiſquam fuit ullius uoti, obſtrictum puto. uidebis etiam Trebonianos: etſi abſunt domini. ſed, ut ad te heri ſcripſi, conſiderabis etiam de Tuſculano; ne æſtas effluat: quod certe non eſt committendum. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 43

ET Hirtium aliquid ad te συμπαθῶς de me scripsisse, facile patior; (fecit enim humane) & te eius epistolam ad me non misisse, multo facilius: tu enim etiam humanius: Illius librum, quem ad me misit de Catone, propterea uolo diuulgari ab tuis, ut ex istorum uituperatione sit illius maior laudatio. Quod per Mustellam agis; habes hominem ualde idoneum, meiq. sane studiosum iam inde a Pontiano. perfice igitur aliquid: quid autem aliud, nisi ut aditus sit emptori? quod per quemuis heredem potest effici. sed Mustellam id perfecturum, si rogaris, puto. Mihi uero & locum, quem opto, ad id, quod uolumus, dederis, & præterea ἐγγύραμα. Nam illa Silij, & Drusi non satis οἰκοδεσποτικὰ mihi uidentur. quid enim sedere totos dies in uilla ista? igitur malim primum Othonis, deinde Clodiæ. si nihil fiet; aut Druso ludus est suggerendus, aut utendum Tusculano. Quod domi te inclusisti, ratione fecisti: sed quæso confice, et te uacuum redde nobis. Ego hinc, ut scripsi antea, postridie idus Lanuuium, deinde postridie in Tusculano. contudi enim animum, & fortasse uici, si modo permansero. scies igitur fortasse cras, summum perendie. Sed quid est quæso? Philotimus nec Cartini Pompeium teneri; * (qua de re litterarum ad Clodium Patauinum missarum exemplum mihi Oppius, & Balbus miserant, se id factum arbitrari) bellumq. narrat reliquum

qum ſatis magnum. ſolet omnino eſſe Fuluiaſter: ſed tamen, ſi quid habes. uolo etiam ſcire de naufragio Caniniano, quid ſit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 44

EGO hic duo magna συντάγματα abſolui. nullo enim alio modo a miſeria quaſi aberrare poſſum. tu mihi, etiam ſi nihil erit, quod ſcribas, quod fore ita uideo; tamen id ipſum ſcribas uelim, te nihil habuiſſe, quod ſcriberes, dum modo ne his uerbis. De Attica, optime. Ἀκηδία tua me mouet: etſi ſcribis nihil eſſe. In Tuſculano eo commodius ero, quod & crebrius tuas litteras accipiam, & te ipſum non numquam uidebo. nam ceteroqui ἀνεκτότερα erant Aſturæ: nec hæc, quæ refricant, hic me magis angunt. etſi tamen, ubicumque ſum, illa ſunt mecum. De Cæſare uicino ſcripſeram ad te, quia cognoram ex tuis litteris. eum σύνναον Quirini malo, quam Salutis. Tu uero peruulga Hirtium. id enim ipſum putaram, quod ſcribis; ut, cum ingenium amici noſtri probaretur, ὑπόθεσις uituperandi Catonis irrideretur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 45

VINCAM, opinor, animum, & Lanuuio pergam in Tuſculanum. aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum eſt: (nam dolor idem manebit, tantum mediocrius) aut neſcio quid interſit, utrum illuc nunc ueniam, an ad decem annos. neque enim

enim ista maior admonitio, quam quibus assidue conficior & dies, & noctes. quid ergo, inquies, nihil litteræ? in hac quidem re, uereor, ne etiam contra. nam essem fortasse durior. exculto enim animo nihil agreste, nihil inhumanum est. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 46

TV igitur, ut scripsisti, nec id incommodo tuo. uel binæ enim poterunt litteræ. occurram etiam, si necesse erit. ergo id quidem, ut poteris. De Mustela, ut scribis. etsi magnum opus est. eo magis delabor ad Clodiam. quamquam in utroque Faberianum nomen explorandum est. de quo, nihil nocuerit, si aliquid cum Balbo eris locutus, & quidem, ut res est, emere nos uelle, nec posse sine isto nomine, nec audere incerto. sed quando Clodia Romæ futura est, & quia tanti rem æstimas; eo prorsus specto; non quin illud malim; sed & magna res est, & difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum herede. etsi de cupiditate nemini concedam: ceteris rebus infirmiores sumus. sed hæc coram. Hirtij librum, ut facis, diuulga. De Philotimo, idem & ego arbitrabar. Domum tuam pluris uideo futuram uicino Cæsare. Tabellarium meum hodie exspectamus. nos de Pilia, et Attica certiores faciet. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 47

DOMI te libenter esse, facile credo: sed uelim scire, quid tibi restet, aut iam ne confeceris. ego te

in Tusculano exspecto, eoq. magis, quod Tironi statim te uenturum scripsisti, & addidisti, te putare opus esse. sentiebam omnino, quantum mihi præsens prodesses; sed multo magis post discessum tuum sentio. quamobrem, ut ante ad te scripsi, aut ego ad te totus, aut tu ad me, quot licebit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 48

HERI non multo post, quam tu a me discessisti, puto, quidam urbani, ut uidebantur, ad me mandata, & litteras attulerunt a C. Mario C. F. eum multis uerbis agere mecum per cognationem, quæ mihi secum esset, per eum Marium, quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi, aui sui, ut se defenderem: caussamq. suam mihi perscripsit. rescripsi, patrono illi nihil opus esse, quoniam Cæsaris, propinqui eius, omnis potestas esset, uiri optimi, & hominis liberalissimi: me tamen ei fauturum. O tempora: fore, cum dubitet Curtius consulatum petere? Sed hæc hactenus. De Tirone mihi curæ est: sed iam sciam, quid agat. heri enim misi, qui uideret: cui etiam ad te litteras dedi. Epistolam ad Cæsarem tibi misi. Horti quam in diem proscripti sint, uelim ad me scribas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 49

VT me leuarat tuus aduentus, sic discessus afflixit. quare, cum poteris, id est cum Sexti auctioni operam dederis, reuises nos. uel unus dies mihi erit utilis; quid dicam, gratus? ipse Romam uenirem,

rem, ut una essemus, si satis consilium quadam de re haberem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 50

TIRONEM *habeo citius, quam uerebar. uenit etiam Nicias: & Valerium hodie audiebam esse uenturum. quamuis multi sint, magis tamen ero solus, quam si unus esses. sed exspecto te a Peducæo utique. tu autem significas aliquid, etiam ante uerum id quidem, ut poteris. De Virgilio, ut scribis. hoc tamen uelim scire, quando auctio. Epistolam ad Cæsarem mitti, uideo tibi placere. quid quæris? mihi quoque idem maxime placuit, & eo magis, quod nihil est in ea, nisi optimi ciuis, sed ita optimi ut tempora, quibus parere omnes* πολιτικοὶ *præcipiunt. sed scis nobis esse uisum, ut isti ante legerent. tu igitur id curabis. sed, nisi plane ijs intelliges placere, mittenda non est. id autem utrum illi sentiant, an uero simulent, tu intelliges. sed mihi simulatio pro repudiatione fuerit,* τοῦτο δὲ μυλώσῃ. *De Cærellia quid tibi placeret, Tiro mihi narrauit: debere, non esse dignitatis meæ: perscriptionem tibi placere: hoc metuere, alterum in metu non ponere. sed & hæc, & multa alia coram. sustinenda tamen, si tibi uidebitur, solutio est nominis Cærelliani, dum & de Metone, & de Faberio sciam. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 51

L. TVLLIVM *Montanum nosti, qui cum Ci-*

cerone profectus est. ab eius sororis uiro litteras ac cepi, Montanum Planco debere, quod præs pro Flaminio sit, HS x x; de ea re nescio quid te a Montano rogatum. sane uelim, siue Plancus est rogandus, siue qua re potes illum iuuare, iuues. pertinet ad nostrum officium. si res tibi forte notior est, quam mihi; aut si Plancum rogandum putas; scribas ad me uelim; ut, quid rei sit, & quid rogandum, sciam. De epistola ad Cæsarem quid egeris, exspecto. De Silio, non ita sane laboro. tu mihi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias, necesse est. sed nescio quid uideris dubitare de Clodia; utrum, quando ueniat, an, sint ne uenales? Sed quid est, quod audio, Spintherem fecisse diuortium? De lingua latina securi es animi, dices, qui talia conscribis. ἀπόγραφα sunt: minore labore fiunt: uerba tantum affero, quibus abundo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 52

Ego, etsi nihil habeo, quod ad te scribam, scribo tamen, quia tecum loqui uideor. Hic nobiscum sunt Nicias, & Valerius. hodie tuas litteras exspectabamus matutinas. erunt fortasse alteræ pomeridianæ, nisi te Epiroticæ litteræ impedient: quas ego non interpello. Misi ad te epistolas ad Martianum, & ad Montanum. eas in eundem fasciculum uelim addas, nisi forte iam dedisti. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XIII.

CICERO S. D. ATTICO.

A D CICERONEM *ita ſcripſiſti, ut neque ſeuerius, neque temperatius ſcribi potuerit, nec magis quam quemadmodum ego maxime uellem. prudentiſſime etiam ad Tullios. quare aut iſta proficient, aut aliud agamus. De pecunia uero, uideo a te omnem diligentiam adhiberi, uel potius iam adhibitam: et, ſi efficis, a te hortos habebo. nec uero ullum genus poſſeſſionis eſt, quod malim, maxime ſcilicet ob eam cauſſam, quæ ſuſcepta eſt; cuius feſtinationem mihi tollis, quoniam de æſtate polliceris, uel potius recipis: deinde etiam ad* καταβίωσιν, *mæſtitiamq. minuẽdam nihil mihi reperiri poteſt aptius. cui rei cupiditas impellit me interdum, ut te hortari uelim. ſed me ipſe reuoco. non enim dubito, quin, quod me ualde uelle putes, in eo tu me ipſum cupiditate uincas. itaque iſtuc iam profecto habeo. Exſpecto, quid iſtis placeat de epiſtola ad Cæſarem. Nicias te, ut debet, amat, uehementerq. tua ſui memoria delectatur. Ego uero Peducæum noſtrũ uehementer diligo. nam et quãti patrem feci, totum in hunc: ipſum per ſe æque amo, atque illum amaui; te uero plurimũ,*

 qui

qui hoc ab utroque nostrum fieri uelis. Si hortos inspexeris, etsi de epistola certiorem me feceris, dederis mihi quod ad te scribam: sin minus, scribam tamen aliquid: numquam enim deerit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

GRATIOR *mihi celeritas tua, quam ipsa res. quid enim indignius? sed iam ad ista obduruimus, et humanitatem omnem exuimus. Tuas litteras hodie exspectabam, nihil equidem ut ex ijs noui: quid enim? uerumtamen. Oppio, et Balbo epistolas deferri iubebis: & tamen Pisonem sicubi de auro. Faberius uenerit, uidebis, ut tantum attribuatur, si modo attribuetur, quantum debetur. accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzanis filius Romam uenit. uult, opinor, regnũ aliquod emere a Cæsare. nam, quo modo nunc est, pedem ubi ponat in suo, non habet. omnino eum Sextius noster parochijs publicis occupauit: quod quidem facile patior. uerumtamen, quod mihi, summo beneficio meo, magna cum fratribus illius necessitudo est, inuito eum per litteras, ut apud me diuersetur. ad eam rem cum mitterem Alexãdrum, has ei dedi litteras. Cras igitur auctio Peducæi: cum poteris ergo: etsi impediet fortasse Faberius: sed tamen, cum licebit. Dionysius noster grauiter queritur, et tamen iure, a discipulis abesse tam diu. multis uerbis scripsit ad me, credo item ad te. mihi quidem uidetur etiam diutius absuturus. ac nollem: ualde enim hominem desidero. Vale.*

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 3

A TE *litteras exspectabam, non dum scilicet: nam has mane rescribebam. Ego uero ista omnia sic probo, ut nihil aliud me moueat, nisi quod tu uideris dubitare. illud enim non accipio in bonam partem, quod ad me refers. quid? ipse negotium meum gererem, nisi consilio tuo? sed tamen intelligo, magis te id facere diligentia, qua semper uteris, quam quod dubites de nominibus istis. etenim Cœlium nõ probas: plura non uis. utrumque laudo: his igitur utendum est. præs aliquando factus esset, in his quidem tabulis. a me igitur omnia, quod dies longiores: teneamus modo, quod uolumus. puto fore istam etiam a præcone diem, certe ab heredibus. De Crispo, et Mustela uidebis: & uelim scire, quæ sit pars duorum. De Bruti aduentu erã factus certior. attulerat enim ab eo Aegypta libertus litteras. misi ad te epistolam, quia commode scripta erat. Vale.* *

CICERO S. D. ATTICO. 4

HABEO *munus a te elaboratum decem legatorum. & quidem puto. nam filius anno post quæstor fuit, quam consul Mummius. sed quoniam sæpius de nominibus quæris quid placeat: ego quoque tibi sæpius respondeo, placere. Si quid poteris cum Pisone, conficies: Aulus enim uidetur in officio futurus. uelim ante possis: si minus, utique simul, cum Brutus ueniet in Tusculanum. magni interest*

 mea,

mea, una nos esse. scies autem, qui dies is futurus sit, si puero negotium dederis, ut quærat. Spurium Mummium putaram in decem legatis fuisse: & uidelicet: etenim εὔλογον, fratri fuisse. fuit enim ad Corinthum.

CICERO S. D. ATTICO. 5

MISI *tibi Torquatum. colloquere tu quidem cum Silio. ut scribis, & urge. illam diem negabat esse mense Maio, istã non negabat. sed tu, ut omnia, istuc quoque ages diligenter. De Crispo, et Mustela scilicet, cum quid egeris. Quoniam ad Bruti aduentum fore te nobiscum polliceris, satis est, præsertim cũ hi tibi dies in magno nostro negotio consumãtur.*

CICERO S. D. ATTICO. 6

DE *aquæ ductu probe fecisti. columnarium, uide, ne nullum debeamus. quamquam mihi uideor audisse a Camillo, commutatam esse legem. Pisoni, quid est, quod honestius respondere possimus, quam solitudinem Catonis? nec coheredibus solum Herennianis, sed etiam, ut scis (tu enim mecum egisti) de puero Lucullo: quam pecuniam tutor (nam hoc quoque ad rem pertinet) in Achaia sumpserat. sed agit liberaliter, quoniam negat se quidquam facturum contra nostram uoluntatem. coram igitur, ut scribis, constituemus, quemadmodum rem explicemus. Quod reliquos coheredes conuenisti, plane bene. Quod epistolam meam ad Brutum poscis, non*

habeo

*habeo eius exemplum, ſed tamen ſaluum eſt, & ait Tiro te habere oportere, &, ut recordor, una cum illius obiurgatoria tibi meam quoque, quam ad eũ reſcripſeram, miſi. Iudiciali moleſtia ut caream, ui debis. Tuditanum iſtum, proauum Hortenſii, plane non noram; & filium, qui tum non potuerat eſſe legatus, fuiſſe putaram. Mummium fuiſſe ad Corinthum, pro certo habeo. ſæpe enim hic Spurius, qui nuper eſt * epiſtolas mihi pronunciabat uerſiculis facetis ad familiares miſſas a Corintho. ſed non dubito, quin fratri fuerit legatus, non in decem. atque hoc etiam accepi, non ſolitos maiores noſtros legare in decem, qui eſſent imperatorum neceſſarij, ut nos, ignari pulcherrimorum inſtitutorum, aut negligẽtes potius, M. Lucullum, & L. Murænam, & ceteros ad L. Lucullum miſimus. illudq. ἀλογώτατον, illum fratri in primis eius legatis fuiſſe. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 7

OPERAM *tuam multam, qui & hæc cures, & mea expedias, & ſis in tuis multo minus diligens, quam in meis. Sextius apud me fuit, et Theopompus pridie: ueniſſe a Cæſare narrabat litteras: hoc ſcribere, ſibi certum eſſe Romæ manere; cauſſamq. eã adſcribere, quæ erat in epiſtola noſtra, ne ſe abſente leges ſuæ negligerentur, ſicut eſſe neglecta ſumptuaria. eſt ἄλογον: idq. eram ſuſpicatus. ſed iſtis mos gerendus eſt; niſi placet hanc ipſam*

ſam

ſam ſententiam nos perſequi. et Lentulum cum Metella feciſſe diuortium. hæc omnia tu melius. reſcribes igitur quidquid uoles, dum modo quid. iam enim non reperio, quid te reſcripturum putem, niſi forte de Muſtela, aut ſi Silium uideris. Brutus heri uenit in Tuſculanum poſt horam decimam. hodie igitur me uidebit: ac uellem, cum tu adeſſes. miſi equidem ei nunciari, te, quoad potuiſſes, exſpectaſſe eius aduentum, uenturumque, ſi audiſſes, meque, ut facio, continuo te certiorem eſſe facturum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

PLANE nihil erat, quod ad te ſcriberem. modo enim diſceſſeras, et paullo poſt triplices remiſeras. uelim cures faſciculum ad Veſtorium deferendum: & alicubi des negotium, qui quærat, Q. Faberij fundus num quis in Pompeiano, Nolano uenalis ſit. Epitomen Bruti Cælianorum uelim mihi mittas, & a Philoxeno Παναιτίου περὶ προνοίας. Te idibus uidebo cum tuis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 9

COMMODVM diſceſſeras heri, cum Trebatius uenit, paullo poſt Curtius, hic ſalutandi cauſſa, ſed manſit inuitatus. Trebatium nobiſcum habemus. hodie mane Dolabella. multus ſermo ad multum diem. nihil poſſum dicere ἐκτενέστερον, nihil φιλοστοργότερον. uentum eſt tamen ad Quinctum. multa ἄφατα, ἀδιήγητα, ſed unum eiuſmodi, quod, niſi

ni si exercitus sciret, non modo Tironi dictare, sed ne ipse quidem auderem scribere. sed hactenus. ἀκαίρως ad me uenit, cum haberem Dolabellam, Torquatus; humanissimeque Dolabella, quibus uerbis secum egissem, exposuit. commodum enim egeram diligentissime. quæ diligentia grata est uisa Torquato. A te exspecto, si quid de Bruto. quamquam Nicias confectum putabat, sed diuortium non probari. quo etiam magis laboro idem, quod tu. si quid est enim offensionis, hæc res mederi potest. mihi Arpinum eundum est. nam & opus est constitui a nobis illa prædiola: & uereor, ne exeundi potestas non sit, cum Cæsar uenerit: de cuius aduentu eam opinionem Dolabella habet, quam tu coniecturam faciebas ex litteris Messallæ. cum illuc uenero, intellexeroq. quid negotij sit; tum, ad quos dies rediturus sim, scribam ad te. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 10

MINIME *miror, te & grauiter ferre de Marcello, & plura uereri periculi genera. quis enim hoc timeret, quod neque acciderat antea, nec uidebatur natura ferre, ut accidere posset? omnia igitur metuenda. sed illud* παρὰ τὴν ἱστορίαν *tu, præsertim me reliquum consularem. quid tibi Seruius, quid uidetur? quamquam hoc nullam ad partem ualet scilicet, mihi præsertim, qui non minus bene actum cum illis putem. quid enim sumus? aut quid esse possumus? domi ne, an foris? quod nisi hoc mi*

hi uenisset in mentem, scribere ista nescio quæ; quo uerterem me, non haberem. ad Dolabellam, ut scribis, ita puto faciendum, κοινότερα quædam, & πολιτικώτερα. faciendum certe aliquid est. ualde enim desiderat. Brutus si quid, curabis ut sciam. cui quidem quamprimum agendum puto, præsertim si statuit. sermunculum enim omnem aut restinxerit, aut sedarit. sunt enim, qui loquantur etiam mecum, Sed hæc ipse optime, præsertim si etiam tecum loquetur. Mihi est in animo proficisci XI. kal. hic enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem nec usquam, sed tamen illic. Hodie Spintherem exspecto. misit enim Brutus ad me: per litteras purgat Cæsarem de interitu Marcelli: in quem, ne si insidijs quidem ille interfectus esset, caderet ulla suspicio. nunc uero, cum de Magio constet, non ne furor eius omnem caussam sustinet? plane, quid sit, non intelligo. explanabis igitur. quamquá nihil habeo, quod dubitem, nisi, ipso Magio quæ fuerit caussa amentiæ: pro quo quidem etiam sponsor factus est. nimirum id fuit. soluendo enim non erat. credo enim petijsse a Marcello aliquid, & illum, ut erat constantius respondisse. οὐ γὰρ ὄνειδος. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. II

CREDEBAM esse facile: totum est aliud, postea quam sum a te diiunctior. sed fuit faciendũ, ut & constituerem mercedulas prædiorum, & ne magnum onus obseruantiæ Bruto nostro imponerem.

post-

poſthac enim poterimus commodius colere inter nos
in Tuſculano: hoc autem tempore, cum ille me quo-
tidie uidere uellet, ego ad illum ire non poſſem, pri-
uabatur omni delectatione Tuſculani. tu igitur, ſi
Seruilia uenerit, ſi Brutus quid egerit, etiam, ſi
conſtituerit quando obuiam, quidquid denique erit,
quod ſcire me oporteat, ſcribes. Piſonem, ſi pote-
ris, conuenias. uides, quam maturum ſit. ſed ta-
men, quod commodo tuo fiat. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12

VALDE me momorderunt epiſtolæ tuæ de At-
tica noſtra: eædem tamen ſanauerunt. quod enim
te ipſe conſolabare eiſdem litteris, id mihi erat ſatis
firmum ad leniendam ægritudinem. Ligarianam
præclare uendidiſti. poſt hac quidquid ſcripſero, ti-
bi præconium deferam. Quod ad me de Varrone
ſcribis; ſcis, me antea orationes, aut aliquid id ge-
nus ſolitum ſcribere, ut Varronem nuſquam poſſem
intexere. poſtea autem quam hæc cœpi φιλολογώ-
τερα, iam Varro mihi denunciauerat magnam ſane,
& grauem προσφώνησιν. biennium præterijt, cum
ille Καλλιπίδης aſſiduo curſu cubitum nullum pro-
ceſſerit. ego autem me parabam ad id, quod ille mi
hi miſiſſet, ut αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, ſi modo po
tuiſſem. nam hoc etiam Heſiodus adſcribit, αἴκε
δυύνηαι. nunc illam περὶ τελῶν σύνταξιν, ſane mihi
probatam, Bruto, ut tibi placuit, deſpondimus.
idq. eum non nolle mihi ſcripſiſti. ergo illam ἀκαδη-
μικὴν.

μικὴν, in qua homines, nobiles illi quidem, ſed nullo modo philologi, nimis acute loquuntur, ad Varronem transferamus. etenim ſunt Ἀντιόχεια, quæ iſte ualde probat. Catulo, & Lucullo alibi reponemus, ita tamen, ſi tu hoc probas: deq. eo mihi reſcribas, uelim. De Brinniana auctione accepi a Veſtorio litteras. ait, ſine ulla controuerſia rem ad me eſſe collatam (Romæ uidelicet, aut in Tuſculano me fore putauerunt) ad VIII. kal. Quinct. dices igitur uel amico tuo, uel Othoni coheredi meo, uel Labeoni noſtro, paullum proferant auctionem; me circiter nonas in Tuſculano fore. cum Piſone Erotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adeſt.

CICERO S. D. ATTICO. 13

COMMOTVS tuis litteris, quod ad me de Varrone ſcripſeras, totam Academiam ab hominibus nobiliſſimis abſtuli, trãſtuliq. ad noſtrum ſodalem, & ex duobus libris contuli in quattuor. grandiores ſunt omnino, quam erant illi; ſed tamen multa detracta. tu autem mihi peruelim ſcribas, qui intellexeris illum uelle. illud utique ſcire cupio, quem intellexeris ab eo ζηλοτυπεῖσθαι, niſi forte Brutum. id hercle reſtabat. ſed tamen ſcire peruelim. libri quidem ita exierunt, (niſi forte me cõmunis φιλαυτία decipit) ut in tali genere ne apud Græcos quidem ſimile quidquam. tu illam iacturam feres æquo animo, quod illa, quæ habes de Academicis, fru-

fruſtra deſcripta ſunt. multo tamen hæc erunt ſplendidiora, breuiora, meliora. nunc autem ἀπορῶ, quo me uertam. uolo Dolabellæ ualde deſideranti. non reperio, quid: & ſimul αἰδέομαι Τρῶας: neque, ſi aliquid, potero μέμψιν effugere. aut ceſſandũ igitur, aut aliquid excogitandum. ſed quid hæc leuia curamus? Attica mea, obſecro te, quid agit? quæ me ualde angit. ſed crebro reguſto tuas litteras: in his acquieſco: tamen exſpecto nouas. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

BRINNII libertus, coheres noſter, ſcripſit ad me, uelle, ſi mihi placet, coheredes, & Sabinum Albium ad me uenire. id ego plane nolo. hereditas tanti non eſt. & tamen obire auctionis diem facile poterunt, (eſt enim III. idus) ſi me in Tuſculano poſtridie nonas mane conuenerint. quod ſi laxius uolent proferre diem, poterunt uel biduum, uel triduum, uel ut uidebitur. nihil enim intereſt. quare, niſi iam profecti ſunt, retinebis homines. De Bruto, ſi quid erit, de Cæſare, ſi quid ſcies præterea, ſcribes. Illud etiam atque etiam conſideres uelim placeat ne tibi mitti ad Varronem, quod ſcripſimus; etſi etiam ad te aliquid pertinet. nam ſcito, te ei dialogo adiunctum eſſe tertium. opinor igitur conſideremus. etſi nomina iam facta ſunt: ſed uel induci, uel mutari poſſunt. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

QVID agit, obſecro te, Attica noſtra? nam triduo abs te nullas acceperam: nec mirum: nemo enim uenerat: nec fortaſſe cauſſa fuerat. itaque, ipſe quid ſcriberem, non habebam. quo autem die has Valerio dabam, exſpectabam aliquem meorum: qui ſi ueniſſet, & a te quid attuliſſet, uidebam non defuturum, quid ſcriberem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

NOS, cum flumina, & ſolitudinem ſequeremur, quo facilius ſuſtentare nos poſſemus, pedem e uilla adhuc egreſſi non ſumus: ita magnos, & aſſiduos imbres habebamus. Illam Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus: modo fuit Catuli, Luculli, Hortenſii: deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον uidebatur, quod erat hominibus non ignota, non illa quidem ἀπαιδευσία, ſed in ijs rebus ἀτριψία; ſimul ac ueni ad uillam, eoſdem illos ſermones ad Catonem, Brutumq. tranſtuli. ecce tuæ litteræ de Varrone. nemini uiſa eſt aptior Ἀντιόχεια ratio. ſed tamen uelim ſcribas ad me, primum placeat ne tibi aliquid ad illum; deinde, ſi placebit, hoc ne potiſſimum. Quid Seruilia, iam ne uenit? Brutus ecquid agit, ecquando? De Cæſare quid auditur? Ego ad nonas, quemadmodum dixi. Tu cum Piſone, ſi quid poteris. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 17

DE VI. *exspectabam Roma aliquid. non imperassem igitur aliquid tuis. nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut si aliquid egit, & quid a Cæsare. sed quid ista, quæ minus curo? Attica nostra quid agat, scire cupio. etsi tuæ litteræ (sed iam nimis ueteres sunt) recte sperare iubent. tamen exspecto recens aliquid. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 18

VIDES, *propinquitas quid habet. nos uero conficiamus hortos. colloqui uidebamur, in Tusculano cum essem: tanta erat crebritas litterarum sed id quidem iam erit, ego interea admonitu tuo perfeci sane argutulos libros ad Varronem: sed tamen exspecto, quid ad ea, quæ scripsi ad te: primum qui intellexeris eum desiderare a me, cum ipse homo* πολυγραφώτατος *numquam me lacessisset: deinde, quem* ζηλοτυπεῖν*: multo Hortensium minus, aut eos, qui de rep. loquuntur. plane hoc mihi explices uelim: in primis, maneas ne in sententia, ut mittam ad eum, quæ scripsi; an nihil necesse putes. sed hæc coram. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 19

COMMODVM *discesserat Hilarus librarius* IV. *kal. cui dederam litteras ad te, cum uenit tabellarius cum tuis litteris pridie datis: in quibus*

illud mihi gratissimum fuit, quod Attica nostra rogat te, ne tristis sis, quodq. tu ἀκίνδυνα esse scribis, Ligarianam, ut uideo, praeclare auctoritas tua commendauit. scripsit enim ad me Balbus, ac Oppius, mirifice se probare, ob eamq. caussam ad Caesarem meam se oratiunculam misisse. hoc igitur idem tu mihi antea scripseras. In Varrone ista caussa me non moueret, ne uiderer φιλένδοξος. sic enim constituebam, neminem includere in dialogos eorum, qui uiuerent: sed, quia scribis & desiderari a Varrone, & magni illum aestimare; eos confeci, & absolui, nescio quam bene, sed ita accurate, ut nihil posset supra: Academicam omnem quaestionem libris quattuor. in eis, quae erant contra ἀκαταληψίαν, praeclare collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipse respondeo: tu es tertius in sermone nostro. si Cottam, & Varronem fecissem inter se disputantes, ut a te proximis litteris admoneor; meum κωφὸν πρόσωπον esset. hoc in antiquis personis suauiter fit, ut & Heraclides in multis, & nos sex de rep. libris fecimus. sunt etiam de oratore nostri tres, mihi uehementer probati. in eis quoque eae personae sunt, ut mihi tacendum fuerit. Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. Iulius, frater Catuli, Cotta, Sulpicius. puero me hic sermo me inducitur, ut nullae esse possent partes meae. quae autem his temporibus scripsi, Ἀριστοτέλειον morem habent; in quo sermo ita inducitur ceterorum, ut penes ipsum sit principatus. ita confeci quin-

quinque libros περὶ τελῶν, *ut Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni,* περιπατητικὰ *M. Piſoni daremus.* ἀζηλότυπον *id fore putaram, quod omnes illi deceſſerant. hæc Academica, ut ſcis, cum Catulo, Lucullo, Hortenſio contuleram. ſane in perſonas non cadebant. erat enim* λογικώτερα, *quam ut illi de ijs ſomniaſſe umquam uiderentur. itaque, ut legi tuas de Varrone. tamquam* ἕρμαιον *arripui. aptius eſſe nihil potuit ad id philoſophiæ genus, quo ille maxime mihi delectari uidetur, easq. partes, ut non ſim conſecutus, ut ſuperior mea cauſſa uideatur. ſunt enim uehementer* πιθανὰ *Antiochia: quæ diligenter a me expreſſa, acumen habent Antiochi, nitorem orationis noſtrum: ſi modo is eſt aliquis in nobis. ſed tu, dandos ne putes hos libros Varroni, etiam atque etiam uidebis. mihi quædam occurrunt: ſed ea coram. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 20

A CAESARE *litteras accepi coſolatorias: datas prid. kal. Mai. Hiſpali. De urbe augenda quid ſit promulgatum, non intellexi. id ſane ſcire uelim. Torquato noſtra officia grata eſſe, facile patior: eaq. augere non deſinam. De uxore Tuberonis, & priuigna, neque poſſum iam abdere, (eſt enim res peruulgata) neque Tuberonem uolo defendere: mirifice eſt enim* φιλαίτιος. *theatrum quidem ſane bellum habuiſti. ego, etſi hoc loco facillime ſuſtentor, tamen te uidere cupio: itaque, ut con*

ſtitui, adero. Fratrem credo a te eſſe conuentum, ſcire igitur ſtudeo, quid egeris. De fama nihil ſane laboro. etſi ſcripſeram ad te tunc ſtulte. nihil melius. curandum enim non eſt: atque hoc: in omni uita ſua quęque a recta conſcientia tranſuerſum unguem non oportet diſcedere. uiden', quam φιλοσόφως? an tu nos fruſtra exiſtimas hæc in manibus habere? δεδῆχθαι te nollem, quod nihil erat. redeo enim rurſus eodem. quidquam ne me putas curare in toto, niſi ut ei ne desim? id ago ſcilicet, ut iudicia uidear tenere. μὴ γὰρ αὐτοῖς. uellem tam domeſtica ferre poſſem, quam iſta contemnere. putas autem me uoluiſſe aliquid, quod perfectum non ſit? non licet ſcilicet ſententiam ſuam: ſed, tamen, quæ tum acta ſunt, non poſſum non probare: & tamen non curare pulchre poſſum, ſicuti facio. ſed nimium multa de nugis.

CICERO S. D. ATTICO. 21

AD *Hirtium dederam epiſtolam ſane grandem, quam ſcripſeram proxime in Tuſculano huic, quam tu mihi miſiſti, reſcribam alias: nunc alijs malo. Quid poſſum de Torquato, niſi aliquid a Dolabella? quod ſimul ac, continuo ſcietis. exſpectabam hodie, aut ſummum cras ab eo tabellarios: qui ſimul ac uenerint, mittentur ad te. A Quincto exſpecto. proficiſcens enim e Tuſculano* VIII. *kal. ut ſcis, miſi ad eum tabellarios. Nunc, ad rem ut redeam,* inhibere *illud tuum, quod ualde mihi arriſerat,*

rat, uehementer displicet. est enim uerbum totum nauticum. quamquam id quidem sciebam: sed arbitrabar sustineri remos, cum inhiberi essent remiges iussi. id non esse eiusmodi didici heri, cum ad uillam nostram nauis appelleretur. non enim sustinent, sed alio modo remigant. id ab ἐποχῆς remotissimum est. quare facies, ut ita sit in libro, quemadmodum fuit. dices hoc idem Varroni, si forte mutauit. nec est melius quidquam, quam ut Lucullus

Sustineat currũ, ut bonu' sæpe agitator, equosque.

semperq. Carneades προβολὴν pugilis, & retentionem aurigæ similem facit ἐποχῇ. inhibitio autem remigum motum habet, & uehementiorem quidem, remigationis nauem conuertentis ad puppim. uides, quanto hoc diligentius curem, quam aut de rumore, aut de Pollione. De Pansa etiam, si quid certius. credo enim palam factum esse De Critonio, si quid esset. Certe ne de Metello, & Balbino? dic mihi, placet ne tibi primum edere iniussu meo? hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is, qui Platonis libros solitus est diuulgare; ex quo, λόγοισιν Ἑρμόδωρος. quid illud? rectum ne existimas cuiquam quidquam ante, quam Bruto? cui te auctore προσφωνῶ. scripsit enim Balbus ad me, se a te quinctum de finibus librum descripsisse: in quo non sane multa mutaui, sed tamen quædam. tu autem commode feceris, si reliquos continueris; ne & ἀδιόρθωτα habeat Balbus, & ἔωλα Brutus. sed hæc hactenus; ne uidear περὶ μικρὰ σπουδάζειν. etsi nunc

quidem maxima mihi sunt hæc: quid est enim aliud? Varroni quidem quæ scripsit te auctore, ita propero mittere, ut iam Romam miserim describenda. ea si uoles, statim habebis: scripsi enim ad librarios, ut fieret tuis, si uelles, describendi potestas. ea uero continebis, quoad ipse te uideam, quod diligentissime facere soles, cum a me tibi dictũ sit. Quo modo autem fugit me, tibi dicere? mirifice Cærellia, studio uidelicet pilosophiæ flagrans, describit a tuis. istos ipsos de finibus habet. ego autem tibi non firmo, (possum falli, ut humanus) a me non habere. numquam enim ab oculis meis absfuerunt. tamtum porro aberat, ut binos scriberent: uix singulos confecerunt. tuorum tamen eo nullum delictum arbitror: idemq. te uolo existimare. a me enim prætermissum est, ut dicerem eos exire non dum uelle. Hui quam diu de nugis. de re enim nihil habeo, quod loquar. De Dolabella tibi assentior. coheredes, ut scribis, in Tusculano. De Cæsaris aduentu, scripsit ad me Balbus, non ante kal. Sext. De Attica optime, quod leuius, ac lenius, & quod fert ἀκόλως. Quod autem de illa nostra cogitatione scribis, in qua nihil tibi credo ea, quæ noui: ualde probo hominem, domum, facultates: quod caput est, ipsum non noui: sed audio laudabilia de Scrofa. etiam proxime accedit, si quid hoc ad rem. ἀγενέστερος est etiam, quam pater. coram igitur, & quidem propenso animo ad probandum. accedit enim, quod patrem, ut scire te puto, plus etiam, quam non mo-

do-

do tu, ſed quam ipſe ſcit, amo, idq. & merito, & iam diu. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 22

De Varrone, non ſine cauſſa, quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. occurrunt mihi quædam: ſed ea coram. te autem ἀσμενέστατα intexui, faciamq. id crebrius. proximis enim tuis litteris primum, te id non nolle, cognoui. De Marcello, ſcripſerat ad me Caſſius antea, τὰ κατὰ μέρος Seruius. rem acerbam. ad prima redeo. Scripta noſtra nuſquam malo eſſe, quam apud te, ſed ea tum feras dari, cum utrique noſtrum uidebitur. ego & librarios tuos culpa libero, neque te accuſo, & tamen aliud quiddam ad te ſcripſeram, Cærelliam quædam habere, quæ niſi a te non potuerit. Balbo quidem intelligebam ſatisfaciendum fuiſſe: tantum nolebam, aut obſoletum Bruto, aut Balbo inchoatum dari. Varroni, ſimul ac te uidero, ſi tibi uidebitur, mittam. quid autem dubitarim, cum uidero te, ſcies. Attributos quod appellas, ualde probe. Te de prædio auiæ exerceri, moleſte fero. De Bruto noſtro, perodioſum: ſed uita fert. mulieres autem uix ſatis humanæ, quæ inimico animo ferant, cum utraque officio pareat. Tullium ſcribam, nihil fuit, quod appellares. nam tibi mandaſſem, ſi fuiſſet. nihil enim eſt apud eum poſitum nomine uoti. ſed eſt quiddam apud illum meum. id ego in hãc rem ſtatui conferre. itaque & ego recte tibi dixi,

ubi esset: & tibi ille recte negauit. hoc quoque ipsum continuo adoriamur. locum hominibus non sane probo, quod est desertior: sed habet εὐλογίαν. uerum hoc quoque, ut censueris; quippe qui omnia. Ego, ut constitui, adero: atque utinam tu quoque eodem die. sin quid; multa enim; utique postridie. etenim coheredes: a queis sine te opprimi, malitia est. Alteris iam litteris nihil ad me de Attica. sed id quidem mihi in optima spe pono. illud accuso, non te, sed illam, ne salutem quidem. at tu & illi, & Piliæ plurimam: nec me tamen irasci indicaris. Epistolam Cæsaris misi, si minus legisses. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 23

ANTEMERIDIANIS tuis litteris heri statim rescripsi: nunc respondebo uespertinis. Brutus, mallem, me arcesseret. nam & æquius erat, cum illi iter instaret & subitum, & longum: & mehercule nunc, cum ita simus affecti, ut non possimus plane simul uiuere, (intelliges enim profecto, quo maxime posita sit συμβίωσις) facile patiebar, nos potius Romæ una esse, quam in Tusculano. libri ad Varronem non morabantur. sunt enim defecti, ut uidisti: tantum librariorum menda tolluntur. de quibus libris scis me dubitasse: sed tu uideris. item, quos Bruto mittimus, in manibus habent librarij. Mea mandata, ut scribis, explica. quamquam ista retentione omnes ait uti Trebatius: quid tu istos putas? nosti domum, quam confice εὐλόγως. incredibile

bile est, quam ego ista non curem. omni tibi asseueratione affirmo, quod mihi credas uelim, mihi maiori offensioni esse, quam delectationi, possessiunculas meas. magis enim doleo, me non habere, cui tradam, quam habere, qui utar. atque illud Trebatius se tibi dixisse narrabat. tu autem ueritus es fortasse, ne ego inuitus audirem. fuit id quidem humanitatis: sed, mihi crede, iam ista non curo. quare da te in sermonem, & perseca, & confice, excita, compella, loquere, ut te cum illo Scæua loqui putes. ne existimes eos, qui non debita consectari soleant, quod debeatur, remissuros. de die tantum uideto, & id ipsum bono modo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 24

QVID est, quod Hermogenes mihi Clodius, Andromenem sibi dixisse, se Ciceronem uidisse Corcyræ? ego enim audita tibi putaram. nil igitur ne ei quidem litterarum? an non uidit? facies ergo ut sciam. Quid tibi ego de Varrone rescribam? quattuor διφθέραι sunt in tua potestate. quod egeris, id probabo. nec tamen αἰδέομαι Τρῶας: quid enim? sed, ipsi quam res illa probaretur, magis uerebar. sed quoniam tu suscipis, in alteram aurem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 25

DE RETENTIONE, rescripsi ad tuas accurate literas scriptas. conficies igitur, & quidem sine ulla dubitatione, aut retractatione. hoc fieri

&

& oportet, & opus est. De Andromene, ut scri-
bis, ita putaram: scisses enim, mihiq. dixisses. Tu
tamen ita mihi de Bruto scribis, ut de te nihil. quan
do autē illum putas? nam ego Romam pridie idus.
ita uolui Bruto scribere: sed quoniam tu te legisse
scribis, fui fortasse ἀσαφέστερος, me ex tuis litteris in
tellexisse, nolle eum me quasi prosequendi sui caus-
sa Romam nunc uenire. sed quoniá iam adest meus
aduentus; fac quæso, ne quid eum idus impediant,
quo minus suo commodo in Tusculano sit. nec enim
ad tabulam eum desideraturus erā. in tali enim ne-
gotio cur tu unus non satis es? sed ad testamentū uo
lebam: quod iam malo alio die; ne ob eam caussam
Romam uenisse uidear. scripsi igitur ad Brutum,
iam illud, quod putassem, idibus, nihil opus esse.
uelim ergo totum hoc ita gubernes, ut ne minima
quidem re ulla Bruti commodum impediamus. Sed
quid est tandem, quod perhorrescas, quia tuo peri-
culo iubeam libros dare Varroni? etiam nunc, si
dubitas, fac, ut sciamus. nihil est enim illis ele
gantius. uolo Varronem, præsertim cum ille de-
sideret: sed est, ut scis,
δεινὸς ἀνήρ: τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο.
ita mihi sæpe occurrit uultus eius, querentis fortas-
se uel hoc, meas partes in ijs libris copiosius defen-
sas esse, quam suas: quod mehercule intelliges non
esse. si quando in Epirum ueneris. nam nunc Ale-
xionis epistolis cedimus: sed tamen ego non despero
probatum iri Varroni: & id, quoniam impensam
feci-

fecimus in macrocola, facile patior teneri. sed etiã atque etiam dico, tuo periculo fiet. quare, si addubitas, ad Brutum transeamus: est enim is quoque Antiochius. o Academiam uolaticam, & sui similem, modo huc, modo illuc. sed, quæso, epistola mea ad Varronem ualde ne tibi placuit? male mihi sit, si umquam quidquam tam enitar. at ego ne Tironi quidem dictaui, qui totas περιοχὰς persequi solet, sed Spintheri syllabatim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 26

De Virgilii parte ualde probo. sic ages igitur. & quidem id erit primum, proximum Clodiæ. quod si neutrum metuo, ne turbem, & irruam in Drusum. intemperans sum in eius rei cupiditate, quam nosti. itaque reuoluor identidem in Tusculanum. quiduis enim potius, quam ut non hac æstate absoluatur. Ego, ut tempus est nostrum, locum habeo nullum, ubi facilius esse possim, quam Asturæ. sed quia qui mecum sunt, credo, quod mæstitiam meam non ferunt, domum properant: etsi poteram remanere, tamen, ut scripsi tibi, proficiscar hinc, ne relictus uidear. quo autem Lanuuio? conor equidem in Tusculanum: sed faciam te statim certiorem. tu litteras conficies. equidem, credibile non est, quantum scribam die: quin etiam noctibus: nihil est enim somni. heri etiam effeci epistolam ad Cæsarem: tibi enim placebat. quam non fuit malum scribi, si forte opus esse putares. ut qui

dem

dem nunc est, nihli sane est necesse mittere. sed id quidem, ut tibi uidebitur. mittam tamen ad te exemplum fortasse Lanuuio, nisi forte Romam: sed cras scies.

CICERO S. D. ATTICO. 27

EPISTOLAM ad Cæsarem, nobis uero semper rectissime placuit, ut isti ante legerent: aliter enim fuissemus & in hos inofficiosi, & in nosmet ipsos, si illum offensuri fuimus, pæne periculosi. isti autem ingenue. mihiq. gratum, quod, quid sentirent, non reticuerunt: illud uero uel optime, quod ita multa mutari uolunt, ut mihi de integro scribendi caussa non sit. quamquam de Parthico bello quid spectare debui, nisi quod illum uelle arbitrabar? quod enim aliud argumentum epistolæ nostræ, nisi κολακία, fuit? an, si ea, quæ optima putaram, suadere uoluissem, oratio mihi defuisset? totis igitur litteris nihil opus est. ubi enim ἐπίτευγμα magnum nullum fieri possit, ἀπότευγμα uel non magnum molestum futurum sit; quid opus est παρακινδυνεύειν? præsertim cum illud occurrat, illum, cum antea nihil scripserim, existimaturum, me, nisi toto bello confecto, nihil scripturum fuisse. atque etiam uereor, ne putet, me hoc quasi Catonis μείλιγμα esse uoluisse. quid quæris? ualde me pænitebat: nec in hac quidem re quidquam magis ut uellem accidere potuit, quam quod σπουδὴ nostra non est probata. incidissemus etiam in illos, in eis in cognatum tuum.

sed

ſed redeo ad hortos. Plane illuc te ire, niſi tuo magno commodo, nolo: nihil enim urget. quidquid erit, operam Faberio ponamus. de die tamen auctionis, ſi quid ſcies. Eum, qui e Cumano uenerat, quod & plane ualere Atticam nunciabat, & litteras ſe habere aiebat, ſtatim ad te miſi. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 28

HORTOS *quoniam hodie eras inſpecturus, quid uiſum tibi ſit, cras ſcilicet. De Faberio autem, cum uenerit. De epiſtola ad Cæſarem; iurato mihi crede, non poſſum: nec me turpido deterret, & ſi maxime debeat, quam enim turpis eſt aſſentatio, cum uiuere ipſum turpe ſit nobis? ſed ut cœpi, non me hoc turpe deterret: (ac uellem quidem: eſſem enim, qui eſſe debebam) ſed in mentem nihil uenit. nam, quæ ſunt ad Alexandrum hominum eloquentium, & doctorum ſuaſiones, uides quibus in rebus uerſentur. adoleſcentem incenſum cupiditate uerisſimæ gloriæ, cupientem ſibi aliquid conſilij dari, quod ad laudem ſempiternam ualeret, cohortantur ad decus. non deeſt oratio. ego quid poſſum? tamen neſcio quid e quercu exſculpſeram, quod uideretur ſimile ſimulacri. in eo quod non nulla erant paullo meliora, quam ea, quæ fiunt, & facta ſunt, reprehenduntur. quod me minime pœnitet. ſi enim perueniſſent iſtæ litteræ; mihi crede, nos pœniteret. quid? tu non uides, ipſum illum Ariſtotelis diſcipulum, ſummo ingenio, ſumma modeſtia, poſtea quam*

quam rex appellatus ſit, ſuperbum, crudelem, immoderatum fuiſſe? quid, tu hunc de pompa, Quirini contubernalem, his noſtris moderatis epiſtolis lætaturum putas? ille uero potius non ſcripta deſiderat, quam ſcripta non probet. poſtremo, ut uolet. abijt illud, quod tum me ſtimulabat, quod tibi dabam πρόβλημα ἀρχιμήδειον. multo mehercule magis nunc opto caſum illum, quam tum timebam, uel quemlibet. Niſi quid te aliud impediet, mihi optato ueneris. Nicias a Dolabella magno opere accerſitus, (legi enim litteras) etſi inuito me, tamen eodem me auctore profectus eſt. Hoc manu mea. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 29

CVM quaſi alias res quærerem de philologis e Nicia, incidimus in Talnam. ille de ingenio nihil nimis: modeſtum, & frugi. ſed hoc mihi non placuit. ſe ſcire aiebat ab eo nuper petitã Cornificiam, Quincti filiam, uetulam ſane, & multarum nuptiarum: non eſſe probatam mulieribus, quod ita reperirent, rẽ non maiorem DCCC. hoc putaui te ſcire oportere. De hortis ex tuis litteris cognoui, et Chryſippo, in uilla, cuius inſulſitatem bene noram, uideo nihil, aut pauca mutata. balnearia tamen laudat maiora. de minoribus ait hiberna effici poſſe. tecta igitur ambulatiuncula addenda eſt: quam ut tãtam faciamus, quantam in Tuſculano fecimus, prope dimidio minoris conſtabit iſto loco. ad id autem, quod uolu-

uolumus. ἀφίδρυμα, nihil aptius uidetur, quam lucus. quem ego noram: sed celebritatem nullam tum habebat: nunc audio maximam. nihil est, quod ego malim. in hoc τὸν τύφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον. Reliquum est. si Faberius nobis nomen illud explicat; noli quærere, quanti: Othonem uincas uolo. nec tamen insaniturum illum puto: nosse enim mihi hominem uideor. ita male autem audio ipsum esse tractatum, ut mihi ille emptor non esse uideatur: quid enim pateretur? sed quid argumentor? si Faberianum explicas, emamus uel magno: sin minus, ne paruo quidem possumus. Clodiam igitur: a qua ipsa ob eam caussam sperare uideor, quod & multo minoris sunt, & Dolabellæ nomen iam expeditum uidetur, ut etiam repræsentatione concludam. De hortis satis. Cras aut te, aut caussam: quam quidem futuram Faberianam: sed, si poteris. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 30

CICERONIS epistolam tibi remisi. o te ferreum, qui illius periculis non moueris. me quoque accusat. eam epistolam tibi misissem. nam illam alteram de rebus gestis eodem exemplo puto. In Cumanum hodie misi tabellarium. ei dedi tuas ad Vestorium, quas Pharnaci dederas. Commodum ad te miseram Demeam, cum Eros ad me uenit. sed in eius epistola nihil erat noui, nisi, auctionẽ biduũ. ab ea igitur, ut scribis: et uelim, confecto negotio Faberiano: quem quidem negat Eros hodie. cras mane

ne putat, a te colendus est: iste autem κολακίαι *non longe absunt a scelere. te, ut spero, perendie. Sicunde potes, erues, quid decem legati Mummio fuerunt. Polybius non nominat. ego memini, Albinum consularem, & Sp. Mummium: uideor audisse ex Hortensio, Tuditanum: sed in Libonis annali,* XIV *annis post prætor est factus Tuditanus, quam consul Mummius. non sane quadrat. uolo aquem Olympiæ, aut ubi uisum* πολιτικὸν σύλλογον, *more Dicæarchi, familiaris tui. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 31

V. K|A L. *mane accepi a Demea litteras pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras te exspectare deberem. sed, ut opinor, idem ego, qui exspecto tuum aduentum, morabor te. non enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurum, etiam si est futurum, ut non habeat aliquid moræ. cum poteris igitur: quoniam etiamdum abes. Dicæarchi, quos scribis, libros sane uelim mihi mittas: addas etiam* καταβάσεως. *De epistola ad Cæsarē,* κεκρικά. *atque id ipsum, quod isti aiunt illum scribere, se, nisi constitutis rebus, non iturum in Parthos; idem ego suadebam in illa epistola; utrum liberet, facere posse, auctore me. hoc enim illi exspectat uidelicet, neque est facturus quidquam, nisi de meo consilio. obsecro, abijciamus ista, & semiliberi saltem simus: quod assequemur & tacendo, & latendo. Sed aggredere Othonem, ut scribis. confice, mi Attice,*

tice, istam rem. nihil enim aliud reperio, ubi & in foro non sim, & tecum esse possim. quanti autem, hoc mihi uenit in mentem. C. Albanius proximus est uicinus. is ∞ iugerum de M. Pilio emit, ut mea memoria est, HS CXV. omnia scilicet nunc minoris: sed accedit cupiditas: in qua, præter Othonem, non puto nos ullum aduersarium habituros. sed eum ipsum tu poteris mouere, facilius etiam, si Canium haberes. o gulam insulsam. pudet me patris. rescribes, si quid uoles.

CICERO S. D. ATTICO. 32

ALTERAM *a te epistolam cum hodie accepissem, nolui te una mea contentum. Tu uero age, quod scribis, de Faberio. in eo enim totum est positum id, quod cogitamus. quæ cogitatio si non incidisset, (mihi crede istuc, ut cetera) non laborarem. quamobrem, ut facis, (istuc enim addi nihil potest) urge, insta, perfice. Dicæarchi* περὶ ψυχῆς *utrosque uelim mittas, &* καταβάσεως. τριπολιτικὸν *non inuenio, & epistolam eius, quam ad Aristoxenum misit. tres eos libros maxime nunc uellem: apti essent ad id, quod cogito. Torquatus Romæ est. iussi, ut tibi daretur. Catulum, & Lucullum, ut opinor, antea. his libris noua procœmia sunt addita, quibus eorum uterque laudatur. eas litteras uolo habeas. & sunt quædam alia. Et quod ad te de decem legatis scripsi, parum intellexti, credo, quia* διὰ σημείων *scripseram. de C. Tuditano enim quæ-*

rebam, quem ex Hortensio audieram fuisse in decem, cum uideo in Libonis prætorem L. Popillio P. Rupilio cos. annis XVI ante, quam prætor factus est, legatus esse potuisset: nisi admodum sero quæstor est factus: quod non arbitror. uideo enim curules magistratus eum legitimis annis perfacile cepisse. Postumium autem, cuius statuam in Isthomo meminisse te dicis, sciebam fuisse. is autem est, qui cum Lucullo fuit; quem tu mihi addidisti, sane ad illum σύλλογον personam idoneam. uidebis igitur, si poteris, ceteros; ut possumus πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 33

NEGLIGENTIAM miram. semel ne putas mihi dixisse Balbum, & Faberium, professionem relatam? quin etiam eorum iussu miseram, qui profiteretur: ita enim oportere dicebant. professus est Philotimus libertus. nosti credo librarium: sed scribis, & quidem confectum. Ad Faberium, ut tibi placet, litteras misi. cum Balbo antem puto te aliquid fecisse H. in Capitolio. In Virgilio mihi nulla est δυσωπία. nec enim eius caussa sane debeo: &, si emero, quid erit, quod postulet? sed uidebis, ne is cum sit in Africa, ut Cœlius. De nomine tu uidebis, cum Cispio: sed, si Plancus destinat, tum haberes difficultatem. Te ad me uenire uterque nostrum cupit: sed ista res nullo modo relinquenda est. Othonem quod speras posse uinci, sane bene narras, de

de æstimatione, ut scribis, cũ agere cœperimus: etsi nihil scripsit nisi de modo agri. Cum Pisone, si quid poteris. Dicæarchi librum accepi: καταβάσεως exspecto. negotium dederis. reperies ex eo libro, in quo sunt S. C. Cn. Cornelio, & L. cos. De Tuditano autem, quod putas, ἄλογον est, tum illum; quoniam fuit ad Corinthum. non enim temere dixit Hortensius, aut quæstorem, aut tribunum mil. idq. potius fuisse credo. sed tu de Antiocho scrire poteris. uide etiam, quo anno quæstor, aut tribunus mil. fuerit: si neutrum, eodem in præfectis, aut con tubernalibus fuerit, modo fuerit in eo bello. De Varrone loquebamur: lupus in fabula. uenit enim ad me, & quidem id temporis, ut retinendus esset: sed ego ita egi, ut non scinderem pænulam. memini enim tui: & multi erant, nosq. imparati. quid refert? paullo post C. Capito cum C. Carinate. horum ego uix attigi pænulam: tamen remanserunt. cecidit belle. sed casu sermo a Capitone de urbe augenda, a ponte Muluio Tiberim duci secundum mon tes Vaticanos, campum Martium tuum ædificari, illum autem campum Vaticanum fieri quasi Martium campum. quid ais? inquam. at ego ad tabulam, ut, si recte possem, Scapulanos hortos. caue facias, inquit: nam ista lex perferetur: uult enim Cæsar. Audire me, facile passus sum: fieri autem, moleste fero. sed tu quid ais? quamquam quid quæro? nosti diligentiam Capitonis in rebus nouis perquirendis. non concidit Camilo. facies igitur me

certiorem de idibus. ista enim me res adducebat, eo adiunxeram ceteras: quas consequi tamen biduo, aut triduo post facile potero. te tamen in uia confici minime uolo. quin etiam Dionysio ignosco. De Bruto quod scribis, feci ut ei liberum esset, quod ad me attineret. scrisi enim ad eum heri, idibus Mai. eius opera mihi nihil opus esse. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 34

ASTVRAM ueni VIII. kal. Iul. uitandi enim caloris caussa, Lanuuij tres horas acquieueram. tu uelim, si graue non erit, efficias, ne ante nonas mihi illuc ueniendum sit. id potes per Egnatium Maximum. Illud in primis cum Publilio me pæne absente conficies: de quo quæ fama sit, scribes. id populus curat scilicet. non mehercule arbitror: etenim hæc decantata erat fabula: sed complere paginam uolui. quid plura? ipse enim adsum, nisi quid tu prorogas: scripsi enim ad te de hortis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 35

O REM indignam: Gentilis tuus urbem auget quam hoc biennio primum uidit: & ei parum magna uisa est, quæ etiam ipsum capere potuerit. hac de re igitur exspecto litteras tuas. Varroni, scribis, te, simul ac uenerit. dati igitur iam sunt; nec tibi integrum est: (hui, si scias quanto periculo tuo) aut fortasse litteræ meæ te retardarunt: sed eas non dum legeras, cum has proximas scripsisti. scire igitur aueo, quo modo res se habeat. Vale.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 36

De Bruti amore, uestraq. ambulatione; etsi mihi nihil noui affers; sed idem, quod sæpe; tamen hoc audio libentius, quo sæpius: eoq. mihi iucundius est, quod tu eo lætaris; certiusq. eo est, quod a te dicitur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 37

Has alteras hodie litteras. De Xenonis nomine, & de Epiroticis XL, nihil potest fieri nec commodius, nec aptius, quam ut scribis. id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. Noui nihil sane, nisi Hirtium cum Quincto acerrime pro me litigasse: omnibus eum locis facere, maximeq. in conuiuijs: cum multa de me, tum redire ad patrem: nihil autem ab eo tam ἀξιοπίστως dici, quam alienissimos nos esse a Cæsare: fidem nobis habendam non esse, me uero etiam cauendum. φοβερὸν ἦν, nisi uiderem scire regem, me animi nihil habere. Ciceronem uero meum uexari, sed id quidem arbitratu suo. Laudationem Porciæ gaudeo me ante dedisse Leptæ tabellario, quam tuas acceperim litteras, eam tu igitur, si me amas, curabis, si modo mittetur, isto modo mittendam Domitio, & Bruto. De gladiatoribus, de ceteris, quæ scribis ἀνεμοφόρητα, facies me quotidie certiorem. Velim, si tibi uidetur, appelles Balbum, & Offilium de auctione proscribenda. equidem locutus sum cum Balbo. place-

bat. puto conſcripta habere Offilium omnia. habet & Balbus: ſed Balbo placebat, propinquum diem, & Romæ: ſi Cæſar moraretur, poſſe in diem differri. ſed is quidem adeſſe uidetur. totum igitur conſidera. placet enim Veſtorio. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 38

ANTE *lucem cum ſcriberem contra Epicureos, de eodem oleo, & opera exaraui neſcio quid ad te, & ante lucem dedi. deinde cum, ſomno repetito, ſimul cum Sole experrectus eſſem, datur mihi epiſtola a ſororis tuæ filio, quam ipſam tibi miſi, cuius eſt principium non ſine maxima contumelia: ſed fortaſſe* οὐκἐπέσησεν. *eſt autem ſic.* EGO *enim non probo, quiquid non belle in te dici poteſt. poſſe uult in me multa dici non belle, ſed ea ſe negat approbare. hoc quidquam poteſt eſſe impurius? iam cetera leges, (miſi enim ad te) iudicabisque. Bruti noſtri quotidianis, aſſiduisq. laudibus, quas ab eo de nobis haberi, permulti mihi renunciauerunt, commotum iſtum, aliquando ſcripſiſti aliquid ad me; credo, & ad te; idq. ut ſciam, facies. nam, ad patrem de me quid ſcripſerit, neſcio: de matre quam pie?* VOLVERAM, *inquit, ut quamplurimum tecum eſſem, conduci mihi domum; & id ad te ſcripſeram: neglexiſti. ita minus multum una erimus. non ego iſtam domum uidere non poſſum: qua de cauſſa, ſcis. Hanc autem cauſſam pater odium matris eſſe dicebat. nunc me iuua, mi Attice, conſilio,*

lio, πότερον δίχας τεῖχος ὕψιον, id est utrum aperte hominem asperner, ac respuam; ἢ σκολιᾶς ἀπάτας: ut enim Pindaro, sic δίχα μοι νόος, ἀτρέκειαν εἰπεῖν, omnino moribus meis illud aptius, sed hoc fortasse temporibus. tu autem, quod ipse tibi suaseris, idem mihi persuasum putato. equidem uereor maxime, ne in Tusculano opprimar. in turba hæc essent faciliora. utrum igitur Asturæ? quid? Cæsar subito. iuua me, quæso, consilio: utar eo, quod tu decreueris. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 39

O INCREDIBILEM uanitatem: ad patrem, domo sibi carendum propter matrem, plenam pietatis. hic autem iam languescit, & ait tibi illum iure iratum. sed utar tuo consilio. σκολιὰ enim tibi uideo placere. Romam, ut censes, ueniam, sed inuitus. ualde enim in scribendo hæreo. Brutum, inquis, eadem. scilicet: sed nisi hoc esset, res me ista non cogeret. nec enim inde uenit, unde mallem: neque diu abfuit: neque ullam litteram ad me. sed tamẽ scire aueo, qualis ei totius itineris summa fuerit. Libros mihi, de quibus ad te antea scripsi, uelim mittas, & maxime φαίδρου περὶ θεῶν & ΠΠΑΔΔΟC. Ita ne nunciat Brutus, illum ad bonos uiros δ᾽αγγέλια? sed ubi eos? nisi forte se suspendit. hic autem, ut fultum est? ubi igitur φιλοτέχνημα illud tuum, quod uidi in Parthenone? Ahalam, & Brutum. sed quid faciam? illud optime, quod ne is quidem,

qui omnium flagitiorum auctor, bene de nostro. at ego uerebar, ne etiam Brutus eum diligeret. ita enim significarat ijs litteris, quas ad meas. at uellem aliquid degustasse de fabulis. sed coram, ut scribis. etsi quid mihi auctor es, aduolo ne, an maeno? equidem & in libris hæreo, & illum hic excipere nolo. ad quem, ut audio, pater hodie ad Saxa Acrimonia. mirum, quam inimicus ibat, ut ego obiurgarem. sed ego ipse κέπφωμα. itaque posthac. tu tamen uide, quid de aduentu meo censeas; & τὰ ὅλα. cras si perspici potuerint, mane statim ut sciam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 40

Ego uero Quincto epistolam ad sororem misi. cum ille quereretur filio cum matre bellum, & se ob eam caussam domo cessurum filio diceret; dixi, illum commodas ad matrem litteras, ad te nullas. ille alterum mirabatur: de te autem suam culpam, quod sæpe grauiter ad filium scripsisset de tua in illum iniuria. quod autem relanguisse se dicit; ego ei, tuis litteris lectis, σκολιαῖς ἀπάταις significaui me non fore. tum enim mentio Canai. omnino, si id consilium placeret, esset necesse. sed, ut scribis, ratio est habenda grauitatis, & utriusque nostrum idem consilium esse debet: etsi in me grauiores iniuriæ, & certe notiores. si uero etiam Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio est. sed coram. magna enim res, & multæ cautionis. cras igitur, nisi quid a te commotus. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 41

VENIT ille ad me, καὶ μάλα κατηφής. & ego, σύ δέ τι σαύονυς? rogas? inquit. quod iter instet, & iter ad bellum, idq. tum periculosum, tum etiam turpe. quæ uis igitur? inquam. æs, inquit, alienum, & tamen ne uiaticum quidem. hoc loco ego sumpsi quiddam de tua eloquentia: nam tacui. at ille: sed me maxime angit auunculus. quidnam? inquam. quod mihi, inquit, iratus est. cur pateris? inquam. malo enim ita dicere, quam, cur committis? non patiar, inquit: caussam enim tollam. & ego, rectissime quidem: sed, si graue non est, uelim scire, quid sit caussæ. quia dum dubitabam, quam ducerem, non satisfaciebam matri, ita ne illi quidem. nunc nihil mi tanti est: faciam, quod uolunt. feliciter uelim, inquam; teq. laudo, sed quando? nihil ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probo. at ego, inquam, censeo, prius, quam proficiscaris. ita patri quoque morem gesseris. faciam, inquit, ut censes. Hic dialogus sic conclusus est. Sed heus tu, diem meum scis esse III. non. Ian? aderis igitur. scripseram iam: ecce tibi, orat Lepidus, ut ueniam (opinor augures nihil habere) ad templum effandum Saturni ἀσπόνδου. uidebimus te igitur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 42

EGO uero utar prorogatione diei: tuq. humanissime

nissime fecisti. qui me certiorem feceris, atque ita, ut eo tempore acciperem litteras, quo non exspectarem, tuq. ut ab ludis scriberes. sunt omnino mihi quædam agenda Romæ: sed consequemur biduo post. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 43

SVAVES tuas litteras: etsi acerba pompa: uerumtamen scire omnia non acerbum est, uel de Cotta. populum uero præclarum, quod propter malum uicinum ne Victoriæ quidem plauditur. Brutus apud me fuit: cui quidem ualde placebat, me aliquid ad Cæsarem. annueram: sed pompam uideret. Tu autem ausus es Varroni dare. exspecto, quid iudicet. quando autem perleget? De Attica probo. est quiddam, etiam animum leuari tum spectatione, tum etiam religionis opinione, & fama. Cottam mihi uelim mittas. Libonem mecum habeo, & habueram ante Cascam. Brutus mihi T. Ligarij uerbis nunciauit, quod appelletur L. Curfidius in oratione Ligariana, erratum esse meum, sed, ut aiunt, μνημονικὸν ἁμάρτημα. sciebam, Curfidium pernecessarium Ligariorum: sed eũ uideo ante esse mortuum. da igitur, quæso, negotium Pharnaci, Antæo, Saluio, ut id nomen ex omnibus libris tollatur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 44

FVIT apud me Lamia post discessum tuum, episto-

epistolamq. ad me attulit missam sibi a Cæsare: quæ quamquam ante data erat, quam ille Diochari næ, tamen plane declarabat, illum ante ludos Romanos esse uenturum. in qua extrema scriptum erat, ut ad ludos omnia pararet, ne ue committeret, ut frustra ipse properasset. prorsus ex his litteris non uidebatur esse dubium, quin ante eam diem uenturus esset: idemq. Balbo, cum eam epistolam legisset, uideri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos uideo sed quam multos, fac, si me amas, sciam. de Babio poteris, & de altero uicino Egnatio. Quod me hortaris, ut eos dies consumam in philosophia explicanda: currentem tu quidem: sed cum Dolabella uiuendum esse istis diebus uides. quod nisi me Torquati caussa teneret; satis erat dierum, ut Puteolos excurrere possem, & ad tempus redire. Lamia quidem a Balbo, ut uidebatur, audiuerat, multos nummos domi esse numeratos, quos oporteret quamprimum diuidi: magnum pondus argenti: auctionem, præter prædia, primo quoque tempore fieri oportere. scribas ad me uelim, quid tibi placeat. equidem, si ex omnibus esset eligendum, nec diligentiorem, ne officiosiorem facile delegissem Vestorio, ad quem accuratissimas litteras dedi: quod idem te fecisse arbitror. mihi quidem hoc satis uidetur. tu quid dicis? unum enim pungit, ne negligentiores esse uideamur. exspectabo igitur tuas litetras. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

POLLEX quidem, ut dixerat, ad idus Sext. ita mihi Lanuuij pridie iduum præsto fuit. sed plane pollex, non index. cognosces igitur ex ipso. Balbum conueni: (Lepta enim de sua ui in curatione laborans, me ad eum perduxerat) in eo autem Lanuuino, quod Lepido tradidit. ex eo hoc primum. Paullo ante acceperã eas litteras, in quibus magnopere confirmat, ante ludos Romanos. legi epistolam. multa de meo Catone: quem sæpissime legendo, se dicit copiosiorem factum; Bruti Catone lecto, se sibi uisum disertũ. Ex eo cognoui cretionem Cluuij, (o Vestiorum negligentem) liberam, testibus præsentibus sexaginta duobus. metuebam, ne ille arcessendus esset: nunc mittendum est, ut meo iussu cernat. idem igitur Pollex. Etiam de hortis Cluuianis egi cum Balbo. liberalius: se enim statim ad Cæsarem scripturum. Cluuium autem a T. Hordeonio legare & Terentiæ HS LↃↃↃ, & sepulcro, multisq. rebus, nihil a nobis. subaccusa quæso Vestorium. quid minus probandum, quam Plotium unguentarium per suos pueros omnia tanto ante Balbo, illum mihi ne per meos quidem? De Cosinio doleo. dilexi hominem. Quincto delegabo, si quid æri meo alieno superabit, & emptionibus; ex quibus mihi etiam æs alienum faciendum puto. De domo Arpini nihil scio. Vestorium, nil est, quod accuses. iam enim obsignata hac epistola, noctu tabellarius

bellarius noster uenit, & ab eo litteras diligenter scriptas attulit, & exemplum testamenti. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 46

POSTEA QVAM abs te Agamemno, non ut uenirem, (nam id quoque fecissem, nisi Torquatus esset) sed ut scriberem, tetigit; omisi ea, quæ in manibus habebam, abieci; quod iusseras, edolaui. Tu uelim e Pollice cognoscas rationes nostras sumptuarias. turpe est enim nobis, illum, qualiscumque est, hoc primo anno egere: post moderabimur diligentius. Idem Pollex remittendus est, ut ille cernat. Plane Puteolos non fuit eundum, cum ob ea, quæ ad te scripsi, tum quod Cæsar adest. Dolabella scribit, se ad me postridie iduum. o magistrum molestum. Lepidus ad me heri uesperi litteras misit Antio. nam ibi erat. habet enim domum, quam nos uendidimus. rogat magnopere, ut sim kalendis in senatu: me & sibi, & Cæsari uehementer gratum esse facturum. puto equidem nihil esse. dixisset enim tibi fortasse aliquid Oppius: quoniam Balbus est æger: sed tamen malim uenire frustra, quam desiderari, si opus esset: moleste ferrem postea: itaque hodie Antij, cras ante meridiem domi. tu uelim, nisi te impediuisti, apud nos pridie kal. cum Pilia. Te spero cum Publilio confecisse. equidem kalendis in Tusculanum recurram. me enim absente omnia cum illis transigi malo. Quincti fratris epistolam ad te misi,

non

non satis humane illam quidem respondentem meis litteris, sed tamen quod tibi satis sit, ut equidem existimo. tu uidebis. Heri nescio quid in strepitu uideor exaudisse, cum diceres te in Tusculanum uenturum: quod utinam, iterum utinam, tuo tamen commodo. Lepta me rogat, ut, si quid sibi opus sit, accurram. mortuus enim Babulius. Cæsar opinor ex uncia: etsi nihil adhuc: sed Lepta ex triente. ueretur autem, ne non liceat tenere hereditatem, ἀλόγως omnino, sed ueretur tamen. is igitur si acciderit, accurram: sin minus, haud ante, quam necesse erit. Tu Pollicem, cum poteris.

CICERO S. D. ATTICO. 47

LAVDATIONEM *Porciæ tibi misi correctá: ac eo properaui, ut, si forte aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur, hæc mitteretur. id, si tibi erit commodum, magnopere cures uelim. & uelim M. Varronis, & Lollij mittas laudationem, Lollij utique. nam illam legi: uolo tamen regustare. quædam enim uix mihi credo legisse. Atticæ primum salutem, quam quidem ruri esse arbritror. multam igitur salutem & Piliæ. De Tigellio, si quid noui: qui quidem, ut mihi Gallus Fabius scripsit, μέμψιν ἀναφέρει mihi quandam iniquissimam, me Phameæ defuisse, cum eius caussam recepissem: quam quidem receperam contra pueros Octauios Cn. F. non libenter: sed Phameæ caussam uolebam. erat enim, si meministi, in consulatus petitione per te mihi pollicitus,*

tus, si quid opus esset: quod ego perinde tuebar, ac si usus essem. is ad me uenit, dixitq. iudicem operam dare sibi constituisse ea die ipso, quo de Sextio nostro lege Pompeia in consilium iri necesse erat. scis enim dies illorum iudiciorum præstitutos fuisse. respondi non ignorare eum, quid ego deberem Sextio: quem uellet alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. ita tum ille discessit iratus. puto me tibi narrasse. non laboraui scilicet, nec hominis alieni iniustissimam iracundiam mihi curandum putaui. Gallo autem narraui, cum proxime Romæ fui, quid audissem, neque nominaui Balbum minorem. habuit suum negotium Gallus, ut scribit. ait illum, me animi conscientia, quod Phameam destituissem, de se suspicari: quare tibi hactenus mando, de illo nostro, si quid poteris, exquiras: de me ne quid labores. est bellum, aliquem libenter odisse, & quemadmodum non omnibus seruire. etsi mehercule, ut tu intelligis, magis mihi isti seruiunt: si obseruare seruire est.

CICERO S. D. ATTICO. 48

ADMONITVS quibusdam tuis litteris, ut ad Cæsarem uberiores litteras mitterem, institueram, cum mihi Balbus nuper, in Lannuuino dixisset se, et Oppium scripsisse ad Cæsarem, me ligisse libros contra Catonem, & uehementer probasse: conscripsi de his ipsis libris epistolam Cæsari, quæ deferretur ad Dolabellam: sed eius exemplum misi ad Op-

pium,

pium, & Balbum; scripsiq. ad eos, ut tum deferri ad Dolabellam iuberent meas litteras, si ipsi exemplum probassent, ita mihi rescripserunt, nihil unquam se legisse melius: epistolamq. meam iusserunt dari Dolabellæ. Vestorius ad me scripsit, ut iuberem mancipio dari seruo suo pro mea parte Petreio cuidam fundum Brinnianum, ut ipse ei Puteolis recte mancipio dare posset. eum seruum, si tibi uidebitur, ad me mittes. opinor enim ad te etiam scripsisse Vestorium. De aduentu Cæsaris idem, quod a te, mihi scriptum est ab Oppio, & Balbo. Miror te nihil dum cum Tigellio, uel ut hoc ipsum, quantum acceperit. prorsus aueo scire, nec tamen floccifacio. Quæris, quid cogitem de obuiam itione: quid censes, nisi Alsium? & quidem ad Murenam de hospitio scripseram: sed opinor cum Matio profectum. Sallustius igitur urgebitur. Scripto iam superiore uersiculo, Eros mihi dixit, sibi Murenam liberalissime respondisse. eo igitur utamur. nam Silius culcitras non habet. Dida autem, opinor, hospitibus totam uillam concessit.

CICERO S. D. ATTICO. 49

AD Cæsarem quam misi epistolam, eius exemplum fugit me tum tibi mittere. nec id fuit, quod suspicaris, ut me puderet tui; ne ridicule Micillus. nec mehercule scripsi aliter, ac si πρὸς ἴσον ὅμοιόνq. scriberem. bene enim existimo de illis libris, ut tibi coram. itaque scripsi et ἀκολακεύτως, et tamē sic, ut nihil

bil eum exiſtimem lecturum libentius. De Attica, nunc demum mihi eſt xeploratum. itaque ei deintegro gratulare. Tigellium totum mihi, & quidem quamprimum: nam pendeo animi. Narrabo tibi. Quinctus cras; ſed ad me, an ad te neſcio. mihi ſcripſit, Romam VIII. kal. ſed miſi, qui inuitaret. etſi hercle iam Romam ueniendum eſt; ne ille ante aduolet. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 50

HOSPITEM mihi tam grauẽ ἀμεταμέλητον. fuit enim periucũde. ſed cum ſecundis Saturnalibus ad Philippum ueſperi ueniſſet, uilla ita completa militibus eſt, ut uix triclinium, ubi cenaturus ipſe Cæſar eſſet, uacaret: quippe hominum ∞∞. ſane ſum commotus, quid futurum eſſet poſtridie. ac mihi Barba Caſſius ſubuenit: cuſtodes dedit: caſtra in agro: uilla defenſa eſt. ille tertijs Saturnalibus apud Philippum ad horam VII. nec quẽquam admiſit. rationes opinor cum Balbo. inde ambulauit in litore. poſt horam VIII. in balneum. tũ audiuit: de Mamurra non mutauit. unctus eſt, accubuit, ἐμετικὴν agebat: itaque & edit, & bibit ἀδεῶς, & iucunde: opipare ſane, & apparate: nec id ſolum, ſed bene, cocto, condito, ſermone bono, ſi quæris, libenter. præterea tribus triclinijs accepti περὶ αὐτὸν ualde copioſe. libertis minus lautis, ſeruisq. nihil defuit: nam autiores eleganter accepti. quid multa? homines uiſi ſumus: hoſpes tamen non is, cui

 diceres,

diceres : amabo te, eodem ad me cum reuertere. ſemel ſatis eſt. σπουδαῖον οὐδὲν in ſermone, φιλόλογα multa. quid quæris? delectatus eſt, & libenter fuit. Puteolis ſe aiebat unum diem fore, alterum ad Baias. Habes hoſpitium, ſiue ἐπισταθμείαν odioſam mihi duxi, non moleſtam. Ego paulliſper hic, deinde in Tuſculanum. Dolabellæ uillam cum præteriret, omnis armatorum copia dextra ſiniſtra ad equum, nec uſquam alibi. hoc ex Nicia. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XIV.

CICERO S. D. ATTICO.

D IVERTI *ad illum, de quo tecum mane. nihil perditius: explicari rem non posse. etenim, si ille tali ingenio exitum non reperiebat, quis nunc reperiet? quid quæris? perijsse omnia aiebat. quod haud scio an ita sit. uerum ille gaudens; affirmatq. minus diebus* XX *tumultum Gallicum: in sermonem se post idus Mart. præterquam Lepidi, uenisse nemini, ad summam, non posse istæc sic abire. o prudentem Oppium, qui nihilo minus illum desiderat, sed loquitur nihil, quod quemquam bonum offendat. Sed hæc hactenus. Tu, quæso, quidquid noui, (multa autem exspecto) scribere ne pigrere; in his, de Sexto, satis ne certum, maxime autem de Bruto nostro: de quo quidem ille, ad quem diuerti, Cæsarem solitum dicere: Magni refert, hic quid uelit: sed quidquid uult, ualde uult: idq. eum animaduertisse, cum pro Deiotaro Niceæ dixerit: ualde uehementer eum uisum, & liebre dicere. atque etiam (ut enim quidque succurrit, libet scribere) proxime, cum Sextij rogatu apud eum fuissem, exspectaremq. sedens, quoad uocarer, dixisse eum. Ego dubitem,*

bitem, quin summo in odio sim, cum M. Cicero sedeat, nec suo commodo me conuenire possit? atqui, si quisquam est facilis, hic est: tamen non dubito, quin me male oderit. Hæc, & eiusmodi multa. sed ad propositum. Quidquid erit, non modo magnum, sed etiam paruum, scribes. equidem nihil intermittam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

DVAS a te accepi epistolas heri. ex priore theatrum, Publiumq. cognoui, bona signa consentientis multitudinis. plausus uero L. Cassio datus etiam facetus mihi quidem uisus est. Altera epistola de Madaro scripta. apud quem nullum φαλάκωμα, ut putas. processi enim, sed minus diu: eius sermone enim sum retentus. Quod autem ad te scripseram, obscure fortasse, id eiusmodi est. aiebat, Cæsarem secum, quo tempore, Sextij rogatu, ueni ad eum, cum exspectarem sedens, dixisse: ego nunc tam sim stultus, ut hunc ipsum, facilem hominem, putem mihi esse amicum, cum tam diu sedens meum commodum exspectet? Habes igitur φαλάκρωμα, inimicissimum otij, id est Bruti. In Tusculanum hodie, Lanuuij cras, inde Asturæ cogitabam. Piliæ paratum est hospitium: sed uellem Atticam. uerum tibi ignosco. quarum utrique salutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

TRANQVILLAE quidem tuæ litteræ: quod uti-

utinam diutius: nam Matius posse negabat. Ecce autem structores nostri ad frumentum profecti, cũ inanes redissent, rumorem afferunt magnum, Romæ domum ad Antonium frumentum omne protari; πανικὸν certe: scripsisses enim. Corumbus Balbi nullus adhuc: & mihi notum nomen. bellus enim esse dicitur architectus. Ad obsignandum tu adhibitus non sine caussa uideris. uolunt enim nos ita putare: nescio, cur non animo quoque sentiant. sed quid hæc ad nos? odorare tamen Antonij διάθησιν: quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quam quidem mali cogitare. tu, si quid πραγματικὸν habes, scribe: sin minus, populi ἐπισημασίαν, & minorum dicta perscribito. Piliæ, & Atticæ salutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 4

NVNC quid putas me Lanuuij? at ego te istic quotidie aliquid noui suspicor. tument negotia. nam cum Matius, quid censes ceteros? equidem doleo, quod numquam in ulla ciuitate accidit, non una cum libertate remp. recuperatam. horribile est, quæ loquantur, quæ minitentur. ac uereor Gallica etiam bella, ipse Sextus quo euadat. sed omnia licet concurrant, idus Martiæ consolantur. nostri autem ἥρωες, quod per se ipsos confici potuit, gloriosissime, & magnificentissime confecerunt. reliquæ res opes, & copias desiderant; quas nullas habemus. Hæc ego ad te, ut si quid noui, (nam quotidie aliquid exspecto)

confestim ad me: &, si noui nihil, nostro more tamen ne patiamur intermitti litterulas. equidem non committam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 5

SPERO tibi iam esse, ut uolumus; quoniam quidem ἐσίγησας, quam leuiter commotus esses: sed tamen uelim scire, quid agas. Signa bella, quod Caluena moleste fert, se suspectum esse Bruto. illa signa non bona, si cum signis legiones ueniunt e Gallia. quid tu illas putas, quæ fuerunt in Hispania? non ne idem postulaturas? quid eas, quas Annius transportauit? Caninium uolui, sed μνημονικὸν ἁμάρτημα, ab aleatore φυρμὸς πολύς. nam ista quidem Cæsaris libertorum coniuratio facile opprimeretur, si recta saperet Antonius. Meam stultam uerecundiam, qui legari noluerim ante res prolatas, ne deserere uiderer hunc rerum tumorem: cui certe si possem mederi, deesse non deberem: sed uides magistratus: siquidem illi magistratus: uides tamen tyranni satellites in imperijs: uides eiusdem exercitus: uides in latere ueteranos: quæ sunt εὐρίπιστα omnia eos autem, qui orbis terræ custodijs non modo septi, uerum etiam magni esse debebant, tantummodo laudari, atque amari, sed parietibus contineri. at qui illi quoquo modo beati, ciuitas misera. Sed uelim scire, quid aduentus Octauij, num qui concursus ad eum, num quæ νεωτερισμοῦ suspicio, non puto equidem: sed tamen, quidquid est, scire cupio. Hæc scripsi ad te proficiscens Astura, III. id. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

PRID. id. Fundis accepi tuas litteras cenans. primum igitur, melius esse: deinde, meliora te nun ciare. Odiosa illa enim fuerant, legiones uenire. Nam de Octauio sus q. deque. Exspecto, quid de Ma rio: quem quidem ego sublatum rebar a Cæsare. Antonij colloquium cum heroibus nostris pro re na- ta non incommodum: sed tamen adhuc me nihil de- lectat præter idus Mart. nam quoniam Fundis sum cum Ligure nostro, discrucior, Sextilij fundum a Verberone Curtilio possideri. quod cum dico, de to to genere dico. quid enim miserius, quam ea nos tueri, propter quæ illum oderamus? etiam ne con- sules, & tribunos pl. in biennium, quos ille uoluit? nullo modo reperio, quẽadmodum possim πολιτεύε- σθαι. nihil enim tam σόλοικον, quam τυραννοκτόνους in cælo esse, tyranni facta defendi. sed uides consu- les: uides reliquos magistratus; si isti magistratus: uides languorem bonorum. exultant lætitia in mu- nicipijs. dici enim non potest quantopere gaudeant, ut ad me concurrant, ut audire cupiant uerba mea de re: nec ulla interea decreta. sic enim πεπολιτεύ- μεθα, ut uictos metueremus. Hæc ad te scripsi ap posita secunda mensa. plura, & πολιτικώτερα po- stea: & tu, quid agas, quidq. agatur.

CICERO S. D. ATTICO. 7

POSTRIDIE id. Paullum Caietæ uidi. is mi

bi de Mario, & de rep. alia quædam ſane peſſima. a te ſcilicet nihil: nemo enim meorum. ſed Brutum noſtrum audio uiſum ſub Lanuuio. ubi tandem eſt futurus? nam cum reliqua, tum de hoc ſcire aueo omnia. Ego Formiano exiens XVII. kal. ut inde altero die in Puteolanum, ſcripſi hæc. A Cicerone mihi litteræ ſane πεπινωμέναι, & bene longæ. cetera autem uel fingi poſſunt: πῖνος litterarum ſignificat doctiorem. nunc magnopere a te peto, de quo ſum nuper tecum locutus, ut uideas, ne quid ei deſit. id cum ad officium noſtrum pertinet, tum ad exiſtimationem, & dignitatem: quod idem intellexi tibi uideri omnino. ſi ergo eſt, uolo menſe Quinctili in Græciam. ſunt omnia faciliora. ſed cum ſint ea tempora, ut certi nihil eſſe poſſit, quid honeſtum mihi ſit, quid liceat, quid expediat: quæſo, da operam, ut illum quam honeſtiſſime, copioſiſſimeq. tueamur. hæc, & cetera, quæ ad nos pertinebunt, ut ſoles, cogitabis, ad meq. aut quod ad rem pertineat, aut, ſi nihil erit, quod in buccam uenerit, ſcribes. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

TV M etiam rebare, cum ſcribebas, in agris eſſe noſtris: at ego accepi XVII. kal. in diuerſoriolo Sinueſſano tuas litteras. De Mario probe. etſi doleo L. Craſſi nepotem. Optime, tam etiam Bruto noſtro probari Antonium. nam quod Iuniam ſcribis moderate, & amice ſcriptas litteras attuliſ-

ſe:

se: mihi Paullus dedit ad se a fratre missas, quibus in extremis erat, sibi insidias fieri, se id certis aucto ribus comperisse. hoc nec mihi placebat, & multo illi minus. Reginæ fuga mihi non molesta: sed, Clodia quid egerit, scribas ad me uelim. De Byzantijs curabis, ut cetera: & Pelopem ad te arcesse. Ego, ut postulas, Baiana negotia, chorumq. illum de quo scire uis, cum perspexero, tum scribam, ne quid ignores. Quid Galli, quid Hispani, quid Sextus agat uehementer exspecto. ea scilicet tu decla rabis, qui cetera. Nauseolam tibi tum caussam otij dedisse, facile patiebar. uidebar enim mihi, legenti tuas, requiesse paullisper. De Bruto semper ad me omnia perscribito, ubi sit, quid cogitet: quem quidem ego spero iam tuto uel solum tota urbe uagari posse. ueruntamen. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 9

De rep. multa cognoui ex tuis litteris: quas quidem multijuges accepi uno tempore a Vestorij liberto. ad ea autem, quæ requiris, breui respondebo. Primum, uehementer me Cluuiana delectant. Sed, quod quæris quid arcesserim Chrysippum: tabernæ mihi duæ corruerunt, reliquæ rimas agunt: itaque non solum inquilini, sed mures etiam migra uerunt. hanc ceteri calamitatem uocant, ego ne incommodum quidem. o Socrates, o Socratici uiri, numquam uobis gratiam referam. dij immortales, quam mihi ista pro nihilo. sed tamen ea ratio ædifi-

candi

candi initur, consiliario quidem, & auctore Vestorio, ut hoc damnum quæstuosum sit. Hic turba magna est, eritque, ut audio, maior: duo quidem quasi designati consules. o dij boni, uiuit tyrannis, tyrannus occidit? eius interfecti morte lætamur, cuius facta defendimus? itaque quam seuere nos M. Curtius accusat: ut pudeat uiuere: neque iniuria. nam mori millies præstitit, quam hæc pati, quæ mihi uidentur habitura etiam uetustatem. & Balbus hic est, multumq. mecum: ad quem a Vetere litteræ, datæ pridie kal. Ian. cum a se Cæcilius circumsideretur, & iam teneretur, uenisse cum maximis copijs Pacorum Parthum: ita sibi esse eum ereptum, multis suis amissis: in qua re accusat Volcatium. ita mihi uidetur bellum illud instare. sed Dolabella & Nicias uiderint. idem Balbus meliora de Gallia: XXI. die litteras habebat: Germanos, illasq. nationes, re audita de Cæsare, legatos misisse ad Aurelium, qui est præpositus ab Hirtio, se, quod imperatum esset, esse facturos. quid quæris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat.

CICERO S. D. ATTICO. 10

ITA ne uero? hoc meus, et tuus Brutus egit, ut Lanuuij esset? ut Trebonius itineribus deuijs proficisceretur in prouinciã? ut omnia facta, scripta, dicta, promissa, cogitata Cæsaris plus ualerent, quam si ipse uiueret? meministi ne clamare, illo ipso primo Capitolino die senatum in Capitolium a prætoribus uocari?

cari? dij immortales, quæ tũ opera effici potuerunt, lætantibus omnibus bonis, etiam ſat bonis, fractis latronibus. Liberalia tu accuſas. quid fieri tũ potuit? iam pridem perieramus. meminiſti ne te clamare, cauſſam periſſe, ſi funere elatus eſſet? at ille etiam in foro combuſtus, laudatusq. miſerabiliter: ſeruique, & egentes in tecta noſtra cum facibus immiſſi. quæ deinde? ut audeant dicere, tu ne contra Cæſaris nutum? hæc, & alia ferre non poſſum. itaque γῆν πρὸ γῆς cogito. Tua tamen ὑπηνέμιος nauſea iam ne plane abijt? mihi quidem ex tuis litteris coniectanti ita uidebatur. redeo ad Thebaſſos, Sceuas, Frangones. hos tu exiſtimas confidere, ſe illa habituros, ſtantibus nobis? in quibus plus uirtutis putarunt, quam experti ſunt. pacis iſti ſcilicet amatores, & non latrocinij auctores. at ego cum tibi de Curtilio ſcripſi, Sextilianoq. fundo, ſcripſi de Cenſorino, de Maſſalla, de Planco, de Poſtumio, de genere toto. melius fuit periſſe illo interfecto, quod numquam accidiſſet, quam hæc uidere. Octauius Neapolim uenit XIV. kal. ibi eum Balbus mane poſtridie: eodemq. die mecum in Cumano. illum hereditatem aditurum. ſed, ut ſcribis, ῥιζόθεμιν magnam cum Antonio. Buthrotia mihi tua res eſt, ut debet, eritq. curæ. Quod quæris, iam ne ad centena Cluuianum: aduentare uidetur: ſed primo anno LXXX. deterſimus. Quinctus pater ad me grauia de filio, maxime quod matri nunc indulgeat, cui antea bene merenti fuerit inimicus. ar-

dentes

dentes in eum litteras ad me misit. illi autem quid agat, si scis, neque dum Roma es profectus, scribas ad me uelim, & hercule si quid aliud. uehementer delector tuis litteris. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. II

NVDIVS tertius dedi ad te epistolam longiorem: nunc ad ea quæ proxime. Velim mehercule, Asturæ Brutus. Ακολασίαν istorum scribis. an censebas aliter? equidem etiam maiora exspecto. cum equidem concionem lego, De tanto uiro, de clarissimo ciue, ferre non queo. etsi ista iam ad risum. sed memento: sic alitur consuetudo perditarum concionum: ut nostri illi, non heroes, sed dij, futuri quidem in gloria sempiterna sint, sed non sine periculo quidem. uerum illis magna consolatio, conscientia maximi, & clarissimi facti: nobis quæ? qui, interfecto rege, liberi non sumus. sed hæc fortuna uiderit, quoniam ratio non gubernat. De Cicerone, quæ scribis, iucunda mihi sunt: uelim sint prospera. quod uero curæ tibi est, ut ei suppeditetur ad usum, & cultum copiose; per mihi gratum est; idq; ut facias, te etiam rogo. De Buthrotijs, & ut recte cogitas, & ego non aimitto istam curam: suscipiam omnem etiam actionem; quam uideo quotidie faciliorem. De Cluuiano, quoniam in re mea me ipsum diligentia uincis, res ad centena perducitur. ruina rem non fecit deteriorem, haud scio an iam fructuosiorem. Hic mecum Balbus.

bus, Hirtius, Pansa, modo uenit Octauius, et quidem in proximam uillam Philippi, mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me: cras mane uadit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12

O MI Attice, uereor, ne nobis idus Martiæ nihil dederint præter lætitiam, & odij pœnam, ac doloris. quæ mihi istinc afferuntur? quæ hic uideo? ὦ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. Scis quam diligam Siculos, & quam illam clientelam honestam iudicem. multa illis Cæsar, neque me inuito. etsi Latinitas erat non ferenda: uerumtamen. ecce autem Antonius, accepta grandi pecunia, fixit legem, a dictatore comitijs latam, qua Siculi ciues Romani: cuius rei, uiuo illo, mentio nulla. Quid? Deiotari nostri caussa non similis? dignus ille quidem omni regno, sed non per Fuluiam. sexcenta similia. uerum illuc refero. tam claram, tamq. testatam rem, tamq. iustam Buthrotiam non tenebimus aliqua ex parte? & eo quidem magis, quo ista plura. Nobiscum hic perhonorifice, & amice Octauius: quem quidem sui Cæsarem salutabant, Philippus non: itaque ne nos quidem: quem nego posse bonum ciuem: ita multi circumstant, qui quidem nostris mortem minitantur. negat hæc ferri posse. quid censes, cum Romam puer uenerit, ubi nostri liberatores tuto esse non possunt? qui quidem semper erunt clari, conscientia uero facti sui etiam beati: sed nos, ni

si

ſi me fallit, iacebimus. itaque exire aueo, ubi nec Pelopidarum, inquit, haud amo uel hos deſignatos; qui etiam declamare me coegerunt; ut ne apud aquas quidem acquieſcere liceret. ſed hoc meæ nimiæ facilitatis. nam id erat quondam quaſi neceſſe: nunc, quoquo modo ſe res habet, non eſt item, quam dudum. Nihil habeo, quod ad te ſcribam: ſcribo tamen, non ut delecter meis litteris, ſed ut eliciam tuas. ut, ſi quid erit de ceteris, de Bruto utique quidquid. Hæc conſcripſi x. kal. accubans apud Veſtorium, hominem remotum a dialecticis, in arithmeticis ſatis exercitatum.

CICERO S. D. ATTICO. 13

SEPTIMO denique die litteræ mihi redditæ ſunt, quæ erant a te XIII. kal. datæ: quibus quæris, teque etiam me ipſum neſcire arbitraris, utrum magis tumulis, proſpectuque, an ambulatione ἀλιτενεῖ delecter. eſt mehercule, ut dicis, utriuſque loci tanta amœnitas, ut dubitem, utra anteponenda ſit.

-ἀλλὰ οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν,
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς εἰσοροῶντες
Δείδιμεν. ἐνδοίῃ δὲ σαώσεμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

quamuis enim tu magna, et mihi iucunda ſcripſeris de D. Bruti aduentu ad ſuas legiones; in quo ſpem maximam uideo: tamen, ſi eſt bellum ciuile futurum, quod certe erit, ſi Sextus in armis permanebit, quem permanſurum eſſe certo ſcio; quid nobis faciendum eſt, ignoro. neque enim iam licebit, quod

Cæsaris bello licuit, neque huc, neque illuc. quemcumque enim hæc pars perditorum lætatum morte Cæsaris putabit, (lætitiam autem apertissime tulimus omnes) hunc in hostium numero habibit. quæ res ad cædem maximam spectat. restat, ut in castra Sexti, aut, si forte, Bruti nos conferamus. res odiosa, & aliena nostris ætatibus, & incerto exitu belli: & nescio quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere:

Τέκνον ἐμὸν οὔτοι δέδοται πολεμήια ἔργα,
Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

sed hæc fors uiderit, ea, quæ talibus in rebus plus quam ratio, potest. nos autem id uideamus, quod in nobis ipsis esse debet, ut, quidquid acciderit, fortiter, & sapienter feramus, & accidisse hominibus meminerimus; nosq. cum multum litteræ, tum non minimum idus quoque Martiæ consolentur. Suscipe nunc meam deliberationem, qua solicitor. ita multa ueniunt in mentem in utramque partem. Proficiscor, ut constitueram, legatus in Græciam: cædis impendentis periculum non nihil uitare uideor, sed casurus in aliquam uituperationem, quod reip. defuerim tam graui tempore. sin autem mansero; equidem uideo in discrimine; sed accidere posse suspicor, prodesse possim reip. Iam illa consilia priuata sunt, quod sentio ualde esse utile ad confirmationem Ciceronis, me illuc uenire. nec alia caussa profectionis mihi ulla fuit, cum consilium cepi legari ab Cæsare. tota igitur hac de re, ut soles, si

quid

quid ad me pertinere putas, cogitabis. Redeo nunc ad epistolam tuam. scribis enim esse rumores, me, ad lacum quod habeo, uenditurum, minusculam uero uillam utique Quincto traditurum, uel impenso pretio, quo introducatur, ut tibi Quinctus F. dixerit, dotata Aquillia. ego uero de uenditione nihil cogito, nisi quid, quod magis me delectet, inuenero. Quinctus autem de emendo nihil curat hoc tempore: satis enim torquetur debitione dotis: in qua mirificas Q. Egnatio gratias agit: a ducenda autem uxore sic abhorret, ut quidquam libero lectulo neget esse iucundius. Sed hæc quoque hactenus. redeo enim ad miseram, seu nullam potius remp. M. Antonius ad me scripsit de ristitutione Sex. Clodij: quam honorifice, quod ad me attinet, ex ipsius litteris cognosces: misi enim tibi exemplum: quam dissolute, quam turpiter, quamq. perniciose, ut non numquam Cæsar desiderandus esse uideatur, facile existimabis. quæ enim Cæsar numquam neque fecisset, neque passus esset, ea nunc ex falsis eius commentarijs proferuntur. ego autem Antonio facillimum me præbui. etenim ille, quoniam semel induxit animum, sibi licere quod uellet, fecisset nihilo minus me inuito. itaque mearum quoque litterarum misi tibi exemplnm. Antonius consul S. D. Ciceroni. Occupationibus est factum meis, & subita tua profectione, ne tecum coram de hac re agerem. quam ob caussam uereor, ne absentia mea leuior sit apud te. quod si bonitas

nitas tua responderit iudicio meo, quod semper habui de te; gaudebo. A Cæsare petij, ut Sex. Clodium restitueret: impetraui. erat mihi in animo etiam tum sic uti beneficio eius, si tu concessisses. quo magis laboro, ut tua uoluntate id per me facere nunc liceat. quod si duriorem te eius miseræ, & afflictæ fortunæ præbes; non contendam ego aduersus te. quamquam uideor debere tueri commentarium Cæsaris. sed mehercule, si humaniter, & sapienter, & amabiliter in me cogitare uis, facilem te profecto præbebis, & uoles P. Clodium, in optima spe puerum repositum, existimare, non te insectatum esse, cum potueris, amicos paternos. patere, obsecro te, pro rep. uideri gessisse simultatem cum patre eius: non contempseris hanc familiam. honestius enim, et libentius deponimus inimicitias reip. nomine susceptas, quam contumaciæ. Me deinde sine ad hanc opinionem iam nunc dirigere puerum, & tenero animo eius persuadere, non esse tradendas posteris inimicitias. quamquam, tuam fortunam, Cicero, ab omni periculo abesse, certum habeo: tamen arbitror malle te quietam senectutem, et honorificam potius agere, quam sollicitam. Postremo, meo iure te hoc beneficium rogo. nihil enim non tua caussa feci. Quod si non impetro, per me Clodio daturus non sum: ut intelligas, quanti apud me auctoritas tua sit, atque eo te placabiliorem præbeas. Vale. Cicero Antonio cos. S.

Quid mecum per litteras agis, unam ob caus-

ſam mallem coram egiſſes. non enim ſolum ex oratione, ſed etiam ex uultu, & oculis, & fronte, ut aiunt, meum erga te amorem perſpicere potuiſſes. nam cum te ſemper amaui, primum tuo ſtudio, poſt etiam beneficio prouocatus: tum his temporibus reſp. te mihi ita commendauit, ut cariorem habeam neminem. litteræ uero tuæ, tum amantiſſime, tum honorificentiſſime ſcriptæ, ſic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium uiderer, ſed accipere a te ita petente, ut inimicum meum, neceſſarium tuum, me inuito ſeruare nolles, cum id nullo negotio facere poſſes. Ego uero tibi iſtuc, mi Antoni, remitto, atque ita, ut me a te, cum his uerbis ſcripſeris, liberaliſſime, atque honorificentiſſime tractatum exiſtimem. idq. cum totum, quoquo modo ſe res haberet, tibi dandum putarem, tum do etiam humanitati, et naturæ meæ. nihil enim umquam non modo acerbum in me fuit, ſed ne paullo quidem triſtius, aut ſeuerius, quam neceſſitas reip. poſtulauit. Accedit, ut ne in ipſum quidem Clodium meum inſigne odiũ fuerit umquam: ſemperq. ita ſtatui, non eſſe inſectandos inimicorum amicos, præſertim humiliores, nec his præſidijs noſmet ipſos eſſe ſpoliandos. Nam de puero Clodio tuas partes eſſe arbitror, ut eius animum tenerum, quemadmodum ſcribis, his opinionibus imbuas, ut ne quas inimicitias reſidere in familijs noſtris arbitretur. contendi cum P. Clodio, cum ego publicam cauſſam, ille ſuam defenderet. noſtras contentiones reſp. dijudicauit. ſi uiueret,

ret, mihi cum illo nulla contentio iã maneret. Quare, quoniam hoc a me sic petis, ut, quæ tua potestas est, ea neges te me inuito usurum; puero quoque hoc a me dabis, si tibi uidebitur: non quo aut ætas nostra ab illius ætate quidquam debeat periculi suspicari, aut dignitas mea ullam contentionem extimescat: sed ut nosmet ipsi inter nos coniunctiores simus, quam adhuc fuimus. interpellantibus enim his inimicitijs animus tuus mihi magis patuit, quam domus. Sed hæc hactenus: illud extremum. ego, quæ te uelle, quæq. ad te pertinere arbitrabor, semper sine ulla dubitatione summo studio faciam. hoc uelim tibi penitus persuadeas.

CICERO S. D. ATTICO. 14

ITERA dum eadem ista mihi. coronatus Quinctus noster Parilibus? Parilibus solus ne? etsi addis Lamiam: quod demiror equidem: sed scire cupio, qui fuerint alij: quamquam satis scio, nisi improbum neminem. explanabis igitur hoc diligentius. ego autẽ casu cum dedissem ad te litteras VI. kal. satis multis uerbis, tribus fere horis post accepi tuas, & magni quidem ponderis. itaque ioca tua plena facetiarum, de hæresi Vestoriana, & de Pherionum more Puteolano, risisse me satis, nihil est necesse rescribere. πολιτικώτερα illa uideamus. Ita Brutos, Cassiumq. defendis, quasi eos ego reprehendam: quos satis laudare non possum. rerum ego uitia collegi, non hominum. sublato enim tyranno,

tyrannida manere uideo. nam quæ ille facturus non fuit, ea fiunt, ut de Clodio: de quo mihi exploratum est, illum non modo non facturum, sed etiam ne passurum quidem fuisse. sequetur Rufio Vestorianus, Victor numquam scriptus, ceteri quis non? cui seruire ipsi non potuimus, eius libellis paremus. Nam Liberalibus quis potuit in senatum non uenire? fac id potuisse aliquo modo: num, etiam cum uenissemus, libere potuimus sententiam dicere? non ne omni ratione ueteri, qui armati aderant, cum præsidij nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? illam sessionem Capitolinam mihi non placuisse, tu testis es. quid ergo? culpa ista Brutorum? minime illorum quidem, sed aliorum Brutorum, qui se cautos, ac sapientes putant: quibus satis fuit, lætari; nonnullis etiam gratulari; nullis, permanere. sed præterita omittamus: istos omni cura, præsidioq. tueamur; & , quemadmodum tu præcipis, contenti idibus Mart. simus: quæ quidem nostris amicis, diuinis uiris, aditum ad cælum dederunt, libertatem populo R. non dederunt. Recordare tua. non ne meministi clamare te, omnia periisse, si ille funere elatus esset? sapienter id quidem: itaque ex eo quæ manarint, uides. Quæ scribis kalendis Iunij Antonium de prouincijs relaturum, ut & ipse Gallias habeat, & utriusque dies prorogetur: licebit ne decerni libere? si licuerit; libertatem esse recuperatam lætabor. si non licuerit; quid mihi attulerit ista domini mutatio præter lætitiam, quam oculis cepi

iusto interitu tyranni? Rapinas scribis ad Opis fieri: quas nos quoque tum uidebamus. næ nos & liberati ab egregijs uiris, nec liberi sumus. ita laus illorum est, culpa nostra. & hortaris me, ut historias scribam: ut colligam tanta eorum scelera, a quibus etiam nunc obsidemur? potero ne eos ipsos non laudare, qui te obsignatorem adhibuerunt? nec mehercule me raudusculum mouet: sed homines beneuolos, qualescumque sunt, graues est insequi contumelia. sed de omnibus meis consilijs, ut scribis, existimo exploratius nos ad kal. Iun. statuere posse: ad quas adero; & omni ope, atque opera enitar, adiuuante me scilicet auctoritate tua, & gratia, et summa æquitate caussæ, ut de Buthrotijs S. C. quale scribis, fiat. Quod me cogitare iubes, cogitabo equidem. etsi tibi dederam superiore epistola cogitandum. tu autem, quasi iam recuperata rep. uicinis tuis Massiliensibus sua reddis. hæc armis, quæ quam firma habeamus, ignoro, restitui fortasse possunt, auctoritate non possuut. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

Epistola breuis, quæ postea a te scripta est, sane mihi fuit iucunda, de Bruti ad Antonium, & de eiusdem ad te litteris. posse uidentur esse meliora, quam adhuc fuerint: sed nobis, ubi simus, & quo iam nos conferamus, prouidendum est. o mirificum Dolabellam meum. iam enim dico meum, antea, crede mihi, subdubitabam. magnam ἀνα-

 θεώρησιν

θεώρησιν res habet: de saxo, in crucem, columnam tollere, locum illum sternendum locare. quid quæris? heroica. sustulisse mihi uidetur simulationem desiderij, adhuc quæ serpebat in dies, & inueterata, uerebar, ne periculosa nostris tyrannoctonis esset. nunc prorsus assentior tuis litteris, speroq. meliora. quamquam istos ferre non possum: qui, dum se pacem uelle simulant, acta nefaria defendunt. sed non possunt omnia. incipit res melius ire, quam putaram. nec uero discedam, nisi cum tu id me honeste putabis facere posse. Bruto certe meo nullo loco deero: idque, etiam si mihi cum illo nihil fuisset, facerem propter eius singularem, incredibilemq. uirtutem. Piliæ nostræ uillam totam, quæq. in uilla sunt, trado, in Pompeianum ipse proficiscens kal. Mai. quam uelim Bruto persuadeas, ut Asturæ sit. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 16

V. NON. conscendens ab hortis Cluuianis in phaselum epicopum has dedi litteras, cum Piliæ nostræ uillam ad Lucrinum, uillicosq. procuratores tradidissem. ipse autem eo die in Pæti nostri tyrotarichum imminebam, perpaucis diebus in Pompeianum, post in hæc Puteolana, & Cumana regna renauigare. o loca ceteroqui ualde expetenda, interpellantium autem multitudine pæne fugienda. Sed ad rem ut ueniam, o Dolabellæ nostri magnam ἀριστείαν. quanta est ἀναθεώρησις, equidem laudare eum, & hortari non desisto. recte tu omnibus epistolis

stolis significas, quid de re, quid de uiro sentias. mihi quidem uidetur Brutus noster iam uel coronam auream per forum ferre posse. quis enim audeat uiolare, proposita cruce, uel saxo? præsertim tantis plausibus, tanta approbatione infimorum? Nunc, mi Attice, me fac ut expedias. cupio, cum Bruto nostro affatim satisfecerim, excurrere in Græciam. magni interest Ciceronis, uel mea potius, uel mehercule utriusque, me interuenire discenti. nam epistola Leonidæ, quam ad me misisti, quid habet, quæso, in quo magnopere lætemur? numquam ille mihi satis laudari uidebitur, cum ita laudabitur; QVO MODO NVNC EST. non est fidentis hoc testimonium, sed potius timentis. Herodi autem mandaram, ut mihi κατὰ μίτον scriberet: a quoadhuc nulla littera est. uereor, ne nihil habuerit, quod mihi, cum cognossem, iucundum putaret fore.

Quod ad Xenonem scripsisti, ualde mihi gratum est. nihil enim deesse Ciceroni, tum ad officium, tum ad existimationem meam pertinet.

Flammam Flaminium audio Romæ esse. ad eum scripsi, me tibi mandasse per litteras, ut de Montani negotio cum eo loquerere. & uelim cures epistolam, quam ad eum misi, reddendam, & ipse, quod commodo tuo fiat, cum eo colloquare. puto, si quid in homine pudoris est, præstaturum eum, ne pro se quodam modo dependatur. De Attica pergratum mihi fecisti, quod curasti, ante scirem recte esse, quam non belle fuisse. Vale.

CICERO S. D. ATTICO.

IN Pompeianum ueni V. kal. Mai. cum pridie, ut antea ad te scripsi, Piliam in Cumano collocauissem. ibi mihi cenanti litteræ tuæ sunt redditæ, quas dederas Demetrio liberto prid. kal. in quibus multa sapienter, sed tamen talia, quemadmodum tute scribebas, ut omne consilium in fortuna positum uideretur. itaque his de rebus ex tempore, & coram. De Buthrotio negotio, utinam quidem Antonium conueniam: multum profecto proficiam. sed non arbitrantur eum a Capua declinaturum. quo quidem, metuo, ne magno reip. malo uenerit. quod idem L. Cæsari uidebatur; quem pridie Neapoli affectum grauiter uideram. quamobrem ista nobis ad kal. Iun. tractanda, & perficienda sunt. Sed hactenus. Quinctus filius ad patrem acerbissimas litteras misit: quæ sunt ei redditæ, cum uenissemus in Pompeianum: quarum tamen erat caput, Aquilliam nouercam non esse laturum. sed hoc tolerabile fortasse, illud uero? se ab Cæsare habuisse omnia, nihil a patre, reliqua sperare ab Antonio. o perditum hominem. sed μελήσει. Ab Brutum nostrum, & Cassium, & ad Dolabellam epistolas scripsi. earum exempla tibi misi, non ut deliberarem reddendæ ne essent, (plane enim iudico esse reddendas) sed quod non dubito, quin tu idem existimaturus sis. Ciceroni meo, mi Attice, suppeditabis quantum uidebitur; meq. tibi hoc onus imponere patie-

re.

re. quæ adhuc fecisti, mihi sunt gratissima. Librum meum illum ἀνέκδοτον non dum, ut uolui, perpoliui. ista uero, quæ tu contexi uis, aliud quiddam separatum uolumen exspectant. ego autem (credas mihi uelim) minore periculo existimo contra illas nefarias partes, uiuo tyranno, dici potuisse, quam mortuo. ille enim nescio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter: nunc, quacumque nos commouimus, ad Cæsaris non modo acta, uerum etiam cogitata reuocamur. De Montano, quoniam Flamma uenit, uidebis. puto rem meliore loco esse debere. Vale. Cicero S. D. Dolabellæ cos. suo.

Etsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisq. ex ea magnam lætitiam, uoluptatemq. capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod uulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. neminem conueni, (conuentio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi uiri, qui, ualetudinis caussa, in hæc loca conueniant, præterea ex mancipijs frequentes necessarij mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. negãt enim se dubitare, quin tu, meis præceptis, & consilijs obtemperans, præstantissimum te ciuem, & singularem consulem præbeas. quibus ego quamquam uerissime possim respondere, te, quæ facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio: tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis a meis

consilijs

consilijs profecta uideatur; neque ualde nego: sum enim auidior etiam, quam satis est, gloriæ. & tamen non alienum est dignitate tua, quod ipsi Agamennoni, regi regum, fuit honestum, habere aliquem in consilijs capiundis Nestorem. mihi uero gloriosum, te iuuenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. Lucius quidem Cæsar, cũ ad eum ægrotum Neapolim uenissem, quamquã erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quam me plane salutauit, o mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum uales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium ualerem, iã salui esse possemus. Dolabellæ uero tuo et gratulor, et gratias ago: quem quidem, post te consulem, solũ possumus uere consulẽ dicere. deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum umquã, nihil reip. salutarius. atque hæc una uox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hereditatẽ alienæ gloriæ sinas cernere, meq. aliqua ex parte in societatem tuarum laudum uenire patiare. quamquam, mi Dolabella, (hæc enim iocatus sum) libentius omnes meas, si modo sunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis. nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti; tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil umquam in amore fuerit ardentius. NIHIL est enim, mihi crede, uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. semper amaui, ut scis, M.

Brutum

Brutum, propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen idibus Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatum etiam uidebatur. quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare uidear, antea dilexisse. Quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati & gloriæ seruias? proponam tibi claros uiros, quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipsum. te imitere oportet, tecum ipse certes. nec licet quidem tibi iam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. quod cum ita sit; hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa seueritas animaduersionis non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij, atque consilij. legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius. ita pedetentim, & gradatim tum accessus a te ad caussam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur et urbem periculo, & ciuitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto, intelligere debes, in te positam

tam esse remp. tibiq. non modo tuendos, sed etiam ornandos illos uiros, a quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam remp. nosq. conseruas, fac, ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 18

SAEPIVS *me iam agitas, quod rem gestam Dolabellæ nimis in cælum uidear efferre. ego autem, quamquam sane probo factum, tamen, ut tantopere lauderem, adductus sum tuis & unis, & alteris litteris. sed totum se a te abalienauit Dolabella, ea de caussa, qua me quoque sibi inimicissimum reddidit. o hominem pudentem. kal. Iun. debuit: adhuc non soluit, præsertim cum se maximo ære alieno Faberij manu liberarit, & Opem ab eo petierit. licet enim iocari; ne me ualde conturbatum putes. atque ego ad eum* VIII. *id. litteras dederam bene mane. eodem autem die tuas litteras uesperi acceperam in Pompeiano, sane celeriter, tertio abs te die. sed, ut ad te eo ipso die scripseram, satis aculeatas ad Dolabellam litteras dedi: quæ si nihil profecerint, puto fore, ut me præsentem non sustineat. Albianum te confecisse arbitror. De Petulciano nomine, quod mihi suppeditatus es, gratissimum est, & simile tuorum omnium. sed ego Erotem ad ista expedienda factum mihi uidebar reliquisse: cuius non sine magna culpa uacillarunt. sed cum ipso*

uideor

uidero. De Montano, ut sæpe ad te scripsi, erit tibi tota res curæ. Seruius proficiscens, quod desperanter tecum locutus est, minime miror, neque ei quidquam in desperatione concedo. Brutus noster, singularis uir, si in senatum non est kal. Iun. uenturus; quid facturus sit in foro, nescio. sed hoc ipse melius. Ego ex his, quæ parari uideo, non multum idibus Martijs profectum iudico: itaque de Græcia quotidie magis & magis cogito. nec enim Bruto meo, exsilium, ut scribis ipse, meditanti, uideo quid prodesse possim. Leonidæ me litteræ satis delectarunt. De Herode tibi assentior. Sauseium legisse uellem. Ego ex Pompeiano VI. idus Mai. cogitabam. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

NONIS Mai. cum essem in Pompeiano, accepi binas a te litteras, alteras sexto die, alteras quarto. ad superiores igitur prius. Quam mihi iucundum, oportune tibi Barnachum litteras reddidisse. Tu uero cum Cassio, ut cetera. quam commode autem, quod id ipsum, quod me mones, quatriduo ante ad eum scripseram, exemplumq. mearum litterarum ad te miseram. sed cum Dolabellæ auaritia (sic enim tu ad me scripseras) magna desperatione affectus essem; ecce tibi & Bruti, & tuæ litteræ, ille exsilium meditari, nos auté alium portum propiorem huic ætati uidebamus: in quem mallem equidem peruehi florente Bruto nostro, constitutaq. rep.

rep. ſed nunc quidem, ut ſcribis, non utrum uis: aſſentiris enim mihi, noſtram ætatem præſertim a caſtris ciuilibus abhorrere. M. Antonius ad me tantum de Clodio reſcripſit, meam lenitatem, & clementiam & ſibi eſſe gratam, & mihi uoluptati magnæ fore. ſed Panſa furere uidetur de Clodio, itemq. de Deiotaro; & loquitur ſeuere, ſi uelis credere. illud tamen non belle, ut mihi quidem uidetur, quod factum Dolabellæ uehementer improbat. De coronatis, cum ſororis tuæ filius a patre accuſatus eſſet, reſcripſit, ſe coronam habuiſſe honoris Cæſaris cauſſa, poſuiſſe luctus gratia: poſtremo, ſe libenter uituperationem ſubire, quod amaret etiam mortuum Cæſarem. Ad Dolabellam, quemadmodum tibi dicis placere, ſcripſi diligenter: ego etiam ad Sicam. tibi hoc oneris non impono. nolo te illum iratum habere. Seruij orationem cognoſco: in qua plus timoris uideo, quam conſilij: ſed quoniam perterriti omnes ſumus, aſſentior Seruio. Publilius tecum tricatus eſt. huc enim Cærellia miſſa ab iſtis eſt legata ad me: cui facile perſuaſi, mihi id, quod rogaret, ne licere quidem, non modo non libere. Antonium ſi uidero, accurate agam de Buthroto. Venio ad recentiores litteras. quamquam de Seruio iam recripſi, me facere magnam πρᾶξιν Dolabellæ. mihi mehercule ita uidetur, non potuiſſe maior tali re, taliq. tempore. ſed tamen, quidquid ei tribuo, tribuo ex tuis litteris. tibi uero aſſentior, maiorem πρᾶξιν eius fore, ſi mihi, quod debuit, diſſol-
uerit.

uerit. Brutus, uelim, sit Asturæ. Quod autem laudas me, quod nihil ante de profectione constituam, quam, ista quo euasura sint, uidero: muto sententiam, neque quidquam tamen ante, quam te uidero. Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo: cui quidem ego totam uillam, cællamq. tradidi; eamq. cogitabam V. id. uidere. tu Atticæ salutem dices: nos Piliam diligenter tuebimur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 20

E POMPEIANO naui aduectus sum in Luculli nostri hospitium VI. id. hora fere tertia. egressus autem e naui, accepi tuas litteras, quas tuus tabellarius in Cumanum attulisse dicebatur, nonis Mai. datas, a Lucullo postridie eadem fere hora, qua ueni, VII. id. Lanuuio datas. audi igitur ad omnes. Primum, quæ de re mea gesta & in solutione, & in Albiano negotio, grata. de tuo autem, cum in Pompeiano essem, Misenum uenit Antonius: inde ante discessit, quam illum uenisse audissem: a quo in Samnium. uide, quid speres. Romæ igitur de Buthroto. L. Antonij horribilis concio, Dolabellæ præclara. iam uel sibi habeat nummos, modo numeret idibus. Tertullæ nollem abortum. tam enim Caßij sunt iam, quam Bruti serendi. De regina uelim, atque etiam de Cæsare illo. Persolui primæ epistolæ: uenio ad secundam. De Quinctis, Buthroto, cum uenero, ut scribis. Quod Ciceroni suppeditas, gratum. Quod errare me putas, qui

remp

rемp. putem pendere a Bruto: sic se res habet: aut nulla erit, aut ab isto, istis ue seruabitur. Quod me hortaris, ut scriptam concionem mittam: accipe a me, mi Attice, καθολικὸν θεώρημα earum rerum, in quibus satis exercitati sumus. nemo umquam neque poeta, neque orator fuit, qui quemquam meliorem, quam se, arbitraretur. hoc etiam malis contigi: quid tu Bruto putas, & ingenioso, & erudito? de quo etiam experti sumus nuper in edicto. scripseram rogatu tuo. meum mihi placebat, illi suum. quin etiam, cum, ipsius precibus pæne adductus, scripsissem ad eum de optimo genere dicendi, non modo mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud, quod mihi placeret, non probari. quare sine quæso sibi quemque scribere: suam cuique sponsam, mihi meã; suum cuique amorem, mihi meum. non scite: hoc enim Atilius, poeta durissimus. atque utinam liceat isti concionari. cui si esse in urbe tuto licebit, uicimus. ducem enim noui belli ciuilis aut nemo sequetur, aut ij sequentur, qui facile uincantur. Venio ad tertiam. Gratas fuisse meas litteras Bruto, & Cassio, gaudeo: itaque ijs rescripsi. Quod Hirtius per me meliorem fieri uolunt: do equidem operam; & ille optime loquitur; sed uiuit, habitatq. cum Balbo; qui item bene loquitur. quid credas, uideris. Dolabellam ualde placere tibi uideo. mihi quidem egregie. Cum Pansa uixi in Pompeiano, is plane mihi probabat se bene sentire, & cupere pacem. Caussam armorum quæri plane uideo.

Edictum

Edictum Bruti, & Cassii probo. Quæris, ut suscipiam cogitationem, quid nam istis agendum putem. consilia temporum sunt; quæ in horas commutari uides. Dolabellæ & prima illa actio, & hæc contra Antonium concio mihi profecisse permultum uidetur. prorsus ibat res. nunc autem uidemur habituri ducem: quod unum municipia, boniq. desiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere μὴ πολιτεύεσθαι. nō te Bruti nostri uulticulus ab ista oratione deterret? Quinctus filius, ut scribis, est dextella. per eum igitur, quod uolemus, facile auferemus. exspecto, si, ut putas, L. Antonius produxit Octauium, qualis concio fuerit. Hæc scripsi. statim enim Cassii tabellarius. eram continuo Piliam salutaturus: deinde ad epulas Vestorii, nauicula. Atticæ plurimam salutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 21

Cvm paullo ante dedissem ad te Cassii tabellario litteras, v. id. uenit noster tabellarius, & quidem portenti simile, sine tuis litteris. sed cito conieci, Lanuuii te fuisse. Eros autem festinauit, ut ad me litteræ Dolabellæ perferrentur, non de re mea, (non dum enim meas acceperat) sed rescripsit ad eas, quarum exemplum tibi miseram, sane luculente. Ad me autem, cum Cassii tabellarium dimisissem, statim Balbus. o dii boni, quam facile perspiceres timere otium. & nosti uirum, quam

tectus: sed tamen Antonij consilia narrabat; illum circuire ueteranos, ut acta Cæsaris sancirent, idq. se facturos esse iurarent: ut rata omnes haberent, eaq. duumuiri omnibus mensibus inspicerent. questus est etiam de sua inuidia, eaq. omnis eius oratio fuit, ut amare uideretur Antonium. quid quæris? nihil sinceri. mihi autem non est dubium, quin res spectet ad castra. acta enim illa res est animo uirili, consilio puerili. quis enim hoc non uidit, regni heredem relictum? quid autem absurdius, hoc metuere, alterum in metu non ponere? quin etiam hoc ipso tempore multa ὑποσόλοικα, *Pontij Neapolitanum a matre tyrannoctoni possideri. legendus mihi sæpius est Cato maior, ad te missus. amariorem enim me senectus facit: stomachor omnia. sed mihi quidem* βεβίωται: *uiderint iuuenes. tu mea curabis, ut curas. Hæc scripsi, seu dictaui, opposita secunda mensa, apud Vestorium. postridie apud Hirtium cogitabam, & quidem* πεντέλοιπον. *sic hominem traducere ad optimates paro.* λῆρος πολύς. *nemo est istorum, qui otium non timeat. quare talaria uideamus. quiduis enim potius, quam castra. Atticæ salutem plurimam uelim dicas. Exspecto Octauij concionem, & si quid aliud, maxime autem ecquid Dolabella tinniat, an in meo nomine tabulas nouas fecerit. Vale.*

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 22

Certior a Pilia factus, mitti ad te idibus tabellarios, statim hoc nescio quid exaraui. Primum igitur scire te uolui, me hinc Arpinum XVI. kal. Iun. eo igitur mittes, si quid erit posthac. (quamquam ipse iam iamq. adero) cupio enim ante, quam Romam uenio, odorari diligentius, quid futurum sit. quamquam uereor, ne nihil coniectura aberrem. minime enim obscurum est, quid isti moliantur. meus uero discipulus, qui hodie apud me cenat, ualde amat illum, quem Brutus noster sauciauit. & si quæris, (perspexi enim plane) timẽt otium. ὑπόθεσιν autem hanc habent, eamq. præseferunt, uirum clarissimum interfectum, totam remp. illius interitu perturbatam: irrita fore, quæ ille egisset, simul ac desistemus timere: clementiam illi malo fuisse: qua si usus non fuisset, nihil ei tale accidere potuisse. Mihi autem uenit in mentem, si Pompeius cum exercitu firmo ueniat, quod est εὔλογον, certe fore bellum. hæc me species, cogitatioq. perturbat. neque enim, quod tibi tum licuit, nobis nunc licebit. nam aperte lætati sumus. deinde habent in ore, nos ingratos. nullo modo licebit, quod tum & tibi licuit, & multis. φαινοπροσωπιτέον ergo, & ἰτέον in castra? millies mori melius, huic præsertim ætati. itaque me idus Martiæ non tam consolantur, quam antea, magnum enim men-

dum continent. et si illi iuuenes

ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόν δ' ἀπωθοῦνται ψόγον.

Sed, si tu melius quippiam speras; quod & plura audis, & interes consilijs; scribas ad me uelim; simulq. cogites, quid agendum nobis sit super legatione uotiua. equidem in his locis moneor a multis, ne in senatu kalendis. dicuntur enim occulte milites ad eam diem comparati, & quidem in istos; qui mihi uidentur ubiuis tutius, quam in senatu, fore. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM

LIBER XV.

CICERO S. D. ATTICO.

O FACTVM *male de Alexione. incredibile est, quanta me molestia affecerit; nec mehercule ex ea parte maxime, quod plerique mecum; ad quem igitur medicum te conferes? quid mihi iam medico? aut, si opus est, tanta inopia est? amorem erga me, humanitatem, suauitatemq. desidero. etiam illud: quid est, quod non pertimescendum sit; cum hominem temperantem, summum medicum, tantus improuiso morbus oppresserit? sed ad hæc omnia una consolatio est, quod ea condicione nati sumus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus. De Antonio, iam antea tibi scripsi, non esse eum a me conuentum. uenit enim Missenum, cum ego essem in Pompeiano. inde ante profectus est, quam ego eum uenisse cognoui. sed casu, cum legerem tuas litteras, Hirtius erat apud me in Puteolano. ei legi, & egi primum, quod attinet. nihil mihi concedebat. deinde ad summum, arbitrum me statuebat non modo huius rei, sed totius consulatus sui. Cum Antonio autem sic agemus, ut perspiciat, si in eo negotio nobis satisfecerit, totum me futu-*

rum suum. Dolabellam spero domi esse. Redeamus ad nostros: de quibus tu bonam spem te significas habere propter edictorum humanitatem. ego autem perspexi, cum a me XVII. kal. de Puteolano Neapolim Pansæ conueniẽdi caussa proficisceretur Hirtius, omnem eius sensum: seduxi enim, & ad pacem sum cohortatus. non poterat scilicet negare, se uelle pacem, sed non minus se nostrorum arma timere, quam Antonij, & tamen utrosque non sine caussa præsidium habere, se autem utraque arma metuere. quid quæris? οὐδὲν ὑγιές. De Quincto F. tibi assentior: patri quidem gratissimæ, & bellæ tuæ litteræ fuerunt. Cærelliæ uero facile satisfeci. nec ualde laborare mihi uisa est: & si illa, ego certe non laborarem. istam uero, quam tibi molestam scribis esse, auditam a te esse omnino demiror. nam quod eam collaudaui apud amicos, audientibus tribus filijs eius, & filia: τοῦτο δ' ἄλογον. quid est hoc? quid est autem, cur ego personatus ambulem? parum ne fœda persona est ipsius senectutis? Quod Brutus rogat, ut ante kalendas: ad me quoque scripsit: & fortasse faciam: sed plane, quid uelit, nescio. quid enim illi afferre consilij possum, cum ipse egeam consilio? & cum ille suæ immortalitati melius, quam nostro otio, consuluerit? De Regina, rumor extinguetur. De Flamma, obsecro te, si quid potes. Heri dederam ad te litteras exiens e Puteolano, diuerteramq. in Cumanum. ibi pæne ualentem uideram Piliam. quin etiam paullo clam ijs

eam

eam uidi: uenerat enim in funus: cui funeri ego quoque operam dedi. Cn. Lucullus, familiaris noster, matrem efferebat. mansi igitur eo die in Sinuessano: atque inde mane postridie Arpinum proficiscẽs, hanc epistolam exaraui. erat autem nihil noui quod aut scriberem, aut ex te quærerem: nisi forte hoc ad te putas pertinere. Brutus misit ad me orationẽ suam, habitam in concione Capitolina; petiuitq. a me, ut eam ne ambitiose corrigerem ante, quam ederet. est autem oratio scripta elegantissime sententijs, uerbis, ut nihil possit ultra. ego tamen, si illam caussam habuissem, scripsissem ardentius ὑπόθεσις, uides, quæ sit, persona dicentis. itaque eam corrigere non potui. quo enim in genere Brutus noster esse uult, & quod iudicium habet de optimo genere dicendi, ita consecutus est ea oratione, ut elegantius nihil esse possit. sed ego solus alius sum, siue hoc recte, siue non recte. tu tamen uelim orationem legas, nisi forte iam legisti, certioremq. me facias, quid iudices ipse. quamquam uereor, ne cognomine tuo lapsus ὑπερατ]ικὸς sis in iudicando. sed si recordabere Δημοσθένους flumina, tum intelliges posse & ἀτ]ικώτατα, & grauissime dici. sed hæc coram. nunc nec sine epistola, nec cum inani epistola uolui ad te Metrodorum uenire. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

XV. kal. e Sinuessano proficiscens, cum dedissem ad te litteras, diuertissemq. a Cumis in Vestiano,

ſtiano, accepi a tabellario tuas litteras: in quibus nimis multa de Buthroto. non enim tibi ea res maiori curæ aut eſt, aut erit, quam mihi. ſic enim decet, te mea curare, tua me. quamobrem id quidem ſic ſuſceptum eſt mihi, ut nihil ſim habiturus antiquius. L. Antonium concionatum eſſe, cognoui tuis litteris, & alijs, ſordide: ſed, id quale fuerit, neſcio: nihil enim ſcripſiſti. De Menedemo, probe. Quinctus certe ea dictitat, quæ ſcribis. Conſilium meum a te probari, quod ea non ſcribam, quæ tu a me poſtularis, facile patior: multoq. magis id probabis, ſi orationem eam, de qua hodie ad te ſcripſi, legeris. Quæ de legionibus ſcribis, ea uera ſunt. ſed nō ſatis hoc mihi uideris tibi perſuaſiſſe, quid de Buthrotijs noſtris per ſenatum ſperes confici poſſe. quod puto, (tãtum enim uideo) non uidemur eſſe uicturi. ſed, ſi etiam nos hoc fallat, de Buthroto te non fallet. De Octauij concione idem ſentio, quod tu: ludorumq. eius apparatus, & Matius, ac Poſtumus mihi procuratores non placent. Saſerna collega dignus. ſed iſti omnes, quemadmodum ſentis, non minus otium timent, quam nos arma. Balbum leuari inuidia per nos uelim: ſed ne ipſe quidem id fieri poſſe confidit: itaque alia cogitat. Quod prima diſputatio Tuſculana te confirmat, ſane gaudeo, neque enim ullum eſt perfugium aut melius, aut paratius. Flamma quod bene loquitur, non moleſte fero. Tyndaritanorum cauſſa, de qua laboras, quæ ſit, ignoro. hos tamen πεντέλοιπον mouere iſta uidentur,

tur in primis erogatio pecuniæ. De Alexione doleo; sed, quoniam inciderat in tam grauem morbum, bene actum cum illo arbitror. quos tamen secundos heredes, scire uellem, & diem testamenti. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 3

XI. kal. accepi duas epistolas tuas; quibus duabus meis respondisti. una erat XV. kal. altera XII data. ad superiorem igitur. Prius accurres in Tusculanum, ut scribis: quo me VI. kal. uenturum arbitrabar. Quod scribis parendum uictoribus: non mihi quidem, cui sunt multa potiora. nam illa, quæ recordaris Lentulo, & Marcello cos. acta in æde Apollinis; nec caussa eadem est, nec simile tempus; præsertim cum Marcellum scribas, aliosq. discedere: erit igitur nobis coram odorandum, & constituendum, tuto ne Romæ esse possimus. noui conuentus habitatores sane mouent. in magnis enim uersamur angustijs. sed sint ista parui: quin & maiora contemnimus. Caluæ testamentum cognoui, hominis turpis, ac sordidi. Tabula Demonici quod tibi curæ est, gratum. De Mario scripsi iam pridē ad Delabellam accuratissime; modo litteræ redditæ sint. eius caussa & cupio, & debeo. Venio ad propiorem. Cognoui de Alexione, quæ desiderabam. Hirtius est tuus. Antonio, quam est, uolo peius esse. De Quincto filio, ut scribis, A. M. cato de patre coram agemus. Brutum omni re, qua possum, cupio iuuare. cuius de oratiuncula idem te, quod me, *

me, sentire uideo: sed parum intelligo, quid me uelis scribere, quasi a Bruto habita oratione, cum ille ediderit. qui tandem conuenit? an, sicut in tyrannũ iure optimo cæsum multa dicentur, multa scribentur a nobis? sed alio modo, & tempore. De sella Cæsaris, bene tribuni. præclaros etiam XIV. ordines. Brutum apud me fuisse gaudeo, modo & libenter fuerit, & sat diu.

CICERO S. D. ATTICO. 4

X. KAL. VIII. ferre a Q. Fufio uenit tabellarius, nescio quid ab eo litterularum, ut me sibi restituerem, sane insulse, ut solet: nisi forte, quem non ames, omnia uidentur insulse fieri. scripsi ita, ut te probaturum existimem. mihi duas a te epistolas reddidit, unam XI. alteram X. kal. ad recentiorem prius. & leuiorem laudo: si uero etiam Calfulenus, ἀνωποταμῶν. Antonij consilia narras turbulenta: atque utinam potius per populum agat, quam per senatum: quod quidem ita credo. sed mihi totum eius consilium ad bellum spectare uidetur, siquidem D. Bruto prouincia eripitur. quo modo ego de illius neruis existimo, non uidetur fieri posse sine bello. sed non cupio; quoniam cauetur Buthrotijs, rides? ast condoleo, non mea potius assiduitate, diligentia, gratia perfici. Quod scribis te nescire. quid nostris faciundum sit: iam pridem me illa ἀπορία sollicitat: itaque stulta iam iduum Martiarum est consolatio. animis enim usi sumus uirilibus, con

silijs,

filijs, mihi crede, puerilibus. excisa enim est arbor, non euulsa: itaque, quam fruticetur, uides. redeamus igitur, quoniam sæpe usurpas, ad Tusculanas disputationes. Saufeium pete. cælemus: ego numquam iudicabo. Quod te a Bruto scribis, ut certior fieret, quo die in Tusculanum essem futurus: ut ad te ante scripsi, VI. kal. & quidem ibi te quamprimum peruidere uelim. puto enim nobis Lanuuium eundum, & quidem non sine multo sermone. sed μηλήσει. Redeo ad superiorem: ex qua prætereo illa prima de Buthrotijs: quæ mihi sunt inclusa medullis: sit modo, ut scribis, locus agendi. De oratione Bruti, prorsus contendis committere: tam multis uerbis agis. ego ne ut eam caussam, quam is scripsit? ego scribam non rogatus ab eo? nulla παρεγχείρησις fieri potest contumeliosior. at, inquis, ἡρακλείδιον aliquod. non recuso id quidem; sed & componendum argumentum est, & scribendi expectandum tempus maturius. licet enim de me, ut libet, existimes: uelim quidem quamoptime.: si hæc ita manant, ut uidentur, (feres, quod dicam) me idus Martiæ non delectant. ille enim numquam reuertisset: nos timor confirmare eius acta non coegisset: aut (ut in Saufeianam, reliquasq. Tusculanas disputationes, ad quas tu etiam Vestorium hortaris) ita gratiosi eramus apud illum, quem dij mortuum perdant, ut nostræ ætati, quoniam interfecto domino liberi non sumus, non fuerit dominus ille fugiendus. rubeo, mihi crede; sed iam scripseram; dele-

delere nolui. De Menedemo, uellem uerum fuisset. De Regina, uelim uerum sit. Cetera coram & maxime, quid nostris faciendum sit, quid etiam nobis, si Antonius militibus obsessurus est senatum. Hanc epistolam si illius tabellario dedissem, ueritus sum, ne solueret: itaque misi dedita opera: erat enim rescribendum tuis. Quam uellem, Bruto studium tuum nauare potuisses. ego igitur ad eum litteras. Ad Dolabellam Tironem misi cum mandatis, & litteris. eum ad te uocabis; &, si quid habebis, quod placeat, scribes. Ecce autem de transuerso L. Cæsar, ut ueniam ad se, rogat, in nemus; aut scribam, quo se uenire uelim: Bruto enim placere, se a me conueniri. o rem odiosam, & inexplicabilem. puto me ergo iturum, & inde Romam, nisi quid mutaro. Summatim adhuc ad te: nihil dum enim a Balbo. tuas igitur exspecto, nec actorum solum, sed etiam futurorum. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 5

A BRVTO tabellarius rediit: attulit & ab eo, & Cassio. consilium meum magnopere exquirunt, Brutus quidem, utrum de duobus. o rem miseram. plane non habeo, quid scribam: itaque silentio puto me usurum: nisi quid aliud tibi uidetur. sin tibi quid uenit in mentem, scribe quæso. Cassius uero uehementer orat, ac petit, ut Hirtium quam optimum faciam. sanum putas? ὁ θησαυρὸς ἄνθρακες. epistolam tibi misi. Vt tu de prouincia Bruti, et Caßij per

S. C.

S.C. ita ſcribit & Balbus; & Hirtius quidem, ſe acturum. etenim iam in Tuſculano eſt: mihique, ut abſim, uehementer auctor eſt: ille quidem, periculi cauſſa; quod ſibi etiam fuiſſe dicit: ego autem, etiam ut nullum periculum ſit, tantum abeſt, ut Antonij ſuſpicionem fugere non curem, ne uidear eius ſecundis rebus non delectari, ut mihi cauſſa ſit, cur Romam uenire nolim, ne illum uideam. Varo autem noſter ad me epiſtolam miſit, ſibi a neſcio quo miſſam, (nomen enim delerat) in qua ſcriptum erat, ueteranos eos, qui reijciantur, (nam partem eſſe dimiſſam) improbiſſime loqui; ut magno periculo Romæ ſint futuri, qui ab eorum partibus diſſentire uideantur. Quis porro noſter itus, reditus, uultus, inceſſus inter iſtos? quod ſi, ut ſcribis, L. Antonius in Decimum, reliqui in noſtros; ego quid faciam? aut quo me pacto geram? mihi uero deliberatum eſt, ut nunc quidem eſt, abeſſe ex ea urbe, in qua non modo florui cum ſumma, uerum etiam ſeruiui cum aliqua dignitate: nec tā ſtatui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quam iſtuc non uenire.

CICERO S. D. ATTICO. 6

CVM ad me Brutus noſter ſcripſiſſet, & Caſſius, ut Hirtium, quem adhuc bonum fuiſſe ſciebant, neque confidebant fore, mea auctoritate meliorem facerem, (Antonio eſt enim fortaſſe iratior, cauſſæ uero amiciſſimus) tamen ad eum ſcripſi, eiq. dignitatem Bruti, & Caßij commendaui.

ille quid mihi rescripsisset, scire te uolui, si forte idem tu, quod ego, existimares, istos etiam nunc uereri, ne forte ipsi nostri plus animi habeant, quam habent. Hirtius Ciceroni suo S.

Rure an redierim, quæris. an ego, cum omnes caleant, ignauiter aliquid faciam? etiam ex urbe sum profectus: utilius enim statui abesse. has tibi litteras exiens in Tusculanum scripsi. noli autem me tam strenuum putare, ut ad nonas recurram. nihil enim iam uideo opus esse nostra cura: quoniam præsidia sunt in tot annos prouisa. Brutus, & Cassius utinam, quam facile a te de me impetrare possunt, ita per te exorentur, ne quod callidius ineant consilium. cedentes enim hæc ais scripsisse: quo? aut quare? retine, obsecro te, Cicero illos: noli sinere hæc omnia perire, quæ funditus medius fidius rapinis, incendijs, cædibus peruertuntur. tantum, si quid timent, caueant, nihil præterea moliantur. non mediusfidius acerrimis consilijs plus, quam etiam inertissimis, dum modo diligentibus, consequentur. hæc enim, quæ fluunt, per se diuturna non sunt, in contentione præsentes ad nocendum habent uires. quid speres de illis, ad me scribe. Habes Hirtij epistolam: cui rescripsi, nil illos callidius cogitare; idq. confirmaui. hoc qualecúmque. esset, te scire uolui. Vale.

OBSIGNATA iam epistola, Balbus ad me, Seruiliam redijsse, confirmare non discessuros. nunc expecto a te litteras.

CICERO S. D. ATTICO. 7

GRATVM, *quod mihi epiſtolas: quæ quidem me delectarunt, in primis Sexti noſtri. dices, quia te laudat. puto mehercule id quoque eſſe cauſſæ: ſed tamen etiam ante, quam ad eum locum ueni, ualde mihi placebat cum ſenſus eius de rep. tum ſcribendi cura. Seruius uero pacificator cum librariolo ſuo uidetur obiiſſe legationem, & omnes captiunculas pertimeſcere. debuerat autem, Non ex iure manu conſertum, ſed quæ ſequuntur. Tu quoque ſcribes.*

CICERO S. D. ATTICO. 8

POST *tuum diſceſſum binas a Balbo; nihil noui: itemq. ab Hirtio, qui ſe ſcribit uehementer offenſum eſſe ueteranis. exſpectat animus, quidnam agant de kal. Martiis. miſi igitur Tironem, et cum Tirone plures, quibus ſingulis, ut quid accidiſſet, dares litteras. atque etiam ſcripſi ad Antonium de legatione: ne, ſi ad Dolabellam ſolum ſcripſiſſem, iracundus homo commoueretur. quod autem aditus ad eum difficilior eſſe dicitur, ſcripſi ad Futrapelum, ut is ei meas litteras redderet, legatione mihi opus eſſe. honeſtior eſt uotiua: ſed licet uti utraque. De te quæſo etiam atque etiam uide. uelim poſſis coram: ſi minus, litteris idem conſequemur. Græceius ad me ſcripſit, C. Caſſium ſibi ſcripſiſſe, homines comparari, qui armati in Tuſculanũ mitteren-*

terentur. id quidem mihi non uidebatur: sed cauendum tamen, ut ille, quæ plures uident. *debet aliquid crastinus dies ad cogitãdum nobis dare. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 9

III. *non. uesperi a Balbo redditæ mihi litteræ, fore nonis senatum, ut Brutus in Asia, Cassius in Sicilia frumentum emendum, & ad urbem mittendum curarent. o rem miseram: primum ullam ab istis, dein, si aliquam, hãc legatariam prouinciam: atque haud scio, an melius sit, quam ad Eurotam sedere. sed hæc casus gubernabit. ait autem, eodem tempore decretum iri, ut & ijs, & reliquis prætorijs prouinciæ decernantur. hoc certe melius, quam illa Persice porticus. nolo enim Lacedæmonem longinquam Lanuuium existimari. rides, inquies, in talibus rebus? quid faciam? plorando fessus sum. Dij immortales, quam me conturbatum tenuit epistolæ tuæ prior pagina. quid autem iste in domo tua casus armorum? sed hunc quidem nimbum cito transiisse lætor. tu quid egeris tua cum tristi, tum etiam difficili ad consiliandum legatione, uehementer exspecto. est enim inexplicabilis: ita circumsidemur copijs omnibus. me quidem Bruti litteræ, quas ostendis a te lectas, ita perturbarunt, ut, quamquam ante egebam consilio, tamen animi dolore sim tardior. sed plura, cum ista cognoro. hoc autem tempore, quod scriberem, nihil erat, eoq. minus, quod dubitabam, tu has ipsas litteras esses ne accepturus.*

rus. erat enim incertum, uisurus ne te esset tabellarius. ego tuas litteras uehementer exspecto.

CICERO S. D. ATTICO. 10

O BRVTI amanter scriptas: o iniquum tuum tempus, qui ad eum ire non possis. ego autem quid scribam? ut beneficio istorum utantur? quid turpius? ut moliantur aliquid? nec audent, nec iam possunt. age, quiescant auctoribus nobis? quis incolumitatem præstat? si uero aliquid de Decimo gratius; quæ nostris uita, etiam si nemo molestus sit? ludos uero non facere, quid fœdius? frumentum imponere, quæ est alia Dionis legatio? aut quod munus in rep. sordidius? prorsus quidem consilia tali in re ne ijs quidem tuta sunt, qui dant: sed possim id negligere proficiens: frustra uero quid ingrediar? matris consilio cum utatur, uel etiam precibus, quid me interponam? sed tamen cogitabo, quo genere utar litterarum: nam silere non possum. statim igitur mittam uel Antium, uel Circæos. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 11

ANTIVM ueni ante VI. kal. Bruto iucundus noster aduentus. deinde, multis audientibus, Seruilia, Tertulla, Porcia, quærere, quid placeret. aderat etiam Fauonius. ego, quod eram meditatus in uia, suadere, ut uteretur Asiatica curatione frumenti; nihil esse iam reliqui, quod agere-

mus, nisi ut saluos esse; in eo etiam ipsi reip. esse præsidium. quam orationem cum ingressus essem, Cassius interuenit. ego eadem illa repetiui. hoc loco, fortibus sane oculis, Cassius, (Martem spirare diceres) se in Siciliam non iturum. ego ne ut beneficium accepisse in contumelia? quid ergo agis? inquam. at ille, in Achaiam se iturum. quid tu, inquam, Brute? Romam, inquit, si tibi uidetur. mihi uero minime: tuto enim non eris. quid, si possem esse? placeret ne? atque ut omnino neque nunc, neque ex prætura in prouinciam ires: sed auctor non sum, ut te urbi committas. dicebam ea, quæ tibi profecto in mentem ueniunt, cur non esset tuto futurus. multo inde sermone querebantur, atque id quidem Cassius maxime, amissas occasiones; Decimumq. grauiter accusabat. ea negabam oportere præterita: assentiabar tamen. cumq. ingressus essem dicere, quid oportuisset, nec uero quidquam noui, sed ea, quæ quotidie omnes; nec tamen illum locum attingere, quemquam præterea oportuisse tangi, sed senatum uocari, populum ardentem studio uehementius incitari, totam suscipere remp. exclamat tua familiaris: Hoc uero neminem umquã audiui. ego repressi. sed & Cassius mihi uidebatur iturus; (etenim Seruilia pollicebatur se curaturam, ut illa frumenti curatio de s. c. tolletur) & noster cito deiectus est de illo inani sermone. uelle enim se dixerat. constituit igitur, ut ludi, absente se, fierent suo nomine. proficisci autem mi-

bi

hi in Asiam uidebatur ab Antio uelle. ne multa, nihil me in illo itinere, præter conſcientiam, delectauit. non enim fuit committendum, ut ille ex Italia prius, quam a me conuentus eſſet, diſcederet. hoc dempto munere amoris, atque officij, ſequebatur, ut mecum ipſe:
Ἡ δ' ἆρ' ὁδὸς σοὶ τὶ δύναται νῦν θεοπρόπε?
prorſus diſſolutum offendi nauigium, uel potius diſſipatum. nihil conſilio, nihil ratione, nihil ordine. itaque etſi ne antea quidem dubitaui, tamen nunc eo minus, euolare hinc, idq. quáprimum, ubi Nec Pelopidarum facta, neque famam audiam. Sed heus tu, ne forte ſis neſcius, Dolabella me ſibi legauit ad IV. non. Arp. id mihi heri ueſperi nunciatum eſt. uotiua ne tibi quidem placebat. etenim erat abſurdum, quæ, ſi ſtetiſſet reſp. uouiſſem, ea me, euerſa illa, uota diſſoluere. & habent, opinor, liberæ legationes definitum tempus lege Iulia, nec facile addi poteſt: idq. adeo genus legationis, ut, cum uelis, introire, exire liceat. quod nunc mihi additum eſt. bella eſt autem huius iuris quinquennij licentia. quamquam quid de quinquennio cogitem? contrahi mihi negotium uidetur. ſed βλάσφημα *mittamus. Vale.*

CICERO S. D. ATTICO. 12

BENE *mehercule de Buthroto. at ego Tironem ad Dolabellam cum litteris, quia iuſſeras, miſeram. quid nocet? De noſtris autem Antiatibus*

satis uidebar plane scripsisse, ut non dubitares, essent quin otiosi futuri, usuriq. beneficio Antonij contumelioso. Cassius frumentariam rem aspernabatur. eam Seruilia sublaturam ex S. C. *se esse dicebat. noster uero,* καὶ μάλα σεμνῶς, *in Asiam; postea quam mihi est assensus, tuto se Romae esse non posse. ludos enim absens facere malebat. statim autem se iturum, simul ac ludorum apparatum ijs, qui curaturi essent, tradidisset. nauigia colligebat: erat animus in cursu. interea in eisdem locis erant futuri. Brutus quidem se aiebat Asturae. L. quidem Antonius liberaliter litteris sine cura me esse iubet. habeo unum beneficium: alterum forte, si in Tusculanum uenerit. o negotia non ferenda, quae feruntur tamen,* τὰν δ' αἰτίαν τῶν Βρούτων τίς εἶχεν; *Octauiano, ut perspexi, satis ingenij, satis animi: uidebaturq. erga nostros* ἥρωας *ita fore, ut nos uellemus, animatus. sed quid aetati credendum sit, quid nomini, quid hereditati, quid* κατηχήσει, *magni consilij est: uitricus quidem nihil censebat; quem Asturae uidimus. sed tamen alendus est, &, ut nihil aliud, ab Antonio seiungendus. Marcellus praeclare, si praecipit nostro nostri: cui quidem ille deditus mihi uidebatur: Pansae autem, & Hirtio non nimis credebat. bona indoles,* ἐὰν διαμένῃ.

CICERO S. D. ATTICO. 13

V I I I. *kal. duas a te accepi epistolas: respondebo igitur priori prius. Assentior tibi, ut nec du-*

ces

ces ſimus, nec agmen cogamus, faueamus tamen. Orationem tibi miſi. eius cuſtodiendæ, & proferendæ arbitrium tuum. ſed quando illum diem, cum tu edendam putes? Inducias, quas ſcribis, non intelligo fieri poſſe. melior eſt ἀναντιφωνησία: qua me uſurum arbitror. Quod ſcribis, legiones duas Brundiſium ueniſſe: uos omnia prius: ſcribes igitur, quidquid audieris. Varronis διάλογον exſpecto. Iam probo ἡρακλείδιον, præſertim cum tu tantopere delectere. ſed, quale uis, uelim ſcire. Quod ad te antea, atque adeo prius ſcripſi, (ſic enim mauis ad ſcribendum tibi uere dicere) feciſti me acriorem. ad tuum iudicium, quod mihi erat notum, addidiſti Peducei auctoritatem, magnam quidem apud me, & in primis grauem. enitar igitur, ne deſideres aut induſtriam meam, aut diligentiam. Vectenum, ut ſcribis, & Faberium foueo. Clodium nihil arbitror malitioſe. quamquam, ſi quid egerit de libertate retinenda, qua certe nihil eſt dulcius, tibi aſſentior. Ita ne Gallo? o hominem nequam. quid enim dicam aliud? cautum Marcellum, me ſic, ſed non tamen cautiſſimum. Longiori epiſtolæ, ſuperioriq. reſpondi. nunc breuiori, propioriq. quid reſpondeam, niſi eam fuiſſe dulciſſimam? Res Hiſpanienſes ualde bonæ. modo Balbilium incolumem uideam, ſubſidium noſtræ ſenectutis. De Anniano item, quod me ualde obſeruat Viſellia. ſed hæc quidem humana. De Bruto te nihil ſcire dicis: ſed Selicia,

uenisse M. Scaptium, eumq. non qua pompa, ad se tamen clam uenturum, sciturumq. me omnia. quæ ego statim. interea narrat eadem, Bassi seruum uenisse, qui nunciaret, legiones Alexandrinas in armis esse, Bassum arcessi, Cassium exspectari. quid quæris? uidetur resp. ius suum recuperatura. sed ne quid ante. nosti horum exercitationem in latrocinio, & amentiam. Dolabella, uir optimus, etsi cum scribebam, secunda mensa apposita, uenisse eum ad Baias audiebam, tamen ad me ex Formiano scripsit, quas litteras, cum e balneo exiissem, accepi, sese de attributione omnia summa fecisse. Vectenum accusat. tricatur scilicet, ut homo talis. sed ait totum negotium Sextium nostrum suscepisse, optimum quidem illum uirum, nostriq. amantissimum: quæro autem, quid tandem Sextius in hac re facere possit, quod non quiuis nostrum? sed, si quid præter spem erit, facies ut sciam. sin est, ut arbitror, negotium perditum; scribes tamen, neque ista res commouebit. Nos hic φιλοσοφούμεθα, (quid enim aliud?) & τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος magnifice explicamus, προσφωνοῦμενq. Ciceroni. qua de re enim potius pater filio? deinde alia. quid queris? extabit opera peregrinationis huius. Varronem hodie, aut cras uenturum putabant. ego autem in Pompeianum properabam; non quo hoc loco quidquam pulchrius; sed interpellatores illic minus molesti. sed perscribe quæso, quæ caussa sit Myrtillo: (pœnas quidem illum pependisse audiui) & satis ne

patet, unde corruptus. Hæc cum ſcriberem, tantum quod exiſtimabam ad te orationem eſſe perlatam. hui quam timeo, quid exiſtimes. etſi quid ad me? quæ non ſit foras proditura, niſi rep. recuperata: de quo quid ſperem, non audeo ſcribere. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

VI. KAL. accepi a Dolabella litteras, quarum exemplum tibi miſi: in quibus erat, omnia ſe feciſſe, quæ tu uelles. ſtatim ei reſcripſi, & multis uerbis gratias egi: ſed tamen, ne miraretur, cur idem iterum facerem, hoc cauſſæ ſumpſi, quod ex te ipſo coram antea nihil potuiſſem cognoſere. ſed quid multa? litteras hoc exemplo dedi. Cicero S. D. Dolabellæ cos. ſuo. Antea cum per litteras Attici noſtri de tua ſumma liberalitate, ſummoq. erga ſe beneficio certior factus eſſem; cumq. tu ipſe etiam ad me ſcripſiſſes, te feciſſe ea, quæ nos uoluiſſemus: egi tibi gratias per litteras ijs uerbis, ut intelligeres, nihil te mihi gratius facere potuiſſe. poſtea uero quam ipſe Atticus ad me uenit in Tuſculanum huius unius rei cauſſa, tibi ut apud me gratias ageret, cuius eximiam quandam, & admirabilem in cauſſa Buthrotia uoluntatem, & ſingularem erga ſe amorem perſpexiſſet: teneri non potui, quin tibi apertius illud idem his litteris declararem. ex omnibus, enim mi Dolabella, ſtudijs in me, & officijs, quæ ſumma ſunt, hoc, ſcito mihi & ampliſſimum uideri, & gratiſſimum eſſe, quod perfeceris,

ut Atticus intelligeret, quantum ego te, quam tu me amares. quod reliquum est, Buthrotiam & caussam, & ciuitatem, quamquam a te constituta est, (beneficia autem nostra tueri solemus) tamen uelim, receptam in fidem tuam, a meq. etiam tibi commendatam, auctoritate, & auxilio tuo tectam uelis esse. satis erit in perpetuum Buthrotijs præsidij; magnaq. cura, & sollicitudine Atticum, & me liberaris; si hoc honoris mei caussa susceperis, ut eos semper a te defensos uelis. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Hs litteris scriptis, me ad σαυλάξεις dedi: quæ quidem, uereor, ne miniata cærula tua pluribus locis notandæ sint: ita sum μετέωρος, & magnis cogitationibus impeditus.

CICERO S. D. ATTICO. 15

L. ANTONIO male sit, siquidem Buthrotijs molestus est. Ego testimonium composui: quod, cum uoles, obsignabo. Tu nummos Arpinatum, si L. Fadius ædilis petet, uel omnes reddito. ego ad te alia epistola scripsi de HS C X, quæ Statio curarentur. si ergo petet Fadius, ei uolo reddi; præter Fadium, nemini. apud me item puto depositum. id scripsi ad Erotem, ut redderet. Reginam odi. me iure facere scit. sponsor promissorum eius Ammonius: quæ quidē erant φιλόλογα, et dignitatis meæ, ut uel in concione dicere auderem. Saram autem præterquam quod nefarium hominem cognoui, præ

terea

terea in me contumacem. semel eum omnino domi meæ uidi. cum φιλόφρονως ex eo quærerem, quid opus esset; Atticum se dixit quærere. superbiam autem ipsius reginæ, cum esset trans Tiberim in hortis, commemorare sine magno dolore non possum. nihil igitur cum istis: nec tam animum me, quam stomachum, non habere arbitrantur. Profectionem meam, ut uideo, Erotis dispensatio impedit. nam cum ex reliquis, quæ nonis Apr. fecit, abundare debeã; cogor mutuari; quodq. ex istis fructuosis rebus receptum est, id ego ad illud fanum sepositum putabam. sed hæc Tironi mandaui, quem ob eam caussam Romam misi. te nolui impeditum impedire. Cicero noster quo modestior est, eo me magis commouet. ad me enim de hac re nihil scripsit, ad quem nimirum potissimum debuit. scripsit hoc autem ad Tironem, sibi post kal. Apr. (sic enim annuum tempus confici) nihil datum esse; tibi pro tua natura semper placuisse, teq. existimasse id etiam ad dignitatem meam pertinere, eum non modo liberaliter a nobis, sed etiam ornate, cumulateq. tractari. quare uelim cures, (nec tibi essem molestus, si per alium hoc agere possem) ut permutetur Athenas, quod sit in annuum sumptum. & scilicet Eros numerabit. eius rei caussa Tironem misi. curabis igitur, & ad me, si quid tibi de eo uidebitur, scribes.

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 16

TANDEM a Cicerone tabellarius: et mehercule litteræ πεπινωμένως scriptæ: quod ipsum προκοπήν aliquam significaret. itemq. ceteri præclara scribũt. Leonidas tamen retinet suum illud ADHVC. summis uero laudibus Herodes. quid quæris? uel uerba mihi dari facile patior in hoc, meq. libenter præbeo credulum. Tu uelim, si quid tibi est a tuis scriptum, quod pertineat ad me, certiorem me facias.

NARRO tibi: hæc loca uenusta sunt, abdita certe, &, si quid scribere uelis, ab arbitris libera: sed nescio quo modo οἶκος φίλος: itaque me referunt pedes in Tusculanum: et tamen hæc ῥωπογραφία ripulæ uidetur habitura celerem satietatem. equidem etiam pluuias metuo, si prognostica nostra uera sunt: ranæ enim ῥητορεύουσιν. Tu, quæso, fac sciam, ubi Brutum nostrum, & quo die uidere possim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 17

DVAS accepi postridie idus, alteram eo die datam, alteram idibus. prius igitur superiori. De Bruto, cum scies. De consulum ficto timore cognoueram. Sica enim φιλοστόργως ille quidem, sed tumultuosius ad me etiam illam suspicionẽ pertulit. Quid tu autem, τὰ μὲν διδόμενα? nullum enim uerbum a Siregio. non placet. De Plætorio uicino tuo, permoleste tuli, quemquam prius audisse, quam me

De

De Syro prudenter. L. Antonium per Marcum fratrem, ut arbitror, facillime deterrebis auctoritate, uel ui. sed nõ dum acceperas litteras. nec cuiquam, nisi L. Fadio ædili. aliter enim nec ante, nec iure fieri potest. Quod scribis tibi deesse HS c, quæ Ciceroni curata sint: uelim ab Erote quæras, ubi merces insularum. Arabioni de Sito nihil irascor. ego de itinere, nisi explicato Λ, nihil cogito. quod idem tibi uideri puto. Habes ad superiorem: nunc audi ad alteram. Tu uero facis, ut omnia, quod Seruiliæ non dees, id est Bruto. De Regina gaudeo te non laborare, certe etiam tibi probari. Erotis rationes & ex Tirone cognoui, & uocaui ipsum. Gratissimum, quod polliceris, Ciceroni nihil defuturum: de quo mirabilia Messalla; qui, Lanuuio rediens ab illis, uenit ad me. & mehercule ipsius litteræ sic et φιλοστόργως, & πινῶς scriptæ, ut eas uel in acroasi audeam legere. quod magis illi indulgendum puto. De Buciliano Sextium puto non moleste ferre. Ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum. Tu uero, quidquid erit, quod me scire par sit, statim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 18

XVII. kal. etsi satis uidebar scripsisse ad te, quid mihi opus sit, & quid te facere uellem, si tibi commodum esset: tamen, cum profectus essem, & in lacu nauigarem, Tironem statui ad te esse mittendum, ut iis negotiis, quæ agerentur, interesset. atque etiam scripsi ad Dolabellam, me si ei uideretur

retur

retur, uelle proficisci: petijq. ab eo de mulis uectu ræ itineris. ut in eis, cum intellige te distentissimũ esse qua de Buthrotijs, qua de Bruto, cuius etiam ludorum suorum curam, etiam administrationem suspicor ex magna parte ad te pertinere: ut ergo in eiusmodi re, tribues nobis paullum operæ: nec enim multum opus est. mihi res ad cædem, & eam quidem propinquam, spectare uidetur. uides homines: uides arma. prorsus non mihi uideor esse tutus. sin tu aliter sentis, uelim ad me scribas. domi enim manere si recte possum, multo malo. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 19

QVIDNAM est, quod audendum amplius de Buthrotijs? stetisse enim te frustra scribis. quid autem se refert Brutus? doleo mehercule te tam esse detentum. Quod decem hominibus referendum est aceptum, est illud quidem ἐργῶδες sed ἀνεκτὸν, mihiq. gratissimum. De armis, nihil uidi apertius. fugiamus igitur, &, ut ais, coram. Theophanes quid uelit, nescio. scripserat enim ad me. cui rescripsi, ut potui. mihi autem scripsit, uenire ad me se uelle, ut & de suis rebus, & quædam, quæ ad me pertinerent. tuas litteras exspecto, uide quæso, ne quid temere fiat. Statius scripsit ad me, locutum secum esse Q. Ciceronem ualde asseueranter, se hæc ferre non posse, certum sibi esse ad Brutum, & Cassium transire. hoc enimuero nunc discere aueo. hoc ego, quid sit, interpretari non possum.

sum. potest aliquid iratus Antonio: potest gloriam nouam quærere: potest totum esse χεδίασμα: & nimirum ita est. sed tamen & ego uereor, & pater conturbatus est: scit enim, quæ ille de hoc. mecum quidem ἄφατα. nolim. plane, quid uelit, nescio. A Dolabella mandata habebo, quæ mihi uidebuntur, id est nihil. Dic mihi, C. Antonius uoluit ne fieri septemuir? fuit certe dignus. De Menedemo est, ut scribis. facies omnia mihi nota. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 20

Egi gratias Vecteno. nihil enim potuit humanius. Dolabellæ mandata sint quælibet, modo aliquid, uel quod Niciæ nunciem. quis enim hæc, ut scribis anteno? nunc dubitare quemquam prudenter, quin meus discessus desperationis sit, non legationis? Quod ais, extrema quædam iam homines de rep. loqui, & eos quidem uiros bonos: ego quo die audiui illum tyrannum in concione clarissimum uirum appellari, subdiffidere cœpi: postea uero quam tecum Lanuuij uidi nostros tantum spei habere ad uiuendum, quantum accepissent ab Antonio, desperaui. itaque, mi Attice, fortiter hoc uelim accipias, ut ego scribo. genus illud interitus, quo casurus est, fœdum duces, & quasi denunciatum nobis ab Antonio. ex hac nassa exire constitui, non ad fugam, sed ad spem mortis melioris. hæc omnis culpa Bruti. Pompeium Carteiæ receptum scribis. iam igitur contra hunc exercitum. utra ergo ca-

castra? media enim tollit Antonius. illa infirma, hæc nefaria. properemus igitur. sed iuua me consilio, Brundisio ne, an Puteolis. Brutus quidem subito: sed sapienter. πάχωτι: quando enim illum? sed humana ferenda. tu ipse eum uidere non potes. dij illi mortuo, qui umquam Buthrotum. sed acta missa. uideamus, quæ agenda sint. Rationes Erotis, etsi ipsum non dum uidi, tamen & ex litteris eius, & ex eo, quod Tiro cognouit, propemodum cognitas habeo. uersuram scribis esse faciendam mensium quinque, id est ad kal. Nou. HS C C: in eam diem cadere nummos, qui a Quincto debentur. uelim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere, me eius rei caussa Romam uenire; si te ea res nihil offendet, uideas, unde nummi sint, mihi feras expensum. hoc uideo in præsentia opus esse. reliqua diligentius ex hoc ipso exquiram, in his, de mercedibus dotalium prædiorum: quæ si fideliter Ciceroni curabuntur, quamquam uolo laxius, tamen ei propemodum nihil deerit. equidem uideo mihi quoque opus esse uiaticum: sed id ex prædijs, ut cadet, ita soluetur. mihi autem opus est uniuerso quidem: etsi mihi uidetur iste, qui umbras timet, ad cædem spectare: tamen, nisi explicata solutione, non sum discessurus. sit ne autem excitata, nec ne, tecum cognoscam. Hanc putaui mea manu scribendam: itaque feci. De Fadio, ut scribis: utique alij nemini. rescribas uelim hodie. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 21

NARRO tibi: *Quinctus pater exultat lætitia: scripsit enim filius, se iccirco profugere ad Brutum uoluisse, quod, cum sibi negotium daret Antonius, ut eum dictatorem efficeret, præsidium occuparet, id recusasset: recusasse autem se, ne patris animum offenderet: ex eo sibi illum hostem. tum me, inquit, collegi, uerens, ne quid mihi ille iratus tibi noceret: itaque eum placaui. & quidẽ* CCCC *certa, reliqua in spe. scribit autem Statius, illum cum patre habitare uelle. hoc uero mirum: & id gaudet. quem tu illo certiorem nebulonem?* Ἐποχὴν *uestram de re Canij deliberationis probo. nihil erã suspicatus de tabulis:* ἀκεραίως *restitutam arbitrabar. Quæ differs, ut mecum coram: exspectabo. Tabellarios, quoad uoles, tenebis: es enim occupatus. Quod Xenonem, probe. Quod scribo, cum absoluero. Quincto scripsisti, te ad eum litteras. nemo attulerat. Tiro negat iam tibi placere Brundisium, & quidem dicere aliquid de militibus. at ego iam destinaram, Hydruntem quidem. mouebant me tuæ quinque horæ. hic autem quantus* πλοῦς? *sed uidebimus. Nullas a te* XI. *kal. quippe: quid enim iam noui? cumprimum igitur poteris, uenies. ego propero, ne ante Sextus; quem aduentare aiunt. Vale.*

CICERO

CICERO S. D. ATTICO. 22

GRATVLOR nobis Quinctum filium exijsse: molestus non erit. Pansam bene loqui credo: semper enim coniunctum esse cum Hirtio scio: amicissimum Bruto, & Cassio puto, si expediet: sed quando illos uidebit? inimicum Antonio: quando, aut cur? quousque ludemur? Ego autem scripsi Sextum aduentare, non quo iam adesset, sed quia certe id ageret, ab armisq. nullus discederet. certe, si pergit, bellum paratum est. hic autem noster Cytherius, nisi uictorem, neminem uicturum. quid ad hæc Pansa? utro erit, si bellum erit; quod uidetur fore? sed & hæc, & alia coram, hodie quidem, ut scribis, aut cras. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 23

MIRIFICE torqueor, sine dolore tamen: sed permulta mihi de nostro itinere in utramque partẽ occurrunt. quousque? inquies. quoad erit integrum: erit autem usque dum ad nauem. Pansa si rescripserit, & meam tibi, & illius epistolam mittam. Silium exspectabam: cui ὑπόμνημα compositum, si quid noui. Ego litteras misi ad Brutum: cuius de itinere etiam ex te uelim, si quid scies, cognoscere.

CICERO S. D. ATTICO. 24

TABELLARIVS, quem ad Brutum miseram, ex itinere redijt VII. kal. ei Seruilia dixit,

eo die Brutum Puteolis profectum. ſane dolui meas redditas non eſſe. Silius ad me non uenerat. cauſſam compoſui. eum libellum tibi miſi. te quo die exſpectem, uelim ſcire.

CICERO S. D. ATTICO. 25

De meo itinere uariæ ſententiæ: multi enim ad me. ſed tu incumbe quæſo in eam curam. magna res eſt. an probas, ſi ad kal. Ian. cogitamus? meus animus eſt æquus, ſic tamen, ut ſi nihil offenſionis ſit. & tu etiam ſcribe, quo die Olympia cum myſteria ſcilicet, ut tu ſcires. caſus conſilium noſtri itineris iudicabit. dubitemus igitur. hiberna enim nauigatio odioſa; eoq. ex te quæſieram myſteriorum diem. Brutum, ut ſcribis, uiſum iri a me puto. ego hinc uolo prid. kal. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 26

De Quincti negotio uideo a te omnia facta. ille tamen dolet, dubitans, utrum morem gerat Leptæ, an idem infirmet Silio Mandibili. L. Piſonem uellem exire legatú. τῷ ὑπογράφῳ S. C. uelim ſcire, quid ſit. Tabellarius ille, quem tibi dixeram a me ad Brutum eſſe miſſum in Anagnium, ad me uenit ea nocte, quæ proxima ante kal. fuit, litterasq. ad me attulit: in quibus unum alienum ſumma ſua prudentia, ut ſpectem ludos ſuos. reſcripſi ſcilicet, primum me iam profectum, ut non integrum ſit: dein, ἀτοπότατον eſſe, me, qui Romam omnino poſt

hæc arma non accesserim, neque id tam periculi mei caussa fecerim, quam dignitatis, subito ad ludos uenire. tali enim tempore ludos facere illi honestum est, cui non necesse est spectare: mihi ut non est necesse, sic nec honestum est. equidem illos celebrari, & esse quamgratissimos mirabiliter cupio: idq. ita futurum esse confido: & tecum ago, ut iam ab ipsa commissione ad me, quemadmodum accipiantur; deinde omnino reliquorum dies singulos persequare. sed de ludis hactenus. Reliqua pars epistolæ: illa namque in utranque. sed tamen non nullos interdum iacit igniculos uiriles. quod quale uideretur, ut posses interpretari, misi ad te exemplum epistolæ. quamquam mihi tabellarius noster dixerat, tibi quoque se attulisse litteras a Bruto, easq. a Tusculano esse delatas. Ego itinera sic composueram, ut nonis Quinct. Puteolis essem. ualde enim festino, ita tamen, ut, quantum homo possit, quam cautissime nauigem. M. Aelium cura libera. ei sine paucos specus in extremo fundo, & eos quidem subterraneos, seruitutis apud Thalnæ quid habituros: id me iam iam nolle, neque mihi quidquam esse tanti, sed, ut mihi dicebas, quamlenissime, potius ut cura liberetur, quam ut me succensere aliquid suspicetur. Item de illo Tulliano, cupide libero. cum Caselio loquare. parua res est: sed tu bene attendisti. nimis callide agebatur. ego autem, si mihi imposuisset aliquid, quod pæne fecit, nisi tua malitia affuisset; animo iniquo tulissem. itaque, ut erit, rem

impediri malo. Octauam partem Tullij luminarium in ædium ad strane memineris. cui Cærellia uideris mancipio dare ad eam summam, quæ sub præcone fuit maxima. id opinor esse CCCLXXX. Noui si quid erit, atque etiam si quid prospicies, quod futurum putes, scribas ad me quamsæpessime uelim. Varroni, quemadmodum tibi mandaui, memineris excusare tarditatem litterarum mearum. Mundus istum. M. Ennius quid egerit de testamento, (curiosus enim) facias me uelim certiorem. Ex Arpinati, VI. non. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 27

GAVDEO id te mihi suadere, quod ego mea sponte pridie feceram. nam cum ad te VI. non. darem, eidem tabellario dedi etiam ad Sextium, scriptas πάνυ φιλοςόργως. Ille autem, quod Puteolos prosequitur, humane: quod queritur, iniuste. non enim ego tam illum exspectare, cum de Cossano rediret, debui, quam ille aut non ire ante, quam me uidisset, aut citius reuerti, sciebat etiam me celeriter uelle proficisci, seseq. ad me in Tusculanum scripserat esse uenturum. Te, ut a me discesseris, lacrymasse, moleste ferebam. quod si me præsente fecisses, consilium totius itineris fortasse mutassem. sed illud præclare, quod te consolata est spes breui tempore congrediendi: quæ quidem exspectatio me maxime sustentat. meæ tibi litteræ non deerunt. De Bruto, scribam ad te omnia. Librum tibi celeri-

ter mittam de gloria. excudam aliquid ἡρακλείδιον, quod lateat in thesauris tuis. De Planco, memini. Attica iure queritur. Quod me de Bacchi, de statuarum coronis certiorem fecisti, ualde gratum: nec quidquam posthac non modo tantum, sed ne tantulum quidem prætereieris. Et de Herode, & Metio meminero, & de omnibus, quæ te uelle suspicor. Modo turpem sororis tuæ filium, cum hæc scriberem. aduentabat autem βουλύσει cenantibus uobis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 28

Ego, ut ad te pridie scripseram, nonis constitueram uenire in Tusculanum. ibi igitur quotidie tuas litteras exspectabo, & maxime de ludis; de quibus etiam ad Brutum tibi scribendum est. cuius epistolæ, quam interpretari ipse uix poteram, exemplum pridie tibi miseram. Atticæ meæ uelim me ita excuses, ut omnem culpam in te transferas, & ei tamen confirmes, me minime totum amorem eo mecum abstulisse.

CICERO S. D. ATTICO. 29

Bruti ad te epistolam misi. dij boni, quanta ἀμηχανία cognosces, cum legeris. De celebratione ludorum, tibi assentior. Ad M. Aelium nullus tu quidem domum, sed sicubi inciderit. De Tulliano semisse, M. Axianum adhibebis, ut scribis. Quod cum Cosiano egisti, optime. Quod non solum mea,

uerum

uerum etiam tua expedis, gratum. Legationem probari meam, gaudeo. Quod promittis, dij faxint: quid enim mihi, meis, iucundius? sed istam quam tu excipis, metuo: Brutum cum conuenero, perscribam omnia. De Planco, & Decimo, sane uelim Sextum scutum abijcere. De Mundo, si quid scies. Rescripsi ad omnia. nunc nostra accipe. Quinctus filius Puteolos: mirus ciuis, ut tu Fauonium, Asinium dicas: & quidem duas ob caussas, & ut mecum, & συνίστασθαι uult cum Bruto, & Cassio. Sed tu quid ais? scio enim te familiarem esse Othonum. ait hic sibi Iuliam ferre: constitutum enim esse dissidium. quæsiuit ex me pater, qualis esset fama. dixi, nihil sane me audisse, (nesciebam enim cur quæreret) nisi de ore, & patre. sed cur tu, inquam? at ille, filium uelle. tum ego, etsi ἐβδελυττόμην, tamen negaui. putaui illa esse uera. σκοπὸς hoc est enim huic nostro, nihil præbere. illa autem οὐ παρὰ τούτῳ. ego tamen suspicor hunc, ut solet, alucinari. sed uelim quæras, (facile autem potes) & me certiorem. Obsecro te, quid est hoc? signata iam epistola, Formiani, qui apud me cenabant, Plancum se aiebant, hunc Buthrotium, pridie, quam hoc scribebam, id est III. nonarum, uidisse demissum, sine phaleris; seruulos autem dicere, eum, & agripetas eiectos a Buthrotijs. macte. sed amabo te, perscribe mihi totum negotium. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XVI.

CICERO S. D. ATTICO.

NONIS *Quinct. ueni in Puteolanum, iens ad Brutum. in Neside hæc scripsi. sed eo die, quo ueneram, cenanti Eros tuas litteras. Ita ne? nonis Iulij? me hercule istis. sed stomachari totum diem licet. quidquam ne turpius, quam Bruto, Iulijs? redeo ad meum, igitur* ἔλθωμεν. *nihil uidi. Sed quid est quæso, quod agripetas Buthroti concisos audio? quid autem Plancus tam cursim (ita enim audiebam) diem, & noctem? sane cupio scire, quid sit. Meam profectionem laudari gaudeo. Dymæos agro pulsos, mare infestum habere, nil mirum. uidendum est, ut mansio laudetur.* ἐν ὁμοπλοίᾳ *Bruti uidetur aliquid præsidij esse: sed, opinor, minuta nauigia. sed iam sciam, & ad te cras. De Ventidio,* πανικὸν *puto. De Sexto, pro certo habebatur, ad arma. quod si uerum est; sine bello ciuili uideo seruiendum. quid ergo? kal. Ian. in Pansa spes.* λῆρος πολύς, *in uino & in somno istorum.* DCCX, *optime. Ciceronis rationes explicentur. Obius enim recessis multa, quæ uellem: in his ne hoc quidem malum, in mandatis sat abunde:* HS LXXII *satis esse,*

ſe affatim prorſus, ſed Xenonem perexigue, & γλίσχρως præbere, id eſt minutatim. quo plus permutaſti, quam ad fructum inſularum, id ille annus habeat, in quem itineris ſumptus acceſſit. hinc ex kal. Apr. ad HS LXXX accommodetur. nunc enim inſulæ tantum. uidendum enim eſt, quid, cum Romæ erit. non enim puto ſocrum illam ferendam. Pindaro decumano negaram. Nunc, cuius rei cauſſa tabellarium miſerim, accipe. Quinctus filius mihi pollicetur ſe Catonem. egit autem & pater, & filius, ut tibi ſponderem, ſed ita, ut tum crederes, cum ipſe cognoſſes. huic ego litteras ipſius arbitratu dabo: eæ te ne mouerint. has ſcripſi in eam partem, ne me motum putares. dij faxint, ut faciat ea, quæ promittit. commune enim gaudium: ſed ego: nihil dico amplius. is hinc VII. idus. ait enim attributionem in idus, ſe autem urgeri acriter. tu ex meis litteris, quo modo reſpondeas, meditabere. Plura, cum & Brutum uidero, & Erotem remittam. Atticæ meæ excuſationem accipio, eamq. amo plurimum: cui, & Piliæ ſalutem. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 2

VI. idus duas epiſtolas accepi, unam a meo tabellario, alteram Bruti. De Buthrotijs longe alia fama in his locis fuerat: ſed cum alijs multis hoc, ferendum. Erotem remiſi citius, quam conſtitueram, ut eſſet cum Hortenſio, et quia equitibus quidem ait ſe idibus conſtituiſſe. Hortenſius uero impuden-

ter, nihil enim debetur ei, nisi ex tertia pensione, quæ est kal. Sext. ex qua pensione ipsa maior pars est ei soluta aliquanto ante diem. sed hæc Eros uidebit idibus. De Publilio autem, quod perscribi oportet, moram non puto esse faciendam. sed cum uideas, quantum de iure nostro decesserimus, qui de residuis CCCCHS, CC presentia soluerimus, reliqua perscribamus; loqui cum eo, si tibi uidebitur, poteris, eum commodum nostrum exspectare debere, cum tanta sit a nobis iactura facta iuris. Sed amabo te, mi Attice, (uides ne quam blãde?) omnia nostra, quoad eris Romæ, ita gerito, regito, gubernato, ut nihil a me exspectes. quamquam enim reliqua satis apta sint ad soluendum; tamen fit sæpe, ut ij, qui debent, non respondeant ad tempus. si quid eiusmodi acciderit, ne quid tibi sit fama mea potius. non modo uersura, uerum etiam uenditione, si ita res coget, nos uindicabis. Bruto tuæ litteræ gratæ erant. fui enim apud illum multas horas in Neside, cum paullo ante tuas litteras accepissem. delectari mihi Tereo uidebatur, & habere maiorem Attio, quam Antonio, gratiam. mihi autem quo lætiora sunt, eo plus stomachi, & molestiæ est, populum R. manus suas non in defendenda rep. sed in plaudendo consumere. mihi quidem uidentur istorum animi incendi etiam ad repræsentandam improbitatem suam. sed tamen, dum modo doleant aliquid, doleant quidlibet, Consilium meum quod ais quotidie magis laudari;

non moleſte fero; exſpectabamque, ſi quid de eo ad me ſcriberes. ego enim in uarios ſermones incidebam: quin etiam iccirco trahebam, ut quamdiutiſſime integrum eſſet. ſed quoniam Euro uilla extrudimur, Brundiſium cogito. facilior enim, & exploratior deuitatio legionum fore uidetur, quam piratarum, qui apparere dicuntur. Sextius VI. id. exſpectabatur, ſed non uenerat quod ſciam. Caſſius cum claſſicula ſua uenerat. ego, cum eum uidiſſem V. kalendas, in Pompeianum cogitabam, inde Aculanum. noſti reliqua. De Tutia ita putaram. De C. Metio non credo, nec tamen curo plus quam tu. Planco, & Oppio ſcripſi equidem, quoniam rogaras: ſed, ſi tibi uidebitur, ne neceſſe habueris reddere. cum enim tua cauſſa fecerint omnia; uereor, ne meas litteras ſuperuacaneas arbitrentur. Oppio quidem utique: quem tibi amiciſſimum cognoui. uerum, ut uoles tu. Quoniam ſcribis hiematurum te in Epiro, feceris mihi gratum, ſi ante eo ueneris, quam mihi in Italiam te auctore ueniendum eſt. litteras ad me quamſæpiſſime, ſed de rebus minus neceſſarijs aliquem nactus: ſin autem erit quid maius, domo mittito. Ηρακλείδιον, ſi Brundiſium ſalui, adoriemur. de Gloria miſi tibi. cuſtodies igitur, ut ſoles: ſed notentur eclogarij. quos Saluius, bonos auditores nactus, in conuiuio dumtaxat legat. mihi ualde placent: mallem tibi. Etiam atque etiam uale.

CICERO S. D. ATTICO.

TV VERO *sapienter . nunc demum enim rescribo ijs litteris, quas mihi misisti, conuento Antonio Tiburi. sapienter igitur, quod manus dedisti, quodq. etiam ultro gratias egisti. certe enim, ut scribis, deseremur ocyus a rep. quam a re familiari. quod uero scribis te magis delectari,* O TITE, SI QVID EGO: *addis mihi scribendi alacritatem. Quod Erotem non sine munusculo exspectare dicis; gaudeo non fefellisse eam rem opinionem tuam. sed tamen idem* σύνταγμα *nisi ad te retractatius, & quidem* ἀρχέτυπον *ipsum, crebris locis inculcatum, & refectum. hunc tu translatum in macrocolum lege arcano conuiuis tuis, sed, si me amas, hilaris, & bene acceptis; ne in me stomachum erũpant, cum sint tibi irati. De Cicerone, uelim ita sit, ut audiuimus. De Xenone, coram cognoscam: quamquam nihil ab eo arbitror neque indiligenter, neque illiberaliter. De Herode, faciam, ut mandas, & ea, quæ scribis, ex Saufeio, & e Xenone cognoscam. De Quincto filio, gaudeo tibi meas litteras prius a tabellario meo, quam ab ipso, redditas. quamquam te nihil fefellisset. uerũtamen. sed exspecto, quid ille tecum, quid tu uicissim: nec dubito, quin suo more uterque. sed eas litteras Curium mihi spero redditurum: qui quidem etsi per se est amabilis, a meq. diligitur; tamen accedet magnus cumulus commendationis tuæ. Litteris tuis*

satis

ſatis reſponſum eſt. nunc audi, quod, etſi intelligo ſcribi neceſſe non eſſe, ſcribo tamen. Multa me mouent in diſceſſu, in primis mehercule, quod diſiungor a te. mouet etiam nauigationis labor, alienus non ab ætate ſolum noſtra, uerum etiam a dignitate; tempusq. diſceſſus ſubabſurdum. relinquimus enim pacem, ut ad bellum reuertamur; quodq. temporis in prædiolis noſtris, & belle ædificatis, & ſatis amœnis, conſumi potuit, in peregrinatione conſumimus. Conſolantur hæc, aut proderimus aliquid Ciceroni: aut, quantum profici poſſit, iudicabimus. deinde tu iam, ut ſpero, & ut promittis, aderis. quod quidem ſi acciderit, omnia nobis erunt meliora. Maxime autem me angit ratio reliquorum meorum. quæ qnamquam explicata ſunt; tamen, quod & Dolabellæ nomen in ijs eſt, & attributio eſt mihi nominum ignota, conturbor, nec ulla res magis angit ex omnibus. itaque non mihi uideor erraſſe, quod ad Balbum ſcripſi apertius, ut, ſi quid tale accidiſſet, ut non concurrerent nomina, ſubueniret; meq. tibi etiam mandaſſe, ut, ſi quid eiuſmodi accidiſſet, cum eo communicares. quod facies, ſi tibi uidebitur, eoq. magis, ſi proficiſceris in Epirum. Hæc ego conſcendēs e Pompeiano tribus actuariolis decemſcalmis. Brutus erat in Neſide etiam nunc, Neapoli Caſſius. Ecquid amas Deiotarum, & non amas Eram? qui, ut Bleſamius uenit ad me, cum ei præſcriptum eſſet, ne quid ſine Sextij noſtri ſententia ageret, neque

que

que ad illum, neque ad quemquam nostrum retulit. Atticum nostrum cupio suauiari: ita mihi dulcis salus uisa est, per te missa ab illa. referes igitur ei plurimam, itemq. Piliæ dicas uelim. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 4

ITA ut heri tibi narraui, uel fortasse hodie, (Quinctus enim altero die se aiebat) in Nesida VIII. idus. ibi Brutus. quam ille doluit de nonis Iulijs. mirifice est conturbatus. itaque sese scripturum aiebat, ut uenationem etiam, quæ postridie ludos Apollinares futura est, proscriberent, III. idus Quinct. Libo interuenit. is Philonem, Pompeij libertum, & Hilarum suum uenisse a Sexto cum litteris ad consules, siue quo alio nomine sunt. earum exemplum nobis legit, si quid uideretur. pauca παρὰ λέξιν: ceteroqui & satis grauiter, & non contumaciter. tantum addi placuit, quod erat, COS. solum, ut esset, PRAET. TRIB. PL. SENATVI; ne illi non proferrent eas, quæ ad ipsos missæ essent. Sextum autem nunciauit cum una solum legione fuisse Carthagine, eiq. eo ipso die, quo opidum Boream cepisset, nunciatum esse de Cæsare: capto opido, miram lætitiam, commutationemq. animorum, concursumq. undique, sed illum ad sex legiones, quas in ulteriore reliquisset, reuertisse. ad ipsum autem Libonem scripsit, nihil esse, nisi ad larem suum liceret. summa postulatorum, ut omnes exercitus dimittantur, qui ubique sint. Hæc fere de Sexto. De Buthrotijs undique quæ-

rens nihil reperiebam . alij , concisos agripetas : alij , Plancum , acceptis nummis, relictis illis, aufugisse . itaque non uideo sciturum me, quid eius sit , ni statim aliquid litterarum . Iter illud Brundisium , de quo dubitabam , sublatum uidetur . legiones enim aduentare dicuntur : hæc autem nauigatio habet quasdam suspiciones periculi : itaque constituebam uti ὁμοπλοίᾳ. paratiorem offendi Brutum , quam audiebam . nam & ipse Domitius bona plane habet dicrota, suntq. nauigia præterea luculenta Sextij , Buciliani , ceterorum . nam Cassij classem , quæ plane bella est , non numero , ultra Fretum . illud est mihi submolestum , quod parum Brutus properare uidetur . primum confectorum ludorum nuncios exspectat , deinde , quantum intelligo , tarde est nauigaturus . consistens in locis pluribus . tamen arbitror esse commodius tarde nauigare , quam omnino non nauigare . etsi , cum processerimus , exploratiora uidebuntur , & tectis utemur . Tuas iam litteras Brutus exspectabat : cui quidem ego non nouum attuleram de Tereo Attij . ille Brutum putabat . sed tamen rumoris nescio quid afflauerat , commissione Græcorum , frequentiam non fuisse : quæ quidem me minime fefellit : scis enim , quid ego de Græcis ludis existimem . nunc audi quod pluris est , quam omnia . Quinctus fuit mecum dies complures , & , si ego cuperem , ille uel plures fuisset : sed , quantum fuit , incredibile est , quam me in omni genere delectarit , in eoq. maxime , in quo mi-
nime

nime satisfaciebat. sic enim commutatus est totus & scriptis meis quibusdam, quæ in manibus habebam, & assiduitate orationis, & præceptis, ut tali animo in remp. qualis nos uolumus, futurus sit. hoc cum mihi non modo confirmasset, sed etiam persuasisset; egit mecum accurate multis uerbis, tibi ut sponderem, se dignum & te, & nobis futurum; neque se postulare, ut statim crederes, sed, cum ipse perspexisset, tum ut se amares. quod nisi fidem mihi fecisset, iudicassemq. hoc, quod dico, firmum fore; non fecissem id, quod dicturus sum. duxi enim mecum adolescentem ad Brutum. sic ei probatum est, quod ad te scribo, ut ipse crediderit, me sponsorem accipere noluerit, eumq. laudans amicissime mentionem tui fecerit, complexus, osculatusq. dimiserit. quamobrem etsi magis est, quod gratuler tibi, quam quod te rogem; tamen etiam rogo, ut, si quæ minus antea propter infirmitatem ætatis constanter ab eo fieri uidebantur, ea iudices illum abiecisse; mihiq. credas, multum allaturum uel plurimum potius, ad illius iudicium confirmandum, auctoritatem tuam. Bruto cum sæpe iniecissem de ὁμοπλοίᾳ, non perinde, atque ego putaram, arripere uisus est. existimabam μετεωρότερον esse: & hercule erat, & maxime de ludis. at mihi, cum ad uillam redissem, Cn. Lucceius, qui multum utitur Bruto, narrauit, illum ualde morari, non tergiuersantem, sed exspectantem, si qui forte casus.. itaque dubito, an Venusiam

siam

ſiam tendam, & ibi exſpectem de legionibus: ſi aberunt, ut quidam arbitrantur, Hydruntem: ſi neutrum erit ἀσφαλὲς, eodem reuertar. iocari me putas? moriar, ſi quiſquam me tenet præter te: etenim circumſpice: ſed ante erubeſco. O dies in auſpicijs Lepidi deſcriptos, & aptos ad conſilium reditus noſtri. magna ῥοπὴ ad proficiſcendum tuis litteris. atque utinam te illic. ſed ut conducere putabis. Nepotis epiſtolam exſpecto. cupidus ille meorum? qui ea, quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet. & ais μετ' ἀμύμονα: tu uero ἀμύμων: ille quidem ἄμβρωτος. Mearum epiſtolarum nulla eſt συναγωγὴ. ſed habet Tiro inſtar ſeptuaginta. & quidem ſunt a te quædam ſumendæ. eas ego, oportet, perſpiciam, corrigam. tum denique edentur.

CICERO S. D. ATTICO. 5

Ego adhuc (perueni enim Vibonem ad Sicam) magis commode, quam ſtrenue nauigaui: remis enim magnam partem: prodromi nulli. illud ſatis oportune. duo ſinus fuerunt, quos tranſmitti oportet, Pæſtanus, & Vibonenſis: utrumque pedibus equis tranſmiſimus: ueni igitur ad Sicam, octauo die e Pompeiano; cum unum diem Veliæ conſtitiſſem: ubi quidem fui ſane libenter apud Thalnam noſtrum: nec potui accipi, illo abſente præſertim, liberalius. IX. kal. igitur ad Sicam. ibi tamquam domi meæ ſcilicet: itaque obduxi poſterum diem. ſed putabam, cum Rhegium ueniſſem, fore, ut il-

lic,

lic, δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, cogitaremus, corbitane Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum, ast inde Corcyram: &, si oneraria, statim ne Freto, an Syracusis. hac super re scribam ad te Rhegio. Mehercule, mi Attice, sæpe mecum, ἦ δεῦρ᾽ ὁδός σοι τὶ δύναται; cur ego tecum non sum? cur, ocellos Italiæ, uillulas meas non uideo? sed id satis, superque, tecum me non esse, fugientem periculum. nec id nunc quidem, nisi fallor, ullum est. ad ipsum enim reuocat me auctoritas tua. scribis enim, in cælum ferri profectionem meam, sed ita, si ante kal. Ian. redeam: quod quidem certe enitar: malo enim uel cum timore domi esse, quam sine timore Athenis tuis. sed tamen prospice, quo ista uergant, mihiq. aut scribe, aut, quod multo malim, affer ipse. hæc hactenus. Illud uelim in bonam partem accipias, me agere tecum, quod tibi maiori curæ sciam esse, quam ipsi mihi. nomina mea, per deos, expedi, exsolue: bella reliqui. sed opus est diligentia, coheredibus pro Cluuiano kal. Sext. persolutum ut sit. cum Publilio quomodo agendum sit, uidebis. non debet urgere, quoniam iure non utimur: sed tamen ei quoque satisfieri plane uolo. Terentiæ uero quid ego dicam? etiam ante diem, si potes. quin, si, ut spero, celeriter in Epirum; hoc, quod satisdato debeo, peto a te, ut ante prouideas, planeq. expedias, et solutum relinquas. sed de his satis; metuoque, ne tu nimium putes. nunc negligentiam meam cognosce. De Gloria librum

brum ad te misi: & in eo procemium, idest, quod in Academico tertio. id euenit ob eam rem, quod habeo uolumen procemiorum. ex eo eligere soleo, cum aliquid σύγγραμμα institui. itaque iam in Tusculano, qui non meminissem meo abusum isto procemio, conieci id in eum librum, quem tibi misi. cum autem in naui legerem Academicos, agnoui erratum meum: itaque statim nouum procemium exaraui, & tibi misi. tu illud desecabis, & hoc agglutinabis. Piliae salutem dices, & Atticae, delicijs, atque amoribus meis. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 6

VIII. id. Sext. cum a Leucopetra profectus, (inde enim transmittebam) stadia circiter CCC processissem, reiectus sum Austro uehementi ad eandem Leucopetram. ibi cum uentum exspectarem, (erat enim uilla Valerij nostri, ut familiariter essem, & libenter) Rhegini quidam, illustres homines, eo uenerunt, Roma sane recentes, in ijs Bruti nostri hospes, qui Brutum Neapoli reliquisset. haec afferebant, edictum Bruti, & Cassii, & fore frequentem senatum kalendis: a Bruto, & Cassio litteras missas ad consulares, et praetorios; ut adessent, rogare. summam spem nunciabant, fore, ut Antonius cederet, res conueniret, nostri Romam redirent. Addebant etiam, me desiderari, subaccusari. quae cum audissem, sine ulla dubitatione abieci consilium profectionis; quo mehercule ne an-

rea quidem delectabar. lectis uero tuis litteris, admiratus equidem sum, te tam uehementer sententiam commutasse; sed, non sine caussa, arbitrabar. etsi quamuis non fueris suasor, & impulsor profectionis meæ, approbator certe fuisti, dummodo kal. Ian. Romæ essem. ita fiebat, ut, dum minus periculi uideretur, abessem, in flammam ipsam uenirem. sed hæc, etiam si non prudenter, tamen ἀνεμέσητα sunt; primum, quod de mea sententia acta sunt; deinde, etiam si te auctore quid debet, qui consilium dat, præstare præter fidem? Illud admirari satis non potui, quod scripsisti his uerbis: Bene igitur tu, qui δ᾽Θαν ασίαν, bene relinquis patriam? An ego relinquebam? aut tibi tũ relinquere uidebar, tu id non modo non prohibebas, uerum etiam approbabas? grauiora, quæ restant. Velim χόλιον aliquod elimes ad me, oportuisse te istuc facere. Ita ne, mi Attice, defensione eget meum factum, præsertim apud te, qui id mirabiliter approbasti? ego uero istum ἀπολογισμὸν συντάξομαι, sed ad eorum aliquem, quibus inuitis, & dissuadentibus profectus sum etsi quid iam opus est χολίῳ? si perseuerassem, opus fuisset. at hoc ipsum non constanter. nemo doctus umquam (multa autem de hoc genere scripta sunt) mutationem consilij inconstantiam dixit esse. deinceps igitur hæc NAM si a Phædro nostro, exspedita excusatio esset nunc quid respondemus? Ergo id erat meum factũ, quod Catoni probare non possim, flagitij scilicet plenum,

plenum, & dedecoris. utinam a primo ita tibi eſſet uiſum. tu mihi, ſicut eſſe ſoles, fuiſſes Cato. Extremum illud uel moleſtiſſimũ. Nam Brutus noſter ſilet: *hoc eſt, non audet hominem id ætatis monere. aliud nihil habeo, quod ex ijs a te uerbis ſignificari putem. & hercule ita eſt. Nam* XVI. *kal. Sept. cum ueniſſem Veliam, Brutus audiuit. erat enim cum ſuis nauibus apud Heletem fluuium citra Veliam millia paſſuum* III. *pedibus ad me ſtatim. dij immortales, quam ualde ille reditu, uel potius reuerſione mea lætatus? effudit illa omnia, quæ tacuerat: ut recordarer illud tuum,* Nam Brutus noſter ſilet. *maxime autem dolebat, me kal. Sext. in ſenatu non fuiſſe. Piſonem ferebat in cælum: ſe autem lætari, quod effugiſſem duas maximas uituperationes, unam, quam itinere faciendo me intelligebam ſuſcipere, deſperationis, ac relictionis reip. (flentes mecum uulgo querebantur, quibus de meo celeri reditu non probabam) alteram, de qua Brutus, & qui una erant, (multi autem erant) lætabantur, quod eam uituperationem effugiſſem, me exiſtimari ad Olympia. hoc uero nihil turpius quouis reip. tempore. ſed hoc* ἀναπολόγητον. *ego uero Auſtro gratias miras, qui me a tanta infamia auerterit. Reuerſionis has ſpecioſas cauſſas habes, iuſtas illas quidem, & magnas, ſed nulla iuſtior, quam quod tu idem alijs litteris:* Prouide, ſi cui quod debetur, ut ſit unde par pari reſpondeatur. mirifica enim

δυσχρηστία est propter metum armorum. *in Freto medio hanc epistolam legi, ut, quid possem prouidere, in mentem non ueniret mihi, nisi quod præsens me ipse defenderem. Sed hæc hactenus. reliqua coram. Antonij edictum legi a Bruto, & horum contra, scriptum præclare. sed quid ista edicta ualeant, aut quo spectent, plane non uideo. nec ego nunc, ut Brutus censebat, istuc ad remp. capessendam uenio. quid enim fieri potest? num quis Pisoni est assensus? num rediit ipse postridie? sed abesse hanc ætatem longe a sepulcro negant oportere. Sed obsecro te, quid est quod audiui de Bruto? Piliam πειράζεσθαι παραλύσει, te scripsisse aiebat. ualde sum commotus. etsi idem te scribere, sperare melius. ita plane uelim. ei dicas plurimam salutem, & suauissimæ Atticæ. Hæc scripsi nauigans, cum Pompeianum accederem, XIV. kal.*

CICERO S. D. ATTICO. 7

CVM *sciam, quo die uenturus sim, faciam, ut scias. impedimenta exspectanda sunt, quæ Anagnia ueniunt: & familia ægra est. kal. uesperi litteræ mihi ab Octauiano redditæ sunt. magna molitur. ueteranos, quiqui Casilini, & Calatiæ sunt, perduxit ad suam sententiam: nec mirum: quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. plane hoc spectat, ut se duce bellum geratur cum Antonio. itaque uideo pacis diebus nos in armis fore. quem autem sequamur? uide nomen: uide*

ætatem

ætatem. atque a me postulat, primum ut clam colloquatur, uel Capuæ. puerile hoc quidem, si id putat clam fieri posse. docui litteris, id nec opus esse, nec fieri posse. misit ad me Cæcinam quendam Volaterranum, familiarem suum, qui hoc pertulit, Antonium cum legione Alaudarum ad urbem pergere, pecunias mancipijs impetrare, legionem sub signis ducere. consultabat, utrum Romam cum ∞ ∞ ∞ ueteranorum proficisceretur, an Capuam teneret, & Antonium uenientem excluderet, an iret ad tres legiones Macedonicas, quæ iter secundum mare superum faciunt, quas sperat suas esse. hæ congiarium ab Antonio accipere noluerunt, ut hic quidem narrat, & ei conuicium grande fecerunt, concionantemq. reliquerunt. quid quæris? ducem se profitetur, nec nos sibi putat deesse oportere. equidem suasi, ut Romam pergeret. uidetur enim mihi & plebeculam urbanam, &, si fidem fecerit, etiam bonos secum habiturus. o Brute ubi es? quantam εὐκαιρίαν amittis. non equidem hoc diuinaui, sed aliquid tale putaui fore. Nunc tuum consilium exquiro, Romamne uenio, an hic maneo, an Arpinum? ἀσφάλειαν habet is locus. fugiam Romam, ne desideremur, si quid actum uidebitur. hoc igitur explica. numquam in maiore ἀπορία fui. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 8

BINAE mihi uno die litteræ ab Octauio. nunc quidem, ut Romam statim ueniam: uelle se

rem agere per ſenatum : cui ego, non poſſe ſenatum ante kal. Ian. quod quidem ita credo. ille autem addit, conſilio tuo. quid multo ille urget: ego autem σκέπτομαι. non confido ætati; ignoro, quo animo: nil ſine Panſa tuo uolo; uereor, ne ualeat Antonius: nec a mari diſcedere libet: & metuo, ne quæ ἀριστεία me abſente. Varroni quidem diſplicet conſilium pueri, mihi non. firmas copias habet, Brutum habere poteſt: & rem gerit palam: centuriat Capuæ, dinumerat. iam, iamq. uideo bellum. ad hæc reſcribe. Tabellarium meum kalendis Romæ profectum ſine tuis litteris, miror. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 9

VI. ueni, ad me, in Sinueſſanum. eodem die, uulgo loquebantur, Antonium manſurum eſſe Caſilini. itaque mutaui conſilium. ſtatueram enim recta Appia Romam. facile me ille eſſet aſſecutus. aiunt enim eum Cæſariana uti celeritate. uerti igitur me a Minturnis Arpinum uerſus. conſtitueram, ut pridie idus aut Aquini manerem, aut in Arcano. nunc, mi Attice, tota mente incumbe in hanc curam. magna enim res eſt. tria ſunt autem, maneamne Arpini, an proprius accedam, an ueniam Romam. quod cenſueris, faciam: ſed quamprimum. auide exſpecto tuas litteras. VI. idus mane, in Sinueſſano. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 10

NONIS *accepi a te duas epistolas: quarum alteram kal. dederas, alteram pridie. igitur prius ad superiorem. Nostrum opus tibi probari lætor. ex quo ante ipse posuisti, quæ mihi florentiora sunt uisa tuo iudicio. cærulas enim tuas miniatulas illas extimescebam. De Sica ita est, ut scribis. ast ægre me tenui. itaque perstringam sine ulla contumelia Sicæ, & Septimiæ: tantum, ut sciant* παῖδες παίδων *sine uallo Luciliano, eum ex C. Fadij filia liberos habuisse. atque utinam eum diem uideam, cum ista oratio ita libere uagetur, ut etiam in Sicæ domum introeat. sed illo tempore opus est, quod fuit illis triumuiris. moriar, nisi facete. tu uero leges Sexto, eiusq. iudicium mihi perscribes* εἷς ἐμοὶ μύριοι. *Caleni interuentum, & Caluenæ cauebis. Quod uereris, ne* ἀδόλεσχος: *mihi tu? quis minus? cui, ut Aristophani Archilochi iambus, sic epistola longissima quæque optima uidetur. Quod me admones, tu uero etiam si reprehenderes, non modo facile paterer, sed etiam lætarer, quippe cum in reprehensione est prudentia cum* εὐμενείᾳ. *ita libenter ea corrigam, quæ a te animaduersa sunt, eodem iure, quo Rubriana potius, quam quo Scipionis: & de laudibus Dolabellæ deruam cumulum. attamen est isto loco bella, ut mihi uidetur,* εἰρωνεία, *quod eum contra ciues in acie. illud etiam malo, indignius esse hunc uiuere, quam, quid in-*

dignius. Πεπλογραφίαν *Varronis tibi probari non moleste fero: quo adhuc* ἡρακλείδιον *illud non abstuli. Quod me hortaris ad scribendum; amice tu quidem, sed me scito agere nihil aliud. Grauedo tua mihi molesta est. quæso adibe, quam soles, diligentiam.* OTITE, *tibi prodesse lætor. Anagnini sunt, Mustela* ταξιάρχης, *& Laco, qui plurimum bibit. Librum, quem rogas, perpoliam & mittam. Hæc ad posteriorem.* Τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, *quatenus Panætius, absolui duobus: illius tres sunt. sed cum initio diuisisset ita, tria genera exquirendi officij esse; unum, cum deliberamus, honestum, an turpe sit; alterum, utile, an inutile; tertium, cum hæc inter se pugnare uideantur, quo modo iudicandum sit: qualis caussa Reguli; redire honestum, manere utile: de duobus primis præclara disseruit; de tertio pollicetur se deinceps scripturum, sed nihil scripsit. eum locum Posidonius persecutus. ego autem & eius librum accersiui, & ad Athenodorum Caluum scripsi, ut ad me* τὰ κεφάλαια *mitteret: quem exspecto: quem uelim cohortere, & roges, ut quamprimum: in eo est* περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος. *Quod de inscriptione quæris; nõ dubito, quin* τὸ καθῆκον *officium sit, nisi quid tu aliud: sed inscriptio plenior, de officijs.* προσφωνῶ *autem Ciceroni filio. uisum est non* ἀνοικεῖον. *De Myrtilo, dilucide. o qualis tu semper istos. ita ne in D. Brutum? de istis. Ego me, ut scripseram, in Pompeianum non*

abdidi,

abdidi, primo tempestatibus, quibus nihil tætrius: deinde ab Octauio quotidie litteræ, ut negotium susciperem, Capuam uenirem, iterum remp. saruarem, Romam utique statim. αἰδέσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. is tamen egit sane strenue, & agit. Romam ueniet cum manu magna. sed est plane puer. putat senatum statim. quis ueniet? si uenerit, quis, incertis rebus, offendet Antonium? kal. Ian. erit fortasse præsidio: aut quidem ante depugnabitur. puero municipia mire fauent. iter enim faciens in Samnium uenit Cales, mansit Theani. mirifica ἀπάντησις & cohortatio. hoc tu putares? ob hoc ego citius Romam, quam constitueram. simul ac constituero, scribam. etsi non dum stipulationes legeram: nec enim Eros uenerat. tamen rem pridie idus uelim conficias. Epistolas Catinam, Tauromenium, Syracusas commodius mittere potero, si Valerius interpres ad me nomina gratiosorum scripserit. alij enim sunt alias, nostriq. familiares fere demortui. publice tamen scripsi, si uti uellet eis Valerius, aut mihi nomina mitteret. De Lepidianis feris Balbus ad me. Usque ad III. kal. exspectabo tuas litteras: deq. Torquati negotiolo sciturum puto. Quincti litteras ad te misi, ut scires, quam ualde cum amaret, quem dolet a te minus amari. Atticæ, quoniam, quod optimum in pueris est, hilarula est, meis uerbis suauium dices. Vale.

CICE-

CICERO S. D. ATTICO. II

OPPII epistolæ, quia perhumana erat, tibi misi exemplum. De Ocella, dum tu muginaris, nec mihi quidquam rescribis, cepi consilium domesticum: itaque me pridie idus arbitror Romæ futurum. commodius est uisum, frustra me istic esse, cum id non necesse esset, quam, si opus esset, non adesse. & simul, ne intercluderer, metuebam. ille enim iam aduentare potest: etsi uarij rumores, multique, quos cuperem ueros: nihil tamen certi. ego uero, quidquid est, tecum potius, quam animi pendeam, cum a te absim, & de te, & de me. sed quid dicam? bonum animum. De ἡρακλειδίῳ Varronis, negotia salsa. me quidem nihil umquam sic delectauit. sed hæc, & alia maiora coram. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 12

O CASVM mirificum. v. idus cum ante lucem de Sinuessano surrexissem, uenissemq. diluculo ad Pontem Tiretium, qui est Minturnis, in quo flexus est iter Arpinas, obuiam mihi fit tabellarius, qui me offendit δολιχὸν πλόον ἑρμαίνοντα. ego statim, cedo, inquam, si quid ab Attico. non dum legere poteramus. nam & lumina dimiseramus; nec satis lucebat. cum autem luceret, ante scripta epistola ex duabus tuis prior mihi legi cœpta est. illa omnium quidem elegantissima. ne sim saluus, si aliter scribo, ac sentio. nihil legi humanius:

nius. itaque ueniam, quo uocas; modo adiutore te. ſed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo uidebatur, quam ad eas litteras, quibus ego a te conſilium petieram, te mihi iſta reſcribere. ecce tibi altera, qua hortaris παρ' ἠνεμόεντα μίμαντα, Νήσον ἐπὶ ψυρίης, Appiam ἐν ἀριστέρ' ἔχοντα. itaque eo die manſi Aquini. longulum ſane iter, & uia inepta. inde poſtridie mane proficiſcens, has litteras dedi. & quidem, ut a me dimitterem inuitiſſimus, fecerunt Erotis litteræ. rem tibi Tiro narrabit. tu, quid faciendum ſit, uidebis: præterea, poſſim ne proprius accedere, (malo enim eſſe in Tuſculano, aut uſpiam in ſuburbano) an etiam longius diſcedendum putas. crebro ad me uelim ſcribas. erit autem quotidie, cui des. Quod præterea conſulis, quid tibi cenſeam faciundum: difficile eſt, cum abſim: uerumtamen, ſi pares æque inter ſe, quieſcendum: ſin, latius manabit, & quidem ad nos, deinde communiter. auide tuum conſilium exſpecto. timeo, ne abſim, cum adeſſe me ſit honeſtius: uenire non audeo. De Antonij itineribus neſcio quid aliter audio, atque ut ad te ſcribebam. omnia igitur uelim explices, & ad me certa mittas. De reliquo quid ego tibi dicam? ardeo ſtudio hiſtoriæ. incredibiliter enim me commouet tua cohortatio. quæ quidem nec inſtitui, nec effici poteſt ſine tua ope. coram igitur hoc quidem conferemus. In præſentia mihi uelim ſcribas, quibus cos. C. Fannius M. F. tribunus pl. fuerit. uideor mihi audiſſe, P. Africano, L. Mummio. id igi-

igitur quæro. tu mihi de ijs rebus, quæ nouantur, omnia certa, clara. III. id. ex Arpinati. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 13

NIHIL erat plane, quod scriberem. nam, cum Puteolis essem, quotidie aliquid noui de Octauiano, multa etiam falsa de Antonio. ad ea autem, quæ scripsisti, (tres enim acceperam III. id. a te epistolas) ualde tibi assentior, si multum possit Octauianus, multo firmius acta tyranni comprobatum iri, quam in Telluris, atque id contra Brutum fore. sin autem uincitur, uides intolerabilem Antonium: ut, quem uelis, nescias. O Sextij tabellarium hominem nequam. postridie Puteolis Romæ se dixit fore. Quod me mones, ut pedetentim: assentior, etsi aliter cogitabam. nec me Philippus, aut Marcellus mouet. alia enim eornm ratio: etsi non est, tamen uidetur. sed in isto iuuene, quamquam animi satis, auctoritatis parum est. tamen uide, si forte in Tusculano recte possim, ne id melius sit: (ero libentius: nihil enim ignorabo) an hoc, cum Antonius uenerit. Sed, ut aliud ex alio, mihi non est dubium, quin, quod Græci καθῆκον nos officium. id autem, quid dubitas, quin etiam in remp. præclare caderet? nonne dicimus, consulum officium, senatus officium? præclare conuenit; aut da melius. Male narras de Nepotis filio. ualde mehercule moueor, & moleste fero, nescieram omnino esse istum puerum. Caninium perdidi, hominem;

minem, quod ad me attinet, non ingratum. Athenodorum, nihil est, quod hortere. misit enim satis bellum ὑπόμνημα. Grauedini, quæso, omni ratione subueni. Quinctus, tui patris nepos, scribit ad patris mei nepotem, se ex nonis ijs, quibus nos magna gessimus, ædem Opis explicaturum, idq. ad populum. uidebis igitur, & scribes. Sexti iudicium exspecto. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 14

NOLI *putare, pigritia facere me, quod non mea manu scribam: sed mehercule pigritia: nihil enim habeo aliud, quod dicam. & tamen in tuis quoque epistolis Alexim uideor agnoscere. sed ad rem uenio. Ego, si me non improbissime Dolabella tractasset, dubitassem fortasse, utrum remissior essem, an summo iure contenderem: nunc uero etiam gaudeo mihi caussam oblatam, in qua & ipse sentiat, & reliqui omnes me ab illo allienatum: idq. præmeseram, & quidem me mea facere, & reip. caussa, cur illum oderim, quod, cum eam me auctore defendere cœpisset, non modo deseruit emptus pecunia, sed etiam, quantum in ipso fuerit, euerterit. Quod autem quæris, quo modo agi placeat, cum dies uenerit: primum uelim eiusmodi sit, ut nō alienum sit, me Romæ esse; de quo ut de ceteris faciam, ut tu censueris: summa autem agi prorsus uehementer, & seuere uolo. etsi sponsores appellare, uidetur habere quandam δυσωπίαν. tamen,*

men, hoc quale sit, consideres uelim. possumus enim, ut sponsores appellentur, procuratorem introducere. neque enim illi litem contestabuntur. quo facto, non sum nescius sponsores liberari. sed & illi turpe arbitror, eo nomine, quod satisdato debeat, procuratores eius non dißoluere: & nostræ grauitatis, ius nostrum sine summa illius ignominia persequi. de hoc quid placeat, rescribas uelim. non dubito, quin hoc totum lenius administraturus sis. Redeo ad remp. Multa mehercule a te sæpe ἐν πολιτικῷ genere prudenter: sed his litteris nihil prudentius: Quamquam enim posset in præsentia belle iste puer retundere Antonium, tamen exitum exspectare debemus. at, quæ concio? nam est missa mihi. iurat, ita sibi parentis honores consequi liceat: & simul dextram intendit ad statuam. μὴ δὲ σωθείην, εἴποτε τοιοῦτο. sed, ut scribis, certissimum esse uideo discrimen Cascæ nostri tribunatum: de quo quidem ipso dixi Oppio, cum me hortaretur, ut adolescentem, totamq. caussam, manumq. ueteranorum complecterer, me nullo modo facere posse, ni mihi exploratum esset, eum non modo non inimicum tyrannoctonis, uerum etiam amicum fore. cum ille diceret, ita futurum: quid igitur festinamus? inquam. illi enim mea opera ante kal. Ian. nihil opus est: nos autem eius uoluntatem ante idus Dec. perspiciemus in Casca. mihi ualde assensus est. Quamobrem hæc quidem hactenus. Quod reliquum est, quotidie tabellarios habebis,

hebis, & , ut ego arbitror, etiam, quid scribas, quotidie. Leptæ litterarum exemplum tibi misi: ex quo mihi uidetur στρατηγὸς ille deiectus de gradu. sed tu, cum legeris, existimabis.

OBSIGNATA iam epistola, litteras a te, & a Sexto accepi. nihil iucundius litteris Sexti, nihil amabilius. nam tuæ breues: priores erant uberrimæ. Tu quidem & prudenter, & amice suades, ut in his locis potissimum sim; quoad audiamus, hæc, quæ commota sunt, quorsum euadant. sed me, mi Attice, non sane hoc quidem tempore mouet resp. non quo ea sit mihi quidquã carius, aut esse debeat: sed desperatis etiã Hippocrates uetat adhibere medicinam. quare ista ualeant. Me res familiaris mouet: rem dico? immo uero existimatio. cum enim tanta reliqua sint; ne Terentiæ quidem adhuc quod soluam expeditum est. Terẽtiam dico? scis nos pridem iam constituisse Montani nomine HS XXII. dissoluere. pudentissime hoc Cicero petierat, uti de suo. liberalissime, ut tibi quoque placuerat, promiseram; Erotiq. dixeram, ut sepositum haberet. nõ modo, sed iniquissimo fœnore uersuram facere Aurelius coactus est. nam de Terentiæ nomine Tiro ad me scripsit, te dicere, nummos a Dolabella fore. male eum credo intellexisse, si quisquam male intelligit; potius, nihil intellexisse. tu enim ad me scripsisti Cocceij responsum, & ijsdem pæne uerbis Eros. ueniẽdum est igitur uel in ipsam flammam. turpius est enim priuatim cadere, quam publice. itaque ceteris

teris de rebus, quas ad me suauissime scripsisti, perturbato animo, non potui, ut consueueram, rescribere. consenti in hac cura, ubi sum, ut me expediã. quibus autem rebus, uenit quidem mihi in mentem; sed certo constituere nihil possum, prius quam te uidero. qui minus autem ego istic recte esse possim, quam est Marcellus? sed non id agitur: neque id maxime curo: quid curem, uides. adsum igitur. Vale.

CICERO S. D. ATTICO. 15

IVCVNDISSIMAS tuas legi litteras. ad Plãcum scripsi. habes exemplum. cum Tirone quid sit locutus, cognoscam ex ipso. Cum sorore ages attentius, si te occupatione ista relaxaris. Vale.

M. Cicero L. Planco praet. des. S. Attici nostri te ualde studiosum esse cognoui, mei uero ita cupidum, ut mehercule paucos æque obseruantes, atque amantes me habere existimem. ad paternas enim magnas, & ueteres, & iustas necessitudines magnam attulit accessionem tua uoluntas erga me, meaq. erga te par, atque mutua. Buthrotia tibi caussa ignota non est: egi enim sæpe, tibiq. totam rem demonstraui: quæ est acta hoc modo. Vt primum Buthrotium agrum proscriptũ uidimus; commotus Atticus libellum composuit. eum mihi dedit, ut darem Cæsari; eram enim cenaturus apud eum illo die. cum libellum Cæsari dedi, probauit caussam, rescrisit Attico, æqua eum postulare: admonuit tamen, ut pecuniam reliquam Buthrotij ad diẽ

soluerent.

ſoluerunt. Atticus, qui ciuitatem conſeruatam cuperet, pecuniam numerauit de ſuo. quod cum eſſet factum, adiuimus ad Cæſarem, uerba fecimus pro Buthrotijs, liberaliſſimum decretum abſtulimus; quod eſt obſignatum ab ampliſſimis uiris. quæ cum eſſent acta; mirari quidem ſolebam, pati Cæſarem conuenire, eos, qui agrum Buthrotiũ concupiſſent, neque ſolum pati, ſed etiam ei negotio te præficere. itaque & ego cum illo locutus ſum, & ſæpius quidem; ut etiam accuſarer ab eo, quod parum conſtantiæ ſuæ confiderem: & M. Meſſallæ, & ipſi Attico dixit, ut ſine cura eſſent: aperteque oſtendebat, ſe præſentium animos (erat enim popularis, ut noras) offendere nolle: cum mare tranſiſſent, curaturum ſe, ut in alium agrum deducerentur. hæc illo uiuo. poſt interitum uero Cæſaris, ut primum ex S. C. cauſſas conſules cognoſcere inſtituerunt, hæc, quæ ſcripſi, ad eos delata ſunt. probauerunt cauſſas ſine ulla dubitatione, ſeq. ad te litteras daturos eſſe dixerunt. Ego autem, mi Plance, etſi non dubitabam, quin & S. C. & lex, & conſulum decretum, ac litteræ apud te plurimum auctoritatis haberent, teq. ipſius Attici cauſſa uelle intellexeram: tamen hoc pro coniunctione, & beneuolentia noſtra mihi ſumpſi, ut id a te peterem, quod tua ſingularis humanitas, ſuauiſſimiq. mores a te eſſent impetraturi. id autem eſt, ut hoc, quod te tua ſponte facturum eſſe certo ſcio, honoris noſtri cauſſa libenter, prolixe, celeriter facias. mi-

 hi

hi nemo est amicior, nec iucundior, nec carior Attico: cuius antea res solũ familiaris agebatur, eaq. magna; nunc accessit etiam existimatio, ut, quod consecutus est magna & industria, & gratia, & uiuo Cæsare, & mortuo, id te adiuuante obtineat. quodsi a te erit impetratum, sic uelim existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, ut tuo summo beneficio me affectum iudicem. ego, quæ te uelle, quæq. ad te pertinere arbitrabor, studiose, diligenterq. curabo. da operam, ut ualeas. Vale.

Cicero Planco præt. des. S. Iam antea petiui abs te per litteras, ut, cum caussa Buthrotiorum probata a consulibus esset, quibus & lege, & S. C. permissum erat, ut de Cæsaris actis cognoscerent, statuerent, iudicarent, eam rem tu adiuuares, Atticumq. nostrum, cuius te studiosum cognoui, & me, qui non minus laboro, molestia liberares. omnibus enim rebus magna cura, multa opera, & labore confectis, in te positum est, ut nostræ sollicitudinis finem quamprimum facere possimus. quamquam intelligimus, ea te esse prudentia, ut uideas, si ea decreta consulum, quæ de Cesaris actis interposita sunt, non seruentur, magnam perturbationem rerum fore. equidem, cum multa, quod necesse erat in tanta occupatione, non probentur, quæ Cæsar statuerit; tamen otij, pacisq. caussa acerrime illa soleo defendere: quod tibi idem magnopere faciendum censeo. quamquam hæc epistola non suasoris est, sed rogatoris. Igitur mi Plance rogo te, et

etiam

etiam oro, ſic mediusfidius, ut maiore ſtudio, magisq. ex animo agere non poſſim, ut totum hoc negotium ita agas, ita tractes, ita conficias, ut, quod ſine ulla dubitatione apud conſules obtinuimus propter ſummam bonitatem, & æquitatem cauſæ, id tu nos obtinuiſſe non modo facile patiare, ſed etiam gaudeas. qua quidem uoluntate eſſe erga Atticum, ſæpe præſens & illi oſtendiſti, & uero etiam mihi. quod ſi feceris, me, quem uoluntate, & paterna neceſſitudine coniunctum ſemper habuiſti, maximo beneficio deuinctum habebis. idq. ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale. Cicero Capitoni ſuo S. Numquam putaui fore, ut ſupplex ad te uenirem: ſed hercule facile patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, ſcis. amabo te, da mihi & hoc: obliuiſcere mea cauſſa, illum aliquando ſuo familiari, aduerſario tuo, uoluiſſe conſultum, cum illius exiſtimatio ageretur. hoc primum ignoſcere, eſt humanitatis tuæ: ſuos enim quiſque debet tueri: deinde, ſi me amas, omitte Atticum Ciceroni tuo: quẽ quanti facias, præ te ſoles ferre. totum hoc, ut, quod ſemper exiſtimaui, nunc plane intelligam, me a te multum amari. Buthrotios cum Cæſar decreto ſuo, quod ego obſignaui cum multis ampliſſimis uiris, liberauiſſet, oſtendiſſetq. nobis, ſe, cum agrarij mare tranſiſſent, litteras miſſurum, quem in agrum deducerentur: accidit, ut ſubito ille interiret. deinde, quemadmodum tu ſcis, (interfuiſti

enim, cum consules oporteret ex S.C. de actis Cæsaris cognoscere) res ab ijs in kal. Iun. dilata. accessit ad S. C. lex, quæ lata est ad VI. non. Iun. quæ lex earum rerum, quas Cæsar statuisset, decreuisset, egisset, consulibus cognitionem dedit. caussa Buthrotiorum delata est ad consules. decretum Cæsaris recitatum est, & multi præterea libelli Cæsaris prolati. consules de consilij sententia decreuerunt secundum Buthrotios; Plancum dederunt. Nunc mi Capito (scio enim quantum semper apud eos, quibuscum sis, posse soleas, eo plus apud hominem facillimum, atque humanissimum Plãcum) enitere, elabora, uel potius eblandire, effice, ut Plancus, quem spero optimum esse, sit etiam melior opera tua. omnino res huiusmodi uidetur esse, ut sine cuiusquam gratia Plancus ipse pro ingenio, & prudentia sua non sit dubitaturus, quin decretũ consulum, quorum & lege, & S.C. cognitio, & iudicium fuit, conseruet, præsertim cum, hoc genere cognitionum labefactato, acta Cæsaris in dubium uentura uideantur: quæ non modo ij, quorum interest, sed etiam ij, qui illa non probant, otij caussa confirmare uelint. quod cum ita sit; tamen interest nostra, Plancum hoc animo libenti prolixoq. facere. quod certe faciet, si tu neruulos tuos, mihi sæpe cognitos, suauitatemque, qua nemo tibi par est, adhibueris. quod ut facias, te uehementer rogo. Vale. Cicero Cupiennio S. Patrem tuum plurimi feci; meq. ille mirifice & coluit, & amauit.

uit. nec mehercule umquam mihi dubium fuit, quin a te diligerer. ego quidem id facere non destiti. quã obrem peto a te in maiorem modum, ut ciuitatem Buthrotiam subleues, decretumq. consulum, quod ij secundum Buthrotios fecerunt, cum & lege, & S. C. statuendi potestatem haberent, des operam, ut Plancus noster quamprimum confirmet, & probet. hoc te uehementer, mi Cupienni, etiam atque etiam rogo. Vale. Cicero Planco præt. des. S. Ignosce mihi, quod, cum antea accuratissime de Buthrotijs ad te scripserim, eadem de re sæpius scribam. non mehercule mi Plance facio, quod parum confidam aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ; sed cum tanta res agatur Attici nostri, nunc uero etiam existimatio, ut id, quod probauit Cæsar, nobis testibus, & obsignatoribus, qui & decretis, & responsis Cæsaris interfueramus, uideatur obtinere potuisse, præsertim cum tota potestas eius rei tua sit, ut ea, quæ consules decreuerunt secundum Cæsaris decreta, & responsa, non dicam comprobes, sed studiose, libenterq. comprobes. id mihi sic erit gratum, ut nulla res gratior esse possit. etsi iam sperabam, cum has litteras accepisses, fore, ut ea, quæ superioribus litteris a te petijssemus, impetrata essent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nunciatum erit, te id fecisse, quod magna cũ spe exspectamus. deinde enim, confido fore, ut alio genere litterarum utamur, tibiq. pro tuo summo beneficio gratias agamus. quod si acciderit, uelim

sic existimes, non tibi tam Atticum, cuius permagna res agitur, quam me, qui non minus laboro, quam ille, obligatum fore. Vale. Cicero Capitoni S. Non dubito, quin mirere, atque etiam stomachere, quod tecum de eadem re agam sæpius. Hominis familiarissimi, et mihi omnibus rebus coniunctissimi, permagna res agitur Attici. cognoui ego tua studia in amicos, etiam in te amicorũ. multum potes nos apud Plancum iuuare. noui humanitatem tuam: scio, quam sis amicis iucundus. nemo nos in hac caussa plus iuuare potest, quam tu. & res ista est firma, ut debet esse, quam consules de consilij sententia decreuerunt, cum & lege, & S. C. cognoscerent. tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate: quem quidem arbitramur cum officij tui, & reip. caussa decretum consulum comprobaturum, tum libenter nostra caussa esse facturum. adiuuabis igitur, mi Capito: quod ut facias, uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

T. POMPONII ATTICI VITA PER CORNELIVM NEPOTEM.

POMPONIVS *Atticus, ab origine ultima stirpis Romanæ generatus, perpetuo a maioribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem. patre usus est diligente, indulgente, & , ut tum erant tempora, diti, in primisq. studioso litterarum. hic, prout ipse amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudiuit. erat autem in puero, præter docilitatem ingenij, summa suauitas oris, & uocis, ut non solum celeriter acciperet, quæ tradebantur, sed etiam excellenter pronunciaret. qua ex re a pueritia nobilis inter æquales ferebatur, clariusq. exsplendescebat, quam generosi condiscipuli animo æquo ferre possent. itaque incitabat omnes studio suo. quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marij filius, M. Cicero: quos consuetudine sua sic sibi deuinxit, ut nemo ijs perpetuo fuerit carior. pater mature decessit. ipse adolescentulus propter affinitatem P. Sulpicij, qui tribunus pl. interfectus est, non expers fuit illius periculi. namque Anicia, Pomponij consobrina, nupserat Seruio fratri Sulpicij. itaque, interfecto Sulpicio, postea quam uidit Cinnano tumultu ciuitatem esse perturbatam, neque sibi dari facultatem*

pro dignitate uiuendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis ciuium, cum alij Sullanis, alij Cinnanis fauerent partibus, idoneum tempus ratus studijs obsequendi suis, Athenas se contulit: neque eo secius adolescentem Marium, hostem iudicatum, iuuit opibus suis: cuius fugam pecunia subleuauit. ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum traiecit suarum. hic ita uixit, ut uniuersis Atheniensibus merito esset carissimus. nam præter gratiam, quæ iam in adolescentulo magna erat, sæpe suis opibus inopiam publicam leuauit. cum enim uersuram facere publice necesse esset; neque eius condicionem æquam haberent; semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram umquam ab ijs acceperit, neque longius, quam dictum esset, debere passus sit. quod utrumque erat ijs salutare. nam neque indulgendo inueterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. auxit hoc officium alia quoque liberalitate: nam uniuersos frumento donauit, ita ut singulis VI. modij tritici darentur, qui modus mẽsuræ medimnus Athenis appellatur. hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus uideretur. quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, ciuemq. facere studerent. quo beneficio ille uti noluit. quod non nulli ita interpretantur. amitti ciuitatem Romanã alia adscita. Quam diu affuit, ne qua sibi

statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. itaque aliquot ipsi, & Phidiæ locis sanctissimis posuerunt. hunc enim in omni procuratione reip. actorem, auctoremq. habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperij, ut eandem & patriam haberet, & domum: hoc specimen prudentiæ, quod, cum in eam se ciuitatem contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrinaq. præstaret omnes, ei unus ante alios fuerit carissimus. Huc ex Asia Sulla decedens cum uenisset; quam diu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis & humanitate, et doctrina. sic enim Græce loquebatur, ut Athenis natus uideretur. tanta autem erat suauitas sermonis Latini, ut appareret in eo natiuum quendam leporem esse, non adscitum. idem poemata pronunciabat & Græce, & Latine sic, ut supra nihil posset. quibus rebus factum est, ut Sulla nūquam a se dimitteret, cuperetq. secum deducere. qui cum persuadere tentaret, Noli, oro te, inquit Pomponius, aduersum eos me uelle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiā reliqui. at Sulla, adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens iussit deferri. Hic complures annos moratus, cum et rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias; & omnia reliqua tempora aut litteris, aut Atheniensium reip. tribueret; nihilo minus amicis urbana of-

ficia præstitit. nam & ad comitia eorum uentitauit: &, si qua res maior acta est, non defuit: sicut Ciceroni omnibus eius periculis singularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti HS CC & quinquaginta millia donauit. Tranquillatis autẽ rebus Romanis, remigrauit Romam, ut opinor, L. Cotta, & L. Torquato cos. quem diem sic uniuersa ciuitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrymis desiderij futuri dolorem indicaret. Habebat auunculum Q. Cæcilium, equitem Romanum, familiarem L. Luculli diuitem, difficillima natura: cuius sic asperitatem ueritus est, ut, quem nemo ferre posset, huius sine offensione ad summam senectutem retinuerit beneuolentiam. quo facto, tulit pietatis fructum: Cæcilius enim moriens testamento adoptauit eum, heredemq. fecit ex dodrante. ex qua hereditate accepit circiter centies HS. Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni: easq. nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo a condiscipulatu uiuebat coniunctissime, multo etiam familiarius, quam cum Quincto: ut iudicari possit, plus in amicitia ualare similitudinem morum, quam affinitatem. utebatur autem intime Q. Hortensio, qui ijs temporibus principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortensius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut, inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetq. talium uirorum copula. In rep. ita est uersatus, ut semper optima-

rum

rum partium & esset, & existimaretur, neque tamen se ciuilibus fluctibus committeret; quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se ijs dedissent, quam qui maritimis iactarentur. honores non petijt, cum ei paterent propter uel gratiam, uel dignitatem; quod neque peti more maiorum, neque capi possent conseruatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, neque geri sine periculo, corruptis ciuitatis moribus. ad hastam publicam numquam accessit. nullius rei neque præs, neque manceps factus est. neminem suo nomine, neque subscribens accusauit. in ius de sua re numquã ijt. iudicium nullum habuit. multorum consulum, prætorumq. præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in prouinciam sit secutus, honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum, qui ne cum Q. quidem Cicerone uoluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum obtinere posset. non enim decere se arbitrabatur, cum præturam gerere noluisset, asseclam esse prætoris. qua in re non solum dignitati seruiebat, sed etiam tranquillitati, cum suspiciones quoque uitaret crimunum. quo fiebat, ut eius obseruantia omnibus esset carior, cum eam officio, non timori, neque spei tribui uiderent. Incidit Cæsarianum ciuile bellum. cum haberet annos circiter sexaginta. usus est ætatis uacatione, neque quoquam se mouit ex urbe. quæ amicis suis opus fuerant ad Pompeium proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit. ipsum Pompeium con-

iun-

iuctum non offendit. nullum ab eo habebat ornamentum, ut ceteri, qui per eum aut honores, aut diuitias ceperant: quorum partim inuitissimi castra sunt secuti, partim summa cum eius offensione domi remanserunt. Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut uictor cum priuatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium Q. Ciceronem ex Pompeij castris concesserit. sic uetere instituto uitæ effugit noua pericula. Secutum est illud occiso Cæsare, cum respub. penes Brutos uideretur esse, & Cassium, ac tota ciuitas se ad eum conuertisse uideretur: sic M. Bruto usus est, ut nullo ille adolescens æquali familiarius, quam hoc sene, neque solum eum principem consilij haberet, sed etiam in conuictu. Excogitatum est a quibusdam, ut priuatum ærarium Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur. id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. itaque appellatus est a C. Flauio, et Bruti familiari, Atticus, ut eius rei princeps esse uellet. at ille, qui officia amicis præstāda sine factione existimaret, semperq. a talibus se consilijs remouisset; respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti uoluisset, usurum, quantum eæ paterentur; sed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. sic ille consensionis globus huius unius dissensione disiectus est. Neque multo post superior esse cœpit Antonius, ita, ut Brutus & Cassius prouin-

uinciarum, quæ ijs dicis caussa datæ erant a consulibus, desperatis rebus, in exsilium proficiscerentur: Atticus, qui pecuniam simul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto, Italiaq. cedenti HS CM muneri misit: eidem in Epiro absens CCC iussit dari: neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit. Secutum est bellum gestum apud Mutinam. in quo si tantum eum prudentem dicam; minus, quam debeam, prædicem; cum ille potius diuinus fuerit; si diuinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quæ nullis casibus augetur, neque minuitur. Hostis Antonius iudicatus, Italia cesserat. spes restituendi nulla erat. non solum inimici, qui tamen erant potentissimi, & plurimi, sed etiam qui aduersarijs eius se dabant, & in eo lædendo aliquam consecuturos sperabant commoditatem, Antonij familiares sequebantur, uxorem Fuluiam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modo nihil ijs indulsit ad Antonium uiolandum, sed e contrario familiares eius, ex urbe profugientes, quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adiuuit: P. uero Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficisci non potuerint. ipsi autem Fuluiæ, cum litibus distineretur, magnisq. terroribus uexaretur, tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa præstiterit uadimonium sine Atti-

Attico, ſponſor omnium rerum fuerit. quin etiam, cum illa fundum ſecunda fortuna emiſſet in diem, neque poſt calamitatem uerſuram facere potuiſſet, ille ſe interpoſuit, pecuniamq. ſine fenore, ſineq. ulla ſtipulatione credidit, maximum exiſtimans quæſtum, memorem, gratumq. cognoſci, ſimulq. aperire, ſe non fortunæ, ſed hominibus ſolere eſſe amicum. quæ cum faciebat, nemo eum temporis cauſſa facere poterat exiſtimare. nemini enim in opinionem ueniebat, Antonium rerum potiturum. ſed ſenſus eius a non nullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odiſſe malos ciues uideretur. ille autem ſui iudicij, potius, quid ſe facere par eſſet, intuebatur, quam quid alij laudaturi forent. conuerſa fortuna eſt. ut Antonius redijt in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis, et Bruti. itaque ad aduentum imperatorum de foro deceſſerat, timens proſcriptionem: latebatq. apud P. Volumnium, cui, ut oſtendimus paullo ante, opem tulerat. tanta uarietas his temporibus fuit fortunæ, ut modo hi, modo illi in ſummo eſſent aut faſtigio, aut periculo. habebat ſecum Gellium Canium, æqualem, ſimillimumq. ſui. hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo coniunctè uixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creuerit.

Antonius autem, etſi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non ſolum ei, ſed etiam omnibus ſuis ami-

amicis esset inimicus, eosq. uellet proscribere, multis hortantibus: tamen Attici memor fuit officij, & ei, cum requisisset, ubi nam esset, sua manu scripsit, ne timeret, statimq. ad se ueniret: se eum & Gellium Canium de proscriptorũ numero exemisse. ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præsidium ei misit. sic Atticus in summo timore non solum sibi sed etiam ei, quem carissimum habebat, præsidio fuit. neque enim suæ solum a quoquam auxilium petijt salutis, sed coniunctim, ut appareret nullam seiunctam sibi ab eo uelle fortunam. quod si gubernator præcipua laude fertur, qui nauem ex hieme, mariq. scopuloso seruat: cur non singularis eius existimetur prudentia, qui ex tot, tamq. grauibus procellis ciuilibus ad incolumitatẽ peruenit? quibus ex malis ut se emerserat, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. cum proscriptos præmijs imperatorum uulgus conquireret, nemo in Epirum uenit, cui res ulla defuerit: nemini non ibi perpetuo manendi potestas facta est: qui etiam, post prœlium Philippense, interitumq. C. Cassij, & M. Bruti, L. Iulium Mocillam prætorium, & filium eius, Aulumq. Torquatum, ceterosq. pari fortuna perculsos instíterit tueri, atque ex Epiro ijs omnia Samothraciam supportari iusserit. difficile enim est omnia persequi, & non necessaria. illud unum intelligi uolumus, illius liberalitatem neque temporariam, neque callidam fuisse. id ex ipsis rebus, ac temporibus

ribus iudicari potest, quod non florentibus se uenditauit, sed afflictis semper succurrit, qui quidem Seruiliam Bruti matrem non minus post mortem eius, quam florentem, coluerit. sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit, quod neque lædebat quamquam, neque, si quam iniuriam acceperat, non malebat obliuisci, quam ulcisci. Idem immortali memoria percepta retinebat beneficia: quæ autem ipse tribuerat, tam diu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. itaque hic fecit, ut uere dictum uideatur: sui cuique mores fingunt fortunam. neque tamen prius ille fortunam, quam se ipse, finxit, qui cauit, ne qua in re plecteretur. His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa, intima familiaritate coniunctus adolescenti Cæsari, cum propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam nullius condicionis non haberet potestatem, potissimũ eius deligeret affinitatem, præoptaretq. equitis Romani filiam generosarum nuptijs. atque harum nuptiarum conciliator fuit (non enim est cælandum) M. Antonius triumuir reip. ciuius gratia cum augere possessiones posset suas, tantum abfuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit nam cum. L. Saufeij, equitis Romani, æqualis sui, qui cum eo complures annos, studio ductus philosophiæ, habitabat, habebatq. in Italia pretiosas possessiones, triumuiri bona uendidissent, consuetu-
dine

dine ea, qua tum res gerebantur; Attici labore, atque industria factum est, ut eodem nuncio Saufeius fieret certior, se patrimonium amisisse, & recuperasse. idem L. Iulium Calidum, quem post Lucretij, Catulliq. mortem multo elegantissimum poetam nostram tulisse aetatem, uere uideor posse contendere, neque minus uirum bonum, optimisq. artibus eruditum, post proscriptionem equitum, propter magnas eius Africanas possessiones, in proscriptorum numerum a P. Volumnio, praefecto fabrum Antonij, absentem relatum, expediuit. quod in praesenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit iudicare; quod in eorum periculis non secus absentes, quam praesentes amicos Attico esse curae, cognitum est. Neque uero minus ille uir, bonus paterfamilias habitus est, quam ciuis. nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus aedificator: neque tamen non in primis bene habitauit, omnibusq. optimis rebus usus est. nam domum habuit in colle Quirinali Caecilianam, ab auunculo hereditate relictam, cuius amoenitas non aedificio, sed silua constabat. ipsum enim tectum, antiquitus constitutum, plus salis, quam sumptus, habebat: in quo nihil commutauit, nisi si quid uetustate coactus est. Vsus est familia, si utilitate iudicandum est, optima; si forma, uix mediocri. namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi, & plurimi librarij; ut ne pediseqnus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre

facere posset. pari modo artifices ceteri, quos cultus domisticus desiderat, apprime boni: neque tamen horum quemquam, nisi domi natum, domiq. factum, habuit: quod est signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ. nam & non intemperanter concupiscere, quod a pluribus uideas, continentis debet duci; & potius diligentia, quam pretio, parare, non mediocris est industriæ. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus, omni diligentia munditiam non affluentem affectabat. supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec præteribo, quamquam non nullis leue uisum iri putẽ. Cum in primis lautus esset eques Romanus, & non parũ liberaliter in domum suam omniũ ordinum homines inuitaret; scimus, non amplius, quam terna millia æris, peræque in singulos menses ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum. atque hoc non auditum, sed cognitum prædicamus. sæpe enim, propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus. nemo in conuiuio eius aliud ἀκρόαμα audiuit, quam anagnosten: quod nos quidem iucundissimum arbitramur. neque umquam sine aliqua lectione apud eum cenatum est; ut non minus animo, quam uentre, conuiuæ delectarentur. namque eos uocabat, quorum mores a suis non abhorrerent. Cum tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de uitæ consuetudine; tantaq. usus est moderatione, ut neque in HS uicies, quod a

patre

patre acceperat, parum se splendide gesserit, neque in HS centies affluentius uixerit, quam instituerat, pariq. fastigio steterit in utraque fortuna, nullos habuerit hortos, nullam suburbanam, aut maritimam sumptuosam uillam, neque in Italia, præter Ardeatinum, & Nomentanum, rusticum prædium. omnisq. eius pecuniæ reditus constabat in Epiroticis, & urbanis possessionibus. ex quo cognosci potest, eum usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. itaque eius comitas non sine seueritate erat, neque grauitas sine facilitate: ut difficile esset intallectu, utrum eum amici magis uererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religiose promitebat; quod non liberalis, sed leuis arbitrabatur, polliceri quod præstare non posset. Idem in nitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem uideretur agere. nusquam suscepti negotij eum pertæsum est: suam enim existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. quo fiebat, ut omnia Ciceronum, Catonis, Marij, Q. Hortensii, A. Torquati, multorum præterea equitum Romanorum negotia procuraret. ex quo iudicari poterat, non inertia, sed iudicio fugisse reip. procurationem. Humanitatis uero nullū afferre maius testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullæ fuerit iucundissimus, senex adolescenti M. Bruto; cum æqualibus autem suis Q. Hrotensio, & M. Cicerone sic uixe-

rit, ut iudicare difficile ſit, cui ætati fuerit aptiſſimus. quamquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit, aut ſane familiarior. ei rei ſunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in uulgus ſunt editi, ſexdecim uolumina epiſtolarum ab conſulatu eius uſque ad extremum tempus ad Atticum miſſarum: quæ qui legat, non multum deſideret hiſtoriam contextam eorum temporum. ſic enim omnia de ſtudijs principum, uitijs ducum, æmulationibus reip. perſcripta ſunt, ut nihil in his non appareat, & facile exiſtimari poſſit, prudentiam quodam modo eſſe diuinationem. non enim Cicero ea ſolum, quæ uiuo ſe acciderunt, futura prædixit, ſed etiam, quæ nunc uſu ueniunt, cecinit, ut uates. De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipſum uere gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta, cum eſſet ſeptem, & ſexaginta, ſe numquam cum matre in gratiam rediſſe, numquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate, quam prope ætate æqualem habebat. quod eſt ſignum, aut nullam umquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, ut, quos amare deberet, iraſci eis, nefas duceret. neque id fecit natura ſolum, (quamquam omnes ei paremus) ſed etiam doctrina. nam et principum philoſophorum ita percepta habuerat præcepta, ut his ad uitam agendam, non ad oſtentationem, uteretur. moris etiam maiorum ſummus

mus

mus imitator fuit, antiquitatisq. amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo uolumine exposuerit, quo magistratus ornauit. nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris est populo R. quæ non in eo suo tempore sit notata. &, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum uirorum propagines possimus cognoscere. fecit hoc idem separatim in alijs libris, ut, M. Bruti rogatu, Iuniam familiam a stirpe ad hanc ætatem ordine enumerauerit, notans, qui a quoque ortus, quos honores, quibusq. temporibus cepisset. pari modo, Marcelli Claudij, de Marcellorum; Scipionis Cornelij, & Fabij Maximi, de Fabiorum, & Aemiliorum: quibus libris nihil potest esse dulcius ijs, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorũ uirorum. Attigit quoque poeticen; credimus, ne eius expers esset suauitatis. namque uersibus, qui honore, rerum gestarum amplitudine ceteros Romani populi præstiterunt, exposuit, ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusq. eorum non amplius quaternis, quinisq. uersibus descripserit: quod uix credendum sit, tantas res tam breuiter potuisse declarari. Est etiam unus liber græce confectus de cõsulatu Ciceronis. Hactenus, Attico uiuo, edita a nobis sunt. nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse uoluit, reliqua persequemur, &, quantum potuerimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significauimus, suos cuique mores ple-

rumque conciliare fortunam. namque hic contentus ordine equestri, quo erat ortus, in affinitatem peruenit imperatoris, diui Iulij filij, cum iam ante familiaritatem eius esset consecutus nulla alia re, quam elegantia uitæ, qua ceteros ceperat principes ciuitatis, dignitate pari, fortuna humiliores. tanta enim prosperitas Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribueret fortuna, quod cuiquam ante detulerit, & conciliarit, quod ciuis Romanus quiuit consequi. Nata autem est Attico neptis ex Agrippa, cui uirginem filiam collocauit. hanc Cæsar uix anniculam Ti. Claudio Neroni, Drusilla nato, priuigno suo, despondit. quæ coniunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. quamuis ante hæc sponsalia, non solum cum ab urbe adesset, numquam ad suorum quẽquam litteras misit, quin Attico mitteret, quid ageret in primis, quid legeret, quibusq. in locis, & quam diu esset moraturus: sed &, cum esset in urbe, & propter suas infinitas occupationes minus sæpe, quam uellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quo aliquid de antiquitate ab eo requireret; modo aliquam quæstionem poeticam ei proponeret; interdum iocans eius uerbosiores eliceret epistolas. ex quo accidit, cum ædes Iouis Feretij in Capitolio, ab Romulo constituta, uetustate, atque incuria detecta proraberetur, ut Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. Neque uero a M. Antonio minus ab-
sens

ſens litteris colebatur, adeo ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, quid curæ ſibi haberet, certiorem faceret Atticum. hoc quale ſit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit, quantæ ſit ſapientiæ, eorum retinere uſum, beneuolentiamque, inter quos maximarum rerum non ſolum æmulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit intercedere neceſſe inter Cæſarem, atque Antonium; cum ſe uterque principem non ſolum urbis Romæ, ſed orbis terrarum eſſe cuperet. Tali modo cum ſeptem, & ſeptuaginta annos compleſſet, atque ad extremam ſenectutem non minus dignitate, quam gratia, fartunaque, creuiſſet; (multas enim hereditates nulla alia re, quam bonitate, cõſecutus) tantaq. proſperitate uſus eſſet ualetudinis, ut annis XXX medicina non indiguiſſet: nactus eſt morbum, quem initio & ipſe, & midici contempſerunt: nam putarunt eſſe τενασμὸν: cui remedia celeria, faciliaq. proponebantur. in hoc cum tres menſes ſine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, conſumpſiſſet, ſubito tanta uis morbi in unum inteſtinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiſtula putris eruperit. atque antea quidem morbi diuturnitatem moleſte ferebat, prius quam hoc ei accideret: poſtquam uero in dies dolores accreſcere, febresq. acceſſiſſe ſenſit; Agrippam generum ad ſe accerſiri iuſſit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumq. Peducæum. hos ut ueniſſe uidit, in cubitum nixus, Quantam, inquit, curam

diligentiamq. in ualetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum uos testes habeam, nihil opus est pluribus uerbis commemorare. quibus quoniam, ut spero, satisfeci, me nihil reliqui fecisse, quod ad sanandum me pertineret. reliquum est, ut egomet mihi consulam. id uos ignorare nolui. nam mihi stat, alere morbum desinere. namque his diebus quidquid cibi sumpsi, ita produxi uitam, ut auxerim dolores sine spe salutis. quare a uobis peto, primum ut consilium probetis meum, deinde ne frustra dehortando conemini. Hac oratione habita, tanta constantia uocis, atque uultus, ut non ex uita, sed ex domo in domum uideretur migrare; cum quidem Agrippa eum flens, atque osculans oraret, atque obsecraret, ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret, &, quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi, suisq. reseruaret, preces eius taciturna sua obstinatione depressit. sic cum biduum cibo se abstinuisset, subito febris decessit, leuiorq. morbus esse cœpit: tamen propositum nihilo secius peregit. itaque die quincto postquam id consilium inerat, prid. kal. Apr. Cn. Domitio, C. Sosio cos. decessit. elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima uulgi frequentia. sepultus est iuxta uiam Appiam, ad quinctum lapidem, in monumento Q. Cecilij, auunculi sui.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD M. IVNIVM BRVTVM

LIBER I.

CICERO S. D. BRVTO.

CLODIVS, *trubunus pl. deſignatus, ualde me diligit, uel, ut* ἐμφατικώτερον *dicam, ualde me amat. quod cum mihi ita perſuaſum ſit; non dubito, (bene enim me noſti) quin illum quoque iudices a me amari. nihil enim mihi minus hominis uidetur, quam non reſpondere in amore ijs, a quibus prouocere. is mihi uiſus eſt ſuſpicari, nec ſine magno quidem dolore, aliquid a ſuis, uel per ſuos potius inimicos ad te eſſe delatum, quo tuus animus a ſe eſſet alienior. non ſoleo, mi Brute, quod tibi notum eſſe arbitror, temere affirmare de altero. eſt enim periculoſum; propter occultas hominum uoluntates, multiplicesq. naturas. Clodij animum perſpectum habeo, cognitum, iudicatum. multa eius indicia, ſed ad ſcribendum non neceſſaria. uolo enim hoc teſtimonium tibi uideri potius, quam epiſtolam. auctus Antonij beneficio eſt: eius ipſius beneficij magna pars a te eſt. itaque eum, ſaluis nobis, uellet ſaluum. in eum autem locum rem adductam intelligit, (eſt enim, ut ſcis, minime ſtultus) ut utrique ſalui eſſe non poſſint: itaque nos mauult. de te uero*

ami-

amicissime & loquitur, & sentit. quare, si quis secus ad te de eo scripsit, aut si coram locutus est; peto a te etiam atque etiam, mihi ut potius credas, qui & facilius iudicare possim, quam iste nescio quis, & te plus diligo. Clodium tibi amicissimum existima, ciuemq. talem, qualis et prudentissimus, & fortuna optima esse debet. Vale.

CICERO S. D. BRVTO. 2

Cvm hæc scribebam, res existimabatur in extremum adducta discrimen: tristes enim de Bruto nostro litteræ, nunciiq. afferebantur. me quidem non maxime conturbabant. hic enim exercitibus ducibusque, quos habemus, nullo modo poteram diffidere. nec assentiebar maiori parti hominum. fidem enim consulum non condemnabam, quæ suspecta uehementer erat: desiderabam non nullis in rebus prudentiam, et celeritatem: qua si essent usi, iam pridem remp. recuperassemus. non enim ignoras, quanta momenta sint in rep. temporum; & quid intersit, idem illud utrum ante, an post decernatur, suscipiatur, agatur. Omnia, quæ seuere decreta sunt hoc tumultu, si, aut quo die dixi sententiam, perfecta essent, & non in diem ex die dilata, aut quo ex tempore suscepta sunt ut agerentur, non tardata, et procrastinata, bellum iam nullum haberemus. Omnia, Brute, præstiti reip. quæ præstare debuit is, qui esset eo, quo ego sum, gradu senatus populiq. iudicio collocatus: nec illa mo-

do,

do, quæ nimirum ſola ab homine ſunt poſtulanda, fidem, uigilantiam, patriæ caritatem. ea ſunt enim, quæ, nemo eſt, qui non præſtare debeat. ego autem ei, qui ſententiam dicat in principibus de rep. puto etiam prudentiam eſſe præſtandam. nec me, cum mihi tantum ſumpſerim, ut gubernacula reip. prenderem, minus putarim reprehendendum, ſi inutiliter aliquid ſenatui ſuaſerim, quam ſi infideliter. Acta quæ ſint, quæq. agantur, ſcio perſcribi ad te diligenter. Ex me autem illud eſt quod te uelim habere cognitum, meum quidem animum in aciem eſſe, neque reſpectum ullum quærere, niſi me utilitas ciuitas fore conuerterit: maiores autem partes animi te, Caſſiumq. reſpiciunt. Quamobrem ita te para, Brute, ut intelligas, aut, ſi hoc tempore bene res geſta ſit, tibi meliorem remp. eſſe faciendam, aut, ſi quid offenſum ſit, per te eſſe eandem recuperandam.

CICERO S. D. BRVTO. 3

PLACI animum in remp. egregium, legiones, auxilia, copias ex litteris eius. quare exemplum tibi miſſum arbitror, perſpicere potuiſti. Lepidi, tui neceſſarij, (qui, ſecundum fratrem, affines habet, quos oderit, proximos) leuitatem, & inconſtantiam, animumq. ſemper inimicum reip. iam credo tibi ex tuorum litteris eſſe perſpectum. Nos exſpectatio ſollicitat, quæ eſt omnis iam in extremum adducta diſcrimen. eſt enim ſpes omnis in Bru

to expediendo, de quo uehementer timebamus. Ego hic cum homine furioso satis habeo negotij Seruilio: quem tuli diutius, quam dignitas mea patiebatur; sed tuli reip. caussa, ne darem perditis ciuibus hominem parum sanum illum quidem, sed tamen nobilem, quo concurrerent: quod faciunt nihilo minus: sed eum alienandum a rep. num putabam. finem feci eius ferendi. cœperat enim esse tanta insolentia, ut neminem liberum duceret. In Planci uero caussa exarsit incredibili dolore, mecumq. per biduum ita contendit, & a me ita fractus est, ut eum in perpetuum modestiorem sperem fore. Atque in hac contentione ipsa, cum maxime res ageretur ad V. id. April. litteræ mihi in senatu redditæ sunt a Lentulo nostro, de Cassio, de legionibus, de Syria: quas statim cum recitauissem, cecidit Seruilius, complures præterea. sunt enim insignes aliquot, qui improbissime sentiunt. sed acerbissime tulit Seruilius, assensum esse mihi de Planco. Magnum illud monstrum in rep. est, sed quo *

BRVTVS S. D. CICERONI. 4

LITTERAS tuas ualde exspecto, quas scripsisti post nuncios nostrarum rerum, & de morte Trebonij. non enim dubito, quin mihi consilium tuum explices. Indigno scelere & ciuem optimum amisimus, & prouinciæ possessione pulsi sumus: quam recuperari facile est; neque minus turpe, aut flagitiosum erit, post recuperari. Antonius adhuc est

no-

nobiscum: sed mediusfidius & moueor hominis pre cibus; & timeo, ne illum aliquorum furor excipiat. plane æstuo. quod si scirem, quid tibi placeret: sine sollicitudine essem. id enim optimum esse, persuasum esset mihi. quare quamprimum fac me certiorem, quid tibi placeat. Cassius noster Syriam, legiones Syriacas habet, ultro quidem a Murco, & a Marcio, & ab exercitu ipso accersitus. Ego scripsi ad Tertiam sororem, & ad matrem, ne prius ederent hoc, quod optime ac felicissime gessit Cassius, quam tuum consilium cognouissent, tibiq. uisum esset. Legi orationes duas tuas, quarum altera s kalendis Ian. usus es, altera de litteris meis, quæ habita est abs te contra Calenum. nunc scilicet hoc exspectas, dum eas laudem. Nescio, animi, an ingenij tui maior in his libellis laus contineatur. Iam concedo, ut uel Philippici uocentur: quod tu quadam epistola iocans scripsisti. Duabus rebus egemus Cicero, pecunia, & supplemento: quarum altera potest abs te expediri, ut aliqua pars militum istinc mittatur nobis, uel secreto consilio aduersus Pansam, uel actione in senatu; altera, quæ magis est necessaria, neque meo exercitui magis, quam reliquorum. Hoc magis doleo, Asiam nos * amisisse: quam sic uexari a Dolabella audio, ut iam nō uideatur crudelissimum eius facinus interfectio Trebonij. Vetus Antistius me tamen pecunia subleuauit. Cicero filius tuus sic mihi se probat industria, patientia, labore, animi magnitudine, omni denique

denique officio, ut prorſus numquam dimittere uideatur cogitationem, cuius ſit filius. Quare, quoniam efficere non poſſum, ut pluris facias eum, qui tibi eſt cariſſimus; illud tribue iudicio meo, ut tibi perſuadeas, non fore illi abutendum gloria tua, ut adipiſcatur honores paternos. Kalendis Apr. Dyrrhachio.

CICERO S. D. BRVTO. 5

DATIS *mane ad* III. *id. Apr. Scaptio litteris, eodem die tuas accepi kalendis Apr. Dyrrhachio datas, ueſperi. itaque mane prid. id. Apr. cum a Scaptio certior factus eſſem, non eſſe eos profectos, quibus pridie dederam, & ſtatim ire, hoc paullulum exaraui ipſa in turba matutinæ ſalutationis. De Caſſio lætor, & reip. gratulor, mihi etiam, qui, repugnãte, & iraſcente Panſa, ſententiam dixerim, ut Dolabellam bello Caſſius perſequeretur. & quidem audacter dicebam, ſine noſtro S. C. iam illud eum bellum gerere. De te etiam dixi tum, quæ dicenda putaui. Hæc ad te oratio perferetur: quoniam te uideo delectari Philippicis noſtris. Quod me de Antonio conſulis: quoad Bruti exitum cognorimus, cuſtodiendum puto. Ex his litteris, quas mihi miſiſti, Dolabella Aſiam uexare uidetur, & in ea ſe gerere tæterrime. compluribus autem ſcripſiſti, Dolabellam a Rhodijs eſſe excluſum. qui ſi ad Rhodum acceſſit, uidetur mihi Aſiam reliquiſſe. id ſi ita eſt, iſtic tibi cenſeo commorandum:*

randum : ſin eam ſemel cepit ; mihi crede , non erit ,
at in Aſiam cenſeo perſequendum . nihil mihi ui-
deris hoc tempore melius acturus . Quod egere te
duabus neceſſarijs rebus ſcribis , ſupplemento , &
pecunia : difficile conſilium eſt . non enim mihi oc-
currunt facultates , quibus uti te poſſe uideam , præ
ter illas , quas ſenatus decreuit , ut pecunias a ciui-
tatibus mutuas ſumeres . De ſupplemento autem
non uideo quid fieri poſſit . tantum enim abeſt , ut
Panſa de exercitu ſuo , aut delectu tibi aliquid tri-
buat , ut etiam moleſte ferat , tam multos ad te ire
uoluntarios : quo modo equidem credo , quod his re
bus , quæ in Italia decernuntur , nullas copias nimis
magnas eſſe arbitretur : quo modo autem multi ſu-
ſpicantur , ne te quidem nimis firmum eſſe uelit :
quod ego non ſuſpicor . Quod ſcribis te ad Tertiam
ſororem ſcripſiſſe , ut ne prius ederent ea , quæ ge-
ſta a Caſſio eſſent , quam mihi uiſum eſſet : uideo te
ueritum eſſe id , quod uerendum fuit , ne animi par-
tium Cæſaris , quo modo etiam nunc partes appel-
lantur , uehementer cõmouerentur . ſed ante quam
tuas litteras accepimus , audita res erat , & peruul
gata . tui etiam tabellarij ad multos familiares tuos
litteras attulerant . quare neque ſupprimenda res
erat , præſertim cum id fieri non poſſet : neque , ſi
poſſet , non diuulgandum potius , quam occultan-
dum , putaremus . De Cicerone meo , & , ſi tantum
eſt in eo , quantum ſcribis , tantum ſcilicet , quan-
tum debeo , gaudeo : & , ſi , quod amas eum , eo
ma-

maiora facis; id ipsum incredibiliter gaudeo, a te eum diligi.

CICERO S. D. BRVTO. 6

QVAE litteræ tuo nomine recitatæ sunt idibus Apr. in senatu, eodemq. tempore Antonij, credo ad te scripsisse tuos: quorum ego nemini concedo: sed nihil necesse erat eadem omnes. illud necesse, me me ad te scribere, quid sentirem de tota constitutione huius belli, & quo iudicio essem, quaq. sententia. Voluntas mea, Brute, de summa rep. semper eadem fuit, quæ tua; ratio quibusdam in rebus, non omnibus, paullo fortasse uehementior. Scis mihi semper placuisse, non rege solum, sed regno liberari remp. tu lenius, immortali omnino cum tua laude: sed, quid melius fuerit, magno dolore sensimus, magno periculo sentimus. Recenti illo tempore, tu omnia ad pacem, quæ oratione confici non poterant: ego omnia ad libertatem, quæ sine pace nulla est: pacem ipsam bello, atque armis effici posse arbitrabar. studia non deerant arma poscentium: quorum repressimus impetum, ardoremq. restinximus. itaque res in eum locum uenerat, ut, nisi Cæsari Octauiano deus quidam illam mentem dedisset, in potestatem perditissimi hominis, & turpissimi M. Antonij ueniendum fuerit; quo cum, uides, hoc tempore ipso quod sit, quantumq. certamen. id profecto nullum esset, nisi tum conseruatus esset Antonius. Sed hæc omitto. res enim a te ge-

sta

ſta memorabilis, & pæne cæleſtis, repellit omnes repræhenſiones; quippe, quæ ne laude quidem ſatis idonea affici poſſit. Extitiſti nuper uultu ſeuero; exercitum, copias, legiones idoneas per te breui tempore comparaſti. Dij immortales, qui ille nuncius, quæ illæ litteræ, quæ lætitia ſenatus, quæ alacritas ciuitatis erat? nihil umquam uidi tam omnium conſenſione laudatum. Erat exſpectatio reliquiarum Antonij, quem equitatu, legionibusq. magna ex parte ſpoliaras. ea quoque habuit exitum optabilem. nam tuæ litteræ, quæ recitatæ in ſenatu ſunt, & imperatoris, & militum uirtutem, & induſtriam tuorum, in quibus Ciceronis mei, declarant. Quod ſi tuis placuiſſet de his litteris referri; & niſi in tempus turbulentiſſimum poſt diſceſſum Panſæ conſulis incidiſſent: honos quoque iuſtus, & debitus dijs immortalibus, decretus eſſet. Ecce tibi idibus Apr. aduolat mane celer Pilus, qui uir, dij boni, quam grauis, quam conſtans, quam bonarum in rep. partium? hic epiſtolas affer duas, unam tuo nomine, alteram Antonij. dat Seruilio tribuno pl. ille Cornuto: recitantur in ſenatu. ANTONIVS PROCOS. magna admiratio, ut ſi eſſet recitatum, Dolabella imperator: a quo quidem uenerāt tabellarij, ſed nemo Pili ſimilis, qui proferre litteras auderet, aut magiſtratibus reddere. Tuæ recitantur, breues illæ quidem, ſed in Antonium admodum lenes. uehementer admiratus ſenatus. mihi autem non erat explicatum, quid agerem. falſas

dicerem? quid, si tu eas approbasses? confirmarē? non erat dignitatis tuæ. itaque ille dies silentio. Postridie autem, cum sermo increbuisset, Pilusq. oculos uehementius hominum offendisset, natum omnino est principium a me. de proconsule. Antonio multa. Sextius caussæ non defuit post me, cum, quanto suum filium, quanto meum in periculo futurum, diceret, si contra proconsulē, arma tulissent. nosti hominem: caussæ non defuit. dixerunt etiam alij. Labeo uero noster, nec signum tuum in epistola, nec diem appositum, nec te scripsisse ad tuos, ut soleres, hoc cogere uolebat, falsas litteras esse, &, si quæris, probabat. Nunc tuum est consilium, Brute, de toto genere belli. uideo te lenitate delectari, & eum putare fructum esse maximum. præclare quidem, sed alijs rebus, alijs temporibus locus esse solet, debetq. clementiæ. nunc quid agitur Brute templis deorum immortalium imminet hominum egentium & preditorum spes, nec quidquā aliud decernitur hoc bello, nisi utrum simus, necne. cui parcimus? aut quid agimus? his ergo consulimus, quibus uictoribus uestigium nostrum nullum relinquetur? nam quid interest inter Dolabellam & quemuis Antoniorum trium? quorum si cui parcimus, duri fuimus in Dolabella. Hæc ut ita sentiret senatus, populusq. R. & si res ipsa cogebat tamen maxima ex parte nostro consilio, atque auctoritate perfectum est. Tu si hanc rationem non probas, tuam sententiam defendam, non relinquā meam.

meam. neque dissolutum a te quidquam homines exspectant, nec crudele. huius rei moderatio facilis est, ut in duces uehemens sis, in milites liberalis. Ciceronem meum, mi Brute, uelim quamplurimum tecum habeas. uirtutis disciplinam meliorem reperiet nullam, quam contemplationem, atque imitationem tui. XVI. kal. Mai.

SCRIPTA, & obsignata iam epistola, litteræ mihi redditæ sunt a te, plenæ rerum nouarum, maximeq. mirabiles: Dolabellam quinque cohortes misisse in Cherrhonesum. adeo ne copijs abundat, ut is, qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? quinque autem cohortibus quidnam se facturum arbitratus est, cum tu eo quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? quas quidem cohortes spero iam tuas esse; quoniam latro ille tam fuit demens. & tuum consilium uehementer laudo, quod non prius exercitum Apollonia, Dyrrhachioq. mouisti, quam de Antonij fuga audisti, Bruti eruptione, populi R. uictoria. itaque quod scribis, postea statuisse te, ducere exercitum in Cherrhonesum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium populi R. facis ex tua dignitate, & e rep. Quod scribis de seditione, quæ facta est in legione quarta de Antonijs: quod dicam, in bonam partem accipias: magis mihi probatur militum seueritas, quam tua. Te beneuolentiam exercitus, equitumq. expertum esse, uehementer gaudeo. De Dolebella, ut scribis, si quid habes

noui, facies me certiorem. in quo ualde delector, me ante prouidisse, ut tuum iudicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi: & id ualde pertinuit, ut ego tum intelligebam, ad remp. ut nunc iudico, ad dignitatem tuam. Quod scribis, me maximo otio egisse, ut insectarer Antonios; idq. laudas: credo ita uiderit tibi: sed illam distinctionem tuam nullo pacto probo. scribis enim, acrius prohibenda bella ciuilia esse, quam in superatos iracundiam exercendam. uehementer a te Brute dissentio: ineque clementiæ tuæ concedo: sed salutaris seueritas uincit inanem speciem clementiæ. quod si clementes esse uoluerimus, numquam deerunt bella ciuilia. sed de hoc tu uideris. de me possum idem, quod Plautinus pater in Trinummo: Mihi quidem ætas acta ferme est; tua istuc refert maxime. opprimemini, mihi crede, Brute, nisi prouideritis. neque enim populum semper eundem habebitis, neque senatũ, neque senatus ducem. hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta. nihil potest esse uerius. XIV. kal. Mai.

CICERO S. D. BRVTO. 7

NOSTRAE res meliori loco uidebantur. scripta enim ad te certo scio, quæ gesta sunt. Quales tibi sæpe scripsi, consules tales extiterunt. Cæsaris uero pueri mirifica indoles uirtutis. utinam tam facile eum florentem & honoribus, & gratia regere, ac tenere possimus, quam facile adhuc tenuimus.

mus. est omnino illud difficilius: sed tamen non diffidimus. persuasum est enim adolescenti, & maxime per me, eius opera nos esse saluos. & certe, nisi is Antonium ab urbe auertisset, perijssent omnia. triduo uero, aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa ciuitas tota ad te se cum coniugibus, & liberis effundebat: eadem recreata ad VII. kal. Mai. te huc uenire, quam se ad te ire, malebat. quo quidem die magnorum meorum laborum, multarumq. uigiliarum fructum cepi maximum; si modo est aliquis fructus ex solida, ueraq. gloria. nam tantæ multitudinis, quantam capit urbs nostra, concursus est ad me factus. ea cum usque in Capitolium deductus, maximo clamore, atque plausu in Rostris collocatus sum. nihil est in me inane; neque enim debet: sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, glatulatioq. me commouet: propterea quod, popularem me esse in populi salute, præclarum est. Sed hæc te malo ab alijs audire. Me uelim de tuis rebus, consilijsq. facias diligentissime certiorem: illudq. consideres, ne tua liberalitas dissolutior uideatur. sic sentit senatus, sic populus R. nullos umquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quam ciues, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt. quos quidem ego omnibus sententijs ulciscor, & persequor, omnibus bonis approbantibus. tu quid de hac re sentias, tui iudicij est. ego sic sentio, trium fratrum unam, & eandem esse caussam. Consules duos, bo-

nos quidem, sed dumtaxat bonos, amisimus. Hirtius quidem in ipsa uictoria occidit, cum paucis diebus magno prœlio ante uicisset. nam Pansa fugerat, uulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. reliquias hostium Brutus persequitur, & Cæsar. hostes autem omnes iudicati, qui M. Antonij sectam secuti sunt. itaque id S. C. plerique interpretantur etiam ad tuos siue captiuos, siue deditcios pertinere. equidem nihil disserui durius, cum nominatim de C. Antonio decernerem; quod ita statueram, a te cognoscere caussam eius senatum oportere. x. kal. Mai.

BRVTVS S. D. CICERONI. 8

QVANTA sim lætitia affectus, cognitis rebus Bruti nostri, & consulum, facilius est tibi existimare, quam mihi scribere. cum alia laudo, & gaudeo accidisse, tum quod Bruti eruptio non solum ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad uictoriam adiumento. Quod scribis, trium Antoniorum unam atque eandem caussam esse; quid ego sentiam, mei iudicij esse: statuo nihil, nisi hoc; senatus aut populi R. iudicium esse de ijs ciuibus, qui pugnantes non interierunt. At hoc ipsum, inquies, inique facis, qui hostilis animi in remp. homines ciues appelles. Immo iustissime. quod enim non dum senatus censuit, nec populus R. iussit, id arroganter nõ præiudico, neque reuoco ad arbitrium meum. illud quidem non muto, quod ei, quem me occidere

res

res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui, neque dissolute quidquam remisi; habuiq. in mea potestate, quoad bellum fuit. multo quidem honestius iudico, magisq. quod concedere possit resp. miserorum fortunam non insectari, quam infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem, & arrogantiam incendere possint. qua in re, Cicero, uir optime ac, fortissime, mihiq. merito & meo nomine, & reip. carissime, nimis credere uideris spei tuæ, statimque, ut quisque aliquid recte fecerit, omnia dare, ac permittere: quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animũ. quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute: facies tamen, quod tibi uisum fuerit: etiam ego, cum me docueris. nũc Cicero, nunc agendũ est, ne frustra oppressum esse Antoniũ gauisi simus; neu semper primi cuiusque mali excidendi caussa sit, ut aliud renascatur illo peius. nihil iam neque opinantibus, aut patientibus nobis aduersi euenire potest, in quo non cum omnium culpa, tum præcipue tua futura sit, cuius tantã auctoritatem senatus ac populus R. non solum esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera ciuitate unius esse potest: quam tu non solum bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. prudentia porro, quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. alia omnia sic adsunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ uirtutes. unum hoc, grato animo, libe-

raliq. profectum, cautiorem, ac moderatiorem liberalitatem desiderat. nihil enim senatus cuiquam dare debet, quod male cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. itaque timeo, de consulatu, ne Cæsar tuus altius se adscendisse putet decretis tuis, quam inde, si consul factus sit, descensurum, quod si Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi habuit: quonã animo fore putas, si quis, auctore non tyranno interfecto, sed ipso senatu, putat se imperia quælibet concupiscere posse? quare tum & facilitatem, & prouidentiam laudabo tuam, cum exploratum habere cœpero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinariјs fore contentum. alienæ, igitur, inquies, culpæ me reum facies? prorsus alienæ; si prouideri potuit, ne existeret. quod utinam inspectare possis timorem de illo meum. His litteris scriptis, te consulem factum audiuimus. tum uero incipiam proponere mihi remp. iustam, & iam suis nitentem uiribus, si istuc uidero. Filius ualet, & in Macedoniã cum equitatu præmissus est. Idibus Mai. ex castris.

CICERO S. D. BRVTO 9

Ad v. kal. Mai. cum de iјs, qui hostes iudicati sunt, bello persequendis sententiæ dicerentur, dixit Seruilius etiam de Ventidio, & ut Cassius persequeretur Dolabellam. cui cum essem assensus, decreui hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile, exq. rep. esse, persequerere Dolabellam bello: si

minus

minus id commodo reip. facere posses, siue non existimares e rep. esse, ut in iisdem locis exercitum contineres. nihil honorificentius potuit facere senatus, quam ut tuum esset iudicium, quid tibi maxime conducere reip. uideretur. equidem sic sentio: si manum habet, si castra, si ubi consistat uspiã Dolabella; ad fidem, & ad dignitatem tuam pertinere, eum persequi. De Cassii nostri copiis nihil sciebamus. neque enim ab ipso ullæ litteræ: neque nunciabatur quidquam, quod pro certo haberemus. quantopere autem intersit, opprimi Dolabellam, profecto intelligis; tum ut sceleris pœnas persoluat; tum ne sit, quo se latronum duces ex Mutinẽsi fuga conferant. atque hoc mihi iam ante placuisse, potes ex superioribus meis litteris recordari. quamquam tum et fugæ portus erat in tuis castris, et subsidium salutis in tuo exercitu. quo magis nunc liberati, ut spero, periculis, in Dolabella opprimendo occupati esse debemus. sed hæc cogitabis diligentius, statues sapienter: facies nos, quid constitueris, & quid agas, si tibi uidebitur, certiores. Ciceronem nostrum in uestrum collegium cooptari uolo. existimo omnino absentium rationem sacerdotum comitiis posse haberi. nam etiam factum est antea. Caius enim Marius, cum in Cappadocia esset, lege Domitia factus est augur: nec, quo minus id postea liceret, ulla lex sanxit. est etiam in lege Iulia, quæ lex est de sacerdotiis proxima, his uerbis: Qui petit, cuius ue ratio habebitur. aperte indicat,

cat, posse rationem haberi etiam non præsentis. hac de re scripsi ad eum, ut tuo iudicio uteretur, sicut in rebus omnibus. tibi autem statuendum est de Domitio, & de Catone nostro. sed quamuis liceat absentis rationem haberi, tamen omnia sunt præsentibus faciliora. quod si statueris in Asiam tibi eundũ, nulla erit ad comitia nostros accersendi facultas. omnino, Pansa uiuo, celeriora omnia putabamus. statim enim collegam sibi surrogasset: deinde ante prætoria, sacerdotum comitia fuissent. nunc per auspicia longam moram uideo. dum enim unus erit patricius magistratus, auspicia ad patres redire non possunt. magna sane perturbatio. tu tota de re quid sentias, uelim me facias certiorem. III. non. Mai.

BRVTVS S. D. CICERONI. 10

NOLI exspectare, dum tibi gratias agam. iam pridẽ hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summam beneuolentiam peruenit, sublatum esse debet. Filius tuus a me abest. in Macedonia congrediemur. iussus est enim Ambraciam ducere equites per Thessaliam: & scripsi ad eum, ut mihi Heracleam occurreret. cum eum uidero, (quoniam nobis permittis) communiter constituemus de reditu eius ad petitionem, aut ad commendationem honoris. Tibi Glycona, medicum Pansæ, qui sororem Achilleos nostri in matrimonio habet, diligentissime commendo. audimus, eum uenisse in suspicionem Torquato de morte Pansæ, custodiriq. ut pa-

ricidam.

ricidam. nihil minus credendum est. quis enim maiorem calamitatem morte Pansæ accepia? præterea est modestus homo, & frugi, quem ne utilitas quidem uideatur impulsura fuisse ad facinus. Rogo te, & quidem ualde rogo, (nam Achilleus noster non minus, quam æquũ est, laborat) eripias eum ex custodia, conserues que. hoc ego ad meum officium priuatarum rerum æque, atque ullam aliam rem, pertinere arbitror. Cum has ad te scriberem litteras, ab Satrio, legato C. Treboniј, reddita est mihi epistola, a Tullio, & Deiotaro Dolabellam cæsum, fugatumq. esse. græcam epistolam tibi misi Cychere i cuiusdam ad Satrium missam. Flauius noster de controuersia, quam habet cum Dyrrhachinis hereditariam, sumpsit te iudicem. rogo te, Cicero, & Flauius rogat, rem conficias. quin ei, qui Flauium fecit heredem, pecuniam debuerit ciuitas, non est dubium: neque Dyrrhachini inficiantur: sed sibi donatum æs alienum a Cæsare dicunt. noli pati, a neceßariјs tuis necessario meo iniuriam fieri. XVII. kal. Iun. ex castris, ad imã Candauiã.

BRVTVS S. D. CICERONI. II

L. BIBVLVS quam carus mihi esse debeat, nemo melius iudicare potest, quam tu, cuius tantæ pro rep. contentiones, sollicitudinesq. sunt, fuerunt. itaque uel ipsius uirtus, uel nostra necessitudo debet conciliare te illi. quo minus multa mihi scribenda esse arbitror. uoluntas enim te mouere debet

debet nostra; si modo iusta est, aut pro officio necessario suscipitur. in Pansæ locum petere constituit. eam nominationem a te petimus. neque coniunctiori dare beneficium, quam nos tibi sumus, neque digniorem nominare potes, quam Bibulum. De Domitio, & Appuleio quid attinet me scribere, cum ipsi per se tibi commendatissimi sint? Appuleium uero tu tua auctoritate sustinere debes. sed Appuleius in sua epistola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu, tantum iam uirum, ex quanto, crede mihi, potest euadere, qui uestris paucorum respondeat laudibus.

CICERO S. D. BRVTO. 12

MVLTOS tibi commendo, & commendem necesse est. optimus enim quisque uir, & ciuis sequitur iudicium tuum: tibiq. omnes fortes uiri nauare operam, & studium uolunt: nec quisquam est, quin ita existimet, meam apud te & gratiam, & auctoritatem ualere plurimum: sed C. Nasennium, municipiem Suessanum, tibi ita cōmendo, ut neminem diligentius. Cretensi bello, Metello imperatore, octauum principem duxit: postea in re familiari occupatus fuit. hoc tempore, cum reip. partibus, tum tua excellenti dignitate cōmotus, uellet per te aliquid auctoritatis assumere. fortē uirum, Brute, tibi cōmendo, frugi hominem, et, si quid ad rem pertinet, etiā locupletem. pergratū mihi erit, si eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere possit.

CICERO

CICERO S. D. BRVTO. 13

FVNGERER *officio, quo tu functus & in meo luctu, teq. per litteras consolarer, nisi scirem, ijs remedijs, quibus meum dolorem tu leuasses, te in tuo egere. ac uelim, facilius, quam tunc mihi, nunc tibi tute medeare. est enim alienum tanto uiro, ut es tu, quod alteri præceperit, id ipsum facere non posse. me quidem cum rationes, quas collegeras, tum auctoritas tua a nimio mærore deterruit. cum enim mollius tibi ferre uiderer, quam deceret uirum, præsertim eum, qui alios consolari soleret, accusasti me per litteras grauioribus uerbis, quam tua consuetudo ferebat. itaque iudicium tuũ magni æstimans, idq. ueritus, me ipse collegi, & ea, quæ didiceram, legeram, acceperam, grauiora duxi, tua auctoritate addita. Ac mihi tũ Brute officio solum erat, & naturæ, tibi nunc populo, & scenæ, ut dicitur, seruiendum est. nam cum in te non solum exercitus tui, sed omnium ciuium, ac pæne gentium coniecti oculi sint; minime decet, propter quem fortiores ceteri sumus, eum ipsum animo debilitatum uideri. quamobrẽ accepisti tu quidem dolorem, (id enim amisisti, cui simile in terris nihil fuit) & est dolendum in tam graui uulnere: ne id ipsum, carere omni sensu doloris, sit miserius, quam dolere: sed, ut modice, ceteris utile est, tibi necesse est. Scriberem plura, nisi ad te hæc ipsa nimis multa essent. Nos te, tuumq. exercitum exspectamus:*

exſpectamus: ſine quo, ut reliqua ex ſententia ſuccedant, uix ſatis liberi uidemur fore. De tota rep. plura ſcribam, & fortaſſe iam certiora ijs litteris, quas Veteri noſtro cogitabam dare.

CICERO S. D. BRVTO. 14

NVLLAS adhuc a te litteras habebamus, ne famam quidem, quæ declararet, te, cognita ſenatus auctoritate, in Italiam adducere exercitum: quod ut faceres, idq. maturares, magnopere deſiderabat reſp. ingraueſcit enim in dies inteſtinũ malum, nec externis hoſtibus magis, quam domeſticis, laboramus: qui erant omnino ab initio belli, ſed facilius frangebantur. erectior ſenatus erat, non ſententijs ſolum noſtris, ſed etiam cohortationibus excitatus. erat in ſenatu ſatis uehemens, & acer Panſa, cum in ceteros huius generis, tum maxime in ſocerum. cui conſuli non animus ab initio, non fides ad extremum tefuit. bellum ad Mutinam gerebatur, nihil ut in Cæſare reprehenderes, non nulla in Hirtio. huius belli fortuna, ut in ſecundis, fluxa; ut in aduerſis, bona. erat uictrix reſp. cæſis Antonij copijs, ipſo expulſo. Bruti deinde ita multa peccata, ut quodã modo uictoria excidere et manibus. perterritos, inermos, ſaucios non ſunt noſtri duces perſecuti: datumq. Lepido tempus eſt, in quo leuitatem eius, ſæpe perſpectam, maioribus in malis experiremur. ſunt exercitus boni, ſed rudes, Bruti, & Planci. ſunt fideliſſima, & maxima

ma auxilia Gallorum. ſed Cæſarem, meis conſilijs adhuc gubernatum, præclara ipſum indole, admirabiliq. conſtantia, improbiſſimis litteris quidam, fallacibus interpretibus, ac nuncijs impulerunt in ſpem certiſſimam conſulatus. quod ſimul atque ſenſi, neque ego illum abſentem litteris monere deſtiti, nec accuſare præſentes eius neceſſarios, qui eius cupiditati ſuffragari uidebantur; nec in ſenatu ſceleratiſſimorum conſiliorum fontes aperire dubitaui. nec uero ulla in re memini aut ſenatum meliorem, aut magiſtratus: numquam enim in honore extraordinario potentis hominis, uel potentiſſimi potius (quando quidem potentia iam in ui poſita eſt, & armis) accidit ut nemo tribunus pl. nemo alio magiſtratu, nemo priuatus auctor exiſteret. ſed in hac conſtantia, atque uirtute, erat tamen ſollicita ciuitas. illudimur enim, Brute cum militum delicijs tum imperatoris inſolentia. tantum quiſque in rep. poſſe poſtulat, quantum habet uirium. non ratio, non modus, non lex, non mos, non officium ualet, non iudicium, non exiſtimatio ciuium, non poſteritatis uerecundia. Hæc ego multo ante proſpiciens, fugiebam ex Italia, tum, cum me ueſtrorum edictorum fama reuocauit. incitaſti uero tu me, Brute, Veliæ. quamquam enim dolebam in eam me urbem ire, quam tu fugeres, qui eam liberauiſſes, quod mihi quoque quondam acciderat, periculo ſimili, caſu triſtiore: perrexi tamen, Romamq. perueni; nulloq. præſidio quatefeci Antonium; contraq.

eius

eius arma nefanda. præsidia, quæ oblata sunt, Cæsaris consilio, & auctoritate firmaui. qui si steterit idem, mihiq. paruerit, satis uidemur habituri præsidij. sin autem impiorum consilia plus ualuerint, quam nostra; aut imbecillitas ætatis non potuerit grauitatem rerum sustinere: spes omnis in te. quamobrem aduola obsecro, atque eam remp. Quam uirtute, atque animi magnitudine magis, quam euentis rerum, liberasti, exitu libera. omnis omnium concursus ad te futurus est. hortare idem per litteras Cassium. spes libertatis nusquam, nisi in uestrorum castrorum præsidijs, est. firmos omnino & duces habemus ab occidente, & exercitus. hoc adolescentis præsidium equidem adhuc firmum esse confido; sed ita multi labefactant, ut, ne moueatur, interdum extimescam. Habes totum reip. statum, qui quidem tum erat, cum has litteras dabam. uelim deinceps meliora: sin aliter fuerit, quod dij omen auertant, reip. uicem dolebo, quæ immortalis esse debeat. mihi quidem quantulum reliqui est?

BRVTVS S. D. CICERONI 15

VETERIS Antistij talis animus est in remp. ut non dubitem, quin & in Cæsare, & Antonio se præstiturus fuerit acerimum propugnatorem communis libertatis, si occasioni potuisset occurere. nam qui in Achaia congressus, P. Dolabella milites, atque equites habente, quoduis adire periculum ex insidijs paratissimi ad omnia latronis

maluerit

maluerit, quam uideri aut coactus esse pecuniam dare, aut libenter dedisse homini nequissimo, atque improbissimo, is nobis ultro et pollicitus est, et dedit XX HS ex sua pecunia, &, quod multo carius est, se ipsum obtulit, & coniunxit. huic persuadere cœpimus, ut imperator in castris remaneret, remq. publicam defenderet. statuit eundum sibi, quoniam exercitum dimisisset: statim uero rediturum ad nos confirmauit, legatione suscepta, nisi prætorum comitia habituri essent consules. nam illi ita sentienti de rep. magnopere auctor fui, ne differret tempus petitionis suæ. cuius factum omnibus gratum esse debet, qui modo iudicarint hunc exercitum esse reip. tibi tanto gratius, quanto maiore animo, gloriaq. libertatem nostram defendis, & dignitatem, si contigerit nostris consilijs exitus, quem optamus, perfuncturus es. ego etiam, mi Cicero, proprie, familiariterq. te rogo, ut Veterem ames, uelisq. esse quamamplissimum. qui, etsi nulla re deterreri a proposito potest, tamen excitari tuis laudibus, indulgentiaq. poterit, quo magis amplexetur, ac tueatur iudicium suum: & mihi gratissimum erit.

CICERO S. D. BRVTO. 16

ETSI daturus eram Messallæ Coruino continuo litteras, tamen Veterem nostrum ad te sine litteris meis uenire nolui. Maximo in discrimine resp. Brute, uersatur; uictoresq. rursus decertare cogimur. id accidit M. Lepidi scelere, & amentia. quo tēpore

cum multa propter eam curam, quam pro rep. suscepi, grauiter ferrem, tum nihil tuli grauius, quam me non posse matris tuæ precibus cedere, non sororis. nam tibi, quod mihi plurimi est, facile me satisfacturum arbitrabar. nullo enim modo poterat caussa Lepidi distingui ab Antonio, omniumq. iudicio etiam durior erat, quod, cum honoribus amplissimis a senatu esset Lepidus ornatus, tum etiam paucis ante diebus præclaras litteras ad senatum misisset, repente non solum recepit reliquias hostiũ, sed bellum acerrimum terra, mariq. gerit: cuius exitus qui futurus sit, incertum est. ita, cum rogamur, ut misericordiam liberis eius impertiamus, nihil affertur, quo minus summa supplicia, si, quod Iupiter omen auertat, pater puerorum uicerit, subeunda nobis sint. Nec uero me fugit, quam sit acerbum, parentum scelera filiorum pœnis lui: sed hoc præclare legibus comparatum est, ut caritas liberorum amiciores parentes reip. redderet. itaque Lepidus crudelis in liberos, non is, qui Lepidum hostem iudicat. atque ille, si, armis positis, de ui damnatus esset; quo in iudicio certe defensionem non haberet: eandem calamitatem subirent liberi, bonis publicatis. quamquam, quod tua mater, & soror deprecatur pro pueris, id ipsum, & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hostes denunciant. itaque maximã spem hoc tempore habemus in te, atque exercitu tuo. cum ad reip. summam, tum ad gloriam, & dignitatem

tatem tuam uehementer pertinet, te in Italiam, ut ante ſcripſi, uenire quamprimum: eget enim uehementer tum uiribus tuis, tum etiam conſilio reſp. Veterem pro eius erga te beneuolentia, ſingulariq. officio libenter ex tuis litteris cõplexus ſum; cumq. cum tui, tum reip. ſtudioſiſſimum, amantiſſimumq. cognoui. Ciceronem meum propediem, ut ſpero, uidebo. tecum enim illum, & te in Italiam celeriter eſſe uenturnm confido.

BRVTVS S. D. CICERONI. 17

DE M. Lepido uereri me cogit reliquorum timor. qui ſi eripuerit ſe nobis; quod, uelim, temere, atque iniurioſe de illo ſuſpicati ſint homines: oro atque obſecro te Cicero, neceſſitudinem noſtram, tuamq. in me beneuolentiam obteſtans, ſororis meæ liberos obliuiſcaris eſſe Lepidi filios, meq. his in patris locum ſucceſſiſſe exiſtimes. hoc ſi a te impetro, nihil profecto dubitabis pro his ſuſcipere. aliter alij cum ſuis uiuunt: nihil ego poſſum in ſororis meæ liberis facere, quo poſſit expleri uoluntas mea, aut officium. quid uero aut mihi tribuere boni poſſunt; ſi modo digni ſumus, quibus aliquid tribuatur; aut ego matri, ac ſorori, puerisq. illis præſtaturus ſum, ſi nihil ualuerit apud te, reliquumq. ſenatum contra patrem Lepidum Brutus auunculus? ſcribere multa ad te neque poſſum præ ſollicitudine, ac ſtomacho, neque debeo. nam ſi in tanta re, tamq. neceſſaria uerbis mihi opus eſt ad

te excitandum, & confirmandum; nulla ſpes eſt, facturum te, quod uolo, & quod oportet. quare noli exſpectare longas preces: intuere me ipſum, qui hoc a te uel a Cicerone coniunctiſſimo homine, priuatim, uel a conſulari, tali uiro, remota neceſſitudine priuata, debeo impetrare. quid ſis facturus, uelim mihi quamprimum reſcribas. Kal. Quinct. ex caſtris.

CICERO S. D. BRVTO. 18

BREVES tuæ littrræ: breues, dico? immo nullæ. tribus ne uerſiculis his temporibus Brutus ad me? nihil ſcripſiſſem potius. & requiris meas. quis umquam ad te tuorum ſine meis uenit? quæ autem epiſtola non pondus habuit? quæ ſi ad te perlatæ non ſunt, ne domeſticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni ſcribis te longiorem daturum epiſtolam. recte id quidem: ſed hæc quoque debuit eſſe plenior. ego autem, cum ad me de Ciceronis abs te diſceſſu ſcripſiſſes, ſtatim extruſi tabellarios, litterasq. ad Ciceronem, ut, etiam ſi in Italiam ueniſſet, ad te rediret. nihil enim mihi iucundius, nihil illi honeſtius. quamquam aliquoties ei ſcripſerá, ſacerdotum comitia mea ſumma contentione in alterum annum eſſe reiecta; quod ego cum Ciceronis cauſſa elaboraui, tum Domitij, Catonis, Lentuli, Bibulorum: quod ad te etiam ſcripſeram. ſed uidelicet, cum illam puſillam epiſtolam tuam ad mȩ dabas, non dum erat tibi id notum. quare omni ſtudio

liber.

ate, mi Brute, contendo, ut Ciceronem meum ne dimittas, tecumq. adducas. quod ipsum, si remp. cui susceptus es, respicis, tibi iam iamq. faciendum est. renatum enim bellum est, idq. non paruo scelere Lepidi. exercitus autem Cæsaris, qui erat optimus, non modo nihil prodest, sed etiam cogit exercitum tuum flagitari: qui si Italiam attigerit; erit ciuis nemo, quem quidem ciuem appellari fas sit, qui se non in tua castra conferat. etsi Brutum præclare cum Planco coniunctum habemus. sed non ignoras, quam sint incerti animi hominum, & infecti partibus, & exitus prœliorum. quin etiam, si, ut spero, uicerimus, tamen magnam gubernationem tui consilij, tuæq. auctoritatis res desiderabit. subueni igitur per deos; idq. quamprimum: tibiq. persuade, non te idibus Martijs, quibus seruitutem a tuis ciuibus repulisti, plus profuisse patriæ, quam, si mature ueneris, profuturum. I I. id. Quinct.

CICERO S. D. BRVTO. 19

MESSALLAM habes: quibus igitur litteris tam accurate scriptis assequi possum, subtilius ut explicem, quæ gerantur, quæq. sint in rep. quam tibi is exponet, qui & optime omnia nouit, & elegantissime expedire, & deferre ad te potest? caue enim existimes, Brute, (quamquam non necesse est ea me ad te, quæ tibi nota sunt scribere: sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo si-

lentio præterire) caue putes, probitate, constantia, cura, studio reip. quidquam illi esse simile: ut eloquentia, qua mirabiliter excellit, uix in eo locum ad laudandum habere uideatur: quamquam in hac ipsa sapientia plus apparet: ita graui iudicio, multaq. arte se exercuit in uerissimo genere dicendi. tanta autem industria est, tantumq. euigilat in studio, ut non maxima ingenio, quod in eo summum est, gratia habenda uideatur. Sed prouehor amore. non enim id propositum est huic epistolæ, Messallam ut laudem, præsertim ad Brutum; cui & uirtus illius non minus, quam mihi, nota est, & hæc ipsa studia, quæ laudo, notiora. quem cum a me dimittens grauiter ferrem, hoc leuabar uno, quod ad te, tamquam ad alterum me, proficiscens, & officio fungebatur, et laudem maximam sequebatur. Sed hæc hactenus. Venio nunc, longo sane interuallo, ad quandam epistolam, qua, mihi multa tribuens, unum reprehendebas, quod in honoribus decernendis essem nimius, & tanquam prodigus. tu hoc: alius fortasse, quod in animaduersione, pœnaq. durior: nisi fortasse utrumque tu. quod si ita est, utriusque rei meum iudicium tibi cupio esse notissimum: neque solum ut Solonis dictum usurpem, qui & sapientissimus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem. is remp. contineri duabus rebus dixit, præmio, & pœna. est scilicet utriusque rei modus, sicut reliquarum, & quædam in utroque genere mediocritas. sed non tanta de re propositum

est

est hoc loco disputare. quid ego auté secutus in bello sim in sententijs dicendis, aperire non alienum puto. Post interitum Cæsaris, et uestras memorabiles idus Martias, Brute, quid ego prætermissum a uobis, quantamq. impendere reip. tempestatem dixerim, non es oblitus. magna pestis erat depulsa per uos, magna populi R. macula deleta, uobis uero parta diuina gloria: sed instrumentum regni delatum ad Lepidum, & Antonium: quorum alter inconstantior, alter impurior, uterque pacem metuens, inimicos otio. his ardentibus perturbandæ reip. cupiditate quod opponi posset præsidium, non habebamus: erexerat enim se ciuitas in retinenda libertate consenties. nos tum nimis acres. uos, fortasse sapientius, excessistis urbe ea, quam liberaratis: Italiæ, sua uobis studia profitenti, remisistis. itaque cum teneri urbem a paricidis uiderem, nec te in ea, nec Cassium tuto esse posse, eamq. armis oppressam ab Antonio: mihi quoque ipsi esse excedendum putaui. tætrum enim spectaculum, oppressa ab impijs ciuitas, opitulandi potestate præcisa. sed animus idem, qui semper, infixus in patriæ caritate, discessum ab eius periculis ferre non potuit. itaque in medio Achaico cursu, cum Etesiarum diebus Auster me in Italiam, quasi dissuasor mei consilij, retulisset, te uidi Veliæ, doluiq. uehementer. cedebas enim Brute, cedebas: quoniam Stoici uestri negant fugere sapientis. Romam ut ueni, statim me obtuli Antonij sceleri, atque dementiæ.

quem cum in me incitauissem consilia inire cœpi, Brutina plane, (uestri enim hæc sunt propria sanguinis) reip. liberandæ. longa sunt, quæ restant, prætereunda: sunt enim de me. tantum dico, Cæsarem hunc adolescentem, per quem adhuc sumus, si uerum fateri uolumus, fluxisse ex fonte consiliorum meorum. huic habiti a me honores, nulli quidem Brute, nisi debiti, nulli, nisi necessarij. ut enim primum libertatem reuocare cœpimus, cum se non dum ne Decimi quidem Bruti diuina uirtus ita commouisset, ut iam id scire possemus; atque omne præsidium esset in puero, qui a ceruicibus nostris auertisset Antonium; quis honos ei nō fuit decernendus? quamquam ego illi tum uerborum laudem tribui, eamq. modicam: decreui etiam imperium: quod quamquam uidebatur illi ætati honorificum, tamen erat exercitum habenti necessarium. quid enim est sine imperio exercitus? statuam Philippus decreuit; celeritatem petitionis primo Seruius, post maiorem etiam Seruilius. nihil tum nimium uidebatur. sed nescio quo modo facilius in timore benigni, quam in uictoria grati reperimur. ego enim, D. Bruto liberato, cum lætissimus ille ciuitati dies illuxisset, idemq. casu Bruti natalis esset, decreui, ut in fastis ad eum diem Bruti nomen adscriberetur. in eoq. sum maiorum exemplum secutus, qui hunc honorem mulieri Larentiæ tribuerunt, cui uos pontifices ad aram in Velabro facere soletis. quod ego cum dabam Bruto, notam esse in

fastis

fastis gratissimæ uictoriæ sempiternam uolebam. atque illo die cognoui, haud paullo plures in senatu maleuolos esse, quam gratos. Eos per ipsos dies effudi, si ita uis, honores in mortuos Hirtium, & Pansam, Aquilam etiam: quod quis reprehendit, nisi qui, deposito metu, præteriti periculi fuerit oblitus? accedebat ad beneficij memoriam gratam ratio illa, quæ etiam posteris posset esse salutaris. extare enim uolebam in crudelissimos hostes monumenta odij publici sempiterna. Suspicor illud minus tibi probari, quod a tuis familiaribus, optimis illis quidem uiris, sed in rep. rudibus, non probabatur, quod, ut ouanti introire Cæsari liceret, decreuerim. ego autem (sed erro fortasse: nec tamen is sum, ut mea me maxime delectent) nihil mihi uideor hoc bello sensisse prudentius. cur autem ita sit, aperiendum non est; ne magis uidear prouidus fuisse, quam gratus. hoc ipsum nimium: quare alia uideamus. D. Bruto decreui honores, decreui L. Planco. præclara illa quidem ingenia, quæ gloria inuitantur, sed senatus etiam sapiens, qui, qua quemque re putat, modo honesta, ad remp. iuuandum posse adduci, hac utitur. At in Lepido reprehēditur: cui cum statuam in Rostris statuissemus, ijdem illam euertimus. Nos illum honore studuimus a furore reuocare: uicit amentia leuissimi hominis nostram prudentiam. nec tamen tantum in statuenda Lepidi statua factum est mali, quantum in euertenda boni. Satis multa de honoribus. nunc de pœna pauca sunt dicenda.

dicenda. Intellexi enim ex tuis sæpe litteris, te in ijs, quos bello deuicisti, clementiam tuam uelle laudari. existimo equidem, nil a te nisi sapienter: sed, sceleris pœnam prætermittere, (id enim est, quod uocatur ignoscere) etiam si in ceteris rebus tolerabile est, in hoc bello perniciosum puto. nullum enim bellum ciuile fuit in nostra rep. omnium quæ memoria mea fuerunt, in quo bello non, utracumque pars uicisset, tamen aliqua forma esset futura reip. hoc bello uictores quam remp. simus habituri, non facile affirmarim: uictis certe nulla umquam erit. Dixi igitur sententias in Antonium, dixi in Lepidum seueras, neque tam ulciscendi caussa, quam ut & in præsens sceleratos ciues timore ab impugnanda patria deterrerem; & in posterum documentum statuerem, ne quis talem amentiam uellet imitari. quamquam hæc quidem sententia nõ magis mea fuit, quam omnium. in qua uidetur esse illud crudele; quod ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit. sed id & antiquum est, & omnium ciuitatum: siquidem etiam Themistoclis liberi eguerunt. &, si iudicio damnatos eadem pœna sequitur ciues; qui potuimus leniores esse in hostes? Quid autem queri quisquam potest de me; qui si uicisset, acerbiorem se in me futurum fuisse confiteatur, necesse est? Habes rationem mearum sententiarum, de hoc genere dumtaxat honoris, & pœnæ. nam de ceteris rebus quid senserim, quidq. censuerim, audisse te arbitror. Sed hæc quidem non

ita

ita necessaria: illud ualde necessariũ Brute, te in Italiam cum exercitu uenire quamprimum. summa est exspectatio tui: qui si Italiam attigeris, ad te concursus fiet ominum. siue enim uicerimus; qui quidem pulcherrime uiceramus, nisi Lepidus perdere omnia, & perire ipse cum suis concupiuisset: tua nobis auctoritate opus est ad collocandum aliquem ciuitatis statum. siue etiam nunc certamen reliquum est: maxima spes est cum in auctoritate tua, tum in exercitus tui uiribus. Sed propera per deos. scis, quantum sit in temporibus, quantum in celeritate. Sororis tuæ filijs quam diligenter consulam, spero te ex matris, & sorori, litteris cogniturum. qua in caussa maiorem habeo rationem tuæ uoluntatis, quæ mihi carissima est, quam, ut quibusdam uideor, constantiæ meæ, sed ego nulla in re malo, quam te amando, constans & esse, & uideri. Vale.

BRVTVS S. D. CICERONI. 20

PARTICVLAM litterarum tuarum, quas misisti Octauio, legi, missam ab Attico mihi. Studium tuum, curaq. de salute mea nulla me noua uoluptate affecit. non solum enim usitatum, sed etiam quotidianum est, aliquid audire de te, quod pro nostra dignitate fideliter, atque honorifice dixeris, aut feceris. at dolore, quantũ maximum capere animo possum, eadem illa pars epistolæ scriptæ ad Octauium de nobis afficit. sic enim illi gratias agis de rep. tam

supppliciter,

supplicirer, ac demisse. quid scribam? pudet condicionis, ac fortunæ: sed tamen scribendum est. commendas nostram salutem illi; quæ morte qua non perniciosior? ut prorsus præteferas, non sublatam dominationem, sed dominum commutatum esse. uerba tua recognosce; & aude negare, seruientis aduersus regem istas esse preces. unum ais esse, quod ab eo postuletur, & exspectetur, ut eos ciues, de quibus uiri boni, populus R. bene existimet, saluos uelit. quid, si nolit? non erimus? atqui non esse, quam esse per illum, præstat. ego mediusfidius non existimo, tam omnes deos auersos esse a salute populi R. ut Octauius orandus sit pro salute cuiusquam ciuis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. iuuat enim magnifice loqui, & certe decet aduersus ignorantes, quid pro quoque timendum, aut a quoque petendum sit. hoc tu Cicero posse fateris Octauium, & illi amicus es; aut, si me carum habes, uis Romæ uideri; cum, ut ibi esse possem, commendandus puero illi fuerim? cui quid agis gratias, si, ut nos saluos esse uelit, & patiatur, rogandum putas? an hoc pro beneficio est habendum, quod se, quam Antonius, esse maluerit, a quo ista petenda essent? uindici quidem alienæ dominationis, non uicario, ecquis supplicat, ut optime meritis de rep. liceat esse salutis? ista uero imbecillitas, & desperatio, cuius culpa non magis in te residet, quam in omnibus alijs, & Cæsarem in cupiditatem regni impulit; & Antonio post interi-

tum

tum illius persuasit, ut interfecti locum occupare conaretur; & nunc puerum istum extulit, ut tu iudicares, precibus esse impetrandam salutem talibus uiris, misericordiaq. unius uix etiam nunc uiri tutos fore nos, haud ulla alia re. quod si Romanos nos esse meminissemus; non audacius dominari cuperent postremi homines, quam id nos prohiberemus; neque magis irritatus esset Antonius regno Cæsaris, quam ob eiusdem mortem deterritus. Tu quidem consularis, & tantorum scelerum uindex, quibus oppressis, uereor, ne in breue tempus dilata sit abs te pernicies, qui potes intueri, quæ gesseris, simul & ista uel probare, uel ita demisse, ac facile pati, ut probantis speciem habeas? quod autem tibi cum Antonio priuatum odium? nempe, quia postulabat hæc; salutem ab se peti; precariam nos incolumitatem habere, a quibus ipse libertatem accepisset; esse arbitrium suum de rep. quærenda esse arma putasti, quibus dominari probiberetur; scilicet, ut, illo prohibito, rogaremus alterum, qui se in eius locum reponi pateretur, an ut esset sui iuris, ac mancipij resp.? nisi forte non de seruitute, sed de condicione seruiendi recusatum est a nobis. atqui non solum bono domino potuimus Antonio tolerare nostram fortunam, sed etiam beneficijs, atque honoribus, ut participes, frui, quantis uellemus. quid enim neget ijs, quorum patientiam uideret maximum suæ dominationis præsidium esse? sed nihil tanti fuit, quo uenderemus fidem nostram, &

liber-

libertatem. hic ipse puer, quem Cæsaris nomen incitare uidetur in Cæsaris interfectores, quanti æstimet, si sit commercio locus, posse nobis auctoribus tantum, quantum profecto poterit; quoniam uiuere, & pecunias habere, & dici consulares uolumus? ceterum nequidquam perierit ille: cuius interitu quid gauisi sumus, si, mortuo, nihilo minus seruituri eramus? nulla cura adhibetur. sed mihi prius omnia dij, deæq. eripuerint, quam illud iudicium, quo non modo heredi eius, quem occidi, non concesserim, quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo, si reuiuiscat, ut, patiente me, plus legibus, ac senatu possit. An hoc tibi persuasum est, fore ceteros ab eo liberos, quo inuito nobis in ista ciuitate locus non sit? qui porro id, quod petis, fieri potest, ut impetres? rogas enim, uelit nos saluos esse. uidemur ergo tibi salutem accepturi, cum uitam acceperimus? quam, si prius dimittimus dignitatem, & libertatem, qui possumus accipere? An tu, Romæ habitare, id putas incolumem esse? res, non locus, oportet, præstet istuc mihi. neque incolumis Cæsare uiuo fui, nisi postquam illud consciui facinus: neque usquam exsul esse possum, dum, seruire, & pati contumelias, peius odero malis omnibus alijs. non ne hoc est in easdem tenebras recidisse? ab eo, qui tyranni nomē adsciuit sibi, (cum in Græcis ciuitatibus liberi tyrannorum, oppressis, illis, eodem supplio afficiantur) petitur, ut uindices, atque oppressores dominationis salui sint?

hanc

hanc ego ciuitatem uidere uelim, aut putem ullam, quæ ne traditam quidem, atque inculcatam libertatem recipere possit, plusq. timeat in puero nomen sublati regis, quam confidat sibi; cum illum ipsum, qui maximas opes habuerit, paucorum uirtute sublatum uideat? Me uero posthac ne cõmendaueris Cæsari tuo, ne te quidem ipsum, si me audies. ualde care æstimas tot annos, quot ista ætas recipit, si propter eam caussam puero isti supplicaturus es. Deinde, quod pulcherrime fecisti, ac facis in Antonio, uide, ne conuertatur a laude maximi animi ad opinionem formidinis. nam si Octauius tibi placet, a quo de nostra salute petendum sit; non dominum fugisse, sed amiciorem dominum quæsisse uideberis. quem quod laudas ob ea, quæ adhuc fecit; plane probo: sunt enim laudanda; si modo contra alienam potentiam, non pro sua suscepit eas actiones. cum uero iudicas tantum illi nõ modo licere, sed etiam a te ipso tribuendum esse, ut rogandus sit, ne nolit esse nos saluos: nimium magnam mercedem statuis. id enim ipsum illi largiris, quod per illum habere uidebatur resp. neque hoc tibi in mentem uenit, si Octauius ullis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat; iis, qui illud malum exciderint, cuius istæ reliquiæ sunt, nihil, quo expleri possit eorum meritum, tributurum umquam populus R. si omnia simul congesserit. Ac uide, quanto diligentius homines metuant, quam meminerint, quia Antonius uiuat,

atque in armis ſit. de Cæſare uero quod fieri potuit, ac debuit, tranſactum eſt, neque iam reuocari in integrum poteſt. Octauius is eſt, qui quid de nobis iudicaturus ſit, exſpectet populus R.? nos ij ſumus, de quorum ſalute unus homo rogandus uideatur? ego (ut iſtuc reuertar) is ſum, qui non modo non ſupplicem, ſed etiam coerceam poſtulantes, ut ſibi ſupplicetur. aut longe a ſeruientibus abero; mihiq. eſſe iudicabo Romam, ubicunque liberum eſſe licebit; ac ueſtri miſerebor, quibus nec ætas, neque honores, neque uirtus aliena dulcedinem uiuendi minuere potuerit. mihi quidem ita beatus eſſe uidebor, ſi modo conſtanter, ac perpetuo placebit hoc conſilium, ut relatam putem gratiam pietati meæ. quid enim eſt melius, quam, memoria recte factorum, & libertate contentum, negligere humana? ſed certe non ſuccumbam ſuccumbentibus; nec uincar ab ijs, qui ſe uinci uolunt; experiarque, & tentabo omnia, neque deſiſtam abſtrahere a ſeruitio ciuitatem noſtram. ſi ſecuta fuerit, quæ debet, fortuna; gaudebimus omnes: ſin minus; ego tamen gaudebo. quibus enim prius hæc uita factis, aut cogitationibus traducatur, quam ijs, quæ pertinuerint ad liberandos ciues meos? te, Cicero, rogo, atque hortor, ne defatigere, neu diffidas; ſemper in præſentibus malis prohibendis, futura quoque, niſi ante ſit occurſum, explores, ne ſe inſinuent. fortem, & liberum animum, quo & conſul, & nunc conſularis remp. uindicaſti, ſine conſtantia, & æqua-
bilitate

bilitate nullum esse putaris. fateor enim, duriorem esse cōdicionem spectatæ uirtutis, quam incognitæ. benefacta pro debitis exigimus: quæ si aliter eueniunt; ut decepti ab his, infesto animo reprehendimus. itaque, resistere Antonio Ciceronem, & si magna laude dignum est; tamen, quia ille consul hunc cōsularem merito præstare uidetur, nemo admiratur. idem Cicero, si flexerit aduersus alios iudicium suum, quod tanta firmitate, ac magnitudine animi direxit in exturbando Antonio, non modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam præterita euanescere coget: (nihil enim per se amplum est, nisi in quo iudicij ratio extat) quia neminem magis decet, remp. amare, libertatisq. defensorem esse, uel ingenio, uel rebus gestis, uel studio, atque efflagitatione omnium. quare non Octauius est rogandus, ut uelit nos saluos esse: magis tu te exsuscita, ut eam ciuitatem, in qua maxima gessisti, liberam, atque honestam fore putes, si modo sint populo duces ad resistendum improborum consilijs.

BRVTO S. D. ATTICO. 21

Scribis mihi, mirari Ciceronem, quod nihil significem umquam de suis actis. quoniam efflagitas, coactu tuo scribam, quæ sentio. Omnia fecisse Ciceronem optimo animo, scio. quid enim mihi exploratius esse potest, quam illius animus in remp.? sed quædam mihi uidetur, quid dicam, imperite uir omniū prudentissimus, an ambitiose fecis

se, qui ualentissimum Antonium suscipere pro rep. non dubitauit inimicum? nescio quid scribam tibi, nisi unum, pueri & cupiditatem, & licentiam potius esse irritatam, quam repressam a Cicerone; tantumq. eum tribuere huic indulgentiæ, ut se maledictis non abstineat, ijs quidem, quæ in ipsum dupliciter recidunt: quod & plures occidit uno, seq. prius oportet fateatur sicarium, quam obijciat Cascæ, quod obijcit; & imitatur in Casca Bestiam. an, quia non omnibus horis iactamus idus Martias, similiter atque illi nonas Decembres suas in ore habet, eo meliore condicione Cicero pulcherrimum factum uituperabit, quam Bestia, & Clodius reprehendere illius consulatum soliti sunt? Sustinuisse mihi gloriatur bellum Antonij togatus Cicero noster. quid hoc mihi prodest, si merces Antonij oppressi poscitur in Antonij locum successio? & si uindex illius mali auctor extitit alterius, fundamentum, & radices habituri altiores, si patiamur? ut iam ista, quæ facit, non dominationem, non; sed dominum Antonium timentis sint. ego autem gratiam non habeo, si quis, dum ne irato seruias, rem ipsam non deprecatur. Immo triumphus, & stipendium decernitur, et omnibus decretis ornatur. pudeat cōspicere fortunam, cuius nomen susceperit. consularis hoc, an Ciceronis est? quoniam tacere non licuit, leges, quæ tibi necesse est molesta esse. etiam ipse sentio, quanto cum dolore hæc ad te scripserim. nec ignoro, quid sentias in rep. & quam desperatam quoque sanari pu-

putes posse. nec mehercle te Attice reprehendo. ætas enim, mores, liberi segnem efficiunt: quod quidem etiam ex Flauio nostro perspexi. sed redeo ad Ciceronem. Quid inter Saluidenum, & eum interest? quid autem amplius ille decerneret? Timet, inquies, etiam nunc reliquias belli ciuilis. quisquam ergo ita timet profligatum, ut neque potentiã eius, qui exercitum uictorẽ habeat, neque temeritatem pueri putet extimescendam esse? an hoc ipsum ea re facit, quod illi propter amplitudinem omnia iam, ultroq. deferenda putat? o magnam stultitiam timoris, id ipsum, quod uerearis, ita cauere, ut, cum uitare fortasse potueris, ultro accersas, et attrahas. nimium timemus mortem, et exsilium, et paupertatem. hæc mihi uidentur Ciceroni ultima esse in malis: &, dum habeat, a quibus impetret, quæ uelit, et a quibus colatur, ac laudetur, seruitutem, honorificam modo, non aspernatur; si quidquam in extrema, ac miserrima contumelia potest honorificum esse. Licet ergo patrem appellet Octauius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat: tamen illud apparebit, uerba rebus esse contraria. quid enim tam alienum ab humanis sensibus est, quam eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero sit? atqui eo tendit, id agit, ad eum exitum properat uir optimus, ut sit illi Octauius propitius. Ego uero iam ijs artibus mihil tribuo, quobus scio Ciceronem instructissimum esse. quid enim illi prosunt, quæ

pro libertate patriæ de dignitate, quæ de morte, exsilio, paupertate scripsit copiosissime? quãto autem magis illa callere uidetur Philippus, qui priuigno minus tribuerit, quam Cicero, qui alieno tribuat? Desinat igitur gloriando etiam insectari dolores nostros. quid enim nostra, uictum esse Antonium, si uictus est, ut alij uacaret, quod ille obtinuit? tametsi tuæ litteræ dubia etiam nunc significant. Viuat hercule Cicero, qui potest, supplex, & obnoxius; si neque ætatis, neque honorum, neque rerũ gestarum pudet. ego certe, qui cum ipsa re bellum geram, hoc est cum regno, & imperijs extraordinarijs, & dominatione, & potentia, quæ supra leges se esse uelit, nulla erit tam bona condicio seruiendi, qua non deterrear; quamuis sit uir bonus, ut scribis, Antonius: quod ego numquam existimaui. sed dominum ne parentem quidem maiores nostri uoluerunt esse. Te nisi tantum amarem, quantum Ciceroni persuasum est diligi ab Octauio, hæc ad te non scripsissem. dolet mihi, quod tu non stomacharis, amantissimus tum tuorum omnium, tum etiam Ciceronis. sed persuade tibi, de uoluntate propria mea nihil esse remissum, de iudicio largiter. neque enim impetrari potest, quin, quale quidque uideatur ei, talem quisque de illo opinionem habeat. Vellem mihi scripsisses, quæ condiciones essent Atticæ nostræ. potuissem tibi aliquid de meo sensu perscribere. Valetudinem Porciæ meæ tibi curæ esse non miror.

ror.

ror. Denique, quod petis, faciam libenter: nam etiam sorores me rogant: & hominem noro, & quid sibi uoluerit.

M. CICERO S. D. M. BRVTO. 22

Cvm saepe te litteris hortatus essem, ut quamprimum reip. subuenires, in Italiamq. exercitum adduceres; neque id arbitrarer dubitare tuos necessarios; rogatus sum a prudentissima, & diligentissima femina, matre tua, cuius omnes curae ad te referuntur, & in te consumuntur, ut uenirem ad se ad VIII. kal. Sext. quod ego, ut debui, sine mora feci. cum autem uenissem, Casca aderat, & Labeo, & Scaptius. at illa retulit, quaesiuitque, quidnam mihi uideretur, arcesseremus ne te, atque tibi id conducere putaremus; an, tardare, & commorari te, melius esset. Respondi id, quod sentiebam, & dignitati, & existimationi tuae maxime conducere, te primo quoque tempore ferre praesidium labenti, & inclinatae reip. quid enim abesse censes mali in eo bello, in quo uictores exercitus fugientem hostem persequi noluerunt? & in quo incolumis imperator, honoribus amplissimis, fortunisq. maximis, coniuge, liberis, uobis affinibus ornatus, bellum reip. indixerit? quid dicam, in tanto senatus populiq. consensu; cum tantum resideat intra muros mali? Maximo autem, cum haec scribebam, afficiebar dolore, quod, cum me pro adolescentulo, ac paene puero resp. accepisset uadem

uix uidebar, quod promiserã, præstare posse. est autem grauior, & difficillior animi, & sententiæ, maximis præsertim in rebus, pro altero, quam pecuniæ, obligatio. hæc enim solui potest; & est rei familiaris iactura tolerabilis: reip. quod spoponderis, quemadmodum soluas, nisi is dependi facile patitur, pro quo spoponderis? quamquam & hunc, ut spero, tenebo, multis repugnantibus. uidetur enim esse indoles, sed flexibilis ætas, multiq. ad deprauandum parati; qui, splendore falsi honoris obiecto, aciem boni ingenij perstringi posse confidunt. itaque ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut omnes adhibeam machinas ad tenendum adolescentem, ne famam subeam temeritatis. quãquam quæ temeritas est? magis enim illum, pro quo spopondi, quam me, obligaui. nec uero pœnitere potest remp: me pro eo spopondisse, qui fuit in rebus gerendis tum suo ingenio, tum mea promissione constantior. Maximus autem, nisi me forte fallit, in rep. nodus est inopia rei pecuniariæ. obdurescunt enim magis quotidie boni uiri ad uocem tributi; quod ex centesima collatum, impudenti censu locupletum, in duarum legionum præmijs omne consumitur. impendent autem infiniti sumptus tum in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tum uero in tuum. nam Cassius noster uidetur posse satis ornatus uenire. Sed & hæc, & multa alia coram cupio, idq. quamprimum. De sororis tuæ filijs, non exspectaui, Brute, dum scriberes. omnino ipsa tempora (bellum enim

ducetur)

ducetur) integram tibi caussam reseruant. sed ego a principio, cum diuinare de belli diuturnitate non possem, ita caussam egi puerorum in senatu, ut te arbitror e matris litteris potuisse cognoscere. nec uero ulla res erit umquam, in qua ego non, uel uitæ periculo, ea dicam, eaq. faciam, quæ te uelle, quæq. ad te pertinere arbitrabor. Vale. VI. kal. Sext.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM LIBER I.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI.

ESTI non dubitabam, quin hanc epistolam multi nuncij, fama denique esset ipsa sua celeritate superatura; tuq. ante ab alijs auditurus esses, annum tertium accessisse desiderio nostro, & labori tuo: tamen existimaui a me quoque tibi huius molestiæ nuncium perferri oportere. nam superioribus litteris, non unis, sed pluribus, cum iam ab alijs desperata res esset, tamen tibi ego spem maturæ decessionis afferebam; non solum, ut quamdiutissime te iucunda opinione oblectarem; sed etiam, quia tanta adhibebatur & a nobis, & prætoribus contentio, ut rem posse confici non diffiderem. nunc, quoniam ita accidit, ut neque prætores suis opibus, neque nos nostro studio quidquam proficere possemus: est omnino difficile non grauiter id ferre; sed tamen nostros animos, maximis in rebus & gerendis, & sustinendis exercitatos, frangi, & debilitari molestia non oportet. Et quoniam ea molestissime ferre homines debent, quæ ipsorum culpa contracta sunt: est quiddā in hac re mihi molestius ferendum, quam tibi. factum est enim mea culpa, contra quam tu

mecum

mecum & proficiscens, & per litteras egeras, ut priore anno non succederetur. quod ego, dum saluti sociorum consulo, dum impudentiæ non nullorum negotiatorum resisto, dum nostram gloriam tua uirtute augeri, expeto, feci non sapienter, præsertim cum id commiserim, ut ille alter annus etiam tertium posset adducere. quod quoniam peccatum meum esse confiteor; est sapientiæ, atque humanitatis tuæ, curare, & perficere, ut hoc, minus sapienter a me prouisum, diligentia tua corrigatur. Ac si te ipse uehementius ad omnes partes bene audiendi excitaris, non ut cum alijs, sed ut tecum iam ipse certes; si omnem tuam mentem, curam, cogitationem, ad excellentem in omnibus rebus laudis cupiditatem incitaris: mihi crede, unus annus additus labori tuo, multorum annorum lætitiam nobis, gloriam uero etiam posteris nostris afferet. Quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas, aut demittas animum, ne ue te obrui, tamquam fluctu, sic magnitudinem negotij sinas, contraq. erigas, ac resistas, siue etiam ultro occurras negotijs. neque enim eiusmodi partem reip. geris, in qua fortuna dominetur, sed in qua plurimum ratio possit, & diligentia. quod si tibi, bellum aliquod magnum, & periculosum administranti, prorogatum imperium uiderem; tremerem animo; quod eodem tempore esse intelligeré etiam fortunæ potestatem in nos prorogatam. nunc uero ea pars tibi reip. commissa est, in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortu-

na tenet, & quæ mihi tota in tua uirtute, ac moderatione animi posita esse uideatur. nullas, ut opinor, insidias hostium, nullam prœlij dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam stipendij, aut rei frumentariæ, nullam seditionem exercitus pertimescimus: quæ persæpe sapientissimis uiris acciderunt; ut, quemadmodum gubernatores optimi uim tempestatis, sic illi fortunæ impetum superare non possent. tibi data est summa pax, summa tranquillitas, ita tamen, ut ea dormientem gubernatorem uel obruere, uigilantem etiam delectare possit. Constat enim ea prouincia primum ex eo genere sociorum, quod est ex hominum omni genere humanissimum; deinde ex eo genere ciuium, qui aut, quod publicani sunt, nos summa necessitudine attingunt; aut, quod ita negotiantur, ut locupletes sint, nostri consulatus beneficio incolumes se fortunas habere arbitrantur. At enim inter hos ipsos existunt graues controuersiæ, multæ nascuntur iniuriæ, magnæ contentiones consequũtur. Quasi uero ego id putem, non te aliquantũ negotij sustinere. intelligo permagnum esse negotium, & maximi consilij: sed memento, consilij me hoc esse negotium magis aliquanto, quam fortunæ, putare. quid est enim negotij, continere eos, quibus præsis, si te ipse contineas? id autem sit magnum, & difficile ceteris, sicut est difficillimum: tibi & fuit hoc semper facillimum, & uero esse debuit; cuius natura talis est, ut etiam sine doctrina uideatur mode-

rata

rata esse potuisse; ea autem adhibita doctrina est, quæ uel uitiosissimam naturam excolere possit. tu cum pecuniæ, cum uoluptati, cum omnium rerum cupiditati resistes, ut facis; erit, credo, periculum, ne improbum negotiatorem, paullo cupidiorem publicanum comprimere non possis. nam Græci quidé sic te, ita uiuentem, intuebuntur, ut quendam ex annalium memoria, aut etiam e cælo diuinum hominem esse in prouinciam delapsum putent. Atque hæc nunc, non ut facias, sed ut te facere, & fecisse gaudeas, scribo. præclarum est enim, summo cum imperio fuisse in Asia triennium, sic, ut nullum te signum, nulla pictura, nullum uas, nulla uestis, nullum mancipium, nulla forma cuiusquam, nulla condicio pecuniæ, quibus rebus abundat ista prouincia, ab summa integritate, continentiaq. deduxerit. quid autem reperiri tam eximium, aut tam expetendum potest, quam istam uirtutem, moderationem animi, temperantiam non latere in tenebris, neque esse abditam, sed in luce Asiæ, in oculis clarissimæ prouinciæ, atque in auribus omnium gentium, ac nationum esse positam? non itineribus tuis perterreri homines, non sumptu exhauriri, non aduentu commoueri; esse, quocumque ueneris, & publice, et priuatim maximam lætitiam; cum urbs custodem, non tyrannum, domus hospitem, non expilatorem recepisse uideatur. His autem in rebus iam te usus ipse profecto erudiuit, nequaquam satis esse, ipsum hasce habere uirtutes, sed esse circum-
spiciendum

spiciendum diligenter, ut in hac custodia prouinciæ non te unum, sed omnes ministros imperij tui socijs, ciuibus, & reip. præstare uideare. quamquam legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationem dignitatis suæ: de quibus honore, & dignitate, & ætate præstat Tubero: quem ego arbitror, præsertim cum scribat historiam, multos ex suis annalibus posse deligere, quos uelit, & possit imitari. Allienus autem, noster cum animo, & beneuolentia, tum uero etiam imitatione uiuendi. Nam quid ego de Gratidio dicam? quem certo scio ita laborare de existimatione sua, ut, propter amorem in nos fraternum, etiam de nostra laboret. Quæstorem habes non tuo iudicio delectum, sed eum, quem sors dedit. hunc oportet & sua sponte esse moderatum, & tuis institutis, ac præceptis obtemperare. Quorum si quis forte esset sordidior, ferres eatenus, quoad per se negligeret eas leges, quibus est adstrictus; non ut ea potestate, quam tu ad dignitatem permisisses, ad quæstum uteretur. neque enim mihi sane placet, præsertim cum hi mores tantum iam ad nimiam leuitatem, & ambitionem incubuerint, scrutari te omnes sordes, excutere unumquemque eorum, sed, quanta sit in quoque fides, tantum cuique committere. Atque inter hos, eos, quos tibi comites, & adiutores negotiorum publicorum dedit ipsa resp. dumtaxat finibus ijs præstabis, quos ante præscripsi. quos uero aut ex domesticis conuictionibus, aut ex necessarijs apparitionibus tecum esse
uo-

uoluisti, qui quasi ex cohorte prætoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta omnia præstanda nobis sunt. sed habes eos tecum, quos possis recte facientes facile diligere, minus consulentes existimationi tuæ facillime coercere. a quibus, rudis cum esses, uidetur potuisse tua liberalitas decipi. nam ut quisque est uir optimus, ita difficillime esse alios improbos suspicatur. nunc uero tertius hic annus habeat integritetem eandem, quam superiores, cautiorem etiam, ac diligentiorem. Sint aures tuæ, quæ id, quod audiunt, existimentur audire, non in quas ficte, & simulate quæstus caussa insusurretur. Sit anulus tuus, non ut uas aliquod, sed tamquam ipse tu; non minister alienæ uoluntatis, sed testis tuæ. Accensus sit eo etiam numero, quo eum maiores nostri esse uoluerunt, qui hoc non in beneficij loco, sed in laboris, ac muneris non temere, nisi libertis suis, deferebant; quibus illi quidem non multo secus, ac seruis, imperabant. Sit lictor non suæ, sed tuæ lenitatis apparitor; maioraq. præferant fasces illi, ac secures dignitatis insignia, quam potestatis. Toti denique sit prouinciæ cognitum, tibi omnium, quibus præsis salutem, liberos, famam, fortunas esse carissimas. Denique hæc opinio sit, non modo, qui aliquid acceperint, sed ijs etiam, qui dederint, te inimicum, si id cognoueris, futurum. neque uero quisquam dabit, cum erit hoc perspectum, nihil per eos, qui simulant se apud te multum posse, abs te solere impetrari.

petrari. nec tamen hæc oratio mea est eiusmodi, ut te in tuos aut durum esse nimium, aut suspiciosum uelim. nam si quis est eorum, qui tibi biennij spatio nũquam in suspicionem auaritiæ uenerit, ut ego Cæsium, & Chærippum, & Labeonem & audio, &, quia cognoui, existimo: nihil est, quod non & ijs, & si quis est alius eiusmodi, & committi, & credi rectissime putem. sed si quis est, in quo iam offenderis, de quo aliquid senseris: huic nihil credideris, nullam partem existimationis tuæ commiseris. In prouincia curo ipsa si quem es nactus, qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis ante fuerit ignotus: huic quantum credendum sit, uide: non quin possint multi esse prouinciales uiri boni: sed hoc sperare licet, iudicare periculosum ast. multis enim simulationum inuolucris tegitur, & quasi uelis quibusdam obtenditur uniuscuiusque natura: frons, oculi, uultus persæpe mentiuntur, oratio uero sæpissime. quamobrem qui potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate adducti careant ijs rebus omnibus, a quibus nos diuulsi esse non possumus; te autem, alienum hominem, ament ex animo, ac non sui commodi caussa simulent? mihi quidem permagnum uidetur, præsertim si ijdem homines priuatum non fere quemquam, prætores semper omnes amant. Quo ex genere si quem forte tui cognosti amantiorem, (fieri enim potuit) quam temporis: hunc uero ad tuum numerum libenter adscribito. sin autem id non per-

ſpicies: nullum erit genus in familiaritate cauendum magis: propterea quod & omnes uias pecuniæ norunt; & omnia pecuniæ cauſſa faciunt; &, quicum uicturi non ſunt, eius exiſtimationi conſulere non curant. Atque etiam e Græcis ipſis diligenter cauendæ ſunt quædam familiaritates, præter hominum perpaucorum, ſi qui ſunt uetere Græcia digni. ſic uero fallaces ſunt permulti, & leues, & diuturna ſeruitute ad nimiam aſſentationem eruditi. quos ego uniuerſos adhiberi liberaliter, optimum quēque hoſpitio, amicitiaq. coniungi dico oportere. nimiæ familiaritates eorum neque tam fideles ſunt; (non enim audent aduerſari noſtris uoluntatibus) et uero inuident non noſtris ſolum, uerum etiam ſuis. Iam qui in eiuſmodi rebus, in quibus uereor etiam ne durior ſim, cautus eſſe uelim, ac diligens; quo me animo in ſeruis eſſe cenſes? quos quide cum omnibus in locis, tum præcipue in prouincijs regere debemus. quo de genere multa præcipi poſſunt: ſed hoc & breuiſſimum eſt, & facillime teneri poteſt: ut ita ſe gerant in iſtis Aſiaticis itineribus, ut ſi iter Appia uia faceres; ne ue intereſſe quidquam putent, utrum Tralles, an Formias uenerint. At, ſi quis eſt ex ſeruis egregie fidelis, ſit in domeſticis rebus, & priuatis: quæ res ad officium imperij tui, atque ad aliquam partem reip. pertinebunt, de ijs rebus ne quid attingat. multa enim, quæ recte committi ſeruis fidelibus poſſunt, tamen, ſermonis, & uituperationis uitandæ

dæ caussa, committenda non sunt. Sed nescio quo pacto ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea, cum id mihi propositum initio non fuisset. quid enim ei præcipiam, quem ego, in hoc præsertim genere, intelligam prudentia non esse inferiorem, quam me, usu uero etiam superiorem? sed tamen, si ad ea, quæ faceres, auctoritas accederet mea, tibi ipsi illa putaui fore iucundiora. Quare sint hæc fundamenta dignitatis tuæ, tua primum integritas, & continentia; deinde ominum, qui tecum sunt, pudor; delectus in familiaritatibus & prouincialium hominum, & Græcorum percautus, & diligens; familiæ grauis, & constans disciplina. quæ cum honesta sint in his priuatis nostris, quotidianisq. rationibus; in tanto imperio, tam deprauatis moribus, tam corruptrice prouincia, diuina uideantur, necesse est. Hæc institutio, atque hæc disciplina potest sustinere in rebus statuendis, et decernendis eam seueritatem, qua tu in ijs rebus usus es, ex quibus non nullas simultates cum magna mea lætitia susceptas habemus. nisi forte me Paconij nescio cuius, hominis ne Græci quidem, ac Mysi, aut Phrygis potius, querelis moueri putas, aut Tuscenij, hominis furiosi, ac sordidi uocibus; cuius tu ex impurissimis faucibus inhonestissimam cupiditatem eripuisti summa cum æquitate. Hæc, & cetera plena seueritatis, quæ statuisti in ista prouincia, non facile sine summa integritate sustineremus. quare sit summa in iure dicendo seueritas, dum modo ea

do ea ne uarietur gratia, sed conseruetur æquabilis. sed tamen parui refert, abs te ipso ius dici æqualiter, & diligenter, nisi idem ab ijs fiet, quibus tu eius muneris aliquam partem concesseris. Ac mihi quidem uidetur non sane magna uarietas esse negotiorum in administranda Asia, sed ea tota iuris dictione maxime sustineri. in qua scientiæ, præsertim prouincialis, ratio ipsa expedita est: constantia est adhibenda, & grauitas, quæ resistat non solum gratiæ, uerum etiam suspicioni. Adiungenda etiam est facilitas in audiendo, lenitas in discernendo, in satisfaciendo, ac disputando diligentia. his rebus nuper Cn. Octauius iucundissimus fuit: apud quem primus lictor quieuit, tacuit accensus; quoties quisque uoluit, dixit, & quam uoluit diu. quibus ille rebus fortasse nimis lenis uideretur, nisi hæc lenitas illam seueritatem tueretur. cogebantur Syllani homines, quæ per uim, & metum abstulerant, reddere. qui in magistratibus iniuriose decreuerãt, eodem ipsis priuatis erat iure parendum. hæc illius seueritas acerba uideretur, nisi multis condimentis humanitatis mitigaretur. quod si hæc lenitas grata Romæ est, ubi tanta arrogantia est, tam immoderata libertas, tam infinita hominum licentia, denique tot magistratus, tot auxilia, tanta uis, tanta senatus auctoritas: quam iucunda tandem prætoris comitas in Asia potest esse? in qua tanta multitudo ciuium, tanta sociorum, tot urbes, tot ciuitates unius hominis nutum intuentur: ubi nullum

auxilium est, nulla conquestio, nullus senatus, nulla concio. quare permagni hominis est, & cum ipsa natura moderatu, tum uero etiam doctrina, atque optimarum artium studijs eruditi, sic se adhibere in tanta potestate, ut nulla alia potestas ab ijs, quibus is præsit, desideretur. Cyrus ille a Xenophonte non ad historiæ fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperij: cuius summa grauitas ab illo Philosopho cum singulari comitate coniungitur: quos quidem libros non sine caussa noster ille Africanus de manibus ponere non solebat. nullum est enim prætermissum in ijs officium diligentis, & moderati imperij. eaq. si sic coluit ille, qui priuatus futurus numquam fuit: quonam modo retinenda sunt ijs, quibus imperium ita datum est, ut redderent, & ab ijs legibus datum est, ad quas reuertendum est? Ac mihi quidem uidentur huc omnia esse referenda ijs, qui præsunt alijs, ut ij, qui eorum in imperio erunt, sint quam beatissimi: quod tibi & esse antiquissimum, & ab initio fuisse, ut primum Asiam attigisti, constante fama, atque omnium sermone celebratum est. Est autem non modo eius, qui socijs, & ciuibus, sed etiam eius, qui seruis, qui mutis pecudibus præsit, eorum, quibus præsit, commodis, utilitatiq. seruire. cuius quidem generis, constare inter omnes uideo, abs te summam adhiberi diligentiam, nullum æs alienum nouum contrahi ciuitatibus, uetere autem magno, & graui multas abs te esse liberatas: urbes complures dirutas, ac

pæne

pæne desertas, in quibus unam Ioniæ nobilissimam, alteram Cariæ, Samum, & Halycarnassum, per te esse recreatas: nullas esse in opidis seditiones, nullas discordias: prouideri abs te, ut ciuitates optimatum consilijs administrentur: sublata Mysiæ latrocinia, cædes multis locis repressas, pacem tota prouincia constitutam, neque solum illa itinerum, atque agrorum, sed multo etiam plura, & maiora opidorum & furta, & latrocinia esse depulsa: remotam a fama, & a fortunis, & ab otio locupletum illam acerbissimam, ministram prætorum auaritiæ, calumniam: sumptus, & tributa ciuitatum ab omnibus, qui earum ciuitatum fines incolant, tolerari æqualiter: facillimos esse aditus ad te: patere aures tuas querellis omnium: nullius inopiam, ac sollicitudinem non modo illo populari accessu, ac tribunali, sed ne domo quidem, & cubiculo esse exclusam tuo: toto denique imperio nihil acerbum esse, nihil crudele, atque omnia plena clementiæ, mansuetudinis, humanitatis. quantum uero illud est beneficium tuum, quod iniquo, & graui uectigali ædiliciorum, magnis nostris simultatibus, Asiam liberasti? Enimuero, si unus homo nobilis queritur palam, te, quod edixeris, ne ad ludos pecuniæ decernerentur, HS CC sibi eripuisse: quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, quicumque Romæ ludos facerent, quod erat iam institutum, erogaretur? Quamquam has querellas hominum nostrorum illo consilio oppressimus, quod in

Asia nescio quonam modo, Romæ quidem non mediocri cum admiratione laudatur; quod, cum ad templum, monumentumq. nostrum ciuitates pecunias decreuissent; cumq. id & pro magnis meis meritis, & pro tuis maximis beneficijs summa sua uoluntate fecissent; nominatimq. lex exciperet, ut ad templum, monumentumq. capere liceret; cumq. id, quod dabatur, non esset interiturum, sed in ornamentis templi futurum; ut non mihi potius, quam populo R. ac dijs immortalibus datum uideretur; tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui faciebant, uoluntas, accipiendum non putaui, cum alijs de caussis, tum etiam ut animo æquiore ferrent ij, quibus nec deberetur, nec liceret. Quapropter incumbe toto animo, & studio omni in eam rationem, qua adhuc usus es, ut eos, quos tuæ fidei, potestatiq. senatus, populusq. R. commisit, & credidit, diligas, & omni ratione tueare, ut esse quambeatissimos uelis. quod si te sors Afris, aut Hispanis, aut Gallis præfecisset, immanibus, ac barbaris nationibus: tamen esset humanitatis tuæ, consulere eorum commodis, & utilitati, salutiq. seruire. cum uero ei generi hominum præsimus, non modo in quo ipsa sit, sed etiam a quo ad alios peruenisse putetur humanitas: certe ijs eã potissimum tribuere debemus, a quibus accepimus. non enim me hoc iam dicere pudebit, præsertim in ea uita, atque in ijs rebus gestis, in quibus non potest residere inertiæ, aut leuitatis ulla suspicio, nos

ea,

ea, quæ consecuti sumus, ijs studijs, & artibus esse adeptos, quæ sint nobis Græciæ monumentis disciplinisq. traditæ. Quare, præter communem fidem, quæ omnibus debetur, præterea nos isti hominum generi præcipue debere uidemur; ut, quorum præceptis simus eruditi, apud eos ipsos, quod ab ijs didicerimus, uelimus expromere. Atque ille quidem princeps ingenij, & doctrinæ Plato tum denique fore beatas resp. putauit, si aut docti, & sapientes homines eas regere cœpissent, aut, qui regerent, omne suum studium in doctrina, ac sapientia collocassent. hanc coniunctionem uidelicet potestatis, & sapientiæ, saluti censuit ciuitatibus esse posse. quod fortasse aliquando uniuersæ reip. nostræ, nunc quidem profecto isti prouinciæ contigit, ut is in ea summam potestatem haberet, cui in doctrina, cui in uirtute, atque humanitate percipienda plurimum a pueritia studij fuisset, & temporis. Quare cura, ut hic annus, qui ad laborem tuum accessit, idem ad salutem Asiæ prorogatus esse uideatur. quoniam in te retinendo fuit Asia felicior, quam nos in deducendo; perfice, ut lætitia prouinciæ desiderium nostrum leniatur. etenim, si in promerendo ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud scio an nemini, fuisti omnium diligentissimus; multo maiorem in his honoribus tuendis adhibere diligentiam debes. Equidem, de isto genere honorum quid sentirem, scripsi ad te ante. semper eos putaui, si uulgares essent, uiles; si temporis caussa

constituerentur, leues: si uero, id quod ita factum est, meritis tuis tribuerentur, existimabam multam tibi in iis tuendis operam esse ponendam. Quare, quoniam in istis urbibus cum summo imperio, & potestate uersaris, in quibus tuas uirtutes consecratas, & in deorum numero collocatas uides; in omnibus rebus, quas statues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis. id autem erit eiusmodi, ut consulas omnibus, ut medeare incommodis hominum, prouideas saluti, ut te parentem Asiæ & dici, & haberi uelis. Atque huic tuæ uoluntati, ac diligentiæ difficultatem magnam afferunt publicani: quibus si aduersamur, ordinem de nobis optime meritum, & per nos cum rep. coniunctum, & a nobis, & a rep. disiungemus. sin autem omnibus in rebus obsequimur; funditus eos perire patiemur, quorum non modo saluti, sed etiam commodis consulere debemus. Hæc est una, si uere cogitare uolumus, in toto imperio tuo difficultas. nam, esse abstinentem, continere omnes cupiditates, suos coercere, & iuris æquabilem tenere rationem, facilem te in rebus cognoscendis, in hominibus audiendis, admittendisq. præbere, præclarum magis est, quam difficile. non est enim positum in labore aliquo, sed in quadam inductione animi, atque uoluntate. Illa caussa publicanorum quantam acerbitatem afferat sociis, intelleximus ex ciuibus, qui nuper in portoriis Italiæ tollendis
non

non tam de portorio, quam de non nullis iniurijs portitorum querebantur. quare non ignoro, quid socijs accidat in ultimis terris, cum audiuerim in Italia querellas ciuium. Hic te ita uersari, ut & publicanis satisfacias, præsertim publicis male redemptis, & socios perire non sinas, diuinæ cuiusdam uirtutis esse uidetur, idest tuæ. Ac primum Græcis id, quod acerbissimum est, quod sunt uectigales, non ita acerbum uideri debet: propterea quod sine imperio populi R. suis institutis per se ipsi ita fuerunt: nomen autem publicani aspernari non possunt, qui pendere ipsi uectigal sine publicano non potuerunt, quod ijs æqualiter Sylla descripserat. non esse autem leniores in exigendis uectigalibus Græcos, quam nostros publicanos, hinc intelligi potest, quod Caunij nuper omnes ex insulis, quæ erant ab Sylla Rhodijs attributæ, confugerunt ad senatum, nobis ut potius uectigal, quam Rhodijs, penderent. quare nomen publicani neque ij debent horrere, qui semper uectigales fuerunt; neque ij aspernari, qui per se pendere uectigal non potuerunt; neque ij recusare, qui postulauerunt. simul & illud Asia cogitet, nullam a se neque belli externi, neque discordiarum domesticarum calamitatem abfuturam fuisse, si hoc imperio non teneretur. id autem imperium cum retineri sine uectigalibus nullo modo possit, æquo animo parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat, atque otium. Quod si genus ipsum, & nomen publicani non

 ini-

iniquo animo ſuſtinebunt; proterunt ijs conſilio, & prudentia tua reliqua uideri mitiora. poſſunt in pactionibus faciendis non legem ſpectare cenſoriam, ſed potius commoditatem conficiendi negotij, & liberationem moleſtiæ. potes etiam tu id facere, quod & feciſti egregie, & facis, ut commemores quanta ſit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus; ut, remoto imperio, ac ui poteſtatis & faſcium, publicanos cum Græcis gratia, atque auctoritate coniungas. ſed & ab ijs, de quibus optime tu meritus es, & qui tidi omnia debent, hoc petas, ut facilitate ſua nos eam neceſſitudinē, quæ eſt nobis cum publicanis, obtinere, & conſeruare patiantur. Sed quid ego te hæc hortor, quæ tu non modo facere potes tua ſponte ſine cuiuſquam præceptis, ſed etiam magna iam ex parte perfeciſti? non enim deſiſtunt nobis agere quotidie gratias honeſtiſſimæ, & maximæ ſocietates. quod quidem mihi iccirco iucundius eſt, quod idem faciunt Græci. difficile eſt autem, ea, quæ commodis, utilitate, & prope natura diuerſa ſunt, uoluntate coniungere. At ea quidem, quæ ſupra ſcripta ſunt, non, ut te inſtituerem, ſcripſi: (neque enim prudentia tua cuiuſquam præcepta deſiderat) ſed me in ſcribendo commemoratio tuæ uirtutis delectauit. quamquam in his litteris longior fui, quam aut uellem, aut quam me putaui fore. Vnum eſt, quod tibi ego præcipere non deſinam; neque te patiar, quātum in me erit, cum exceptione laudari. omnes enim,

enim, qui istinc ueniunt, ita de tua uirtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis summis laudibus excipiant unam iracundiam. quod uitium cum in hac priuata, quotidianaq. uita leuis esse animi, atque infirmi uidetur: tum uero nihil est tam deforme, quam ad summum imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere. quare illud non suscipiam, ut, quæ de iracundia dici solent a doctissimis hominibus, ea tibi nunc exponam; cum & nimis longus esse nolim, & ex multorum scriptis ea facile possis cognoscere. illud, quod est epistolæ proprium, ut is, ad quem scribitur, de ijs rebus, quas ignorat, certior fiat, prætermittendum esse non puto. Sic ad nos omnes fere deferunt, nihil, cum absit iracundia, te fieri posse iucundius; sed, cum te alicuius improbitas, peruersitasq. commouerit, sic te animo incitari, ut ab omnibus tua desideretur humanitas. quare, quoniam in eam rationem uitæ nos non tam cupiditas quædam gloriæ, quam res ipsa, ac fortuna deduxit, ut sempiternus sermo hominum de nobis futurus sit: caueamus, quantum efficere, & consequi possumus, ut ne quod in nobis insigne uitiũ fuisse dicatur. Neque ego hoc nunc contendo, quod fortasse cum in omni natura, tum iam in nostra ætate difficile est, mutare animũ, &, si quid est penitus insitum moribus, id subito euellere: sed te illud admoneo, ut, si hoc plene uitare non potes, quod ante occupatur animus ab iracundia, quam prouidere ratio potuit, ne

occuparetur; ut te ante compares, quotidieq. meditere, resistendum esse iracundiæ; cumq. ea maxime animum moueat, tum tibi esse diligentissime linguam continendam; quæ quidem mihi uirtus non interdum minor uidetur, quam omnino non irasci. nam illud est non solum grauitatis, sed nõ nũquam etiam lentitudinis. moderari uero & animo, et orationi, cum sis iratus, aut etiam tacere, & tenere in sua potestate motum animi, & dolorem, etsi non est perfectæ sapientiæ, tamen est non mediocris ingenij. atque in hoc genere multo te esse iam commodiorem, mitioremq. nunciant. nullæ tuæ uehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferuntur: quæ cum abhorrent a litteris, ab humanitate, tum uero contraria sunt imperio, ac dignitati. nam si implacabiles sunt iracundiæ, summa est acerbitas: sin autem exorabiles, summa leuitas: quæ tamen, ut in malis, acerbitati anteponenda est. Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehensione plurimum sermonis; credo propterea, quod tibi hominum iniuriæ, quod auaritia, quod insolentia præter opinionem accidebat, & intolerabilis uidebatur; secundus autem multo lenior; quod & consuetudo, & ratio, &, ut ego arbitror, meæ quoque litteræ te patientiorem, lenioremq. fecerunt: tertius annus ita esse debet emendatus, ut ne minimam quidem rem quisquam possit ullam reprehendere. Ac iam hoc loco non hortatione, neque præceptis, sed precibus tecum

fraternis

fraternis ago, totum ut animum, curam, cogitationemq. tuam ponas in omnium laude undique colligenda. quod si in mediocri statu sermonis, ac prædicationis nostræ res essent; nihil abs te eximium, nihil præter aliorum consuetudinem postularetur. nunc uero, propter earum rerum, in quibus uersati sumus, splendorem, & magnitudinem, nisi summam laudem ex ista prouincia assequimur; uix uidemur summam uituperationem posse uitare. ea nostra ratio est, ut omnes boni cum faueant, tum etiam a nobis omnem diligentiam, uirtutemq. & postulent, & exspectent; omnes autem improbi, quod cum ijs bellum suscepimus sempiternum, uel minima re ad reprehendendum contenti esse uideantur. Quare, quoniam eiusmodi theatrum est totius Asiæ, celebritate refertissimum, magnitudine amplissimum, iudicio eruditissimum, natura autem ita resonans, ut usque Romam significationes, uocesq. referantur: contende, quæso, atque elabora, non modo ut his rebus dignus fuisse, sed etiam ut illa omnia tuis artibus superasse uideare. Et quoniam mihi casus urbanam in magistratibus administrationem reip. tibi prouincialem dedit; & si mea pars nemini cedit; fac, ut tua ceteros uincat. Simul & illud cogita, nos non de reliqua, & sperata gloria iam labore, sed de parta dimicare: quæ quidem non tam expetenda fuit, quam tuenda nobis est. Ac si mihi quidquam esset abs te separatum, nihil amplius desiderarem

rarem hoc ſtatu, qui mihi iam partus eſt: nunc uero res ſic ſeſe habet, ut, niſi omnia tua facta, atque dicta noſtris rebus iſtinc reſpondeant, ego me tantis meis laboribus, tantisq. periculis, quorum tu omnium particeps fuiſti, nihil conſecutum putē. quodſi, ut ampliſſimum nomen conſequeremur, unus præter ceteros adiuuiſti: certe idem, ut id retineamus, præter ceteros elaborabis. non eſt tibi his ſolis utendum exiſtimationibus, ac iudicijs, qui nunc ſunt, hominum, ſed ijs etiam, qui futuri ſunt. quamquam illorum erit uerius iudicium, obtrectatione, & maleuolentia liberatum. Denique illud etiam debes cogitare, non te tibi ſoli gloriam quærere: quodſi eſſet, tamen non negligeres, præſertim cum ampliſſimis monumentis conſecrare uoluiſſes memoriam nominis tui: ſed ea tibi eſt communicanda mecum, prodenda liberis noſtris: in qua cauendum eſt, ne, ſi negligentior fueris, non ſolum tibi parum conſuluiſſe, ſed tuis etiam inuidiſſe uidearis. Atque hæc non eo dicuntur, ut te oratio mea dormientem excitaſſe, ſed potius ut currentem incitaſſe uideatur. facies enim perpetuo, quæ feciſti, ut omnes æquitatem tuam, temperantiam, ſeueritatem, integritatemq. laudent. ſed me quædam tenet, propter ſingularem amorem, infinita in te auiditas gloriæ. quamquam illud exiſtimo, cum iam tibi Aſia, ſicut unicuique ſua domus, nota eſſe debeat; cum ad tuam ſummam prudentiam tantus uſus acceſſerit; nihil eſſe, quod ad laudem attineat,

quod

quod non tu optime perſpicias, & tibi non, ſine cuiuſquam hortatione, in mentem ueniat quotidie. Sed ego, qui, cum tua lego, te audire, & qui, cum ad te ſcribo, tecum loqui uideor, icci rco & tua longiſſima quaque epiſtola maxime delector, & ipſe in ſcribendo ſæpe ſum longior. Illud te ad extremũ & oro, & hortor, ut, tamquam poetæ boni, & actores induſtrij ſolent, ſic tu in extrema parte, & concluſione muneris, ac negotij tui, diligentiſſimus ſis; ut hic tertius annus imperij tui, tamquam tertius actus, perfectiſſimus, atque ornatiſſimus fuiſſe uideatur. id facillime facies, ſi me, cui ſemper uni magis, quam uniuerſis, placere uoluiſti, tecum ſemper eſſe putabis, & omnibus ijs rebus, quas dices, ac facies, intereſſe. Reliquum eſt, ut te orem, ut ualetudini tuæ, ſi me, & omnes tuos ualere uis, diligentiſſime ſeruias.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 2

STATIVS *ad me uenit ad* VIII. *kal. Nou. eius aduentus, quod ita ſcripſiſti, direptum iri te a tuis, dum is abeſſet, moleſtus mihi fuit. Quod autem exſpectationem tui, concurſumq. eum, qui erat futurus, ſi una tecum decederet, neque antea uiſus eſſet, ſuſtulit, id mihi non incommode uiſum eſt accidiſſe. exhauſtus eſt enim ſermo hominum: & multæ emiſſæ iam eiuſmodi uoces* ἀλλ᾽ αἰεί τινα φῶτα μέγαν. *quæ te abſente cõfecta eſſe lætor. Quod autem icci rco a te miſſus eſt, mihi ut ſe purgaret; id*

necesse minime fuit. primum enim numquam ille mihi fuit suspectus: neque ego, quæ ad te de illo scripsi, scripsi meo iudicio: sed cum ratio, salusq. omnium nostrum, qui ad remp. accedimus, non ueritate solum, sed etiam fama niteretur; sermones ad te aliorum semper, non mea iudicia, perscripsi. qui quidem quam frequentes essent, & quam graues, aduentu suo Statius ipse cognouit. etenim interuenit non nullorum querellis, quæ apud me de illo ipso habebantur; & sentire potuit, sermones iniquorum in suum potissimum nomen erumpere. Quod autem me maxime mouere solebat, cum audiebam illum plus apud te posse, quam grauitas illius ætatis, & imperij prudentia postularet: quam multos enim mecum egisse putas, ut se Statio commendarem? quam multa autem ipsum ἀφελῶς mecum in sermone ita protulisse? id mihi non placuit; monui, suasi, deterrui. quibus in rebus etiam si fidelitas summa est; quod prorsus credo, quoniam tu ita iudicas: tamen species ipsa tam gratiosi liberti, aut serui dignitatem habere nullam potest. Atque hoc sic habeto, (nihil enim nec temere dicere, nec astute reticere debeo) materiam omnem sermonum eorum, qui de te detrahere uelint, Statium dedisse: & antea tantum intelligi potuisse, iratos tuæ seueritati esse non nullos; hoc manumisso, iratis, quod loquerentur, non defuisse. Non respondebo ad eas epistolas, quas mihi reddidit L. Cæsius: cui, quoniam ita te uelle intelligo, nullo loco deero. quarum

rum altera est de Blaudenio Zeuxide: quem scribis certissimum matricidam tibi a me intime commendari. qua de re, & de hoc genere toto, ne forte me in Græcos tam ambitiosum factum esse mirere, pauca cognosce. Ego, cum Græcorum querellas nimiũ ualere sentirem, propter omnium ingenia ad fallendum parata; quoscumque de te queri audiui, quacumque potui ratione placaui. primum Dionysipolitas, qui erant inimicissimi mei, leniui; quorum principem Hermippum non solum sermone meo, sed etiam familiaritate deuinxi. Ego Apamensem Hephæstum, ego leuissimum hominem Megaristũ Antandrium, ego Niciam Smyrnæum, ego nugas maximas omni mea comitate cõplexus sum, Nymphontem etiam Colophonium. quæ feci omnia, non quo me aut ij homines, aut tota natio delectaret. pertæsum est enim leuitatis, assentionis, animorum non officijs, sed temporibus seruientium. sed, ut ad Zeuxim reuertar, cum is de M. Casellij sermone secum habito, quæ tu scribis, ea ipsa loqueretur, obstiti eius sermoni, & hominem in familiaritatem recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta, nescio, quod scribis, cupijsse te, quoniam Smyrnæ duos Mysos insuisses in culeum, simile in superiore parte prouinciæ edere exemplum seueritatis tuæ, & iccirco Zeuxim elicere omni ratione uoluisse: quem, adductum in iudicium, fortasse dimitti non oportuerit; conquiri uero, & elici blandicijs, ut tu scribis, ad iudicium necesse non fuit, eum præsertim hominem,

hominem, quem ego & ex suis ciuibus, et ex multis alijs quotidie magis cognosco nobiliorem prope esse, quam ciuitatem suam. At enim Græcis solis indulgeo. quid L. Cæcilium? non ne omni ratione placaui? quem hominem? qua ira? quo spiritu? quem denique, præter Tuscenium, cuius caussa sanari non potest, non mitigaui? ecce supra caput homo leuis, ac sordidus, sed tamen equestri censu, Catienus. etiam is lenietur. cuius tu in patrem quod fuisti asperior, non reprehendo. certo enim scio, te fecisse cum caussa. sed quid opus fuit eiusmodi litteris, quas ad ipsum misisti? illum crucem sibi ipsi constituere, ex qua tu eum ante detraxisses: te curaturum, fumo ut combureretur, tota plaudente prouincia. Quid uero ad C. Fabium nescio quem? (nam eam quoque epistolam T. Catienus circumgestat) renuntiari tibi, Licinium plagiarium cum suo paullo Miluino tributa exigere. deinde rogas Fabium, ut & patrem, & filium uiuos comburat, si possit: sin minus, ad te mittat, uti iudicio comburantur. hæ litteræ abs te per iocum missæ ad C. Fabium, si modo sunt tuæ, cum leguntur, inuidiosam atrocitatem uerborum habent. ac si omnium mearum litterarum præcepta repetes; intelliges esse nihil a me, nisi orationis acerbitatem, & iracundiam, &, si forte, raro litterarum missarum indiligentiam reprehensam. quibus quidem in rebus si apud te plus auctoritas mea, quam tua siue natura paullo acrior, siue quædam dulcedo iracundiæ, siue dicendi sal, facetiæq.

cetiaeq. ualuissent: nihil sane esset, quod nos pœnite ret. & mediocri dolore putas affici, cum audiam, qua sit existimatione Virgilius, qua tuus uicinus C. Octauius? nam si te interioribus uicinis tuis, Cilicensi, & Syriaco anteponis; ualde magnum facis. atque is dolor est, quod, cum ij, quos nominaui, te innocentia non uincant, uincunt tamen artificio beneuolentiæ colligendæ; qui neque Cyrum Xenophontis, neque Agesilaum nouerint; quorum regum summo in imperio nemo umquam uerbum ullum asperius audiuit. sed hæc a principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. nunc tamen decedens, id quod mihi iam facere uideris, relinque, quæso, quamiucundissimam memoriam tui. successorem habes perblandum. cetera ualde illius aduentu tua requirentur. In litteris mittendis, ut sæpe ad te scripsi, nimium te inexorabilem præbuisti. tolle omnes, si potes, iniquas, tolle inusitatas, tolle contrarias. Statius mihi narrauit, scriptas ad te solere afferri, ab se legi, &, si iniquæ sint, fieri te certiorem: ante quam uero ipse ad te uenisset, nullum delectum litterarum fuisse; ex eo esse uolumina selectarum epistolarum, quæ reprehendi solerent. hoc de genere nihil te nunc quidem moneo: sero est enim: ac scire potes, multa me uarie, diligenterq. monuisse: illud tamen, quod Theopompo mandaui, cum essem admonitus ab ipso, uide per homines amantes tui, quod est facile, ut hæc genera tollantur epistolarum primum iniquarum, deinde con-

trariarum, tum absurde, & inusitate scriptarum, postremo in aliquem contumeliosarum. Atque hæc tam esse, quam audio, non puto: &, si sunt, occupationibus tuis minus animaduersa; nunc perspice & purga. Legi epistolam, quam ipse scripsisse Sylla nomenclator dictus est, non probandam. legi non nullas iracundas. Sed tempore ipso de epistolis: nam, cum hanc paginam tenerem, L. Flauius, prætor designatus, ad me uenit, homo mihi ualde familiaris: is, mihi te ad procuratores suos litteras misisse, quæ mihi uisæ sunt iniquissimæ, ne quid de bonis, quæ L. Octauij Nasonis fuissent, cui L. Flauius heres est, deminuerent ante, quam C. Fundanio pecuniam soluissent; itemq. misisse ad Apollonienses, ne de bonis, quæ Octauij fuissent, deminui paterentur prius, quam Fundanio debitum solutum esset. hæc mihi uerisimilia non uidentur: sunt enim a prudentia tua remotissima. ne deminuat heres? quid, si inficiatur? quid, si omnino non debet? quid? prætor solet iudicare, deberi? quid? ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moueor? nemo magis: sed uia iuris eiusmodi est quibusdam in rebus, ut nihil sit loci gratiæ. atque ita, mihi dicebat Flauius, scriptum in ea epistola, quam tuam esse dicebat; te aut, quasi amicis tuis, gratias acturum, aut, quasi inimicis, incommoda laturum. quid multa? ferebat grauiter: id uehementer mecum querebatur: orabatque, ut ad te quamdiligentissime scriberem: quod facio; & te prorsus uehe-

mentem

menter etiam atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flauij remittas de deminuendo, & Apollonienſibus ne quid præſcribas, quod contra Flauium ſit; amplius, & Flauij cauſſa, & ſcilicet Pompeij facias omnia. nolo mediusfidius ex tua iniuria in illum tibi liberalem me uideri. ſed & te oro, ut tu ipſe auctoritatem, & monumentum aliquod decreti, aut litterarum tuarum relinquas, quod ſit ad Flauij rem, et ad cauſſam accommodatum. fert enim grauiter homo & mei obſeruantiſſimus, & ſui iuris dignitatisq. retinens, ſe apud te neque amicitia, neque iure ualuiſſe. &, ut opinor, Flauij aliquãdo rem & Pompeius, et Cæſar tibi commendarunt; et ipſe ad te ſcripſerat Flauius, et ego certe. quare, ſi ulla res eſt, quam tibi me faciẽdam petente putes, hæc ea ſit. ſi me amas, cura, elabora, perfice, ut Flauius & tibi, & mihi quammaximas gratias agat. hoc te ita rogo, ut maiore ſtudio rogare non poſſim. Quod ad me de Hermia ſcribis, mihi mehercule ualde moleſtum fuit. Litteras ad te parum fraterne ſcripſeram; quas, oratione Diodoti, Luculli liberti, commotus, de pactione ſtatim quod audieram, iracundius ſcripſeram; & reuocare cupiebam. huic tu epiſtolæ, non fraterne ſcriptæ, fraterne debes ignoſcere. De Cenſorino, Antonio, Caſſio, Scæuola, te ab ijs diligi, ut ſcribis, uehementer gaudeo. cetera fuerunt in eadem epiſtola grauiora, quam uellem. ὀρθὰν τὴν ναῦν, & ἅπαξ θανεῖν. maiora iſta erunt. Meæ obiurgationes fuerunt amo

ris plenissimæ, quæ sunt non nulla, sed tamen mediocria, & parua potius. ego te numquam ulla in re dignum minima reprehensione putassem, cum te sanctissime gereres, nisi inimicos multos haberemus. quæ ad te aliqua admonitione, aut obiurgatione scripsi, scripsi propter diligentiam cautionis meæ; in qua & maneo, & manebo; &, idem ut tu facias, non desistam rogare. Attalus Hyphemenus mecum egit, ut se ne impedires, quo minus, quod ad Q. Publiceni statuam decretum est, erogaretur. quod ego te rogo, & admoneo, ne talis uiri, tamq. nostri necessarij honorem minui per te, aut impediri uelis. Præterea Aesopi tragœdi, nostri familiaris, Licinius seruus, tibi notus, aufugit. is Athenis apud Patronem Epicureũ pro libero fuit: inde in Asiam uenit: postea Plato quidam Sardianus, Epicureus, qui Athenis solet esse multum, & qui tum Athenis fuerat, cum Licinius eo uenisset; cum eum fugitiuum postea esse ex Aesopi litteris cognosset, hominem conprehendit, & in custodiã Ephesi tradidit, sed in publicam, uel in pistrinum, nõ satis ex litteris eius intelligere potuimus. tu, quoquo modo, quoniam Ephesi est, hominem inuestiges uelim, summaq. diligentia uel tecum deducas. noli spectare, quanti homo sit: parui enim pretij est, qui iam nihil sit: sed tanto dolore Aesopus est affectus propter serui scelus, & audaciam, ut nihil ei gratius facere possis, quam si illum per te recuperarit. Nunc ea cognosce, quæ maxime exoptas.

Remp. funditus amiſimus, adeo, ut Cato adoleſcens, nullius conſilij, ſed tamen ciuis Romanus, & Cato, uix uiuus effugeret, quod, cum Gabinium de ambitu uellet poſtulare, neque prætores diebus aliquot adiri poſſent, uel poteſtatem ſui facerent, in concionem adſcendit, & Pompeium priuatus dicta torem appellauit. propius nihil eſt factum, quam ut occideretur. ex hoc, qui ſit ſtatus totius reip. uidere potes. noſtræ tamen cauſſæ non uidētur homines defuturi: mirandum in modum profitentur, offerunt ſe, pollicentur. & quidem cum ſpe ſum maxima, tum maiore etiam animo. ſpero ſuperiores fore nos: confido animo, ut in hac rep. ne caſum quidem ullum pertimeſcam. ſed tamen ſe res ſic habet. ſi diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret, ut multiplicata gloria diſcedamus: ſin autem ui agere conabitur, ſpero fore ſtudijs non ſolum amicorum, ſed etiam alienorum, ut ui reſiſtamus. omnes & ſe, & ſuos liberos, amicos, clientes, libertos, ſeruos, pecunias denique ſuas pollicentur. noſtra antiqua manus bonorum ardet ſtudio noſtri, atque amore. ſi qui antea aut alieniores fuerant, aut languidiores, nunc, horum regum odio, ſe cum bonis coniungunt. Pompeius omnia pollicetur, & Cæſar: quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione deminuam. tribuni pl. des. ſunt nobis amici. conſules ſe optime oſtendunt. prætores habemus amiciſſimos, & acerrimos ciues, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum, bonos etiam alios,

ſed hos ſingulares. quare magnum fac animum habeas, & ſpem bonam. de ſingulis tamen rebus, quæ quotidie gerantur, faciam te credo certiorẽ. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 4

MI FRATER, mi frater, mi frater, tu ne id ueritus ea, ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te ſine litteris miſerim? aut etiam, ne te uidere noluerim? ego tibi iraſcerer? tibi ego poſſem iraſci? ſcilicet. tu enim me afflixiſti, tui me inimici, tua me inuidia; ac non ego te miſere perdidi. meus ille laudatus conſulatus mihi te, liberos, patriam, fortunas, tibi uelim ne quid eripuerit præter unum me. ſed certe a te mihi omnia ſemper honeſta, & iucunda ceciderunt; a me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, deſiderium, mæror, ſollicitudo. ego te uidere noluerim? immo uero me a te uideri nolui. non enim uidiſſes fratrem tuum; non eum, quem reliqueras; non eum, quem noras; non eum, quem flens flentem, proſequetem proficiſcens dimiſeras, ne ueſtigium quidem eius, nec ſimulacrum, ſed quandam effigiem ſpirantis mortui. atque utinam me mortuum prius uidiſſes, aut audiſſes. utinam te non ſolum uitæ, ſed etiam dignitatis meæ ſuperſtitem reliquiſſem. ſed teſtor omnes deos, me hac una uoce a morte eſſe reuocatum, quod omnes in mea uita partem aliquam tuæ uitæ repoſitam eſſe dicebant. quare peccaui, ſcelerateq. feci. nam, ſi cecidiſſem, mors ipſa meam pietatem, amoremq. in te facile de-

defenderet. nunc commiſi, ut uiuo me careres, uiuo me aliјs indigeres, mea uox in domeſticis periculis potiſſimum occideret, quæ ſæpe alieniſſimis præſidio fuiſſet. Nam quod ad te pueri ſine litteris uenerunt, quoniam uides non fuiſſe iracundiæ cauſſa; certe pigritia fuit, & quædam infinita uis lacrymarum, & dolorum. hæc ipſa me quo fletu putas ſcripſiſſe? eodem, quo te legere certo ſcio. an ego poſſum aut non cogitare aliquando de te, aut umquam ſine lacrymis cogitare? cum enim te deſidero, fratrem ſolum deſidero. ego uero ſuauitate prope fratrem, prope æqualem, obſequio filium, conſilio parentem. quid mihi ſine te umquam, aut tibi ſine me iucundum fuit? quid, quod eodem tempore deſidero filiam? qua pietate, qua modeſtia, quo ingenio? effigiem oris, ſermonis, animi mei. quid filium uenuſtiſſimum, mihiq. dulciſſimum? quem ego ferus, ac ferreus e complexu dimiſi meo, ſapientiorem puerum, quam uellem: ſentiebat enim miſer iam, quid ageretur. quid uero tuum filium? quid? imaginem meam; quem meus Cicero & amabat ut fratrem, et iam, ut maiorem fratrem, uerebatur. quid, quod mulierem miſerrimam, fideliſſimam coniugem me proſequi non ſum paſſus; ut eſſet, quæ, reliquias communis calamitatis, communes liberos tueretur? Sed tamen, quoquo modo potui, ſcripſi, & dedi litteras ad te Philogono, liberto tuo, quas credo tibi poſtea redditas eſſe: in quibus idem te hortor, & rogo, quod pueri tibi uerbis meis nunciarunt, ut Ro

mam protinus pergas, & properes. primum enim te præsidio esse uolui, si qui essent inimici, quorum crudelitas non dum esset nostra calamitate satiata: deinde congressus nostri lamentationẽ pertimui, digressum uero non tulissem: atque etiã id ipsum, quod tu scribis, metuebam, ne a me distrahi non posses: his de caussis hoc maximum malum, quod te nõ uidi, quo nihil amantissimis, & coniunctissimis fratribus acerbius, ac miserius uidetur accidere potuisse, minus acerbũ, minus miserum fuit, quam fuisset cum congressio, tum uero digressio nostra. Nunc, si potes, id quod ego, qui fortis tibi semper uidebar, non possum, erige te, & confirma, si qua subeunda dimicatio erit. spero, si quid mea spes habet auctoritatis, tibi & integritatem tuam, & amorem in te ciuitatis, & aliquid etiam misericordiam nostri, præsidij laturã. sin eris ab isto periculo uacuus, ages scilicet, si quid agi posse de nobis putabis. de quo scribunt ad me quidem multi multa, & se sperare demonstrant: sed ego, quid sperem, non dispicio; cum inimici plurimum ualeant, amici partim deseruerint me, partim etiam prodiderint; qui in meo reditu fortassis reprehensionem sui sceleris pertimescant. sed, ista qualia sint, tu uelim perspicias, mihiq. declares. ego tamen, quam tibi opus erit, si quid periculi subeundum uidebis, uiuam. diutius in hac uita esse non possum. neque enim tantum uirium habet ulla aut prudentia, aut doctriua, ut tantum dolorem possit sustinere. scio fuisse & honestius

ſtius moriendi tempus, & utilius: ſed non hoc ſolú, multa alia prætermiſi: quæ ſi queri uelim præterita, nihil agam, niſi ut augeam dolorem tuum, indicem ſtultitiam meam. illud quidem nec faciendum eſt, nec fieri poteſt, me diutius, quam aut tuum tempus, aut firma ſpes poſtulabit, in tam miſera, tamq. turpi uita commorari; ut, qui modo fratre fuerim, liberis, coniuge, copijs, genere ipſo pecuniæ beatiſſimus; dignitate, auctoritate, exiſtimatione, gratia non inferior, quam qui umquam fuerunt ampliſſimi; is nunc in hac tam afflicta, perditaq. fortuna neque me, neque meos lugere diutius poſſim. Quare quid ad me ſcripſiſti de permutatione? quaſi uero nunc me non tuæ facultates ſuſtineant: qua in re ipſe uideo miſer, & ſentio, quid ſceleris admiſerim, cum de uiſceribus tuis, & filij tui ſatisfacturum ſis, quibus debes, ego acceptam ex ærario pecuniam tuo nomine fruſtra diſſiparim. ſed tamen & M. Antonio, quantum tu ſcripſeras, Cæpioni tantundẽ ſolutum eſt. mihi ad id, quod cogito, hoc, quod habeo, ſatis eſt. ſiue enim reſtituimur, ſiue deſperamur; nihil amplius opus eſt. tu, ſi forte quid erit moleſtiæ, te ad Craſſum, et ad Calidiũ conferas, cenſeo. quantum Hortenſio credendum ſit, neſcio: me ſumma ſimulatione amoris, ſummaq. aſſiduitate quotidiana ſceleratiſſime, inſidioſiſſimeq. tractauit, adiuncto quoque Arrio: quorum ego cóſilijs, promiſſis, præceptis deſtitutus in hác calamitaté incidi. ſed hæc occultabis, ne quid obſint. illud caueto;

ueto; & eo puto per Pompeianum fouendum tibi esse ipsum Hortensium; ne ille uersus, qui in te erat collatus, cum ædilitatem petebas, de lege Aurelia, falso testimonio confirmetur. nihil enim tam timeo, quam ne, cum intelligant homines quantum misericordiæ nobis tuæ preces, & tua salus allatura sit, oppugnent te uehementius. Messallam tui studiosum esse arbitror: Pompeium etiam simulatorem puto. sed hæc utinam non experiare. quod precarer deos, nisi meas preces audire desiissent: ueruntamen precor, ut his infinitis nostris malis contenti sint: in quibus non modo tamen nullius inest peccati infamia, sed omnis dolor est, quod optime factis pœna est maxima constituta. Filiam meam, & tuam, Ciceronemq. nostrum quid ego, mi frater, tibi commendem? quin illud mæreo, quod tibi non minorem dolorem illorum orbitas afferet, quam mihi. sed, te incolumi, orbi non erunt. reliqua, ita mihi salus aliqua detur, potestasq. in patria moriendi, ut me lacrymæ non sinunt scribere. Etiam Terentiam uelim tueare, mihiq. de omnibus rebus rescribas. Sis fortis, quoad rei natura patietur. Idibus Iun. Thessalonicæ. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 4

AMABO te, mi frater, ne, si uno meo facto & tu, & omnes mei corruistis, improbitati, & sceleri meo potius, quam imprudentiæ, misericordiæque, assignes. nullum est meum peccatum, nisi

quod ijs credidi, a quibus nefas putaram esse me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar. intimus, proximus, familiarissimus quisque aut sibi pertimuit, aut mihi inuidit. ita mihi nihil misero, præter fidem amicorum. cautum meum consilium fuit. quod si te satis innocentia tua, & misericordia hominum uindicat hoc tempore a molestia; perspicis profecto, ecquænam nobis salutis spes relinquatur. nam me Pomponius, & Sextius, & Piso noster adhuc Thessalonicæ retinuerunt, cum longius discedere propter nescio quos motus uetarent. uerum ego magis exitum illorum litteris, quam spe certa, exspectabam. nam quid sperem, potentissimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, pluribus inuidis? De nouis autem tribunis pl. est ille quidem in me officiosissimus Sextius, &, spero, Curcius, Milo, Fadius, Gratidius, sed ualde aduersante Clodio: qui etiam priuatus eadem manu poterit conciones concitare: deinde etiam intercessor parabitur. hæc mihi proficiscenti non proponebantur; sed sæpe triduo summa cum gloria dicebar esse rediturus. quid tu igitur, inquies? quid? multa conuenerunt, quæ mentem exturbarent meam, subita defectio Pompeij, alienatio consulum, etiam prætorum timor. publicanorum arma. lacrymæ meorum me ad mortem ire prohibuerunt: quod certe & ad honestatē, & ad effugiendos intolerabiles dolores fuit aptissimum. sed de hoc scripsi ad te in ea epistola, quam

Phaetonti

Phaetonti dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum, laboremq. detrusus es, quantum nemo umquam; si leuare potes communem casum misericordia hominum, scilicet incredibile quiddam assequeris. sin plane occidimus; me miserum, ego omnibus meis exitio fuero; quibus ante dedecori non eram. sed tu, ut ante ad te scripsi, perspice rem, & pertenta, & ad me, ut tempora nostra, non ut amor tuus fert, uere perscribe. ego uitam, quoad putabo tua interesse, aut ad spem seruandam esse, retinebo. tu nobis amicissimum Sextium cognosces, credo tua caussa uel Lentulũ, qui erit consul. quamquam sunt facta uerbis difficilliora. tu, & quid opus sit, & quid sit, uidebis omnino. si tuam sollitudinem, communemq. calamitatem nemo despexerit: aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit. sin te quoque inimici uexare cœperint: ne cessaris. non enim gladijs mecum, sed litibus agetur. uerum hæc absint uelim. Te oro, ut ad me de omnibus rebus scribas, & in me animi potius, aut consilij putes minus esse, quam antea, amoris uero, & officij non minus. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM LIBER II.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI.

EPISTOLAM, *quam legisti, mane dederam. sed fecit humaniter Licinius, quod ad me, misso senatu, uesperi uenit, ut, si quid esset actum, ad te, si mihi uideretur, perscriberem. Senatus fuit frequentior, quam putabamus esse posse mense Decembri, sub dies festos. consulares nos fuimus, & duo consules designati, P. Seruilius, M. Lucullus, Lepidus, Volcatius, Glabrio, prætores. sane frequentes fuimus, omnino ad ducentos. commorat exspectationem Lupus. egit caussam agri Campani sane accurate: auditus est magno silentio. materiam rei non ignoras. nihil ex nostris actionibus prætermisit. fuerunt non nulli aculei in C. Cæsarē, contumeliæ in Gellium, expostulationes cum absente Pompeio. caussa sero perorata, sententias se rogaturum negauit, ne quod onus simultatis nobis imponeret: ex superiorum temporum conuicijs, & ex præsenti silentio, quid senatus sentiret, se intellgere dixit. Milo cœpit dimittere. tum Marcellinus, Noli, inquit, ex taciturnitate nostra Lupe, quid aut probemus hoc tempore, aut improbemus, iudicare.*

care. ego, quod ad me attinet, itemq. arbitror ceteros, iccirco taceo, quod non existimo, cum Pompeius absit, caussam agri Campani agi conuenire. tum ille se senatum negauit tenere. Racilius surrexit, & de iudicijs referre cœpit: Marcellinum quidem primum rogauit. is cum grauiter de Clodianis incendijs, trucidationibus, lapidationibus questus esset, sententiam dixit, ut ipse iudices per prætorem urbanum sortiretur: iudicum sortitione facta, comitia haberentur: qui iudicia impediuisset, eum contra remp. esse facturum. approbata ualde sententia, C. Cato contra dixit, & Cassius, maxima acclamatione senatus, cum comitia iudicijs anteferret. Philippus assensit Lentulo. postea Racilius de priuatis me primum sententiam rogauit. multa feci uerba de toto furore, latrocinioq. P. Clodij: eum tamquam reum accusaui, multis, et secundis admurmurationibus cuncti senatus. orationem meam collaudauit satis multis uerbis, non mehercule indiserte, Seuerus Antistius; idq. iudiciorum caussam suscepit, antiquissimamq. se habiturum dixit. ibatur in eam sententiam. tum Clodius rogatus, diem dicendo eximere cœpit. furebat, a Racilio se contumaciter, urbaneq. uexatum. deinde eius operæ repente a Græcostasi, & Gradibus clamorem satis magnum sustulerunt, opinor in Q. Sextilium, & amicos Milonis incitatæ. eo metu iniecto, repente, magna querimonia omnium, discessimus. Habes acta unius diei. reliqua, ut arbitror, in mensem Ianua-

rium

rium reijcientur. De tribunis pl. longe optimum Racilium habemus. uidetur etiam Antistius amicus nobis fore. nam Plancius noster totus est. Fac, si me amas, ut considerate, diligenterq. nauiges de mense Decembri. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 2

NON occupatione, qua eram sane impeditus, sed paruula lippitudine adductus sum, ut dictarem hanc epistolam, & non, ut soleo, ad te ipse scriberem. Et primum me tibi excuso in eo ipso, in quo te accuso. me enim adhuc nemo rogauit, num quid in Sardiniam uellem: te puto sæpe habere, qui, num quid Romam uelis, quærant. Quod ad me de Lentuli, & Sexti nomine scripsisti; locutus sum cum Cincio. quo modo res se habet, non est facillima. sed habet profecto quiddam Sardinia appositum ad recordationem præteritæ memoriæ. nam, ut ille Gracchus augur, postea quam in istam prouinciam uenit, recordatus est, quid sibi in cãpo Martio, comitia cõsulum habenti, contra auspicia accidisset: sic tu mihi uideris in Sardinia de forma Minuciana, & de nominibus Pomponianis in otio recogitasse. sed ego adhuc emi nihil. Culeonis auctio facta est. Tusculano emptor nemo fuit. si condicio ualde bona fuerit, fortasse non omittam. De ædificatione tua, Cyrum urgere non cesso: spero eum in officio fore: sed omnia sunt tardiora propter furiosæ ædilitatis exspectationem. nam comitia sine mora futura uidentur:

tur: edicta sunt ad XI. kal. Feb. te tamen sollicitum esse nolo. omne genus a nobis cautionis adhibebitur. De rege Alexandrino, factum est S. C. cum multitudine reduci, periculosum reip. uideri. reliqua cum esset in senatu contentio, Lentulus ne, an Pompeius reduceret; obtinere caussam Lentulus uidebatur. in ea re nos & officio erga Lentulum mirifice, & uoluntati Pompeij praeclare satisfecimus. sed per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta est. consecuti sunt dies comitiales, per quos senatus haberi non poterat. quid futurum sit latrocinio tribunorum, non diuino: sed tamen suspicor per uim rogationem Caninium perlaturum. in ea re Pompeius quid uelit, non dispicio: familiares eius quid cupiant, omnes uident. creditores uero regis aperte pecunias suppeditant contra Lentulum. sine dubio res a Lentulo remota uidetur esse, cum magno meo dolore: quamquam multa fecit, quare si fas esset, iure ei succensere possemus. Tu, si ita expedit, uelim, quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad meq. uenias. innumerabiles enim res sunt, in quibus tē quotidie in omni genere desiderem. Tui, nostriq. ualent. Vale. XIV. kal. Febr.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 3

SCRIPSI ad te antea superiora: nunc cognosce, postea quae sint acta. A kal. Febr. legationes in idus reijciebantur. eo die res confecta non est. ad

IV. non.

IV. non. Milo affuit. ei Pompeius aduocatus uenit. dixit Marcellus, a me rogatus. honeste discessimus. producta dies est in VIII. id. Interim, reiectis legationibus in idus, referebatur de prouincijs quæstorum, & de ornandis prætoribus. sed res, multis querellis de rep. interponendis, nulla transacta est. Cato legem promulgauit de imperio Lentulo abrogando. uestitum filius mutauit. Ad VIII. id. Milo affuit: dixit Pompeius, siue uoluit. nam, ut surrexit, operæ Clodianæ clamorem sustulerunt: idq. ei perpetua oratione contigit, non modo ut acclamatione, sed ut conuicio, & maledictis impediretur. qui ut perorauit, (nam in eo sane fortis fuit; non est deterritus; dixit omnia, atque interdum etiam silentio, cum auctoritate peregerat) sed ut perorauit, surrexit Clodius. ei tantus clamor a nostris, (placuerat enim referre gratiam) ut neque mente, neque lingua, neque ore consisteret. ea res acta est, cum hora sexta uix Pompeius perorasset, usque ad horam octauam; cum omnia maledicta, uersus etiam obscenissimi in Clodium, & Clodiam dicerentur. ille furens, & exsanguis interrogabat suos in clamore ipso, quis esset, qui plebem fame necaret? respondebant operæ, Pompeius: quis Alexandriam ire cuperet? respondebant, Pompeius: quem ire uellent? respondebant, Crassum. is aderat tum, Miloni animo non amico. hora fere nona, quasi signo dato, Clodiani nostros consputare cœperunt. exarsit dolor.

urgere illi, ut loco nos mouerent. factus est a nostris impetus; fuga operarum; eiectus de Rostris Clodius. ac nos quoque tum fugimus, ne quid in turba. senatus uocatus in curiam. Pompeius domum. neque ego tamen in senatum; ne aut de tantis rebus tacerem, aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur a Bibulo, Curione, Fauonio, Seruilio filio) animos bonorum offenderem. res in posterum dilata est. Clodius in Quirinalia produxit diem. ad II. id. senatus ad Apollinis fuit, ut Pompeius adesset. acta res est grauiter a Pompeio. eo die nihil perfectum est. ad VI. id. ad Apollinis S. C. factum est, ea, quæ facta essent ad VIII. idus, contra remp. esse facta. eo die Cato est uehementer in Pompeium inuectus, & eum oratione perpetua, tamquam reum, accusauit: de me multa, me inuito, cum mea summa laude dixit, cum illius in me perfidiam increparet. auditus est magno silentio maleuolorum. respondit ei uehementer Pompeius, Crassumq. descripsit; dixitq. aperte, se munitiorem ad custodiendam uitam suam fore, quam Africanus fuisset, quem C. Carbo interemisset. itaque magnæ mihi res iam moueri uidebantur. nam Pompeius hæc intelligit, nobiscumq. communicat, insidias uitæ suæ fieri, Catonem a Crasso sustentari, Clodio pecuniam suppeditari; utrumque & ab eo, & a Curione, Bibulo, ceterisq. suis obtrectatoribus confirmari; uehementer esse prouidendum, ne opprimatur, concionario illo populo a se prope alienato

nato, nobilitate inimica, non æquo senatu, iuuentute improba. itaque se comparat: homines ex agris accersit. operas autem suas Clodius confirmat. manus ad Quirinalia paratur. in eo multo sumus superiores ipsius copijs. sed magna manus ex Piceno, & Gallia exspectatur; ut etiam Catonis rogationibus de Milone, & Lentulo resistamus. Ad IV. id. Sextius ab indice Cn. Nerio Pupinia de ambitu est postulatus, & eodem die a quodam M. Tullio de ui. is erat æger. domum, ut debuimus, ad eum statim uenimus, eiq. nos totos tradidimus: idq. fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei iure succensere putabant: ut humanissimi, gratissimiq. & ipsi, & omnibus uideremur: itaq. faciemus. sed idem Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vatiam, & C. Cornelium. Eodem die S. C. factum est, ut sodalitates, decuriatiq. discederent, lexq. de ijs ferretur, ut, qui non discessissent, ea pœna, quæ est de ui, tenerentur. Ad III. id. dixi pro Bestia de ambitu, apud prætorem Cn. Domitium, in foro medio, maximo conuentu: incidiq. in eum locum in dicendo, cum Sextius, multis in templo Castoris uulneribus acceptis, subsidio Bestiæ seruatus esset. hic προσφκονομησάμην quiddam εὐκαίρως de ijs, quæ in Sextium apparabantur crimina; & eum ornaui ueris laudibus, magno assensu omnium. res homini fuit uehementer grata. Quæ tibi eo scribo, quod me de retinenda Sextij gratia litteris monuisti. Pridie id. hæc scripsi ante lucem,

eo die apud Pomponium in eius nuptijs eram cenaturus. cetera sunt in rebus nostris, cuiusmodi tu mihi fere diffidenti prædicabas, plena dignitatis, & gratiæ: quæ quidem tua, mi frater, prudentia, patientia, uirtute, pietate, suauitate etiam, tibi, mihiq. sunt restituta. Domus tibi ad lucum Pisonis Liciniana conducta est. sed, ut spero, paucis mensibus post kal. Quinct. in tuam commigrabis. tuam in Carinis mundi habitatores Camiæ conduxerunt. A te post illam Olbiensem epistolam nullas litteras accepi. quid agas, & ut te oblectes, scire cupio, maximeq. te ipsum uidere quamprimum. Cura, mi frater, ut ualeas: et quamquam est hiems, tamen Sardiniam istam esse cogites. XV. kal. Mart.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 4

SEXTIVS noster absolutus est ad II. id. Mart. &, quod uehementer interfuit reip. nullam uideri in eiusmodi caussa dissensionem esse, omnibus sententijs absolutus est. illud, quod tibi sæpe curæ esse intellexeram, ne cui iniquo relinqueremus uituperandi locum, qui nos ingratos esse diceret, nisi illius peruersitatem quibusdam in rebus quamhumanissime ferremus, scito hoc nos in eo iudicio consecutos esse, ut omnium gratissimi iudicaremur. nam in defendendo moroso homine cumulatissime satisfecimus, &, id quod ille maxime cupiebat, Vatinium, a quo palam oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus, dijs hominibusq. plaudentibus.

quin

quin etiam Paullus noster, cum testis productus esset in Sextium, confirmauit, se nomen Vatinij delaturum, si Macer Licinius cunctaretur: & Macer a Sextij subsellijs surrexit, ac se illi non defuturum affirmauit. quid quæris? homo petulans, & audax, Vatinius ualde perturbatus, debilitatusq. discessit. Quinctus tuus, puer optimus, eruditur egregie. hoc nunc magis animaduerto, quod Tyrannio docet apud me. Domus utriusque nostrum ædificatur strenue. redemptori tuo dimidium pecuniæ curaui. spero nos ante hiemem contubernales fore. De nostra Tullia, tui mehercule amantissima, spero cum Crassipede nos confecisse. dies erant duo, qui post Latinas habentur religiosi. ceteroqui confectum erat. Latiar erat exiturus.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 5

DEDERAM ad te litteras antea, quibus erat scriptum, Tulliam nostram Crassipedi pridie non. Apr. esse desponsatam: ceteraq. de re publica, & priuata perscripseram. postea sunt hæc acta. Nonis Apr. S. C. Pompeio pecunia decreta in rem frumentariam ad HS MCCCC. sed eodem die uehementer actum de agro Campano, clamore senatus prope concionali. acriorem caussam inopia pecuniæ faciebat, & annonæ caritas. Non prætermittam ne illud quidem. M. Furium Flaccum, equitem Romanum, hominem nequam, Capitolini, & Mercuriales de collegio eiecerunt, præsentem, ad

pedes uniuſcuiuſque iacentem. Ad VIII. id. Aprilis ſponſalia Craſſipedi præbui. huic conuiuio puer optimus Quinctus tuus, meusq. quod perleuiter commotus fuerat, defuit. Ad VI. id. Apr. ueni ad Quinctum, eumq. uidi plane integrum: multumque is mecum ſermonem habuit, & perhumanum de diſcordijs mulierum noſtrarum. quid quæris? nihil feſtiuius. Pomponia autem etiam de te queſta eſt. ſed hæc coram agemus. A puero ut diſceſſi, in aream tuam ueni. res agebatur multis ſtructoribus. Longilium redemptorem cohortatus ſum. fidem mihi faciebat, ſe uelle nobis placere. domus erit egregia. magis enim cerni iam poterat, quam quantum ex forma iudicabamus. itemq. noſtra celeriter ædificabatur. eo die cenaui apud Craſſipedem. cenatus, in hortos ad Pompeium lectica latus ſum. Lucceium conuenire non potueram, quod abfuerat. uidere autem uolebam, quod eram poſtridie Roma exiturus, et quod ille in Sardiniam iter habebat. hominem conueni; & ab eo petiui, ut quamprimum te nobis redderet. ſtatim, dixit. erat autem iturus, ut aiebat, ad III. id. Apr. ut aut Labrone, aut Piſis conſcenderet. tu, mi frater, ſimul ac ille uenerit, primam nauigationem, dummodo idonea tempeſtas ſit, ne omiſeris. ἀμφιλαφίαν autem illam, quam tu ſoles dicere, bono modo deſidero, ſic prorſus, ut aduenientem excipiam libenter, latentem etiam nunc non excitem. Tribus locis ædifico: reliqua reconcinno: uiuo paullo liberalius, quam ſolebam.

bam. opus erat si te haberem, paullisper fabris locum dare. sed & hæc, ut spero, breui inter nos communicabimus. Res autem Romanæ sic se habent. Consul est egregius Lentulus, non impediente collega, sic inquam bonus, ut meliorem non uiderim. dies comitiales exemit omnes. nam etiã Latinæ instaurantur: nec tamen deerant supplicationes. sic legibus perniciosissimis obsistitur, maxime Catonis. cui tamen egregie imposuit Milo noster. nam ille uindex gladiatorum, & bestiariorum emerat de Cosconio, & Pomponio bestiarios; nec sine his armatis unquam in publico fuerat: hos alere non poterat, itaque uix tenebat. sensit Milo: dedit cuidam non familiari negotium, qui sine suspicione emeret eam familiam a Catone. quæ simul atque abducta est; Racilius, qui unus est hoc tempore tribunus pl. rem patefecit, eosq. homines sibi emptos esse dixit, (sic enim placuerat) & tabulam proscripsit, se familiam Catonianam uenditurum. in eam tabulam magni risus consequebantur. hunc igitur Catonem Lẽtulus a legibus remouit, & eos, qui de Cæsare monstra promulgarunt, quibus intercederet nemo. Nam quod de Pompeio Caninius agit, sanequam refrixit. neque enim res probatur; & Pompeius noster in amicitia P. Lentuli uitupe ratur. & hercule non est idem. nam apud illam perditissimam, atque infimam fæcem populi propter Milonem suboffendit: & boni multa ab eo desiderant, multa repræhendunt. Marcellinus autem

hoc uno mihi quidem non satisfacit, quod eum nimis aspere tractat. quamquam id senatu non inuito facit. quo ego me libentius a curia, & ab omni parte reip. subtraho. In iudicijs ij sumus, qui fuimus, domus celebratur, ita, ut cum maxime. unum accidit imprudentia Milonis incommode, de Sex. Caelio: quem neque hoc tempore, neque ab imbecillis accusatoribus mihi placuit accusari. ei tres sententiae taeterrimae in consilio defuerunt. itaque hominem populus reuocat: & retrahatur, necesse est. non enim ferunt homines; & quia, cum apud suos diceret, paene damnatus est, uident damnatum. ea ipsa in re Pompeij offensio nobis obstitit. senatorum enim urna cupiose absoluit, equitum adaequauit, tribuni aerarij condemnarunt. ed hoc incommodum consolantur quotidianae damnationes inimicorum; in quibus me perlubente Seruius allisus est, ceteri conciduntur. Cato concionatus est, comitia haberi non siturum, si sibi cum populo dies agendi essent exempti. & Appius a Caesare non dum redierat. Tuas mirifice litteras exspecto. atque adhuc clausum mare scio fuisse: sed quosdam uenisse tamen Olbia dicebant, qui te unice laudarent, plurimiq. in prouincia fieri dicerent. ijdem aiebant, nunciare, te prima nauigatione transmissurum. id cupio: & quamquam te ipsum scilicet maxime, tamen etiam litteras tuas exspecto. Mi frater. Vale.

MARCVS

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 6

Ad II. id. Apr. ante lucem hanc epistolam dictaueram, scripseramq. in itinere, ut eo die apud T. Titium in Anagnino manerem. postridie autem in Laterio cogitabam; inde, cum in Arpinati quinque dies fuissem, ire in Pompeianum, rediens aspicere Cumanum; ut, quoniam in nonas Mai. Miloni dies prodita est, prid. non. Romæ essem, teq. mi carissime, & suauissime frater ad eam diem, ut sperabam, uiderem. Aedificationem Arcani ad tuum aduentum sustentari placebat. Fac mi frater ut ualeas, quamprimumq. uenias. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 7

O litteras mihi tuas iucundissimas, exspectatas, ac primo quidem cum desiderio, nunc uero etiam cum timore. atque has scito litteras me solas accepisse post illas, quas tuus nauta attulit, Olbia datas. sed cetera, ut scribis, præsenti sermoni reseruentur. hoc tamen non queo differre. Idibus Mai. senatus frequens diuinus fuit in supplicatione Gabinio deneganda. adiurat Porcilius hoc nemini accidisse. foris ualde plauditur. mibi cum sua sponte iucundum, tum iucundius, quod me absente, (est enim εἰλικρινὲς iudicium) sine oppugnatione, sine gratia nostra. eram Antij. Quod, idibus, & postridie, fuerat dictum, de agro Campano actum iri, non est actum. in hac caussa mihi aqua hæret.

sed

ſed plura, quam conſtitueram. coram enim. Vale mi optime, ac optatiſſime frater, & aduola. idem te noſtri rogant pueri. illud ſcilicet: cenabis, cum ueneris. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 8

PLACITVRVM tibi eſſe librum meum ſuſpicabar: tam ualde placuiſſe, quam ſcribis, ualde gaudeo. Quod me admones de non curantia; * ſuadesque, ut meminerim Iouis orationem, quæ eſt in extremo illo libro: ego uero memini, & illa omnia mihi magis ſcripſi, quam ceteris. ſed tamen poſtridie, quam tu es profectus, multa nocte cum Vibullio ueni ad Pompeium: cumq. ego egiſſem de iſtis operibus, atque inſcriptionibus; perbenigne mihi reſpondit; magnam ſpem attulit; cum Craſſo ſe dixit loqui uelle; mihique, ut idem facerem, ſuaſit. Craſſum conſulem ex ſenatu domum reduxi. ſuſcepit rem; dixitq. eſſe, quod Clodius hoc tempore cuperet per ſe, & per Pompeium conſequi: putare ſe, ſi ego eum non impedirem, poſſe me adipiſci ſine contentione, quod uellem. totum ei negotium permiſi, meq. in eius poteſtate dixi fore. interfuit huic ſermoni P. Craſſus, adoleſcens noſtri, ut ſcis, ſtudioſiſſimus. illud autem, quod cupit Clodius, eſt legatio aliqua, ſi minus per ſenatum, per populum, libera, aut Byzantium, aut Brogitarum, aut utrumque. plena res nummorum. quod ego non nimium laboro, etiamſi minus aſſequor quod uolo

Pom-

Pompeius tamen cum Crasso locutus est. uidentur negotium suscepisse. si perficiunt, optime: sin minus, ad nostrum Iouem reuertamur. Ad III. *id. Mai. S.C. factum est de ambitu in Afranij sententiam; quam ego dixeram, cum tu adesses. sed, magno cum gemitu senatus, consules non sunt persecuti eorum sententias, qui Afranio cum essent assensi, addiderunt, ut prætores ita crearentur, ut dies* LX. *priuati essent. eo die Catonem plane repudiarunt. quid multa? tenent omnia, idq. ita omnes intelligere uolunt. Vale.*

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 9

TV METVIS, *ne me interpelles? primum, si in isto essem, tu scis quid sit interpellare. ante Ateius? mehercule mihi docere uidebaris istius generis humanitatem: qua quidem nihil utor abs te. tu uero ut me & appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare, uelim: quid enim mihi suauius? non mehercule quisquam* μουσοπάτακτος *libentius sua recentia poemata legit, quam ego te audio quacumque de re, publica, priuata, rustica, urbana. sed mea factum est inuisa uerecundia, ut te proficiscens non tollerem. opposuisti semel* ἀντίλεκτον *caussam, Ciceronis nostri ualetudinem: conticui. iterum Cicerones: quieui. nunc mihi iucunditatis plena epistola hoc aspersit molestiæ, quod uideris, ne mihi molestus esses, ueritus esse, atque etiam nunc uereri. litigarem tecum, si fas esset.*

sed

ſed mehercule iſtuc ſi umquam ſuſpicatus ero, nihil dicam aliud, niſi uerebor, ne quando ego tibi, cum ſum una, moleſtus ſim. uideo te ingemuiſſe. ſic fit. εἰ δ' ἄν, ἀλλ' ἔζησας: numquam enim dicam, ἐα πάσας. Marium autem noſtrum in lecticam mehercule conieciſſem, non illam regis Ptolemæi Anicianam. memini enim, cum hominem portarem ad Baias Neapoli octophoro Aniciano, machærophoris centum ſequentibus, miros riſus nos edere, cum ille, ignarus ſui comitatus, repente aperuit lecticam, & pæne ille timore, ego riſu corrui. tunc, ut dico, certe ſuſtuliſſem, ut aliquando ſubtilitatem ueteris urbanitatis, et humaniſſimi ſermonis attingerem. ſed hominem infirmum in uillam apertam, ac ne rudem quidem etiam nunc, inuitare nolui. hoc uero mihi peculiare fuerit, hic etiam iſto frui. nam illorum prædiorum ſcito mihi uicinum Marium lumen eſſe. Apud Anicium, uidebimus, ut paratum ſit. nos enim ita philologi ſumus, ut uel cum fabris habitare poſſimus. habemus hanc philoſophiam, non ab Hymetto, ſed ab area Syra. Marius & ualetudine eſt, & natura imbecillior. De interpellatione, tantum ſumam a uobis temporis ad ſcribendum, quantum dabitis. utinam nihil detis; ut potius ueſtra iniuria, quam ignauia mea ceſſem. De rep. nimium te laborare doleo, & meliorem ciuem eſſe, quam Philocteten; qui, accepta iniuria, illa ſpectacula quærebat, quæ tibi acerba eſſe uideo. amabo te, aduola. conſolabor te, & omnem abſtergebo

bo dolorem. & adhuc, ſi me amas, Marium: ſed approperate. hortus domi eſt. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. IO

EPISTOLAM *hanc conuicio efflagitarunt codicilli tui. nam res quidem ipſa, & is dies, quo tu es profectus, nihil mihi ad ſcribendum argumenti ſane dabat. ſed quemadmodum, coram cum ſumus, ſermo nobis deeſſe non ſolet: ſic epiſtolæ noſtræ debent interdum alucinari. Tenediorum igitur libertas ſecuri Tenedia præciſa eſt; cum eos, præter me, & Bibulum, & Calidium, & Fauonium, nemo defenderet. De te magis ab Sipylo mentio eſt honorifica facta; cum te unum dicerent poſtulationi L. Sextij Panſæ reſtitiſſe. reliquis diebus, ſi quid erit quod te ſcire opus ſit, aut etiam ſi nihil erit, tamen ſcribam quotidie aliquid. Prid. id. neque tibi, neque Pomponio deero. Lucretij poemata, ut ſcribis, ita ſunt, multis luminibus ingenij, multæ tamen artis. ſed, cum ueneris, uirum te putabo: ſi Salluſtij Empedoclea legeris, hominem non putabo. Vale.*

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. II

GAVDEO *tibi iucundas eſſe meas litteras. nec tamen habuiſſem ſcribendi nunc quidem ullum argumentum, niſi tuas accepiſſem. nam prid. id. cum Appius ſenatum infrequentem coegiſſet, tantum fuit frigus, ut populi conuicio coactus ſit nos dimittere.*

dimittere. De Commageno rege, quod rem discusseram, mirifice mihi & per se, & per Pomponiũ blanditur Appius. uidet enim, hoc genere dicendi si utar in ceteris, Februarium sterilẽ futurum. eumq. lusi iocose satis: neque solum illud extorsi oppidulum, quod erat positum in Euphrate, & Zeugmate; sed præterea togam sum eius prætextam, quam erat adeptus Cæsare consule, magno hominum risu cauillatus. Quod nolit, inquam, renouare honores eosdem, quo minus togam prætextam quotannis interpollet. decernendum nihil censeo. uos autem homines nobiles, qui Busrenum prætextatum non ferebatis, Commagenum feretis? Genus uides, & locum iocandi. multa dixi in ignobilem regem; quibus totus est explosus. quo genere commotus, ut dixi, Appius, totum me amplexatur. nihil est enim facilius, quam reliqua discutere. sed non faciam, ut illum offendam; ne imploret fidem Iouis hospitalis, Graios omnes conuocet, per quos mecũ in gratiam rediit. Theopompo satisfaciemus. De Cæsare, fugerat me ad te scribere. uideo enim, quas tu litteras exspectaris. sed ille scripsit ad Balbum, fasciculum illum epistolarum, in quo fuerat & mea, & Balbi, totum sibi aqua madidum redditum esse; ut ne illud quidem sciat, meam fuisse aliquam epistolam. sed ex Balbi epistola pauca uerba intellexerat, ad quæ rescripsit his uerbis: De Cicerone uideo te quiddam scripsisse, quod ego non intellexi: quantum autem coniectura consequebar, id erat

huiuſmodi, ut magis optandum, quam ſperandum putarem. Itaque poſtea miſi eodem illo exemplo litteras. Iocum autem illius de ſua egeſtate ne ſis aſpernatus. ad quem ego reſcripſi, nihil eſſe, quod poſthac arcæ noſtræ fiducia conturbaret: luſiq. in eo genere & familiariter, & cum dignitate. amor autem eius erga nos perfertur omnium nuncijs ſingularis. Et litteræ quidem ad id, quod exſpectas, fere cum tuo reditu iungentur. reliqua ſingulorum dierum ſcribemus ad te ſi modo tabellarios tu præbebis. quamquam eiuſmodi frigus impendebat, ut ſummum periculum eſſet, ne Appio ſuæ ædes urerentur. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 12

RISI *niuem atram: teq. hilari animo eſſe, & prompto ad iocandum, ualde me iuuat. De Pompeio, aſſentior tibi, uel tu potius mihi. nam, ut ſcis, iam pridem iſtum canto Cæſarem. mihi crede, in ſinu eſt; neque ego diſcingor. Cognoſce nunc idus. Decimus erat Cœlio dies. Domitius ad numerum iudices nõ habuit. uereor, ne, homo tæter, & ferus, Polla Seruius ad accuſationem ueniat. nam noſter Cœlius ualde oppugnatur a gente Clodia. certi nihil eſt adhuc; ſed ueremur. Eodem igitur die Tyrijs eſt ſenatus datus frequens. frequentes contra Syriaci publicani. uehementer uexatus Gabinius: exagitati tamen a Domitio publicani, quod eum eſſent cum equis proſecuti. noſter Lamia paullo ferocius, cum*

Domitius

Domitius dixiſſet, Veſtra culpa hæc acciderunt, equites Romani; diſſolute enim iudicatis; Nos iudicamus, uos laudatis, inquit. actum eſt eo die nihil: nox diremit. Comitialibus diebus, qui Quirinalia ſequuntur, Appius interpretatur, non impediri ſe lege Pupia, quo minus habeat ſenatum; &, quod Gabinia ſanctum ſit, etiã cogi, ex kal. Febr. uſque ad kal. Mart. legatis ſenatum quotidie dari. ita putantur detrudi comitia in menſem Martium. ſed tamen his comitialibus tribuni pl. de Gabinio ſe acturos eſſe dicunt. Omnia colligo, ut noui ſcribam aliquid ad te: ſed, ut uides, res me ipſa deficit. itaque ad Calliſthenem, & Philiſtum redeo: in quibus te uideo uolutatum. Calliſthenis quidem uulgare, & notum negotium, quemadmodum Græci aliquot locuti ſunt. Siculus ille capitalis, creber, acutus, breuis, pæne puſillus Thucydides. ſed, utros eius habueris libros, (duo enim ſunt corpora) an utroſque, neſcio. me magis de Dionyſio delectat. ipſe eſt enim ueterator magnus, & perfamiliaris Philiſto. Sed quod adſcribis, aggrediaris ne ad hiſtoriã: me auctore potes. Et quoniam tabellarios ſummini ſtras, hodierni diei res geſtas Lupercalibus habebis. Oblecta te cum Cicerone noſtro quambelliſſime.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 13

DVAS adhuc a te accepi epiſtolas, quarum alteram in ipſo diſceſſu noſtro, alteram Arimino datam. plures, quas ſcribis te dediſſe, non acceperam.

Ego

Ego me in Cumano, & Pompeiano, præter quam quod sine te, ceterum satis commode oblectabam: & eram in eisdem locis usque ad kal. Iun. futurus. scribebam illa, quæ dixeram, πολιτικὰ, spissum sane opus, & operosum: sed, si ex sententia successerit, bene erit opera posita: sin minus, in illud ipsum mare deiiciemus, quod scribentes spectabamus: aggrediemur alia; quoniam quiescere non possumus. Tua mandata persequar diligenter, & adiungendis hominibus, et quibusdam non alienandis. maxime uero mihi curæ erit, ut Ciceronem tuum, nostrumq. uideam scilicet quotidie, sed inspiciam, quid discat, quam sæpissime: &, nisi ille contemnat, etiam magistrum me ei profitebor. cuius rei non nullam consuetudinem nactus sum in hoc horum dierum otio, Cicerone nostro minore perdocendo. Tu, quemadmodum scribis, quod, etiam si non scriberes, facere te diligentissime tamen sciebam, facies scilicet, ut mea mandata digeras, persequare, conficias. Ego, cum Romam uenero, nullum prætermittam Cæsaris tabellarium, cui litteras ad te non dem. his diebus, (ignosces) cui darem, fuit nemo ante hunc M. Orfium, equitem Romanum, nostrum, & pernecessarium, & quod est ex municipio Atellano, quod scis esse in fide nostra. itaque eum tibi commendo in maiorem modum, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum: quem, fac, ut tua liberalitate tibi obliges. est tribunus mil. in exercitu uestro. gratum hominem, obseruantemq. co-

gnoſces. Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 14

AD IV. non. Iun. quo die Romam ueni, accepi tuas litteras, datas Placentiæ, deinde alteras, * poſtridie datas Blandenonæ, cum Cæſaris litteris, refertis omni officio, diligentia, ſuauitate. Sunt iſta quidem magna, uel potius maxima: habent enim uim magnam ad gloriam, & ad ſummam dignitatem: ſed mihi crede, quem noſti, quod in iſtis rebus ego plurimi æſtimo, id iam habeo, te ſcilicet primũ tam inſeruientem communi dignitati, deinde Cæſaris tantum in me amorem: quem omnibus ijs honoribus, quos me a ſe exſpectare uult, antepono. litteræ uero eius, una datæ cũ tuis, quarum initium eſt, quam ſuauis ei tuus aduentus fuerit, & recordatio ueteris amoris; deinde ſe effecturum, ut ego in medio dolore, ac deſiderio tui, te, cum a me abeſſes, potiſſimum ſecum eſſe lætarer; incredibiliter delectarunt. quare facis tu quidem fraterne, quod me hortaris, ſed mehercule currentem nunc quidem, ut omnia mea ſtudia in iſtum unum conferam. ego uero ardẽti quidem ſtudio, ac fortaſſe efficiam, quod ſæpe uiatoribus, cum properant, euenit, ut, ſi ſerius, quam uoluerunt, forte ſurrexerint, properando etiam citius, quam ſi de multa nocte uigilaſſent, perueniant, quo uelint. ſic ego, quoniam in iſto homine colendo tam indormiui diu, te mehercu

le

le sæpe excitante, cursu corrigam tarditatem, tum equis, tum uero, quoniam scribis poema ab eo nostrum probari, quadrigis poeticis. modo mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis, penicillo meo. sed quid ago? quod mihi tempus, Romæ præsertim, ut iste me rogat, manenti, uacuum ostenditur? sed uidero: fortasse enim, ut fit, uincet tuus amor omnes difficultates. Trebatium quod ad se miserim, persalse, et humaniter etiam gratias mihi agit: negat enim, in tanta multitudine eorũ, qui una esset, quemquam fuisse, qui uadimonium concipere posset. M. Curtio tribunatum ab eo petiui; (nam Domitius se derideri putasset, si esset a me rogatus. hoc enim est eius quotidianum, se ne tribunum mil. quidem facere. etiam in senatu lusit, Appium collegam: propterea isse ad Cæsarem, ut aliquem tribunatum auferret) sed in alterum annum. id & Curtius ita uolebat. Tu, quemadmodum me censes oportere esse in rep. & in nostris inimicitijs, ita & esse, & fore auricula infima scito molliorem. Res Romanæ sic se habebant. erat non nulla spes comitiorum, sed incerta. erat aliqua suspicicio dictaturæ, ne ea quidem certa: summum otium forense, sed senescentis magis ciuitatis, quam acquiescentis: sententia autem nostra in senatu eiusmodi, magis ut alij nobis assentiantur, quam nosmetipsi. τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται.
Calamo & atramento temperato, charta etiam dentata res agetur. scribis enim, te meas litteras

superiores uix legere potuisse. in quo nihil eorum, mi frater, fuit, quæ putas. neque enim occupatus eram, neque perturbatus, neque iratus alicui. sed hoc facio semper, ut, quicumque calamus in manus meas uenerit, eo sic utar, tamquam bono. Verum attende nunc, mi optime, & suauissime frater, ad ea dum rescribo, quæ tu in hac eadem breui epistola πραγματικῶς ualde scripsisti: de quo petis, ut ad te nihil occultans, nihil dissimulans, nihil tibi in-
* dulgens, genuine, fraterneq. rescribam, id est utrum uoles, ut dixerimus, ad expediendum te; si caussa sit, commorere. Si, mi Quincte, parua aliqua res esset, in qua sciscitarere, quid uellem: tamen, cum tibi permissurus essem, ut faceres, quod uelles, ego, ipse quid uellem, ostenderem. in hac uero re hoc profecto quæris, cuiusmodi illum annum, qui sequitur, exspectem. plane aut tranquillum nobis, aut certe munitissimum: quod quotidie domus,
* quod forum, quod theatri significationes declarant: neque laborant, quod mea conscientia copiarum nostrarum, quod Cæsaris, quod Pompeij gratiam tenemus. hæc me, ut confidam, faciunt. sin aliquis erumpet amentis hominis furor; omnia sunt ad eum frangendum expedita. hæc ita sentio, iudico, ad te explorate scribo: dubitare te, non assentatorie, sed fraterne ueto. quare suauitatis equidem nostræ fruendæ caussa cuperem te ad id tempus uenire, quod dixeras: sed illud malo tamen, quod putas, magis etiam illa, (etenim magni æstimo me)

ἀμφι-

ἀμφιλαφίαν illam tuam, & exspectationem debitorum tuorum. Illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis, si ualebimus, fore fortunatius. parua sunt, quæ desunt, (quo, nostris quidem moribus) & ea sunt ad explicandum expeditissima. modo ualeamus. Ambitus redit immanis: numquam fuit par. Idibus Quinct. fenus fuit Z Z ex Z, coitione Memmij est quo cum Domitio hanc Scaurus unum uincere. Messalla flaccet. non dico ὑπερβολάς. uel HS centies constituunt in prærogatiua pronunciare. res ardet inuidia. Tribunicij candidati compromiserunt, HS quingenis in singulos apud M. Catonem depositis, petere eius arbitratu, ut, qui contra fecisset, ab eo condemnaretur. quæ quidem comitia gratuita si fuerint, ut putatur; plus unus Cato fuerit, quam omnes leges, omnesq. iudices.

CICERO S. D. QVINCTO FRATRI. 15

CVM a me litteras librarij manu acceperis, ne paullum otij me habuisse iudicato; cum autem mea, nullum. sic enim habeto, numquam me a caussis, & iudicijs districtiorem fuisse, atque id anni tempore grauissimo, et caloribus maximis. sed hæc, quoniam tu ita præscribis, ferenda sunt: neque committendum, ut aut spei, aut cogitationi uestræ ego uidear defuisse; præsertim cum, tametsi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam, magnamq. dignitatem sim collecturus. itaque, ut tibi placet, damus operam, ne cuius ani-

mum offendamus, atque ut etiam ab ijs ipsis, qui nos cum Cæsare tam coniunctos dolent, diligamur, ab æquis uero, aut etiam a propensis in hanc partem uehementer excolamur, & amemur. De ambitu cum atrocissime ageretur in senatu multos dies, quod ita erant progressi candidati consulares, ut non esset ferendum; in senatu non fui. Statui ad nullam medicinam reip. sine magno præsidio accedere. Quo die hæc scripsi, Drusus erat de præuaricatione a tribunis ærarijs absolutus, in summa quattuor sententijs, cum senatores, & equites damnassent. Ego eodem die post meridiem Vatinium aderam defensurus. ea res facilis est. comitia in mensem Septembrem reiecta sunt. Scauri iudicium statim exercebitur: cui nos non deerimus. σωυδείπνους σοφοκλέους, quamquam a te actam fabellam uideo esse festiue, nullo modo probaui. Venio nunc ad id, quod nescio an primum esse debuerit. O iucundas mihi tuas de Britannia litteras. timebam Oceanum: timebam litus insulæ. reliqua non equidem contemno, sed plus habent tamen spei, quam timoris; magisq. sum sollicitus exspectatione ea, quam metu. te uero ὑπόθεσιν scribendi egregiam habere uideo. quos tu situs, quas naturas rerum, & locorum, quos mores, quas gentes, quas pugnas, quem uero ipsum imperatorem habes? ego te libenter, ut rogas, quibus rebus uis, adiuuabo, & tibi uersus, quos rogas, γλαῦκα εἰς Ἀθήνας, mittam. Sed heus tu, cælari uideor a te. quo modo nam,

nam, mi frater, de nostris uersibus Cæsar? primum librum se legisse, scripsit ad me ante, & prima sic, ut neget, se ne græca quidem meliora legisse: reliqua ad quendam locum ῥαθυμότερα: hoc enim utitur uerbo. dic mihi uerum, num aut res, aut χαρακτὴρ non delectat? nihil est, quod uereare: ego enim ne pilo quidem minus me amabo. hac de re φιλαλήθως, &, ut soles, scribe fraterne. Vale.

EPISTOLARVM AD Q. FRATREM LIBER III.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI.

E GO ex magnis caloribus (non enim meminimus maiores) in Arpinati summa cum amœnitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. In Arcano ad IV. id. Sept. fui. ibi Messidium cum Philoxeno, aquamq., quam ij ducebant non longe a uilla, belle sane fluentem uidi, præsertim maxima siccitate: uberioremq. aliquanto sese collecturos esse dicebant. Apud Herum recte erat. In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem. sed tamen nihil ei restabat præter balnearia, & ambulationem, & auiarium. uilla mihi ualde placuit: propterea quod summam dignitatem pauimentata porticus habebat: quod mihi denique apparuit, postea quam & ipsa tota patet, & columnæ politæ sunt. totum in eo est, quod mihi erit curæ, tectorium ut continuum sit. pauimenta recte fieri uidebantur. cameras quasdam non probaui, mutariq. iussi. Quo loco in porticu, te scribere aiunt, ut atriolum fiat; mihi, ut est, magis placebat. neque enim satis loci esse uidebatur atriolo; neque fere solet, nisi in ijs ædificijs fieri, in quibus est atrium maius;

*ius; nec habere poterat adiuncta cubicula, & eiusmodi membra. nunc hoc uel honestate testudinis, * uel ualde boni æstiuum locum obtinebit. tu tamen, si aliter sentis, rescribe quamprimum. In balnearijs assa in alterum apodyterij angulum promoui: propterea quod ita erant posita, ut eorum uaporarium, ex quo ignis erumpit, esset sub tectum cubiculi. subgrande cubiculum autem, & hibernum altum ualde probaui; quod ampla erant, & loco posita, ambulationis uno latere, eo quod est proximum balnearijs. Columnas neque rectas, neque e regione Diphilus collocarat. eas scilicet demolietur; aliquando perpendiculo, & linea discet uti. omnino spero paucis mensibus opus Diphili perfectum fore: curat enim diligentissime Cæsius, qui tum mecum fuit. Ex eo loco recta, Vitularia uia, profecti sumus in Fufidianum fundum, quem tibi proximis nũcijs Arpini de Fufidio HS CCCIↃↃↃ ∞ emeramus. ego locum æstate umbrosiorem uidi numquam, permultis locis aquam profluentem, & eam uberem. quid quæris? iugera L prati Cæsius irrigaturum facile te arbitrabatur. equidem hoc, quod melius intelligo, affirmo, mirifica suauitate te uillam habiturum, piscina, & salientibus additis, palæstra, & silua uiridicata. Fundum audio te hunc Bouillianum uelle retinere. de eo quid uideatur, ipse constitues. Cæsius aiebat, aqua dempta, & eius aquæ iure constituto, & seruitute fundo illi imposita, tamen nos pretium seruare posse, si uendere uellemus.*

scripsisse

Messidium mecum habui. is se ternis nummis in pedem tecum transegisse dicebat: sese autem mensum pedibus aiebat passuum CCCC. mihi plus uisum est. sed præstabo, sumptum nusquam melius posse poni. Chilonem arcesseram Venafro. sed eo ipso die quattuor eius conseruos, & discipulos Venafri cuniculus oppresserat. Idibus Sept. in Laterie fui: uiam perspexi: quæ mihi ita placauit, ut opus publicum uideretur esse, præter CL passus. sum enim ipse mensus ab eo ponticulo, qui est ad Furinæ Satricum uersus. eo loco puluis, non glarea iniecta est. et mutabitur: & ea uiæ pars ualde accliuis est. sed intellexi aliter duci non potuisse, præsertim cum tu neque per Locustæ, neque Varronis uelles ducere. Veluinus ante suum fundum prope munierat: Locusta non attigerat: quem ego Romæ aggrediar, &, ut arbitror, commouebo: & simul M. Taurum, quem tibi audio promisisse, qui nunc Romæ erat, de aqua per fundum eius ducenda rogabo. Nicephorum uillicum tuum sane probaui: quæsiuiq. ex eo, ecquid ei de illa ædificatiuncula Lateri, de qua mecum locutus es, mandauisses. tum is mihi respondit, se ipsum eius operis HS X ∞ conductorem fuisse; sed te postea multa addidisse ad opus, nihil ad pretium, itaque id se omisisse. mihi hercule ualde placet, te illa, ut constituebas, addere. quamquam ea uilla, quæ nunc est, tamquam philosophia uidetur esse, quæ obiurget ceterarum uillarum insaniam. uerumtamen illud additum

tum delectabit. topiarium laudaui; ita omnia conuestit edera, qua basim uillæ, qua intercolumnia ambulationis; ut denique illi palliati topiariam facere uideantur, & hederam uendere. iam ἀποδυτηρίῳ nihil alsius, nihil muscosius. Habes fere de rebus rusticis. Vrbanam expolitionem urget ille quidem & Philotimus, & Cincius, sed etiam ipse crebro interuiso; quod est facile factu. quamobrem ea te cura liberatum uolo. De Cicerone, quod me semper rogas, ignosco equidem tibi; sed tu quoque mihi uelim ignoscas. non enim concedo tibi, plus ut illum ames, quam ipse amo. atque utinam his diebus in Arpinati, quod & ipse cupierat, & ego non minus, mecum fuisset. quod ad Pomponiam, si tibi uidetur, scribas uelim; cum aliquo exibimus, eat nobiscum, puerumq. ducat. clamores efficiam, si eum mecum habuero otiosum: nam Romæ respirandi non est locus. id me scis antea gratis tibi esse pollicitum: quid nunc putas, tanta abs te mihi mercede proposita? Venio nunc ad tuas litteras: quas pluribus epistolis accepi, dum sum in Arpinati: nam mihi uno die tres sunt redditæ, & quidem, ut uidebantur, eodem abs te datæ tempore: una pluribus uerbis, in qua primum erat, quod antiquior dies in tuis fuisset adscripta litteris, quam in Cæsaris. id facit Oppius non numquam necessario, ut, cum tabellarios constituerit mittere, litterasq. a nobis acceperit, aliqua re noua impediatur, & necessario serius, quam constituerat, mittat, neque

nos,

nos, datis iam epistolis, diem commutari curemus. scribis de Cæsaris summo in nos amore. hunc & tu fouebis, & nos, quibuscumque poterimus rebus, augebimus. De Pompeio, & facio diligenter, & faciam, quod mones. Quod tibi mea permissio mansionis tuæ grata est; id ego, summo meo dolore, & desiderio, tamen ex parte gaudeo. In hippodamis, et non nullis alijs arcessendis quid cogites, non intelligo. nemo istorum est, quin abs te munus, fundi suburbani instar exspectet. Trebatium uero meum quod isto admisceas, nihil est. ego illum ad Cæsarem misi; qui mihi iam satisfecit: si ipsi minus, præstare nihil debeo; teq. item ab eo uindico, & libero. Quod scribis te a Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum uero, qui est istius rei, quemadmodum scribis, adiutor, in oculis fero. Trebonium meum a te amari, teq. ab illo, pergaudeo. De tribunatu quod scribis, ego uero nominatim petiui Curtio, & mihi ipse Cæsar nominatim Curtio paratum esse rescripsit, meamq. in rogando uerecundiam obiurgauit. si cui præterea petiero, id quod, etiam Oppio dixi, ut ad illum scriberet; facile patiar mihi negari: quoniam illi, qui molesti sunt, sibi negari a me non facile patiuntur. ego Curtium, id quod ipsi dixi, non modo rogatione, sed etiam testimonio tuo diligo, quod litteris tuis studium illius in salutem nostram facile perspexi. De Britannicis rebus, cognoui ex tuis litteris nihil esse, nec quod metuamus, nec quod gaudeamus.

deamus. De publicis negotijs, quæ uis ad te Tironem scribere, negligentius ad te ante scribebam, quod omnia minima maxima ad Cæsarem mitti sciebam. Rescripsi epistolæ maximæ: audi nunc de minuscula. in qua primum est de Clodij ad Cæsarem litteris: in quo Cæsaris consilium probo, quod tibi, amantissime petenti, ueniam non dedit, uti ullum ad illam furiam uerbum rescriberet. Alterum est de Caluenti Marij oratione. quod scribis, miror, tibi placere me ad eum rescribere, præsertim cum illam nemo lecturus sit, si ego nihil rescripsero; meá in illum pueri omnes, tamquam dictata, perdiscant. Libros meos, quos exspectas, inchoaui, sed conficere non possum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro, pro Plancio absolui. Poema ad Cæsarem, quod composueram, incidi. Tibi quod rogas, quoniam ipsi fontes iam sitiunt, si quid habebo spatij, scribam. Venio ad tertiam. Balbum quod ais mature Romam bene comitatum esse uenturum, mecumq. assidue usque ad id. Mai. futurum, id mihi pergratum, perq. iucundum erit. Quod me in eadem epistola, sicut sæpe antea, cohortaris ad ambitionem, & ad laborem: faciam equidem, sed quando uiuemus? Quarta epistola mihi reddita est idibus Sept. quam ad IV. idus Sext. ex Britannia dederas. in ea nihil sane erat noui, præter Erigonã: quam si ab Oppio accepero, scribam ad te quid sentiam: nec dubito, quin mihi placitura sit. Et, quod præterij de eo, quem scripsisti de Milonis plausu scri-

ſcripſiſſe ad Cæſarem; ego uero facile patior, ita Cæſarem exiſtimare, illum quammaximum fuiſſe plauſum. & prorſus ita fuit: & tamen ille plauſus, qui illi datur, quodam modo nobis uidetur dari. Reddita eſt etiam mihi peruetus epiſtola, ſed ſero allata, in qua de æde Telluris, & de porticu Catuli me admones. fit utrumque diligenter. ad Telluris quidem etiam tuam ſtatuā locaui. Item de hortis, quod me admones; nec fui umquam ualde cupidus, et nunc domus ſuppeditat mihi hortorum amœnitatem. Romam cum ueniſſem ad XIII. kal. Oct. abſolutum offendi in ædibus tuis tectum; quod ſuper conclauia non placuerat tibi eſſe multorum faſtigiorum; id nunc honeſte uergit in tectum inferioris porticus. Cicero noſter, dum ego abſum, non ceſſauit apud rhetorem. de eius eruditione quod labores, nihil eſt: quoniam ingenium eius noſti; ſtudium ego uideo; cetera eius, ſuſcipio, ut me putem præſtare debere. Gabinium tres adhuc factiones poſtulant, L. Lentulus, flaminis filius, qui iam de maieſtate poſtulauit; Ti. Nero, cum bonis ſubſcriptoribus; C. Memmius trib. pl. cum L. Capitone. ad urbem acceſſit ad XII. kal. Oct. nihil turpius, nec deſertius. ſed his iudicijs nihil audeo confidere. quod Cato non ualebat, adhuc de pecunijs repetundis non erat poſtulatus. Pompeius a me ualde contendit de reditu in gratiam; ſed adhuc nihil profecit, nec, ſi ullam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas litteras uehementer exſpecto. Quod ſcribis,

bis, te audisse, in candidatorum consularium coitione me interfuisse; id falsum est. eiusmodi enim pactiones in ea coitione factæ, quas postea Memmius patefecit, ut nemo bonus interesse debuerit: & simul mihi committendum non fuit, ut ijs coitionibus interessem, quibus Messalla excluderetur: cui quidem uehementer satisfacio rebus omnibus; ut arbitror, etiam Memmio. Domitio ipsi multa iam feci, quæ uoluit, quæq. a me petiuit. Scaurum beneficio defensionis ualde obligaui. adhuc erat ualde incertum, & quando comitia, & qui consules futuri essent. Cum hanc iam epistolam complicarem, tabellarij a uobis uenerunt ad XI. kal. Sept. uicesimo die. O me solicitum: quantum ego dolui in Cæsaris suauissimis litteris: sed, quo erant suauiores, eo maiorem dolorem illius ille casus afferebat. Sed ad tuas uenio litteras. primum tuam remansionem etiam atque etiam probo, præsertim cum, ut scribis, cum Cæsare communicaris. Oppium miror quidquam cum Publilio: mihi enim non placuerat. Quod interiore epistola scribis, me idibus Sept. Pompeio legatum iri; id ego non audiui; scripsiq. ad Cæsarem, Vibullium Cæsaris mandata de mea mansione ad Pompeium pertulisse, nec ad Oppium. quo consilio? quamquam Oppium ego tenui: quod priores partes Bibuli erant. cum eo enim coram Cæsar egerat, ad Oppium scripserat. Ego uero nullas δευτέρας φροντίδας habere possim in Cæsaris rebus. ille mihi secundum te, & libe-

ros

ros nostros ita est, ut sit pæne par. uideor id iudicio facere.: iam enim debeo: sed tamen amore sum incensus. Cum scripsissem hæc infima, quæ sunt mea manu, uenit ad nos Cicero tuus ad cenam, cum Pomponia foras cenaret, deditq. mihi epistolam legendam tuam, quam paullo ante acceperat ab Aristophane modo, ualde mehercule & suauem, & grauem; qua sum admodum delectatus. dedit etiam alteram illam mihi, qua iubes eum mihi esse affixum, tamquam magistro. quam illum epistolæ illæ delectarunt? quam me? nihil puero illo suauius, nihil nostri amantius. Hæc inter cenam Tironi dictaui: ne mirere alia manu esse. Annali litteræ tuæ pergratæ fuerunt, quod & curares de se diligenter, & tamen consilio se uerissimo iuuares. P. Seruilius pater ex litteris, quas sibi a Cæsare missas esse dicebat, significat, ualde te sibi gratum fecisse, quod de sua uoluntate erga Cæsarem humanissime, diligentissimeq. locutus esses. Cum Romam ex Arpinati reuertissem, dictum mihi est hippodamum ad te profectum esse. non possum scribere, me miratum esse, illum tam inhumaniter fecisse, ut sine meis litteris ad te proficisceretur: illud scribo, mihi molestum fuisse. iam enim diu cogitaueram, ex eo, quod tu ad me scripseras, ut, si quid esset, quod ad te diligentius perferri uellem, illi darem: quod mehercule hisce litteris, quas uulgo ad te mitto, nihil fere scribo, quod si in alicuius manus inciderit, moleste ferendum sit. Minucio me, & Saluio,

uio, & Labeoni reseruabam. Labeo autem tarde proficiscetur, aut hic manebit. Hippodamus ne unum quidem quid uellem rogauit. T. Pinarius amabiles ad me de te litteras mittit, se maxime litteris, sermonibus, cenis denique tuis delectari. is homo semper me delectauit: fraterq. eius mecum est multum. quare, ut instituisti, complectere adolescentē. Quod multos dies epistolam in manibus habui propter commorationem tabellariorum; ideo multa coniecta sunt, aliud alio tempore, uelut hoc. T. Anicius mihi sæpe iam dixit, sese tibi suburbanum, si quod inuenisset, non dubitaturum esse emere. in eius sermone ego utrumque soleo admirari; & te de suburbano emendo, cum ad illum scribas, non modo ad me non scribere, sed etiam aliam in sententiam scribere; &, cum ad illum scribas, nihil te recordari de se, de epistolis illis, quas in Tusculano eius mihi ostendisti, nihil de præceptis Epicharmi, γνῶθι, πῶς ἄλλῳ κέχρηται. totum denique uultum, animum, sermonem eius, quemadmodum conijcio, quasi. sed hæc tu uideris. de suburbano, cura, ut sciam, quid uelis: & simul, ne quid ille turbet, uide. Quid præterea? quid? etiam. Gabinius ad IV. kal. Oct. noctu in urbem introiuit: & hodie hora octaua, cum edicto C. Alfij de maiestate eum adesse oporteret, concursu magno, & odio uniuersi populi pæne afflictus est. nihil illo turpius. proximus est tamen Piso. itaque mirificum ἐμβόλιον cogito in secundum meorum librorum inducere, di-

centem Apollinem in consilio deorum, qualis reditus duorum imperatorum futurus esset, quorum alter exercitum perdidisset, alter uendidisset. Ex Britannia Cæsar ad me kal. Sept. dedit litteras, quas ego accepi ad IV. kal. Oct. satis commodas de Britannicis rebus: quibus, ne admirer, quod a te nullas acceperim, scribit; se sine te fuisse, cum ad mare accesserit. ad eas ego litteras nihil scripsi, ne gratulandi quidem caussa, propter eius luctum. Te oro etiam atque etiam, mi frater, ut ualeas.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 2

AD VI. id Oct. Saluius Ostiam uesperi naue profectus erat cum ijs rebus, quas tibi domo mitti uolueras. eodem die Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius, sic ut Calidio uerbum facere pro eo non licuerit. postridie autem eius diei, qui erat tum futurus, cum hæc scribebam ante lucem, apud Catonem erat diuinatio in Gabinium futura inter Memmium, & Ti. Neronem, & C. & L. Antonios M. F. putabamus fore, ut Memmio daretur: etsi erat Neronis mira contentio. quid quæris? probe premitur, nisi noster Pompeius, dijs, hominibusq. inuitis, negotium inuertit. cognosce nunc hominis audaciam, & aliquid in rep. perdita delectare. Cum Gabinius, quacumque ueniebat, triumphum se postulare dixisset, subitoq. bonus imperator noctu urbem hostium plane inuasisset, in senatum se non committebat. interim ipso

decimo

decimo die, quo ipſum oportebat hoſtium numerum, & militum renunciare, in re hæſit, ſumma infrequentia: cum uellet exire, a conſulibus retentus eſt: introducti publicani. homo undique actus, cum a me maxime uulneraretur, non tulit, & me trementi uoce exſulem appellauit. hic, o dij, nihil umquam honorificentius nobis accidit: conſurrexit ſenatus cum clamore ad unum, ſic, ut ad corpus eius accederet; pari clamore, atque impetu publicani. quid quæris? omnes, tamquam ſi tu eſſes, ita fuerunt. nihil hominum ſermone foris clarius. ego tamen teneo ab accuſando, uix mehercule, ſed tamẽ teneo; uel quod nolo cum Pompeio pugnare; (ſatis eſt quod inſtat de Milone) uel quod iudices nullos habemus. ἀποτεύγμα formido. addo etiam maleuolentiam hominum; & timeo, ne illi me accuſante aliquid accidat: nec deſpero rem & ſine me, & non nihil per me confici poſſe. De ambitu poſtulati ſunt omnes, qui conſulatum petunt, a Memmio Domitius; a Q. Curtio, bono & erudito adoleſcente, Memmius; a Q. Pompeio Meſſalla; a Triario Scaurus. magna res in motu eſt: propterea quod aut hominum, aut legum interitus oſtenditur. opera datur, ut iudicia ne fiant. res uidetur ſpectare ad interregnum. Conſules comitia habere cupiunt, rei nolunt, & maxime Memmius, quod Cæſaris aduentu ſperat ſe futurum conſulem: ſed mirum in modum iacet. Domitius cum Meſſalla certus eſſe uidebatur: Scaurus refrixerat. Appius ſine lege cu-

riata confirmat se Lentulo nostro successurum: qui quidem mirificus illo die, quod pæne præterij, fuit in Gabinium: accusauit maiestatis: nomina data, cum ille uerbum nullum. Habes forensia. Domi recte; & ipsa domus a redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 3

OCCVPATIONVM mearum signum tibi sit librarij manus. diem scito esse nullum, quo die non dicam pro reo. ita, quidquid conficio, aut cogito, in ambulationis fere tempus confero. negotia nostra sic se habent: domestica uero, ut uolumus. ualent pueri, studiose discunt, diligenter docentur, & nos, & inter se amant. Expolitiones utriusque nostrum sunt in manibus, sed tua ad perfectum. iam, res rustica Arcani, & Laterij. præterea de aqua, de uia nihil prætermisi quadam epistola, quin enucleate ad te perscriberem. sed me illa cura solicitat, angitq. uehementer, quod, dierum iam amplius L. interuallo, nihil a te, nihil a Cæsare, nihil ex istis locis non modo litterarum, sed ne rumoris quidem affluxit. me autem iam & mare istuc, & terra solicitat: neque desino, ut fit in amore, ea, quæ minime uolo, cogitare. quare non equidem iam te rogo, ut de me de te, de rebus istis scribas: (numquam enim, cum potes, prætermittis) sed hoc te scire uolo, nihil fere me umquam ita exspectasse, ut cũ hæc scribebam, litteras tuas. Nunc cognosce ea,

quæ

quæ sunt in rep. Comitiorum quotidie singuli dies tolluntur obnunciationibus; magna uoluntate bonorum omnium: tanta inuidia sunt consules. propter suspicionem pactorum a candidatis præmiorum: candidati cōsulares quattuor omnes rei. caussæ sunt difficiles: sed enitemur, ut Messalla noster saluus sit: quod est etiam cum reliquorum salute coniunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sylla, subscribente priuigno Memmio, fratre Cæcilio, Sylla filio. contra dixit L. Torquatus, omnibusq. libentibus non obtinuit. quæris, quid fiet. sciemus de maiestate triduo: quo quidem in iudicio odio premitur omnium generum: maxime testibus cæditur: accusatoribus frigidissimis utitur. consilium uarium, quæsitor grauis, & firmus Alfius, Pompeius uehemens in iudicibus rogandis. quid futurum sit, nescio: locum tamen illi in ciuitate non uideo. animum præbeo ad illius perniciem moderatum, ad rerum euentum lenissimum. Habes fere de omnibus rebus. unum illud addam. Cicero tuus, nosterq. summo studio est Pæonij sui rhetoris, hominis, opinor, ualde exercitati, & boni: sed nostrum instituendi genus esse paullo eruditius, & θετικώτερον, non ignoras. quare neque ego impediri Ciceronis iter, atque illam disciplinam uolo: & ipse puer magis illo declamatorio genere duci, & delectari uidetur: in quo quoniam ipsi quoque fuimus, patiamur illum ire nostris itineribus. eodem enim peruenturum esse confidimus. sed tamen, si nobiscum eum

rus aliquo eduxerimus, in hanc nostram rationem, consuetudinemq. inducemus. magna enim nobis a te proposita merces est: quam certe nostra culpa numquam minus assequemur. Quibus in locis, & qua spe hiematurus sis, ad me quamdiligentissime scribas, uelim. Vale.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 4

GABINIVS absolutus est. omnino nihil accusatore Lentulo, subscriptoribusq. eius infantius: nihil illo consilio sordidius. sed tamen, nisi incredibilis contentio, preces Pompeij, dictaturæ etiam rumor plenus timoris fuisset, ipsi Lentulo non respondisset; qui cum illo accusatore, illoq. consilio sententijs condemnatus sit XXXI cum LXX tulissent. est omnino tam graui fama hoc iudicium, ut uideatur reliquis iudicijs periturus, & maxime de pecunijs repetundis. sed uides nullam esse remp. nullum senatum, nulla iudicia, nullam in ullo nostrum dignitatem. quid plura de iudicibus? duo prætorij sederunt, Domitius Caluinus: is aperte absoluit, ut omnes uiderent: & Cato: is, diruptis tabellis, de circulo se subduxit, & Pompeio primus nunciauit. Aiunt non nulli, item Sallustius, me oportuisse accusare. his ego iudicibus committerem? quid essem, si me agente esset elapsus? sed me alia mouerunt. non putasset sibi Pompeius de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen: in urbem introisset: ad inimicitias res uenisset. cum Aesernino Samnite

Pa-

Pacideianus comparatus uiderer: auriculam fortaſſe mordicus abſtuliſſet: cum Clodio quidem certe rediiſſet in gratiam. ego uero meum conſilium, ſi præſertim tu non improbas, uehementer approbo. ille, cum a me ſingularibus meis ſtudiis ornatus eſſet; cumq. ego illi nihil deberem, ille mihi omnia; tamen in rep. me a ſe diſſentientem non tulit (nihil dicam grauius) & minus potens eo tempore, quid in me florentem poſſet, oſtendit. nunc, cum ego ne curem quidem multum poſſe, res quidem publica certe nihil poſſit, unus ille omnia; cum illo ipſo contenderem? ſic enim faciendum fuiſſet. non exiſtimo te putare id mihi ſuſcipiendum fuiſſe. Alterutrum, inquit idem Salluſtius: defendiſſes, idq. Pompeio contendenti dediſſes. etenim uehementer orabat. lepidum amicum Salluſtium, qui mihi aut inimicitias putet periculoſas ſubeundas fuiſſe, aut infamiam ſempiternam. ego uero hac mediocritate delector. Ac mihi illud iucundum eſt, quod, cum teſtimonium ſecundum fidem, & religionem grauiſſime dixiſſem, reus dixit, ſi in ciuitate licuiſſet ſibi eſſe, mihi ſe ſatisfacturum; neque me quidquam interrogauit. De uerſibus, quos tibi a me ſcribi uis, deeſt mihi quidem opera, quæ non modo tempus, ſed etiam animum uacuum ab omni cura deſiderat: ſed abeſt etiam ἐνθουσιασμός. non enim ſumus omnino ſine cura uenientis anni, etſi ſumus ſine timore. ſimul & illud, (ſine ulla meher cule ironia loquor) tibi iſtius generis in ſcribendo

priores partes tribuo, quam mihi. De bibliotheca tua Græca supplenda, libris commutandis, Latinis comparandis, ualde uelim ista confici, præsertim cum ad meum quoque usum spectent. sed ego, mihi ipsi ista per quem agam, non habeo. neque enim uenalia sunt, quæ quidem placeant, & confici nisi per hominem & peritum, & diligentem non possunt. Chrysippo tamen imperabo, & cum Tyrannione loquar. De fisco quid egerit Scipio, quæram. quod uidebitur rectum esse, curabo. De Ascanione, tu uero, quod uoles, facies: me nihil interpono. De suburbano, quod non properas, laudo: ut habeas, hortor. Hæc scripsi ad VIII. kal. Nou. quo die ludi committebantur, in Tusculanum proficiscens, ducensq. mecum Ciceronem meum in ludum discendi, non lusionis, ea re non longius, quam uellem, quod Pontinio ad triumphum ad III. non. Nou. uolebam adesse. etenim erit nescio quid negotioli. nam Cato, & Seruilius prætores prohibituros se minantur: nec, quid possint, scio. ille enim & Appium consulem secum habebit, & prætores, & tribunos pl. sed minantur tamen, in primisque Αρη πνέων Q. Scæuola. Cura, mi suauissime, & carissime frater, ut ualeas.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 5

QVOD quæris, quid de illis libris egerim, quos, cum essem in Cumano, scribere institui: non cessaui, neque cesso: sed sæpe iam scribendi totum consilium,

consilium, rationemq. mutaui. nam, iam duobus factis libris, in quibus nouendialibus ijs ferijs, quæ fuerunt Tuditano, & Aquillio cos. sermo est a me institutus Africani, paullo ante mortem, & Lælij, Phili, Manilij, Q. Tuberonis, & Lælij generorum, Fannij, & Scæuolæ; sermo autem in nouem & dies, & libros distributus de optimo statu ciuitatis, & de optimo ciue; (sane texebatur opus luculenter; hominumq. dignitas aliquantum orationi ponderis afferebat) hi libri cum in Tusculano mihi legerentur, audiente Sallustio, admonitus sum ab illo, multo maiore auctoritate illis de rebus dici posse, si ipse loquerer, de rep. præsertim, cum essem non Heraclides Ponticus, sed consularis, & is, qui in maximis uersatus in rep. rebus essem: quæ tam antiquis hominibus attribuerem, ea uisum iri ficta esse: oratorum sermonem in illis nostris libris, quod esset de ratione dicendi, belli a me remouisse, ad eos tamen retulisse, quos ipse uidissem: Aristotelem denique, quæ de rep. & præstante uiro scribat, ipsum loqui. commouit me, & eo magis, quod maximos motus nostræ ciuitatis attingere nõ poteram; quod erant inferiores, quam illorum ætas, qui loquebantur. ego autem id ipsum tum eram secutus, ne, in nostra tempora incurrens, offenderem quempiam. nunc & id uitabo; & loquar ipse tecum; & tamen illa, quæ institueram, ad te, si Romam uenero, mittam. puto enim te existimaturum, a me libros illos non sine aliquo meo stoma-

cho

cho esse relictos. Cæsaris amore, quem ad me perscribis, unice delector: promissis ijs, quæ ostendit, non ualde pendeo; nec honores sitiò; nec desidero gloriam: magisq. eius uoluntatis perpetuitatem, quam promissorum exitum, exspecto: uiuo tamen in ea ambitione, & labore, tamquam id, quod non postulo, exspectem. Quod me de faciendis uersibus rogas: incredibile est, mi frater, quam egeam tempore: nec sane satis commoueor animo ad ea, quæ uis, canenda. ὑποθέσεις uero, & ea, quæ ipse ego ne cogitando quidem consequor, tu, qui omnes isto eloquendi, & exprimendi genere superasti, a me petis? facerem tamen, ut possem: sed, quod te minime fugit, opus est ad poema quadam animi alacritate, quam plane mihi tempora eripiunt. abduco equidem me ab omni reip. cura, dedoq. litteris: sed tamen indicabo tibi, quod mehercule in primis te cælatum uolebam. angor mi suauissime frater, angor, nullam esse remp. nulla iudicia, nostrumq. hoc tempus ætatis, quod in illa auctoritate senatoria florere debebat, aut forensi labore iactari, aut domesticis litteris sustentari. illud uero, quod a puero adamaram,

Αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων,

totum occidisse: inimicos a me partim non oppugnatos, partim etiam esse defensos: meum non modo animum, sed ne odium quidem esse liberum: unumq. ex omnibus Cæsarem esse inuentum, qui me tantum, quantum ego uellem, amaret; aut etiam, si-

cut alij putant, hunc unum esse, qui uellet. quorum tamen nihil est eiusmodi, ut ego me non multa con solatione quotidie leniam. sed illa erit consolatio maxima, si una erimus. nunc ad illa uel grauissimũ accedit tui desiderium. Gabinium si, ut Pansa putat oportuisse, defendissem, concidissem. qui illum oderunt, (ij sunt toti ordines) propter quem oderunt, me ipsum odisse cœpissent. tenui me, ut puto, egregie: tantum ut facerem, quantum omnes uiderent. & in omni summa, ut mones, ualde me ad otium, pacemq. conuerto. De libris, Tyrannio est cessator: Chrysippo dicam: sed res operosa est, & hominis perdiligentis: sentio ipse, qui in summo studio nihil assequor. de latinis uero quo me uertam, nescio: ita mendose & scribuntur, & ueneunt: sed tamen, quod fieri poterit, non negligam. Crebrius, ut ante ad te scripsi, Romæ est: & qui omnia adiurant, debere tibi ualde renunciant. Ab ærario puto confectum esse, dum absum.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 6

QVATTVOR tragœdias XVI. diebus absoluisse cum scribas, tu quidquam ab alio mutuaris? & κλέος quæris, cum Electram, & Troadem scripseris? cessator esse noli, & illud, γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, uerum etiam ut bona nostra norimus. sed & istas, & Erigonam mihi uelim mittas. Habes duas epistolas proximas. Vale.

MARCVS

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 7

ROMAE, & maxime Appia, ad Martis, mira proluuies: Craſſipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ: magna uis aquæ uſque ad piſcinā publicam. uiget illud Homeri,

ἤματ᾽ ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεύς. cadit enim in abſolutionem Gabinij,
ὅτε δή γ᾽ ἄνδρεσσι κατεσσάμενος χαλεπήνῃ:
Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.

ſed hæc non curare decreui. Romam cum uenero, quæ perſpexero, ſcribam ad te, & maxime de dictatura; & ad Labienum, & ad Ligurium litteras dabo. Hanc ſcripſi ante lucem, ad lychnuchum ligneolum; qui mihi erat periucundus, quod eum te aiebant, cum eſſes Sami, curaſſe faciendum. Vale, mi ſuauiſſime, & optime frater.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 8

SVPERIORI epiſtolæ quod reſpondeam, nihil eſt: quæ plena ſtomachi, & querellarum eſt: quo in genere alterā quoque te ſcribis pridie Labieno dediſſe, qui adhuc non uenerat. deleuit enim mihi omnem moleſtiam recentior epiſtola. tantum te & moneo, & rogo, ut in iſtis moleſtijs, & laboribus, & deſiderijs recordere, conſilium noſtrum quod fuerit profectionis tuæ. non enim commoda quædam ſequebamur parua, ac mediocria. quid

enim

enim erat, quod discessu nostro emendum putaremus? præsidium firmissimum petebamus ex optimi, et potentissimi uiri beneuolentia ad omnẽ statum nostræ dignitatis. plura ponuntur in spe, quam in pecunijs: reliqua ad iacturam struentur. quare si crebro referes animum tuum ad rationem & ueteris consilij nostri, & spei; facilius istos militiæ labores, ceteraque, quæ te offendunt, feres, & tamen, cum uoles, depones. sed eius rei maturitas neque dum uenit, & tamen iam appropinquat. Etiam illud te admoneo, ne quid ullis litteris committas, quod si prolatum sit, moleste feramus. multa sunt, quæ ego nescire malo, quam cum aliquo periculo fieri certior. plura ad te uacuo animo scribam, cum, ut spero, se Cicero meus belle habebit. tu uelim cures, ut sciam, quibus nos dare oporteat eas, quas ad te deinde litteras mittemus, Cæsaris ne tabellarijs, ut is ad te protinus mittat, an Labieno. ubi enim isti sint Neruij, & quam longe absint, nescio. De uirtute, & grauitate Cæsaris, quam in summo dolore adhibuisset, magnam ex epistola tua accepi uoluptatẽ. Quod me institutum ad illum poema iubes perficere: etsi distentus cum opera, tum animo sum multo magis, quoniam tamen ex epistola, quam ad te miseram, cognouit Cæsar me aliquid esse exorsum, reuertar ad institutum, idque perficiam his supplicationum otiosis diebus: quibus Messallam iam nostrum, reliquosq. molestia leuatos uehementer gaudeo: eumq. quod certum consulem cum Domitio nume-

numeratis, nihil a nostra opinione dissentitis. ego Messallam Cæsari præstabo. sed Memmius in aduentu Cæsaris habet spem. in quo illum puto errare. hic quidem friget. Scaurum autem iam pridem Pompeius abiecit: res prolatæ: ad interregnum comitia adducta: rumor dictatoris, iniucundus bonis; mihi etiam magis, quæ loquuntur. sed tota res & timetur, & refrigescit. Pompeius plane se negat uelle. antea ipse mihi non negabat. Hirrus auctor fore uidetur: o dij, quam ineptus, quam se ipse amans sine riuali. Crassum Iunianum, hominem mihi deditum, per me deterruit. uelit, nolit, scire difficile est. Hirro tamē agente nolle se non probabit. aliud hoc tempore de rep. nihil loquebantur: agebatur quidem certe nihil. Serrani Domestici filij funus perluctuosum fuit. ad IV. kal. Dec. laudauit patre scripto meo. Nunc de Milone. Pompeius ei nihil tribuit, & omnia Guttæ; dicitq. se perfecturū, ut in illo Cæsar incumbat. hoc horret Milo, nec iniuria: &, si ille dictator factus sit, pæne diffidit. intercessorem dictaturæ si iuuerit manu, & præsidio suo, Pompeium metuit inimicum: si non iuuerit, timet, ne per uim perferatur. ludos apparat magnificentissimos, sic inquam, ut nemo sumptuosiores: stulte, bis, terq., non postulatus: uel quia munus magnificum dederat: uel quia facultates nō erant: uel quia magister: uel quia potuerat magistrum se, non ædilem, putare. Omnia fere scripsi. Cura, mi carissime frater, ut ualeas.

MARCVS S. D. QVINCTO FRATRI. 9

De Gabinio nihil fuit faciendum istorum, quæ amentissime cogitata sunt. τό τε μοι χάνοι. feci summa cum grauitate, ut omnes sentiunt, & summa cum lenitate, quæ feci. illum neque ursi, neque leuaui. testis uehemens fui, præterea quieui: exitum iudicij fœdum, & perniciosum leuissime tuli. quod quidem bonum mihi nunc denique redundat, ut his malis reip. licentiaq. audacium, qua ante rumpebar, nunc ne mouear quidem. nihil est enim perditius his hominibus, his temporibus. itaque ex rep. quoniam uoluptatis nihil iam capi potest; cur stomacher, nescio. litteræ me, & studia nostra, & otiũ, uillæq. delectant, maximeq. pueri nostri. angit unus Milo: sed uelim finem afferat consulatus. in quo enitar non minus, quam sum enisus in nostro: tuq. istinc, quod facis, adiuuabis. de quo cetera, nisi plane uis eripuerit, recte sunt. de re familiari timeo. ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς, qui ludos HS CCC comparet: cuius in hoc uno considerantiam & ego sustinebo, ut potero, &, tu ut possis, est tuorum neruorum. De motu temporum uenientis anni, nihil te intelligere uolueram domestici timoris, sed de communi reip. statu. in quo, etiamsi nihil procuro, tamen nihil curare uix possum. quam autem te uelim cautum esse in scribendo, ex hoc conijcito, quod ego ad te ne hæc quidem scribo, quæ palam in rep. turbantur; ne cuiusquam animum meæ litteræ inter-

interceptæ offendant. quare domestica cura te leuatum uolo. In rep. scio quam solicitus esse soleas. uideo Messallam nostrum consulem; si per interregem, sine iudicio; si per dictatorem, tamen sine periculo. odij nihil habet. Hortensii calor multum ualebit. Gabinij absolutio lex impunitatis putatur. ἐν παρέργῳ. De dictatore tamen actum adhuc nihil est. Pompeius abest: Appius miscet: Hirrus parat: multi intercessores numerantur: populus non curat: principes uolunt: ego quiesco. De mancipijs, quod mihi polliceris, ualde te amo: et sum equidem uti scribis, & Romæ, & in prædijs infrequens. sed caue, amabo, quidquam, quod ad meum commodum attineat, nisi maximo tuo commodo, & maxima tua facultate, mi frater, cogitaris. De epistola Vatinij risi. sed me ab eo ita obseruari scio, ut eius ista odia non sorbeam solum, sed etiam concoquam. Quod me hortaris, ut absoluam; habeo absolutum suaue, mihi quidem ut uidetur, ἔπος ad Cæsarem. sed quæro locupletem tabellarium; ne accidat quod Erigonæ tuæ, cui soli, Cæsare imperatore, iter ex Gallia tutum non fuit. * quid, si cementum bonum non haberem, deturbem ædificium? quod quidem quotidie mihi magis placet; in primisq. inferior porticus, et eius conclauia fiunt recte. De Arcano, Cæsaris opus est, uel mehercule etiam elegantioris alicuius. imagines enim istæ, & palæstra, & piscina, & nilus multorum Philotimorum est, non Diphilorum. sed & ipsi ea adibimus, & mittemus,

& mandabimus. De Felicis testamento, tum magis querere, si scias. quas enim tabulas se putauit obsignare, in quibus in uncijs firmissimum tenuerat, (lapsus est per errorem & suum, & Sicuræ serui) non obsignauit: quas noluit, eas obsignauit. ἀλλ' οἰμωζέτω: nos modo ualeamus. Ciceronem, & ut rogas, amo, & ut meretur, & ut debeo: dimitto autem a me, & ut a magistris ne abducam, & quod mater Pomponia discedit, sine qua edacitatem pueri pertimesco. sed sumus una tamen ualde multum. Rescripsi ad omnia. Mi suauissime, & optime frater uale.

AD OCTAVIVM EPISTOLA, quam Ciceronis esse, uix credimus.

Si per tuas legiones mihi licitum fuisset, quæ nomini meo, populoq. R. sunt inimicissimæ, uenire in senatum, coramq. de rep. disputare, fecissem, neque tam libenter, quam necessario. nulla enim remedia, quæ uulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quam quæ sunt salutaria. sed quoniam cohortibus armatis circũseptus senatus nihil aliud uere potest decernere, nisi timere; in Capitolio signa sunt; in urbe milites uagantur; in campo castra ponuntur; & Italia tota legionibus, ad libertatem nostram conscriptis, ad seruitutem adductis, equitatuq. exterarum nationum distinetur: cedam tibi in præsentia foro, curia, & sanctissimis deorum immortalium templis: in quibus, reuiuiscente iam libertate, deinde rursus oppressa, senatus nihil con-

 sulitur,

ſulitur, timet multa, aſſentitur omnia. poſt etiam paullo, temporibus ita poſtulantibus, cedam urbe: quam per me conſeruatam, ut eſſet libera, in ſeruitute uidere non potero: cedam uita; quæ quamquam ſolicita eſt, tamen, ſi profutura eſt reip. bona ſpe poſteritatis me conſolatur; qua ſublata non dubitanter occidam: atque ita cedam, ut fortuna iudicio meo, non animus mihi defuiſſe uideatur. illud uero quod & præſentis doloris eſt indicium, et præteritæ iniuriæ teſtimonium, & abſentium ſenſus ſignificatio, non prætermittam, quin, quoniam coram id facere prohibeor, abſens proſim, ſiquidem mea ſalus aut utilis reip. eſt, aut coniuncta certe publicæ ſaluti. nam per deum immortalium fidem (niſi forte fruſtra eos appello, quorum aures, atque animus a nobis abhorret) perq. fortunam populi R. quæ quamquam nobis infeſta eſt, fuit aliquando propitia, &, ut ſpero, futura eſt, quis tam expers humanitatis, quis huius urbis nomini, ac ſedibus uſque adeo eſt inimicus, ut iſta aut diſſimulare poſſit, aut non dolere? aut, ſi nulla ratione publicis incommodis mederi queat, non morte proprium periculum uitet? nam, ut ordiar ab initio, & perducam ad extremum, & nouiſſima conferam primis, quæ non poſterior dies acerbior priore, & quæ non inſequens hora antecedente calamitoſior populo R. illuxit? M. Antonius, uir animi maximi, (utinam etiam ſapientis conſilij fuiſſet) C. Cæſare fortiſſime, ſed parum feliciter reip. dominatione ſemoto,

to, concupierat magis regium, quam libera ciuitas pati poterat, principatum: publicam dilapidabat pecuniam: ærarium exhauriebat: minuebat uectigalia: donabat ciuitates ex commentario: dictaturam gerebat: leges imponebat: prohibebat dictatorem creari legibus: S. C. ipse repugnabat in senatu: prouincias unus omnes concupiebat, cui sordebat Macedonia prouincia, quam uictor sibi sumpserat Cæsar. quid de hoc sperare, aut exspectare non oportebat? extitisti tu uindex nostræ libertatis, ut tunc quidem, optimus; (quod utinam neque nostra nos opinio, neque tua fides fefellisset) & ueteranis in unum conductis, & duabus legionibus a pernicie patriæ ad salutem auocatis, subito prope iam affectam, ac prostratam remp. tuis opibus extulisti. quæ tibi non, ante quam postulares, maiora quem uelles, plura quam sperares, detulit senatus? dedit fasces, ut cum auctoritate defensorem haberet, non ut imperio se aduersum armaret: appellauit imperatorem: hostium exercitu pulso tribuens honorem, non ut sua cæde cæsus ille fugiens exercitus te nominaret imperatorem: decreui in foro statuam, locum in senatu, summum honorem ante tempus: si quid aliud est, quod dari possit, addat. quid aliud est maius, quod uelis sumere? sin autem supra ætatem, supra consuetudinem, supra etiam mortalitatem tuam tibi sunt omnem tributa: cur aut ingratus crudeliter, aut immemor beneficij scelerate circumscribis senatum?

quo te misimus? a quibus reuerteris? cõtra quos armauimus? quibus arma cogitas inferre? a quibus exercitum abducis? aduersus quos aciem struis? cur hostis relinquitur, ciuis hostis loco ponitur? cur castra medio itinere longius aduersariorum castris, & propius urbem mouentur? o me numquam sapientem, & aliquando id, quod non erat, frustra existimatum. quantum te popule R. de me fefellit opinio. o meam calamitosam, ac præcipitem senectutem. o turpem exacta, dementiq. ætate canitiem. ego patres conscriptos ad paricidium induxi: ego remp. fefelli: ego ipse senatum sibi manus afferre coegi, cum te Iunonium puerum, & matris tuæ partum aureum esse dixi. at te fata patriæ Paridem futurum prædicabant, qui uastares urbem incendio, Italiam bello, qui castra in templis deorum immortalium, senatum in castris habiturus esses. o miseram, & in breui tam celerem, & tam uariam reip. commutationem. quisnam tali futurus ingenio est, qui possit hæc ita mandare litteris, ut facta, non ficta, uideantur esse? quis erit tanta animi facilitate, qui, quæ uerissime memoria propagata fuerint, non fabulæ similia sit existimaturus? cogita enim Antonium hostem iudicatum, ab eo circumsessum consulem designatum, eundemq. reip. parentem: te profectum ad consulem liberandum, & hostem opprimẽdum, hostemq. a te fugatum, & consulem obsidione liberatum: deinde paullo post, fugatum illum hostem, accersi-

um

tum tamquam coheredē mortua rep. ad bona populi R. capienda: consulem designatum rursum inclusum eo, ubi se non mœnibus, sed fluminibus, & montibus tueretur. hæc quis conabitur exponere? quis credere audebit? liceat semel impune peccare. sit erranti medicina confessio. uerum enim dicam. utinam te potius Antoni dominum non expulissemus, quam hunc reciperemus: non quod ulla sit optanda seruitus, sed quia dignitate domini minus turpis est fortuna serui. in duobus autem malis cum fugiendum maius sit, leuius est eligendum. ille ea tamen exorabat, quæ uolebat auferre: tu extorques. ille consul prouinciam petebat: tu priuatus concupisti. ille ad malorum salutem iudicia constituebat, & leges ferebat: tu ad perniciem optimorum. ille a sanguine, & incendio seruorum Capitolium tuebatur: tu cruore, & flamma cuncta delere uis. si, qui dabat prouincias Cassio, & Brutis, & illis custodibus nominis nostri, regnabat: quid faciet, qui uitam adimit? si, qui ex urbe eijciebat, tyrannus erat: quem hunc uocemus, qui ne locum quidem reliquit exsilio? itaque, si quid illæ maiorum nostrorum sepultæ reliquiæ sapiunt, si non una cum corpore sensus omnis uno atque eodem consumptus est igni; quid illis interrogantibus, quid agat nunc populus R. respondebit aliquis nostrum, qui proximus in illam æternam domum discesserit? aut quem accipient de suis posteris nuncium illi ueteres Africani, Maximi, Paulli, Scipiones? quid de sua patria au-

dient, quam ſpolijs, triumphisq. decorarunt? an eſſe quendam annos XX natum, cuius auus fuerit argentarius, adſtipulator pater, uterque uero precarium fecerit quæſtum, ſed alteruſque ad ſenectutem ut non negaret; alter a pueritia, ut non poſſet non confiteri: eum agere, rapere remp. cui nulla uirtus, nullæ bello ſubactæ, & ad imperium adiunctæ prouinciæ, nulla dignitas maiorum conciliaſſet opem potentium, ſed forma per dedecus pecuniam, & nomen nobile conſceleratum impudicitiæ dediſſet: ueteres uulneribus, & ætate confectos Iulianos gladiatores, egentes, reliquias Cæſaris ludi, ad rudem compuliſſet, quibus ille ſeptus omnia miſceret, nulli parceret, ſibi uiueret? qui tamquam in dotali matrimonio remp. teſtamento legatam ſibi obtineret? audient duo Decij, ſeruire eos ciues, qui ut hoſtibus imperarent, uictoriæ ſe deuouerunt. audiet C. Marius, impudico domino parere nos, qui ne militem quidem habere uoluit, niſi pudicum. audiet Brutus, eum populum, quem ipſe primo, poſt progenies eius a regibus liberauit, pro turpi ſtupro datum in ſeruitutem. quæ quidem ſi nullo alio, me tamen internuncio ad illos celeriter deferentur: nam ſi uiuus iſta ſubterfugere non potero, una cum iſtis uitam ſimul fugere decreui.

VERBA GRAECA, LATINIS EXPRESSA.

EX LIBRO I.

ep. 1. ἀδυνάτον: quod fieri non poteſt.
eadem. ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην: quoniam non agitur de uictima, neque de bubulo tergore. Ex Homero enim uerbum ἀρνύσθην ſubaudiendum eſt.
eadem. ἑρμαθῆνα: Hermathena, Mineruæ, Mercuriiq. ſtatua.
ep. 5. χρησιομαθῆ: utilia diſcentem, hoc eſt, deditum litteris non uulgaribus.
eadem. γυμνασιώδη: apta gymnaſio.
ep. 7. εὐμολπιδῶν πάτρια: Eumolpidarum ritus patrios.
ep. 8. οἰκεῖον: proprium.
ep. 10. σκέψεις, καὶ ἀναβολαὶ: conſiderationes, & dilationes.
eadem. ταὐτόματον ἡμῶν: caſus noſter,
ep. 11. ἐν τοῖς πολιτικοῖς: in ciuilibus.
eadem. τοποθεσίαν: loci deſcriptionem.
eadem. Ἀττικώτερα: magis Attica.
eadem. φιλορήτορα: rhetoricæ ſtudioſum.
ep. 12. πανήγυρις: conuentus.
eadem. μάλ᾽ ἀριστοκρατικῶς: ualde pro ſtatu optimatum.
eadem. γενικῶς: generaliter.

eadem. ληκύθους: : pigmentorum ampullas.
eadem. ἀνεπερπειρασάμην: uenditaui me.
eadem. ἐπιχειρήματα: argumenta.
eadem. ὑπόθεσις: materia.
eadem. Αρειος πάγος: Areopagus.
eadem. ἀπρακτότατος: rebus agendis ineptus, ignauissimus.
eadem. καχέκτης: habitu uitiorum deprauatus.
ep. 13. φιλέλληνες: Græcorũ studiosi, et amatores.
eadem. παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο: omnis uirtutis reminiscere.
ep. 14. ὕστερον πρότερον, Ομηρικῶς: ordine conuerso, Homerice.
eadem. πρὸς τὸ πρότερον: ad prius.
eadem. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι: dicite nunc mihi musæ. hemistichium Homericum.
eadem. παῤῥησίαν: loquendi licentiam.
eadem. ἀγῶνα: certamen.
eadem. ἐπισημασίας: significationes.
eadem. ἀποθέωσιν: consecrationem.
eadem. φιλοσοφητέον: philosophandum.
eadem. ἀμαλθεῖον: Amalthẽu, biblioteca s. tua.
eadem. Αμαλθεία: Amalthea.
ep. 15. τοποθεσίᾳ: loci descriptione.
ep. 16. ἀφελέστατος: simplicissimus.
eadem. πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ᾽ ὄναρ: ciuilis uir ne in somnio quidem.
ep. 17. τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον: in lente unguentum. prouerbium.

eadem. ἐπιφωνήματα: acclamationes.
eadem. νῆφε, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν: uigila, & memineris non credere. hi sunt nerui sapientiæ.
eadem. τίς πατέρ' αἰνήσει: quis patrem laudabit?
eadem. ἐγκωμιαστικὰ: laudatiua.
eadem. ἱστορικὰ: historica.
ep. 18. οἱ μὲν πάρ', οὐδὲν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει. hi, qui adsunt, nihili sunt, illis uero, nihil curæ est.
eadem. ὑπώπιον: liuor.

EX LIBRO II.

ep. 1. μυροθήκιον: unguenti, & pigmentorum arculam.
eadem. ὑπόμνημα: commentarium.
eadem. σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος: grauior, & ciuilior aliquis.
eadem. ἀποσπάσματα: partes quædam auulsæ.
eadem. φιλόπατρις: studiosus patriæ.
eadem. πολιτεία: republica.
eadem. ἅλις σπουδῆς: satis studij est.
ep. 2. θεῖοι: patrui.
eadem. Πελιναίων: Pelinæorum. (sunt autem populi.)
eadem. Κορινθίων, καὶ Αθηναίων: Corinthiorum & Athenienſium.
eadem. Ηρώδης: Herodes.
ep. 3. εὐαγγέλια: boni nuncij præmia.
eadem. Κύρου παιδείαν: Cyri institutionem.

eadem.

eadem. τὰς διαφάσεις: lucidas radiorũ egressiones.
eadem. ἔσω ὄψις μὲν η, α, τὸ δὲ ὁρώμενον, β, γ, ἀκτῖνες δὲ δ καὶ ε: sit aspectus η, α: quod autem uidetur, β, γ: radij uero, δ, & ε.
eadem. κατ᾽ εἰδώλων ἐμπτώσεις: per simulacrorum incursiones.
eadem. εἴδωλα: species, imagines.
eadem. ἔγχυσις: effusio.
eadem. ὑπόστασιν: statum.
eadem. πολιτείαν: remp.
eadem. σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον: more Socraticorum in utramque partem.
eadem. τὴν ἀρέσκουσαν: sententiam quæ placeat.
eadem. κατάκρισις: sanctio.
eadem. Αριστοκρατικῶς: pro statu optimatum.
eadem. εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης: unũs augurium optimum defendere patriã. Homeri uersus ἰλ. μ.
eadem. Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας: Theophrasti de honorum studio.
ep. 5. αἰδέομαι τρῶας, καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους: uereor Troianos, & Troianas longis indutas stolis. Homeri uersus ἰλ. ζ.
eadem. πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει: Polydamas mihi primus uitio dabit. Homeri uersus ἰλ. χ.
eadem. Θεοφάνης: Theophanes.
eadem. φιλοσοφεῖν: philosophari.
eadem. ἐπὶ σχολῆς: in otio.

ep. 6. γεωγραφικὰ : *de terræ descriptione commentarios.*
eadem. ὁμοειδεῖς : *uniformes.*
eadem. ἀνθηρογραφεῖσθαι : *floride scribi.*
eadem. πολιτευτέον : *nauanda opera reip.*
eadem. ἀνέκδοτα : *non edita.*
eadem. πολιτεύομαι : *publice curo.*
ep. 7. κατὰ τὸ πρακτικὸν : *ad agendi rationem quod spectet.*
eadem. καὶ ὑπὸ στέγῃ πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὐδούσῃ φρενί : *& sub tecto frequentem audire guttam dormienti animo. est autem finis uersus, & uersus integer.*
ep. 9. βοῶπις : *bouis oculos habens.*
eadem. παλινῳδίαν : *mutationem cantus.*
eadem. διβάφῳ : *bis tincta purpura.*
eadem. σοφιστεύειν : *sapientiæ studium exercere.*
eadem. ἐπαγγέλλομαι ἄνδρ' ἀπαμύνεσθαι ὅς τις πρότερος χαλεπήνῃ : *profiteor me ulturum, quicumque prior læserit.*
eadem. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον : *Cicero paruulus salutat Titum Atheniensem.*
ep. 10. ὑποσόλοικον : *subabsurdum.*
eadem. ἀναφαίνεσθαι : *apparere.*
ep. 13. τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος. οὔτι ἔγωγε ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι : *Aspera, sed bona puerorum nutrix : nequaquam ego ea terra possum*

dulcius

dulcius quidquam aſpicere.

ep. 12. εὐαγγέλια: boni nuncij.

eadem. συγκύρημα: caſum.

eadem. ζώσης φωνῆς: uiuæ uocis.

eadem. βοώπιδος: bouis oculos habentis.

eadem. ἀσελγοῦς: intemperantis.

eadem. ὀξύπεινος: famelicus, auidiſſimus.

eadem. συμπόσιον: conuiuium.

eadem. κατ' ὀπώρην τραχύτης: autumno ipſo aſperitas.

eadem. ἀδικαίαρχοι: iniuſti magiſtratus.

eadem. καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται: & Cicero philoſophus Titum ſalutat reip. deditum.

ep. 13. αὐθωρεὶ: eadem hora.

eadem. Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην: Telepylum urbem Læſtrigoniam.

eadem. φιλοσοφῶμεν: philoſophemur.

ep. 14. εὐανατρέπτους: quæ facile poſſint immutari.

eadem. ἐντυραννεῖσθαι: ſub tyranno eſſe.

eadem. Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς: Cicero ſtatus optimatum ſtudioſiſſimus puer.

ep. 16. φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ: intumeſcit enim non paruis tibiolis amplius, ſed efferis follibus ſine lingula.

eadem. ἐσοφίζετο: cauillabatur, malitioſe cogitabat.

eadem. τὸν πρακτικὸν βίον: uitam in agendo poſitã.

eadem.

eadem. τὸν θεωρητικὸν: quæ in rerum cõtemplatione collocatur.

eadem. πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ: ante leo, post uero. Hom. Il. ξ, & D. Hieron. in ep. ad Rusticum monachũ, de uiuendi forma.

eadem. εἰ δὲ μὴ: si uero non.

ep. 17. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται: sine dubio ad tyrannidem uiam struit.

eadem. εὐελπιστία: bona spes.

eadem. ἀδιαφορία: æquanimitas.

eadem. ἀφιλόδοξον: ambitione uacans.

eadem. κατὰ τὸ κηδεμονικὸν: curiose.

eadem. ὑποθήκας: documenta.

eadem. περὶ τῶν ὅλων: de summa rerum.

ep. 38. σκοπὸς: scopus.

eadem. κατὰ λεπτὸν: minutatim.

ep. 19. ἅλις δρυὸς: satis est quercus .i. glandium.

eadem. τυφλώττω: cæcutio.

eadem. τῷ καλῷ πρεπόντως: erga honestum sum affectus.

eadem. ἀσφάλειαν: securitatem, cautionem, præsidium ad furorem Clodij.

eadem. ἀκκιζόμεθα: dissimulamus.

eadem. ἐν αἰνίγμασιν: obscure dictis.

ep. 20. ἀλληγορίαις: allegorijs.

ep. 25. ἑλικτὰ, καὶ οὐδὲν: inuoluta, & nihil.

eadem. τὰς τῶν κρατούντων: est autem initiũ senarioli, qui est huiusmodi apud Euripidẽ in Phœnissis. τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών: poten-

potentium ſtultitias ferre oportet.

EX LIBRO IV.

ep. 3. μυστικώτερα : ſecretiora.

ep. 4. συλλάβους : indices ex membranula.

ep. 5. παλινῳδία : mutatio cantus.

eadem. ὑποθέσει : argumento.

ep. 6. πολιτικὸς : reip. deditus.

eadem. ὁ παδοὶ : aſſectatores aliorum in militia.

eadem. ταγοὶ : duces.

eadem. σπάρταν ἔλαχες ταύταν, κόσμει : Spartam ſortitus es hanc, orna.

eadem. βαθύτης : profunditas.

eadem. εὐκαιρότερον : opportunius.

ep. 7. οὐχ ὁσίη φθιμένοισι : impium mortuis. uide commentarium.

eadem. ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων : hic uero non curabat ſermones.

ep. 8. μήπω μέγ' εἴπης πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς : nihil magnum dixeris prius, quam mortuum uideris. ſenarius.

eadem. σύκῳ, μὰ τὴν δήμητρα, σῦκον, οὐδὲ ἓν οὕτως ὅμοιον γέγονεν : fico, per Cererem, ficus nulla umquam tam ſimilis fuit. eſt autem ſenarius, et ſenarij principiū.

eadem. περίστασις : ſtatus.

eadem. πολιτικῶς : ciuiliter.

eadem. γραμμὴν : lineam.

ep. 10. καὶ τὸ δὲ φωκυλίδου : & hoc Phocylidis.

ep. 15. οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πάντα εἰδέναι : nihil dul

dulcius, quam omnia ſcire.

ep. 13. σκυλμὸν: uexationem, perturbationem.

eadem. ὀξύπεινος: ita curioſus, ut omnia ſcire cupiam: auidiſſimus, ut fame percitus.

eadem. τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς: præſentem ſtatum reip. quoquo modo informatum.

ep. 15. συμπάθειαν: parem animi affectionem.

eadem. ἡμερόλεγδον: ut quæque ſingulis diebus acciderunt.

eadem. ἀρεοπαγίτας: areopagitas.

eadem. τέμπη: loca amœna.

eadem: σῆμα δέ τοι ἐρέω: ſignum autem tibi dicam. Homerus ἰλ. ψ.

eadem. ἐξοχὴ: excellentia.

ep. 16. ἐξοτερικοὺς: exteriores.

eadem. πολιτείᾳ: in libris de republica.

eadem. τεχνολογίαν: de arte ratiocinationem.

eadem. ἐμφιλοσοφῆσαι: philoſophari.

ep. 17. ἀττικισμὸς: Attica locutio.

eadem. συμπάθεια: ſimilis affectio.

EX LIBRO V.

ep. 3. σπουδαιότερον: grauius.

ep. 4. δυσδιάγνωστον: difficile cognitu.

ep. 5. διαλόγους: ſermones.

ep. 9. φιλοπροσηνέστατα: ſtudio benigniſſimo.

ep. 10. ἔρδοι τίς: faciat quiſque. (ſubaudi, quam nouit artem.)

eadem. δυσαλκοίμητα: difficilia mitigatu.

eadem.

eadem. βαθύτητα : profunditatem.
eadem. μελέτη : meditatio, exercitatio.
eadem. ἄνω καὶ κάτω : sursum, & deorsum.
ep. 11. ἄφρακτα : sunt naues non tectæ, nec munitæ ad pugnandum.
eadem. ἐπίκωπον : genus nauigij.
eadem. οἷα τ' ἂν δέσποινα : qualis hera fuerit.
eadem. ἀνεξίαν : tolerantiam.
eadem. μετέωρος : suspensus.
eadem. ὑπομνηματισμὸν : decretum, monumentũ.
eadem. συμπαθῶς : cũ affecti animi significatione.
eadem. νομανδρίαν : uide commentarios.
ep. 12. συνηγωνίων : cum illo mærebam.
eadem. πολιτικώτερον : ciuilius.
ep. 14. παράγγελμα ἐνιαύσιον : quod mandaui de annua administratione.
eadem. ἐνδόμυχον : occultum.
ep. 16. ἐπικεφάλια : tributa per capita.
ep. 17. συμφιλοδοξοῦσιν : simul gloriæ seruiunt.
ep. 18. κεφάλαιον : caput.
eadem. συμπάθειαν : parem affectionem.
ep. 19. τὸ νεμεσᾷν : indignari.
eadem. τοῦ φθονεῖν : ab inuidendo.
ep. 20. ἐν ἐπιτομῇ : summatim.
eadem. πανικά : subita quædam, tamquam autore Pane deo, terricula.
eadem. κενὰ τοῦ πολέμου : inania quædam in bello. Aristoteles lib. III. ἠθικῶν.
eadem. μώμῳ : qui omnia carpit.

eadem.

eadem. πεφυσίωμαι: elatus ſum.
eadem. λαμπρὰ: ſpendida.
eadem. ἐν παρόδῳ: in tranſcurſu.
eadem. ἀπρόσιτον: non facilem acceſſu.
eadem. ἀδωροδόκητον: incorruptum largitione.
eadem. κέρας: cornu.
ep. 21. εὐημερήματι: felici eius diei ſucceſſu.
eadem. ἀκροτελεύτιον: concluſionem.
eadem. γλυκύπικρον: dulce & amarum.
eadem. ὑπερβολικῶς: ſupra ueritatem.
eadem. τέθριππα: quadrigas.
eadem. κέρας: cornu.
eadem. ὁδοῦ πάρεργον: obiter.
eadem. ἐνδομύχῳ: arcano.

EX LIBRO VI.

ep. 1. οἰκονομίαν: domeſticæ rei ordinem.
eadem. οἴχεται: euaneſcit.
eadem. βαθύτητα: grauitatem.
eadem. ὑπομεμψιμοίρους: ſubquerulas.
eadem. ἐξ ἀφαιρέσεως: per extractionem.
eadem. προσαναπεφομένην: recreatam.
eadem. ἀκοινωνήτως: incommunicabiliter, ad tollendam amicitiæ communionem.
eadem. ἐγκελεύσματα: hortationes.
eadem. τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ: quod enim bene eſt, mecum eſt.
eadem. ἱστορικὸν: hiſtoricum.
eadem. οὐκ ἔλαθες: non fefelliſti.
eadem. ἀφελῶς: ſimpliciter.

eadem. οἰκονομία: diſpoſitio.
eadem. σχεδιάζοντα: temere, non ordine ſcribentē.
eadem. πολίτευμα: adminiſtrationem publicam.
eadem. κέρας: cornu.
eadem. ἰσοδυναμοῦσαν: quæ idem ualeat.
eadem. διαίρεσιν: diuiſionem.
eadem. ἄγραφον: non ſcriptum.
eadem. αὐτονομίαν. libertatem ſuis utendi legibus.
eadem. τὸ παραδοξότατον: inopinatiſſimum.
eadem. μηδὲν αὐτοῖς: nihil illis, ſubaudi, crede.
eadem. ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων: o res quæ coniungi non poſſunt.
eadem. πολυδεύκους: Pollucis ædem.
eadem. ἀνιστορησίαν: inſcitiam hiſtoriarum.
eadem. ἠπόρησας: dubitaſti.
eadem. εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας: Eupolim illum ueteris . s. comœdiæ ſcriptorem.
eadem. τὶ λοιπόν; quid reliquum?
eadem. πολλοῦ γε καὶ δεῖ: multum quidem abeſt.
eadem. χρύσεα χαλκείων: aurea pro æreis. Homeri locus ἰλ. ζ.
eadem. ἀναντιφώνητον: ſine reſponſione.
eadem. αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι: ueriti ſunt quidem recuſare, timuerunt autem accipere. Homeri uerſus integer ex ἰλ. η.
eadem. παριστορῆσαι: ſcire.
eadem. προπύλαιον: ueſtibulum.
ep. 2. ἱστορικώτατος: hiſtoriarum peritiſſimus.

eadem.

eadem. νεώκτιςα: nuper ædificata.
eadem. τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ: in nauium enumeratione, apud Homerum uidelicet.
eadem. ἀναλογία: proportio, analogia.
eadem. φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς: Phlius Phliuntis, ubrs Lacedæmoniorum: Opus Opuntis, urbs Locrorum, per contractionē. integrum est ὀπόεις ὀπόεντος: Sipus Sipuntis, urbs Dauniorum in Apulia.
eadem. ὀπουύτιοι, σιπουύτοι: gentile nomen ab ὀποῦς, σιποῦς.
eadem. αὐτονομίαν: libertatē suis legibus utendi.
eadem. ὑπερβολικῶς: supra modum.
eadem. εὐήθειαν: fatuam simplicitatem.
ep. 3. πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείης ἁλός: multos autem in intermedio Auster uoluit fluctus lati maris. est enim proprie μεταίχμιον id spatium, quod est inter duos exercitus.
eadem. ἀκοινώνητον: aptum ad dirimendam amicitiam.
eadem. μυςικώτερον: secretius.
ep. 4. τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι φρώνην, ἐξ ὧν ἀλογιζόμενος παρεφθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὴ, μή τι νοήσῃς εἰς δή που τοῦτο περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξ ἀσφαλίας: uxoris meæ libertus (nosti quem dico) ui-

ſus eſt mihi dudum e uerbis, quæ inconſiderate protulit, turbaſſe calculos, ſeu ſuffragia ex coemptione bonorum Crotoniatæ tyrannicidæ. timeo, ne quid intelligas. unus quidem hoc ſi conſideraueris, reliqua in tuto.

ep. 5. τῆς ξυναόρου τῆς ἐμῆς ὁ ὑξελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπότι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου. *uxoris meæ libertus uiſus eſt mihi ſæpe garriens, & in conciliabulis, & conſeſſionibus nugantium aliquid turbaſſe calculorum in bonis Crotoniatæ.*

eadem. ἐξ ἄστεως ἐπὶ λόφου τειχῶν παρέδωκεν ἡμῶν γάμου ὀφειλήματα ὁ Κάμιλλος, αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ. ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν Χεῤῥονησιτικῶν μη. καὶ κληρονομῆσαι χμ. κ. μ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύτερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ, μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι. ταῦτα δίω, πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζῃ: δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲ τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προεκκειμένης ἡμέρας, ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καί τι χεδὸν ἐλπίσας. ἀπογνοὺς δὲ, ἀλόγως ἀπέ-

ϛῆ ἐπειπὼν, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν:
e septicollis urbis mœnibus tradidit (id est, scripsit ad me) nostri coniugij (id est, uxoris meæ) æs alienum Camillus. debere eam uidelicet minas 24 ex bonis Crotoniaticis; ex Cherrhonesiticis 48. ex hereditatibus autem percepisse 640. 20. 40. atque ex his ne obolum quidem dissoluisse ex omni ære alieno, secundis mensis kalendis. libertum autem ipsius eum, qui Cononis patri cognominis est, nihil ne ipsum quidem curasse: primum igitur hoc; omnia ut custodias: deinde, ut ne usuras quidem negligas eas, quæ current, ab eo, quem ante diximus, die. Ego quidem, per eos dies, quibus illum (Timotheum uidelicet) pertuli ualde, magno in timore fui: erat enim apud nos, ut exploraret, ac aliqua etiam spe adductus. qua cum excidisset, temere abijt, fatus, Turpe quidem est remanere diu. Hoc autem postremum hemistichium est Homericum. totus uersus hic est,

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν, κενεόν τε νέεσθαι.
Turpe quidem est remanere diu; uacuumq. reuerti. ἰλ. β.

eadem. λεληθότως: latenter.

eadem. ἄλλο πρόβλημα: alia quæstio.

ep. 6. πυροὺς εἰς δῆμον: frumenta in populum.

eadem. προπύλῳ: uestibulo.
eadem. ἐπέχειν: hæsitare, dubitare.
eadem. ἐποχῆς: dubitationis.
eadem. παλλιγγενεσίαν: regenerationem.
ep.7. ἐν αἰνιγμοῖς: ænigmatice.
eadem. ἀφελῶς: simpliciter.
ep.8. αἰσχρὸν σιωπᾶν: turpe tacere.
ep.9. σύγχυσιν: confusionem.
eadem. παραφύλαξον: obserua.
eadem. τὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτότατα: turbatoris auaritiam quammaxime.
eadem. κενὸν: inanem.
eadem. ἄτυφον: sine ambitione, parui animi.
eadem. ἐπέχειν: dubitare.
eadem. ἀθέτησις: improbatio.
eadem. ἐποχὴ: cunctatio.
eadem. τοὐμὸν ὄνειρον ἐμοί: meum mihi somnium. prouerbium est.
eadem. ἐπιχρονία ἐποχὴ: diuturna dubitatio.

EX LIBRO VII.

ep.1. φιλοτιμία: ambitio.
eadem. πρόβλημα: quæstionem.
eadem. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες. ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος: sed meum numquam animum in pectoribus persuasisti. quod nihil dulcius sua patria.
eadem. αἰδέομαι: uereor.
eadem. τρῶας, καὶ τρῳάδας: Troas & Troadas.
eadem. πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει:

σει: Polydamas mihi primus probrum inferet.

eadem. ἐδοῦ πάρεργον: præter propositum, ut egrediar a proposito.

eadem. ἐπίκτητα: fluxa, non diuturna.

eadem. ἐκβολὴ λόγου: egreßio orationis.

eadem. εὔπόριςον: parabilem.

eadem. φυράτης: permistor.

eadem. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ: sed hæc quidem facta esse sinamus, licet dolentes. id est, præterita omittamus, licet cum dolore.

eadem. ἄμεμπτα: non accusanda.

ep. 2. τῶν νεωτέρων: iuniorum.

eadem. αὐτόχθων: natiua, & indigena.

eadem. ςοργὴν φυσικὴν: amorem naturalem.

eadem. πρὸς τὰ τέκνα: in filios.

ep. 3. ἀμεταμέλητα: non pænitenda.

eadem. τὸ σκάφος τῶν ἀτρειδῶν: nauigium Atridarum.

eadem. σύντομα: compendiosa.

eadem. δήμους: uicos.

eadem. ζήτημα: quæstionem.

ep. 4. τεκμηριῶδες: coniecturale, iudicium.

ep. 5. τοῖς ἀπαντῶσιο: obuiam mihi uenientibus.

eadem. δύσχρηςα: inutilia.

eadem. ἀπότρειψαι: abstergito.

ep. 6. οὐ γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἔπει κακὸν: neque enim maius sequetur malum. Hom. ὀδ. μ.

ep. 7. παλινῳδία: mutatio cantus.
eadem. λῆψις: quartanæ correptio.
eadem. ἀβδηριτικὸν: Abderiticum.
eadem. ἐμπολιτεύομαί σοι: tecum de republica disputo.
ep. 8. πολιτικὸν σκέμμα: ciuilis consideratio.
eadem. φιλοσοφώτερον διακρινήσομεν: sapientius dijudicabimus.
eadem. σύγχυσιν τῆς πολιτείας: confusionem reipublicæ.
eadem. ξυνὸς ἐνυάλιος: communis Mars. Homeri locus ἰλ. Σ.
eadem. πολιτικῶς: ciuiliter.
eadem. ἄμορφον ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην: deforme, & turpe est, aduersantis in republica debitorem esse.
ep. 9. διακρινήσεις πρόβλημα πολιτικὸν: dijudicabis quæstionem ciuilem.
ep. 11. τοῦ καλοῦ: honesti.
eadem. χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους: tabulas nouas, exsulum restitutiones.
eadem. τὴν θεῶν μεγίστην ὥστ᾽ ἔχειν τυραννίδα: dearum maximam ut obtineat tyrannidé. Euripies in Phœnissis.
eadem. ἐνσχολάζω σοι: otium tecum disputans consumo.
eadem. ἀπορῶ: dubito.
eadem. οὕτως που τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν: sic sane superiorum lugebamus laudes

laudes uirorum.

eadem. ἐπίσκοπον: ſpeculatorem, cuſtodem.

eadem. ὁρμὴ: impetus.

ep. 12. φαλαρισμὸν: Phalaridis imitationem.

eadem. αἰδέομαι τρῶας: uereor Troianos.

ep. 13. ἀπορίαν: dubitationem.

eadem. ἥρωα: heroem.

eadem. πολιτικῶς: ciuiliter.

eadem. ἀστρατήγητος: regendi exercitus ignarus.

eadem. πρὸς τὸ ἀσφαλὲς: adſecuritatem.

eadem. μάντις δ' ἄριστος: uates autem optimus.

ep. 16. σηστιωδέστερον: magis Sextianum.

eadem. ὑπεκθέμενος: cum dimiſero, tranſportauero.

ep. 17. ψευδησιόδειον: quod falſò Heſiodo adſcribitur.

eadem. μηδὲ δίκην: neque cauſſam. totum carmen eſt, μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς: ne cauſſam ante iudicaueris, quam utriuſque partis orationem audiueris.

ep. 19. καὶ συναποθανεῖν: & ſimul mori.

ep. 20. φαινοπροσωπεῖν: apparere, uultum oſtendere.

eadem. σκέμμα: conſideratio.

eadem. ἀπορία: dubitatio.

EX LIBRO VIII.

ep. 2. διπλῆ: nota in margine adſcripta, ſic a græcis appellata.

ep. 8.

ep. 8. ἀπροσφωνήτους: inſalutatos.
eadem. τὸ καλὸν: honeſtum.
eadem. πρὸς ταῦθ᾽ ὅ, τι χρὴ, καὶ παλαμάσθων, καὶ πᾶν ἐπ᾽ ἐμοὶ τεκταινέσθων: ad hæc, quod oportet, & faciant, & omnia in me fabricentur.
eadem. τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ: quod enim bene eſt, mecum eſt.
eadem. πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ: multam ſalutem honeſto.
ep. 9. εὐγενῆ: generoſa, nobilia.
eadem. συνδιημερεύομεν: ſimul diem conterimus.
eadem. τέρας: monſtrum.
ep. 11. σκοπὸς: ſcopus.
eadem. προθεσπίζω: præſagio.
eadem. ἰλιὰς: ilias.
eadem. περὶ ὁμονοίας: de concordia.
ep. 16. ἀπολιτικώτατον: maxime ciuilis gubernationis expertem.
eadem. ἀστρατηγικώτατον: maxime imperatoriæ artis ignarum.
eadem. ἀπαντήσεις: occurſus obuiam.
eadem. αἰδέομαι τρῶας: timeo Troianos.

EX LIBRO IX.

ep. 1. κενόσπουδα: inanis ſtudij plena.
eadem. ἀναπάντητον: in quo nemo occurrat.
ep. 2. ἀπὸ τὴν διάληψιν: ſub ipſa acceſſione febris.
eadem. ἀπαρρησίαστον: minime liberam.
eadem. τίς δ᾽ ἐστὶ δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν: quiſ-

quiſnam eſt ſeruus, de morte ſecurus qui ſit?

eadem. ἀσμένιστον: *gratiſſimum.*

ep. 4. θέσεις: *materias.*

eadem. Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ: τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πειρατέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτὸς ἄρθηται. εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆς πατρίδος τυραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος: ἢ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν. ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας: *an manendum in patria tyrannide oppreſſa: ea uero tyrannide oppreſſa, an quouis modo tyrannidis euerſio tentanda*

da est, etiam si ciuitas propter id de summa rerum periculum subitura sit. Vtrum cauendum tyrannidem destruenti, ne ipse de medio tollatur. An tentandum ferre opem patriæ pace potius, quam bello. Vtrum ciuile sit, secedentem aliquo, quiescere, oppressa a tyranno patria, an quodcunque subeundum discrimen pro libertate. an bellum inferendum regioni, eaq. st obsidenda a tyranno oppressa. an etiam i, qui non probet, ut bello tyrannis dissoluatur, tamen subscribere optimatibus debeat. An cum bene meritis & amicis ma subeunda sint, pericula, etiam si illi minus recte de summa rerum consuluisse uideantur. (hic Pompeium notat, ut ep. 1. huius l.) Vtrum de patria bene meritus, ob eamq. caussam grauissima quæque passus, & inuisus, (hic se ipsum describit, qui, Catilinæ coniuratione oppressa, pro maximis meritis crudelissima supplicia pertulerat) ultro pro patria discrimine subire debeat, an permittendum ei, ut sui ipsius interdum, & familiarissimorum rationem habeat, dimissis aduersus potentes concertationibus pro rep.

eadem. τῶν προύργου τι: quæ sunt ex re.

eadem. ἄκαιρος: intempestiuus.

ep. 5. εὐστομάχως: bono stomacho.

eadem.

eadem. αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ᾽ ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος : statim enim tibi deinde post Hectorem mors parata.

eadem. αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ᾽ ἔμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι : utinam statim obeam, postea quam non eram socio, cum interficeretur, suppetias laturus.

eadem. ἑταίρῳ : sodali.

eadem. εὐεργέτῃ : bene merito.

ep. 6. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ᾽ ἀλαλύκτημαι. neque enim mihi cor firmum, sed consternato sum animo. Homerus ἰλ. κ.

eadem. αἰσχροῦ φαντασία : turpitudinis imago.

eadem. ἐν δυνάμει : in potestate.

eadem. σύν τε δύ᾽ ἐρχομένω : pariterq. duo euntes.

ep. 7. τὸ συνέχον : proximum.

eadem. ἀπάντησις : occursus.

eadem. πολίτευμα : actionem publicam.

eadem. μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου : ne mihi gorgoneum caput horrendi et gra uis monstri.

eadem. εἰδώς σοι λέγω : sciens tibi dico.

eadem. ἀχαριστίας : ingrati animi.

eadem. ὁ πλοῦς ὡραῖος : nauigatio idonea.

eadem. Μέντορ πῶς τ᾽ ἄρ ἴω, πῶς τ᾽ ἄρ προσπτύξομαι αὐτῶν; Mentor, quonam modo audeam, &, quonam modo amplexabor ipsum? Homerus ὀδ. γ.

ep. 8. θέσεις : materias.

eadem.

eadem. Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ: *Dionyſius Corinthi.*
eadem. τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθὼν: *tunc mihi dehiſcat lata terra.*
ep. 9. ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς: *in rebus amatorijs.*
eadem. ἀλογίστως: *inconſiderate.*
eadem. ὑποκορίζῃ: *leni uocabulo appellas.*
eadem. χρησμὸς: *oraculum.*
eadem. ἄσπονδον: *implacabilem.*
eadem. φιλόπατρον, ac πολιτικὸν: *ſtudioſum patriæ, ac ciuilem.*
eadem. γενικώτερον: *generalius.*
eadem. νεκύαν: *turbam mortuorum.*
eadem. ἀπορῶ: *dubito.*
eadem. στερκτέον: *probandum.*
eadem. τὸ μέλλον καραδοκήσεις: *quod futurum eſt, exſpectabis.*
eadem. ὑπὸ τὴν λῆψιν: *ſub acceſſionem quartanæ febris.*
eadem. ἀσμένιστον: *gratiſſimum.*
eadem. πολιτικὸν: *ciuile.*
eadem. μακροψυχίαν: *affectionem animi longinqua ſpectantis.*
eadem. εὐδαίμονα: *felicem.*
ep. 10. οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος: *non eſt uerus ſermo.*
eadem. εὐημερίαν: *felicem diei ſucceſſum.*
ep. 11. συναγωγὴ: *collectio.*
eadem. ἐσάλπιζεν: *turba canebat.*
eadem. λάπισμα: *falſa quædam oſtentatio.*
eadem. γοητείαν: *præſtigiationem.*

eadem. πειθανάγκην: suasionem uiolentam.
eadem. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις: φησὶ πλάτων, οἶσθ᾽ ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις: tyrannorum enim preces, inquit Plato, nosti quam permistæ necessitatibus.
eadem. ἀλίμενα: sine portu loca.
eadem. ὑπηρεσίαν: ministerium.
eadem. ἀδημονῶν: se occultans.
ep. 12. διατροπὴν: infamiam.
eadem. αὐθεντικῶς: auctoritate quadam domini utentem.
ep. 14. τέτλα, κύντερον: perfer, grauius tulisti. sumptum ex Homeri uersu de Vlysse suum cor alloquente.
eadem. ἄλλα μὲν αὐτὸς: alia quidem ipse.
eadem. ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται: alia autem uel deus suggeret.
ep. 18. ἀναθεώρησις: speculatio.

EX LIBRO X.

ep. 1. μὴ μὰν ἀσπουδεί γε, καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην: ne negligenter & inglorius peream.
eadem. ἀλλὰ μέγα ῥέξας τί καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι: sed magno aliquo facinore edito, quod uel a posteris audiatur.
eadem. τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων: maxime ciuilium considerationum.
eadem. ἄλη: error.
eadem. πολιτευτέον: uersandum in republica.
ep. 7. τῶν τε παραχρῆμα δι᾽ ἐλαχίστης βουλῆς κρά-

τιστος

τισος γνόμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής: & præsentium, quæ repente accidunt, minima deliberatione peritissimus cognitor & futurorum optimus plerunque coniector.

eadem. τότε ἄμεινον, ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα: quid melius, aut quid peius, uel obscurissimis in rebus prouidebat maxime.

eadem. πλοῦν δοκῶν: tempestatem ad nauigandum idoneam exspectans.

eadem. στοργῆς: amoris.

eadem. συντήξις: colliquatio.

eadem. συμπάθειαν: parem affectionem animi.

eadem. ζηλοτυπία: æmulatio.

ep. 8. τυραννικῶς: tyrannice.

eadem. αὐθεντικῶς: pro certo.

eadem. σκυτάλην λακωνικὴν: Scytalem Laconicã. uide comment.

eadem. σὺν θεῷ τοι λέγω: saltem si deus fauerit.

eadem. Δυσουρία: urinæ difficultas.

eadem. ἀρχῆ: principium.

eadem. ἀνηθοποίητον: nequaquam formatis moribus.

eadem. ἤθους ἐπιμελητέον: moribus adhibenda diligentia.

ep. 9. ὕπουλον: subdolum.

eadem. ἀφράκτῳ: detecto nauigio.

eadem.

eadem. ἀποτόμως: concise.
eadem. θυμικώτερον: stomachosius.
ep. 10. παραπλουτέον: abnauigandum.
eadem. ἀλλὰ τὰ μὲν προτέτυχθαι, ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ: sed quæ quidem ante acta sunt, omittemus quamuis tristes.
eadem. σφάλμα: error.
eadem. ἀρετὴ: uirtus.
eadem. διδακτὸν: res, quæ tradi possit docendo.
ep. 11. περὶ κοιλιολυσίαν γίγνεσθαι: circa uentris solutiouem esse.
ep. 12. ὦ πολλῆς ἀγεννείας: o multam ignobilitatē.
ep. 16. ἑπταμηνιαῖον ἠυτόκησεν: septimestrem salua peperit.
eadem. Κωρυκαῖοι: Corycæi.

EX LIBRO XII.

ep. 1. γεροντικώτερον: senilius.
eadem. λέσχη: confabulatio.
ep. 2. τί γάρ αὐτῷ μέλει; quid enim illi curæ est
eadem. βεβίωται; uita traducta est?
eadem. πρόβλημα: quæstio.
ep. 3. ἀγοητεύτως: sincere, sine fuco.
eadem. μακάρων νῆσοι: beatorum insulæ.
eadem. πάθει: affectione.
eadem. σκέψαι: considera.
eadem. ἀλογηθῇ: negligatur.
eadem. μελήσῃ: curæ sit.
ep. 4. ἐνερευθέστερον: rubicundiorem.
eadem. πρόβλημα ἀρχιμήδειον: quæstio Archimedea.

eadem. ψάδως: falso.
eadem. ἄκουσμα: auditio.
ep. 5. ἔρανον: collationem.
eadem. γιψῶσαν κρήνην: siticulosum fontem.
eadem. πειρήνην: Pirenen.
eadem. ἄμπνευμα σεμνὸν Ἀλφείου πειρήνην: requiē, uerendam Alphei Pirenen.
eadem. ποῖ ταῦτ' ἆρ' ἀποσκήψῃ; quonam hæc modo excusabis.
eadem. γεωμετρικῶς: more geometrico.
eadem. ἀρχέτυπα: exemplaria.
ep. 6. πάντα φιλόδημον: omnem popularem.
eadem. θεωρίαν: speculationem.
eadem. τέλος: finem.
ep. 7. εὔπινὲς: uenustum.
ep. 10. ᾧ ἀπεραντολογίαν δοὺς: cui infinitam loquacitatem tribue.
ep. 12. συμπάσχω: una afficior.
ep. 13. ἀποθέωσιν: consecrationem.
eadem. μεθαρμόζομαι: adaptor. ἀνεμέσητον γὰρ. nulla enim inuidia est.
ep. 22. πολιτικοὶ: optimates.
ep. 24. τετυφῶσθαι: tumefactum esse.
eadem. ἐγγήραμα: senectutis requies.
ep. 28. ἐντάφιον: sepulcrum.
ep. 34. ἀλόγως: sine ratione.
ep. 36. εἰς ἀποθέωσιν: in consecrationem.
ep. 37. Κύριος: nomen libri ab Antisthene scripti.
ep. 39. συμβουλευτικὸν: deliberatiuum.

eadem. Ἀριστοτέλους καὶ Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον. Aristotelis et Theopõpi ad Alexãdrũ.
ep. 40. φιλαίτιον συμφορὰ: querula calamitas.
eadem. πρόπλασμα: præfigmentum.
ep. 43. συμπαθῶς: cum significatione animi.
eadem. οἰκοδεσποτικὰ: patrisfamilias officia.
ep. 44. συντάγματα: opera.
eadem. ἀκηδία: torpedo.
eadem. ἀνεκτότερα: tolerabiliora.
eadem. συννάον: contubernalem.
eadem. ὑπόθεσις: argumentum.
ep. 50. τοῦτο δὲ μηλώσῃ: hæc uero coniicies, dispicies, indagabis.
ep. 51. ἀπόγραφα: descripta.

EX LIBRO XIII.

ep. 1. καταβίωσιν: tenuem uictum.
ep. 4. εὔλογον: rationi consentaneum.
ep. 6. εὐλογώτατον: maxime rationi cõsentaneũ.
ep. 8. Παναιτίου περὶ προνοίας: Panætii de prouidentia.
ep. 9. ἐκτενέστερον: contentius.
eadem. φιλοστοργότερον: amantius.
eadem. ἄφατα: infanda.
eadem. ἀδιήγητα: inenarrabilia.
eadem. εὐκαίρως: opportune.
ep. 10. παρὰ τὴν ἱστορίαν: præter historiam.
eadem. κοινώτερα: communiora.
eadem. πολιτικώτερα: ciuiliora.
eadem. οὐ γὰρ ὄνειδος: non enim opprobrium.

ep. 12. φιλολογώτερα : eruditiora.
eadem. προσφώνησιν : nuncupationem.
eadem. καλλιπίδης : callipides.
eadem. αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον : eadem mensura, & melius.
eadem. αἴκε δύνηαι : si possis.
eadem. περὶ τελῶν σύνταξιν : de finibus opus.
eadem. ἀκαδημικὴν : Academicam.
eadem. Ἀντιόχεια : Antiochia.
ep. 13. ζηλοτυπεῖσθαι : inuideri.
eadem. φιλαυτία : amor sui.
eadem. ἀπορῶ : dubito.
eadem. αἰδέομαι τρῶας : uereor Troas.
eadem. μέμψιν : accusationem.
ep. 16. παρὰ τὸ πρέπον : præter decorum.
eadem. ἀπαιδευσία : ignorantia.
eadem. ἀτριψία : ruditas.
eadem. Ἀντιόχεια : Antiochia.
ep. 18. πολυγραφώτατος : in scribendo plurimus.
eadem. ζηλοτυπεῖν : inuidere.
ep. 19. ἀκίνδυνα : periculo carentia.
eadem. φιλένδοξος : ambitiosus.
eadem. ἀκαταληψίαν : opinionem eorum, qui nihil comprehendi posse dicunt.
eadem. κωφὸν πρόσωπον : muta persona.
eadem. Ἀριστοτέλειον : Aristotelicum.
eadem. περὶ τελῶν : de finibus.
eadem. περιπατητικὰ : peripatetica.
eadem. ἀζηλότυπον : sine inuidia.

eadem.

eadem. λογικώτερα: eruditiora.
eadem. ἕρμαιον: inſperatum lucrum.
eadem. πιθανά: ſuaſoria.
ep. 20. φιλαίτιος: contentionis cupidus.
eadem. φιλοσόφως: philoſophice.
eadem. δεδῆχθαι: morſum eſſe.
eadem. μὴ γὰρ αὐτοῖς: ne enim ipſis.
ep. 21. προβολὴν: ingreſſum.
eadem. ἐποχῇ: retentioni.
eadem. λόγοισιν Ἑρμόδωρος: uerbis Hermodorus.
eadem. προσφωνῶ: nuncupo.
eadem. ἀδιόρθωτα: inchoata, non perfecta.
eadem. ἕωλα: obſoleta.
eadem. περὶ μικρὰ σπουδάζειν: paruis ſtudere.
eadem. εὐλόγως: facile.
eadem. εὐγενέστερος: generoſior.
ep. 22. ἀσμενέστατα: libentiſſime.
eadem. τὰ κατὰ μέρος: particularia.
eadem. εὐλογίαν: honeſtam rationem.
ep. 23. συμβίωσις: conuictus.
eadem. εὐλόγως: decenter.
ep. 24. διφθέραι: pellicea tegumenta.
eadem. αἰδέομαι τρῶας: uereor Troas.
ep. 25. ἀσαφέστερος: obſcurior.
eadem. δεινὸς ἀνήρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο: grauis uir, & qui forte uel inſontem accuſet.
eadem. περιοχὰς: argumenta.
ep. 27. κολακία: aſſentatio.

eadem. ἐπίτευγμα: lucrum, quod acquiritur.
eadem. ἀπότευγμα: damnum, uel quod amittitur.
eadem. παρακινδυνεύειν: periclitari.
eadem. μείλιγμα: lenimentum.
eadem. σπουδὴ: studium.
ep. 28. πρόβλημα Ἀρχιμήδειον: quæstio Archimedea.
ep. 29. ἀφίδρωμα: sedes rei quæ dedicatur.
eadem. τὸν τύφον μου πρὸς θεῶν προπεφόρησον: clationi meæ per deos morem gerito.
ep. 30. κολακίαι: assentationes.
eadem. πολιτικὸν σύλλογον: ciuilem conuentum.
ep. 31. καταβάσεως: descensus.
eadem. κενφικὰ: fatua.
ep. 32. περὶ ψυχῆς: de animo.
eadem. διὰ σημείων: per notas.
eadem. σύλλογον: conuentum.
eadem. πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις: ostentare etiam personis.
ep. 33. δυσωπία: uitiosa uerecundia.
eadem. καταβάσεως: descensus.
eadem. εὔλογον: consentaneum.
ep. 37. ἀξιοπίστως: fide dignum.
eadem. φοβερὸν ἦν: formidabile erat.
eadem. ἀνεμοφόρητα: leuia, a uentis dissipata.
ep. 38. οὐκ ἐπέστησεν: non aduertit.
eadem. πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, ἢ σκολιᾶς ἀπάτας: utrum iustitiæ murum altum, an obliquæ fraudis. ἀναβὰς διαβιῶν, sub intelli-

intelligitur. quod ex Platonis lib. II. de republica cognoscitur.

eadem. δίχα μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν: ambigit animus, ut uerum dicam.

ep. 39. σκολιὰ: obliqua, dissimulationem.

eadem. φαίδρε, περὶ θεῶν: Phædri de dijs.

eadem. φιλοτέχνημα: comminiscendi artes.

eadem. τὰ ὅλα: cuncta.

ep. 40. σκολιαῖς ἀπάταις: obliquis fraudibus.

ep. 41. καὶ μάλα κατηφὴς: admodum tristis.

eadem. σὺ δὲ, τί συννοεῖς; tu uero, quid cogitabũdus?

eadem. ἀσπόνδου: immitis.

ep. 43. μνημονικὸν ἁμάρτημα: memoriæ error.

ep. 46. ἀλόγως: temere.

ep. 47. μέμψιν ἀναφέρει: accusationem imponit.

ep. 49. πρὸς ἴσον ὅμοιον: ad æqualem, similemq.

eadem. ἀκολακεύτως: sine assentatione.

ep. 50. ἀμεταμέλητον: quem non pænitet.

eadem. ἀμετικὴν: uomitum.

eadem. ἀδεῶς: intrepide.

eadem. οἱ περὶ αὐτὸν: qui apud eum.

eadem. σπουδαῖον οὐδὲν: studiosum, siue seriũ nihil.

eadem. φιλόλογα: erudita.

eadem. ἐπισταθμίαν: diuersorium.

EX LIBRO XIV.

ep. 2. σαλάκωμα: inanem iactantiam.

eadem. φαλάκρωμα: caluitium.

ep. 3. πανικὸν: uanus terror.

eadem. διάθεσιν: affectum.

eadem. ἐπισημασίαν: significationé mentis e gestu.
ep. 4. ἥροες: heroes.
ep. 5. ἐσίγησας: tacuisti.
eadem. μνημονικὸν ἁμάρτημα: memoriæ error.
eadem. φυρμὸς πολὺς: permistio multa.
eadem. ἄῤῥιπιστα: instabilia, ab Euripo.
eadem. νεωτερισμοῦ: innouationis.
ep. 6. πολιτεύεσθαι: administrare remp.
eadem. σόλοικον: absurdum.
eadem. τυραννοκτόνους: tyrannicidas.
eadem. πεπολιτεύμεθα: remp. administrauimus.
ep. 7. πεπινωμέναι: eleganter scriptæ.
ep. 10. γῆν πρὸ γῆς: terram terræ anteponendam. significat, se de mutando solo cogitare.
eadem. ὑπηνέμιος: subiecta uento.
ep. 11. ἀκολασίαν: intemperantiam.
ep. 12. ὦ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. o factum pulchrum quidem, sed imperfectum.
ep. 13. ἀλιτενεῖ: humili.

–ἀλλ' οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν,
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς εἰσορόωντες
Δείδιμεν, ἐν δοίῃ δὲ σαώσεμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

sed non ea nobis curæ sunt, quæ in amabili conuiuio fiunt: immo uero intuentes graue damnũ, a Ioue immissum, extimescimus; salusque, & interitus in dubio sunt.

Οὔτοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα,
Ἀλλὰ σύγ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

Non tibi, mea progenies, data sunt opera bellica:

bellica: at tu quidem placida curato mune ra eloquentiæ. Verba sunt Iouis alloquentis Venerem: sed quod apud Homerum est γάμοιο, Cicero mutat in λόγοιο.

ep. 14. πολιτικώτερα: ciuiliora.

ep. 15. ἀναθεώρησιν: animaduersionem.

ep. 16. ἀριστείαν: præclarum facinus.

eadem. ἀναθεώρησις: animaduersio. significat rem esse memorabilem, et quæ multa in se contineat animaduersione digna; qualia sunt, quæ supra tetigerat, de saxo, in crucem, columnam tollere, &c.

eadem. κατὰ μίτον: per filum. Vide comment.

ep. 17. μελήσει: curæ erit.

eadem. ἀνέκδοτον: non editum.

eadem. πρᾶξιν: facinus.

ep. 20. καθολικὸν θεώρημα: præceptum, (sic enim θεώρημα Cicero uertit in libro de fato) quod in omnes conueniat.

eadem. μὴ πολιτεύεσθαι: accedendum non esse ad remp.

ep. 21. ὑποσόλοικα: subabsurda.

eadem. βεβίωται: acta uita est.

eadem. πεντέλοιπον: quod reliquũ est de quinque. Vide commentarium nostrum.

eadem. λῆρος πολὺς: multæ nugæ.

ep. 22. ὑπόθεσιν: argumentum.

eadem. εὔλογον: rationi consentaneum.

eadem. φαινοπροσωποπητέον: hilari uultu agẽdũ est.

eadem.

eadem. ἰτέον: eundum.

eadem. ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ' ἀπωθοῦνται ψόγον: alijs in bonis dedecus hoc effuginnt.

EX LIBRO XV.

ep. 1. οὐδὲν ὑγιὲς: nihil ſani.

eadem. ὑπεραττικὸς: plus quam Atticus.

eadem. Δημοσθένους: Demonſthenis.

eadem. ἀττικώτατα: in primis Attica.

ep. 2. πεντέλοιπον: quod reliquũ eſt de quinque.

ep. 3. ἄνω ποταμῶν: retro fluminum, ſcilicet curſus eſt.

eadem. ἀπορία: dubitatio.

eadem. μελήσει: curæ erit.

eadem. παρεγχείρησις: conatus.

ep. 5. θησαυρὸς ἄνθρακες: theſaurus carbones.

ep. 11. ἡ δεῦρ' ὁδὸς τί σοι δύναται νῦν θεοπρόπε; inter hoc tibi quid. ualet nunc o uates?

eadem. βλάσφημα: maledictum.

ep. 12. καὶ μάλα σεμνὸς: & ualde grauis.

eadem. τὰν δ' αἰτίαν τῶν Βρούτων τίς εἶχεν; cauſſam uero Brutorum quis tuebatur?

eadem. κατηχήσει: inſtructione.

eadem. ἐὰν διαμένῃ: ſi permanſerit.

ep. 13. ἀναντιφωνησία: taciturnitas.

eadem. διάλογον: dialogum.

eadem. ἡρακλείδιον: Heraclideum opus.

cadem. φιλοσοφούμεθα: philoſophamur.

eadem. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος: quæ de officio.

eadem. προσφωνοῦμεν: nuncupamus.

ep. 14.

ep. 14. συντάξεις: confectionem librorum:
eadem. μετέωρος: animi pendens.
ep. 15. φιλόλογα: ab æquitate non aliena.
eadem. φιλοφρόνως: benigne.
ep. 16. πεπινωμένως: eleganter.
eadem. προκοπὴν: progreſſum in litteris.
eadem. οἶκος φίλος: domus cara.
eadem. ῥωπογραφία: ſcriptio de plantis.
eadem. ῥητορεύουσιν: rhetoriſſant.
ep. 17. φιλοςόργως: peramanter.
eadem. διδόμενα: data.
ep. 19. ἐργῶδες: laborioſum.
eadem. ἀνεκτὸν: tolerabile.
eadem. σχεδίασμα: ex tempore factum, subitum
consilium.
ep. 20. πάσχωτι: patior aliquid, angor.
ep. 21. ἐποχὴν: retentionem.
eadem. ἀκεραίως: ſincere.
ep. 26. ψευδογράφῳ: falſe perſcripto.
eadem. ἀτοπώτατον: abſurdiſſimum.
ep. 27. πάνυ φιλοςόργως: ualde amanter.
eadem. βουλύσει: ueſpera.
ep. 29. ἀμηχανία: inopia conſilij.
eadem. σπείσασθαι: indutias facere.
eadem. ἐβδελυττόμην: abominabar.
eadem. σκοπὸς: ſcopus.
eadem. οὐ παρὰ τούτῳ: non apud hunc.

EX LIBRO XVI.

ep. 1. ἔλθωμεν: eamus.

eadem.

eadem. ὁμοπλοίᾳ: societate nauigandi.
eadem. λῆρος πολὺς: nugæ multæ.
eadem. γλίσχρως: parce, tenuiter:
ep. 3. σύνταγμα: uolumen elaboratum.
eadem. ἀρχέτυπον: archetypum, exemplar.
ep. 4. παρὰ λέξιν: præter uerbum.
eadem. μετεωρότερον: suspensiore animo.
eadem. ἀσφαλὲς: tutum.
eadem. ῥοπὴ: momentum.
eadem. γαυριῶ: glorior.
eadem. μετ' ἀμύμονα: post expertem culpæ. alludit autem ad illud Homeri, μετ' ἀμύμονα πηλείωνα.
eadem. ἀμύμων: repræhensionis expers.
eadem. ἄμβροτος: immortalis.
eadem. συναγωγὴ: collectio, uolumen.
ep. 5. δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες: longam nauigationem meditantes.
eadem. ἢ δεῦρ' ὁδὸς τί σοι δύναται; iter huc tibi quid potest?
eadem. σύγγραμμα: conscriptio.
ep. 6. ἀνεμέσητα: inuidia carentia.
eadem. εὐθανασίαν: facilem mortem.
eadem. σχόλιον: annotatiunculam.
eadem. ἀπολογισμὸν συντάξομαι: defensionem componam.
eadem. ἀναπολόγητον: quod defendi nequit.
eadem. δυσχρηστία: difficultas uersuræ faciendæ.
eadem. πειράζεσθαι παραλύσει: tentare paralysi.

ep. 7. εὐκαιρίαν: occasionem.
eadem. ἀσφαλείαν: securitatem.
eadem. ἀπορίᾳ: dubitatione.
ep. 8. σκέπτομαι: considero.
eadem. ἀριστεία: actio præclara.
ep. 10. παῖδες παίδων: nati natorum.
eadem. εἷς ἐμοὶ μυρίοι: unus mihi mille.
eadem. ἀδόλεσχος: loquax.
eadem. εὐμένεια: constantia.
eadem. εἰρωνεία: dissimulatio.
eadem. πεπλογραφίαν: pepli descriptionem.
eadem. ταξιάρχης: ordinis ductor.
eadem. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος: de officio.
eadem. τὰ κεφάλαια: capita.
eadem. περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος: de officio, cui quædam adiecta est circũstantia.
eadem. προσφωνῶ: alloquor, scribo.
eadem. ἀνοικεῖον: alienum.
eadem. αἰδεσθὲν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι: pudebat quidem abnuere, ueriti sunt autem suscipere.
eadem. ἀπάντησις: occursus.
ep. 12. δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα: longam nauigationem cogitantem.
eadem. ἀπροσδιόνυσον: inexspectatum.
eadem. ἐν ἀριστερ' ἔχοντα: sinistra habentem.
ep. 14. ἐν πολιτικῷ: in ciuili.
eadem. μηδὲ σωθείην, εἴποτε τοιοῦτο: ne saluus quidem fiam, si quid tale umquam.

eadem.

eadem. στρατηλάξ: *imperator, dux.*

EX LIB. I. EPIST. AD BRVTVM.

ep. 1. ἐμφατικώτερον: *expreſſius.*

EX LIB. I. EPIST. AD Q. FR.

ep. 2. ἀλλ' αἰεί τινα φῶτα μέγαν: *ſed ſemper quendam hominem ingentem.*

eadem. ἀφελῶς: *inconſiderate.*

eadem. ὀρθὰν τὴν ναῦν, & ἅπαξ θανεῖν: *rectam nauim, & ſemel mori.*

EX LIBRO II.

ep. 3. προῳκονομησάμην: *præcuraui, prouidi.*

eadem. δι' καίρως: *opportune.*

ep. 7. εἰλικρινὲς: *ſincerum.*

ep. 9. μουσοπάτακτος: *a muſis percuſſus.*

eadem. ἀντίεκτον: *æquilibrem.*

eadem. εἰ δ' ἐν αἴᾳ ἔζησας: *ſi uero in terra uixiſſes.*

eadem. ἔα πάσας: *mitte omnes.*

ep. 17. πολιτικὰ: *de republica.*

ep. 14. τοιαῦθ' ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται: *talia ærumnoſum bellum efficit.*

eadem. πραγματικῶς: *negotialiler.*

eadem. ὑπερβολῶς: *ſupra quam res eſt.*

ep. 15. συνδείπνους σοφοκλέους: *concenatores Sophoclis.*

eadem. ὑπόθεσιν: *argumentum.*

eadem. γλαῦκα εἰς Ἀθήνας: *noctuam Athenas.*

eadem. ῥαθυμώτερα: *ſegniora.*

eadem. χαρακτὴρ: *ſtylus.*

eadem.

eadem. φιλαλήθως: ingenue.

EX LIBRO III.

ep. 1. ἀποδυτηρίῳ: loco, ubi lauaturi uestes exuebant.

eadem. δευτέρας φροντίδας: secundas curas.

eadem. γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται: nosce, quemadmodum alio usus fuerit.

eadem. ἐμβόλιον: interpositionem.

ep. 2. ἀπότευγμα: repulsam.

ep. 3. θετικώτερον: Philosophicis quæstionibus aptius.

ep. 4. ἐνθουσιασμός: diuinus furor.

eadem. ἄρη πνέων: Martem spirans.

ep. 5. ὑποθέσεις: argumenta.

eadem. αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων: semper strenue se gerere, & præstantiorem esse alijs.

ep. 6. κλέος: laudem.

eadem. γνῶθι σεαυτόν: nosce te ipsum.

ep. 7. ἤματ᾽ ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ
Ζεὺς ὅτε δή γ᾽ ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ:
Οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
Ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.
die autumnali cum abundantissimam pluit aquam Iupiter, cum iam hominibus iratus succenset. qui per uim in foro aliquas sententias ferant, iustitiam autem expellant, deorum uocem non curantes.

ep. 9. τότε μοι χάνοι: tunc mihi dehiscat.

eadem.

eadem. ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς: hic autem non
amplius tolerabiliter.

eadem. ἐν παρέργῳ: obiter.

eadem. ἔμπος: tamen.

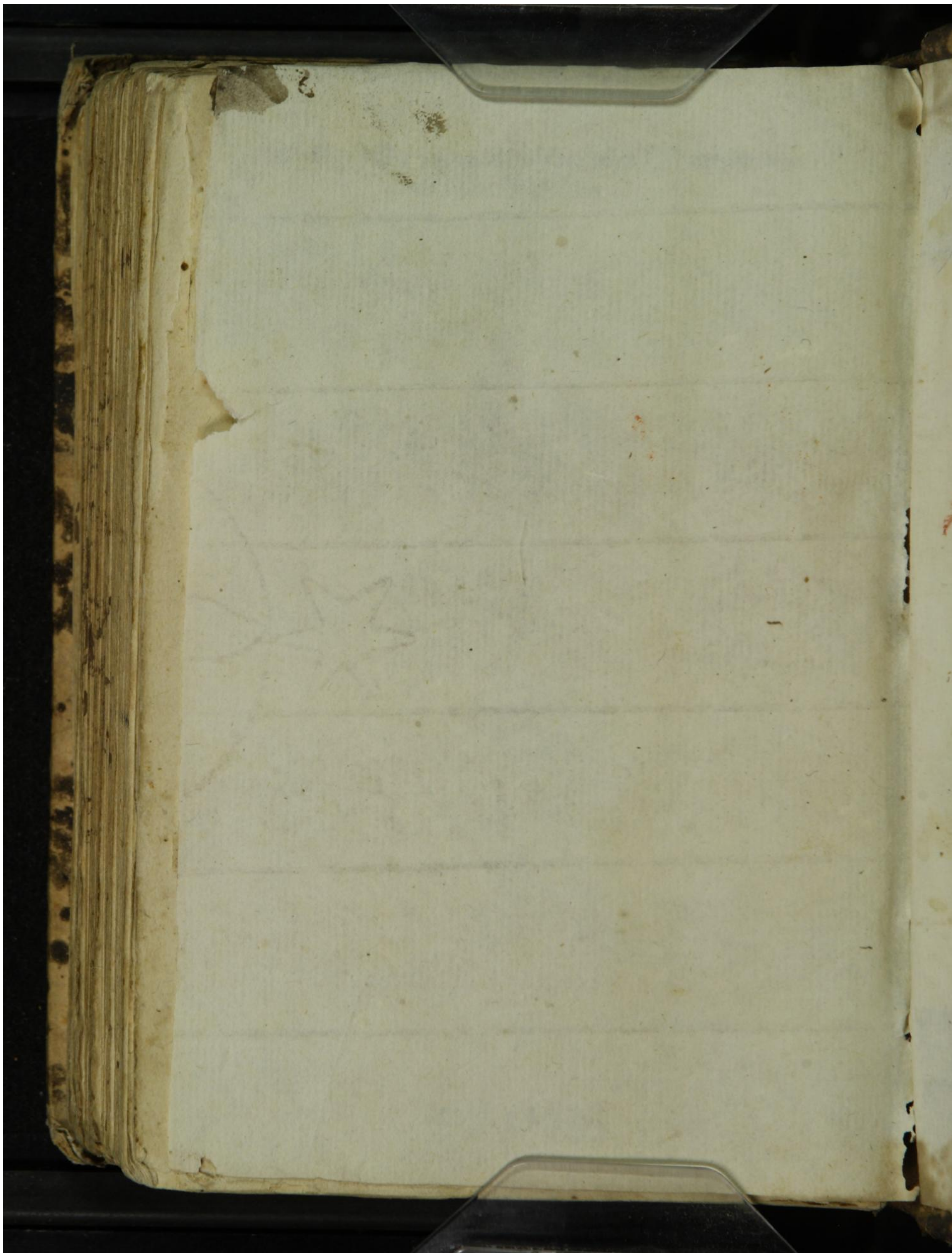
eadem. ἀλλ' οἰμοζέτω: ſed ploret.

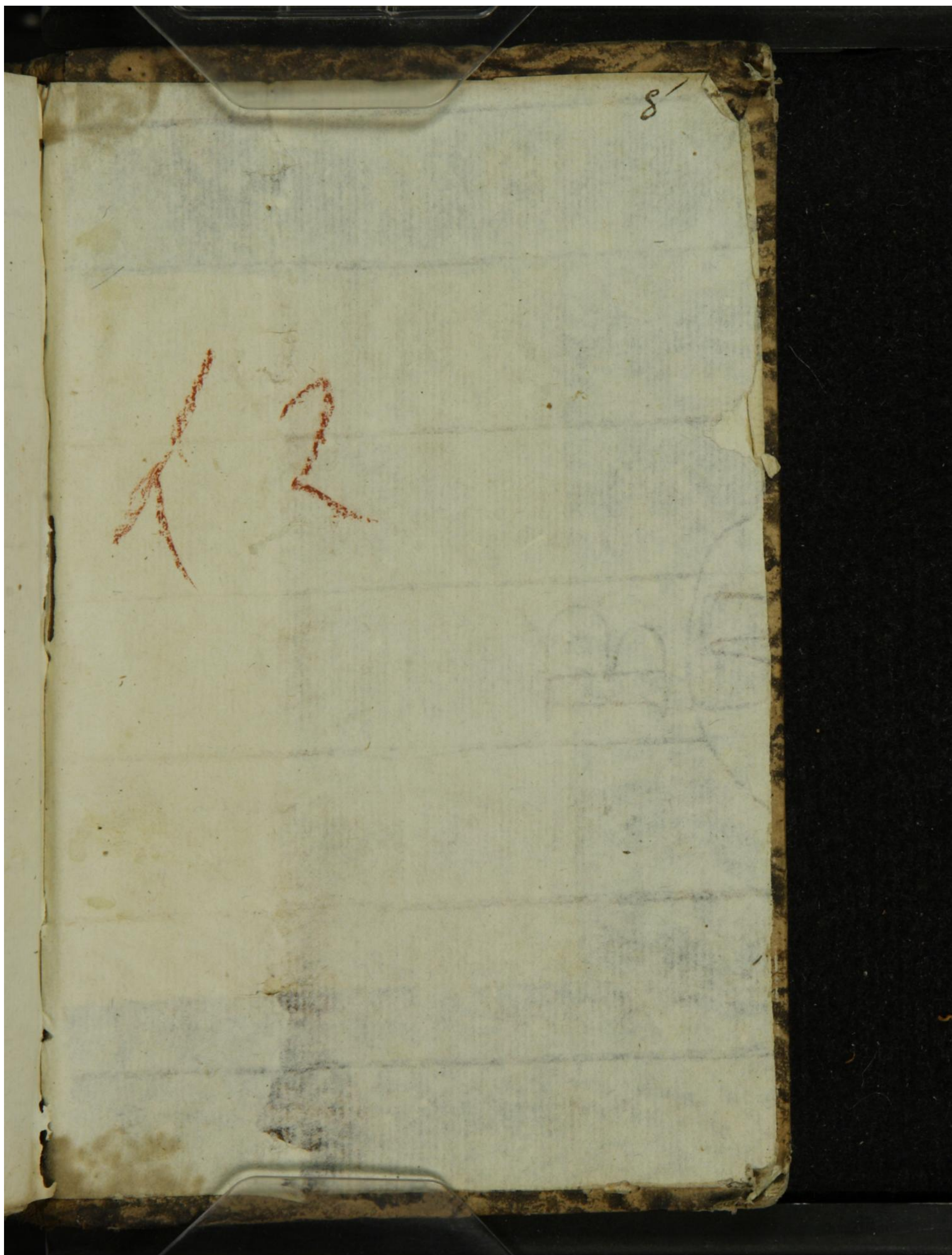
REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ. Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes ſunt quaterniones.

8
12